

คู่มือ

ปฏิบัติการสอบสวน

Police Investigation Manual

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๔ Royal Thai Police 2021

คู่มือ

ปฏิบัติงานสอบสวน

Police Investigation Manual

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

Royal Thai Police 2021

คำนิยม

“การสอบสวน” เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การสอบสวนคดีอาญาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน จะใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาทั้งในชั้นอัยการและชั้นศาล นอกจากนี้ การสอบสวนยังเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐ ที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทย มีกฎหมายมากกว่า ๑,๐๐๐ ฉบับ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งกฎหมายต่างๆ เหล่านี้ มีการแก้ไข ปรับปรุงตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา จึงได้มอบหมายให้คณะทำงานนโยบายการพัฒนางานสอบสวน รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นหมวดหมู่ ให้ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง โดยจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนขึ้น เป็นคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operation Procedures : SOPs) แบ่งเป็น ๕ เล่ม ตามหัวข้อใหญ่ๆ คือ การสอบสวนคดีอาญาทั่วไป การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือทั้ง ๕ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ ทำให้การบังคับใช้กฎหมาย และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด นำมาซึ่งความสงบสุขให้กับสังคม ให้สมกับวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมายที่น่าสมัย ในระดับมาตรฐานสากล เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธา” และขอขอบคุณ พลตำรวจเอก ชนสิทธิ์ วัฒนวรังกูร รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ / หัวหน้าคณะทำงานนโยบายการพัฒนางานสอบสวน ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๕๒๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓ รวมตลอดถึงสถาบันส่งเสริมงานสอบสวน สำนักงานกฎหมายและคดี และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันจัดทำคู่มือพนักงานสอบสวนนี้ขึ้นจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พลตำรวจเอก

(สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

คำนิยาม

เป็นที่ยอมรับกันว่า งานสอบสวน เป็นงานสำคัญ ที่เป็นหัวใจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องมีความรู้ ความชำนาญ ในการทำงาน จึงต้องศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานในการสอบสวน ที่กำหนดไว้เป็นอันมาก ซึ่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมอบหมายให้คณะทำงานนโยบายการพัฒนาสอบสวน ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๕๒๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓ จัดทำคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operation Procedures : SOPs) ของพนักงานสอบสวนขึ้น

หนังสือคู่มือพนักงานสอบสวนชุดนี้เป็นคู่มือการปฏิบัติงานที่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมจากคู่มือเก่าที่มีอยู่ โดยแยกเป็นหมวดหมู่ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวน จนเสร็จสิ้นกระบวนการสอบสวน เปรียบเสมือนแผนที่ บอกเส้นทางการทำงานที่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของกระบวนการ ระบุถึงขั้นตอน รายละเอียดของกระบวนการต่างๆ ของการสอบสวน และวิธีการควบคุมกระบวนการสอบสวนในขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎ ระเบียบ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวทางแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน การจัดทำคู่มือนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อไว้ใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานมากกว่าที่จะไว้ใช้อ้างอิงทางทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าว คณะผู้เขียนจึงต้องมีประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญ ในการปฏิบัติงานสอบสวนในแต่ละเรื่อง ที่เขียนเป็นอย่างดี คู่มือพนักงานสอบสวนชุดนี้ จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานสอบสวนและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานสอบสวน เป็นอย่างยิ่ง

ผมขอขอบคุณ คณะผู้เขียน และผู้มีส่วนร่วม ในการจัดทำคู่มือพนักงานสอบสวนที่ได้มีความวิริยะอุตสาหะในการเรียบเรียงเอกสารชุดนี้ ด้วยความเสียสละมิได้หวังผลตอบแทน ทำให้มีคู่มือการสอบสวนที่ดีทั้งในส่วนของการสอบสวนทั่วไป และการสอบสวนเฉพาะเรื่อง โดยนอกจากการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มแล้วยังได้เผยแพร่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ไว้บนเว็บไซต์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เว็บไซต์ของสำนักงานกฎหมายและคดี และเว็บไซต์ของสถาบันส่งเสริมงานสอบสวนด้วย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือคู่มือพนักงานสอบสวนชุดนี้ จะเป็นประโยชน์กับพนักงานสอบสวนและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้โดยทั่วไป ได้อย่างดียิ่ง ในการจะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย อย่างมีมาตรฐานและเป็นแนวทางเดียวกัน อันจะส่งผลดีต่อความเชื่อมั่น ศรัทธา ของประชาชนและหน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วนที่มีต่อสำนักงานตำรวจชาติต่อไป

พลตำรวจเอก

(ชนสิทธิ์ วัฒนวรการ)

รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ/

หัวหน้าคณะทำงานนโยบายการพัฒนาสอบสวน

คำนำ

เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบัน สภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อปัญหาสถานการณ์อาชญากรรมที่เกิดขึ้น การกระทำความผิดทางอาญา มีลักษณะเป็นเครือข่ายสลับซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยีก็เป็นเครื่องมือให้ผู้กระทำความผิดนำมาเป็นช่องทางในการก่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้น ยากแก่การปราบปรามจับกุม และยากแก่การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินคดีตามกฎหมาย

สำนักงานตำรวจแห่งชาติตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงให้ความสำคัญต่อการสอบสวน โดยได้กำหนดไว้ในนโยบายการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้านการอำนวยความสะดวกให้พัฒนางานบริหารงานบุคคลให้พนักงานสอบสวนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการสอบสวน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส เป็นธรรม อย่างตรงไปตรงมา โดยปราศจากอคติทั้งปวง รวมทั้งจัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ทางเทคโนโลยี ตลอดทั้งนำเครื่องมือด้านนิติวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยมาช่วยในงานสอบสวนในการพิสูจน์การกระทำความผิดทางอาญาให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

ที่ผ่านมา มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน มีทั้งการยกเลิกแก้ไขเพิ่มเติม หรือบัญญัติขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้จัดทำคู่มือปฏิบัติงานสอบสวนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้พนักงานสอบสวนใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล โดยคู่มือปฏิบัติงานสอบสวนเล่มนี้ได้แยกเป็นหมวดหมู่ตั้งแต่เริ่มกระบวนการสอบสวนจนเสร็จสิ้นการสอบสวน เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าเพื่อปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือปฏิบัติงานสอบสวนเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อพนักงานสอบสวนตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการนำไปปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย อย่างมีมาตรฐาน และเป็นแนวทางเดียวกัน อันจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนตลอดไปถึงหน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วนที่มีต่อสำนักงานตำรวจชาติต่อไป

คณะทำงาน

๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๔

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑	หลักการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป	๑
	๑. โครงสร้างการรับผิดในทางอาญา	๑
	๒. ความหมายของคำว่า “การสอบสวน”	๒
	๓. สารสำคัญของ การสอบสวนคดีอาญา	๓
	๔. พนักงานสอบสวนและเขตอำนาจการสอบสวน	๔
	๕. ผู้มีอำนาจชี้ขาดความเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ	๑๘
	๖. ความสำคัญของการสอบสวนต่อการฟ้องคดีอาญา	๑๘
	๗. ผลของการส่งสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานอัยการหลังการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว	๒๐
	๘. ขั้นตอนการทำสำนวนการสอบสวน	๒๑
	๙. ประเภทของการสอบสวน	๒๓
	๑๐. การควบคุมและการบริหารสำนวนการสอบสวน	๒๔
	๑๑. ระยะเวลาการสอบสวน	๒๗
	๑๒. การทำสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติม	๓๐
บทที่ ๒	การสอบสวนกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	๓๑
	๑. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๘๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙	๓๔
	๒. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐	๔๑
	๓. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒	๕๓
บทที่ ๓	ผู้เสียหาย	๖๓
	๑. ผู้เสียหาย	๖๓
	๒. ประเภทของผู้เสียหาย	๖๓
	๓. ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง	๖๓
	๔. ผลของการไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย	๖๔
	๕. ผู้เสียหายต้องเป็นบุคคล	๖๔
	๖. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย	๖๕
	๗. ผู้แทนเฉพาะคดี	๖๘
	๘. การจำกัดอำนาจการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย	๖๙

บทที่ ๔	การแจ้งความ การร้องทุกข์ และการกล่าวโทษ	๗๑
๑.	การแจ้งความ	๗๑
๑.๑	การแจ้งความที่ไม่เกี่ยวกับคดีอาญา	๗๑
๑.๒	การแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา	๗๔
๑.๓	การแจ้งความที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษหรือเป็นเรื่องทางแพ่ง	๗๕
๒.	การร้องทุกข์	๗๕
๒.๑	ความหมายของคำร้องทุกข์	๗๕
๒.๒	หลักเกณฑ์ของคำร้องทุกข์	๗๕
๒.๓	ผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์	๗๕
๒.๔	วิธีการร้องทุกข์	๗๖
๒.๕	ข้อความของการร้องทุกข์	๗๖
๒.๖	การร้องทุกข์ด้วยปาก	๗๖
๒.๗	การร้องทุกข์ด้วยหนังสือ	๗๖
๒.๘	คำร้องทุกข์ตามระเบียบ	๗๖
๒.๙	การแก้คำร้องทุกข์	๗๖
๒.๑๐	การถอนคำร้องทุกข์	๗๖
๒.๑๑	ผลของการถอนคำร้องทุกข์	๗๗
๒.๑๒	การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์	๗๘
๒.๑๓	กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์	๘๐
๓.	คำกล่าวโทษ	๘๓
๔.	ความผิดต่อส่วนตัว	๘๔
๕.	ความผิดต่ออาญาแผ่นดิน	๘๔
บทที่ ๕	การบันทึก	๘๗
๑.	วัตถุประสงค์ของการเขียนบันทึก	๘๗
๒.	รายละเอียดของบันทึก	๘๗
๓.	วิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการจัดทำบันทึก	๘๗
๔.	ข้อควรคำนึงในการเขียนบันทึก	๘๘
๕.	ประเภทบันทึกที่อยู่ในอำนาจเจ้าพนักงาน	๘๘
๖.	รายละเอียดแต่ละประเภทของบันทึกที่เกี่ยวข้องในชั้นรับคำร้องทุกข์	
	คำกล่าวโทษ	๘๙
๖.๑	บันทึกสารบบคดี	๘๙
๖.๒	การลงบันทึกประจำวัน	๙๐
๗.	สมุดบัญชียึดและรักษาทรัพย์	๙๒
๘.	การลงข้อมูลในระบบ Crimes	๙๓

บทที่ ๖	การสอบสวนผู้เสียหาย พยานและผู้ต้องหา	๙๕
๑.	การสอบสวนผู้เสียหาย	๙๕
๑.๑	ประเด็นหรือคำถามทั่วไป	๙๕
๑.๒	การแจ้งสิทธิของผู้เสียหาย	๙๖
๑.๓	กรณีผู้กล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ	๙๖
๑.๔	ประเด็นหรือคำถามที่เกี่ยวกับคดี	๙๖
๒.	การสอบสวนพยาน	๙๘
๓.	การสอบสวนผู้ต้องหา	๙๘
๓.๑	ประเด็นหรือคำถามทั่วไป	๙๘
๓.๒	การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา	๙๙
๓.๓	ประเด็นหรือคำถามเกี่ยวกับคดี	๑๐๐
๔.	ประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดในกลุ่มคดีที่มักจะเกิดขึ้นบ่อย	๑๐๑
๔.๑	ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย	๑๐๑
๔.๒	ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	๑๐๕
๔.๓	ความผิดเกี่ยวกับเพศ	๑๐๘
๔.๔	ความผิดในคดีจำหน่ายยาเสพติด	๑๐๙
๕.	ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้เสียหาย พยานหรือผู้ต้องหา	๑๑๑
 บทที่ ๗	 การออกหมายเรียกและการออกหมายอาญา	 ๑๑๓
๑.	การออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวน	๑๑๓
๑.๑	แบบของหมายเรียก	๑๑๔
๑.๒	การส่งหมายเรียก	๑๑๔
๑.๓	เวลาส่งหมายเรียก	๑๑๕
๑.๔	สถานที่ส่งหมายเรียก	๑๑๕
๑.๕	การขัดขืนหมายเรียก	๑๑๖
๑.๖	ผู้มาตามหมายเรียก แต่ไม่ยอมให้การ	๑๑๗
๑.๗	ผู้มาตามหมายเรียกให้ถ้อยคำเป็นเท็จ	๑๑๗
๑.๘	คดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหา	๑๑๘
๒.	การออกหมายอาญา	๑๑๘
๒.๑	ผู้มีอำนาจออกหมายอาญา	๑๑๘
๒.๒	การยื่นคำร้องขอหมายอาญา หมายจับ หมายค้นหรือหมายขัง	๑๑๙
๒.๓	แนวทางการออกหมายจับ หมายค้น หมายขัง และหมายปล่อย	๑๒๐
๒.๔	แบบของหมายอาญา	๑๒๓
๒.๕	ผู้จัดการตามหมายอาญา	๑๒๔
๒.๖	วิธีจัดการตามหมายอาญา	๑๒๔

๓. การประกาศสืบจับ	๑๒๕
๔. การเพิกถอนหมายจับ	๑๒๖
๕. การแจ้งย้ายทะเบียนบ้านของผู้ต้องหาตามหมายจับไปยังทะเบียนบ้านกลาง	๑๒๖
๖. คำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม	๑๒๗

บทที่ ๘	การจับ การรับมอบตัว การแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน	๑๓๑
๑.	การจับ	๑๓๑
๑.๑	การจับในฐานะพนักงานสอบสวน	๑๓๑
๑.๒	การจับในฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ	๑๓๔
๑.๓	วิธีการจับกุม	๑๓๖
๒.	การรับมอบตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ	๑๓๘
๒.๑	หน้าที่ของผู้รับมอบตัว ให้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔	๑๓๘
๒.๒	วิธีดำเนินการ	๑๓๘
๓.	การแจ้งข้อหาผู้ต้องหา	๑๓๙
๓.๑	วิธีการแจ้งข้อหา	๑๔๐
๓.๒	สิทธิของผู้ต้องหา	๑๔๓
๓.๓	ขั้นตอนการบันทึกปากคำผู้ต้องหา	๑๔๓

บทที่ ๙	การควบคุมตัวผู้ต้องหา การมัดมือ ฝากขัง และการปล่อยชั่วคราว	๑๔๕
๑.	ความหมายของการควบคุม	๑๔๕
๒.	การควบคุมในชั้นจับกุมของเจ้าพนักงาน	๑๔๕
๓.	การควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวน	๑๔๗
๔.	วิธีการควบคุม	๑๔๘
๕.	การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาหรือศาลจังหวัด	๑๔๙
๖.	การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาในอำนาจศาลแขวง	๑๕๒
๗.	การควบคุมผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว	๑๕๖
๘.	การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร	๑๕๘
๙.	รายละเอียดที่ต้องบรรยายในคำร้องขอมัดมือหรือฝากขัง	๑๖๑
๑๐.	การอายัดตัวผู้ต้องหาและการขอโอนตัวมาเพื่อฟ้อง	๑๖๒
๑๑.	การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา	๑๖๔
๑๒.	ขั้นตอนการปฏิบัติกรณีนายประกันผิดสัญญาประกัน	๑๖๘

บทที่ ๑๐	การดำเนินคดีกับบุคคลบางประเภท	๑๗๑
๑.	การดำเนินคดีกับพระภิกษุสามเณร	๑๗๑
๒.	การดำเนินคดีกับสมาชิกวุฒิสภา	๑๗๖
๓.	การดำเนินคดีกับทูตานุทูต พนักงานฝ่ายกงสุล และพนักงานองค์การระหว่างประเทศ	๑๗๙

๔. การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔	๑๘๑
๕. การดำเนินคดีนิติบุคคล	๑๘๒
๖. การดำเนินคดีอาญากรณีแพทย์เป็นผู้ถูกกล่าวหา	๑๘๔
๗. การดำเนินคดีอาญากรณีพยาบาลเป็นผู้ถูกกล่าวหา	๑๘๔
๘. การดำเนินการกับผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๐ ปีบริบูรณ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด	๑๘๕

บทที่ ๑๑ พยานหลักฐานกับการสอบสวน	๑๘๗
๑. ประเภทของพยานหลักฐาน	๑๘๗
๒. พยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์	๑๘๘
๓. การสอบสวนกับการรับฟังพยานหลักฐาน	๑๙๐
๔. พยานหลักฐานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจ ตามกฎหมายตรวจยึดส่งมอบพนักงานสอบสวนประกอบคดี	๑๙๒
๕. พยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลใด ที่ส่งมอบพนักงานสอบสวนประกอบคดี	๑๙๒
๖. พยานหลักฐานที่รับฟังโดยมีเงื่อนไข	๑๙๓
๗. การใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อลงโทษจำเลยในคดีอาญา	๑๙๖
๘. พยานหลักฐานที่ศาลไม่รับฟัง	๑๙๗
๙. พยานหลักฐานที่ศาลรับฟังโดยมีเงื่อนไข	๑๙๙
๑๐. การรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ	๑๙๙
๑๑. ความต่อเนื่องของการครอบครองพยานวัตถุ/ ห่วงโซ่พยานหลักฐาน (Chain of custody)	๒๑๑
๑๒. การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน	๒๑๒
๑๓. การสืบพยานก่อนฟ้อง	๒๑๖

บทที่ ๑๒ วันกระทำความผิดและอายุความ	๒๒๑
๑. วันกระทำความผิด	๒๒๑
๒. อายุความฟ้องคดีอาญา	๒๒๓
๓. การนับอายุความ	๒๒๓
๔. อายุความฟ้องขอให้กักกัน	๒๒๕
๕. กำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษ	๒๒๕
๖. อายุความตามกฎหมายพิเศษบางเรื่อง	๒๒๕

บทที่ ๑๓ การชั้นสูตรพลิกศพ	๒๒๙
๑. ความหมายของการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๒๙
๒. วัตถุประสงค์ของการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๒๙

๓.	หลักเกณฑ์กฎหมายในการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๓๐
๔.	ผู้มีหน้าที่ในการชั้นสูตรพลิกศพกรณีทั่วไป	๒๓๐
๕.	ผู้มีหน้าที่ในการชั้นสูตรพลิกศพในกรณีพิเศษ	๒๓๑
๖.	ขั้นตอนการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๓๓
๗.	การทำสำนวนการสอบสวนการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๓๔
๘.	การทำสำนวนการสอบสวนกรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่	๒๓๗
๙.	การไต่สวนการชั้นสูตรพลิกศพ	๒๓๙
๑๐.	ระยะเวลาในการชั้นสูตรพลิกศพและการทำสำนวนการสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ	๒๔๐
๑๑.	โทษของการกระทำแก่ศพหรือสภาพแวดล้อมบริเวณที่พบศพ	๒๔๒
บทที่ ๑๔	การเปรียบเทียบคดีอาญา	๒๔๕
๑.	แนวคิดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ	๒๔๕
๒.	การเปรียบเทียบตามแนวทางการปฏิบัติของคณะกรรมการกฤษฎีกา	๒๔๕
๓.	หลักเกณฑ์ตามกฎหมายการเปรียบเทียบคดีอาญา	๒๔๗
๔.	ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ	๒๔๙
๕.	อำนาจของพนักงานสอบสวนในคดีที่อาจเปรียบเทียบได้	๒๔๙
๖.	อำนาจของพนักงานสอบสวนในคดีที่อาจเปรียบเทียบเยาวชน	๒๕๑
๗.	วิธีการเปรียบเทียบ	๒๕๑
๘.	บันทึกการเปรียบเทียบ	๒๕๓
๙.	เงินค่าปรับและการถอนเงินค่าปรับ	๒๕๔
๑๐.	การเปรียบเทียบคดีที่กระทำความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท	๒๕๕
๑๑.	การเปรียบเทียบคดีที่กระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน	๒๕๖
๑๒.	ผลของการเปรียบเทียบไม่ชอบ	๒๕๖
๑๓.	ผลของการเปรียบเทียบไม่ผูกพันคำพิพากษาของศาล	๒๕๗
บทที่ ๑๕	ของกลางในคดีอาญาและของส่วนตัวผู้ต้องหา	๒๕๙
๑.	ของกลางที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและหลักเกณฑ์กฎหมาย	๒๕๙
๒.	อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจยึดสิ่งของหรือของกลางของเจ้าพนักงาน	๒๖๑
๓.	การบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งของที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน	๒๖๕
๔.	บัญชีของกลางคดีอาญาติดสำนวนการสอบสวน	๒๖๖
๕.	การเก็บรักษา การจำหน่าย การขายทอดตลาด	๒๖๘
๖.	การขอรับสิ่งของหรือของกลางไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ระหว่างการสอบสวน	๒๗๑
๗.	การคืนสิ่งของหรือของกลาง	๒๗๓
๘.	การคืนรถของกลางในคดีจราจร	๒๗๕

	หน้า
๙. การคืบคลานของกลางกรณีคู่กรณีโต้แย้งกรรมสิทธิ์	๒๗๕
๑๐. การปฏิบัติเกี่ยวกับอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนของกลางที่ศาลมีคำพิพากษา สั่งริบให้ตกเป็นของแผ่นดิน	๒๗๖
๑๑. สิ่งของส่วนตัวผู้ต้องหา	๒๗๖
บทที่ ๑๖ การสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต	๒๗๗
๑. หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	๒๗๗
๒. องค์ประกอบเกี่ยวกับอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.	๒๗๗
๓. เจ้าพนักงานของรัฐ	๒๗๘
๔. ความผิดที่อยู่ในอำนาจไต่สวน	๒๗๙
๕. หลักเกณฑ์กฎหมายที่ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจมีอำนาจสอบสวน	๒๗๙
๖. ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑	๒๘๐
๗. การออกหมายจับ การจับกุม ผู้ถูกกล่าวหา	๒๘๑
๘. การควบคุม การปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา	๒๘๑
๙. อายุความ	๒๘๑
๑๐. การดำเนินการในขั้นตอนชั้นพนักงานสอบสวน	๒๘๑
๑๑. ประเด็นการสอบสวน	๒๘๓
๑๒. ผลการดำเนินการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา	๒๘๔
๑๓. คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายเจ้าพนักงานของรัฐ ตำแหน่งและหน่วยงานต่าง ๆ ตามคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน จัดทำโดยสำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช.	๒๘๖
๑๔. การกระทำความผิดฐานอื่นตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ กำหนดหรือที่มีกฎหมายกำหนด ให้อยู่ในหน้าที่ และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.	๒๙๑
๑๕. อำนาจไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีอื่น	๒๙๒
บรรณานุกรม	๒๙๕
ภาคผนวก	๒๙๗
ก ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง	๒๙๙
ข กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวทางในการเบิกจ่ายเงินที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวน หรือที่พนักงานสอบสวนเบิกจ่ายได้	๓๐๑
รายชื่อคณะทำงาน	๓๐๓

บทที่ ๑

หลักการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป

เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่ ผู้เสียหาย และพนักงานอัยการ สำหรับในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น กฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล หากยังไม่มี การสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน การสอบสวนอันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พนักงานอัยการ มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลนั้น จะต้องเป็นการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย หากสอบสวนไม่ชอบ ถือว่าไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องเช่นเดียวกัน การสอบสวน จึงต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) ประกอบ มาตรา ๒(๑๑) ซึ่งเหตุเกิดอยู่ภายในเขตอำนาจการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ และมาตรา ๒๐ ในเบื้องต้นพนักงานสอบสวนจะต้องทราบว่าอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมีอะไรบ้าง เขตอำนาจ การสอบสวนของตนครอบคลุมพื้นที่ใดบ้าง สามารถเชื่อมโยงกับอำนาจการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ อย่างไร เข้าใจโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา ทราบขั้นตอนและวิธีการในการทำสำนวน การสอบสวน ประเภทของสำนวนการสอบสวน และการบริหารสำนวนการสอบสวน

๑. โครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่มีโทษทางอาญา ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และ ริบทรัพย์สิน ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น ดังนั้นบทบัญญัติกฎหมายใน พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มีโทษทางอาญา ถือเป็นกฎหมายอาญา และการจะพิจารณาว่าบุคคลใดจะต้องรับผิดชอบ ทางอาญาหรือไม่ จะต้องพิจารณาโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา (Structure of Crime)

บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อ

- (๑) การกระทำความผิดประกอบที่กฎหมายบัญญัติ
- (๒) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด
- (๓) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ

การพิจารณาว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่นั้น ประการแรก ต้องพิจารณาว่า การกระทำของบุคคลนั้นครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ ถ้าครบองค์ประกอบที่กฎหมาย บัญญัติแล้ว ก็ต้องดูต่อไปว่าการกระทำนั้น มีกฎหมายยกเว้นความผิดหรือไม่ หากไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด ก็ต้องดูต่อไปว่ามีกฎหมายยกเว้นโทษหรือไม่ หากไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ ก็หมายความว่า บุคคลนั้น จะต้องรับผิดชอบในทางอาญา

โครงสร้างข้อ ๑ การกระทำความผิดประกอบที่กฎหมายบัญญัติ

การกระทำความผิดประกอบที่กฎหมายบัญญัติ หมายความว่า

- มีการกระทำ คือการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยรู้สำนึก อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ และรวมถึง การงดเว้นการกระทำตาม ป.อาญา มาตรา ๕๙ วรรคท้าย
- การกระทำความผิดประกอบภายนอกของความผิด
- การกระทำความผิดประกอบภายในของความผิด (กระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทเฉพาะ ความผิดที่กฎหมายกำหนด)
- ผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำ ตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

โครงสร้างข้อ ๒ การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด

การกระทำที่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติตามโครงสร้างข้อ ๑ หากเป็นการกระทำที่เข้าเหตุที่มีกฎหมายยกเว้นความผิด ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิด หรืออาจกล่าวได้ว่า กฎหมายรับรองว่าการกระทำเช่นนั้นชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ตามกฎหมาย เช่น มาตรา ๖๘ ลงท้ายว่า “ผู้นั้นไม่มีความผิด” การกระทำอันเกิดจากความยินยอมโดยชอบด้วยกฎหมายอันเกิดจากสัญญา หรือจารีตประเพณี เช่น อำนาจปกครองของบิดามารดาที่มีต่อบุตร หรือระหว่างครูกับศิษย์ เป็นต้น

โครงสร้างข้อ ๓ การกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ

การกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ และไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด แต่ผู้กระทำก็อาจไม่ต้องรับโทษทางอาญา หากมีกฎหมายยกเว้นโทษแก่การกระทำต่าง ๆ ที่มีความผิดนั้น เช่น การกระทำความผิดโดยจำเป็นตาม ป.อาญา มาตรา ๖๗ การกระทำความผิดของเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี และไม่เกิน ๑๕ ปี ตาม ป.อาญา มาตรา ๗๓ และมาตรา ๗๔ การกระทำความผิดของคนวิกลจริต ตาม ป.อาญา มาตรา ๖๕ ผู้มีเมตาม ป.อาญา มาตรา ๖๖ การกระทำความผิดตามคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงานตาม ป.อาญา มาตรา ๗๐ การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในบางฐานความผิดระหว่างสามีภริยา ตาม ป.อาญา มาตรา ๗๑ วรรคแรก

๒. ความหมายของคำว่า “การสอบสวน”

ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) ได้บัญญัติให้ความหมายของคำว่า “การสอบสวน” ไว้ว่าหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ บทบัญญัติใน ป.วิอาญา ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนอยู่ในภาค ๒ สอบสวน ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป ตั้งแต่มาตรา ๑๒๐ ถึงมาตรา ๑๒๙ ลักษณะ ๒ การสอบสวน หมวด ๑ การสอบสวนสามัญ ตั้งแต่มาตรา ๑๓๐ ถึงมาตรา ๑๔๗ หมวด ๒ การชันสูตรพลิกศพ ตั้งแต่มาตรา ๑๔๘ ถึงมาตรา ๑๕๖ กระบวนการสอบสวนเริ่มตั้งแต่การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓ หรือมาตรา ๑๒๗ แล้วทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ จนกระทั่งสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้นมีความเห็นส่งพนักงานอัยการ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือ ๑๔๒ เมื่อส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนในคดีนั้นอีกต่อไป เว้นแต่พนักงานอัยการจะสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๓ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเฉพาะในประเด็นที่พนักงานอัยการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมเท่านั้น หรือกรณีพบพยานหลักฐานใหม่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๗ ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนมีอำนาจตามกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น อำนาจสั่งมิให้บุคคลใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วเวลาเท่าที่จำเป็นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๗, อำนาจส่งประเด็นการสอบสวนไปยังเจ้าพนักงานอื่น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๘(๑), อำนาจตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้เสียหายยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๑), อำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔/๑, อำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ วรรคแรก, อำนาจร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ออกหมายค้น หมายขัง หรือหมายปล่อยผู้ต้องหา เป็นต้น

๓. สารสำคัญของ การสอบสวนคดีอาญา มี ๓ ประการ ดังนี้

๑) เป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา ซึ่งได้แก่การดำเนินการทั้งหลายตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาความผิดในคดีที่กล่าวหา ตามคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ซึ่งจะต้องปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าเป็นความผิด พฤติการณ์แห่งการกระทำต่าง ๆ ความเสียหายที่ได้รับ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ และสถานที่ที่เกี่ยวข้อง ตามสมควร เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะพิจารณาว่าการกระทำตามที่มีการกล่าวหา นั้น เป็นความผิดข้อหาใด ตามตัวบทกฎหมายใด

(๒) ถามและบันทึกปากคำผู้เสียหายและพยาน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีมาเพื่อถามและบันทึกปากคำได้

(๓) แจ้งข้อหาและบันทึกปากคำผู้ต้องหา เมื่อคดีมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใด น่าจะได้กระทำความผิดทางอาญา พนักงานสอบสวนมีอำนาจแจ้งข้อหา ถามปากคำและบันทึกปากคำบุคคลนั้นไว้ในฐานะผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด วันเวลา สถานที่ บุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ก่อนการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามมาตรา ๑๓๔/๑, ๑๓๔/๒, ๑๓๔/๓ และ ๑๓๔/๔ จะต้องจัดหาล่ามให้ในกรณีที่ผู้ให้ปากคำไม่สามารถฟังและตอบคำถามเป็นภาษาไทยได้ จะต้องสอบถามเกี่ยวกับการมีทนายความหรือจัดหาทนายความให้ จะต้องจัดให้พนักงานอัยการ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กไว้วางใจ เข้าร่วมฟังการสอบสวน ในประเภทคดีที่กฎหมายบัญญัติ หากพนักงานสอบสวนปฏิบัติไม่ครบถ้วนแล้ว จะมีผลทำให้คำให้การใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวน จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลย ก็ให้บันทึกไว้

(๔) การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นการดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑, ๑๓๑/๑, ๑๓๒ พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ตลอดจนการทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือลายมือหรือลายเท้า ให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะช่วยให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

๒) เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่กล่าวหา หรือพิสูจน์ว่าการกระทำเป็นความผิดหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ใช่ผู้กระทำความผิดก็ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งชี้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์อีกด้วย พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อคดีมีพยานหลักฐานแน่ว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗

๓) เพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ วิธีการที่จะนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการสอบสวน มีดังนี้

(๑) ออกหมายเรียกให้มาพบพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๒

(๒) ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖

(๓) รับตัวมาจากเจ้าพนักงาน หรือราชกรผู้ทำการจับ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔

(๔) ผู้ต้องหาเข้าพบหรือเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔

๔. พนักงานสอบสวนและเขตอำนาจการสอบสวน

๔.๑ พนักงานสอบสวน

การสอบสวนจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) ได้ให้คำจำกัดความไว้คำว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ บัญญัติเรื่องอำนาจการสอบสวนไว้ สำหรับในส่วนของข้าราชการตำรวจ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน แต่มีได้บัญญัติว่าพนักงานสอบสวนคนใดมีเขตอำนาจสอบสวนที่ใดบ้าง จึงต้องพิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๖ อำนาจของพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของตำรวจ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ อาศัยอำนาจตาม มาตรา ๑๑(๔) แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ มีคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ เรื่อง การอำนวยการความยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา เพื่อเป็นกฎเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปตาม ป.วิอาญา ซึ่งคำสั่งดังกล่าว ผบ.ตร.ได้ออกเพื่อเป็นข้อบังคับตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๖ เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ให้กับเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้กระบวนการและขั้นตอนการสอบสวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย “หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน” หมายถึง สถานีตำรวจ กลุ่มงานสอบสวนหรือกองกำกับการที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค ๑-๙ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกลุ่มงานสอบสวนและตรวจสอบทรัพย์สินในสังกัดกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ซึ่งต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติอีก ๒ หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนคือ กองบัญชาการตำรวจท่องเที่ยว (บช.ทท.) และกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)

กำหนดหัวหน้าพนักงานสอบสวน ไว้ในบทที่ ๔ ข้อ ๒.๕ ดังนี้

(๑) หัวหน้าสถานีตำรวจ หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน หรือผู้รักษาราชการแทนที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๔๐ แห่ง ป.วิอาญา ในเขตท้องที่รับผิดชอบของตน

(๒) ผู้บังคับการตำรวจ หรือผู้รักษาราชการแทน ที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๔๐ แห่ง ป.วิอาญา ในเขตท้องที่รับผิดชอบของตน

(๓) ผู้บัญชาการตำรวจ หรือผู้รักษาราชการแทน ที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๔๐ แห่ง ป.วิอาญา ในเขตท้องที่รับผิดชอบของตน

(๔) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่วราชอาณาจักร และมีอำนาจสั่งการเกี่ยวกับคดีในทุกกรณี

ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม (๑)-(๔) มีอำนาจมอบหมายข้าราชการตำรวจที่มียศตั้งแต่ ร.ต.ต. หรือเทียบเท่า ร.ต.ต. ขึ้นไปในสังกัด ทำหน้าที่ทำการสอบสวนในเขตท้องที่รับผิดชอบของตน ทั้งนี้ ตามที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด

การจะให้ข้าราชการตำรวจผู้ใดเป็นพนักงานสอบสวน นั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งตั้งให้ข้าราชการตำรวจปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ตาม พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ประกอบคำสั่ง คสช.ที่ ๗/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๕ ก.พ. ๒๕๕๙ เรื่องการกำหนดตำแหน่งของข้าราชการตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ข้อที่ ๒ ให้ยุบตำแหน่งของพนักงานสอบสวน – พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ให้ดำรงตำแหน่ง รอง สว. – ผบก. ตามมาตรา ๔๔(๖) – (๑๑) โดยให้ถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน – พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ตามมาตรา ๔๔ เดิมนั้นเป็นตำแหน่ง รอง สว.- ผบก. แล้วแต่กรณี (ตามข้อ ๙) และบรรดาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือมติของคณะรัฐมนตรีใด ที่อ้างถึงพนักงานสอบสวน – พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๔๔(๙) (๑๐) และ (๑๑) แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ให้ถือว่าอ้างถึงข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔(๙) (๑๐) และ (๑๑) ที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนและอยู่ในสายงานสอบสวน นั้นหมายความว่าพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนตามคำสั่ง คสช.ที่ ๗/๒๕๕๙ ถูกจำกัดไว้เฉพาะตำแหน่ง รอง สว. - รอง ผกก. (ปัจจุบันก็คือ รอง สว.(สอบสวน) – รอง ผกก.(สอบสวน)) ส่วนตำแหน่งพนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ – พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ตาม มาตรา ๔๔(๖) (๗) และ (๘) แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ถูกตัดโอนไปอยู่ในหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนสังกัดต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกำหนดตำแหน่งเอาไว้ในกลุ่มงานสอบสวน และให้ถือว่าอยู่ในสายงานสอบสวน ยังคงมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ เมื่อได้รับคำสั่งหรือได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน หรือผู้รักษาราชการแทน ทั้งนี้ ตามพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงในการแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติระดับกองบัญชาการหรือระดับกองบังคับการ แล้วแต่กรณี ตาม พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๑๐ วรรคสอง โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงนั้น แล้วแต่กรณี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๒ ส่วน คือ สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และกองบัญชาการ ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ มาตรา ๕ ก. คือสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ไม่ได้ระบุให้มีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน หรือปฏิบัติงานตาม ป.วิอาญา และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาเอาไว้ จะมีก็แต่กองบัญชาการหรือส่วนราชการอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ ตาม มาตรา ๕ ข. ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตาม ป.วิอาญา และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ได้แก่

(๑) ตำรวจภูธรภาค ๑-๙ ตาม ม.๕ (๑๐) - (๑๘)(ฉ) มีอำนาจรับผิดชอบภายในเขตพื้นที่การปกครองของตน

(๒) กองบัญชาการสอบสวนกลาง หรือ บช.ก.(๒๐)(ค) เขตพื้นที่รับผิดชอบทั่วราชอาณาจักร

(๓) กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด หรือ บช.ปส.(๒๑)(ข) มีเขตพื้นที่รับผิดชอบทั่วราชอาณาจักร

(๔) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (๒๓)(ข) เขตพื้นที่รับผิดชอบทั่วราชอาณาจักร

ปัจจุบันได้มีกองบัญชาการจัดตั้งขึ้นใหม่อีก ๒ กองบัญชาการ คือ กองบัญชาการตำรวจท่องเที่ยว (บช.ทท.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๐ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ และกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๓ ลงวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๓ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนความผิดทางอาญาภายในเขตอำนาจ

นอกจากนี้ในแต่ละกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ ก็จะมีหน่วยงานย่อย ๆ ลงไปอีก ได้แก่ กองบังคับการ กองกำกับการ กลุ่มงานสอบสวนและสถานีตำรวจ ซึ่งกฎหมายระบุให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน หรือปฏิบัติตาม ป.วิอาญา หรือกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาภายในเขตอำนาจรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีกองบังคับการกฎหมายและคดี ตำรวจภูธรภาค ๑-๙ จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ ๑๕) พ.ศ.๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ระบุให้อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาไว้ด้วยตามข้อ ๒ อนุ ๗) พนักงานสอบสวนนอกเหนือจากท้องที่สถานีตำรวจภูธรหรือสถานีตำรวจนครบาลแล้ว หน่วยงานที่มีอำนาจการสอบสวนอื่นจะเป็นหน่วยงานสนับสนุนการจะมีอำนาจการสอบสวนในคดีประเภทใด จะมีระเบียบวางหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติไว้ และหรือผู้บังคับบัญชาที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจการสอบสวนในแต่ละระดับมีคำสั่งให้ทำการสอบสวนคดีที่เกิดภายในเขตอำนาจของตน

เมื่อพิจารณาประกอบคำสั่ง ตร.ที่ ๕๓๗/๕๕ ลง ๒๗ ก.ย. ๕๕ เรื่อง การกำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งในสถานีตำรวจ ซึ่งโครงสร้างสถานีตำรวจให้แบ่งงานในสถานีตำรวจนครบาลและสถานีตำรวจภูธรออกเป็น ๕ สายงาน กับ ๑ หน่วยปฏิบัติการ คือ (๑) งานอำนวยการ (๒) งานป้องกันปราบปราม (๓) งานจราจร (๔) งานสืบสวน (๕) งานสอบสวน และหน่วยปฏิบัติการพิเศษ โดยมีหัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในสถานีตำรวจนั้นๆ ควบคุมกำกับดูแลการปฏิบัติงานของทุกสายงาน และมาตรา ๑๘ วรรคสี่ (วรรคท้าย) กำหนดไว้ว่า ท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาราชการแทน เมื่อประกอบคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๒.๕(๑) หัวหน้าสถานีตำรวจ หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน หรือผู้รักษาราชการแทน ที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๔๐ แห่ง ป.วิอาญา ในเขตท้องที่รับผิดชอบของตน หัวหน้าสถานีตำรวจในสถานีตำรวจนครบาลและหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรจึงเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในระดับสถานีตำรวจ ส่วนในระดับเหนือจากนั้นไป จะมีระดับผู้บังคับการ ผู้บัญชาการ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจภายในเขตอำนาจของตน ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ซึ่งพนักงานสอบสวนดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นพนักงานสอบสวนตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) และมีอำนาจทำการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) ส่วนข้าราชการตำรวจสายงานอื่น ไม่มีอำนาจสอบสวน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง จะมีคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่สอบสวนเท่านั้น

๔.๒ เขตอำนาจการสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

เขตอำนาจการสอบสวน หมายถึง อาณาบริเวณพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่ตามกฎหมาย โดยทั่วไปแล้วหมายถึงเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนั้น ๆ เขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙ ส่วนมาตรา ๒๐ เป็นเขตอำนาจการสอบสวนที่อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

๔.๒.๑ เขตอำนาจการสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘

พนักงานสอบสวนเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป จะเป็นพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) และมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘

(๑) ความผิดอาญา “ได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตน เช่น นายแดงลักทรัพย์ นายดำ ที่บางลำพู ความผิดฐานลักทรัพย์ได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม พนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม จึงมีอำนาจสอบสวน

- จำเลยจะเดินทางจากประเทศซาอุดีอาระเบีย กลับมายังประเทศไทย ผู้เสียหายได้ฝากทรัพย์สินมาเก็บจำเลย เพื่อฝากให้ภริยาผู้เสียหายในประเทศไทย ต่อมาผู้เสียหายเดินทางกลับมาประเทศไทย ทราบว่าจำเลยมิได้นำทรัพย์สินที่ฝากมาให้กับภริยาผู้เสียหาย จึงได้ไปทวงถามที่บ้านจำเลยที่ อ.กุ่มกาวปี จว.อุดรธานี จำเลยบอกว่าจะคืนให้ภายหลัง แล้วจำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้รับฝากทรัพย์ เหตุจึงเกิดที่ อ.กุ่มกาวปี จว.อุดรธานี ประเทศไทย มีใช้ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผู้เสียหายไปร้องทุกข์ที่สถานีตำรวจภูธรกุ่มกาวปี พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรกุ่มกาวปี จึงมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๑๕๗๓/๒๕๓๕)

- จำเลยให้ผู้ตายตีสารพิษที่บ้านพักผู้ตาย ความผิดอาญาเกิดขึ้นที่บ้านพักผู้ตาย ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของ สน.ดอนเมือง ผู้ตายถึงแก่ความตายที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ความตายเป็น “ผล” ของการกระทำความผิด พนักงานสอบสวน สน.ดอนเมือง จึงมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๓๓๓๗/๒๕๔๓)

(๒) ความผิดอาญา “อ้างว่าได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตน เช่น มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายโดยอ้างว่าการลักทรัพย์ได้เกิดที่บางลำพู เช่นนี้ พนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม มีอำนาจสอบสวน

(๓) ความผิดอาญา “เชื่อว่าได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตน หมายถึง พนักงานสอบสวน เชื่อว่าการมีคดีอาญาเกิดขึ้นในเขตอำนาจของตน ไม่ว่าจะโดยได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือปรากฏพยานหลักฐานอันทำให้น่าเชื่อว่ามีคดีอาญาเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น พบศพคนถูกยิงตายที่ในเขตท้องที่ อ.สามพราน แม้ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง แต่เมื่อพนักงานสอบสวนพิจารณาจากร่องรอยพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้ว เชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นในเขตท้องที่ อ.สามพราน ดังนั้น พนักงานสอบสวน สภ.สามพราน จึงมีอำนาจสอบสวนในคดีนี้ เนื่องจากเชื่อว่าความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเกิดขึ้นในเขตอำนาจของตน ถึงแม้ว่าความจริงจะปรากฏในภายหลังว่า ผู้ตายถูกนายแดงผู้ต้องหา ฆ่าในท้องที่ อ.นครชัยศรี แล้วนำมาทิ้งไว้ในเขตพื้นที่ อ.สามพราน ก็ตาม การสอบสวนที่ได้กระทำไปแล้วโดยพนักงานสอบสวน สภ.สามพราน นั้นชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

(๔) ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ในเขตอำนาจของตน เช่น กรณีตาม (๓) หากนายแดงผู้ต้องหา มีบ้านอยู่ที่ อ.สามพราน พนักงานสอบสวน สภ.สามพราน ก็มีอำนาจสอบสวนเช่นเดียวกันกับพนักงานสอบสวน สภ.นครชัยศรี

(๕) ผู้ต้องหาถูกจับภายในเขตอำนาจของตน เช่น กรณีตาม (๓) หากต่อมา นายแดงถูกจับได้ในท้องที่ สภ.เมืองนครปฐม พนักงานสอบสวน สภ.เมืองนครปฐม มีอำนาจสอบสวน

ข้อสังเกต จากตัวอย่างเรื่อง ฆ่าผู้อื่นที่ อ.นครชัยศรี พนักงานสอบสวน สภ.นครชัยศรี (ความผิดที่ได้เกิด) สภ.สามพราน (ผู้ต้องหาที่มีอยู่) และ สภ.เมืองนครปฐม (ผู้ต้องหาถูกจับ) ต่างมีอำนาจสอบสวนคดีนี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความผิดอาญาเรื่องใดเกิดขึ้น จะต้องมิพนักงานสอบสวนเพียงท้องที่เดียวที่เป็นผู้รับผิดชอบ มีหน้าที่รวบรวมสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนท้องที่ต่าง ๆ ที่มีอำนาจสอบสวน มาทำความเห็นทางคดีส่งพนักงานอัยการ บทบัญญัติมาตรา ๑๘ วรรคสาม แห่ง ป.วิอาญา ได้กำหนดให้ท้องที่ที่เกิดเหตุในเขตอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เนื่องจากกฎหมายเล็งเห็นว่าความผิดอาญาได้เกิดขึ้นในสถานที่ใด โดยทั่วไปแล้วสถานที่นั้นจะมีพยานหลักฐานสำคัญอยู่ จึงให้ท้องที่

ที่เหตุเกิดในเขตอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ กรณีพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้นั้น จะต้องเข้ากรณีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) มีเหตุจำเป็น เช่น เกิดอุทกภัย เส้นทางคมนาคมขาดและมีความจำเป็นต้องรีบสอบสวนและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นเสนอพนักงานอัยการ เพราะคดีจะขาดอายุความ หรือ

(๒) เพื่อความสะดวก เช่น พยานหลักฐานและของกลางต่าง ๆ อยู่ ณ สถานที่ซึ่งผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับ เป็นต้น

ทั้งนี้ หากไม่มีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวกดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พนักงานสอบสวนในเขตท้องที่ที่ความผิดเกิด จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

- **พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ** หมายถึง พนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานชั้นสุดท้าย เข้าสำนวนการสอบสวน แล้วทำความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒ (ดู ฎ.๑๙๗๔/๒๕๓๙ ประกอบ) โดยปกติความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด ก็ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคนนั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสาม

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ บทที่ ๔ มาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ข้อ ๒.๕

๔.๒.๒ เขตอำนาจการสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ กรณีความผิดเกี่ยวพันกันหลายท้องที่ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙

- **พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวน**

มาตรา ๑๙ วรรคสอง ได้กล่าวถึงตัวพนักงานสอบสวนที่จะมีอำนาจสอบสวนในกรณีความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่เกี่ยวพันกัน หรือต่อเนื่องกันตามมาตรา ๑๙ (๑) ถึง (๖) ว่า “พนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้” ย่อมหมายถึงพนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่เกิดขึ้นตามมาตรา ๑๙ (๑) ถึง (๖) นั้น มีอำนาจสอบสวนความผิดที่กล่าวหาตลอดจนความผิดฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดขึ้นนอกเขตท้องที่ของตนได้ (ดู ฎ.๑๑๘๐/๒๕๓๗ ประกอบ)

- **พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ**

พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจสรุปสำนวนทำความเห็นทางคดี และส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒ โดยมาตรา ๑๙ วรรคสาม (ก) และ (ข) ได้วางหลักเกณฑ์กำหนดตัวพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไว้ดังนี้

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ

- เมื่อมาตรา ๑๙ วรรคสาม (ก) และ (ข) ได้วางหลักเกณฑ์ว่าในบรรดาพนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่เกี่ยวข้องนั้น ใครเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแล้ว หากพนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่สรุปสำนวนและทำความเห็นทางคดีมิใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ จะส่งผลให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่ถือว่ามี การสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

(คู่มือที่ ๑๙๗๔/๒๕๓๙, ๓๔๖๖/๒๕๔๗, ๑๒๐๔/๒๕๔๒, ๑๑๒๖/๒๕๔๔, ๔๕๑๒/๒๕๓๐, ๒๒๘๐/๒๕๔๘ ประกอบ)

(๑) กรณีเป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ ตามมาตรา ๑๙(๑) ตัวอย่าง เช่น

- พบศพผู้ตายในท้องที่ สน.ชนะสงคราม แต่พบรอยเลือดผู้ตายในท้องที่ สน.พระราชวัง หรือลูกจ้างมีหน้าที่เก็บเงินจากลูกหนี้ของนายจ้างที่อยู่ต่างจังหวัด แล้วต้องส่งมอบเงินนั้นให้แก่ นายจ้างซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่ สน.บางรัก ลูกจ้างรับเงินจากลูกหนี้ของนายจ้างในอีกท้องที่หนึ่งแล้วเอาเงินไปใช้ส่วนตัว จึงเป็นการไม่แน่ว่ามีเจตนาทำการยกยอกเงินในท้องที่ใด วินิจฉัยว่าพนักงานสอบสวน สน.บางรัก มีอำนาจสอบสวน (ฎ.๑๖๕๕/๒๕๓๐)

- จำเลยแจ้งข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาแก่พนักงานสอบสวน สภ.ป่าพะยอม กบการเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลจังหวัดพัทลุง ซึ่งอยู่ในท้องที่ สภ.เมืองพัทลุง ถือว่าเป็นการไม่แน่ว่าการกระทำของจำเลยในความผิดฐานแจ้งความเท็จและเบิกความเท็จได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๑) พนักงานสอบสวน สภ.ป่าพะยอม จึงมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๑๖๙๑/๒๕๖๑)

(๒) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง ตามมาตรา ๑๙(๒) ตัวอย่าง เช่น

- นายแดงยืนอยู่ในเขตท้องที่ สน.ชนะสงคราม ยิงนายดำซึ่งอยู่ในเขตท้องที่ สน.พระราชวังดังนี้ พนักงานสอบสวนของแต่ละสถานีตำรวจมีอำนาจสอบสวนได้ เพราะเป็นท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง แต่พนักงานสอบสวนท้องที่ใดในสองท้องที่ดังกล่าวนั้นจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบที่จะทำความเห็นทางคดีส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒ หรือไม่นั้น ต้องดู ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสาม

ตัวอย่างนายแดงวางยาพิษนายดำที่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรสตูล เมื่อนายดำอยู่ในโรงพยาบาลในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรเมืองระยองนายแดงตามไปเอายาพิษกรอกปากนายดำอีกครั้งหนึ่งจึงเป็นกรณีตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๒) ดังนั้น พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองระยอง ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ตาม มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง

(๓) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่อง และกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๓)

ความผิดต่อเนื่อง คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำที่มีสภาพติดต่อสืบเนื่องกันไปเป็นความผิดที่สำเร็จมีความผิดอยู่ตลอดเวลา เช่น มีธนบัตรปลอมอยู่ในความครอบครองอันเป็นความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๒๔๔ มีเครื่องมือสำหรับปลอมเงินตราอยู่ในความครอบครองตาม ป.อาญา มาตรา ๒๔๖ มียาเสพติดอยู่ในความครอบครอง ฯลฯ ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา เช่น

- นายแดงอยู่สระบุรี หลอกนางสาวดำ อายุ ๒๒ ปี จากบ้านพักที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ไปค้างคืนที่บ้านหลังหนึ่งในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยมุ่งหมายจะข่มขืนกระทำชำเรา และถูกตำรวจจับได้เสียก่อน นายแดงมีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๒๘๔ วรรคแรก ซึ่งเป็นความผิดต่อเนื่องการกระทำในหลายท้องที่เริ่มตั้งแต่ สน.ตลิ่งชัน (สถานที่ถูกหลอก) เป็นต้นไปจนกระทั่งถึง สภ.จอมบึงทุกสถานีตำรวจที่นายแดงนำนางสาวดำเดินทางผ่านต่างมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๑๙๗๔/๒๕๓๙)

- นายแดงออกเช็คเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้าที่ซื้อจากนายดำ ออกเช็คที่อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา แต่ธนาคารที่อำเภอหาดใหญ่ปฏิเสธการจ่ายเงิน พนักงานสอบสวน สภ.เมืองสงขลา มีอำนาจ

สอบสวน เนื่องจากความผิดที่ได้กระทำมีลักษณะเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องกันระหว่างท้องที่ที่ออกเช็คและท้องที่ที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน (ฎ.๑๐๑๐/๒๕๐๘, ๑๗๐๒-๑๗๐๓/๒๕๒๓)

ข้อสังเกต เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว เห็นว่าความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา ๔ มีการกระทำที่แยกออกได้เป็นส่วน ๆ ส่วนหนึ่งคือการออกเช็คโดยมีเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค อีกส่วนหนึ่งคือธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็ค วันออกเช็คจึงเป็นวันที่ความผิดส่วนหนึ่งได้กระทำลง เพราะเป็นวันที่จำเลยกระทำการอันเป็นองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ ส่วนวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็เป็นวันที่ความผิดอีกส่วนหนึ่งได้กระทำลงเพราะเป็นวันที่ความผิดเกิด กรณีนี้เปรียบเทียบได้กับเรื่องฉ้อโกงที่หลอกขายของในท้องที่หนึ่ง แต่ผู้หลอกได้เงินไปจากผู้ถูกหลอกในอีกท้องที่หนึ่ง ด้วยเหตุนี้ข้อเท็จจริงในเรื่องออกเช็คในท้องที่หนึ่ง แต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินในอีกท้องที่หนึ่ง จึงน่าจะเป็นกรณีตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๒) แต่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษากฎีกาหลายเรื่องว่าเป็นกรณีตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๓) อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าไม่ว่าจะปรับใช้มาตรานี้ ผลก็เป็นอย่างเดียวกันคือพนักงานสอบสวนแต่ละท้องที่มีอำนาจสอบสวน และลงบันทึกที่ ๑๕๗๕/๒๕๒๑ ซึ่งวินิจฉัยว่าเฉพาะท้องที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเท่านั้นที่มีอำนาจสอบสวน

ข้อพึงระวัง กรณีที่มีการโอนเช็คเปลี่ยนมือกันก่อนนำไปเรียกเก็บเงิน ท้องที่ที่มีการโอนเช็คไม่ถือเป็นท้องที่ที่ความผิดต่อเนื่องกับท้องที่ที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ยกตัวอย่างเช่น ดำสั่งจ่ายเช็คให้แดงหรือผู้ถือในเขตท้องที่ สน.บางนา แดงนำเช็คฉบับดังกล่าวโอนชำระหนี้ค่าซื้อสินค้าให้เขียวในเขตท้องที่ สน.บางพลัด นายเขียวนำเช็คไปเรียกเก็บยังธนาคารทุ่งทองสาขาบางเขน ธนาคารทุ่งทองสาขาบางเขน ปฏิเสธการจ่ายเงินท้องที่ที่มีอำนาจสอบสวนได้แก่ท้องที่ สน.บางนา และ สน.บางเขน ส่วน สน.บางพลัด ท้องที่ที่มีการโอนเช็คเปลี่ยนมือไม่มีอำนาจสอบสวน (ฎ.๖๕๐/๒๕๒๘)

- จำเลยกับพวกบังคับหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้เสียหายชาวมาเลเซีย เพื่อเรียกค่าไถ่และบังคับให้ผู้เสียหายขับรถไปส่งยังชายแดนประเทศไทย ซึ่งน่าจะได้นางเหนี่ยวกักขังเข้าไปในเขตแดนไทยด้วย เพราะภูมิลำเนาของจำเลยกับพวกอยู่ในราชอาณาจักรซึ่งเป็นความผิดต่อเนื่องทั้งในและนอกราชอาณาจักร พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ซึ่งจับจำเลยจึงมีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีกับจำเลยได้ (ฎ.๑๕๘๖/๒๕๒๖)

ข้อสังเกต คือ มาตรา ๑๙(๓) จะต้องเป็นความผิดต่อเนื่อง และกระทำต่อเนื่องกันในหลายท้องที่ หากเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องกันในหลายท้องที่แต่ไม่ใช่ความผิดต่อเนื่อง ก็ไม่เข้ามาตรา ๑๙ (๓) แต่อาจจะเข้าอนุมาตราอื่น ๆ

- หลอกหลวงผู้เสียหายจากท้องที่ สน.บางยี่ขัน พาไปยังบ้านเกิดเหตุที่ อ.ท่ามะกา กักขังหน่วงเหนี่ยวและข่มขืนกระทำชำเราที่บ้านที่เกิดเหตุ ถือว่าเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป ซึ่งพนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ตามมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๓) (๔) และวรรคสอง พนักงานสอบสวน สน.บางยี่ขัน จึงมีอำนาจสอบสวน แต่จำเลยถูกจับที่ อ.ท่ามะกา พนักงานสอบสวน สภ.ท่ามะกา จึงเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา ๑๙ วรรคสาม (ก) พนักงานสอบสวน สน.บางยี่ขัน ไม่เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ไม่มีอำนาจสรุปสำนวนและทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง พร้อมกับส่งสำนวนเพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณา ตามมาตรา ๑๔๐ และ ๑๔๑ เมื่อพนักงานสอบสวน สน.บางยี่ขัน เป็นผู้สรุปสำนวน ทำความเห็น พร้อมส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ คดีนี้ถือได้ว่าไม่มีการสอบสวน และพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎ.๑๙๗๔/๒๕๓๙)

ข้อสังเกต

- ความผิดต่อเนื่อง ได้แก่ ความผิดฐานพาไปเพื่อการอนาจาร, หน่วงเหนี่ยวกักขัง
- ช่มชู้กระทำความผิดเป็นความผิดอีกกรรมหนึ่ง ไม่เป็นความผิดต่อเนื่อง

- วินิจฉัยว่าโจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนดังกล่าวแก่ผู้ซื้อหลายคน เจ้าพนักงานตำรวจจับจำเลยทั้งสองพร้อมยึดเมทแอมเฟตามีน และจับ ศ. อ. ณ. ภ. จ. และ ห. พร้อมยึดเมทแอมเฟตามีนที่บุคคลทั้งเจ็ดซื้อจากจำเลยทั้งสองได้ที่บ้านจำเลยที่ ๒ ซึ่งอยู่ในท้องที่ สน.แสมดำ กรณีมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและการจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนจึงเกิดในท้องที่ สน.แสมดำ ทั้งสิ้น และโจทก์มิได้ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ ร่วมกระทำความผิดกับ ส. และ ร. ดังนั้นแม้ ส. และ ร.ถูกจับในท้องที่ สน.บางบอน การกระทำของจำเลยที่ ๑ ก็ทำให้ความผิดที่เป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔(๓) ไม่ แต่การกระทำของจำเลยที่ ๑ ปรากฏชัดแจ้งว่าเหตุเกิดในท้องที่ สน.แสมดำ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน สน.แสมดำ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒(๖) ที่จะเป็นผู้สอบสวน มิใช่อยู่ในเขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน สน.บางบอน ที่ทำการสอบสวนคดีนี้ โจทก์ (พนักงานอัยการ) จึงไม่มีอำนาจฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ เมื่อการสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดีศาลฎีกาพิพากษาลดโทษไปถึงจำเลยที่ ๒ ที่ถอนฎีกาไปแล้วตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑๓ ประกอบมาตรา ๒๒๕ (ฎ.๑๗๕๖/๒๕๕๐)

(๔) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน ตาม
ป.วิอาญา มาตรา ๑๔(๔)

ลักษณะสำคัญของคดีตามมาตรา ๑๔(๔) แตกต่างจากคดีตามมาตรา ๑๔(๒) ตรงที่คดีตามมาตรา ๑๔(๒) เป็นความผิดกรรมเดียวแต่ผู้กระทำความผิดได้แยกกระทำส่วนหนึ่งของความผิดในท้องที่หนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง แต่สำหรับความผิดตามมาตรา ๑๔(๔) นั้น ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน โดยความผิดแต่ละกรรมนั้นได้กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน เช่น คืบเกิดเหตุจำเลยลักทรัพย์จักรยานยนต์ในท้องที่หนึ่ง แล้วขับรถจักรยานยนต์คันดังกล่าวไปชิงทรัพย์อีกท้องที่หนึ่ง หลังจากนั้นจำเลยได้ใช้อาวุธปืนยิงต่อสู้ขัดขวาง และพยายามฆ่าเจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ ตั้งด่านสกัดจับจำเลยอีกท้องที่หนึ่ง กรณีเช่นนี้ย่อมถือได้ว่าจำเลยกระทำความผิดหลายกรรมในท้องที่ต่าง ๆ กัน อันได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน และพยายามฆ่าเจ้าพนักงานฯ และกระทำความผิดเหล่านั้นต่อเนื่องในท้องที่ต่าง ๆ กันตามมาตรา ๑๔(๔) พนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นท้องที่ที่จำเลยลักทรัพย์จักรยานยนต์ ท้องที่ที่จำเลยชิงทรัพย์ หรือท้องที่ที่จำเลยต่อสู้ขัดขวางและพยายามฆ่าเจ้าพนักงาน ล้วนมีอำนาจสอบสวนทุกฐานความผิดในคดีนี้ได้ ตามมาตรา ๑๔(๔) ส่วนปัญหาว่าท้องที่ใดจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบนั้นจะต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๘ วรรคสอง (ก) หรือ (ข) แล้วแต่กรณี กล่าวคือถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้วคือพนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจตามมาตรา ๑๘ วรรคสอง (ก) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำความผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจตามมาตรา ๑๘ วรรคสอง (ข) เช่น

- ผู้ต้องหาวิ่งราวทรัพย์สร้อยคอของผู้เสียหายในท้องที่ สน.ชนะสงคราม เมื่อได้ทรัพย์สินแล้วได้วิ่งหลบหนีเข้าไปในเขตท้องที่ สน.นางเลิ้ง และได้ทำการลักทรัพย์รถจักรยานยนต์ ขับรถจักรยานยนต์หลบหนีเข้าไปในเขตท้องที่ สน.พญาไท เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.พญาไท ทราบเหตุจึงได้สกัดจับ เกิดการยิงต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.พญาไท และจับกุมตัวได้ในท้องที่ สน.พญาไท กรณีนี้พนักงานสอบสวนท้องที่ สน.ชนะสงคราม, สน.นางเลิ้ง และ สน.พญาไท มีอำนาจทำการสอบสวน และ

พนักงานสอบสวน สน.พญาไท เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง (ก) เพราะเป็นท้องที่ที่จับตัวผู้ต้องหาได้ก่อน มีอำนาจทำการสอบสวนเกี่ยวกับความผิดวิงวาททรัพย์ในท้องที่ สน.ชนะสงคราม และความผิดลักทรัพย์ในท้องที่ สน.นางเลิ้ง ได้ด้วย แต่ถ้าในทันทีทันใดหลังจากเกิดเหตุวิงวาททรัพย์ ผู้เสียหายได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.ชนะสงคราม ทราบ และพนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม ได้ทราบเหตุแล้ว ว่าได้มีเหตุวิงวาททรัพย์เกิดขึ้นในท้องที่ของตน ก่อนที่ผู้ต้องหาจะถูกจับกุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจ สน.พญาไท เช่นนี้ ถือว่าพนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม พบเหตุก่อน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง (ข) พนักงานสอบสวน สน.ชนะสงคราม เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

- ความผิดฐานพาหนะไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวงเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป และความผิดดังกล่าวกับความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นและข่มขืนกระทำชำเรา เป็นความผิดหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน รวมทั้งท้องที่ สน.บางยี่ขัน และ สภ.ท่ามะกา พนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๓), (๔) พนักงานสอบสวน สน.บางยี่ขัน ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนท้องที่ที่เกี่ยวข้องจึงมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๑๙๗๔/๒๕๓๙)

(๕) กรณีเมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๕)

กรณีความผิดเกิดขึ้นขณะที่ผู้ต้องหากำลังเดินทาง เช่น ผู้ต้องหาขนาเสพติดให้โทษ ขึ้นรถไฟเดินทางจาก จว.เชียงใหม่ มากรุงเทพฯ ในกรณีเช่นนี้ พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่ผู้ต้องหาเดินทางผ่าน ถือว่าพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้อง ย่อมมีอำนาจสอบสวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ (๕) เช่น

- ผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นผู้โดยสาร ขึ้นรถไฟโดยสารประจำทางจากสถานีขนส่งหมอชิต เขตท้องที่ สน.บางซื่อ เพื่อจะไปลงที่จังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างทางผู้ต้องหาได้ชักชวนให้ผู้เสียหาย เล่นการพนันบนรถประจำทาง ผู้เสียหายได้เล่นการพนันด้วย และผู้ต้องหาได้ลักทรัพย์ผู้เสียหาย ต่อมาผู้ต้องหาได้ลงรถที่สถานีขนส่งจังหวัดสิงห์บุรี ผู้เสียหายได้เดินทางต่อไปลงรถที่สถานีขนส่งจังหวัดนครสวรรค์ และได้ไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน สภ.เมืองนครสวรรค์ กรณีเช่นนี้ การกระทำผิดเกิดขึ้นระหว่างท้องที่ สน.บางซื่อ จนถึง สภ.เมืองสิงห์บุรี พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่ผ่านมาดังกล่าวมีอำนาจทำการสอบสวน พนักงานสอบสวน สภ.เมืองนครสวรรค์ ไม่มีอำนาจสอบสวน หากผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนท้องที่ใดระหว่าง สน.บางซื่อ ไปจนถึง สภ.เมืองสิงห์บุรี นั้น พนักงานสอบสวนท้องที่นั้นจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง (ข)

(๖) กรณีเมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ (๖)

กรณีความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง เช่น ผู้เสียหายได้เดินทางโดยรถไฟจากสถานีขนส่งหัวลำโพง และได้นำกระเป๋าถือไว้บนชั้นที่วางของ และได้นั่งหลับไปในระหว่างทาง เมื่อไปถึงสถานีรถไฟอุตรดิตถ์จึงได้ลงจากรถ ปรากฏว่ากระเป๋าถือดังกล่าวได้หายไป จึงไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน สภ.เมืองอุตรดิตถ์ กรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวน สภ.เมืองอุตรดิตถ์ เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง (ข) แต่หากผู้เสียหายทราบว่ากระเป๋าของตนหายเมื่อถึงสถานีรถไฟพิษณุโลก แต่ตนเองจะต้องไปลงที่สถานีรถไฟอุตรดิตถ์ เมื่อไปถึงจึงได้ไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน สภ.เมืองอุตรดิตถ์ กรณีเช่นนี้ พนักงานสอบสวนท้องที่ที่รถไฟผ่านตั้งแต่ สน.ปทุมวัน จนถึง สภ.เมืองพิษณุโลก มีอำนาจสอบสวน และท้องที่ใดได้รับแจ้งความร้องทุกข์ก่อนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ วรรคสอง (ข)

อย่างไรก็ดี การที่ผู้เสียหายไปแจ้งความกับพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจสอบสวน ไม่เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนไม่รับแจ้งความ เนื่องจากการแจ้งความสามารถแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจทุกนาย และ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ให้ร้องทุกข์ในท้องที่ใดก็ได้ ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๑.๑.๓ ประกอบคำสั่ง ตร.ที่ ๑๗๗/๒๕๖๔ ลง ๙ เม.ย. ๖๔ เรื่อง การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องส่งเรื่องไปยังพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนดำเนินการต่อไป โดยให้นำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ได้ด้วย

๔.๒.๓ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักร ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐

หลักการลงโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย มี ๓ ประการ ตามที่ ป.วิอาญา ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ คือ หลักดินแดน ตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ หลักอำนาจลงโทษสากล ตามมาตรา ๗ และหลักบุคคลตาม มาตรา ๘ และ ๙ ความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ได้แก่ กรณีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๗, ๘ และ ๙ ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ส่วนกรณีตาม ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง ๕ และ ๖ แม้ ป.อาญา ก็ให้ถือว่ากระทำผิดในราชอาณาจักร ก็หมายความว่า ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในคดีดังกล่าวได้ แต่การสอบสวนจะต้องเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ กล่าวคือ อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ซึ่งได้บัญญัติขึ้นมาใหม่ (แก้ไขโดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิอาญา (ฉบับที่ ๒๙) พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๓) ได้วางหลักการไว้ ดังนี้

(๑) อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

(๒) หากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

(๓) ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกันกับพนักงานสอบสวน และยังคงมีอำนาจหน้าที่ประการอื่น ที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(๔) ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน

(๕) เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนแล้วแต่กรณี เห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วให้ทำความเห็นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐ มาตรา ๑๔๑ หรือ มาตรา ๑๔๒ กล่าวคือ ความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน ความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุด

๖) ในกรณีจำเป็นระหว่างรอคำสั่งของอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทน พนักงานสอบสวนต่อไปนี้ มีอำนาจสอบสวน

- ก. พนักงานสอบสวนที่ผู้ต้องหาถูกจับอยู่ในเขตอำนาจ
- ข. พนักงานสอบสวนที่รัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

๑) แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบสวนคดีความผิดที่เกิดนอกราชอาณาจักร

(๑) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๕๑ ข้อ ๒๘, ๒๙

กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนได้มอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนแล้ว หากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนได้มอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายนั้นดำเนินการ

- หารือร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อกำหนดแนวทางการสอบสวน
- ร่วมสอบสวนพยานหรือผู้ต้องหาและเข้าร่วมหรือมีคำสั่งหรือคำแนะนำพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร

- รายงานผลการสอบสวนให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนทราบเป็นระยะ
- เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นให้ทำความเห็นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือ ๑๔๒ ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเพื่อส่ง โดยส่งให้พนักงานอัยการในท้องที่ซึ่งมีเขตอำนาจดำเนินคดีรับไว้แล้วส่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนส่งต่อไป

- ระหว่างรอคำสั่งของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน สามารถดำเนินการเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา ควบคุม ขอให้ศาลชั่งหรือดำเนินการอื่นตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี

(๒) หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส ๐๐๐๗(พก)/ว ๓๔๙ ลง ๒๘ ก.ย. ๕๙ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ เว้นถึงทุกหน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุด

- กรณีอัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ได้แบ่งช่วงการสอบสวนออกเป็น ๓ ระยะ

ระยะที่ ๑ นับแต่พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ก่อนพนักงานสอบสวนขอให้อัยการสูงสุดพิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ช่วงนี้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีได้เองโดยไม่ต้องมีพนักงานอัยการร่วมสอบสวน เป็นการสอบสวนที่ชอบด้วย ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ หรือ มาตรา ๑๙

ระยะที่ ๒ ระหว่างรอคำสั่งอัยการสูงสุด นับแต่วันที่พนักงานสอบสวนมีหนังสือถึงอัยการสูงสุด จนถึงวันที่พนักงานสอบสวนได้รับหนังสือมอบหมายจากอัยการสูงสุด ในช่วงนี้พนักงานสอบสวนสอบสวนคดีได้เมื่อมีกรณีจำเป็นและสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่กฎหมายกำหนดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ วรรคห้า กรณีจำเป็น เช่น พยานจะเดินทางไปต่างประเทศ หรือจะถึงแก่ความตาย หรือความจำเป็นเร่งด่วนเกี่ยวกับพยานหลักฐาน หากไม่รวบรวมในทันทีพยานหลักฐานจะสูญหายหรือเสื่อมค่าไปได้

ระยะที่ ๓ การสอบสวนหลังจากอัยการสูงสุด มีคำสั่งมอบหมายให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน นับแต่พนักงานสอบสวนได้รับหนังสือมอบหมายหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจนถึงวันสอบสวนเสร็จสิ้น การสอบสวนช่วงนี้ จะต้องมีการอัยการที่ได้รับมอบหมายเข้าร่วมการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนเสมอ

- กรณีจำเป็น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ วรรคห้า (๑) หรือ (๒) พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีระหว่างรอคำสั่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนนั้น กรณีจำเป็นอันเป็นข้อยกเว้นมีดังนี้

(๑) เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย ถือเป็นกรณีจำเป็นที่พนักงานสอบสวนต้องสอบปากคำผู้เสียหายเพื่อเริ่มคดี

(๒) ผู้ต้องหาถูกจับและส่งตัวมายังพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำผู้ต้องหาและพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวหรือฝากขัง

(๓) กรณีพยานหลักฐานจะสูญหายหรือเสียหาย หากปล่อยให้นั่งเข้า

(๔) กรณีผู้เสียหาย พยาน จะเดินทางไปต่างประเทศหรือใกล้ถึงแก่ความตาย

(๕) กรณีอื่นๆ ที่เป็นกรณีจำเป็นซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป

- การสอบสวนพยานของพนักงานสอบสวนที่ดำเนินการในช่วงก่อนขอให้อัยการสูงสุดพิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ไม่ถือว่าเป็นการสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุดตามข้อยกเว้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ วรรคห้า การสอบสวนดังกล่าวถือว่าเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ตั้งแต่แรกที่ทำสอบสวน แม้ภายหลังอัยการสูงสุดมอบหมายพนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ก็ไม่ทำให้การสอบสวนที่กระทำไปก่อนหน้านี้เสียไป พนักงานสอบสวนไม่ต้องสอบพยานใหม่อีก นอกจากเป็นการสอบสวนเพิ่มเติมภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้รับหนังสือที่อัยการสูงสุดมอบหมายหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแล้ว พนักงานอัยการจะต้องเข้าร่วมการสอบสวนด้วยหรือหากจะต้องขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาไปยังต่างประเทศ พนักงานสอบสวนก็ต้องส่งเรื่องมายังอัยการสูงสุดพิจารณาดำเนินการ

(๓) หนังสือ กองคดีอาญา ที่ ๐๐๓๑.๒๑๒/๑๓๓๑ ลงวันที่ ๒๙ ธ.ค. ๔๙ เรื่อง หาหรือปัญหาการสอบสวนความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ถึง ผบช.ก., น., ปล., สตม., และ ผบช.ภ.๑-๙ แจ้งเวียนผลการตอบข้อหารือปัญหาข้อกฎหมายของสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อกำชับพนักงานสอบสวนให้ระมัดระวังในการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ อ้างตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนที่สุด ที่ อส ๐๐๓๖/๑๖๓๗๑ ลงวันที่ ๑๗ พ.ย. ๔๙ ตอบข้อหารือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ ตช ๐๐๓๑.๒๑๒/๕๒๓๓ ลงวันที่ ๑๙ ก.ย. ๔๙ เป็นกรณีหารือสำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ ๒๘๘/๒๕๔๘ ของพนักงานสอบสวน กองกำกับการ ๕ กองบังคับการปราบปรามไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ โดยสำนักงานอัยการสูงสุดตอบข้อหารือว่า ความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ นั้น พิจารณาตามสภาพภูมิศาสตร์เป็นสำคัญ คดีนี้แม้จะถือได้ว่าได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรตาม ป.อาญา มาตรา ๕ แต่การกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนจึงเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ และคดีนี้จะต้องพิจารณาการกระทำของผู้ต้องหาทุกคนรวมกัน ไม่อาจพิจารณาแยกส่วนการกระทำของผู้ต้องหาแต่ละคนได้ เนื่องจากผู้ต้องหาทุกคนได้ร่วมกันกระทำความผิดในฐานะตัวการตาม ป.อาญา มาตรา ๘๓ และคดีนี้อัยการสูงสุดจึงมอบหมายให้ผู้บังคับการกองปราบปราม สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ โดยให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการสำนักงานคดีอาญา

หลักเกณฑ์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ มีอยู่ว่า เขตอำนาจการสอบสวนของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน คือคดีความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยและเป็นคดีที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย ซึ่งให้ถือตามความเป็นจริง มิให้นำหลักการตาม ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๖ กรณีที่ให้ถือว่าเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทยมาใช้ กล่าวคือ ให้พิจารณาตามความเป็นจริงว่าสถานที่เกิดเหตุอยู่นอกราชอาณาจักรหรือไม่ เช่น กระทำความผิดบนเรือไทยขณะกำลังแล่นอยู่ในน่านน้ำสากล ซึ่งถือว่าอยู่นอกราชอาณาจักรไทย เป็นต้น ทั้งนี้ว่าเป็นการกระทำนอกราชอาณาจักร หรือตาม มาตรา ๕ ซึ่งเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องระหว่างภายในและภายนอกราชอาณาจักร ก็ถือว่าส่วนใดส่วนหนึ่งเกิดภายนอกราชอาณาจักร หรือมาตรา ๖ กรณีผู้กระทำความผิดเป็นตัวการร่วม ผู้สนับสนุนหรือผู้ใช้ ซึ่งกระทำ

นอกราชอาณาจักร กฎหมายให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นได้กระทำในราชอาณาจักร เกี่ยวกับการสอบสวนก็หลัก เช่นเดียวกัน สาเหตุที่ไม่นำหลักการตาม ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๖ มาใช้กับ อำนาจการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายทั้งสองฉบับในเรื่องเกี่ยวกับ ความผิดนอกราชอาณาจักรแตกต่างกัน โดยกฎหมายอาญามาตรา ๔ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๖ ได้บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ให้ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดต่าง ๆ ที่เข้าเงื่อนไขตาม มาตรา ๔ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๖ แต่ถ้าจะพิจารณาเรื่องอำนาจการสอบสวนจะต้องพิจารณา โดยใช้ ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อให้อำนาจและหน้าที่อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบในความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร โดยจะนำ ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง มาตรา ๕ และ มาตรา ๖ มาพิจารณาประกอบรวมด้วยไม่ได้ เนื่องจากเจตนารมณ์ของ ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ให้อัยการสูงสุด เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร คือ การที่เกิดเหตุ ในอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นแล้วมีการดำเนินคดีอาญาเกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การดำเนินคดีอาญาจะต้องเป็นไปโดยรอบคอบระมัดระวังอย่างมาก ประกอบกับอัยการสูงสุดเป็นผู้ประสานงานกลางตาม พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาฯ มีอำนาจในการประสาน ความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องนี้ มีดังต่อไปนี้

- คดีนี้โจทก์ฟ้องและนำสืบว่า จำเลยพา ร.ผู้เสียหายจากประเทศไทยส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ยังประเทศญี่ปุ่น แล้วหวังเหนี่ยวรั้งไว้และจัดให้อยู่อาศัยในประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้ผู้เสียหายทำการค้าประเวณีที่สถานการค้าประเวณีที่ประเทศญี่ปุ่นโดยการฉ้อฉลและใช้อุบายหลอกลวงผู้เสียหาย เพื่อบังคับข่มขู่ให้ผู้เสียหายกระทำการค้าประเวณีหรือเพื่อสนองความใคร่หรือสำเร็จความใคร่ในทาง กามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการลำเอียงเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใดอันเป็นการมิชอบเพื่อจำเลยจะได้ แสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่ยินยอมและไม่สามารถขัดขืนได้ เหตุเกิดที่ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นหลายท้องที่เกี่ยวพันกัน อันเป็นการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๖, ๕๒ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.๒๕๓๙ มาตรา ๙ ป.อาญา มาตรา ๒๘๓ การกระทำของจำเลยดังกล่าวจึงเป็นการกระทำความผิด ที่มีโทษตามกฎหมายไทยและได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรด้วย ซึ่ง ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติ ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้ พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานสอบสวนกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ทำการสอบสวน โดยให้พนักงานอัยการสำนักงานคดีอาญาร่วมทำการสอบสวน และให้ ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์หรือผู้รักษาราชการแทนเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบ ดังนี้ พนักงานสอบสวนกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ จึงมีอำนาจสอบสวนคดีนี้ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง (ฎ.๖๕๕๒/๒๕๕๙)

- ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๑ กรณีเกี่ยวกับเรื่องการกระทำผิดบน เครื่องบินของบริษัทการบินไทย จำกัด ขณะที่เครื่องบินกำลังบินอยู่เหนือน่านฟ้าประเทศสิงคโปร์ รัชดาตอบ เฉลยว่า การกระทำผิดบนเครื่องบินขณะกำลังบินอยู่เหนือน่านฟ้าประเทศสิงคโปร์ เป็นกรณีที่กระทำความผิด เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร แม้ตามกฎหมายจะบัญญัติให้ถือว่าเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นใน ราชอาณาจักร ตาม ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง ก็ตาม แต่ก็อยู่ภายใต้บังคับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐

- ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา พ.ศ.๒๕๐๐ ข้อ ๕ และข้อสอบคัดเลือกอัยการผู้ช่วย ปี ๒๕๔๑ ข้อ ๑ รัชดาตอบเฉลยว่า การกระทำผิดบนเรือไทยหรืออากาศยานไทยขณะที่อยู่นอกราชอาณาจักร แม้กฎหมายให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร แต่อยู่ภายใต้บังคับ ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ เช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕๒/๒๕๕๙ ได้วางแนวทางคำวินิจฉัยแตกต่างจากเดิมกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๗๐/๒๕๓๕ ดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๗๙/๒๕๕๙ และ ๓๑๑๘/๒๕๕๙

- โจทก์ร่วมดำเนินการติดต่อซื้อขายข้าวสารจากจำเลยที่ ๑ ในประเทศไทย และมีการติดต่อผ่านทางโทรศัพท์และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ในขณะที่โจทก์ร่วมอยู่ต่างประเทศ ซึ่งจำเลยที่ ๑ อยู่ในประเทศไทย การที่จำเลยที่ ๑ พุดหาลอกลวงโจทก์ร่วมให้หลงเชื่อและมีการโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารของจำเลยที่ ๑ ที่ประเทศไทย แม้จะมีการส่งมอบเงินจำนวนหนึ่งในต่างประเทศก็ตาม แต่มีการกระทำความผิดส่วนหนึ่งอยู่ในประเทศไทย จึงไม่ใช่เป็นการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ซึ่งพนักงานอัยการต้องเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ (ฎ.๒๖๗๙/๒๕๕๙)

- โจทก์ฟ้องกล่าวหาว่า จำเลยร่วมกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายกรรมต่างกัน โดยเหตุเกิดที่ ต.นากลาง อ.นากลาง จ.หนองบัวลำภู และแขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ และประเทศสิงคโปร์ เกี่ยวพันกัน จึงเป็นกรณีการกระทำของจำเลยเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๔) พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจึงเป็นพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับจำเลยได้ อยู่ในเขตอำนาจ ไม่ใช่กรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทยอย่างเดียว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ ซึ่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนี้ตามฟ้องจับจำเลยได้เมื่อวันที่ ๑๐ ม.ค. ๒๕๕๓ และนำส่งพนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนแล้ว การสอบสวนจึงเป็นไปโดยชอบ และโจทก์มีอำนาจฟ้องคดีนี้ได้ ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จำเลยจะเพิกยกขึ้นฎีกา ไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ก็ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒๒๕ (ฎ.๓๑๑๘/๒๕๕๙)

- กรณีโพสต์ข้อความหมิ่นประมาทผู้เสียหายด้วยการโฆษณาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทาง www.Facebook.com ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่า ขณะเกิดเหตุ ผู้ต้องหาและผู้เสียหายอยู่ในราชอาณาจักรไทย ส่วนผู้ให้บริการ Facebook มีถิ่นฐานและที่ทำการอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทางอัยการสูงสุดเห็นว่า หากผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นคนไทยและมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย ประกอบกับพฤติการณ์นำเข้าข้อความหมิ่นประมาท ได้กระทำผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางโปรแกรม Facebook โดยไม่ปรากฏว่าการกระทำความผิดด้วยการนำเข้าข้อความหมิ่นประมาทและการเปิด Facebook พบเห็นข้อความหมิ่นประมาท ได้มีการกระทำ ณ ที่ใด หรือกระทำความผิดส่วนหนึ่งส่วนใดได้กระทำขณะอยู่นอกราชอาณาจักรไทย การที่โปรแกรม Facebook มีที่ตั้งถิ่นฐานที่เก็บข้อมูลคอมพิวเตอร์อยู่นอกราชอาณาจักรไทย ก็เป็นเพียงที่เก็บข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์เท่านั้น กรณีไม่มีหลักฐานเพียงพอว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย ที่ได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรที่จะให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐ จึงเห็นได้ว่า กรณีการโพสต์ข้อความหมิ่นประมาทใน Facebook หากมีการตรวจสอบ IP Address และทราบตัวตนเจ้าของ IP Address อาจต้องมีการตรวจสอบการเข้าออกราชอาณาจักรของบุคคลดังกล่าว ประกอบด้วยเพื่อจะทราบว่าขณะเกิดเหตุผู้กระทำความผิดได้อยู่นอกราชอาณาจักรหรือไม่ประการใดด้วย

- การที่อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน หากอัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนกรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการผู้นั้นมิใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ผู้รับผิดชอบในการสอบสวนก็คือพนักงานสอบสวนที่อัยการสูงสุดมอบหมาย อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น

๕. ผู้มีอำนาจชี้ขาดความเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑, ๒๑/๑

กรณีจะกล่าวถึงแต่พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเท่านั้น

- กรณีจังหวัดพระนครและธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด (รอง ผบ.ตร.ขึ้นไป) ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง

- กรณีจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร สำหรับการสอบสวนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ ในจังหวัดเดียวกันหรือในกองบัญชาการเดียวกัน ให้ผู้บัญชาการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนนั้น เป็นผู้ชี้ขาด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑/๑

- กรณีหลายจังหวัดที่อยู่ต่างกองบัญชาการกัน ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้ทำการแทน (ปัจจุบันคืออัยการสูงสุด) เป็นผู้ชี้ขาด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑

- การรื้อคำชี้ขาดนั้น ไม่เป็นเหตุให้งดการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑, ๒๑/๑

ข้อสังเกต

- อำนาจการชี้ขาดในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร เป็นของผู้บัญชาการตำรวจที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนนั้น ไม่อาจมอบหมายให้ผู้อื่น “ทำการแทน” ได้เพราะเป็นอำนาจเฉพาะตัว เว้นแต่ จะเป็นรักษาราชการแทนเท่านั้น

- อำนาจการชี้ขาดในกรุงเทพมหานคร เป็นของ ผบ.ตร.และ รอง ผบ.ตร.ซึ่งตำแหน่ง รอง ผบ.ตร.อาจมีหลายคน ส่วนตำแหน่งอื่นไม่มีอำนาจชี้ขาด เนื่องจาก ป.วิอาญา กำหนดไว้เป็นอำนาจเฉพาะตัว

- คดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครอง (ตามกฎหมาย ๑๖ ฉบับ) สำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร หากไม่แน่ใจว่าพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นมีอำนาจชี้ขาด แต่ถ้าระหว่างหลายจังหวัด อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทน เป็นผู้ชี้ขาดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๑

๖. ความสำคัญของการสอบสวนต่อการฟ้องคดีอาญา

การสอบสวนเป็นเงื่อนไขของการฟ้อง กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ ห้ามพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน คำว่า “มิได้มีการสอบสวนก่อน” รวมถึงการสอบสวนโดยมิชอบด้วย การสอบสวนโดยมิชอบต้องเป็นกรณีทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งสำนวน มิใช่เพียงแต่เสียไปบางส่วน เพราะการสอบสวนที่เสียไปเพียงบางส่วนจะมีผลเพียงทำให้ไม่สามารถรับฟังพยานหลักฐานเฉพาะส่วนที่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น

การสอบสวนที่มีได้กระทำตามบทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) ประกอบมาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ หรือมาตรา ๒๐ ซึ่งอัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ รวมถึงการสอบสวนความผิดต่อส่วนตัวโดยมิได้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๑ เท่านั้น ที่จะส่งผลทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด ซึ่งกระทบถึงอำนาจฟ้อง เช่น

- การสอบสวนที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ ต้องสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) ประกอบด้วยมาตรา ๑๘ เมื่อเหตุเกิดในท้องที่สถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ ม.เจ้าหน้าตำรวจสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อยอมไม่มีอำนาจสอบสวน เมื่อไม่มีเหตุอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสอง ที่จะทำให้ ม.มีอำนาจสอบสวนได้ ทั้งถือไม่ได้ว่าเป็นการทำการแทนพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๘ บัญญัติไว้ การสอบสวนพยานผู้กล่าวหาของ ม.จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแม้ จ.พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ จะสอบสวนจำเลยทำแผนที่เกิดเหตุ

ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และทำบันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ก็ไม่ทำให้การสอบสวนคดีนี้ชอบด้วยกฎหมาย จ.เห็นว่าการสอบสวนเฉพาะส่วนของตนเป็นการสอบสวนเสร็จแล้วตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐ การสอบสวนของ จ.เป็นการสอบสวนเพียงบางส่วนของคดี เมื่อการสอบสวนทั้งคดีรวมการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไปด้วย การสอบสวนคดีนี้ จึงไม่ชอบด้วย ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ และไม่เป็นการสอบสวนตามที่ระบุไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมของผู้เสียหายย่อมตกไปด้วย ข้อที่ว่า การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี ศาลฎีกาพิพากษาลดโทษจำเลยที่มีได้ฎีกาด้วย (ฎ.๓๗๑/๒๕๓๑)

- โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่าย ๕๗๐ เม็ด และจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนดังกล่าว ๗๐ เม็ด แก่ผู้มีชื่อ และโจทก์นำสืบว่าเจ้าพนักงานตำรวจจับจำเลยทั้งสองพร้อมยึดเมทแอมเฟตามีน ๕๐๐ เม็ด และจับพวกจำเลย ๗ คน พร้อมยึดเมทแอมเฟตามีนที่บุคคลทั้งเจ็ดซื้อจากจำเลยทั้งสองคนละ ๑๐ เม็ด ได้ที่บ้านจำเลยที่ ๒ ซึ่งอยู่ในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลสามดาว การมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย จึงเกิดในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลสามดาวทั้งสิ้น และโจทก์มิได้ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ ร่วมกระทำความผิดกับพวกจำเลยอีก ๒ คนที่ถูกจับในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลบางบอน การกระทำของจำเลยที่ ๑ ก็มีใช้ความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙(๓) จึงอยู่ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลสามดาวตามมาตรา ๑๘ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒(๖) มิใช่อยู่ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางบอนที่สอบสวนคดีนี้ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา ๑๒๐ (ฎ.๑๗๕๖/๒๕๕๐)

- การสอบสวนที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ ต้องสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๖) ประกอบมาตรา ๑๘ เมื่อเหตุที่อ้างว่าจำเลยจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนของกลางแก่ ส.เกิดที่บ้านใน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยไม่ปรากฏว่าจำเลยกับ ส.ร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนของกลางไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายภายหลังจากนั้นอีกในประการใด ท้องที่ซึ่งจำเลยถูกจับก็อยู่ภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองกำแพงเพชร และไม่ปรากฏเหตุอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง ที่จะทำให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรปางศิลาทองมีอำนาจสอบสวนได้ ทั้งถือไม่ได้ว่าเป็นการทำการแทนพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจตามที่ ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๘ บัญญัติไว้ การสอบสวนจำเลยโดยพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรปางศิลาทองจึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่เป็นการสอบสวนตามที่ระบุไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎ.๒๕๒๙/๒๕๔๙)

- เหตุคดีนี้เกิดในพื้นที่อำเภอเมืองอำนาจเจริญ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองอำนาจเจริญ มิได้เกิดในเขตอำนาจการสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอไทยเจริญ จึงไม่มีอำนาจสอบสวนความผิดซึ่งได้เกิดขึ้นในคดีนี้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง ข้อที่โจทก์อ้างในฎีกาว่า เป็นกรณีพยานโจทก์ ผู้จับกุมไม่แน่ใจว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดระหว่างหลายท้องที่ พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ นั้น หมายความว่าเฉพาะเมื่อสภาพการกระทำผิดอาญานั้นเองเป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่ในตัวว่าเป็นการไม่แน่ว่ากระทำความผิดขึ้นในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ต่างเขตอำนาจสอบสวน มิได้หมายความว่าถึงกรณีที่ตัวพนักงานสอบสวนหรือผู้จับกุมสับสนในเรื่องพื้นที่เขตอำนาจของตนเสียเอง ทั้งที่เป็นการแน่นอนแล้วความผิดนั้นได้กระทำในท้องที่ใด เมื่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรไทยเจริญ ยังขึ้นสอบสวนความผิดนี้ การสอบสวนนั้นจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถือได้ว่าคดีนี้ไม่มีการสอบสวน เมื่อยังมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นโจทก์จึงต้องห้าม มิให้ฟ้องคดีต่อศาลตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๕๘๒/๒๕๔๙)

- ผู้ใดจะเป็นผู้ทรงเช็คตามกฎหมาย ย่อมต้องถือตาม ป.พ.พ. มาตรา ๙๐๔ ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในความครอบครองโดยฐานะเป็นผู้รับเงินหรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ผู้ถือก็นับว่าเป็นผู้ทรงเช่นกัน ดังนั้น ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏขณะที่ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่าย ผู้ทรงเช็คพิพาทในขณะนั้น คือ พ.น. และ จ. หาใช้โจทก์ร่วมซึ่งมีฐานะเป็นบุคคลต่างหากจากบุคคลทั้งสามไม่ แม้บุคคลทั้งสาม จะมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นตัวแทนของโจทก์ร่วมในการรับเช็คพิพาทมาดั่งที่โจทก์ร่วมกล่าวอ้างก็ตาม แต่ก็ไม่มีผลทำให้โจทก์ร่วมมีฐานะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทตามกฎหมายแต่อย่างใด เมื่อปรากฏว่าขณะที่ธนาคารตามเช็คพิพาทปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค โจทก์ร่วมไม่ใช่ผู้ทรงเช็คพิพาท โจทก์ร่วมจึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ย่อมไม่มีอำนาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยได้ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎ.๕๕๒๖/๒๕๕๒)

- การตรวจค้นและจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องไปว่ากล่าวกันอีกส่วนหนึ่งต่างหากและเป็นคนละขั้นตอนกับการสอบสวน หากมีผลกระทบไปถึงการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและอำนาจในการฟ้องคดีของอัยการโจทก์ไม่ (ฎ.๖๓๙๑/๒๕๕๔)

การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง

(๑) ต้องสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ หรือ ๒๐

(๒) ผู้ที่ทำความเห็นทางคดีพร้อมส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือ ๑๔๒ ต้องเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ หรือ ๒๐ กล่าวคือ ในมาตรา ๑๘ โดยหลักแล้วจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนท้องที่ที่เกิดเหตุ เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นในมาตรา ๑๙ จะต้องเป็นไปตามมาตรา ๑๙ วรรคสอง (ก) และ (ข) และในมาตรา ๒๐ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคืออัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน

(๓) คดีความผิดต่อส่วนตัวต้องมีการร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓ หรือมาตรา ๑๒๔ ก่อน กรณีร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๒๔ จะมีการส่งคำร้องทุกข์ต่อไปยังท้องที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวนและพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง

- การร้องทุกข์จะต้องเป็นการกล่าวหาโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

- ต้องร้องทุกข์ภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์ ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ กล่าวคือ จะต้องร้องทุกข์ภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ จะต้องร้องทุกข์และดำเนินคดีภายในอายุความคดีอาญา ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ ด้วย

๗. ผลของการส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการหลังการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วมีความเห็นและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือ ๑๔๒ แล้ว ถือว่าการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจในการสอบสวนในคดีดังกล่าวอีกต่อไป เว้นแต่พนักงานอัยการจะสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๓ หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยพลการ ทั้งที่ไม่มีคำสั่งให้สอบเพิ่มจากพนักงานอัยการ จะเป็นการสอบสวนโดยไม่ชอบ การสอบสวนเฉพาะที่เพิ่มเติมนั้นไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ตัวอย่าง เช่น

- พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้ว ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ย่อมหมดอำนาจสอบสวน พนักงานสอบสวนมีหมายเรียกพยานอีก พยานไม่ขอให้การหาความผิดไม่ (ฎ.๙/๒๔๘๑)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีแนวทางตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดและตอบข้อหารือของคณะกรรมการกฤษฎีกา ดังนี้

- หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส(สผป.)/๐๐๑๘/ว๒๐๒ ลงวันที่ ๒๐ พ.ค. ๕๗ เรื่อง อำนาจสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานสอบสวน เวียนถึงหน่วยงานในสำนักงานอัยการสูงสุด แนบบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง หารือเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานสอบสวน เรื่องเสร็จที่ ๗๖๖/๒๕๕๖ ว่าเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว อำนาจการสอบสวนก็ยุติลงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือ ที่ ตช ๐๐๐๕.๖/๖๘๕๓ ลงวันที่ ๑๐ ก.ค. ๕๖ หารือถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรณีพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและได้ส่งสำนวนการสอบสวนที่ยังเรียกหรือจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ไปให้พนักงานอัยการแล้ว ภายหลังจับตัวผู้ต้องหาได้จะสามารถสอบสวนเพิ่มเติมโดยที่ไม่ต้องให้พนักงานอัยการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตอบข้อหารือตามเรื่องเสร็จที่ ๗๖๖/๒๕๕๖ ว่าเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจการสอบสวนเพิ่มเติมภายหลังจากที่ได้ส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการแล้ว เพราะพนักงานสอบสวนหมดอำนาจที่จะทำการสอบสวนคดีต่อไป ทั้งนี้ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙/๒๕๘๑ ส่วนการแจ้งข้อหาและการสอบสวนผู้ต้องหาที่จับได้ในภายหลังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตาม มาตรา ๑๓๔ แห่ง ป.วิอาญา โดยเมื่อพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแล้ว ให้ส่งบันทึกการแจ้งข้อหาไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ต้องทำความเห็นอีก

อย่างไรก็ดี พนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนได้เฉพาะผู้ต้องหา และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหาเท่านั้น ได้แก่ ปลอมตัวครว ยื่นคำร้องขอผัดฟ้องหรือฝากขัง พิมพ์มือผู้ต้องหา ส่งพิมพ์มือผู้ต้องหาตรวจสอบประวัติการต้องโทษ แต่พนักงานสอบสวนไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ โดยพลการ ยกตัวอย่างเช่น สอบสวนปากคำพยานเพิ่มเติม ส่งพยานหลักฐานไปตรวจพิสูจน์ เป็นต้น

๘. ขั้นตอนการทำสำนวนการสอบสวน

๑. พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓, ๑๒๗

๒. บันทึกคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในสารบบข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Crimes) นอกจากนี้ยังต้องลงในสมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป (แบบ ส ๕๖- ๗๒) หรือสมุดสารบบการดำเนินคดีจราจรทางบก (แบบ ส ๕๖-๗๓) และรับเลขคดีอาญาหรือคดีจราจรตามระเบียบ รายละเอียดเกี่ยวกับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต้องปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓, ๑๒๗

๓. บันทึกคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษลงในสมุดรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี และลงเลขคดีอาญาหรือคดีจราจรไว้ด้วย

๔. ปรับปรุงข้อมูลในระบบสารสนเทศ Crimes ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เป็นปัจจุบันในทุกระยะของการสอบสวน

๕. หากมีการยึดของกลางในคดีอาญาหรือจราจร ให้จัดรายละเอียดลงในสมุดบัญชียึดและรักษาทรัพย์ตามแบบ ค.๔๘-ต.๔๐ พร้อมลงเลขยึดทรัพย์ตามลำดับไปและการยึดของกลางให้ลงในสมุดรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีพร้อมกับเลขยึดทรัพย์ให้ตรงกันด้วย การจัดเก็บ การจำหน่าย การขายทอดตลาด ให้เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕, ๘๕/๑ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ตลอดจนคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๖. ทำการสอบสวนผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษไว้ในฐานะ “ผู้กล่าวหา”

๗. การสอบสวนผู้กล่าวหาให้มีการตั้งรูปคดีและกำหนดประเด็นในการสอบสวนตามพฤติการณ์แห่งคดี พิจารณาว่าตามพฤติการณ์เป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ อยู่ภายในอายุความร้องทุกข์ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ หรืออายุความฟ้องคดีตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ หรือภายในอายุความตามกฎหมายพิเศษอื่นใด เป็นการเฉพาะหรือไม่ และให้นำโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญามาปรับใช้ในการตั้งรูปคดีและกำหนดประเด็นการสอบสวน นอกจากนี้พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้แก่ พยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานผู้ชำนาญการ ให้ครบถ้วนตามรูปคดี

๘. เสนอสำนวนการสอบสวนให้ผู้บังคับบัญชาตรวจและสั่งการเป็นระยะตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ โดยผู้บังคับบัญชาซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบสำนวนการสอบสวน พึงทำการตรวจในสาระสำคัญดังต่อไปนี้ ตรวจความสมบูรณ์ของการสอบสวนว่า ผู้ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ มีอำนาจหน้าที่และเขตอำนาจตลอดจนมีข้อจำกัดของอำนาจและหน้าที่อย่างไรหรือไม่ คตินั้นหากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ มีผู้เสียหายมาร้องทุกข์หรือไม่ การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ คดีขาดอายุความหรือไม่ หรือมีเหตุอันอันเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คดีระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ หรือไม่ เป็นต้น ตรวจพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนการสอบสวนว่า คำให้การ พยานบุคคล ข้อความในพยานเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ และร่องรอย พยานวัตถุว่า ได้แสดงข้อเท็จจริงอย่างใด รับฟังเป็นข้อยุติได้แล้วหรือไม่ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีข้อพิรุธ หรือข้อควรโต้แย้งได้อย่างไร เพื่อจะได้แนะนำ สั่งการให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม หรือเพื่อปรับกับข้อกฎหมายว่าได้มีการกระทำผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ ผู้ต้องหาเป็นผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำความผิด ความผิดนั้น ๆ เป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายใด ผู้กระทำความผิดนั้นมีเหตุอันควรไม่ต้องรับโทษ ยกเว้นโทษ ลดโทษหรือเพิ่มโทษหรือไม่ มีเหตุอันควรขอให้รับทรัพย์สินตลอดจนขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือไม่ หากผู้ตรวจสอบเห็นว่า การสอบสวนยังมีความบกพร่องหรือมีข้อสงสัยบางประการยังไม่เป็นที่กระจ่างชัด ผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ

๙. คดีใดที่จำเป็นต้องตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยร้องขอให้หน่วยพิสูจน์หลักฐานร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ จัดเก็บพยานหลักฐานเพื่อส่งตรวจพิสูจน์ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

๑๐. การแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา จะต้องต้องมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔

๑๑. การสอบปากคำผู้กล่าวหา พยาน ผู้ต้องหา ต้องดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย มีการแจ้งสิทธิตามกฎหมายให้ครบถ้วน คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ให้จัดทนายความร่วมฟังการสอบสวน คดีที่มีโทษจำคุกให้ถามผู้ต้องหาว่าต้องการทนายความหรือไม่ หากต้องการให้จัดหาให้ การสอบสวนบุคคลที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ, ๑๓๓ ตรี

๑๒. ในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีต้องดำเนินการภายใต้อำนาจกฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑, ๑๓๑/๑, ๑๓๒ และ ๑๓๓ ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง อาจมีเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจใช้อำนาจยึดสิ่งของที่ได้ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือยึดไว้เป็นหลักฐานในการจับกุมปราบปรามตามอำนาจหน้าที่ของตน มาส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน

๑๓. ดำเนินการทั้งหลายอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) เช่น การจับกุม การควบคุม การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา การค้น การตรวจสอบการจับ การมัดมือผูกข้อมือ เป็นต้น

๑๔. ในคดีที่มีผู้เสียหาย ทำหนังสือแจ้งความคืบหน้าทางคดีไปยังผู้เสียหายทุกระยะ จนกว่า การสอบสวนจะเสร็จสิ้น โดยปฏิบัติตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ โดยเคร่งครัด

๑๕. เมื่อสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ให้จัดทำรายงานการสอบสวน มีความเห็น ทางคดี เสนอผ่านหัวหน้างานสอบสวนและหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือ ๑๔๒

๑๖. หลังจากส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนจะหมดอำนาจ การสอบสวน และต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามคำสั่งพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๓

๑๗. กรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีจากพนักงานอัยการแล้ว หากพบพยานหลักฐานใหม่สามารถ ทำการสอบสวนในเรื่องเดียวกันนั้นอีกได้ แต่ต้องเป็นหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษ ผู้ต้องหาได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๗

๑๘. การทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ ให้ถืออนุโลมเช่นเดียวกับการสอบสวนสามัญ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๙

๙. ประเภทของการสอบสวน

การสอบสวนแบ่งตาม ป.วิอาญา ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) การสอบสวนสามัญ ได้แก่ การสอบสวนความผิดอาญาทั่วไปทั้งหมดทุกตัวบทกฎหมาย ที่กำหนดว่าเป็นความผิดทางอาญา

(๒) การชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ การทำสำนวนกรณีปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตร พลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๘ และ ๑๕๐ - ๑๕๖ ซึ่ง ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๕ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนมาใช้กับการชันสูตรพลิกศพโดยอนุโลม และตามมาตรา ๑๒๙ บัญญัติไว้ว่า ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีที่ความตายเป็นผล แห่งการกระทำผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้แล้วด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตร พลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล

สำนวนการสอบสวน สามารถจำแนกตามสารบบออกเป็น ๓ ประเภท

(๑) สำนวนคดีอาญาทั่วไป

(๒) สำนวนคดีจราจรทางบก

(๓) สำนวนชันสูตรพลิกศพ

สำนวนการสอบสวน สามารถจำแนกตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดออกเป็น

๒ ประเภท

(๑) สำนวนคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

(๒) สำนวนคดีรู้ตัวผู้กระทำความผิด

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะ สรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณา ตาม ป.วิอาญา โดยสำนวนการสอบสวนดังกล่าว แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด แบ่งเป็น

ก. สำนวนที่ผู้กระทำความผิดถูกควบคุมหรือขังอยู่หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมา เมื่อออกหมายเรียก สำนวนดังกล่าว เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะความเห็น แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบ ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ส่งสำนวนพร้อมกับ

ผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการด้วย เว้นแต่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่แล้วหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป กรณีเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒)

ข. สำนวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะทำความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบเพื่อพิจารณาสั่งคดี (ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๓)

ส่วนที่ ๒ สำนวนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

สำนวนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หมายถึงสำนวนที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนแล้ว ยังไม่สามารถรู้ตัวผู้กระทำความผิด เมื่อได้สอบสวนครบกำหนดระยะเวลาที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติวางระเบียบไว้ พนักงานสอบสวนจะสรุปสำนวน แล้วทำความเห็นว่าให้งดหรือควรงดการสอบสวน ส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบพิจารณา (ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐)

ส่วนที่ ๓ สำนวนชั้นสูตรพลิกศพ

สำนวนชั้นสูตรพลิกศพ หมายถึง

(ก) สำนวนที่พนักงานสอบสวนทำขึ้น ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

เมื่อมีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้ส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้ทำการไต่สวน และทำคำสั่ง ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐

(ข) สำนวนที่พนักงานสอบสวนทำขึ้น ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยผิดธรรมชาติเมื่อพนักงานสอบสวนได้ชันสูตรพลิกศพและมีความเห็นแล้ว ให้ส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบ เพื่อทำคำสั่งว่าการตายมิได้เกิดจากการกระทำความผิดอาญา หลังจากนั้นให้ส่งสำนวนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๖

๑๐. การควบคุมและการบริหารสำนวนการสอบสวน

๑) การควบคุม ตรวจสอบ แนะนำ สั่งการ

ถึงแม้ว่าคดีความแต่ละสำนวนคดีจะผิดแผกแตกต่างกันออกไป ทั้งด้านเนื้อหาและองค์ประกอบ ทำให้เกิดความยากง่ายในการรวบรวมพยานหลักฐาน และใช้เวลานานน้อยแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ดี หากไม่มีการกำหนดระยะเวลาการสอบสวนไว้เป็นมาตรฐานแล้ว อาจทำให้การสอบสวนเนิ่นช้า จนเกิดความเสียหายหรือทำให้ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมได้ และเพื่อบอกหมายให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนหมั่นตรวจสอบควบคุมและกำกับดูแล ตลอดจนชี้แนะการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ตร. จึงกำหนดมาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญาขึ้นมา เป็นมาตรการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาดำเนินการด้วยความรวดเร็ว รอบคอบ ต่อเนื่อง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภายใต้การอำนวยความสะดวกช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับโดยใกล้ชิด และให้ใช้มาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ปรากฏตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ ดังนี้

๑.๑ การควบคุม ตรวจสอบหลังจากรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ

ก. ให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ซึ่งรับผิดชอบทำการสอบสวน บันทึกข้อมูลลงในบันทึกการตรวจสำนวนการสอบสวนติดไว้ที่หน้าปกสำนวนการสอบสวน และทำเครื่องหมายลงใน () ที่หน้าข้อซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว เพื่อใช้ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเอง และเพื่อการตรวจสอบของผู้บังคับบัญชา แล้วเสนอสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้างานสอบสวนตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการในเบื้องต้นภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. เมื่อหัวหน้างานสอบสวนแนะนำสั่งการอย่างใดไว้ในบันทึกการตรวจสำนวน การสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการโดยเร็ว พร้อมบันทึกผลการดำเนินการและเหตุขัดข้องไว้ในบันทึกการตรวจสำนวนการสอบสวน รวมทั้งสรุปผลการปฏิบัตินั้นลงในบันทึกพนักงานสอบสวนไว้เป็นหลักฐานด้วย

กรณีที่ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไป ได้ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนดำเนินการเช่นเดียวกับที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ค. หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน มีหน้าที่จัดทำสมุดสถิติคดีที่ต้องทำสำนวนการสอบสวนภายในเขตอำนาจไว้ประจำที่ทำการ

ง. พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดทำสมุดบันทึกคดีที่ตนสอบสวน และเตรียมสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยสมุดบันทึกคดีของตน ให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นตรวจได้ตลอดเวลา

๑.๒ การตรวจสอบสั่งการในสำนวนการสอบสวนตามวงรอบ

เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้ว ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ และต้องปฏิบัติตามแนวทางคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ โดยมีมาตรการควบคุม ดังนี้

ก. ให้พนักงานสอบสวน เสนอสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้างานสอบสวนตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการในเบื้องต้น ภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. ให้หัวหน้างานสอบสวน ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการในสำนวนการสอบสวนทุกคดี ในทุกระยะไม่เกิน ๑๕ วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

ค. ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการในสำนวนการสอบสวนทุกคดีทุกระยะไม่เกิน ๓๐ วัน จนกว่าสำนวนจะเสร็จสิ้น

ง. ให้ผู้บังคับการหรือรองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมาย ให้มีหน้าที่ควบคุมการสอบสวน ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการในสำนวนการสอบสวนทุกคดีทุกระยะไม่เกิน ๓ เดือน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

๒) อำนาจการควบคุมการสอบสวน

ผู้บังคับบัญชามีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนได้ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๒.๖ อำนาจการควบคุมการสอบสวน ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้กล่าวโทษ ในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ร้องขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการสอบสวนดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือในกรณีที่ผู้บังคับการ ผู้บัญชาการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้รักษาราชการแทนแล้วแต่กรณีเห็นเป็นการสมควร ให้เรียกหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนมาชี้แจง พร้อมทั้งเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณา และให้คำแนะนำเร่งรัดการดำเนินการให้เป็นผลดีและเป็นไปในทางที่ชอบและเหมาะสมได้

ถ้าผู้บังคับการ ผู้บัญชาการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้รักษาราชการแทน แล้วแต่กรณี เห็นว่าการดำเนินการตามวรรคหนึ่งไม่เป็นผล มีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนโดยสั่งพนักงานสอบสวน ดำเนินการตามที่ได้เห็นสมควร รวมทั้งการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือจะสั่งให้เปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีเรื่องนั้นด้วยก็ได้ กรณีดังกล่าว ให้ถือว่าผู้บังคับการ ผู้บัญชาการ หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้รักษาราชการแทน แล้วแต่กรณี เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๑๘ วรรคท้าย และมาตรา ๑๔๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภายในเขตอำนาจ

๓) การบริหารสำนวนการสอบสวน

- ในคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หลังจากรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษไว้แล้วให้พนักงานสอบสวนรีบสอบปากคำผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้ในฐานะผู้กล่าวหา หากเป็นคดีที่จำเป็นต้องมีการตรวจสถานที่เกิดเหตุเพื่อเก็บร่องรอยหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือเพื่อพบหรือยึดสิ่งของไว้เป็นของกลางและหรือเป็นหลักฐานก็ให้ดำเนินการตรวจสถานที่เกิดเหตุโดยเร็ว แล้วจัดทำบันทึกให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนสั่งการให้ฝ่ายสืบสวน ดำเนินการสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อยืนยันการกระทำความผิด และเพื่อให้รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือติดตามทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายโดยเร็ว แล้วรายงานผลการสืบสวนประกอบสำนวนการสอบสวนเป็นระยะ หากมีพยานสำคัญที่จะต้องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบปากคำไว้ก็ให้รีบประสานพนักงานสอบสวนโดยเร็ว และเมื่อพบพยานหลักฐานที่จะต้องตรวจพิสูจน์หรือตรวจยึดให้ประสานพนักงานสอบสวนในการตรวจและเก็บเพื่อส่งตรวจพิสูจน์ประกอบสำนวนการสอบสวนต่อไป

- ในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง คดีใดในการฟ้องผู้ต้องหาที่ให้การรับสารภาพซึ่งต้องฟ้องด้วยวาจา และพนักงานอัยการต้องอาศัยหลักฐานประกอบคำฟ้องด้วยวาจา และพนักงานสอบสวนไม่อาจดำเนินการได้ทัน สำหรับในคดีที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้แจ้งข้อหา โดยที่ผู้ต้องหายังไม่มีความจำหรือคำสั่งของศาล และแม้ไม่มีการจับกุมหรือควบคุมตัว เพียงแต่แจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนก็ต้องฟ้องผู้ต้องหาภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่แจ้งข้อหา (หากผู้ต้องหาได้รับสารภาพก็ไม่สามารถขัดฟ้องได้ ต้องฟ้องด้วยวาจาสถานเดียว) พนักงานสอบสวนจึงต้องบริหารสำนวนการสอบสวนด้วยการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนอื่นให้ครบถ้วนเสียก่อน จึงจะนัดผู้ต้องหามาพบและทำการแจ้งข้อหาและสอบปากคำตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ในวันที่ศาลเปิดทำการ แล้วนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องในวันนั้นทันที

- ในคดีศาลแขวง หากผู้ต้องหาซึ่งยังไม่มีหมายจับของศาลหรือคำสั่งของศาลและให้การปฏิเสธ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนจะเรียกมาแจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนก็ต้องฟ้องผู้ต้องหาภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่แจ้งข้อหา หากฟ้องไม่ทัน ต้องขอผิดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้จำนวนไม่เกิน ๕ ครั้ง ครั้งละไม่เกิน ๖ วัน บางคดีจำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานจำนวนมาก การสอบสวนอาจไม่สามารถดำเนินการได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาการผิดฟ้องตามกฎหมาย จึงต้องบริหารสำนวนการสอบสวนเช่นเดียวกันด้วยการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานส่วนอื่นให้ครบถ้วนเสียก่อน จึงจะเรียกผู้ต้องหามาแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ เพราะเหตุว่า แม้จะไม่มีการจับหรือควบคุมตัว พนักงานสอบสวนก็ต้องผิดฟ้องผู้ต้องหาทุกกระยะ ๖ วัน อาจทำให้คดีขาดผิดฟ้องได้

- คดีเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หากเป็นกรณีเด็กหรือเยาวชนที่มีได้ถูกจับหรือถูกศาลออกหมายจับไว้ กรณีพนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหา ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๗๐ ซึ่งอนุโลมนำ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ มาใช้ ซึ่งจะต้องมีการสอบสวนและฟ้องคดีต่อศาลภายใน ๓๐ วัน นับแต่แจ้งข้อหาตาม มาตรา ๗๘ หากฟ้องไม่ทันต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอผิดฟ้องทุกกระยะ ๑๕ วัน โดยในการผิดฟ้องต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลด้วยทุกครั้ง มิฉะนั้นศาลจะไม่ให้ผิดฟ้อง ดังนั้นกรณีที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเด็กหรือเยาวชนตาม มาตรา ๗๐ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ พนักงานสอบสวนจึงมักจะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปขออำนาจศาลเยาวชนฯ เพื่อควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจฯ ตามมาตรา ๗๑ (อนุโลมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔) เพื่อว่าเวลาจะผิดฟ้องเด็กหรือเยาวชนจะได้ไม่ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลในการผิดฟ้องทุกครั้ง เพราะบางครั้งเด็กหรือเยาวชนอาจหลบหนีไป และไม่สามารถผิดฟ้องได้ ทำให้การสอบสวนติดขัดล่าช้า

- คดีอื่น ๆ ที่มีการผิดฟ้อง ผากซ์ ต้องดำเนินการสอบสวนให้ทันกับระยะเวลาการผิดฟ้อง ผากซ์ ส่วนคดีที่มีการปล่อยตัวชั่วคราวในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหาร มีเวลาในการ

สอบสวนมากกว่ากรณีอื่น ๆ คือสามารถนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องได้ภายใน ๖ เดือน นับแต่ปล่อยตัวชั่วคราว หรือแม้จะยื่นฟ้องไม่ทันก็สามารถที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องขอฝากขังต่อไปได้

พนักงานสอบสวนจึงต้องบริหารจัดการในการทำสำนวนการสอบสวนในแต่ละคดีตามความสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพ ทันกับเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และต้องอยู่ภายใต้อายุความฟ้องคดี และต้องให้เป็นธรรมกับทุกฝ่าย

๑๑. ระยะเวลาการสอบสวน

ในการสอบสวนสำนวนคดีอาญาทั่วไป และสำนวนคดีจราจรทางบก เพื่อให้มีสำนวนการสอบสวนต้องตกอยู่กับพนักงานสอบสวนนานเกินควร ฉะนั้นคดีใดที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด หรือคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับกุมตัวยังไม่ได้ เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าได้สอบสวนมานานพอสมควรที่จะเสนอความเห็นทางคดี ให้ปฏิบัติโดยถือตามระยะเวลาที่ดำเนินการสอบสวนมาแล้ว ซึ่งกำหนดไว้ในคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ดังนี้

๑. คดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด แบ่งเป็น ๒ กรณี

(๑) กรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้ว ไม่มีข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนต่อไป

ก. คดีอาญาทั่วไปและคดีจราจรทางบก จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. คดีอุกฉกรรจ์ จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้มีความเห็นงดการสอบสวนหรือเห็นควรให้งดการสอบสวน แล้วเสนอสำนวนพร้อมความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ เพื่อพิจารณาและมีความเห็นทางคดี แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐(๑) ต่อไป

(๒) กรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้วมีข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนได้ภายในอายุความ ทั้งนี้เมื่อครบระยะเวลาดำเนินการ (๑) ก. และ ข. ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยเหตุผลและความจำเป็นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ ภายในระยะเวลา ๓๐ วัน ให้ผู้บังคับการหรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ มีอำนาจพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนได้ในครั้งแรกไม่เกิน ๓ เดือน หลังจากครบกำหนดเวลาตามที่อนุมัติแล้ว แต่มีความจำเป็นต้องทำการสืบสวนสอบสวนต่อไป ให้ขอขยายระยะเวลาไปยังหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกิน ๓ เดือน ตามเหตุแห่งความจำเป็น จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น เว้นแต่ผู้บังคับการหรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการจะสั่งการเป็นอย่างอื่น

๒. คดีรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ แบ่งเป็น ๒ กรณี

(๑) กรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้วไม่มีข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนต่อไป

ก. คดีอาญาทั่วไปและคดีจราจรทางบก ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด ๒ เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิด

ข. คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด ๓ เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิด

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดแล้ว ยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ โดยได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นทางคดีและเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๑ ต่อไป

(๒) กรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้ว คดีมีข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนได้ภายในอายุความ ทั้งนี้เมื่อครบระยะเวลาตาม (๑) ก. และ ข. ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยเหตุผลและความจำเป็นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ ภายในระยะเวลา ๑๐ วัน นับตั้งแต่วันครบระยะเวลาตาม (๑) ก. และ ข. ให้ผู้บังคับการหรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนได้ ในครั้งแรกไม่เกิน ๓ เดือน หลังจากครบกำหนดเวลาตามที่อนุมัติแล้ว แต่มีความจำเป็นต้องทำการสืบสวนสอบสวนต่อไป ให้ขอขยายระยะเวลาไปยังหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนเพื่อพิจารณาอนุมัติ ให้ขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกิน ๓ เดือน ตามเหตุแห่งความจำเป็น จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น เว้นแต่ผู้บังคับการหรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการจะสั่งการเป็นอย่างอื่น

๓. คดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัว หรือถูกมัดมือ หรือถูกมัดมือผูกข้อมือ หรือผูกข้อมือ ในระหว่างการสอบสวน

(๑) ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบและผู้บังคับบัญชาเร่งรัดพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไปก่อนที่จะครบกำหนดมัดมือ หรือผูกข้อมือ ตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ การขอมัดมือ หรือผูกข้อมือให้กระทำในกรณีจำเป็นเพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นเท่านั้น เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ให้รีบสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาตามกฎหมายต่อไป

(๒) กรณีที่ศาลไม่อนุญาตให้มัดมือผูกข้อมือ หรือผูกข้อมือ หรือขาดมัดมือ หรือผูกข้อมือ หรือเมื่อครบกำหนดมัดมือ หรือผูกข้อมือแล้ว แต่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนรับรายงานผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการทราบทันที เพื่อหาทางแก้ไขมิให้การสอบสวนต้องเสียหาย พร้อมทั้งพิจารณาว่าพนักงานสอบสวนมีข้อบกพร่องในการสอบสวนหรือไม่ แล้วทำการสอบสวนต่อไป จนเสร็จสิ้น

๔. คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว

(๑) ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายใน ๒ เดือน สำหรับคดีอาญาทั่วไป และคดีจราจรทางบก และภายใน ๓ เดือน สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อย

ชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งเหตุแห่งความจำเป็นเพื่อขออนุมัติขยายเวลาการสอบสวน ไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ

(๒) ให้ผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนต่อไปอีก ตามความจำเป็นได้ครั้งละไม่เกิน ๓๐ วัน รวมแล้วต้องไม่เกิน ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยบันทึกเหตุแห่งความจำเป็นในการอนุมัติแต่ละครั้งไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

(๓) เมื่อทำการสอบสวนครบกำหนด ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่มีการปล่อยชั่วคราวแต่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น และยังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนบันทึกเหตุแห่งความจำเป็นไว้ในสำนวนการสอบสวน แล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อยื่นคำร้องขอหมายขังผู้ต้องหาตามบทบัญญัติ มาตรา ๘๗ วรรคสี่ ถึงวรรคเก้า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากศาลสั่งไม่อนุญาตให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้อีกต่อไป ให้รับรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการทราบ เพื่อหาทางแก้ไขมิให้การสอบสวนต้องเสียหาย พร้อมทั้งพิจารณาว่าพนักงานสอบสวนมีข้อบกพร่องในการสอบสวน จนเป็นเหตุให้ศาลใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้อีกต่อไปหรือไม่ แล้วทำการสอบสวนต่อไปจนเสร็จสิ้น และรับรายงานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทราบทันทีด้วย

ในการนำผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหา ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนไปศาลด้วยตนเอง เพื่อแถลงให้ศาลทราบถึงเหตุผลและความจำเป็นที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น และจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาต่อไปอีก สำหรับคดีที่มีคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสืบสวนสอบสวน ให้หัวหน้าพนักงานสืบสวนสอบสวนเป็นผู้เป็นแถลงศาลด้วยตนเอง

๕. คดีที่ผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อหาโดยไม่มีการจับกุม

(๑) ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายใน ๒ เดือน สำหรับคดีอาญาทั่วไป และคดีจราจรทางบก และภายใน ๓ เดือน สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อหาโดยไม่มีการจับกุม หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งเหตุแห่งความจำเป็น เพื่อขออนุมัติขยายเวลาการสอบสวน ไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ

(๒) ให้ผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนต่อไปอีกตามความจำเป็นได้ครั้งละไม่เกิน ๓๐ วัน รวมแล้วต้องไม่เกิน ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่แจ้งข้อหาโดยไม่มีการจับกุม โดยบันทึกเหตุแห่งความจำเป็นในการอนุมัติแต่ละครั้งไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

กรณีมีความจำเป็นต้องสอบสวนเกิน ๖ เดือน นับแต่วันที่แจ้งข้อหาโดยไม่มีการจับกุม ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนเพื่อขออนุมัติขยายเวลาไปยังผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการ หรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ พร้อมด้วยเหตุแห่งความจำเป็น เพื่อพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนได้ตามเหตุผลและความจำเป็น

๑๒. การทำสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติม

กรณีพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวน และสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดีเสนอผู้บังคับบัญชา จนถึงผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี หรือส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

๑. กรณีผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ก่อนส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี

(๒) เอกสารที่พนักงานสอบสวนได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมให้นำมาเรียงไว้ต่อบันทึกการของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจทำความเห็นทางคดี การเรียงเอกสารให้ถือปฏิบัติตามการเรียงเอกสาร และให้เลขลำดับเอกสารเพิ่มเติมต่อจากรายงานการสอบสวน โดยห้ามมิให้นำเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมไปแทรกไว้ในสำนวนเดิม

๒. กรณีส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามนัยคำสั่งของพนักงานอัยการอย่างเคร่งครัด แล้วรีบส่งผลการสอบสวนเพิ่มเติมไปยังพนักงานอัยการตามกำหนด หากมีข้อขัดข้องประการใด ให้รีบแจ้งพนักงานอัยการทราบ

(๒) กรณีพนักงานอัยการส่งสำนวนคืน และมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหลังจากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเสร็จสิ้นแล้ว การปฏิบัติเกี่ยวกับเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมให้ปฏิบัติเหมือนกรณีผู้บังคับบัญชาสั่งการให้สอบสวนเพิ่มเติม

๓. กรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้งดการสอบสวนและส่งสำนวนคืนมายังพนักงานสอบสวน พร้อมกับมีคำสั่งว่าหากต่อมารู้ตัวผู้กระทำความผิดให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไปได้ ถ้าต่อมาทำการสืบสวนสอบสวนจนรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ หรือได้ตัวผู้กระทำความผิดให้พนักงานสอบสวนนำเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมมารวมไว้ในสำนวนเดิม โดยให้ทำรายงานการสอบสวนและมีความเห็นทางคดีด้วย การปฏิบัติเกี่ยวกับเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมให้ปฏิบัติเหมือนกรณีผู้บังคับบัญชาสั่งการให้สอบสวนเพิ่มเติม

๔. กรณีพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาแต่ผู้ต้องหาหลบหนี และให้จัดการให้ได้ ตัวผู้ต้องหามาฟ้องภายในกำหนดอายุความ ต่อมาจับกุมผู้ต้องหาได้ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา และดำเนินการทั้งหลายอื่นที่เกี่ยวกับผู้ต้องหา พร้อมทั้งมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการทราบถึงการได้ตัวผู้ต้องหา รวมทั้งประเด็นที่จะทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยเร็ว เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งอย่างใดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามนั้น

กรณีปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหากำลังหลบหนีซึ่งถูกจับกุมตัวได้ไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของผู้ต้องหาตามที่ถูกกล่าวหาไม่เป็นความผิด ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา แล้วส่งความเห็นพร้อมเอกสารการสอบสวนเพิ่มเติมไปยังพนักงานอัยการต่อไป

สำหรับการเรียงเอกสารที่พนักงานสอบสวนได้จากการสอบสวนเพิ่มเติม ให้ถือปฏิบัติเหมือนกรณีผู้บังคับบัญชาสั่งการให้สอบสวนเพิ่มเติม กล่าวคือ ให้เพิ่มเติมเข้าไปในสำนวนโดยจัดให้เรียงอยู่ก่อนเอกสารที่จัดทำไว้ก่อนแล้ว

บทที่ ๒

การสอบสวนกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นคำกลางที่ใช้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา สำหรับทางอาญามีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลากหลายรูปแบบ และแต่ละแบบมีมาตรการต่าง ๆ แตกต่างกันไป อาทิเช่น การชะลอการฟ้อง การต่อรองคำรับสารภาพ การไกล่เกลี่ยคดีอาญา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น ความหลากหลายของชื่อและรูปแบบของมาตรการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นอยู่กับแนวคิดและระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน แต่ลักษณะสำคัญร่วมกันประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็คือ การเบี่ยงเบนข้อพิพาทออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติหรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

“กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก” (Main Stream Criminal Justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาปกติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ การที่มุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย และด้วยวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ การดำเนินการพิจารณาคดีอาญาเริ่มตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ และศาล ในกระบวนการจะมีการต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานว่าได้มีการกระทำความผิดตามที่มีการกล่าวหาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ควรบังคับประณามความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ จำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวหรือไม่ มีเหตุอื่นใดที่จะทำให้การกระทำของผู้กระทำความผิดไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย หรือมีเหตุที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่ต้องรับโทษหรือไม่ และสุดท้ายหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องรับโทษในความผิดที่ได้กระทำสมควรจะลงโทษผู้กระทำความผิดสถานใด กระบวนการต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ มีผู้กระทำความผิดเป็นประธาน หรือเป็นวัตถุแห่งการพิจารณา ท่ามกลางกระแสแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก แต่กฎหมายได้กำหนดให้มีการคุ้มครองและให้หลักประกันต่าง ๆ แก่ผู้กระทำความผิด ตลอดจนสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเชื่อมั่นได้ว่าสามารถต่อสู้เพื่อพิสูจน์การกระทำของตนได้อย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง สิทธิที่จะพบทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย สิทธิที่จะให้มีการสืบพยานต่อหน้าจำเลย ตลอดจนมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ซึ่งมีมาตรฐานการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดกว่าคดีแพ่ง โดยโจทก์มีหน้าที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยตามสมควร ว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริง มิฉะนั้นศาลจะต้องยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ให้แก่จำเลยไป มาตรการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต้องมีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เนื่องจากผลของการดำเนินการทั้งหมดอาจจะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการกระทำที่ตอบทางกฎหมายแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานจากการได้รับโทษทางอาญา ในเชิงความยุติธรรมคือการแก้แค้นทดแทนซึ่งได้กระทำโดยรัฐ การลงโทษมีหน้าที่ควบคุมสังคมและอาชญากรรม การกำหนดโทษถือเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด การใช้กระบวนการพิจารณาอาญาตามปกติหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักดังที่กล่าวมา จึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งกำลังบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม อาคารสถานที่ทำการ กำลังพลของเจ้าพนักงาน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งทรัพยากรแต่ละชนิดมีต้นทุนเสมอ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่เพิ่มสูงขึ้นตามปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น หากผู้กระทำความผิดมีปริมาณเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้แต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจึงได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาที่แต่ละองค์กรประสบอยู่ โดยการลดขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา หรือเร่งรัดการดำเนินคดี

เช่น องค์การศาลยุติธรรมก็พยายามจะแก้ไขปัญหาด้วยการจำกัดประเภทคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกา ด้วยการผลักดันให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้คดีถึงที่สุดในระดับศาลอุทธรณ์ สำหรับการดำเนินคดีความผิดบางประเภท และใช้ระบบอนุญาตให้ฎีกา ในขณะเดียวกันทางฝ่ายบริหารก็มีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะผลักดันให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับความผิดบางประเภท โดยให้สามารถยุติคดีในชั้นสอบสวนและชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อลดปริมาณคดีไปสู่ศาล ภายใต้แนวคิดของทฤษฎีอาชญาวิทยาและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ด้วยการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือผู้กระทำความผิดโดยประมาท มิให้ต้องเข้ามาสู่การพิพากษา และถูกลงโทษจำคุก อันเป็นการตีตราผู้กระทำความผิดที่แม้จะเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย ต้องอาจทำให้เสียอนาคตได้ ทั้งที่น่าจะยังมีหนทางที่ดีกว่าใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีดังต่อไปนี้

๑. มาตรการปรับ
๒. การระงับข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล
๓. มาตรการความผิดอันยอมความได้
๔. มาตรการต่อรองคำรับสารภาพ
๕. มาตรการชะลอการฟ้อง
๖. การคุมประพฤติ
๗. การดำเนินตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔
๘. มาตรการเพื่อความปลอดภัย
๙. มาตรการพักการลงโทษ
๑๐. มาตรการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
๑๑. การไกล่เกลี่ย

มาตรการบางมาตรการตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว เช่น การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยเคยมีการจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมสัมมนาว่าจะสมควรกำหนดให้ความผิดต่อแผ่นดินบางฐานเป็นความผิดอันยอมความได้หรือไม่ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นต้น แต่ความเห็นส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยกับการที่จะกำหนดให้ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นคดีความผิดอันยอมความได้

สำหรับมาตรการต่อรองคำรับสารภาพและมาตรการชะลอการฟ้องนั้น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔ มอบหมายให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานที่ทำการศึกษาและเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุดดำเนินการ พิจารณาศึกษามาตรการต่อรองคำรับสารภาพและมาตรการชะลอการฟ้องทั้งสองมาตรการแล้ว ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติมาตรการต่อรองคำรับสารภาพ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ... ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งในการเสนอร่างกฎหมายทั้งสองฉบับนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดมีเป้าหมายที่จะผลักดันเฉพาะร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ให้เกิดขึ้น เนื่องจากเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติมาตรการต่อรองคำรับสารภาพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการนำแนวคิดของ มาตรการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea bargaining) ของระบบกฎหมายอเมริกันมาใช้ นั้น มีเสียงคัดค้านเป็นอันมากว่าไม่สามารถนำมาตราการดังกล่าวมาใช้ในระบบกฎหมายไทยได้ เพราะเห็นว่าเป็นมาตรการจูงใจผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการถามค่าให้การผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้แต่ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ.... ซึ่งสำนักงานอัยการสูงสุดและกระทรวงยุติธรรมพยายามที่จะผลักดันให้เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมของไไทยนั้น ศาลยุติธรรมก็เห็นว่า เป็นมาตรการที่ก้าวล่วงอำนาจตุลาการ โดยเฉพาะการสั่งให้มีเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดของผู้กระทำ

ความผิด และการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการซึ่งขาดการตรวจสอบ อันอาจนำไปสู่การใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจหรือการทุจริตประพฤติดิชอบได้ ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการศึกษาผลกระทบกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการชะลอการฟ้องและมาตรการต่อรองคำรับสารภาพขึ้นให้มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายและผลกระทบต่อศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง และมาตรการต่อรองคำรับสารภาพ

คณะอนุกรรมการชุดนี้ได้อธิบายความหมายของการชะลอการฟ้องในเบื้องต้นว่า เป็นเรื่องที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นกรณีการณ์กับกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะพยานหลักฐานอ่อนหรือพยานหลักฐานไม่พอที่จะฟังว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด คณะอนุกรรมการชุดนี้ได้ทำการศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการชะลอการฟ้องซึ่งประกอบด้วยประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ และได้สรุปผลกระทบของร่าง พระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ว่ามาตรการชะลอการฟ้องมีหลักเกณฑ์เบี่ยงเบนคดีไม่ให้เข้าสู่ศาล โดยพนักงานอัยการ ผู้ต้องหากระทำความผิด และผู้เสียหายให้ความยินยอม และการคุมประพฤติ นั้น มีผลกระทบต่อผู้ต้องหาตั้งแต่สิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการพิจารณาคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดโดยศาล ปัญหากรณีผู้ต้องหาหลงผิดหรือถูกจูงใจให้ความยินยอม การพิจารณาของพนักงานอัยการอาจไม่รอบคอบ และในคดีความผิดเล็กน้อย ซึ่งมีกระบวนการวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว การชะลอการฟ้องทำให้เกิดต้องล่าช้า นอกจากนี้การชะลอการฟ้องที่มีผลกระทบต่อผู้เสียหายต่อสังคมส่วนรวม และกระบวนการยุติธรรมอีกหลายประการ เป็นเหตุผลที่คณะอนุกรรมการฯ สรุปความเห็นว่าเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ในสังคมไทย

เหตุผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย คณะอนุกรรมการฯ เห็นว่า หากมีการนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้จริง จะต้องมีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ เช่น คณะกรรมการไต่สวน การฟ้องร้องแบบญี่ปุ่น หรือให้ศาลเป็นผู้ควบคุมการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการตามแบบอย่างของกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญามองว่า “อาชญากรรม” (Crime) ไม่เป็นเพียงแต่การฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาชญากรรมได้ทำให้เกิด “ความเสียหาย” ด้วย และความเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย จึงควรเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหาย เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์กล่าว รัฐจึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและชุมชนได้มีโอกาสร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วย ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้เกิดความคุ้มค่า ประหยัดทรัพยากร และงบประมาณแผ่นดิน แบ่งเบาภาระคดีที่มีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น คดีที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตาม ป.วิอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษนั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก มุ่งที่จะนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อให้ศาลชี้ความถูกต้อง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดหลบจำ เป็นการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำหรือเพื่อยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เป้าหมายเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย แต่ปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นถึงแม้จะใช้มาตรการทางกฎหมายที่เด็ดขาด ก็ไม่อาจทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยอย่างสิ้นเชิงได้ และอาจเพิ่มความขัดแย้งทางสังคมมากขึ้น เพื่อให้สังคมเกิดการปรองดองลดความขัดแย้ง จึงได้

มีกฎหมายบางฉบับที่ตราออกมามีผลบังคับใช้ให้เป็นยุติธรรมทางเลื้อ และกระบวนการดำเนินคดีมีขั้นตอน เพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากยุติธรรมกระแสหลักไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวน เรื่องสำคัญ ๆ จะยกมากล่าวเป็นลำดับไป

๑. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๘๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙

หลักเกณฑ์กฎหมาย

ตามมาตรา ๘๖ เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนก่อนฟ้อง เมื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติครบถ้วนตามเงื่อนไขก็ไม่ต้องนำคดีฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์ตามกฎหมายดังนี้

มาตรา ๘๖ วรรคหนึ่ง วางหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้

(๑) เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา
(๒) อัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน ๕ ปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

(๓) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๔) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี

(๕) โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะและเหตุแห่งการกระทำ หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง

(๖) ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและ หากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติตามด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชน และสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา

(๗) การจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

มาตรา ๘๖ วรรคสอง วางหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้

(๑) หากพนักงานอัยการมีข้อสงสัยเกี่ยวกับแผนฯ อาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้

(๒) ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนฯ ให้สั่งแก้ไขแผนฯ หรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบ

(๓) หากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนฯ ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมพนักงานอัยการก็จะเห็นชอบกับแผนดังกล่าว

(๔) เมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยแผนฯ ก็ให้ดำเนินการตามแผนฯ ดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ

(๕) ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบด้วย พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ

(๖) แผนฯ ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

มาตรา ๘๖ บรรณการ และบรรณการ วางหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้

(๑) กรณีปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนฯ นั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

(๒) ตาม (๑) ศาลต้องมีคำสั่งภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน ให้ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูพื้นที่ก่อนฟ้องคดี พ.ศ.๒๕๕๗

กรณีจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา นอกจากจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์กฎหมายแล้ว ศาลมีอำนาจตรวจสอบการจัดทำแผนด้วย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหา ที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

(๒) การจัดทำแผนฯ ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอม ในการจัดทำแผนฯ

(๓) ผู้เสียหายทุกคนและเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมที่จะปฏิบัติตามแผนฯ

(๔) ในการพิจารณาหรือไต่สวน หากได้ความว่ากระบวนการจัดทำแผนฯ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ข้อใดข้อหนึ่งตามข้อ ๕ แห่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ศาลจะมีคำสั่งว่ากระบวนการจัดทำแผนฯ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าวพร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อส่งคดีเข้าสู่ การดำเนินคดีตามปกติต่อไป แต่หากเหตุแห่งการไม่ชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการนั้นอยู่ในวิสัยที่อาจแก้ไขได้ ทั้งเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ก็ให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร แล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าว พร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบและดำเนินการ เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ศาลจะแจ้งคำสั่งให้พนักงานอัยการและผู้อำนวยการสถานพินิจทราบและดำเนินการโดยเร็ว

จะเห็นได้ว่าการจัดทำแผนฯ ดังกล่าว กฎหมายให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีอำนาจ จัดทำแผนฯ ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและต้องเสนอแผนฯ ให้พนักงานอัยการเห็นชอบด้วย หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบก็สามารถแก้ไขแผนฯ หรือไม่แก้ไขแผนฯ แต่สั่งให้ดำเนินคดีต่อไปก็ได้ แต่หากพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยแผนฯ ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตามแผนฯ ได้ทันทีพร้อมทั้ง รายงานให้ศาลทราบและศาลสามารถตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการจัดทำแผนฯ ได้ หากศาลเห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็เป็นอำนาจศาลที่จะพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร กล่าวคืออาจจะ สั่งให้แก้ไขแผนฯ หรืออาจจะสั่งว่าการจัดทำแผนฯ ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ได้ ซึ่งหากศาลพิจารณาแล้ว เห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ต้องดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อไป ซึ่งในการจัดทำแผนต้องอาศัย ความยินยอมจากทุกฝ่ายทั้งผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย จะเห็นได้ว่าการจะดำเนินการตามแผนฯ ได้จะต้องเกิดความปรองดองกับทุกฝ่าย เด็กหรือเยาวชนก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับไปใช้ชีวิตใน สังคมหรือชุมชนนั้นได้ตามปกติ ส่วนสังคมหรือชุมชนนั้นก็ต้องได้รับความปลอดภัยจากเด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำความผิดนั้นด้วยซึ่งก็ถือว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้สังคมเกิด ความสงบสุขได้โดยไม่ต้องเอาตัวเด็กหรือเยาวชนไปฟ้องต่อศาลเพื่อลงโทษ จะสังเกตว่าการใช้ยุติธรรม ทางเลือกนั้น มักเป็นคดีที่พฤติกรรมไม่ค่อยรุนแรงมากนักและสังคมยอมรับได้

กระบวนการจัดทำแผนฯ

เป็นไปตามมาตรา ๘๗ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดหรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ และจะต้องจัดทำแผนฯให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

เป็นไปตามมาตรา ๘๘ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนฯ ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนฯ นั้น โดยกำหนดขอบเขตไว้ ปรากฏตามมาตรา ๘๗ วรรคสาม ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนฯ ไม่เกิน ๑ ปี ดังนี้

- (๑) อาจกำหนดให้กล่าวตักเตือน
- (๒) กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ
- (๓) หากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติตามด้วยก็ได้
- (๔) กำหนดให้ชดเชยความเสียหาย
- (๕) กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกิน ๓๐ ชั่วโมง หรือ
- (๖) กำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

ผลทางกฎหมายและเงื่อนไขการยุติคดี

เป็นไปตาม มาตรา ๘๘ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

- หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนฯ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานพนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป (คดีไม่ยุติ)
- เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนฯ ครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น (คดียุติ)
- คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ

กระบวนการและขั้นตอนการสอบสวน

คดีอาญาที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกรณีดังกล่าว นั้น จุดเริ่มต้นในการดำเนินคดีเริ่มจากยุติธรรมกระแสหลัก เช่นเดียวกับกรณีทั่วไป เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว ก็ต้องดำเนินการสอบสวนไปตามขั้นตอนปกติ หากมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด อาญาส่งพนักงานสอบสวน ก็ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อตรวจสอบการจับ หากศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าการจับกุมเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหานั้น ก็จะถูกควบคุมตัวไว้ตามคำสั่งศาล โดยปกติจะส่งให้สถานพินิจเป็นผู้ควบคุม หรือศาลอาจมีคำสั่งมอบเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยก็ได้ หรือหาก

เด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยที่ยังมิได้มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล พนักงานสอบสวนมีอำนาจแจ้งข้อหาได้ และพนักงานสอบสวนก็ต้องแจ้งการจับกุมหรือแจ้งการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ เพื่อจัดทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงประกอบสำนวนการสอบสวนตามมาตรา ๘๒ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนและส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลให้ทันภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมหรือวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา แล้วแต่กรณี หากสำนวนการสอบสวนไม่เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าว หากเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๖ เดือน ขึ้นไป พนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลได้ ครั้งละไม่เกิน ๑๕ วัน รวมแล้วไม่เกิน ๒ ครั้ง และถ้าหากเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปี ขึ้นไป สามารถผิดฟ้องได้ครั้งละไม่เกิน ๑๕ วัน รวมแล้วไม่เกิน ๔ ครั้ง ตามมาตรา ๗๘ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา กระบวนการจะเริ่มขึ้นเมื่อใด

(๑) เมื่อกรณีเป็นไปตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๘๖ วรรคหนึ่ง

(๒) เริ่มต้นกระบวนการจากเมื่อเด็กหรือเยาวชนได้รับสำนึกในการกระทำผิดก่อนฟ้องคดี ซึ่งระหว่างการสอบสวนไม่เสร็จอาจเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ หรืออาจเกิดขึ้นในชั้นพนักงานอัยการก็ได้ด้วยแต่ต้องก่อนฟ้องคดี

(๓) หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูฯ แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนฯ ต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาภายใน ๓๐ วัน นับแต่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบ

(๔) หากพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนฯ ดังกล่าวและให้มีการดำเนินการตามแผนฯ ทันที พร้อมกับรายงานให้ศาลทราบ

(๕) ในระหว่างจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ พนักงานสอบสวนต้องงดการสอบปากคำหรือดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ก่อนตามมาตรา ๘๙ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

(๖) มิให้นับระยะเวลาในการจัดทำและการปฏิบัติตามแผนฯ รวมเข้าในกำหนดระยะเวลาการฟ้องและการผิดฟ้อง ตามมาตรา ๗๘ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

ผลของการเข้าสู่กระบวนการจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ

- เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนจะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ หากคดียังอยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนปากคำเด็กหรือเยาวชนหรือดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชน

- ระยะเวลาในการสอบสวนให้เสร็จสิ้นเพื่อส่งสำนวนให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลภายใน ๓๐ วัน หรือหากไม่แล้วเสร็จต้องขอผิดฟ้องต่อศาลครั้งละ ๑๕ วัน เมื่อได้รับแจ้งจากสถานพินิจว่าเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ ระยะเวลาดังกล่าวจะสะดุดหยุดอยู่ (กล่าวคือหยุดนับระยะเวลาผิดฟ้องชั่วคราว จนกว่าจะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป) ตราบจนมีการจัดทำแผนฯ สำเร็จ และมีการปฏิบัติตามแผนฯ จนสำเร็จ เว้นเสียแต่ว่าพนักงานอัยการจะไม่เห็นชอบด้วยแผนและสั่งดำเนินคดี

ต่อไป หรือตามคำสั่งศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนฯ ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ได้สั่งให้แก้ไขแผนฯ ตามมาตรา ๘๖ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ เมื่อสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ระยะเวลาการสอบสวนที่สะดุดหยุดอยู่ จะมีการนับต่อจากนั้นไป และพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนไปตามปกติในกระบวนการยุติธรรม กระแสหลักต่อไป

ผลของการปฏิบัติตามแผนฯ สำเร็จ

- เป็นไปตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๘๘ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ว่าเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนฯ ครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธินัดคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ
- อย่างไรก็ดี ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแบ่ง

ผลของการปฏิบัติตามแผนฯ ไม่สำเร็จ

- หากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนฯ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบและแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๘๘ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

การส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ

- เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจแต่ยังไม่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องของสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๘๖ จากพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนสามารถจัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๑, ๑๔๒ หากเห็นควรสั่งฟ้องและผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่ในอำนาจศาลก็ส่งแต่สำนวนการสอบสวนไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย หากผู้ต้องหาไม่ถูกควบคุมก็ต้องส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาเว้นแต่ผู้ต้องหาหลบหนีก็สามารถส่งสำนวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม หากเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็ส่งแต่สำนวนการสอบสวนไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย

- หากระหว่างการสอบสวนได้รับแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๘๖ จากพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนต้องนำคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาและมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย

- ในคดีที่พนักงานสอบสวนยังไม่ได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา เนื่องจากก่อนที่จะทำการแจ้งข้อหาได้รับแจ้งจากผู้อำนวยการสถานพินิจว่าได้จัดทำแผนฯ ผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนจะไม่สามารถส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการได้ เนื่องจากยังไม่มีแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนได้อีกด้วย เนื่องจากขัดต่อมาตรา ๘๙ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการได้ หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว ในสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา ๘๖ พนักงานสอบสวนจึงจะทำความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ แต่อย่างไรก็ตามเห็นว่าหากยังไม่มีแจ้งข้อหาและทำการสอบสวน

ในช่วงระหว่างการทำแผนและปฏิบัติตามแผนก่อนมีความเห็นทางคดีในสำนวนการสอบสวน ควรทำการแจ้งข้อหาและสอบสวนผู้ต้องหาเสียก่อน เนื่องจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๘๖ นี้ ผู้กระทำความผิดจะต้องรู้สำนึก หมายความว่า การกระทำนั้นต้องเป็นความผิด และผู้กระทำต้องรู้สำนึก คำว่ารู้สำนึกจึงต้องรับสารภาพในข้อหาที่ถูกกล่าวหาด้วย มิฉะนั้นจะไม่เข้าหลักเกณฑ์กฎหมายในการใช้มาตรการพิเศษ ตามมาตรา ๘๖

ข้อสังเกต

- ตามมาตรา ๘๙ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนปากคำหรือดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ก่อน เห็นว่าเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนยังไม่ได้ทำการสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนนั้น แต่กระบวนการจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ ได้เกิดขึ้นเสียก่อน จึงไม่สามารถดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ แต่ไม่ห้ามการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนอื่นแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อรับตัวเด็กหรือเยาวชนเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม พนักงานสอบสวนจึงควรเร่งรีบดำเนินการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็วก่อนที่จะเกิดกระบวนการจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ ดังกล่าว เพื่อมิให้สำนวนล่าช้าอยู่กับพนักงานสอบสวน แต่อย่างไรก็ตาม หากผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนจากสถานพินิจยังไม่เสร็จสิ้นและยังไม่ได้นำมาประกอบสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการก็ไม่รับสำนวนการสอบสวนอยู่เอง เพราะผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการฟ้องด้วย โดยปกติกระบวนการจัดทำและปฏิบัติตามแผนฯ มักจะเกิดขึ้นก่อนที่สถานพินิจจะสรุปรายงานผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าว อย่างไรก็ตามหากพนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนได้อยู่คนเดียว

- อย่างไรก็ตามหากเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๘๖ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ในชั้นก่อนฟ้อง แต่อาจเข้าหลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๙๐ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ภายหลังฟ้องก็อาจดำเนินการได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งกระบวนการในขั้นตอนหลังฟ้องดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนแล้ว

- กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา ๘๖ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ แตกต่างจากเรื่องการชะลอฟ้องผู้ต้องหาในคดีพินาศพิสดาร ตาม พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้พนักงานอัยการชะลอการฟ้องไว้ในระหว่างการฟื้นฟู ซึ่งตามมาตรา ๑๙ วรรคสี่ แห่ง พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๕ วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าในระหว่างขั้นตอนกระบวนการฟื้นฟูให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย และแจ้งให้ทราบกับผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวอยู่แห่งใด ซึ่งพนักงานสอบสวนมีความเห็นทางคดีไปตามพยานหลักฐาน โดยเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งทราบได้ที่พนักงานอัยการยังไม่ได้รับผลการฟื้นฟูของผู้ต้องหาที่มีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่กรณีตามมาตรา ๘๘ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามแผนฯ ครบถ้วนแล้ว กฎหมายกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบถึงผลการปฏิบัติตามแผนฯ ดังกล่าว หากพนักงานอัยการเห็นชอบ ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ และผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบด้วย แม้ตามกฎหมายไม่ปรากฏว่าให้แจ้งคำสั่งไม่ฟ้องให้

พนักงานสอบสวนทราบแต่อย่างใด มีแต่กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามแผนฯ เท่านั้นจึงจะแจ้งให้ทราบเพื่อดำเนินคดีต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.๒๕๖๓ ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ ส.ค.๖๓ ข้อ ๑๙๔ วรรคสี่ ว่าเมื่อได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าเด็กหรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นชอบ ให้พนักงานอัยการพิจารณาไม่ฟ้องโดยไม่ต้องรอสำนวนการสอบสวนตามข้อ ๑๙๔ วรรคห้า ในกรณีเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้พนักงานอัยการเสนอสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นถึงหัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาสั่งและให้เสนอรองอธิบดีอัยการหรือรองอธิบดีอัยการภาคเพื่อทราบ ตามระเบียบข้อ ๑๙๔ วรรคหก คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการเป็นที่สุดโดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๔๕ และมาตรา ๑๔๕/๑ แห่งป.วิอาญา หรือกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอื่น และให้แจ้งคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนและผู้อำนวยการสถานพินิจทราบโดยเร็ว แสดงให้เห็นว่าคำสั่งไม่ฟ้องตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะถูกส่งมายังพนักงานสอบสวนเพื่อประกอบคดี ดังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำมาพิจารณากรณีเด็กหรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามครบถ้วนตามแผนฯ และอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องประกอบในการทำความเข้าใจทางคดีด้วยตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๘๘ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ จึงไม่เข้าลักษณะการชะลอฟ้องอย่างคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตาม พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ แต่อย่างใด

- ในการใช้อำนาจของพนักงานอัยการกรณีดังกล่าว ศาลมีอำนาจตาม มาตรา ๘๖ วรรคสาม ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายได้ หากกระบวนการจัดทำแผนฯ ไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรได้

ตัวอย่างคำพิพากษา

- พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๘๖ (กฎหมายที่แก้ไขใหม่) บัญญัติให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน อันมีลักษณะเป็นการใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติได้เช่นเดียวกับกฎหมายเดิม คือ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๖๓ ซึ่งมาตรา ๖๓ ให้อำนาจเด็ดขาดแก่พนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาล แต่มาตรา ๘๖ ให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับแผน กล่าวคือ พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการบำบัดฟื้นฟู ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่มีสิทธิโต้แย้ง แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนบำบัดฟื้นฟูของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสั่งไม่ฟ้อง จะต้องให้ศาลพิจารณาก่อน ถ้าศาลเห็นชอบกับแผนและมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา ๘๘ โดยมาตรา ๘๘ วรรคสาม ใช้ถ้อยคำว่า “ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร” จึงบ่งชี้ให้เห็นเจตนารมณ์ของมาตราดังกล่าวให้ศาลตรวจสอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอีกชั้นหนึ่งก่อน และให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร อันเป็นดุลพินิจเด็ดขาดของศาลชั้นต้น การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้คัดค้านเสนอต่อศาลชั้นต้นว่าความผิดตาม พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ รัฐเป็นผู้เสียหายจึงไม่อาจให้ความยินยอมได้ และไม่อาจใช้อำนาจตามมาตรา ๘๖ ได้ จึงเป็นการสั่งตามที่เห็นสมควรดังกล่าว ผู้คัดค้านหรือพนักงานอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์ ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ยกอุทธรณ์ของผู้คัดค้านที่อุทธรณ์ว่าการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๘๖ เป็นอำนาจของผู้คัดค้านและพนักงานอัยการเท่านั้น จึงชอบแล้ว (ฎ.๑๒๒๐/๒๕๕๗)

๒. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐

เหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญามายังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญาทั่วไปมีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ความผิดที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้นไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูได้ด้วยการลงโทษให้เด็ดขาดตามกฎหมายการแก้แค้นทดแทน ความรุนแรงไม่อาจทำให้ความสัมพันธ์และสภาพในครอบครัวกลับมาดีดังเดิมได้ ยกตัวอย่างเช่น สามีทำร้ายภรรยา ภรรยาขอความช่วยเหลือต่อเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานเห็นว่าการกระทำเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หากไม่มี พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ การทำร้ายร่างกายผู้อื่นไม่สามารถยอมความได้ เจ้าพนักงานจึงดำเนินคดีอาญาแก่สามี สามีต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรม ไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามปกติ ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว และความอบอุ่นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีบุตรหลานพักอาศัยอยู่ด้วย ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาจะต้องสูญเสียค่าทนายความในการต่อสู้คดี ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และถ้าศาลพิพากษาลงโทษจำคุกสามีก็จะถูกสังคมตีตราว่าเป็นคนคุก เมื่อพ้นโทษออกมาก็อาจตกงาน และไม่สามารถหางานทำได้ ส่งผลกระทบต่อรายได้ในครัวเรือน กรณีเช่นนี้จะเห็นว่า การลงโทษโดยใช้กระบวนการยุติธรรมปกติในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นอาจส่งผลร้ายมากกว่าผลดี และไม่เป็นผลดีต่อสังคมโดยรวมอย่างแน่นอน เป็นต้น หากเป็นคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา สามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้

การดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นยุติธรรมทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่ง ในการเปียงเบนคดีอาญาออกจากยุติธรรมกระแสหลักในชั้นก่อนฟ้องตาม มาตรา ๑๒ วรรคสอง แม้กระนั้นก็ตามในชั้นศาลก็ยังให้อำนาจศาลในการกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟูบำบัดรักษาคุมประพฤติผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษได้ด้วย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนก็คือขั้นตอนในชั้นก่อนฟ้อง

หลักเกณฑ์กฎหมาย

การกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ ปรากฏหลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๔ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐

หลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๔ วรรคหนึ่งเมื่อการกระทำครบองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) ผู้ใด

(๒) กระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

อัตราโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบความผิด

ปรากฏตาม มาตรา ๓ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ **“ความรุนแรงในครอบครัว”** หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัว ต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

จะเห็นได้ว่า การกระทำใดเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น มีความหมายกว้างมาก โดยเฉพาะถ้อยคำดังต่อไปนี้

“การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตราย” แก่กาย จิตใจหรือสุขภาพ...กฎหมายใช้คำว่า **“มุ่งประสงค์”** เห็นได้ว่าตามพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดนั้น มีเจตนาที่จะให้เกิดผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพของผู้ถูกระทำ แม้ความผิดนั้นจะไม่บรรลุผลก็เข้าข่ายตามความหมายดังกล่าวแล้ว

“อันตรายต่อจิตใจหรือสุขภาพ” ... สิ่งใดคืออันตรายแก่จิตใจหรือสุขภาพ และจะต้องมากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องนามธรรมไม่อาจเห็นได้ชัดเจนดังเช่นกรณีทำร้ายร่างกายซึ่งเป็นความเสียหายทางกายภาพ จึงต้องพิจารณาพฤติการณ์ซึ่งผู้ถูกระทำจะต้องทนรับสภาพความกดดันซึ่งขัดแย้งสั่งสมมาเป็นเวลานานพอสมควร จนเห็นได้ชัดว่ากระทบต่อจิตใจหรือสุขภาพอย่างมีนัยยะสำคัญ เช่น เครียดจนนอนไม่หลับ มีภาวะของโรคซึมเศร้า ร่างกายทรุดโทรมอันเกิดจากความเครียด อยู่ในอาการกลัวจนจิตผวา เกิดภาพหลอน เป็นต้น ความรู้สึกที่เกิดอันตรายต่อจิตใจหรือสุขภาพจะต้องถือเอาความรู้สึกของผู้ถูกระทำ ไม่อาจนำมาตรฐานของวิญญูชนไปใช้ได้เสมอไป เนื่องจากผู้ถูกระทำแต่ละบุคคลมีสภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา แตกต่างกันไป

“บังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม” ให้บุคคลในครอบครัว ต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ .. เห็นว่าไม่ต้องถึงขนาดว่าการบังคับหรือการใช้ อำนาจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำโดยมิชอบนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย แต่อย่างใด อาจเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมหรือจารีตประเพณีก็ได้ แต่ผลของการบังคับหรือใช้อำนาจนั้น เป็นผลให้ผู้ถูกระทำต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ คำว่าโดยมิชอบหมายความว่า เป็นการกระทำโดยไม่มีสิทธิอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย ธรรมเนียม จารีต ประเพณี แต่กรณีไม่ใช่เกิดจากความเกรงใจหรือความนับถือยำเกรง ยกตัวอย่างเช่น บังคับให้ภริยา ยอมรับสภาพในการที่สามีจะมีภริยาหลายคน หรือบังคับให้ใช้แรงงานในครัวเรือนหนักเกินความจำเป็น ไม่ให้ใช้ทรัพย์สินเงินทองในการดำรงชีพตามสมควร เป็นต้น

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัย และอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า บุคคลในครอบครัวมีความหมายกว้างมาก โดยเฉพาะคำว่า **“สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”** จะเป็นบุคคลใดนั้น อาจมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือทางญาติพี่น้องกัน เช่น บิดา มารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา ลูก ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น รวมไปถึงบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติทางสายโลหิต แต่รวมถึงบริวารที่อยู่ในความอุปการะด้วย แต่คงไม่รวมถึงลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน ส่วนคู่สมรส คู่สมรสเดิม บุตร บุตรบุญธรรม ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ตาม ป.พ.พ.เป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ สังเกตว่า กฎหมายใช้คำว่า **“คู่สมรสเดิม ผู้ที่เคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส”** หมายความว่า กฎหมายฉบับนี้ใช้กับบุคคลที่อยู่นอกครัวเรือนด้วย ถ้าหากเคยเป็นคู่สมรสเดิม หรือผู้ที่เคยอยู่กินกันฉันสามีภรรยา

ข้อสังเกต

- องค์ประกอบความผิด คำว่า **“ผู้ใด”** (ผู้กระทำความผิด) การจะเป็นความผิดในกรณีนี้นั้น ผู้กระทำกับผู้ถูกระทำต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์และอยู่ในความหมายของคำว่า **“บุคคลในครอบครัว”** ด้วย ในขณะที่เกิดเหตุขึ้น

- คนรับใช้ จะถือว่าเป็นบุคคลในครอบครัวหรือไม่ นั่น ยังมีแนวคิดเป็น ๒ แนวทาง คือ

แนวทางที่ ๑ มีความเห็นว่า ถ้าเป็นคนรับใช้หรือลูกจ้างที่รับค่าจ้าง ที่เป็นคนเก่าแก่ อยู่ด้วยกันมาเป็นเวลานาน และมีการดูแลแบบญาติ ดังนี้ ถือว่าเป็นบุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ถ้าเพิ่งมาอยู่ได้ไม่นาน มิได้ให้การดูแลแบบญาติพี่น้อง ดังนี้ แม้อยู่อาศัยหรืออยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ย่อมไม่เป็นบุคคลในครอบครัว ไม่อาจนำ พ.ร.บ.นี้มาใช้บังคับได้ แต่อาจจะต้องไปพิจารณาใช้กฎหมายไป ตามกรณี เช่น กฎหมายอาญาทั่วไป กฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์กรณีที่มีการกระทำในลักษณะค้ามนุษย์ หรือกฎหมายแรงงาน เป็นต้น

แนวทางที่ ๒ มีความเห็นว่า คนรับใช้หรือลูกจ้างที่รับค่าจ้าง มีกฎหมายเฉพาะบังคับใช้อยู่แล้ว เมื่อเขาไม่พอใจการกระทำของนายจ้างก็สามารถลาออกได้และยังสามารถดำเนินคดีกับนายจ้างได้อยู่แล้ว จึงไม่น่าจะอยู่ในความหมายว่าเป็นบุคคลในครอบครัว

ทั้งสองแนวทางนี้ยังไม่เป็นข้อยุติ ดังนั้น จึงต้องรอการนำคดีขึ้นสู่ศาลและมีคำพิพากษาของศาลฎีกา วินิจฉัยออกมาเป็นแนวทางต่อไป

หลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๔ วรรคสอง

(๑) ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวล กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น

(๒) หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๒๙๕ ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นว่า ตามมาตรา ๔ วรรคสอง เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีความผิด ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดให้การกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่งนั้น เป็นความผิดอันยอมความได้

การกระทำความผิดดังกล่าว จึงเป็นความผิดต่อส่วนตัว ที่จะต้องมีการร้องทุกข์ภายในอายุความร้องทุกข์ ๓ เดือนนับแต่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖

(๒) กรณีมีการกระทำความผิดฐานอื่นรวมอยู่ด้วยก็ต้องดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นรวมกันไปด้วย ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวอาจเป็นความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทหรือเป็นความผิดต่างกรรมก็ได้

(๓) หากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง เป็นความผิดฐานทำร้าย ร่างกายตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ ก็ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

ดังนั้นหากเป็นการกระทำความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ แม้ปกติจะเป็นความผิด อันยอมความไม่ได้ แต่ตามกฎหมายนี้ให้ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ ฉะนั้นต้องร้องทุกข์ภายใน อายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ เช่นเดียวกัน ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องกับความผิด ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดย ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ บัญญัติว่าผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุ ให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อสังเกต

- คำว่า “ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น” ตามมาตรา ๔ วรรคสอง ตามข้อ (๑) นั้น อาจมีความผิดทางอาญาฐานอื่นหรือกฎหมายอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น หากมีการขังผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไว้โดยมิชอบ ก็ย่อมมีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพตาม ป.อาญา มาตรา ๓๑๐ ด้วย การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดย่อมดำเนินคดีทั้งสองข้อหา ซึ่งตาม ป.อาญา

มาตรา ๓๑๐ วรรคแรกกฎหมายบัญญัติไว้ท้ายหมวดที่ ๑ (ความผิดต่อเสรีภาพ) มาตรา ๓๒๑ ว่าความผิดตาม มาตรา ๓๑๐ วรรคแรกเป็นความผิดอันยอมความได้แต่มิได้บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ดังนั้น ความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๓๑๐ วรรคแรก ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ การดำเนินคดีจึงต้องมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ และสามารถถอนคำร้องทุกข์ทำให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒) ได้

- หากกรณีเป็นการกระทำความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๓๑๐ วรรคสอง เป็นเหตุให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัส ต้องรับโทษหนักขึ้น ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๐, มาตรา ๒๙๗ หรือมาตรา ๒๙๘ และกรณีดังกล่าวเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นความผิดที่มีข้อหาอื่นรวมอยู่กับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ก็ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดทุกข้อหา

- การทำร้ายร่างกายบุพการี เช่น ทำร้ายร่างกายบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว หากไม่ทำให้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือทำร้ายโดยทรมาณหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย จะเป็นความผิดตามมาตรา ๒๙๖ ประกอบมาตรา ๒๘๙ ซึ่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวฯ มิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้แต่อย่างใด

อายุความร้องทุกข์

- อายุความร้องทุกข์จะแตกต่างไปจากอายุความร้องทุกข์ในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๗ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ

- วิสัย หมายความว่า ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสภาพร่างกายหรือจิตใจที่สามารถร้องทุกข์หรือแจ้งความ (คู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ดังนั้น การร้องทุกข์อาจจะเกิน ๓ เดือน นับแต่รู้เรื่องหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิด ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ ก็ได้ ถ้าผู้ถูกกระทำยังมีสภาพร่างกายหรือจิตใจไม่พร้อมที่จะไปแจ้งความร้องทุกข์

- โอกาส หมายความว่า ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการที่จะร้องทุกข์หรือแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (คู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

- พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ได้กำหนดการนับอายุความร้องทุกข์ไว้เป็นพิเศษ โดยอายุความในคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว อายุความสามเดือนจะเริ่มนับตั้งแต่ผู้ถูกกระทำอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ จึงต้องดูพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป ว่าผู้ถูกกระทำได้พ้นจากวิสัยและโอกาสที่เป็นเหตุขัดขวางในการไม่สามารถร้องทุกข์ได้เมื่อใด อายุความสามเดือนก็เริ่มนับแต่นั้นไป

- ในกรณีที่มิทั้งคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความผิดฐานอื่นที่มีอายุความร้องทุกข์สามเดือน อย่างเช่น ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังตาม ป.อาญา มาตรา ๓๑๐ วรรคแรก เมื่ออายุความในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ขาดอายุความ ความผิดฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกันนั้นก็ไม่ว่าอายุความเช่นเดียวกัน

อำนาจการสอบสวน

ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ให้คำจำกัดความไว้ตามมาตรา ๓ คำว่า **“พนักงานสอบสวน”** หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา ในท้องที่ใดไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้พนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา เป็นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่” ตามความหมายมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และให้หมายความรวมถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตาม ป.วิอาญา

“พนักงานสอบสวน” ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ พ.ศ.๒๕๕๑ ออกตามความในมาตรา ๘ วรรคห้า และมาตรา ๑๘ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา และพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา

จะเห็นได้ว่าอำนาจการสอบสวนอยู่กับเจ้าพนักงาน ๒ ส่วน คือ พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจด้วยนั่นเอง

เขตอำนาจการสอบสวน

พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ ผู้มีอำนาจทำการสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ ส่วนมาตรา ๒๐ เป็นเขตอำนาจของอัยการสูงสุด ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวในอากาศยานไทยที่บินอยู่นอกราชอาณาจักร เป็นคดีความผิดที่ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาตาม ป.อาญา มาตรา ๔ วรรคสอง และเนื่องจากเป็นคดีความผิดที่เกิดนอกราชอาณาจักร อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๐

เขตอำนาจศาล

คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะชำระคดี

ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ระบุคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ให้อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งปัจจุบันเป็นไปตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

ตาม มาตรา ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ บัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีตามมาตรา ๑๐(๔) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ด้วย ซึ่งคำจำกัดความ **“คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ”** ตามมาตรา ๔ รวมถึงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวด้วย

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ การกระทำความผิดดังกล่าวจึงอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวในการชำระคดี

แต่เมื่อพิจารณาตาม มาตรา ๔ วรรคสอง ที่บัญญัติว่าไม่ลบล้างความผิดตาม ป.อาญา หรือกฎหมายอื่น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานการกระทำความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว นั้น อาจมีความผิดฐานอื่นรวมอยู่ด้วย

ดังนั้น นอกจากคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว แล้วความผิดฐานอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีที่ผู้ต้องหาได้เป็นเด็กหรือเยาวชนถูกดำเนินคดี ศาลเยาวชนและครอบครัวก็มีอำนาจชำระคดีอื่นที่มีอัตราโทษไม่เกินฐานความผิดกระทำความรุนแรงในครอบครัวรวมกันไปด้วยตามที่มาตรา ๘ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ บัญญัติไว้

คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอื่น

ตามมาตรา ๔ วรรคสอง ที่บัญญัติว่าไม่ลบล้างความผิดตาม ป.อาญาหรือกฎหมายอื่น มีข้อพิจารณาว่าหากมีความผิดฐานอื่นที่มีโทษความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว และมีใช้กรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดก็ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดทุกฐานความผิด บางฐานความผิดอาจอยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหารหรือศาลแขวงก็ได้

ดังนั้น ศาลอื่นมีอำนาจชำระคดีฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดในลักษณะกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ซึ่งต้องลงโทษบทหนัก หรือกระทำความผิดต่างกรรมต่างวาระซึ่งจะต้องลงโทษเรียงกระทงความผิดไป เป็นไปตามมาตรา ๘ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ บัญญัติไว้ โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่ง พ.ร.บ.นี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อสังเกต

- กรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ไม่ว่าจะมีความผิดฐานอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือแม้จะเป็นความผิดอื่นที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าอัตราโทษในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวก็ตาม การดำเนินคดี การควบคุม การผัดฟ้องหรือการดำเนินการทั้งหลายอื่น ดำเนินการให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งมาตรา ๑๐(๑) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และสามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา ๘๖ ขั้นก่อนฟ้อง หรือ มาตรา ๙๐ ขั้นหลังฟ้อง มาใช้ได้ด้วย

อำนาจการควบคุมของพนักงานสอบสวน

คดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง ต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนและความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้ต้องหา หากมีความจำเป็นไม่อาจฟ้องได้ทันภายในกำหนดดังกล่าว ให้ขอผัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกิน ๖ วัน แต่ต้องไม่เกิน ๓ คราว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ให้ดำเนินการตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

คดีที่อยู่ในอำนาจศาลอื่น

ได้แก่คดีที่ผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น มิใช่กรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งการกระทำความผิดเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท เช่น ทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บ ผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ คดีก็จะอยู่ในอำนาจศาลแขวง หรือได้รับบาดเจ็บสาหัสคดีก็อยู่ใน

อำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัด หรือถ้าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร อำนาจการควบคุมของพนักงานสอบสวน ๔๘ ชั่วโมง เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ หรือ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ หรือแม้แต่เป็นการกระทำความผิดต่างกรรมต่างวาระ ที่ต้องลงโทษเรียงกระทงความผิดไปก็ตาม หากสอบสวนไม่เสร็จสิ้นภายใน ๔๘ ชั่วโมง ก็ต้องผิดฟ้องฝากขังแล้วแต่กรณี

ข้อสังเกต

- การนำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ โดยอนุโลมนั้น หากกรณีมีการจับกุมและผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือการแจ้งข้อกล่าวหา ในกรณีที่ยังมิได้มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล การผิดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนให้ดำเนินการ ไปตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- ศาลยุติธรรมจังหวัดใดมีแต่ศาลจังหวัด แต่ไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวและหรือศาลแขวง ในการพิจารณาของศาลจังหวัดนั้น ก็ต้องนำวิธีพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวและหรือวิธีพิจารณา ความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

รูปแบบการร้องทุกข์

การร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัตินี้ มี ๒ รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ ๑ ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเข้าร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๑๒๓ หรือ มาตรา ๑๒๔ แห่ง ป.วิอาญา

รูปแบบที่ ๒ พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแทนผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว ตามมาตรา ๖ วรรคสองแห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐

กรณีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา ๕ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งตามมาตรา ๕ หรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว นอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ดำเนินการตามมาตรา ๖ แล้ว ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องทุกข์แทนได้

ข้อสังเกต

- การร้องทุกข์โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา ๖ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากการร้องทุกข์ในความผิดตาม กฎหมายอื่น ถ้าผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในวิสัยหรือโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งเป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

ขั้นตอนการรับคำร้องทุกข์

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมายและคู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งวางแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ พ.ศ.๒๕๕๑

๑) กรณีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องทุกข์ด้วยตนเอง ผู้ร้องทุกข์สามารถร้องทุกข์เป็นหนังสือหรือร้องทุกข์ด้วยปากก็ได้ โดยให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ดังนี้

(๑) พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์ตามกฎหมายและระเบียบ

(๒) แจ้งให้ผู้ร้องทุกข์ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินคดีตลอดจนสิทธิได้รับความคุ้มครองของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว การดูแลบุตร หรือบรรเทาทุกข์ตามกฎหมาย เช่น สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนจากรัฐ สิทธิในการได้รับความคุ้มครองความปลอดภัย เป็นต้น

(๓) แจ้งให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ให้การคุ้มครองสิทธิหรือช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามสมควรแก่กรณี

(๔) แจ้งให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพกาย อารมณ์ จิตใจ ภาวะความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประกอบดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี

(๕) ในกรณีมีการจัดการแทนผู้เสียหายตาม ป.วิอาญา ให้นำความใน (๑) - (๔) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๒) กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทน ตามมาตรา ๖ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ด้วยเหตุที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากมีสภาพร่างกายหรือจิตใจไม่อยู่ในวิสัยหรือโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ หรือในกรณีที่ไม่มีผู้จัดการแทนผู้เสียหายหรือมีผู้จัดการแทนผู้เสียหายแต่มีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ต้องร้องทุกข์เป็นหนังสือและให้พนักงานสอบสวนดำเนินการดังนี้

(๑) รับคำร้องทุกข์ตามกฎหมายและระเบียบ โดยให้ปรากฏเหตุที่ไม่อาจร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง

(๒) ให้แนบหนังสือร้องทุกข์รวมไว้กับสำนวนการสอบสวน

(๓) การดำเนินการตาม (๑)-(๒) ให้นำความในข้อ ๑) (๑)-(๔) ข้างต้นมาบังคับใช้โดยอนุโลม

(๔) ประสานงานกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์เพื่อทำบันทึกข้อตกลงตามมาตรา ๑๒ แห่ง พ.ร.บ.นี้

(๕) จัดให้มีคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดอื่น หากสอบสวนแล้วพบว่าเป็นกรณีเดียวกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเดียวกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

(๖) กรณีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ในวันร้องทุกข์ ให้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๔/๑

(๗) ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการรับแจ้งเหตุตามแบบบันทึกการรับแจ้งเหตุ (แบบ ๑) ตามหนังสือ สยส.ตร.ที่ ๐๐๐๗.๒๓/๓๑๔๙ ลง ๑๒ ต.ค. ๕๔

ขั้นตอนการสอบสวน

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมายและคู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งวางแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ พ.ศ.๒๕๕๑

(๑) ต้องสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

(๒) แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ส่งข้อเท็จจริงทั้งปวงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมารวมเป็นพยานหลักฐานไว้ในสำนวน

(๓) การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา

เฉพาะความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ถ้าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวรับสารภาพ พนักงานสอบสวนไม่ต้องรวบรวมพยานหลักฐาน แต่ให้แนบรายงานข้อเท็จจริงตาม (๒) ไว้ในสำนวนการสอบสวนและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นให้พนักงานอัยการดำเนินการ

(๔) ก่อนสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการดังนี้

- แจ้งเป็นหนังสือให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ทราบวันเวลาและสถานที่ที่จะสอบปากคำ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับแจ้งอยู่ร่วมด้วย เพื่อให้คำปรึกษาขณะสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

- ในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ แต่มีเหตุจำเป็นต้องสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำผู้เสียหายไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนแล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาเพื่อทราบ

- แจ้งแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้ทราบถึงกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายหรือการบรรเทาทุกข์เบื้องต้น สิทธิในการมีล่ามกระบวนการทำบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไข รวมถึงผลของการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้อง

(๕) หากผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นบุคคลต่างด้าวและประสงค์จะร้องขอผ่อนผันอยู่ในราชอาณาจักรชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี ให้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่นกำหนด

(๖) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควร หรือได้รับการร้องขอจากผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนในสถานที่ที่เหมาะสม

(๗) การสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นผู้หญิง และเป็นการกระทำความรุนแรงเกี่ยวกับเพศให้จัดพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบปากคำ เว้นแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยินยอมให้ใช้พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบปากคำหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ในสำนวนด้วย

(๘) การสอบปากคำบุคคลอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในฐานะผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือพยาน ให้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา และหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๒๐๕๖ ลง ๒๐ พ.ค. ๕๔ แนวทางปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

(๙) การสอบปากคำผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลอื่นที่ร่วมกระทำความผิด ในฐานะผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา (กรณีมีใช้เด็กหรือเยาวชน)

(๑๐) เมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้น ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังอัยการจังหวัด ศาลเยาวชนและครอบครัว พิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ หรือมาตรา ๑๔๒ ต่อไป

(๑๑) หากสอบสวนเสร็จไม่ทันภายในระยะเวลา ๔๘ ชั่วโมง สำหรับผู้ต้องหาที่มีใช้เด็กหรือ เยาวชนก็ต้องยื่นคำร้องขอคัดฟ้องฝากขังต่อศาลแล้วแต่กรณีว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลใด หากเป็นเด็ก หรือเยาวชนกรณีถูกจับ ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อตรวจสอบการจับภายใน ๒๔ ชั่วโมง และให้ดำเนินการ ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

ข้อสังเกต

- การสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ร่วมอยู่ด้วยในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา ตามมาตรา ๘ วรรคสาม แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ นั้น กฎหมายไม่ได้บังคับให้บุคคล ดังกล่าวอยู่ร่วมด้วยทุกคน แต่ใช้คำว่า “หรือ” ดังนั้นบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่ร่วมด้วยในขณะสอบปากคำ ผู้เสียหายก็ถือว่าเป็นการสอบสวนที่ชอบแล้ว

- กรณีที่มีความผิดอื่นซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมอยู่ด้วย และคดีความผิดบทหนักอยู่ในอำนาจศาลอื่นที่มีใช้ศาลเยาวชนและครอบครัว แม้อำนาจศาล ชำระคดีเป็นไปตามความผิดบทหนัก พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนโดยมีบุคคลตาม มาตรา ๘ วรรคสามแห่ง พ.ร.บ.นี้ร่วมอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

ขั้นตอนการใช้มาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์

ให้ถือปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งวางแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ พ.ศ.๒๕๕๑

- ระหว่างการสอบสวนหากมีกรณีจำเป็นเร่งด่วนต้องคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนเสนอรายงานและความเห็นให้ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตาม ป.วิอาญา (หัวหน้าสถานีตำรวจขึ้นไป ได้รับมอบหมายตามคำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ ๐๘๘/๕๓ ลง ๒๙ มี.ค. ๕๓) ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวตาม มาตรา ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ หรือจะร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๑ แห่ง พ.ร.บ.นี้ก็ได้

- เมื่อตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ได้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคล ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาว่า กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดมาตรการคุ้มครองดังกล่าว

- ให้พนักงานสอบสวนเสนอคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลที่มี เขตอำนาจเพื่อพิจารณาภายใน ๔๘ ชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ดังกล่าวตามมาตรา ๑๐ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.นี้

เงื่อนไขการยุติคดี

ระหว่างทำการสอบสวน กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๑๒ วรรคสอง ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนี้

- ในกรณีที่มีการยอมความ หรือถอนคำร้องทุกข์ในความผิดตามมาตรา ๔ แห่ง พ.ร.บ.นี้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามคู่มือการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งวางแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ.๒๕๕๑ จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ และกำหนดให้นำวิธีการตามมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.นี้ เป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้

- หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงให้มีการถอนคำร้องทุกข์ในความผิดตามมาตรา ๔ ได้

- หากผู้ต้องหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป

- หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาหรือรัฐมนตรีประกาศกำหนดแล้วแต่กรณี

วิธีการตามมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่งที่น่าสนใจในยุติธรรมทางเลือก

- วิธีการที่เป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง โดยดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน ได้แก่

- (๑) วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา
- (๒) คุ้มครองประพฤติดูผู้กระทำความผิด
- (๓) ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์
- (๔) ทำงานบริการสาธารณะ
- (๕) ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว
- (๖) ทำทัณฑ์บนไว้

- อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ออกระเบียบอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้อง พ.ศ.๒๕๕๐ ออกตามความในมาตรา ๑๒ วรรคท้าย แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ ก.ย. ๕๐ ได้กำหนดรายละเอียดเป็นแนวทางปฏิบัติในการนำยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแล้ว

ขั้นตอนการสอบสวนกรณีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ระหว่างการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นให้พนักงานอัยการพิจารณาตามยุติธรรมกระแสหลักนั้น หากผู้เสียหายหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ต้องการถอนคำร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อน

การถอนคำร้องทุกข์ เพื่อให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไข ซึ่งการปฏิบัติตามเงื่อนไขบางอย่างอาจต้องใช้เวลานานทำให้คดีหมดระยะเวลาการฟ้องฝากขังตามกฎหมาย บางอย่างก็สามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนภายในระยะเวลาฟ้องฝากขังผู้ต้องหา และบางกรณีผู้ต้องหาไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้อย่างครบถ้วน

ผลของการปฏิบัติได้ครบถ้วนตามเงื่อนไข

- หากผู้ต้องหาปฏิบัติได้ครบถ้วนตามเงื่อนไขก่อนสิ้นระยะเวลาควบคุมตามกฎหมาย ให้พนักงานสอบสวนจัดการถอนคำร้องทุกข์ให้เป็นไปตามเงื่อนไขกฎหมาย แล้วส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย

ผลของการปฏิบัติไม่ครบถ้วนตามเงื่อนไขหรือมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข

- ก่อนสิ้นระยะเวลาการควบคุมผู้ต้องหาตามกฎหมาย พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการพิจารณากรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย เว้นแต่ผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของศาล หรือหากมีการปล่อยตัวชั่วคราวแต่ผู้ต้องหาหลบหนีก็สามารถส่งสำนวนการสอบสวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม

กรณีการปฏิบัติตามเงื่อนไข ต้องใช้เวลาเลยระยะเวลาการควบคุมผู้ต้องหาตามกฎหมาย

- เป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีความประสงค์ถอนคำร้องทุกข์ แต่ผู้ต้องหายังต้องใช้เวลาในการปฏิบัติตามเงื่อนไขตามบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการถอนคำร้องทุกข์ จึงไม่อาจทราบได้ว่าผู้ต้องหาจะสามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนตามเงื่อนไขหรือไม่ ซึ่งตามกฎหมายต้องทำครบถ้วนตามเงื่อนไขเสียก่อนจึงจะจัดการถอนคำร้องทุกข์ได้ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการพิจารณา โดยแนบบันทึกข้อตกลงที่ให้ผู้ต้องหาปฏิบัติติดสำนวนไปด้วย แต่พนักงานสอบสวนไม่สามารถจัดให้ถอนคำร้องทุกข์ได้เนื่องจากเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง

- หากพนักงานสอบสวนรอให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขจนครบถ้วนจนสิ้นระยะเวลาการควบคุมตามกฎหมาย หากผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนตามเงื่อนไขได้ ก็สามารถจัดทำบันทึกถอนคำร้องทุกข์ส่งสำนวนการสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการได้ แต่หากผู้ต้องหาไม่สามารถปฏิบัติครบถ้วนหรือฝ่าฝืนเงื่อนไข คดีก็จะขาดฟ้องฝากขัง การจะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุด ยกเว้นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหาร ซึ่งถือเอาความผิดฐานบพทหนักสุดเป็นเกณฑ์

ข้อสังเกต

- ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ.๒๕๕๑ หมวดที่ ๑ การไกล่เกลี่ยให้ยอมความ วางแนวทางปฏิบัติไว้

(๑) ข้อ ๖ วรรคแรก เมื่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ร้องทุกข์หรือมีการร้องทุกข์แทนแล้ว หากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเห็นสมควรจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ยอมความกันก็ได้โดยให้คำแนะนำในข้อ ๔ วรรคสอง และข้อ ๕ มาใช้บังคับ

(๒) ข้อ ๖ วรรคสอง ในกรณีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ยังไม่ได้ร้องทุกข์หรือไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเห็นสมควรและคู่กรณียินยอมจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ยอมความกันตามวรรคหนึ่งก็ได้

- จึงทำให้เห็นแนวทางการปฏิบัติว่า กรณีที่ผู้เสียหาย (ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว) ได้มีการร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวนภายในอายุความแล้ว หรือกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ร้องทุกข์แทน

ขั้นตอนก่อนที่จะแจ้งข้อกล่าวหาอาจมีกรณีการใกล้เคียงยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์เกิดขึ้นก็ได้ หากมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์และผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนตามเงื่อนไข พนักงานสอบสวนก็สามารถจัดบันทึกการยอมความ บันทึกการถอนคำร้องทุกข์ และมีความเห็นทางคดีควรส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการได้ โดยไม่ต้องจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหา ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้

- กรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ ประกอบมาตรา ๖ แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ ก็สามารถใช้ช่องทางตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ.๒๕๕๑ หมวดที่ ๑ การใกล้เคียงให้ยอมความ ข้อ ๖ วรรคสอง ในขั้นตอนก่อนร้องทุกข์ก็ได้ด้วย

- ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ.๒๕๕๑ ได้วางแนวทางปฏิบัติในการใกล้เคียงให้ยอมความตามหมวด ๑ ข้อ ๔ วางแนวทางปฏิบัติว่าในระหว่างการสอบสวน หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าข้อหากระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นกรรมเดียวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ และพฤติการณ์แห่งคดีไม่ร้ายแรงพอ มีทางปรองดองกันได้ หรือคู่กรณีร้องขอ พนักงานสอบสวนอาจจัดให้มีการใกล้เคียงให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกับผู้ต้องหว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ยอมความกัน จะเห็นได้ว่าความผิดฐานอื่นที่มีอัตราโทษสูงกว่าไม่ได้วางแนวทางให้นำมาใกล้เคียงแต่อย่างใด

- หากกรณีมีความผิดฐานอื่นด้วยที่อัตราโทษสูงกว่าความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว และสูงกว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกายตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ คดีดังกล่าวก็ไม่สามารถใกล้เคียงกันได้ ตาม พ.ร.บ.นี้และหากเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความไม่ได้ก็ต้องดำเนินคดีต่อไป

- หากเป็นความผิดต่อส่วนตัวที่ยอมความกันได้ ที่มีใช้ความรุนแรงในครอบครัว เห็นว่าสามารถยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์กันได้ทำให้สิทธิการนำคดีอาญาไปฟ้องยอมระงับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒)

๓. กระบวนการสอบสวนตาม พ.ร.บ.การใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒

ปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ในคดีอาญาบางฐานความผิด ซึ่งมีอัตราโทษไม่สูง เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย และกระทบต่อสังคมโดยรวมน้อย อีกทั้งเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม จึงได้นำกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและทางอาญาบางประเภทที่กำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อสร้างยุติธรรมทางเลือก ในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลพิจารณาพิพากษาชี้ถูกผิด ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาโดยตรงคือการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญา

หลักเกณฑ์กฎหมาย

ความผิดที่นำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อยุติคดีอาญาบางประเภทไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ.การใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ หมวด ๓ การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญา ตั้งแต่มาตรา ๓๕ ถึงมาตรา ๓๘ หมวดที่ ๔ การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ตั้งแต่มาตรา ๓๙ ถึงมาตรา ๖๗ และหมวดที่ ๕ การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตั้งแต่มาตรา ๖๘ ถึงมาตรา ๗๐

ความในหมวด ๓ ในระหว่างการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทตามมาตรา ๓๕ หากมีหน่วยงานซึ่งดำเนินการไต่สวนข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไต่สวนข้อพิพาทของศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชนแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ พนักงานสอบสวนอาจรอการสอบสวนไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไต่สวนข้อพิพาทก็ได้

ความผิดทางอาญาที่ทำการไต่สวนตามมาตรา ๓๕ (หมวด ๓) ได้แก่

(๑) ความผิดอันยอมความได้

(๒) ความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ แห่ง ป.อาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ความผิดทางอาญาที่ทำการไต่สวนในชั้นการสอบสวน ตามมาตรา ๔๑ (หมวด ๔) ได้แก่

(๑) คดีความผิดอันยอมความได้

(๒) ความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ แห่ง ป.อาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(๓) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี ตามบัญชีท้าย พ.ร.บ.นี้

ความผิดตาม ป.อาญา ดังนี้

- ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการชุมนุมต่อสู้นั้นตามมาตรา ๒๙๔ วรรคหนึ่ง

- ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕

- ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา ๒๙๖

- ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุมนุมต่อสู้นั้นตามมาตรา ๒๙๙ วรรคหนึ่ง

- ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๓๐๐

- ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา ๓๓๔

แต่จะต้องพิจารณาเงื่อนไขประกอบ คือ ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาตาม พ.ร.บ.นี้มาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ประมาท และลหุโทษ ซึ่งเกิน ๓ ปี นับแต่มีคำสั่งยุติคดี และไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือพ้นโทษมาแล้วเกิน ๕ ปี เว้นแต่กระทำโดยประมาท คดีลหุโทษ หรือ คดีความผิดที่ทำตอนเป็นเด็กหรือเยาวชน

ข้อสังเกต

- การไต่สวนข้อพิพาทตาม มาตรา ๔๑(๓) ให้ดูเงื่อนไขข้อต้องห้ามตามมาตรา ๔๒ ด้วย

ความผิดทางอาญาที่ทำการไต่สวนโดยภาคประชาชน ตามมาตรา ๖๙(๓) (หมวด ๕) ได้แก่

(๑) ความผิดอันยอมความได้

(๒) ความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ แห่ง ป.อาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ผู้ที่ทำการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในระหว่างการสอบสวน ให้แจ้งการดำเนินการไต่สวนข้อพิพาททางอาญา ผลการไต่สวน บันทึกรายข้อเท็จจริงให้พนักงานสอบสวนทราบตามมาตรา ๓๖ (หมวด ๓)

ได้แก่ หน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการไต่สวนข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไต่สวนข้อพิพาทของศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน

ส่วนการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในหมวด ๔ ให้เป็นไปตามขั้นตอนตาม มาตรา ๔๔ ประกอบระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไต่สวนข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้องและกระบวนการไต่สวนข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.๒๕๖๒ โดยเมื่อคู่กรณีสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไต่สวนข้อพิพาท พนักงานสอบสวนจะเสนอความเห็นเสนอให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งซึ่งตามระเบียบ “พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง” หมายความว่า หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน และคำว่า “หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน” หมายความว่า สถานีตำรวจ กลุ่มงานสอบสวน หรือกองกำกับการที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค ๑ - ๙ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง โดยให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณามีคำสั่งให้ไต่สวนข้อพิพาททางอาญา และให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการเลือกและแต่งตั้งผู้ไต่สวนตาม มาตรา ๔๙ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนไต่สวนและรายงานผลให้พนักงานสอบสวนทราบตาม มาตรา ๕๗

คำจำกัดความตาม มาตรา ๓ คำว่า “หน่วยงานซึ่งดำเนินการไต่สวนข้อพิพาท” ตาม มาตรา ๓๖ หมวด ๓ ตามคำจำกัดความ มาตรา ๓ หมายความว่า หน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไต่สวนข้อพิพาทและคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง โดยหน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะดำเนินการไต่สวนข้อพิพาทตาม พ.ร.บ.นี้ ต้องแจ้งให้กระทรวงยุติธรรมทราบก่อนดำเนินการ

อายุความ

การนับอายุความ เป็นไปตาม มาตรา ๖ แห่ง พ.ร.บ.นี้ ในกรณีการไต่สวนข้อพิพาทสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการไต่สวนข้อพิพาทหรือจะครบกำหนดภายใน ๖๐ วันนับแต่วันที่การไต่สวนข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้อายุความขยายออกไปอีก ๖๐ วัน นับแต่วันที่การไต่สวนข้อพิพาทสิ้นสุดลง

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตาม มาตรา ๓๓ ให้นำความใน มาตรา ๖ บรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้นับระยะเวลา ๖๐ วัน นับแต่วันที่คำสั่งของศาลถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้ได้ขยายอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๔๕ ออกไปอีก ๖๐ วัน การนับระยะเวลานับแต่วันที่การไต่สวนข้อพิพาทสิ้นสุดลงนั้น พิจารณาได้ดังนี้

(๑) ตาม มาตรา ๓๖ บรรคสาม หมวด ๓ กรณีการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาไม่เป็นผลให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล สอบสวน สั่งคดี หรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

(๒) ตาม มาตรา ๓๗ หมวด ๓ สิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตาม ป.วิอาญา ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตาม มาตรา ๓๒ ได้ กรณีตามข้อตกลงให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตามข้อตกลง ให้นำความใน มาตรา ๖ มาใช้บังคับในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง

(๓) ตาม มาตรา ๔๐ หมวด ๔ การไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ไต่สวนข้อพิพาททางอาญาตาม มาตรา ๔๔ แล้ว ให้หยุดนับอายุความ

ในการดำเนินคดีอาญา และเมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ตามมาตรา ๖๑ ให้นับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น

(๔) ตามมาตรา ๖๔ วรรคสอง หมวด ๔ ผลการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน กรณีปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไม่ครบถ้วน หากผู้เสียหายไม่พอใจ เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณามีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป

(๕) ตามมาตรา ๖๕ หมวด ๔ ผลการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน เมื่อความปรากฏแก่พนักงานสอบสวนว่าคู่กรณีที่เป็นผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันควร ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป

เนื่องจาก พ.ร.บ.การไต่ถามข้อพิพาทฯ มิได้บัญญัติเรื่องการนับอายุความไว้โดยตรง จะต้องนำ การนับอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๓/๓ มาบังคับใช้ ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือน หรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน

เขตอำนาจศาล

ตามมาตรา ๘ บัญญัติว่า มิให้ใช้บังคับแก่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว แสดงให้เห็นว่าหากเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดทางอาญา ก็ไม่สามารถนำ พ.ร.บ.การไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ มาใช้บังคับได้

ดังนั้น คดีอาญาที่เข้าหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ.นี้ จึงอาจเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือศาลอาญา หรือศาลจังหวัดหรือศาลทหารแล้วแต่กรณี แต่ถ้าเป็นคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ได้แก่ คดีที่ในขณะกระทำความผิดผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ คดีที่กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาพิพากษา เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น ไม่อยู่ในเงื่อนไขที่สามารถไต่ถามข้อพิพาทได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นความผิด ข้อหาฐานความผิดที่ต้องตามมาตรา ๔๑ พ.ร.บ.การไต่ถามข้อพิพาทฯ ก็ตาม

ขั้นตอนการสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว พนักงานสอบสวนก็เริ่มทำการสอบสวน โดยมีหลักยึดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ ตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไปตามปกติเหมือนคดีอาญาทั่วไป แต่สำหรับความผิดที่เข้าเงื่อนไขที่จะทำการไต่ถามข้อพิพาทได้ตาม พ.ร.บ.นี้ อันเป็นยุติธรรมทางเลือก เพื่อเบี่ยงเบนคดีไม่ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดฟ้องต่อศาลให้พิจารณาพิพากษาซึ่งถูกผิดนั้น ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามแนวทางระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไต่ถามข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้องและกระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.๒๕๖๒ ประกอบหนังสือ ตร.ด่วนมาก ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๓๐๖๑ ลง ๑๖ ก.ย. ๖๒ เรื่อง ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.การไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ เพื่อดำเนินการตาม หมวด ๔ การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ได้แก่

(๑) เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษคดีอาญาที่สามารถไต่ถามข้อพิพาทได้ตามหมวด ๔ แห่ง พ.ร.บ.นี้ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่า มีสิทธิยื่นคำร้องขอไต่ถามข้อพิพาททางอาญา หมายความว่าเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอยู่ในเงื่อนไขที่สามารถไต่ถามข้อพิพาทได้ตามกฎหมาย พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งคู่กรณีทันที โดยไม่จำเป็นต้องรอเรียกคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่กรณีที่เหลือมาแจ้งพร้อมกันแต่อย่างใด

(๒) เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล (หมายความว่า คู่กรณีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เสียหายมิได้ยื่นฟ้องคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นจำเลย และศาลได้ประทับรับฟ้องไว้แล้ว) ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยคดีอาญาต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ตรวจสอบว่าคำร้องที่คู่กรณียื่นมานั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ถ้าพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้ว หากเห็นว่าถูกต้องและครบถ้วน ให้ออก “ใบรับคำร้อง” ให้แก่ผู้ยื่นคำร้อง แต่ถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้แจ้งผู้ยื่นคำร้องใหม่หรือแก้ไขให้ถูกต้องครบถ้วนภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พนักงานสอบสวนแจ้ง หากผู้ยื่นไม่ดำเนินการภายในกำหนดเวลา ให้ถือว่าผู้ยื่นไม่ประสงค์จะยื่นคำร้องอีกต่อไป จากนั้นพนักงานสอบสวนเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ พิจารณาออกคำสั่ง “ให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา” ภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับคำร้อง และผู้มีอำนาจจะต้องสั่งการภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับเรื่องจากพนักงานสอบสวน

(๓) ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจพิจารณาว่าเป็นคดีอาญาที่อยู่ในเงื่อนไขสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ แล้วจึงพิจารณาออกคำสั่ง ถ้าหากเห็นว่าพฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมให้พิจารณามีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยคดีอาญา ถ้าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งการให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป แต่ถ้าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป โดยแจ้งให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

ผลทางกฎหมายของคำสั่ง “ให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา” คือ หักนับอายุความในการดำเนินคดีอาญา (จนกว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา ๖๑, ไม่นำบทบัญญัติเรื่องการฟ้องและการผิดฟ้อง รวมทั้งการควบคุมและการขังมาใช้บังคับ (จนกว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป จึงค่อนนับเวลาฟ้อง เวลาควบคุม ตั้งแต่นั้น) และกรณีปล่อยชั่วคราวไม่นับระยะเวลา ๓ เดือน แต่ไม่เกิน ๖ เดือน มาใช้บังคับ

(๔) ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการประชุมระหว่างคู่กรณีเพื่อเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่มีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนเปิดบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้คู่กรณีเลือก ถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ให้พนักงานสอบสวนเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย โดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมกับประเด็นข้อพิพาท ภูมิลำเนาของผู้ไกล่เกลี่ย และความพึงพอใจของคู่กรณีเท่าที่จะทำได้ แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ เมื่อได้ผู้ไกล่เกลี่ยแล้วให้พนักงานสอบสวนบันทึกข้อมูลผู้ไกล่เกลี่ยไว้ในระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นบุคคลซึ่งผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น

(๕) ให้พนักงานสอบสวนกำหนดนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรกภายใน ๗ วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย หากมีเหตุจำเป็นขอขยายเวลาไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งได้อีกไม่เกิน ๗ วัน (เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ และกำหนดนัดให้ผู้ไกล่เกลี่ยมาพบกับคู่กรณีในครั้งแรก เมื่อถึงวันนัด พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งข้อหา พฤติการณ์แห่งคดีตามสมควร ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ เพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยจะได้ดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยตามความเหมาะสมแห่งประเภทคดี พฤติการณ์แห่งคดี ตลอดจนความเสียหายที่ได้รับ)

(๖) ในกระบวนการไกล่เกลี่ย คู่กรณีให้ผู้ซึ่งตนไว้วางใจไม่เกิน ๒ คน เข้าร่วมฟังได้ ถ้าคู่กรณีเป็นผู้ต้องหาซึ่งเป็นผู้เยาว์ จะต้องมียุติมากร ผู้ปกครอง นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วย (ผู้เยาว์หมายถึงบุคคลที่อายุยังไม่ถึง ๒๐ ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส แต่ไม่รวมถึงผู้เยาว์ที่เป็นผู้ต้องหาที่การดำเนินคดีอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนฯ หากจะต้องใช้ลามาให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดหาลามา ก่อนเริ่มไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบ พฤติการณ์ที่กล่าวหา

กระบวนการไกล่เกลี่ย ผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ย และสิทธิในการขอยุติการไกล่เกลี่ย (พนักงานสอบสวนจะต้องให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่ผู้ไกล่เกลี่ย)

(๗) การไกล่เกลี่ยให้กระทำให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการต่อไปได้อีกไม่เกิน ๓๐ วัน โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ (กฎหมายมิได้บัญญัติให้ผู้ไกล่เกลี่ยแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติควรจะต้องมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยให้กระทำเป็นการลับ ถ้าจะไกล่เกลี่ยที่สถานีตำรวจก็ควรแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะ ไม่สามารถไกล่เกลี่ยกลางสถานีตำรวจได้ เพราะมีบุคคลภายนอกเข้ามาฟังได้ ซึ่งทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นความลับ) เมื่อไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่จัดทำ “บันทึกข้อตกลง” ส่งมายังพนักงานสอบสวน

(๘) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต่อไป หมายความว่า ระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ตามปกติ เว้นแต่การกระทำเกี่ยวกับผู้ต้องหา ถ้ามิใช่กรณีจำเป็นเร่งด่วน เช่น พยานหลักฐานจะสูญหาย เป็นต้น ควรดเว้นเสีย ในการสอบสวนผู้ต้องหาจะต้องมีการพิมพ์ลายนิ้วมือตรวจสอบประวัติ การต้องโทษ มีการสอบถามเกี่ยวกับประเด็นความถูกต้องในคดี เพราะทำให้บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยไม่เหมาะสม นอกจากนี้ กฎหมายยังบัญญัติอีกด้วยว่ากรณีที่ผู้ต้องหาได้มีพฤติการณ์จะหลบหนี มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องการควบคุม การผัดฟ้อง การฝากขัง มาบังคับใช้ หมายความว่าถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่ให้เสนอเรื่องขอลปล่อยตัว ถ้าคดีมีกำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงฯ พนักงานสอบสวนไม่ต้องผัดฟ้องและไม่ถือว่าคดีขาดฟ้องแต่อย่างใด ถ้าขณะที่พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคู่กรณีซึ่งเป็นผู้ต้องหาถูกขังอยู่ตามหมายขังของศาล ให้พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอลปล่อยตัว

(๙) กรณีหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามมาตรา ๓๖ หมวด ๓ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หน่วยงานหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ พนักงานสอบสวนอาจรอการสอบสวนไว้จนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ กรณีนี้เป็นเรื่องที่มีหน่วยงานอื่นดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีความผิดลหุโทษบางฐาน และคดีความผิดอันยอมความได้ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งจากหน่วยงานดังกล่าวแล้ว พนักงานสอบสวนอาจรอการสอบสวนไว้ก่อนก็ได้ ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดในคดีหากรอไว้แล้วจะทำให้คดีเสียหาย เช่น พยานจะเดินทางไปต่างประเทศหรือพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือพยานหลักฐานจะเสื่อมค่าไปถ้าไม่รวบรวมในทันที เป็นต้น พนักงานสอบสวนก็สามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสม บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวไม่ตัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนอย่างเด็ดขาดแต่อย่างใด

ผลทางกฎหมาย เมื่อมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้การนับระยะเวลาสะดุดหยุดอยู่

(๑) เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญามาตรา ๔๔ แล้ว ให้หยุดนับอายุความในการดำเนินคดีอาญา (มาตรา ๔๐) แต่เป็นการหยุดนับแบบสะดุดหยุดอยู่ ถ้าสามารถไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จ และพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติคดีแล้ว ก็ทำให้อายุความเลิกกันไป แต่ถ้าในภายหลังมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ก็ให้นับอายุความต่อจากที่ได้หยุดนับไว้นั้น

(๒) กรณีผู้ต้องหาไม่มีพฤติการณ์หลบหนี มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้อง การผัดฟ้อง ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งการควบคุม การขังตาม ป.วิอาญา มาใช้บังคับ (มาตรา ๔๐ วรรคสาม)

(๓) ถ้าผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นการสอบสวน มิให้นำบัญชีญาติในเรื่องระยะเวลาตาม มาตรา ๑๑๓ แห่ง ป.วิอาญา มาใช้บังคับ (มาตรา ๔๐ วรรคสี่) หมายความว่า ไม่นำอายุสัญญาประกันซึ่งมีอายุไม่เกิน ๖ เดือน มานับในระหว่างที่มีการไต่ถาม และทำให้ไม่ต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคท้าย เมื่อสอบสวนไม่แล้วเสร็จภายในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ปล่อยชั่วคราว

ผลทางกฎหมาย เมื่อการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาไม่เป็นผล ทำให้ต้องนับระยะเวลาต่อไป

(๑) เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ตามมาตรา ๖๑ ให้นำอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น (มาตรา ๔๐)

(๒) เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ให้นำระยะเวลาการฟ้อง การผิดฟ้อง การควบคุมและการขัง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป (มาตรา ๔๐ วรรคสาม)

(๓) เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ให้นำระยะเวลาตาม มาตรา ๑๑๓ แห่ง ป.วิอาญา ต่อจากเวลานั้นเป็นต้นไป (มาตรา ๔๐ วรรคสี่)

ข้อสังเกต

- หากปรากฏแก่ผู้ไต่ถามว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับตาม ป.วิอาญา ให้ผู้ไต่ถามยุติการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาและรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อดำเนินการต่อไป (มาตรา ๖๒) ยกตัวอย่างเช่น ผู้ไต่ถามได้รับแจ้งจากคู่กรณีว่าขอถอนตัว คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตายลง ผู้ไต่ถามเห็นว่า การไต่ถามไม่เป็นไปตามความประสงค์ของคู่กรณี คู่กรณีฝ่ายหนึ่งยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล เป็นต้น

- กรณีกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบท หากความผิดต่อกฎหมายบทหนักสุดสามารถไต่ถามได้สำเร็จ ให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องในความผิดบทอื่นระงับไปด้วย (มาตรา ๖๓)

- หากความผิดที่สามารถไต่ถามได้สำเร็จเป็นความผิดบทเบาที่สุด ไม่เป็นเหตุให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องในความผิดที่มีโทษหนักสุดระงับไป (มาตรา ๖๓)

เงื่อนไขการยุติคดี

(๑) เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงตามมาตรา ๕๗ แล้ว ให้แจ้งพนักงานสอบสวนทราบเพื่อจัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี (มาตรา ๖๔ วรรคหนึ่ง)

(๒) ในกรณีที่มีการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไม่ครบถ้วน หากผู้เสียหายพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กระทำไปแล้ว ให้คู่กรณีแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๖๔ วรรคหนึ่ง (มาตรา ๖๔ วรรคสอง)

(๓) เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติคดี สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

(๔) ตาม (๒) หากผู้เสียหายไม่พอใจ ให้คู่กรณีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณามีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป (มาตรา ๖๔ วรรคสอง)

(๕) ถ้าความปรากฏแก่พนักงานสอบสวนว่าคู่กรณีที่เป็นผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง โดยไม่มีเหตุอันควร ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป (มาตรา ๖๕)

การทำสำนวนการสอบสวนส่งพนักงานอัยการ

(๑) หากเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายคู่กรณีตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจัดทำบันทึกข้อตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้แล้วให้ผู้ไกล่เกลี่ยส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๕๗ และเข้าเงื่อนไขตามมาตรา ๖๔ ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมเอกสารไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี โดยรายงานการสอบสวนให้ทำความเข้าใจว่า “เห็นควรสั่งยุติคดี เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นผลสำเร็จ โดยคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงแล้ว” ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.๒๕๖๒ หมวด ๒ ข้อ ๒๐(๓)

(๒) หากไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายคู่กรณีตกลงกันไม่ได้หรือมีเหตุให้ต้องยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามมาตรา ๕๘ มาตรา ๕๙ และมาตรา ๖๐ ประกอบมาตรา ๖๔ วรรคสอง การปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไม่ครบถ้วนและผู้เสียหายไม่พอใจ หรือผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันควรและพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาไปตามยุทธวิธีกระแสนหลักตามปกติ เมื่อสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๑, ๑๔๒ ต่อไป

ข้อสังเกต

- ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้องและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.๒๕๖๒ ตามข้อ ๒๐ สำนวนการสอบสวนอย่างน้อยต้องประกอบด้วยเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) หนังสือส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ

(๒) บันทึกปากคำผู้เสียหาย หรือคำให้การผู้ต้องหา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้แจ้งว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และบันทึกแจ้งสิทธิร้องขอให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามข้อ ๖ วรรคสอง

(๓) รายงานการสอบสวนพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบว่า เห็นควรสั่งยุติคดีเนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นผลสำเร็จ โดยคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงแล้ว

(๔) บันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลงตามข้อ ๑๘ วรรคหนึ่ง

- ตามข้อ ๒๐(๒) เอกสารที่ต้องส่งพนักงานอัยการ ใช้คำว่า “บันทึกปากคำผู้เสียหายหรือคำให้การผู้ต้องหา” เห็นได้ว่าในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญานั้น หากผู้ต้องหายังไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล หากก่อนการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ คู่กรณีมีการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามหลักเกณฑ์กฎหมายตาม พ.ร.บ.นี้ ผลการไกล่เกลี่ยอาจตกลงกันได้ และสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงเข้าเงื่อนไขการยุติคดีได้ ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาและไม่จำเป็นต้องควบคุมคุมขัง ผิดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาแต่อย่างใด หากข้อตกลงของคู่กรณีไม่เป็นผลพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง สามารถมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปได้ ดังนั้น คดีอาจจะไม่มีบันทึกคำให้การผู้กล่าวหาก็ได้ แต่สำหรับการสอบสวนผู้เสียหายนั้น จะต้องมีการสอบสวนผู้เสียหายเสมอ เพราะจะได้มีหลักฐานยืนยันให้เชื่อได้ว่าคดีนี้มีพฤติการณ์การกระทำความผิดที่มีข้อหาฐานความผิดที่อยู่ในเงื่อนไขที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามกฎหมาย ประกอบกับพฤติการณ์การกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม อันเป็นข้อพิจารณาของพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

- จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขในการยุติคดีนั้น ไม่เพียงแต่คู่กรณีตกลงกันได้และมีบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ตามมาตรา ๕๗ ประกอบระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้องและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.๒๕๖๒ ข้อ ๑๘ เท่านั้น แต่คู่กรณีได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวแล้ว ปรากฏตามระเบียบข้อ ๑๙ จึงจะเป็นเงื่อนไขในการยุติคดี เว้นแต่ผู้เสียหายพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กระทำไปแล้ว

บทที่ ๓

ผู้เสียหาย

บุคคลใดจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ในขั้นตอนการสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความผิดอันยอมความได้ซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนได้ต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายเท่านั้น ต่างจากคดีความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งบุคคลใดสามารถกล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานได้ ถ้าพนักงานสอบสวนฝ่าฝืนสอบสวนในคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ จะถือว่าเป็นการสอบสวนโดยไม่ชอบ บุคคลใดจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่จะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องทำคำร้องทุกข์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ปรากฏตามแนวคำวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกา ในคดีความผิดอันยอมความได้กฎหมายยังได้กำหนดเรื่องอายุความไว้เพิ่มเติมจากอายุความคดีอาญา นั่นคืออายุความร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบให้ดูว่าคดียังอยู่ในอายุความหรือไม่

๑. ผู้เสียหาย

ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง ย่อมเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๔) รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖

๒. ประเภทของผู้เสียหาย แบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง
๒. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยแท้จริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔, ๕ และ ๖

๓. ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง

ต้องเป็นบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาในฐานนั้นโดยตรง ซึ่งผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง ประกอบหลักเกณฑ์ ๓ ประการ

๑. มีการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งตามกฎหมาย
๒. เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง ไม่ว่ากฎหมายนั้นมีความประสงค์ที่จะคุ้มครองส่วนที่เป็นเอกชนหรือส่วนรวม

๒.๑ กฎหมายอาญาที่มุ่งประสงค์คุ้มครองส่วนที่เป็นเอกชน บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดนั้นย่อมเป็นผู้เสียหาย

๒.๒ กฎหมายอาญาที่มุ่งประสงค์คุ้มครองส่วนที่เป็นส่วนรวม เอกชนก็ไม่อาจอ้างว่าเป็นผู้เสียหายได้

๓. บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรงตาม ข้อ ๑, ๒ ดังกล่าวข้างต้นจะต้องไม่ส่วนในการกระทำความผิด ไม่เป็นผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือรู้เห็นในการกระทำความผิดหรือมีส่วนในกระทำการอันมีวัตถุประสงค์ผิดต่อกฎหมายนั้นด้วย มีข้อสังเกตว่า คำว่าผู้เสียหายโดยนิตินัยนี้ มิได้มีบัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา โดยตรง หากแต่เป็นแนวทางคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งนำหลักกฎหมายทั่วไป “ผู้ที่มาขอพึ่งбарมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์” ตามตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๓.๑ ไม่มีส่วนในการกระทำความผิดเสียเอง เช่น สมัครงใจเข้าวิวาททำร้ายกันและกัน เป็นต้น
๓.๒ ไม่ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน เช่น หญิงยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก เป็นต้น

๓.๓ ไม่มีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดกระทำความผิดและตนได้รับความเสียหายเอง แต่หากกรณีถูกหลอกให้หลงเชื่อเท่ากับว่าตนเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย (ฎ.๓๓๕/๒๕๖๓)

ทั้งนี้ ศาสตราจารย์คนึง ภาไชย มีความเห็นในเรื่องหลักผู้เสียหายโดยนิตินัย ซึ่งนำเสนอในคดีอาญานี้ว่า “ผู้มาขอพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์” มาใช้ในคดีอาญานี้ มีความผิดพลาดในหลักการโดยการพิจารณาเรื่องผู้เสียหายโดยนิตินัยได้มุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคลซึ่งมีข้อบกพร่องในเรื่องความบริสุทธิ์ หาได้เกี่ยวกับเรื่อง “ความเสียหาย” อันเกิดจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งแต่อย่างใด ความเสียหายที่เกิดขึ้นในความผิดแต่ละฐานเกี่ยวข้องกับเรื่องคุณธรรมทางกฎหมาย หรือสิ่งที่กฎหมายต้องการคุ้มครอง เช่น เรื่องการยินยอมให้ทำแท้ง กฎหมายคุ้มครองชีวิตในครรภ์ ดังนั้น การยินยอมให้ทำแท้งไม่ทำให้คุณธรรมทางกฎหมายเรื่องชีวิตในครรภ์มารดาได้รับความคุ้มครอง เป็นต้น และมีความเห็นว่าสรุปได้ว่า “ผู้ที่มาพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมือบริสุทธิ์” นั้น ไม่ควรนำมาใช้ในคดีแต่อย่างใด แต่ควรนำไปใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันศาลฎีกาได้นำแนวคำวินิจฉัยเรื่อง ผู้เสียหายโดยนิตินัย มาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น ในการพิจารณาเรื่องคำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว จะต้องพิจารณาว่าผู้มาร้องทุกข์เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ด้วย

๔. ผลของการไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย แยกออกเป็น ๒ กรณี ได้แก่

๑. กรณีเป็นความผิดอันยอมความได้ บุคคลที่ได้รับความเสียหายย่อมหมดสิทธิในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็น การร้องทุกข์ การฟ้องคดี การขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม การอุทธรณ์ ฎีกาและมีผลให้บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕ ไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย

๒. กรณีความผิดอาญาแผ่นดินที่บุคคลที่ได้รับความเสียหายในคดีความผิดอาญาแผ่นดินไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ส่งผลเพียงทำให้ไม่สามารถเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ แต่การร้องทุกข์ดังกล่าวจะถือเป็นคำกล่าวโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๗ ซึ่งทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนในคดีความผิดอาญาแผ่นดินได้

กรณีความเสียหายทางแพ่ง ผู้เสียหายที่มีส่วนกระทำความผิดด้วย แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายในทางนิตินัยในคดีอาญาก็ตาม แต่เป็นผู้เสียหายในทางแพ่งจึงสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งมาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ ได้ (ฎ.๕๔๐๐/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่))

๕. ผู้เสียหายต้องเป็นบุคคล

ผู้เสียหายต้องเป็นบุคคลตามกฎหมาย หากไม่มีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมายย่อมไม่สามารถเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้ ตามกฎหมายมีบุคคล ๒ ประเภท

๑. บุคคลธรรมดา เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕ สถานภาพของบุคคลเริ่มเมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย ดังนั้น ในทางอาญาแล้วขณะเกิดเหตุที่มีการกระทำความผิดผู้เสียหายบุคคลธรรมดาต้องมีสภาพเป็นบุคคล ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากทางแพ่ง กล่าวคือทหารในครรภ์มารดาหากเกิดภายใน ๓๑๐ วันอาจมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดาผู้ตายได้

๒. นิติบุคคล การมีสถานภาพบุคคลย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕ และมาตรา ๑๒๔๙ จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น

ห้างหุ้นส่วนกิติ บริษัทกิติ แม้จะได้เลิกกันแล้วก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี และจะต้องมีผู้แทนทำการแทนนิติบุคคลตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ และเมื่อเลิกนิติบุคคลหน้าที่ต่าง ๆ ย่อมตกเป็นของผู้ชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑ และ ๑๒๕๔ นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด ส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายอื่นนั้นขึ้นอยู่กับบัญญัติของกฎหมาย ที่กำหนดให้องค์กรหรือคณะบุคคลใดเป็นนิติบุคคล เช่น กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต องค์การขนส่งมวลชน องค์การสะพานปลา เหล่านี้เป็นนิติบุคคลที่มีกฎหมายอื่นนั้น ๆ บัญญัติให้เป็นนิติบุคคล

อย่างไรก็ดี นิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นมา ไม่มีสภาพเป็นบุคคลที่แท้จริง การแสดงออกของนิติบุคคลจึงจะต้องกระทำโดยบุคคลธรรมดาในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทนตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้จัดการ และผู้แทนอื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนเทศบาลคือนายกเทศมนตรี จะมอบอำนาจให้สมุห์บัญชีเป็นโจทก์แทนไม่ได้ (ฎน.๖๗๓), ผู้จัดการของโจทก์ร่วมซึ่งเป็นนิติบุคคลย่อมมีอำนาจร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง หรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นกระทำการแทนได้ (ฎน.๑๖๖๗), ในกรณีผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดต่อนิติบุคคลเสียเอง บุคคลอื่นซึ่งเสียหายอาจเป็นผู้เสียหายได้ กรรมการยกยอกทรัพย์ของบริษัท ผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหายฟ้องกรรมการได้ (ฎน.๑๕๓๗), ผู้จัดการคนเดิมฟ้องคดีไว้แล้ว ต่อมาบริษัทเปลี่ยนผู้มีอำนาจจัดการแทน สิทธิของผู้จัดการผู้ได้ยื่นฟ้องคดีย่อมสิ้นสุดลง ผู้แทนคนใหม่ย่อมขอถอนฟ้องคดีนั้นได้ (ฎน.๑๔๖๖)

๖. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓ บุคคลดังระบุในมาตรา ๔, ๕ และ ๖ มีอำนาจจัดการต่อไปนี้แทนผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

- (๑) ร้องทุกข์
- (๒) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ
- (๓) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- (๔) ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- (๕) ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว

๖.๑ อำนาจจัดการแทนหญิงมีสามี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๔

ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตของสามีก่อน และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๕(๒) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภริยา ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา ซึ่งมีข้อสังเกตดังนี้

๑. สามีภริยาตามมาตรา ๔ ต้องเป็นสามีภริยาที่จดทะเบียนสมรสหรือเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

๒. ภริยามีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เอง โดยมิต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อนแม้ว่าหญิงมีสามีนั้นจะมีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ก็ตาม

๓. สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภริยาได้ หากได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา โดยมิได้กำหนดรูปแบบการอนุญาตไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด ดังนั้น หากได้รับอนุญาตโดยวาจาก็มีสิทธิฟ้องคดีแทนภริยาได้

๔. หญิงมีสามีไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนสามีได้ จะฟ้องแทนได้สามีต้องทำเป็นหนังสือมอบอำนาจให้ภริยาฟ้องคดีเท่านั้น

๕. มูลความผิดอาญาจะต้องเกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นสามีกริยากันด้วย ถ้าความผิดเกิดขึ้นก่อนในขณะที่ยังไม่ได้เป็นสามีกริยากัน ต่อมาภายหลังได้สมรสกัน ภริยาจะอนุญาตให้สามีพ้องคดีแทนตามมาตรานี้ไม่ได้ ภริยาต้องฟ้องเอง เป็นไปตามหลักที่ว่าสิทธิฟ้องคดีอาญาเป็นสิทธิเฉพาะตัว

๖.๒ ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยตรงตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕

ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายดังกล่าวนี้ แบ่งเป็น ๓ กรณี ตามที่ปรากฏตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕(๑) มาตรา ๕(๒) และมาตรา ๕(๓)

๑) ตาม มาตรา ๕(๑) เป็นกรณีบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถ ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้รับบุตรบุญธรรม มีข้อสังเกต ดังนี้

กรณีที่ผู้เสียหายโดยตรงเป็นผู้เยาว์ กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน ซึ่งการเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) บิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๙ ประกอบ มาตรา ๑๕๖๖ ส่วนกรณีบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยหลักไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ตาม มาตรา ๕(๑) จึงไม่มีอำนาจในการร้องทุกข์ เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว

(๒) ผู้แทนโดยชอบธรรมที่ศาลตั้ง กรณีผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดาหรือมีแต่ถูกถอนอำนาจปกครอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๘๕

(๓) ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๒๘ มีข้อสังเกตว่าเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรม บิดามารดาที่แท้จริงย่อมหมดอำนาจปกครองทันที โดยผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมคือ ผู้ที่จดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม

(๔) ผู้แทนโดยชอบธรรมมีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ ผู้เยาว์ฟ้องคดีเองไม่ได้ แม้จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก็ตาม (ฎ.๕๖๓/๒๕๑๘)

(๕) แต่ผู้เยาว์ซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ โดยไม่ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมจัดการแทน (ฎ.๒๑๔/๒๕๙๔, ฎ.๑๙๘๒/๒๕๙๔, ฎ.๑๖๔๑/๒๕๑๔) และผู้เยาว์ยังสามารถกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนได้อีกด้วย

(๖) ในกรณีผู้เยาว์ร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว ผู้แทนโดยชอบธรรมจะถอนคำร้องทุกข์ให้ขัดกับความประสงค์ของผู้เยาว์ไม่ได้ (ฎ.๒๑๔/๒๕๙๔ ป.)

๒) ตามมาตรา ๕(๒) เป็นกรณีบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้

ผู้เสียหายในมาตรา ๕(๒) นี้หมายถึงผู้เสียหายโดยตรงทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่ว ๆ ไป หญิงมีสามี ผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถก็ตาม หากว่าบุคคลเหล่านี้ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ กฎหมายก็กำหนดให้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยตรงได้ ผู้มีอำนาจจัดการแทนในกรณีนี้ ได้แก่

(๑) ผู้บุพการี ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ของผู้เสียหาย

(๒) ผู้สืบสันดาน ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของผู้เสียหาย

(๓) สามีหรือภริยาของผู้เสียหาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- บุพการีตามมาตรา ๕(๒) หมายถึง บุพการีตามความเป็นจริง (ฎ.๑๓๘๔/๒๕๑๖ ป.) บิดาที่ไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรเป็นบุพการีตามความเป็นจริง เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้าย

ถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ใช่บุพการีตามความเป็นจริง ไม่มีอำนาจจัดการแทนดังกล่าว

- ผู้สืบสันดานตามมาตรา ๕(๒) ถือตามความเป็นจริง (ฎ.๒๖๖๔/๒๕๒๗)
- สามีภริยาตามมาตรา ๕(๒) ต้องเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย
- เมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาก็ไม่มีอำนาจจัดการแทน (ฎ.๔๔๖๑/๒๕๓๔, ฎ.๔๕๒๖/๒๕๔๖) ยกตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายที่แท้จริงถูกทำร้ายร่างกาย ได้รับอันตรายสาหัส ไม่สามารถจัดการเองได้ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้รับบาดเจ็บจากการสมัครใจเข้าวิวาท ไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย เช่นนี้ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ไม่มีอำนาจจัดการแทน ไม่สามารถเป็นโจทก์ฟ้องได้ แต่เนื่องจากความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน บุคคลใดก็ตามสามารถกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญาผู้กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายได้
- การจัดการแทนตามมาตรา ๕(๒) ผู้จัดการแทนจะต้องพิสูจน์ได้ว่าผู้เสียหายตายไปแล้ว หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้
- โจทก์มิได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาผู้ตาย แต่เป็นบิดาของผู้ตายตามความเป็นจริง เมื่อผู้ตายถูกทำร้ายถึงตาย โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้ตายได้ (ฎ.๑๓๘๔/๒๕๑๖)
- โจทก์และจำเลยต่างสมัครใจเข้าวิวาททำร้ายกันและกันจึงไม่ใช่ผู้เสียหายตามกฎหมายและหากโจทก์ตาย ภริยาโจทก์ก็ไม่ใช่ผู้เสียหาย ไม่มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา ๕(๒) (ฎ.๒๒๓-๒๒๔/๒๕๑๓)

๓) ตามมาตรา ๕(๓) บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล

เป็นกรณีที่ต้องพิจารณาก่อนว่าองค์กรหรือคณะบุคคลใดจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ไม่ต้องก่อตั้งขึ้นก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น นิติบุคคลจะดำเนินกิจการด้วยตนเองไม่ได้เนื่องจากเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้น จึงต้องมีผู้แทนทำการแทนนิติบุคคลนั้น ดังนี้

๑) นิติบุคคลไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด หรือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์กรรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ย่อมเป็นบุคคลที่อาจได้รับความเสียหาย

๒) ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล แต่ต้องอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนไว้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- บุคคลอื่นใดที่มีได้มีฐานะเป็นผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล ย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ (ฎ.๓๘๓๑/๒๕๓๒)
- การร้องทุกข์มิใช่การดำเนินคดีอาญา แต่การมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์โจทก์ต้องทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับของบริษัทของโจทก์ที่ได้จดทะเบียนไว้ (ฎ.๑๕๙๐/๒๕๓๐) กล่าวคือ จะต้องเป็นการมอบอำนาจโดยมีการกระทำอันเป็นการผูกพันนิติบุคคลนั้น ยกตัวอย่างเช่น ข้อบังคับของบริษัทระบุว่า การกระทำอันเป็นการผูกพันนิติบุคคลนั้น คือ กรรมการสองคนลงลายมือชื่อร่วมกันพร้อมประทับตราสำคัญของบริษัท ในส่วนของผู้อนุมัติอำนาจจะต้องมีกรรมการสองคนลงลายมือชื่อ และจะต้องประทับตราสำคัญของบริษัทด้วย จึงจะเป็นการมอบอำนาจที่ผูกพันบริษัท เป็นต้น
- ผู้จัดการนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นได้รับความเสียหาย และมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๘(๒), ๒(๔) (ฎ.๑๖๘๐/๒๕๒๐)
- ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลมีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลในความผิดอาญาที่กระทำความผิดแก่นิติบุคคลนั้น

- หุ้ส่วนที่ไม่ใช่ผู้จัดการหรือผู้แทนของห้ส่วนจำกัดซึ่งเป็นนิติบุคคล ย่อมไม่มีอำนาจร้องทุกห้แทนห้ส่วนจำกัดนั้น (ฎ.๖๑๐/๒๕๑๒) เว้นแต่กรณีห้ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดเสียเอง
- บริษัทโจทก์โดยกรรมการผู้จัดการคนเดิมฟ้องคดีไว้แล้ว ต่อมาบริษัทได้มีการเปลี่ยนตัวผู้ห้มีอำนาจกระทำการเป็นผู้แทน สิทธิห้จะจัดการแทนโจทก์ของกรรมการผู้จัดการคนเดิมย่อมสิ้นสุดลง ผู้แทนคนใหม่ของบริษัทย่อมเป็นผู้ขอถอนฟ้องคดีนั้นได้ (ฎ.๑๙๒๕/๒๕๑๖)
- ห้ส่วนจำกัดโจทก์ร้องทุกห้โดยผู้เป็นห้ส่วนผู้จัดการเป็นการชอบด้วยกฎหมายแล้ว ไม่ต้องมีการมอบหมายกันอีก (ฎ.๓๖๔๔/๒๕๒๗)
- นิติบุคคลต่างประเทศมอบอำนาจให้บุคคลอื่นร้องทุกห้และมีอำนาจมอบอำนาจช่วงได้ (ฎ.๖๕๕๘/๒๕๔๑)
- ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดา ย่อมมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอาญาแทนได้ เมื่อผู้เสียหายมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอาญาแล้ว ผู้รับมอบอำนาจก็ย่อมลงชื่อในฟ้องแทนผู้มอบอำนาจได้ไม่ขัดต่อ ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๘(๗) (ฎ.๘๙๐/๒๕๐๓ ป.)
- ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เป็นนิติบุคคลได้ เฉพาะความผิด ห้กระทำต่อนิติบุคคลนั้น ตามมาตรา ๕(๓)

ข้อสังเกต

ผู้ต้องหาที่เป็นนิติบุคคล ก็มีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลธรรมดา เช่น มีสิทธิห้จะไม่ให้การหรือห้ให้การอย่างไรก็ได้ มีสิทธิห้จะไม่ยอมลงลายมือชื่อในบันทึกคำให้การ ห้การลงลายมือชื่อผู้ต้องหาที่เป็นนิติบุคคล คือการลงชื่อของกรรมการผู้มีอำนาจจัดการแทน และประทับตราสำคัญของนิติบุคคล (ถ้าข้อบังคับนิติบุคคลระบุไว้เช่นนั้น) ลงในคำให้การ ฉะนั้น ถ้ากรรมการของนิติบุคคลมีความประสงค์ห้จะลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของนิติบุคคลหรือลงลายมือชื่อแต่ไม่ประสงค์จะประทับตราสำคัญของนิติบุคคลในบันทึกคำให้การ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม ย่อมถือเป็นสิทธิของผู้ต้องหาห้จะกระทำได้ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไปบังคับห้กรรมการนิติบุคคลต้องลงชื่อและประทับตราสำคัญคำให้การผู้ต้องหา หากเกิดกรณีดังกล่าวย่อมถือได้ว่า ผู้ต้องหาที่เป็นนิติบุคคลไม่ประสงค์จะลงลายมือชื่อ พนักงานสอบสวนจึงควรหมายเหตุไว้ในบันทึกคำให้การว่า กรรมการผู้มีอำนาจไม่ประสงค์จะประทับตราสำคัญห้ามบังคับห้กรรมการประทับตราหรือลงลายมือชื่อโดยเด็ดขาด และถือว่าเป็นคำให้การผู้ต้องหาห้ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

๗. ผู้แทนเฉพาะคดี

ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖ บัญญัติถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายห้แท้จริงห้ตั้งโดยศาลหรือห้เรียกว่า “ผู้แทนเฉพาะคดี” ห้การห้ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ต้องเข้าเงื่อนไขดังนี้

๑) ผู้เสียหายห้แท้จริงเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถ แต่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล

๒) กรณีห้ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายห้แท้จริงตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕(๑) แล้ว แต่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้โดยเหตุใดเหตุหนึ่ง หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้อยาว์หรือคนไร้ความสามารถด้วย

ในสองกรณีดังกล่าว ญาติ หรือ ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจร้องขอให้ศาลตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่มีบุคคลห้สมควร ก็อาจตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

ข้อสังเกต

๑. เป็นกรณีที่ผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลที่จะจัดการแทนให้ได้
๒. การขอตั้งผู้แทนเฉพาะคดีของผู้วิกลจริต ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖ ต้องเป็นกรณีผู้วิกลจริตยังมีชีวิตอยู่ ถ้าตายไปก่อนวันนัดไต่สวนคำร้อง ศาลก็ไม่สามารถตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ (ฎ.๑๖๒๕/๒๕๓๒, ฎ.๓๔๓๒/๒๕๓๖)
๓. การร้องขอให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีสามารถยื่นคำร้องได้แต่ฝ่ายเดียว เมื่อมีการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีแล้ว ผู้หนึ่งผู้ใดจะร้องขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ (ฎ.๒๐๔๗/๒๕๓๑)
๔. ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลในการตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ได้แก่
 - ๔.๑ ญาติของผู้เสียหาย
 - ๔.๒ ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง
๕. บิดามารดาของผู้เยาว์ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน มารดาเท่านั้นเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม เมื่อปรากฏว่ามารดาหนีไปแล้วถือว่าเป็นกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ จึงอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖ การที่บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายฟ้องคดีอาญาแทนผู้เยาว์และศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาถือได้โดยปริยายว่าศาลตั้งบิดาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีแล้ว (ฎ.๒๕๕๘/๒๕๕๑)
๖. ระหว่างศาลนัดไต่สวนเกี่ยวกับการขอตั้งผู้แทนเฉพาะคดีโจทก์ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นผู้วิกลจริตจะขอถอนฟ้องคดีไม่ได้ ศาลชอบที่จะทำการไต่สวนว่าโจทก์เป็นบุคคลวิกลจริตหรือไม่ แล้วมีคำสั่งต่อไป (ฎ.๓๔๗๒/๒๕๒๔)

๘. การจำกัดอำนาจการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย

๑. ห้ามฟ้องบุพการีของตน การที่บุตรฟ้องคดีต่อบุพการีผู้มีพระคุณของตนนั้น ต้องห้ามตามกฎหมายตราสามดวง ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดเป็นคนอุทลุมมิได้รู้คุณบิดามารดาปู่ย่าตายาย แลมันมาฟ้องร้องให้เรียกบิดามารดาปู่ย่าตายายมัน ท่านให้มีโทษทวนมันด้วยลวดหนึ่งโดยฉกรรจ์” ในปัจจุบันมีการนำแนวคิดมาบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๒ “ท่านว่า ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้” คำว่าบุพการีนั้น หมายความว่า บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และทวด โดยทางสายโลหิตเท่านั้น ที่ห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นบทกฎหมายที่จำกัดสิทธิ ต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงต้องถือว่าข้อห้ามดังกล่าวเป็นการห้ามเฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายฟ้องบุพการีของตนเท่านั้น (ฎ.๕๔๗/๒๕๔๘) บุตรบุญธรรมสามารถฟ้องบิดามารดาบุญธรรมได้ แต่บุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่สามารถฟ้องบิดาที่ไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรได้ อย่างไรก็ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๒ ได้เปิดช่องให้คดีที่บุตรเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องได้ โดยญาติสนิทของผู้นั้นร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้ ซึ่งโจทก์ในคดีลักษณะนี้จะเป็นอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี
๒. อำนาจฟ้องเด็กหรือเยาวชน เนื่องจาก มาตรา ๙๙ วรรคแรก แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ” ถ้าหากผู้เสียหายประสงค์จะฟ้องคดีอาญาเด็กหรือเยาวชน จะต้องยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ หลังจากได้รับการร้องขอของผู้เสียหายแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะจัดให้มีการดำเนินการสืบสวนและสอบสวนว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลสมควรอนุญาต

ให้ผู้เสียหายฟ้องหรือไม่ แล้วแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าอนุญาตให้ฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถาม แล้วสั่งตามที่เห็นสมควร คำสั่งศาลถือเป็นที่สุด เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องของผู้เสียหายแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง

โดยทั่วไปแล้วสถานพินิจฯ จะไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้อง เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ จึงกำหนดเงื่อนไขในการที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญา โดยกล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดไว้เป็นพิเศษ แต่หากผู้เสียหายตั้งใจจะดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน ก็สามารถดำเนินการโดยการไปร้องขอต่อศาลให้พิจารณาอนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้

๓. ห้ามฟ้องขอให้กักกัน ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๙ เนื่องจาก ป.อาญา มาตรา ๔๓ บัญญัติว่า “การฟ้องขอให้กักกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ และจะขอรวมกันไปฟ้องคดีอื่นเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันหรือจะฟ้องภายหลังก็ได้” ดังนั้น ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องขอให้กักกันอันเป็นประเภทหนึ่งของวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้

๔. อำนาจฟ้องเมื่อคดีอาญาเล็กน้อย เมื่อคดีอาญาเล็กน้อยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙ แล้วสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ผู้เสียหายไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดีอาญานั้นต่อศาล

บทที่ ๔

การแจ้งความ การร้องทุกข์ และการกล่าวโทษ

การแจ้งความ การร้องทุกข์ และการกล่าวโทษ เป็นการที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหายหรือถูกกระทบต่าง ๆ ในส่วนทางแพ่งและทางอาญาและมีความประสงค์จะมาแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้มีการบันทึกไว้แสดงเป็นหลักฐาน หรือประสงค์จะดำเนินคดีในทางอาญาโดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ หรือนำไปฟ้องคดีเอง ซึ่งในการรับแจ้งความนั้น พนักงานสอบสวนต้องพิจารณาด้วยการแจ้งความดังกล่าวเป็นกรณีลักษณะใด เช่น เป็นการแจ้งความทั่วไปเพื่อเป็นหลักฐาน การแจ้งความนั้นมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้น หรือการแจ้งความนั้นไม่เป็นความผิดทางอาญา เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในบทนี้จะได้อธิบายในเรื่องดังกล่าว

๑. การแจ้งความ

๑.๑ การแจ้งความที่ไม่เกี่ยวกับคดีอาญา

กรณีดังกล่าว สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ ไว้เป็นแนวทางปฏิบัติในบทที่ ๒ การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา ข้อ ๑.๑.๒ เมื่อมีผู้มาแจ้งความที่ไม่เกี่ยวกับคดีอาญา และผู้แจ้งมีความประสงค์จะแจ้งไว้เป็นหลักฐานเพื่อประกอบการยืนยัน รับรอง หรือตรวจสอบให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องบันทึกคำแจ้งความนั้นในสมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน ส่วนการแจ้งเอกสารหายให้บันทึกการรับแจ้งไว้ในสมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเอกสารหายซึ่งในการบันทึกเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลมีประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๑๔ เรื่อง การออกคำหาญรูปพรรณบุคคลและทรัพย์สิน บทที่ ๒ เรื่อง การออกคำหาญรูปพรรณทรัพย์สินหาย และได้คืน และบทที่ ๓ เรื่อง การดำเนินการเกี่ยวกับคนหายและพลัดหลงวางแนวทางการปฏิบัติให้กับพนักงานสอบสวนไว้แล้ว

ปัจจุบันการแจ้งความในส่วนนี้ได้อำนวยความสะดวกมากขึ้นโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้นำระบบ CRIMES มาใช้ในงานรับแจ้งความ ทำให้การบริการให้กับประชาชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วขึ้น และเพื่อความสะดวกรวดเร็วถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบราชการให้ประชาชนสัมพันธ์แนะนำให้ประชาชนเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมาติดต่อประกอบการแจ้งความต่าง ๆ ดังนี้

(๑) แจ้งความเอกสารสำคัญหาย

ตัวอย่างเช่น ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ จักรยานยนต์ โฉนดที่ดิน ใบสำคัญต่าง ๆ หาย ฯลฯ ซึ่งในกรณีนี้ผู้แจ้งสามารถยื่นคำร้องแจ้งว่าเอกสารดังกล่าวหายต่อสถานีตำรวจท้องที่ที่เกิดเหตุ จากนั้นพนักงานสอบสวนจะตรวจสอบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่แล้วลงประจำวันรับแจ้งเอกสารหาย พร้อมทั้งออกหลักฐานการแจ้งความเอกสารหายเพื่อให้ผู้แจ้งนำไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสำหรับดำเนินการต่อไป

(๒) แจ้งความคนหายพลัดหลงกรณีมีคนหายพลัดหลง ผู้ปกครอง ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนในทันทีหรือไม่ต้องรอให้ถึง ๒๔ ชั่วโมง ดังที่มักจะมีการเข้าใจคลาดเคลื่อนกัน โดยผู้แจ้งความควรเตรียมหลักฐานเพื่อประกอบการติดตามสืบหาคนหายพลัดหลง

(๒.๑) หลักฐานต่าง ๆ ที่ควรนำไปแสดงต่อพนักงานสอบสวน ได้แก่

(๒.๑.๑) บัตรประจำตัวผู้หายหรือสำเนาบัตรที่ถ่ายเก็บไว้ (ถ้ามี)

(๒.๑.๒) สำเนาทะเบียนบ้านผู้หาย

(๒.๑.๓) ภาพถ่ายคนหาย (เป็นภาพถ่ายปัจจุบัน)

(๒.๑.๔) ใบสำคัญทางราชการ เช่น ใบเกิด ใบสำคัญทหาร (ใบกองเกิน ใบกองหนุน)

(๒.๒) ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

(๒.๒.๑) เมื่อมีผู้มาแจ้งความเกี่ยวกับคนหายหรือพลัดหลงให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งความรีบรับแจ้งลงรายงานประจำวัน จดตำหนิรูปพรรณ กรอกรหัสความลงในรายงานแบบแจ้งรูปพรรณคนหาย พร้อมซักถามสาเหตุการหายให้ได้ความละเอียดชัดเจน

(๒.๒.๒) รีบแจ้งเหตุไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ประกาศทางสื่อสารมวลชน

(๒.๒.๓) ออกรายงานตำหนิรูปพรรณคนหาย พร้อมด้วยรูปถ่าย(ถ้ามี) ส่งไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรเพื่อประกาศสืบหาโดยเร็ว และเก็บรวมเรื่องไว้ที่หน่วยรับแจ้ง

(๒.๒.๔) ประกาศสืบหาคนหายทุกฉบับที่ได้มีการออกประกาศสืบหาตัวนั้น ให้หัวหน้าหน่วยที่ได้รับประกาศ แจ้งให้ตำรวจในปกครองทราบ แล้วปิดประกาศไว้ที่หน่วยงานหรือตู้ยามตลอดจนที่สาธารณะหรือที่ชุมชน เช่น สถานีรับส่งผู้โดยสาร หรือเรือ เป็นต้น

(๒.๒.๕) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจมอบหมายให้ตำรวจคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบในการสืบสวนติดตามตัวคนหาย โดยให้ไปรู้จักกับบ้านผู้แจ้งหรือผู้ปกครองคนหายและเยี่ยมเยียนเป็นระยะ ๆ

(๒.๒.๖) ระหว่างที่สถานีตำรวจต่าง ๆ รับแจ้งคนหายไว้นั้น ให้กำชับผู้แจ้งด้วยว่า หากได้ตัวคนหายคืนเมื่อใดให้รีบแจ้งถอนคืนโดยเร็ว และเมื่อได้รับแจ้งถอนคืนแล้วให้สถานีที่รับแจ้งทำการรับแจ้งถอนคืนไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร เพื่อถอนประกาศสืบหาและระงับการสืบหา

(๒.๒.๗) ให้ดำเนินการตามระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่ ตร.สั่งการไว้

(๓) แจ้งความรถหรือเรือหายกรณีที่รถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือเรือ ตลอดจนยานพาหนะอื่นใดหาย เจ้าของหรือผู้มียกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินควรเป็นผู้ไปแจ้งความด้วยตนเอง แต่หากไม่สามารถมาแจ้งความได้ด้วยตนเองอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาแจ้งความก็ได้

(๓.๑) หลักฐานต่าง ๆ ที่ควรนำไปแสดงต่อพนักงานสอบสวนได้แก่

(๓.๑.๑) ใบทะเบียนรถยนต์ รถจักรยานยนต์หรือพาหนะอื่น ๆ ที่หาย

(๓.๑.๒) ใบรับเงินหรือสัญญาซื้อขายเท่าที่มี

(๓.๑.๓) ถ้าเป็นตัวแทนห้างร้าน บริษัท ผู้ไปแจ้งความควรมีหนังสือมอบอำนาจจากเจ้าของหรือผู้จัดการของห้างร้าน บริษัทนั้น ๆ ไป รวมทั้งหนังสือรับรองบริษัทด้วย

(๓.๑.๔) หนังสือคู่มือประจำตัวรถที่ทางบริษัทห้างร้านออกให้ ถ้าไม่มีก็ให้จำสัณฐาน แบบยี่ห้อ หมายเลขประจำเครื่องและตัวรถไปด้วย (ถ้ามี)

(๓.๑.๕) หากมีภาพถ่ายรถหรือเรือที่หายไปด้วย

(๓.๒) ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

(๓.๒.๑) กรณีที่ทรัพย์สินหายไป โดยแน่ใจว่ามีใช้เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ลักขโมย หรือตกหล่นระหว่างเดินทาง เป็นต้น ให้สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่ได้รับแจ้งรายงานด้วยแบบรูปพรรณของหายและได้คืน แบบ วท.๑๑ - ต.๓๒๕ การออกแบบตำหนิรูปพรรณให้ส่งจากสถานีตำรวจหรือหน่วยงานเจ้าของคดีภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่รับแจ้ง หรือได้ทราบการถูกประทุษร้ายหรือหายสุดแต่จะได้รับทราบอย่างใดก่อน

(๓.๒.๒) การจดตำหนิรูปพรรณทรัพย์สินทุกชนิด ให้จัดให้ละเอียดพอที่จะให้บุคคลซึ่งมิใช่เจ้าของวินิจฉัยได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่หายไปหรือไม่ ในเมื่อได้ไปพบทรัพย์สินนั้น และในกรณีที่ทรัพย์สินเป็นทรัพย์สินที่ต้องจดทะเบียน เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์ ให้คัดสำเนาทรัพย์สินนั้น ๆ แนบไปพร้อมกับตำหนิรูปพรรณ ถ้าเห็นว่าเท่าที่จดยุทธวิธียังไม่ชัดเจนพอ ก็ต้องสอบถามถึงตำหนิสำคัญของสิ่งนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบางกรณีจะเขียนรูปภาพ สิ่งของหายประกอบไว้ด้วยก็ได้

(๓.๒.๓) การจดตำหนิรูปพรรณเรือ ต้องให้ทราบว่าเป็นเรือชนิดใด กว้าง ยาว เท่าใด บรรทุกของหรือคนเท่าใด ตำหนิสำคัญเช่น รอยแตก เรือชื่ออย่างไร ทาสีอะไร ถ้ามีโซ่ร้อย ให้บอกลักษณะของโซ่มาด้วยว่า โซ่ขนาดใด ยาวเท่าไร เลขทะเบียนเท่าใด การจดเลขหมายทะเบียนเรือ เขียนตัวอักษรกำกับไว้ด้วย

(๔) แจ้งความอาวุธปืนหายกรณีที่อาวุธปืนหายเจ้าของหรือผู้มืกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ควรเป็นผู้ไปแจ้งความด้วยตนเอง แต่หากไม่สามารถมาแจ้งความได้ด้วยตนเองสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาแจ้งความก็ได้

(๔.๑) หลักฐานต่าง ๆ ที่ควรนำไปแสดงต่อพนักงานสอบสวน ได้แก่

(๔.๑.๑) ทะเบียนใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน (แบบ ป.๔)

(๔.๑.๒) ใบเสร็จรับเงินที่บริษัทห้างร้านขายปืนออกให้ (ถ้ามี)

(๔.๑.๓) ภาพถ่ายปืนที่หาย (ถ้ามี)

(๔.๒) ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

(๔.๒.๑) กรณีที่ทรัพย์หายไป โดยแน่ใจว่ามีใช้เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ลืมทิ้งไว้ หรือตกหล่นระหว่างเดินทาง เป็นต้น ให้สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่ได้รับแจ้งรายงานด้วยแบบรูปพรรณของหายและได้คืน แบบ วท.๑๑ - ต.๓๒๕ การออกแบบตำหนิรูปพรรณให้ส่งจากสถานีตำรวจหรือหน่วยงานเจ้าของคดีภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่รับแจ้ง หรือได้ทราบการถูกประทุษร้ายหรือหายสุดแต่จะได้รับทราบอย่างใดก่อน

(๔.๒.๒) การจดตำหนิรูปพรรณทรัพย์หายทุกชนิด ให้จดให้ละเอียดพอที่จะให้บุคคล ซึ่งมีใช้เจ้าของวินิจฉัยได้ว่า เป็นทรัพย์ที่หายไปใช้หรือไม่ ในเมื่อได้ไปพบทรัพย์นั้น และในกรณีที่ทรัพย์หายเป็นทรัพย์ที่ต้องจดทะเบียน เช่น ปืน ให้คัดสำเนาทรัพย์นั้น ๆ แนบไปพร้อมกับตำหนิรูปพรรณ ถ้าเห็นว่าเท่าที่จดยุพรรณไว้ยังไม่ชัดเจนพอ ก็ต้องสอบถามถึงตำหนิสำคัญของสิ่งนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบางกรณีจะเขียนรูปภาพ สิ่งของหายประกอบไว้ด้วยก็ได้

(๔.๒.๓) การจดตำหนิรูปพรรณอาวุธปืน ต้องให้ทราบเครื่องหมายและตำหนิสำคัญตามใบอนุญาตชนิดปืนเป็นชนิดใด ใช้กระสุนก้นด ปืนสั้นหรือยาว ขนาดเท่าใด เลขหมายที่จดทะเบียนตรงไหน เท่าใด ค้างปืนเป็นอย่างไร

(๕) แจ้งความทรัพย์สูญหายกรณีที่ทรัพย์สูญหายเจ้าของหรือผู้มืกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ควรเป็นผู้ไปแจ้งความด้วยตนเอง แต่หากไม่สามารถมาแจ้งความได้ด้วยตนเองอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาแจ้งความก็ได้

(๕.๑) หลักฐานต่าง ๆ ที่ควรนำไปแสดงต่อพนักงานสอบสวน ได้แก่

(๕.๑.๑) ใบเสร็จรับเงินซื้อขายหรือหลักฐานการแสดงการซื้อขายทรัพย์สินนั้น

(๕.๑.๒) รูปพรรณทรัพย์สินนั้น ๆ เช่น หมายเลขเครื่อง เป็นต้น (ถ้ามี)

(๕.๑.๓) ตำหนิหรือลักษณะพิเศษต่าง ๆ

(๕.๑.๔) เอกสารสำคัญต่าง ๆ เท่าที่มี

(๕.๑.๕) ภาพถ่ายของทรัพย์สินที่หาย (ถ้ามี)

(๕.๒) ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

(๕.๒.๑) กรณีที่ทรัพย์หายไป โดยแน่ใจว่ามีใช้เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ลืมทิ้งไว้ หรือตกหล่นระหว่างเดินทาง เป็นต้น ให้สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่ได้รับแจ้งรายงานด้วยแบบรูปพรรณของหายและได้คืน แบบ วท.๑๑ - ต.๓๒๕ การออกแบบตำหนิรูปพรรณให้ส่งจากสถานีตำรวจหรือหน่วยงานเจ้าของคดีภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่รับแจ้ง หรือได้ทราบการถูกประทุษร้ายหรือหายสุดแต่จะได้รับทราบอย่างใดก่อน

(๕.๒.๒) การจดตำหนิรูปพรรณทรัพย์หายทุกชนิด ให้จดให้ละเอียดพอที่จะให้บุคคลซึ่งมิใช่เจ้าของวินิจฉัยได้ว่า เป็นทรัพย์ที่หายไปใช่หรือไม่ ในเมื่อได้ไปพบทรัพย์นั้น และในกรณีที่ทรัพย์หายเป็นทรัพย์ที่ต้องจดทะเบียน ก็ให้คัดสำเนาทรัพย์นั้น ๆ แนบไปพร้อมกับตำหนิรูปพรรณ ถ้าเห็นว่าเท่าที่จดยุพรรณไว้งั้นไม่ชัดเจนพอ ก็ต้องสอบถามถึงตำหนิสำคัญของสิ่งนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบางกรณีจะเขียนรูปภาพ สิ่งของหายประกอบไว้ด้วยก็ได้ นอกจากนั้นการจดน้ำหนัก เงิน ทอง นาก หรือโลหะอย่างอื่น ให้จดเป็นมาตราเมตริก น้ำหนัก ๑ บาท เท่ากับ ๑๕ กรัม น้ำหนักเพชรให้จดเป็นกะรัต

(๕.๒.๓) การจดตำหนิรูปพรรณแหวน ควรให้ทราบว่า เรือนแหวนทำเป็นเรือนชนิดใด ทำด้วยโลหะอะไร รูปพรรณแหวน กลม รี อย่างไร ประดับด้วยเพชรลูกหรือเพชรชีก น้ำเพชรสีอะไร เพชรมีลักษณะกลมหรือยาวรี มีรอยแตกร้าวหรือไม่ เม็ดเดียวหรือหลายเม็ด ๆ ละกี่กะรัต ประดับด้วยพลอย ต้องรู้ว่าเป็นพลอยชนิดใด เช่น ทับทิม ต้องรู้ว่าเป็นทับทิมชนิดไหน รูปปร่างอย่างไร เป็นรูปหลังเบี้ยหรือเจียรไน น้ำสีอะไรอ่อนแก่อย่างไร แตกร้าวตรงไหนหรือไม่ เป็นทับทิมแท้ หรือทับทิมชนิดที่เรียกว่าพลอยหุง น้ำเพชรคะแนนเท่าใด

(๕.๒.๔) การจดตำหนิรูปพรรณสร้อย ต้องให้ปรากฏว่าเป็นสร้อยข้อมือหรือสร้อยคอ หรือสร้อยสำหรับใช้การอย่างไร มีรูปพรรณสัณฐานเรียกกันอย่างไร หรือคล้ายกับรูปสิ่งของอย่างไร ทำด้วย ทอง นาก เงิน หรือสิ่งของอะไร น้ำหนักเท่าใดและที่สร้อย มีอักษรภาษาใด อยู่ตรงไหน เป็นยี่ห่อช่างทอง หรือเป็นอักษรที่เจ้าของขีดเขียนไว้ประการใด ถ้ามีรอยขาดหรือต่อ ต้องรู้ว่ามียูตรงไหน ถ้ามีเพชรหรือพลอยฝังต้องเขียนให้ชัดเจน

(๕.๒.๕) นาฬิกา ต้องปรากฏว่าเรือนทำด้วยอะไร หรือเรือนมีลวดลายหรือเกลี้ยงลงยาหรือฝังเพชรที่ใดบ้าง เครื่องชนิดใด เรือนเล็กโตขนาดไหน ถ้าเรือนทองเป็นทองหนักกี่กรัม ยี่ห่ออะไร หมายเลขประจำเรือนนาฬิกาเท่าไรอยู่ตรงไหน มีรอยบุบ หรือรอยขีดตรงไหนเป็นชนิดฝาปิดหรือเปิด ถ้าเป็นชนิดฝาเปิดกระจกเป็นวงเล็กบอกชั่วโมงข้างนอกและข้างในฝาประการใด แม้มีสร้อยและล็อกเกตต้องแจ้งลักษณะให้ทราบโดยละเอียด

(๕.๒.๖) ต่างหู ต้องให้ปรากฏว่า เรียกชื่ออย่างไร หรือคล้ายอะไร ทำด้วยทอง นาก เงิน หรืออะไร ถ้ามีเพชร พลอย ฝัง ต้องให้ได้รับความละเอียดด้วย

ในกรณีที่การที่บุคคลสูญหายพลัดหลง เกิดจากการกระทำทางอาญา เช่น ถูกลักพาตัว หรือทรัพย์สิ้น เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ อาวุธปืน สร้อย แหวน นาฬิกา ฯลฯ หรือทรัพย์สิ้นอื่นใดถูกประทุษร้ายไป ซึ่งมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ในกรณีนี้การรักษาสถานที่เกิดเหตุเป็นสิ่งสำคัญ ให้มีการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้ให้คงสภาพเช่นเดิม อย่าให้มีการเคลื่อนย้าย ทำลาย จนกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเข้ามาดำเนินการ

๑.๒ การแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา

กรณีดังกล่าว มีปรากฏเหตุการณ์หลายครั้งที่ประชาชนบางคนไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนเพื่อร้องทุกข์กล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดทางอาญาและทำให้ผู้แจ้งได้รับความเสียหาย ต้องการที่จะร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่เป็นความผิดทางอาญาหรือหากเห็นความผิดทางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ก็ไม่ใช่ผู้เสียหาย ทำให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการร้องเรียนขึ้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ ไว้เป็นแนวทางปฏิบัติแล้ว ดังนี้

ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ ได้วางแนวทางปฏิบัติในบทที่ ๒ การอำนวยความสะดวกในคดีอาญาข้อ ๑.๑.๓ เมื่อมีผู้มาแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา ให้พนักงานสอบสวนทุกนายพึงระลึกอยู่เสมอว่า ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนได้และพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษตามกฎหมาย ไม่ว่าเหตุจะเป็นจริงหรืออ้างหรือเชื่อว่าเป็นเหตุในเขตอำนาจการสอบสวนของตนหรือไม่ก็ตาม ห้ามปฏิเสธว่าเหตุมิได้เกิดในเขตอำนาจของตน และดำเนินการดังนี้

๑. กรณีการแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา ซึ่งมีได้เกิดในเขตอำนาจของตนหรือที่เกิดนอกราชอาณาจักร ให้รับแจ้งความโดยลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีไว้ หลังจากนั้นให้ส่งเรื่องไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป เป็นไปตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๑.๑.๓.๑ วรรคสอง

๒. กรณีการแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญาซึ่งเกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิดในเขตอำนาจของตน แต่ผู้เสียหายขอความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมรับทุกข้อตามระเบียบหรือคดีความผิดต่อส่วนตัวและคู่กรณีได้เจรจายอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายก่อนที่จะมีการรับคำร้องทุกข์ตามระเบียบหรือกรณีอื่น ๆ พนักงานสอบสวนไม่ต้องทำสำนวนการสอบสวน แต่ให้ลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีพร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการรับแจ้งความไว้ในสมุดสารบบการรับแจ้งความเกี่ยวกับคดีอาญาโดยไม่สอบสวน เป็นไปตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๑.๑.๓.๒

๑.๓ การแจ้งความที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษหรือเป็นเรื่องทางแพ่ง

กรณีดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๑.๑.๕ ดังนี้

๑. บันทึกการรับแจ้งความไว้ในประจำวันเกี่ยวกับคดี แล้วรีบเสนอเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจการสอบสวน พิจารณาสั่งภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่บันทึกการรับแจ้งความไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี

๒. กรณีผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงานพิจารณาวินิจฉัยสั่งการแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องในทางแพ่ง ให้ชี้แจงทำความเข้าใจผู้แจ้งความทราบและลงประจำวันเกี่ยวกับคดี พร้อมให้ผู้แจ้งความลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน

๓. กรณีผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยพิจารณาวินิจฉัยสั่งการแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัว ก็ให้พนักงานสอบสวนพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

๒. การร้องทุกข์

การร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขหนึ่งเกี่ยวกับอำนาจของพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนก็ต่อเมื่อการร้องทุกข์เข้าลักษณะตามรูปแบบของคำร้องทุกข์ ส่วนกรณีความผิดอาญาต่อแผ่นดินนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนตามกฎหมาย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

๒.๑ ความหมายของคำร้องทุกข์

คำร้องทุกข์หมายความว่าผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าผู้กระทำความผิดขึ้นจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗)

๒.๒ หลักเกณฑ์ของคำร้องทุกข์

๑. ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
๒. ว่ามีความผิดเกิดขึ้นจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม
๓. ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย
๔. มีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

๒.๓ ผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์

๑. พนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓
๒. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๔)

๓. พนักงานสอบสวนห้องที่อื่นที่ไม่มีเขตอำนาจ ซึ่งรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดอาญาซึ่งมิได้เกิดในเขตอำนาจของตนหรือที่เกิดนอกราชอาณาจักร หลังจากรับคำร้องทุกข์ไว้แล้วให้ส่งเรื่องไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๑.๑.๓.๑ วรรคสอง ถือเป็นกรณีตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๔ ตามข้อ ๓.๒

๒.๔ วิธีการร้องทุกข์ มี ๒ วิธี

๑. ร้องทุกข์ด้วยปากหรือวาจา
๒. ร้องทุกข์เป็นหนังสือ

๒.๕ ข้อความของการร้องทุกข์

๑. ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์
๒. ลักษณะแห่งความผิด
๓. พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง
๔. ความเสียหายที่ได้รับ
๕. ชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้

๒.๖ การร้องทุกข์ด้วยปาก พนักงานสอบสวนต้องบันทึกรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

๑. วันเดือนปีที่ร้องทุกข์
๒. ให้ผู้ร้องทุกข์ลงลายมือชื่อ
๓. ให้พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อ

๒.๗ การร้องทุกข์ด้วยหนังสือต้องมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

๑. วันเดือนปีที่ร้องทุกข์
๒. ลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์

๒.๘ คำร้องทุกข์ตามระเบียบ ประกอบด้วย

๑. ผู้ร้องทุกข์ต้องมีอำนาจร้องทุกข์
๒. ต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์
๓. ต้องร้องทุกข์โดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ
๔. ต้องร้องทุกข์ตามแบบวิธีการร้องทุกข์
๕. ต้องร้องทุกข์ภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์

๒.๙ การแก้คำร้องทุกข์

หมายถึงการแก้ไขเพิ่มเติมหรือตัดทอนข้อความในคำร้องทุกข์โดยปกติ เป็นการแก้ข้อความในลักษณะที่สาระสำคัญของคำร้องทุกข์ยังคงอยู่ เช่น การแก้ราคาทรัพย์สินที่เสียหาย การให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดกระทำลงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ถ้าเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือตัดทอนข้อความในลักษณะที่ทำให้คำร้องทุกข์ขาดสาระสำคัญที่จะเป็นคำร้องทุกข์โดยสิ้นเชิงหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานหนึ่งหรือผู้กระทำความผิดคนใดคนหนึ่งน่าจะถือว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์ในเรื่องนั้น ข้อหานั้นหรือผู้กระทำความผิดคนนั้น

๒.๑๐ การถอนคำร้องทุกข์

หมายถึงการที่ผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีที่ได้ร้องทุกข์ไว้ทั้งเรื่องหรือเฉพาะการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง (ถ้าเป็นการร้องทุกข์ในการกระทำความผิดหลายฐาน) หรือเฉพาะผู้กระทำความผิดคนใดคนหนึ่ง (ถ้าเป็นการกล่าวหาผู้กระทำความผิดหลายคน)

การถอนคำร้องทุกข์ต้องกระทำโดยชัดแจ้งคือทำเป็นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์โดยตรงต่อเจ้าพนักงานหรือศาล แต่ถ้าผู้เสียหายร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมหรือตัดทอนข้อความแสดงให้เห็นว่าตนไม่พอใจดำเนินคดีเรื่องนั้น ข้อหาหรือผู้กระทำความผิดคนนั้นถือว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์ด้วย

หลักเกณฑ์การถอนคำร้องทุกข์

- ๑) การถอนคำร้องทุกข์สามารถกระทำได้ทุกคดี ทั้งความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความไม่ได้และความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้
- ๒) “ผู้เสียหาย” เท่านั้นจึงจะมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์
- ๓) ถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลก็ได้
- ๔) ต้องถอนคำร้องทุกข์โดยมีเจตนาจะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ
- ๕) ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีจะถึงที่สุด

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- การแก้หรือถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิชนิดหนึ่งของผู้ร้องทุกข์ (ฎ.๒๐๖/๒๕๔๘) ทั้งยังตกทอดไปยังทายาทได้ (ฎ.๑๑/๒๕๑๘) และโดยที่กฎหมายมิได้กำหนดเงื่อนไขไว้แต่อย่างใด เจ้าพนักงานผู้รับคำร้องขอให้แก้หรือถอนคำร้องทุกข์จะปฏิเสธการขอแก้หรือขอถอนไม่ได้ทั้งฝ่ายผู้ต้องหาที่จะคัดค้านไม่ได้
- ผู้ร้องทุกข์จะแก้หรือถอนคำร้องทุกข์เมื่อใดก็ได้ ผู้ร้องทุกข์อาจถอนคำร้องทุกข์ได้จนกว่าคดีถึงที่สุด (ฎ.๒๘๔-๒๕๕/๒๕๓๘)
- การถอนคำร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง จะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีถึงที่สุด แม้นคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ก็ตามและจะถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลก็ได้ (ฎ.๑๕๐๕/๒๕๔๒)

๒.๑๑ ผลของการถอนคำร้องทุกข์

- ๑) ความผิดต่อส่วนตัวสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒)
- ๒) ความผิดต่ออาญาแผ่นดินไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนคดีนั้นหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้นต่อไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๖ วรรคสอง เพราะแม้ไม่มีคำร้องทุกข์ก็สามารถสอบสวนได้อยู่แล้วตามมาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่ง

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- ความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ เป็นความผิดต่อส่วนตัวตราใบที่คดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์ร่วมจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้เมื่อโจทก์ร่วมถอนคำร้องทุกข์สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒) (ฎ.๑๑๘๙/๒๕๔๓)
- พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นคนละกรณีกัน (ฎ.๒๙๗๔/๒๕๑๖)
- ถอนคำร้องทุกข์ไปแล้วต่อมาจะขอถอนคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ที่ถอนไปแล้วนั้นอีกไม่ได้ เพราะสิทธินำคดีอาญาไปฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒) แล้ว (คำสั่งคำร้องที่ ๑๖๘๑-๑๖๘๒/๒๕๔๕)
- การถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานอัยการศาลก็ชอบที่จะจำหน่ายคดีได้เพราะสิทธิที่จะนำคดีอาญาไปฟ้องระงับระงับไป (ฎ.๑๕๐๕/๒๕๔๒)

- การถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิซึ่ง ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ร้องทุกข์ที่จะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดฐานยกยอกถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินกรณีผู้ร้องทุกข์ตายสิทธิดังกล่าวย่อมตกทอดแก่ทายาทเมื่อได้ความตามคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ว่าบรรดาทายาททุกคนของผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยอีกต่อไปและขอถอนคำร้องทุกข์ ดังนั้นผู้ร้องในฐานะผู้จัดการมรดกของผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้ แม้นคดีอยู่

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาและเมื่อมีการถอนคำร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ย่อมระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๕ (๒) (ฎ.๓๓๒/๒๕๕๕)

- จำเลยหลอกผู้เสียหายเพื่อจะส่งไปทำงานต่างประเทศต่อมาจำเลยได้خذเงินค่าเสียหายให้กับภริยาของผู้เสียหายลงชื่อรับเงินไว้และไม่ติดใจดำเนินคดีจำเลยทั้งทางแพ่งและทางอาญา แม้จะเป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้เสียหายก็ไม่มีอำนาจจัดการแทนสามีซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๔, ๕, ๖ บันทึกลักษณะการรับเงินจากจำเลยดังกล่าวไม่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดฐานฉ้อโกงของจำเลยระงับไปแต่อย่างใด (ฎ.๕๑๒๖/๒๕๔๙)

- หนังสือรับสภาพหนี้มีใจความว่าจำเลยยอมรับว่าเป็นหนี้ผู้เสียหายเนื่องจากได้กระทำทุจริตยักยอกเงินค่าไม้และวัสดุก่อสร้างของผู้เสียหายไปเป็นเงินจำนวน ๒๖๐,๕๙๗.๘๐ บาท จำเลยตกลงชำระหนี้ให้แก่ผู้เสียหายจำนวน ๓ งวด พร้อมระบุจำนวนที่ชดใช้แต่ละงวดว่าเป็นเงินจำนวนเท่าใด หากผิดนัดงวดหนึ่งงวดใดถือว่าผิดนัดทั้งหมดและยินยอมให้ผู้เสียหายเรียกเงินส่วนที่เหลือพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ และยินยอมให้แจ้งความดำเนินคดีฐานทุจริตยักยอกเงินของผู้เสียหายดังนี้ ข้อตกลงหนังสือรับสภาพหนี้ดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่จำเลยรับว่าเป็นหนี้ผู้เสียหายในจำนวนที่จำเลยยักยอกไปและจะชดใช้หนี้ให้ผู้เสียหายโดยวิธีการผ่อนชำระเท่านั้นซึ่งมีผล “ทางแพ่งและเป็นสิทธิทางแพ่งที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้เท่านั้น หนังสือรับสภาพหนี้ดังกล่าวไม่มีข้อความใดที่แสดงว่าผู้เสียหายตกลงยินยอมสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย” กรณีจึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒) ที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป (ฎ.๒๗๐/๒๕๕๘)

- ความผิดฐานกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัวตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔ วรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา ๔ วรรคสองตอนต้นเมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องว่าไม่ประสงค์หรือติดใจดำเนินคดีแก่จำเลยอีกต่อไปพอแปลความได้ว่าเป็นการยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมายสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องในความผิดฐานดังกล่าวซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ย่อมระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒) (ฎ.๑๕๖๖๗/๒๕๕๘)

๒.๑๒ การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์

การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์หมายถึงการที่ผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจร้องทุกข์ตามกฎหมายได้มอบหมายให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์แทนตนจึงเห็นได้ว่าผู้มอบอำนาจให้ร้องทุกข์จะต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย ส่วนผู้รับมอบอำนาจนั้นเป็นบุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหาย

ถ้าผู้มอบอำนาจมิใช่ผู้เสียหาย การมอบอำนาจให้มาร้องทุกข์นั้นย่อมไม่ทำให้ผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจร้องทุกข์

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มอบอำนาจกับผู้รับมอบอำนาจ เป็นไปตามบทบัญญัติ ป.พ.พ. บรรพ ๓ เอกเทศสัญญา ลักษณะ ๖ ว่าด้วยตัวแทน และแม้ว่าใบมอบอำนาจไม่ปิดอากรแสตมป์ก็สามารถใช้ในการดำเนินคดีอาญาได้ แต่หากจะดำเนินคดีแพ่ง ต้องปิดอากรแสตมป์ด้วย มิฉะนั้นจะไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๑๑๘ ซึ่งตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๑๒๔ ผู้มีหน้าที่เสียอากรหรือขีดฆ่าแสตมป์เพิกเฉยหรือปฏิเสธไม่เสียอากรหรือไม่ขีดฆ่าแสตมป์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงมีหน้าที่ตรวจสอบการปิดอากรแสตมป์ในใบมอบอำนาจอันเป็นการเสียภาษีประเภทอากรแสตมป์

การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์คดีความผิดอันยอมความได้นั้น ถ้าในหนังสือมอบอำนาจระบุเจาะจงให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาคนใดในหลายคนพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจทำการสอบสวนดำเนินคดีเฉพาะแก่ผู้ต้องหาที่ผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีตามที่มอบอำนาจเท่านั้น แต่ถ้าใน

หนังสือมอบอำนาจมิได้ระบุจำกัดอำนาจของผู้รับมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ไว้ ผู้รับมอบอำนาจย่อมมีอำนาจร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาในคดีนั้นได้ทุกคน

ถ้าในหนังสือมอบอำนาจมิได้ระบุมอบอำนาจให้ทำการจำหน่ายสิทธิหรือระงับคดีผู้รับมอบอำนาจจะมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความในคดีนั้นด้วยตนเองโดยไม่ได้รับความยินยอมหรือรับมอบอำนาจจากผู้เสียหายไม่ได้เพราะอำนาจที่รับมอบมามีขอบเขตจำกัดเฉพาะการใช้สิทธิคือร้องทุกข์ดำเนินคดีแต่ไม่ได้มอบให้ทำการจำหน่ายหรือระงับสิทธิคือถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความในคดีแต่อย่างใด

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- การร้องทุกข์มอบอำนาจให้ร้องทุกข์แทนกันได้ (ฎ.๗๕๕/๒๕๐๒ ป.)
- มอบอำนาจช่วงให้ไปร้องทุกข์ได้แต่ในหนังสือมอบอำนาจนั้นต้องระบุว่าให้มอบอำนาจช่วงได้ด้วย (ฎ.๓๗๖/๒๕๔๗)
- การมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้จัดการนิติบุคคลจะต้องระบุให้ชัดเจนว่ามอบอำนาจให้ไปดำเนินคดีกับใครในฐานะส่วนตัวหรือฐานะนิติบุคคล (ฎ.๕๔๑๐/๒๕๔๖)
- การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อผู้รับมอบอำนาจ (ฎ.๑๑๙๗/๒๕๔๑)
- มอบอำนาจให้ฟ้องคดีเกี่ยวกับเช็คได้ทุกศาลเป็นการมอบอำนาจให้ฟ้องไม่ถือว่าเป็นการมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ (ฎ.๖๑๐/๒๕๑๕)
- ธนาคารเป็นผู้เสียหายมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์ต่อมาผู้มอบอำนาจตายหนังสือมอบอำนาจนั้นก็ยังสามารถใช้ได้ (ฎ.๑๔๖๒-๑๔๖๓/๒๕๒๓)

ข้อสังเกต

๑. การร้องทุกข์ความผิดต่อแผ่นดินสามารถร้องทุกข์ได้ภายในอายุความฟ้องคดีตามอัตราโทษของความผิดในแต่ละคดีตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕
๒. การร้องทุกข์ความผิดต่อส่วนตัวต้องร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือนนับแต่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ แต่ต้องอยู่ภายในอายุความฟ้องตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- ความผิดต่อส่วนตัวแม้ไม่ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนฟ้องเองต่อศาลได้ แต่ต้องฟ้องภายในอายุความร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน ถ้าได้ฟ้องต่อศาลภายในกำหนด ๓ เดือนแล้วไม่ต้องคำนึงว่าการร้องทุกข์นั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (ฎ.๓๖๕๕/๒๕๔๓)
- กฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติถึงวิธีการกำหนดนับระยะเวลาการร้องทุกข์และฟ้องร้องไว้จึงต้องกำหนดนับระยะเวลาตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๙๓/๑ ถึงมาตรา ๑๙๓/๘ (ฎ.๒๘๔-๒๘๕/๒๕๐๓)
- การร้องทุกข์หาจำต้องระบุรายละเอียดในขณะร้องทุกข์แต่อย่างใดไม่ แต่เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะสอบสวนต่อไป แม้รายละเอียดในการร้องทุกข์จะแตกต่างกับคำบรรยายฟ้องไปบ้างก็ไม่ทำให้การร้องทุกข์เป็นไม่ชอบ (ฎ.๓๙๖๖/๒๕๓๔)
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่ใช่พนักงานสอบสวนและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามมาตรา ๒(๑๖) และมาตรา ๒(๑๗) จึงไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์คดีอาญาได้ (ฎ.๑๒๒๖/๒๕๐๓)
- ทำหนังสือร้องเรียนต่อผู้บังคับการกองปราบปราม กองบัญชาการสอบสวนกลาง ขอให้ดำเนินคดีกับจำเลยถือว่าเป็นการร้องทุกข์แล้ว (ฎ.๒๔๔/๒๕๐๗ ป.)

- ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๔ มิได้บังคับให้ร้องทุกข์เฉพาะต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนเท่านั้น ดังนั้นพนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งซึ่งแม้จะมีอำนาจทำการสอบสวนในคดีนั้นเลยก็มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ได้ (ฎ.๒๙๗๔/๒๕๑๖)

- ผู้ร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ผู้รับคำร้องทุกข์อาจเป็นคน ๆ เดียวกันก็ได้และถ้าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนด้วยมีอำนาจสอบสวนคดีนั้นได้ เช่น จำเลยฉ้อโกงเอาม้าของปลัดอำเภอไป ปลัดอำเภอร้องทุกข์คดีนั้นต่อตนเองแล้วสอบสวนเป็นคดีขึ้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการร้องทุกข์และการสอบสวนชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.๒๙๒/๒๔๘๒)

- เมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยชอบแล้วแม้ไม่ได้ลงประจำวันก็ไม่ทำให้คำร้องทุกข์นั้นเสียไป (ฎ.๒๓๗๑/๒๕๒๒)

- คำว่า “จึงมาแจ้งคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งสี่” ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๑๕๕๔-๑๕๕๕/๒๕๑๒)

- เมื่อร้องทุกข์ไปแล้วถ้าต้องการถอนคำร้องทุกข์ก็สามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ แต่จะมาเบิกความว่าไม่ต้องการให้จำเลยได้รับโทษไม่ได้ (ฎ.๓๐๙๑-๓๐๙๒/๒๕๒๓)

- ร้องทุกข์ว่าจำเลยบุกรุกต่อมาผอนผันให้จำเลยขนของออกไปได้ก็ไม่ทำให้คำร้องทุกข์นั้นเสียไป (ฎ.๓๐๙๓/๒๕๒๓)

- พนักงานสอบสวนบันทึกข้อหาที่แจ้งไว้แต่บันทึกไม่ครบถ้วนโดยมีพฤติการณ์ที่กล่าวถึงด้วยถือว่าร้องทุกข์ครบถ้วนแล้ว (ฎ.๒๑๖๗/๒๕๒๘)

- ร้องทุกข์ในคดีเช็คแม้ผู้เสียหายจะเก็บเช็คคืนไปติดต่อกับผู้สั่งจ่ายก็ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์แล้ว (ฎ.๑๒๐๙/๒๕๓๑)

- ร้องทุกข์ไม่รู้ว่าจะแจ้งคดีฐานใดเพียงแต่แจ้งพฤติการณ์คดีก็ถือว่าเป็นการร้องทุกข์แล้ว ส่วนการตั้งข้อหาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน (ฎ.๓๘๐๔/๒๕๔๐)

- พนักงานสอบสวนไม่ได้เข้าเวรปฏิบัติหน้าที่ก็ถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนสามารถรับแจ้งความร้องทุกข์ได้ (ฎ.๓๐๙๖/๒๕๓๖)

- ร้องทุกข์ถึงคนใดก็ถือว่าร้องทุกข์ให้ลงโทษเฉพาะคนนั้น ส่วนบุคคลอื่นที่ไม่ระบุถึงยอมพ้นผิด (ฎ.๓๓๔๓/๒๕๓๖)

- หนังสือร้องทุกข์ผู้เสียหายไม่ลงชื่อไม่ถือว่าเป็นการร้องทุกข์ (ฎ.๒๗๓๐/๒๕๓๘)

- บริษัทมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ต้องทำตามข้อบังคับ

- หุ่นส่วนผู้จัดการร้องทุกข์ต้องระบุว่ากระทำความเสียหาย (ฎ.๕๐๐๘/๒๕๓๗, ฎ.๔๐๗๐/๒๕๔๐)

- กรรมการลงชื่อประทับตราห้างถือว่าทำแทนห้าง (ฎ.๑๕๑๘/๒๕๔๐)

- ผู้เยาว์อายุ ๑๗ - ๑๘ ปีร้องทุกข์ได้เอง ผู้แทนโดยชอบธรรมจะถอนคำร้องทุกข์โดยฝ่าฝืนความประสงค์ของผู้เยาว์ไม่ได้ (ฎ.๒๑๔/๒๔๙๔ ป.)

๒.๑๓ กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์

กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์มีหลักดังนี้คือ

๑. ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ไว้เพื่อเป็นหลักฐาน

๒. ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์เพื่อกันคดีขาดอายุความ

๓. ผู้เสียหายร้องทุกข์โดยไม่ขอมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวน

๔. มาแจ้งความไว้เป็นหลักฐานและพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งไว้แล้วจะได้นำเสนอ

ผู้บังคับบัญชาระดับสูงพิจารณาต่อไป (ฎ.๖๖๔๔/๒๕๔๙)

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- คำแจ้งความที่เพียงแต่แจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบไว้เป็นหลักฐานมิได้ขอให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดไม่เป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๑๖๔๑/๒๕๑๔)
- คำร้องทุกข์ไม่ได้ระบุชื่อจำเลยเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดจึงไม่เป็นคำร้องทุกข์ที่ผู้เสียหายประสงค์ให้จำเลยรับโทษตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗) (ฎ.๑๒๙๘/๒๕๑๐)
- แต่ถ้าเป็นคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดินแม้หนังสือมอบอำนาจไม่ระบุชื่อผู้กระทำผิด เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถดำเนินการสอบสวนหาตัวผู้กระทำผิดได้อยู่แล้ว การที่เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินคดีแก่จำเลยจึงชอบด้วยกฎหมายล้าพัง แต่หนังสือมอบอำนาจของผู้เสียหายระบุชื่อผู้กระทำความผิดไม่ถูกต้องไม่ทำให้การดำเนินคดีไม่ชอบแต่อย่างใด (ฎ.๔๐๘๐/๒๕๔๐)
- แจ้งเป็นหลักฐานแม้จะใช้คำว่า “ร้องทุกข์” ก็ไม่เป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๔๙๐๖/๒๕๔๓)
- แจ้งความว่า “จึงมอบอำนาจให้ผู้แจ้งมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อประสงค์ให้จำเลยได้รับโทษตามกฎหมายและโจทก์ประสงค์ขอรับเช็คของกลางคืนไปเพื่อดำเนินการฟ้องร้องกับจำเลยและผู้เกี่ยวข้องในทางศาลเองต่อไปโดยไม่ขอมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการแต่อย่างใด” ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗) (ฎ.๑๔๗๘/๒๕๓๐)
- ข้อความระบุว่า “โจทก์มาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีแก่จำเลยในข้อหาออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คจนกว่าคดีจะถึงที่สุดในชั้นนี้โจทก์ขอรับเช็คกลับคืนไปเพื่อดำเนินการตามกฎหมายอีกส่วนหนึ่งต่อไป” แสดงว่าโจทก์ได้แจ้งความกล่าวหาโดยมีเจตนาจะให้จำเลยได้รับโทษ ส่วนข้อความตอนท้ายหมายความว่านอกจากโจทก์จะมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการกับจำเลยแล้วโจทก์ยังประสงค์จะดำเนินคดีอาญากับจำเลยโดยโจทก์ฟ้องคดีเองอีกส่วนหนึ่งด้วยการที่โจทก์ขอรับเช็คกลับคืนไปไม่มีผลกระทบต่อกรแจ้งความร้องทุกข์จึงเป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗) (ฎ.๓๙๒๔/๒๕๓๒)
- ผู้เสียหายแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านว่าจำเลยข่มขืนกระทำชำเราแต่ขอดูก่อนถ้าจำเลยย้อนมาอีกก็จะเอาเรื่อง ถ้าไม่มาก็แล้วไปแสดงว่าเป็นแต่แจ้งให้ทราบเป็นหลักฐานขณะนั้นยังไม่มีเจตนาให้จำเลยรับโทษไม่เป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๒๒๐๖/๒๕๒๒)
- จำเลยแจ้งความต่อตำรวจเพื่อเป็นหลักฐานแม้จะมีข้อความบางส่วนเป็นเท็จหรือผิดความจริงไปบ้างไม่เป็นเหตุให้ต้องทำการสอบสวนเพราะไม่เป็นคำร้องทุกข์ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อันจะเป็นเหตุให้มีอำนาจฟ้องคดีเพื่อเอาผิดต่อจำเลยฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานได้ (ฎ.๓๒๕๒/๒๕๔๓)
- คดียกยอกนำความมาแจ้งเพื่อชะลอการดำเนินคดีไว้ก่อน ถ้าหากจำเลยไม่ชำระเงินจะได้มาแจ้งดำเนินคดีต่อไปอีกจึงนำความมาแจ้งไว้เป็นหลักฐานไม่ถึงเป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๓๙๑๑/๒๕๒๗)
- คดีเช็คฯ แจ้งความว่า “แจ้งความร้องทุกข์เพื่อที่จะให้ดำเนินการกับผู้ต้องหาให้ถึงที่สุดแต่ในชั้นนี้ยังไม่ขอมอบคดีโดยจะขอไปติดตามทวงถามด้วยตนเองถ้าได้รับการปฏิเสธการใช้เงินจะกลับมามอบคดีให้พนักงานดำเนินการให้ถึงที่สุด” ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๓๑๔/๒๕๒๙)
- แจ้งความต่อตำรวจในเรื่องเช็คกันคดีขาดอายุความเพื่อนำไปดำเนินการเองไม่มีความประสงค์ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีไม่เป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๑๗๒๕/๒๕๒๒)
- หนังสือมอบอำนาจให้ไปแจ้งความเรื่องเช็คไม่ได้ระบุให้มีอำนาจแจ้งความดำเนินคดีกับจำเลยจึงไม่ขัดแจ้งว่ามีเจตนาที่จะให้จำเลยต้องรับโทษทั้งเหตุที่แจ้งความร้องทุกข์เพราะไม่ต้องการให้คดีขาดอายุความจึงไม่เป็นคำร้องทุกข์ (ฎ.๒๒๘/๒๕๔๔)
- รายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐานระบุว่า “นายสุกมิตร อายุ ๒๖ ปี.....ได้รับมอบอำนาจจากบริษัทอาร์เอสให้แจ้งร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ละเมิดลิขสิทธิ์วีซีดีภาพยนตร์.....

เพื่อดำเนินคดีต่อไป” แม้มีคำว่าร้องทุกข์อยู่ด้วยก็ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗) เพราะไม่ชัดเจนว่าเป็นการแจ้งความโดยเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีนี้ (ฎ.๔๓๑๐/๒๕๔๙)

- หนังสือขอแจ้งความร้องทุกข์กรณีมีการละเมิดลิขสิทธิ์มีข้อความปรากฏอยู่ว่า “บริษัทอ.ได้รับความเสียหายโดยปรากฏพบผู้กระทำความผิดดังกล่าว ณ สถานที่ดังนี้(๗) อ.กฤษณ์จึงขอร้องทุกข์ต่อท่านเพื่อโปรดจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการสืบสวนตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้นเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย”

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายได้กล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้นลักษณะแห่งความผิดพฤติการณ์ที่ความผิดนั้นได้กระทำลงซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ร่วมและโจทก์ร่วมมีความประสงค์จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจึงเป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓ วรรคสอง (ฎ.๗๙๗๑/๒๕๔๙)

- หนังสือถึงพนักงานสอบสวนซึ่งมีข้อความว่า “เนื่องด้วยธนาคารมีเรื่องบางอย่างที่ต้องแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจแต่เนื่องจากข้าพเจ้า (กรรมการผู้จัดการนิติบุคคล) มีกิจจำเป็นไม่สามารถมาแจ้งความด้วยตนเองได้โดยหนังสือฉบับนี้ข้าพเจ้าขอมอบอำนาจให้นายสุรินทร์เจ้าหน้าที่ของธนาคารเป็นผู้แจ้งความแทนข้าพเจ้าและข้าพเจ้าขอรับผิดชอบในการที่นายสุรินทร์ปฏิบัติแทนข้าพเจ้า” และลงชื่อกรรมการผู้จัดการนิติบุคคลนั้นถือว่าไม่ใช่คำร้องทุกข์โดยตนเองตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓ จะว่าเป็นการมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ก็ไม่ถนัดเพราะการแจ้งความนั้นอาจเป็นการร้องทุกข์ก็ได้ ไม่ใช่ก็ได้และก็ไม่มีข้อความให้เห็นว่าให้มาแจ้งความเรื่องอะไรอันจะพอวินิจฉัยได้ว่าเป็นการมอบให้มาร้องทุกข์หรือไม่ได้ว่าเป็นเอกสารมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ (ฎ.๗๕๕/๒๕๐๒)

ข้อสังเกตการร้องทุกข์

๑. คดีความผิดต่อส่วนตัวพนักงานสอบสวนจะบังคับให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ไม่ได้
๒. คดีความผิดต่อส่วนตัวในกรณีท้องครหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นผู้เสียหายพนักงานสอบสวนจะบังคับให้ผู้แทนนิติบุคคลร้องทุกข์ไม่ได้
๓. ผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๓ วรรคสอง ให้บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายร้องทุกข์ได้และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย
๔. ปัญหาเรื่องคดีขาดอายุความร้องทุกข์เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแม้จำเลยจะไม่ได้ให้การต่อสู้เรื่องอายุความไว้ศาลก็มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- เมื่อเป็นคำร้องทุกข์โดยชอบแล้วแม้เจ้าหน้าที่รับคำร้องทุกข์จะบกพร่องไปก็ไม่ทำให้คำร้องทุกข์นั้นเสียไป (ฎ.๒๑๖๗/๒๕๒๘)
- คำให้การของผู้เสียหายหรือพยานในชั้นสอบสวนหากมีข้อความว่าเป็นคำร้องทุกข์ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานเป็นผู้เสียหายก็ถือว่าคำร้องทุกข์ (ฎ.๑๖๔๑/๒๕๑๔)
- ผู้เสียหายร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัวในข้อหาทำให้เสียทรัพย์เท่ากับร้องทุกข์ในความผิดฐานบุกรุกด้วยเพราะเป็นการกระทำความผิดเดียวกันเมื่อพนักงานสอบสวนได้มีการสอบสวนความผิดทั้งสองฐานแล้วพนักงานอัยการโจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องและศาลลงโทษจำเลยในความผิดฐานบุกรุกได้ (๒๔๒๙/๒๕๓๗)
- ความผิดอาญาแผ่นดินแม้หนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ไม่ชอบก็ทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวน (ฎ.๔๐๘๐/๒๕๔๐)
- คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ (ฎ.๗๑๙-๗๒๐/๒๕๔๓)

- ข้อความที่จำเลยแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตรงตามสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่จำเลยแจ้งความตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ส่วนการกระทำของโจทก์ทั้งสองจะเป็นความผิดต่อกฎหมายตามที่จำเลยแจ้งหรือไม่สำคัญเพราะการแจ้งความย่อมหมายถึงเฉพาะข้อเท็จจริงไม่เกี่ยวกับข้อกฎหมาย แม้ต่อมาพนักงานสอบสวนจะได้ดำเนินคดีแก่โจทก์ทั้งสองตามที่จำเลยแจ้งและพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีโจทก์ทั้งสองก็ตามยังถือไม่ได้ว่าข้อความที่จำเลยแจ้งนั้นเป็นความเท็จ (ฎ.๕๒๓๖/๒๕๔๙)

- โจทก์ร่วมแจ้งความต่อร้อยตำรวจเอก ว. ครั้งแรกหลังเกิดเหตุเพียง ๓ วัน แม้พนักงานสอบสวนจะบันทึกการแจ้งไว้ในแบบบันทึกประจำวันแจ้งไว้เป็นหลักฐาน แต่ข้อความที่บันทึกการแจ้งแสดงเจตนาว่าโจทก์ร่วมต้องการให้เอาตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษจึงเป็นคำร้องทุกข์ตามกฎหมายคดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความร้อยตำรวจเอก ว. เป็นพนักงานสอบสวนซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครเมื่อโจทก์ร่วมร้องทุกข์และจำเลยได้เข้ามามอบตัวอันเป็นการถูกจับภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนแล้ว

๓. คำกล่าวโทษ

คำกล่าวโทษหมายความว่า การที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ว่าได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น

ข้อสังเกต

๑. ในคดีความผิดอาญาแผ่นดินอาจมีกรณีทั้งรัฐและบุคคลต่างเป็นผู้เสียหายด้วยกัน หากเป็นคำร้องทุกข์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำร้องทุกข์ที่ไม่ชอบดังกล่าวอาจเข้าลักษณะเป็นคำกล่าวหาได้

๒. แม้ผู้เสียหายไม่มีการร้องทุกข์ในความผิดอาญาแผ่นดิน นอกจากบุคคลอื่นแล้ว พนักงานสอบสวนก็สามารถที่จะกล่าวโทษได้ด้วย

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- ความผิดฐานเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินซึ่งเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกันตาม ป. ที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘ ทวิ เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินแม้เทศบาลเมืองหัวหินมิใช่ผู้เสียหายและการมอบอำนาจของเทศบาลหัวหินไม่สมบูรณ์พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบจนเสร็จการสอบสวนถือได้ว่าการสอบสวนโดยชอบแล้ว โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๔๐๗๒/๒๕๕๖)

- ความผิดอาญาแผ่นดินพนักงานสอบสวนมีอำนาจทำการสอบสวนเพื่อเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดอาญาโดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ ประกอบมาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่ง ดังนั้นไม่ว่าผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีอำนาจร้องทุกข์หรือไม่ก็ตามเมื่อผู้อำนวยการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนก็ถือว่าเป็นการกล่าวโทษให้ดำเนินคดีแก่จำเลย พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจสอบสวนเมื่อทำการสอบสวนโดยชอบโจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๗๑๒๕/๒๕๕๗)

- โจทก์ร่วมที่ ๑ ได้แจ้งความต่อพนักงานสอบสวนไว้เป็นหลักฐานตามสำเนารายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี แต่หลังจากนั้นโจทก์ร่วมที่ ๑ ไปให้การต่อพนักงานสอบสวนพร้อมกับร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยฐานฉ้อโกงรถคันดังกล่าวตามบันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษหรือพยานในคำให้การดังกล่าวปรากฏชื่อและที่อยู่ของโจทก์ร่วมที่ ๑ ในฐานะผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิดพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้

เข้าลักษณะเป็นคำร้องทุกข์ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๗) ประกอบมาตรา ๑๒๓ แล้วพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนและพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีนี้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๑ และมาตรา ๑๒๐ ตามลำดับ (ฎ.๔๕๖๐/๒๕๕๘)

- ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตตาม ป.อาญา มาตรา ๑๕๗ เป็นความผิดอาญาแผ่นดินถือเป็นความผิดที่กระทำต่อรัฐมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว บุคคลผู้พบเหตุความผิดดังกล่าวมีอำนาจที่จะกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้และพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีต่อจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้โดยมิพักต้องคำนึงว่าผู้กล่าวโทษเป็นผู้เสียหายหรือเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหายหรือไม่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๑ (ฎ.๒๑๘๓/๒๕๕๘)

- การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายต้องแจ้งชื่อลักษณะแห่งความผิดและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดได้กระทำลงนั้นเป็นหน้าที่ที่ผู้เสียหายต้องกระทำในการร้องทุกข์กล่าวโทษตามที่ ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓ กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิของตนจากการถูกละเมิดจะถือว่าโจทก์ยินยอมเปิดเผยชื่อและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชนหาได้ไม่ (ฎ.๔๘๙๓/๒๕๕๘)

กรณีเกี่ยวกับการร้องทุกข์กล่าวโทษ เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ จึงจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาแผ่นดิน เพื่อนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

๔. ความผิดต่อส่วนตัว

- กฎหมายสารบัญญัติใช้คำว่า “ความผิดอันยอมความได้” แต่ ป.วิอาญา ใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว”

- กฎหมายบัญญัติให้ยอมความได้

- มีอายุความร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือนนับแต่รู้เรื่องการกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ ภายใต้อายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕

- เมื่อมีการร้องทุกข์แล้ว สามารถแก้ไขหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ ทำให้สิทธิการนำคดีอาญาไปฟ้องยอมระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๒)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการยอมความในคดีอาญา

- ยอมความได้ก่อนคดีถึงที่สุด โดยกระทำในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นศาลก็ได้ (ฎ.๑๖๓๓/๒๕๑๔)

- การยอมความจะตกลงกันไว้ล่วงหน้าก่อนคดีเกิดไม่ได้ (ฎ.๑๔๐๓/๒๕๐๘)

- จำเลยหลายคน โจทก์จะตกลงยอมความกับจำเลยบางคนก็ได้ (ฎ.๕๓-๕๔/๒๕๘๓)

- ความผิดต่อส่วนตัว ที่ได้มีการยอมความไปก่อนแล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ย่อมเป็นอันระงับไปทันทีเมื่อมีการยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ผู้เสียหายจึงไม่อาจถอนคำร้องทุกข์ได้อีก (คร.๑๖๘๑-๑๖๘๒/๒๕๔๕)

๕. ความผิดต่ออาญาแผ่นดิน

- ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ยอมความได้

- มีอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕

- ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ได้ แต่ไม่ตัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ

มีข้อสังเกตว่าความผิดอาญาแผ่นดิน รัฐและบุคคลอาจเป็นผู้เสียหายพร้อม ๆ กันได้ ยกตัวอย่าง ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๕ เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ ผู้ที่ถูกทำร้ายจึงเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรง ซึ่งความผิดดังกล่าวกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐต้องคุ้มครองจึงเป็นความผิดต่อรัฐในขณะเดียวกัน ดังนั้นผู้เสียหายจึงมีอำนาจร้องทุกข์ในคดีดังกล่าวได้ เช่นเดียวกับความผิดต่อส่วนตัว ส่วนความผิดต่อรัฐ บุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ผู้เสียหายจึงสามารถกล่าวโทษได้

บทที่ ๕

การบันทึก

การบันทึกเป็นหนึ่งในกระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้ความหมายไว้ใน มาตรา ๒(๒๐) ว่า “หมายความถึงหนังสือใดที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจัดไว้ เป็นหลักฐานในการสอบสวนความผิดอาญา รวมทั้งบันทึกคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษด้วย”

จากความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นอกจากหนังสือใด ๆ ที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการในหน้าที่เพื่อรวบรวมหลักฐานแล้ว ยังรวมถึงหนังสือต่าง ๆ ที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้จัดบันทึกไว้ตามหน้าที่เพื่อเป็นหลักฐานให้พนักงานสอบสวนรวบรวมไว้เป็นหลักฐานในการสอบสวนความผิดอาญา และยังรวมถึงบันทึกคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษด้วย”

๑. วัตถุประสงค์ของการเขียนบันทึก

(๑) เพื่อเก็บรักษาข้อมูลให้มีความคงทนชัดเจนและสะดวกในการนำกลับมาใช้ได้ สามารถอ้างอิงหรือนำไปใช้ประโยชน์โดยทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันให้ได้รับทราบและใช้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน

(๒) ใช้เป็นข้อมูลเพื่อการติดต่อชี้แจงหรือกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานหรือการติดต่อระหว่างบุคคลโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ต้องติดต่อกันโดยตรงแต่ใช้บันทึกเป็นเครื่องมือแทน

(๓) เพื่อเป็นหลักฐานชี้แจงที่มาและความสำคัญของเรื่องที่จำเป็น การรับรองในหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เช่น การลงบันทึกรับแจ้งความประจำสถานีตำรวจ

(๔) เพื่อเป็นหลักฐานการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

(๕) เพื่อนำบันทึกที่ได้จัดทำขึ้นรวมเข้าเป็นสำนวนการสอบสวน

๒. รายละเอียดของบันทึก

บันทึกไม่ได้กำหนดรูปแบบการเขียนไว้เป็นการเฉพาะ แต่กฎหมายได้กำหนดเนื้อหาและสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังดำเนินการสอบสวนภายใต้กรอบอำนาจและหน้าที่ในการปฏิบัติงาน โดยรายละเอียดเนื้อหาของบันทึกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ในมาตรา ๙ ดังนี้

(๑) สถานที่บันทึก

(๒) วัน เดือน ปีที่ทำ

(๓) นามและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ทำ

(๔) กรณีเจ้าพนักงานทำบันทึกโดยรับคำสั่งจากศาลหรือโดยคำสั่งหรือคำขอของเจ้าพนักงานอื่น ให้เจ้าพนักงานนั้นกล่าวไว้ด้วยว่าได้รับคำสั่งหรือคำขอเช่นนั้นและแสดงด้วยว่าได้ทำไปอย่างไร

(๕) ให้เจ้าพนักงานผู้ทำบันทึกลงลายมือชื่อของตนในบันทึกนั้น

๓. วิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการจัดทำบันทึก

แนวทางหรือวิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในการจัดทำบันทึกเอกสารที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จัดทำไม่ว่าจะเป็นคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ หรือคำร้องที่ยื่นต่อเจ้าพนักงานนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

(๑) ภาษาที่ใช้ในการบันทึก ให้ใช้ภาษาไทย (อนุโลมตามมาตรา ๑๓ ที่กำหนดภาษาที่ใช้ในการสอบสวน)

(๒) จักต้องเขียนด้วยน้ำหมึกหรือพิมพ์ดีดหรือพิมพ์ ถ้ามีผิดที่ใดให้แก้ไขโดยการขีดฆ่าคำผิดนั้น แล้วเขียนใหม่ ห้ามมิให้ลบออก และให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลผู้แก้ไขเช่นนั้นต้องลงนามรับรองไว้ที่ข้างกระดาษและหากต้องการเพิ่มเติมถ้อยคำหลังจากทำเอกสารที่มีการลงนามแล้ว ให้เติมถ้อยคำดังกล่าวในเอกสารนั้นได้ แต่เจ้าพนักงานหรือบุคคลผู้ซึ่งตกเติมนั้นต้องลงนามย่อกำกับไว้ (มาตรา ๑๒)

(๓) หลังบันทึกเสร็จให้เจ้าพนักงานอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วงหรือเพิ่มเติม ให้แก้ไขให้ถูกต้องหรือมิฉะนั้น ก็ให้บันทึกไว้ให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว ถ้าบุคคลที่ต้องลงลายมือชื่อในบันทึกไม่สามารถหรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้บันทึกหรือรายงานเหตุนี้ไว้ในวันบันทึกฉบับนั้น (บริเวณท้ายบันทึก) (มาตรา ๙)

ข้อสังเกต

บันทึกที่เจ้าพนักงานทำขึ้นในหน้าที่ เป็นการบันทึกวิธีการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องนั้นของเจ้าพนักงาน ที่ต้องทำให้ถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ซึ่งเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล บันทึกดังกล่าวจะเป็นพยานเอกสารที่ใช้พิสูจน์การกระทำความผิด โดยเฉพาะพยานเกี่ยวกับรายละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่ดำเนินการในหน้าที่ ดังนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามกรอบอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

๔. ข้อควรคำนึงในการเขียนบันทึก

การเขียนบันทึกทุกชนิดควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

- (๑) ความถูกต้องในเนื้อหาสาระสำคัญ บันทึกแต่สิ่งที่จะต้องไม่บิดเบือนความจริง
- (๒) ความถูกต้องในเนื้อหาประกอบปลีกย่อย
- (๓) ความถูกต้องในการอ้างแหล่งที่มาของข้อมูล
- (๔) มีความชัดเจนในการเขียนหรือการพิมพ์
- (๕) มีความชัดเจนในเนื้อความคือการเลือกใช้คำที่เหมาะสมข้อความกระชับรัดกุมเข้าใจง่าย

๕. ประเภทบันทึกที่อยู่ในอำนาจเจ้าพนักงาน

- (๑) บันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือพยาน
- (๒) บันทึกคำให้การของผู้ต้องหา
- (๓) บันทึกคำให้การของผู้ให้ถ้อยคำ
- (๔) บันทึกการตรวจค้น
- (๕) บันทึกการตรวจยึด
- (๖) บันทึกการจับกุม
- (๗) บันทึกการลงประจำวันรับแจ้งความ
- (๘) บันทึกการรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษในสมุดสารบบคดีอาญา/จราจร
- (๙) บันทึกการรับมอบตัวผู้ต้องหา
- (๑๐) บันทึกการแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน
- (๑๑) บันทึกอื่น ๆ ที่เจ้าพนักงานได้จัดทำขึ้นเพื่อรับรองหรือเพื่อเป็นหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ เช่น บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ, บันทึกการควบคุมผู้ต้องหา, บันทึกการแจ้งสิทธิผู้ต้องหา เป็นต้น

๖. รายละเอียดแต่ละประเภทของบันทึกที่เกี่ยวข้องในชั้นรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ

๖.๑ บันทึกสารบบคดี

บันทึกสารบบคดี เป็นบันทึกที่ดำเนินการตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๓ การรายงานคดี บทที่ ๑ สมุดสารบบการดำเนินคดี ได้กำหนดการปฏิบัติไว้ให้สอดคล้องกับการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๗ อำนาจการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๑ ว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง” และตามมาตรา ๑๒๑ วรรคสอง “ว่าในความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ ตามระเบียบ” ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นไปตามกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงกำหนดการปฏิบัติไว้ในระเบียบ หากมีการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ต้องลงหลักฐานไว้ในสมุดสารบบการดำเนินคดี และลงบันทึกไว้ในประจำวันเกี่ยวกับคดีด้วย

สมุดสารบบการดำเนินคดีมี ๒ ประเภท ได้แก่

๑. สมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป และ

๒. สมุดสารบบการดำเนินคดีจราจรทางบก

ขั้นตอนในการจัดทำบันทึกสารบบคดี

สถานีตำรวจต้องจัดทำเป็นสมุดบันทึกข้อมูล ที่แสดงถึงขั้นตอนการดำเนินคดีของสถานี ตำรวจหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการสอบสวน มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) ขั้นตอนบันทึกการรับคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ

(๒) ขั้นตอนการบันทึกข้อมูลการดำเนินคดี

(๓) ขั้นตอนการบันทึกผลคดี

การดำเนินการเกี่ยวกับบันทึก

๑. อำนาจและหน้าที่ในการบันทึก เป็นของพนักงานสอบสวนเวร แต่พนักงานสอบสวนเวร อาจมอบให้ผู้ช่วยพนักงานสอบสวนหรือธุรการคดีดำเนินการแทนได้

๒. การเรียงลำดับสมุดสารบบการดำเนินคดี ให้เริ่มเล่มที่ ๑ ในวันต้นปีปฏิทิน โดยให้เขียน คำว่า “เล่มที่ ๑/พ.ศ.....และเมื่อหมดเล่มที่ ๑ จึงใช้เล่มถัดไปเรียงตามลำดับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน

๓. การเก็บรักษา และคุมการเบิกจ่ายสมุดสารบบการดำเนินคดี

๓.๑ ให้หัวหน้างานอำนวยการ หรือธุรการสถานีตำรวจหรือหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบ ในที่ยังไม่ใช้ โดยจัดทำบัญชีคุมตามระบบ

๓.๒ ให้สารวัตรเวร หรือร้อยเวรสอบสวนแต่ละผลัดแล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบ เก็บรักษาสมุดสารบบการดำเนินคดีซึ่งอยู่ระหว่างใช้ไว้ที่ห้องสอบสวน

๓.๓ ให้หัวหน้างานสอบสวน หรือสารวัตรหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบในการ เก็บรักษาสมุดสารบบการดำเนินคดีที่ใช้แล้ว โดยจัดเรียงหมายเลขเล่มตามลำดับกันไป เพื่อสะดวกในการ ตรวจสอบ ค้นหาเพิ่มเติมจนกว่าจะมีการขออนุมัติทำลายตามระเบียบ

๔. การตรวจสมุดสารบบการดำเนินคดี

ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบการลงบันทึกว่าแต่ละขั้นตอนถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ดังนี้

(๑) ให้เจ้าพนักงานกำหนดอยู่ในแผนการตรวจประจำปี

(๒) ให้ผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดตรวจไม่น้อยกว่าสามเดือนต่อหนึ่งครั้ง

(๓) ให้ผู้กำกับหรือหัวหน้าสถานีตำรวจตรวจไม่น้อยกว่าสองเดือนต่อครั้ง

(๔) ให้หัวหน้างานสอบสวนสถานีตำรวจหรือสารวัตรหัวหน้าหน่วยงาน ตรวจไม่น้อยกว่า

เดือนละครั้ง

๕. ระยะเวลาในการเก็บรักษาสมุดสารบบการดำเนินคดีที่ใช้แล้ว เพื่อบรรจุทำลายแต่ละเล่ม มีระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี

๖. การทำลายสมุดสารบบการดำเนินคดีที่ครบกำหนดระยะเวลาการทำลายให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ภายใน ๖๐ วัน หลังจากสิ้นปีปฏิทินให้เจ้าหน้าที่สำรวจสมุดสารบบการดำเนินคดีแต่ละประเภทซึ่งครบกำหนดการเก็บรักษา จัดทำบัญชีเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการทำลาย ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ

(๒) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือสารวัตรหัวหน้าหน่วยงานแต่งตั้งนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรอย่างน้อย ๓ นาย เป็นคณะกรรมการทำลายสมุดสารบบการดำเนินคดี แล้วเสนอผู้มีอำนาจ

(๓) ผู้มีอำนาจในการอนุมัติสั่งทำลายสมุดสารบบการดำเนินคดี ในราชการบริหารส่วนกลางให้เป็นอำนาจของผู้บังคับการ ในราชการบริหารส่วนภูมิภาคให้เป็นอำนาจของหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด

๖.๒ การลงบันทึกประจำวัน

การลงบันทึกประจำวัน มีการกำหนดการดำเนินการไว้ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๒ ที่กำหนดระเบียบการปฏิบัติไว้ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษมาตรา ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๗ เพื่อใช้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ไว้เป็นหลักฐานของสถานีตำรวจ ดุ้ยยามที่พิกสายตรวจประจำ หรือที่ทำการของเจ้าพนักงานตำรวจรายงานประจำวันเป็นหลักฐานสำคัญ ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานตำรวจได้ปฏิบัติไปภายในปกครองของหน่วยงานนั้น ๆ

๖.๒.๑ การบันทึกรายงานประจำวัน ให้บันทึกในสมุดรายงานประจำวัน แยกตามแบบพิมพ์ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดทำขึ้น ๔ ประเภท คือ

(๑) สมุดรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี คือ สมุดที่ใช้บันทึกเกี่ยวกับการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดี เพื่อใช้ยืนยันกับบันทึกการสอบสวนและบันทึกต่าง ๆ ในสำนวนของพนักงานสอบสวน

(๒) สมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน คือ สมุดที่ใช้บันทึกเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้แจ้งมีความประสงค์ที่จะแจ้งไว้เป็นหลักฐานเพื่อประกอบการยืนยัน รับรอง ตรวจสอบ

(๓) สมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเอกสารหาย คือ สมุดที่ใช้บันทึกการรับแจ้งเอกสารหายเพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งไม่เกี่ยวกับคดีอาญา

(๔) สมุดรายงานประจำวันธุรการ คือ สมุดที่ใช้บันทึกการรับแจ้งไว้เป็นหลักฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เช่น การปฏิบัติหน้าที่เวรยาม การไปและกลับจากการตรวจท้องที่ การไปและกลับจากราชการ การลงพื้นที่ทางวินัย การเลี้ยงอาหารผู้ต้องหา การเก็บรักษาของหลวง การเก็บรักษาและคืนของส่วนตัวผู้ต้องหา การเก็บรักษาเงิน การส่งเงิน เป็นต้น

๖.๒.๒ หลักการเขียนรายงานประจำวัน

รายละเอียดในการเขียนรายงานประจำวัน มีดังนี้คือ

(๑) การบันทึกรายงานประจำวันในแต่ละวันให้เริ่มบันทึกตั้งแต่วันที่ ๐๐.๐๑ น. และสิ้นสุดการบันทึกเวลา ๒๔.๐๐ น. การบันทึกข้อความตามที่ได้รับแจ้งให้ใช้ปากกาหมึกสีดำ หรือสีน้ำเงินเท่านั้น

(๒) การบันทึกรายงานประจำวันแต่ละเรื่องให้บันทึกเป็นข้อ ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ข้อที่หนึ่งเรียงลำดับกันไป และแต่ละข้อให้ปรากฏข้อความในการรับแจ้งเรื่องนั้น ๆ กรณีผู้รับแจ้งกับผู้บันทึกมิใช่บุคคลเดียวกันให้ผู้บันทึกอ่านข้อความตามที่ได้รับแจ้งให้ผู้แจ้งฟัง ถ้าผู้แจ้งมีข้อทักท้วง หรือต้องการแก้ไข

เพิ่มเติมให้แก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง แล้วให้ผู้แจ้ง ผู้รับแจ้ง และผู้บันทึกลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องไว้ตอนท้ายของข้อความประจำวันนั้น

(๓) การลงลายมือชื่อในบันทึกรายงานประจำวัน หากผู้แจ้ง ผู้บันทึก หรือผู้รับแจ้งเป็นบุคคลเดียวกันจะลงลายมือชื่อเพียงชื่อเดียวก็ได้ หากผู้แจ้งไม่ยอมลงลายมือชื่อหรือมีเหตุที่มีอาจลงลายมือชื่อได้ตามที่รับแจ้งไว้ในสมุดรายงานประจำวัน ให้บันทึกเป็นหมายเหตุไว้ท้ายประจำวันข้อนั้น ๆ

(๔) การบันทึกรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน และรับแจ้งเอกสารหายในแต่ละข้อให้เริ่มขึ้นหน้าใหม่ทุกครั้ง ถ้าข้อความในข้อนั้นไม่จบในหน้าเดียวกันให้บันทึกในหน้าต่อไป ส่วนการบันทึกรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีและธุรการ ให้บันทึกเป็นข้อเรียงต่อกันไปจนกว่าจะจบหน้าแล้วขึ้นหน้าใหม่ต่อไปได้

(๕) การบันทึกรายงานประจำวันถ้ามีผิดที่ใดห้ามมิให้ลบออก ให้เพียงแต่ขีดฆ่าคำผิดนั้นโดยยังคงให้อ่านข้อความเดิมได้แล้วบันทึกใหม่ให้ถูกต้อง และให้ผู้แจ้ง ผู้บันทึกลงนามยอมรับรองกำกับไว้ที่ข้างกระดาษตรงกับบรรทัดที่แก้ไข

(๖) กรณีรายงานประจำวันแผ่นใดชำรุดเสียหายหรือใช้การไม่ได้ ห้ามฉีกทิ้ง แต่ให้ขีดฆ่าด้วยปากกาหมึกแดงทแยงมุมแล้วบันทึกคำว่า “ไม่ใช่” บนเส้นทแยงมุมบริเวณกลางหน้ากระดาษของสมุดรายงานประจำวันแผ่นนั้น และให้ผู้บันทึกลงลายมือชื่อรับรองกำกับไว้ที่หน้ากระดาษ ถ้าสมุดรายงานประจำวันเล่มนั้นมีคู่สำเนาให้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

(๗) การบันทึกรายงานประจำวันให้ใช้ภาษาไทย กรณีคำที่มีความหมายเฉพาะหรือสัญลักษณ์ให้บันทึกด้วยภาษาอื่น หรือสัญลักษณ์นั้นกำกับไว้ในวงเล็บข้อความ

(๘) เมื่อสิ้นสุดรายงานประจำวันในแต่ละวัน ให้หัวหน้าสถานีตำรวจและหัวหน้างานที่เกี่ยวข้องตรวจรายงานประจำวันนั้น แล้วลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานพร้อมผู้จัดบันทึกลงในข้อสุดท้ายรายงานประจำวัน

๖.๒.๓ เนื้อหาที่จะลงในบันทึกประจำวัน

โดยปกติ พนักงานสอบสวนจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการลงบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดีการรับแจ้งเป็นหลักฐาน การรับแจ้งเอกสารหาย ซึ่งในการบันทึกเนื้อหาลงในประจำวันควรจะต้องมีสาระสำคัญเหตุการณ์ทุกขั้นตอนครบถ้วนสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ อ่านแล้วพอที่จะเข้าใจเรื่องราวได้อย่างน้อยเนื้อความจะต้องประกอบด้วย ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม

๖.๒.๔ การลงประจำวันทางอิเล็กทรอนิกส์

ปัจจุบันได้มีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๑๔๗/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑ ให้การบันทึกรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี รายงานประจำวันแจ้งเป็นหลักฐาน และรายงานประจำวันรับแจ้งเอกสารหาย ให้บันทึกในระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ (CRIMES) แทนการบันทึกรายงานประจำวันในสมุดรายงานประจำวันแต่ละประเภท ตามแบบพิมพ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติครอบคลุมทุกหน่วยงานแล้ว

๖.๒.๕ การขอสำเนารายงานประจำวันให้ถือปฏิบัติดังนี้

เมื่อมีการขอสำเนารายงานประจำวัน ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยนั้นเป็นผู้อนุญาต เมื่อได้รับอนุญาต ให้เจ้าหน้าที่ลงบัญชีคุมการขอสำเนาในรายการด้านหลังปกหน้าของสมุดรายงานประจำวันเมื่อมีการลงบัญชีแล้ว ให้นายตำรวจชั้นสัญญาบัตร เป็นผู้รับรองสำเนารายงานประจำวันนั้นแล้วมอบให้ผู้ขอสำเนาต่อไป

มีข้อสังเกตว่า ในการที่จะอนุญาตผู้ใดขอสำเนารายงานประจำวัน ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๑๒ ข้อ ๘ ผู้ที่แจ้งความหรือผู้รับมอบอำนาจเท่านั้นที่จะขอได้

หากมีผู้อื่นที่อ้างว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับเรื่องที่แจ้งนั้นจะขอสำเนารายงานประจำวันดังกล่าว ก็ต้องนำพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ มาพิจารณาและนอกจากนี้ถ้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วก็ให้พิจารณาตามมาตรา ๘ แห่ง ป.วิอาญา ประกอบด้วย

๖.๒.๖ การเก็บรักษา อายุการเก็บรักษา และการทำลายสมุดรายงานประจำวัน

การเก็บรักษาสมุดรายงานประจำวัน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(๑) สมุดรายงานประจำวันที่ได้รับ ให้หัวหน้างานธุรการเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาไว้ที่สถานีตำรวจ หรือหน่วยงาน

(๒) สมุดรายงานประจำวันที่ใช้บันทึกยังไม่หมดเล่มหรือสำรองเพื่อใช้ ให้ตำรวจที่รับผิดชอบในการรับแจ้งเป็นผู้เก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการนั้น

(๓) สมุดรายงานประจำวันที่ได้ใช้บันทึกหมดเล่มแล้ว ให้หัวหน้างานธุรการเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาไว้ที่สถานีตำรวจ หรือหน่วยงาน โดยให้จัดเรียงเป็นหมวดและหมายเลขเล่มเรียงลำดับกันไป เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ การค้นหา หรืออ้างอิง ทั้งนี้จะต้องให้มีความปลอดภัย ไม่สูญหายจนกว่าจะทำลายตามระเบียบ

๖.๒.๗ อายุการเก็บรักษาสมุดรายงานประจำวัน มีดังนี้

(๑) สมุดรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี ให้เก็บรักษาเพื่อรอการทำลายมีระยะเวลา ๕ ปี

(๒) สมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน เอกสารหาย และธุรการ ให้เก็บรักษาเพื่อรอการทำลายมีระยะเวลา ๑ ปี

๖.๒.๘ การทำลายสมุดรายงานประจำวันที่ครบอายุการเก็บรักษา ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(๑) ภายใน ๖๐ วันหลังจากสิ้นปีปฏิทิน ให้หัวหน้างานธุรการ สำนวณสมุดรายงานประจำวันแต่ละประเภทที่บันทึกหมดแล้ว ซึ่งครบกำหนดอายุการเก็บรักษาจัดทำบัญชีตามแบบทำระเบียบนี้เสนอผู้บังคับบัญชา เพื่อขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการทำลาย ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๒๖ ว่าด้วยงานสารบรรณ

(๒) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจ หรือหัวหน้าหน่วยงาน แต่งตั้งนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรอย่างน้อย ๓ นาย เป็นคณะกรรมการทำลายสมุดรายงานประจำวัน แล้วเสนอผู้มีอำนาจ

(๓) ผู้มีอำนาจในการอนุมัติสั่งทำลายสมุดรายงานประจำวัน ในราชการส่วนกลาง ให้เป็นอำนาจของผู้บัญชาการ ในส่วนราชการภูมิภาคให้เป็นอำนาจของหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด

๗. สมุดบัญชียึดและรักษาทรัพย์

ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจมีการยึดสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคดีไว้เป็นของกลางในคดีอาญา พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ในการเก็บรักษา การจำหน่าย การขายทอดตลาดของกลาง ให้เป็นไปตามระเบียบซึ่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๑๘ วางแนวทางปฏิบัติว่า ของกลางสิ่งใดมาถึงสถานีตำรวจ ให้พนักงานสอบสวนจัดรูปพรรณสิ่งของลงในรายงานประจำวันและสมุดยึดทรัพย์ของกลาง แล้วเขียนเลขลำดับที่ยึดทรัพย์ติดไว้กับสิ่งของนั้นให้มั่นคง อย่าให้หลุดหรือสูญหายได้ และเก็บของกลางไว้ในหีบหรือตู้เก็บของกลาง ใส่กุญแจให้เรียบร้อย เว้นแต่ของกลางนั้นมีค่ามาก หากเก็บรักษาที่สถานีตำรวจจะไม่มั่นคงก็ฝากเก็บที่หน่วยงานผู้เบิกต้นสังกัด หรือกองการเงินสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การยึด การมอบ การรับคืนของกลาง ให้ผู้ยึด ผู้มอบ ผู้รับลงชื่อไว้ในสมุดยึดทรัพย์ของกลางและรายงานประจำวันเป็นสำคัญ รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งของกลางที่ลงยึดไว้ ให้จดบันทึกรายละเอียดลงในสมุดบัญชียึดและ

รักษาทรัพย์สินตามแบบ ค.๔๘ - ต.๔๐ แบบพิมพ์จะมีตาราง ๑๐ ช่องให้กรอกข้อมูล ได้แก่ ๑.เลขลำดับประจำปี ๒.คดีที่หรือข้อประจำวัน ๓.รายละเอียดรูปพรรณทรัพย์สินของ ๔.วันเวลาที่พบทรัพย์สินของ ๕.วันเวลาที่ไต่สวนทรัพย์สินของ ๖.เหตุที่ต้องยึด ยึดจากใคร ใครเป็นผู้ยึดไว้ ๗.ใครเป็นผู้สั่งจำหน่ายทรัพย์สินของ ให้จำหน่ายโดยวิธีใด ลงชื่อและตำแหน่งผู้สั่งไว้ด้วย ๘.ได้จำหน่ายทรัพย์สินของไปโดยวิธีใด จำหน่ายแก่ใคร แต่วันเดือนปีใด ๙.ลายมือชื่อผู้ที่ได้รับของ ๑๐.ช่องหมายเหตุ พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการให้ถูกต้อง ครบถ้วนซึ่งผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ตรวจสอบตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๒๐ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๘. การลงข้อมูลในระบบ Crimes

ระบบ CRIMES ย่อมาจาก Criminal Record Information Management Enterprise System หรือระบบสารสนเทศข้อมูลอาชญากรรมสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยมีที่มาที่ไปดังนี้

สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้จัดทำโครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ สถานีตำรวจเพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานีตำรวจทั่วประเทศและหน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาซึ่งในปัจจุบันยังขาดการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการปฏิบัติหน้าที่โดยจะทำการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนของ สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่บันทึกและจัดเก็บข้อมูล ที่จำเป็นสำหรับงานสืบสวนสอบสวนเพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนสามารถบันทึก จัดเก็บและเรียกใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลกลางเดียวกันได้เสร็จสิ้น ณ หน่วยงานนั้น ๆ และสามารถประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนของการนำเข้าและการจัดเก็บข้อมูล เป็นวิธีลดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงานและรองรับการที่จะประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจะมีขึ้นในอนาคต การจัดการระบบคอมพิวเตอร์ในโครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสถานีตำรวจเป็นงานที่ต้องอาศัย ความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้านเนื่องจากระบบงานดังกล่าวใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนในการออกแบบเพื่อให้สนองรับต่อความต้องการใช้ระบบของสถานีตำรวจ การจัดการระบบต้องเสียเวลาการเตรียมและดำเนินการอย่างมากจะต้องทำด้วยความรอบคอบและระมัดระวังโดยอาศัยความรู้ทางศาสตร์เกี่ยวกับเครือข่ายระบบคอมพิวเตอร์ การบริหารและดำเนินโครงการโดยมีขอบเขตการทำงานของระบบ CRIMES ดังนี้

- ☐ ระบบบันทึกข้อมูล คดีอาญาทั่วไป คดีอุบัติเหตุจราจร เหตุทรัพย์สินหาย เหตุรถหาย เหตุคนหาย พลัดหลง เหตุคนตายไม่ทราบชื่อ แผนประทุษกรรม เหตุที่ต้องรายงาน
- ☐ ระบบบันทึกและติดตามบุคคลพันโทษ
- ☐ ระบบการออกคำขอหมายจับ ประกาศสืบจับ และถอนประกาศสืบจับ
- ☐ ระบบการออกคำขอต่าง ๆ เช่น หมายจับ ผัดฟ้อง ผากัง
- ☐ ระบบบันทึกการปล่อยตัวชั่วคราวและการให้ประกันตัว
- ☐ ระบบการขออายัดตัว และการรับรองการอายัดตัว
- ☐ ระบบบันทึกผลการตรวจสอบประวัติ
- ☐ ระบบรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-Form)

ขั้นตอนการทำงานระบบ CRIMES

โดยสามารถศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติมได้จากคู่มืออบรมหลักสูตรพนักงานสอบสวน
 การใช้งานระบบสารสนเทศข้อมูลอาชญากรรมสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 CRIMES: Criminal Record Information Management Enterprise System

บทที่ ๖

การสอบสวนผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหา

เมื่อรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่าตามพฤติการณ์แห่งคดีการกระทำของผู้ต่อนั้นเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดฐานใด ตามกฎหมายฉบับใด บทบัญญัติมาตราใด เป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ตามหลักเกณฑ์ ป.อาญา มาตรา ๒, ๓ และ ๕๙ ประกอบบทมาตราที่กำหนดการกระทำใดเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ภายใต้อายุความ ก่อนอื่นพนักงานสอบสวนต้องแยกองค์ประกอบความผิดแต่ละคดีให้ได้เสียก่อน จึงจะตั้งรูปคดีและเตรียมประเด็นในการสอบสวน จากนั้นจึงจะแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหา โดยมีอำนาจเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใด ซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีมาถามปากคำตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ และมีอำนาจแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ เมื่อมีหลักฐานตามสมควร การถามปากคำนั้นประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ บทที่ ๕ ได้วางแนวทางการปฏิบัติไว้

๑. การสอบสวนผู้เสียหาย

ผู้เสียหายมี ๒ จำพวก กล่าวคือเอกชนเป็นผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ประการหนึ่ง กับรัฐเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาแผ่นดินหรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่าความผิดอันยอมความไม่ได้อีกประการหนึ่ง ความผิดอาญาแผ่นดินบางคดีทั้งเอกชนและรัฐเป็นผู้เสียหายด้วยกันทั้งคู่ เมื่อกรณีเหตุเกิดผู้เสียหายที่เป็นเอกชนจะมาแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาแผ่นดินก็ตาม เรียกว่าเป็นการร้องทุกข์ ส่วนเอกชนผู้อื่นที่มีได้เป็นผู้เสียหายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่นำคดีความผิดอาญาแผ่นดินมาแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา เรียกว่าการกล่าวโทษ ทั้งสองกรณีเมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษไว้แล้ว จะทำการสอบปากคำไว้เป็นผู้กล่าวหา โดยใช้แบบพิมพ์บันทึกคำให้การผู้กล่าวหาหรือพยาน (แบบ ส ๕๖-๔) ตามบทที่ ๕ แบบพิมพ์ที่ใช้เกี่ยวกับคดี ลำดับที่ ๘ ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖

- ประเด็นในการสอบสวน ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ บทที่ ๕ การถามปากคำ ข้อ ๒๔๕ ก) หลักการถามปากคำผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ข้อ ๒๔๖ ประกอบหนังสือกองคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๐๐๐๔.๖/๑๐๔๔๐ ลง ๓ ก.ย. ๔๕ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการทำสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติมและได้เพิ่มเติมประเด็นที่ยังขาดอยู่ให้สมบูรณ์ขึ้น ดังนี้

๑.๑ ประเด็นหรือคำถามทั่วไป

- (๑) ถามชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อาชีพ
- (๒) เลขบัตรประจำตัวประชาชน
- (๓) ภูมิลำเนา ที่อยู่ที่เกิด
- (๔) ชื่อบิดา มารดา
- (๕) ความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องกับคู่กรณี ว่าเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์อย่างไร
- (๖) ประวัติพอสังเขป เกี่ยวกับสถานภาพว่าสมรสหรือหย่าร้าง หรืออยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสกับผู้ใด มีบุตรด้วยกันหรือไม่กี่คน ใครบ้าง จบการศึกษาระดับใด สถานที่ติดต่อได้ที่บ้าน ที่ทำงาน หมายเลขโทรศัพท์ที่ใช้ติดต่อของตนเอง และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ใกล้ชิด หากติดต่อกับตนเองไม่ได้ หรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นใด

(๗) ความสามารถเข้าใจและตอบคำถามพนักงานสอบสวนได้หรือไม่
(๘) หากเป็นบุคคลต่างประเทศหรือใช้ภาษาถิ่นที่ไม่เข้าใจ ก็ให้ใช้ล่ามแปลเป็นภาษาไทย
(๙) หากเป็นคนใบหูหนวกหรือตาบอดในการให้ปากคำก็ให้เขาสามารถสื่อความหมายทางอื่นเพื่อให้เข้าใจคำถามได้หรืออาจใช้ล่ามมาช่วยในการสื่อความหมาย

(๑๐) ถ้าใช้ล่ามแปล ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล และให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓

(๑๑) ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้น ยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้น ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ วรรคสี่

(๑๒) จะให้ปฏิญาณหรือสาบานตามลัทธิศาสนาของเขาก่อนก็ได้

๑.๒ การแจ้งสิทธิของผู้เสียหาย

(๑) แจ้งสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๔๔/๑ ในคดีที่สามารถเรียกร้องความเสียหายได้ ซึ่งเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

(๒) แจ้งสิทธิตาม พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔ ตามมาตรา ๖/๑ ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตาม พ.ร.บ.นี้ ซึ่งตาม มาตรา ๒๒ ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายหรือบุคคลตามมาตรา ๒๓ ต้องยื่นคำขอตามแบบภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

(๓) แจ้งสิทธิตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.๒๕๕๑ ตามมาตรา ๓๔, ๓๕ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

(๔) ในการถามปากคำเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ให้มีสหวิชาชีพหรือบุคคลที่เด็กร้องขอร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ (อาจถูกผู้เสียหายหรือพยานตั้งข้อรังเกียจได้หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้ถาม)

(๕) กรณีเป็นความผิดที่เข้าเงื่อนไขที่จะไกล่เกลี่ยได้ ตาม พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามมาตรา ๔๓ (แจ้งผู้เสียหาย)

๑.๓ กรณีผู้กล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ

(๑) ให้ระบุตำแหน่ง/หน่วยงานที่สังกัด

(๒) ขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย/หน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

(๓) มีความเกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร

๑.๔ ประเด็นหรือคำถามที่เกี่ยวกับคดี

(๑) วัตถุประสงค์ที่มาพบพนักงานสอบสวน เพื่อต้องการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษผู้ใด โดยเฉพาะความผิดส่วนตัวต้องมีการร้องทุกข์มอบคดีให้กับพนักงานสอบสวน มิเช่นนั้นพนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจในการสอบสวน และการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษดังกล่าว มีการกระทำความผิดใดเกิดขึ้น ไม่จำเป็นต้องระบุข้อกฎหมาย ถ้าเป็นผู้รับมอบอำนาจหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๔, ๕ หรือ ๖ ให้กล่าวไว้ด้วย และมอบหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้กับพนักงานสอบสวนหากหลักฐานยังไม่ครบให้พนักงานสอบสวนติดตามเอกสารมาประกอบต่อไป

- (๒) วัน เดือน ปี เวลา กับสถานที่เกิดเหตุ(จุดเกิดเหตุ) ตำบล อำเภอใด โดยชัดแจ้ง
- (๓) อาการกิริยาของผู้กล่าวหาและผู้กระทำนั้นเป็นอย่างไร ตลอดจนพฤติการณ์แห่งคดี และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ ให้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเก็บร่องรอย หลักฐานต่าง ๆ เพื่อตรวจพิสูจน์และเปรียบเทียบกับผู้ต้องสงสัย ในคดีที่เห็นว่าจำเป็นต้องตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ
- (๔) มูลเหตุจูงใจแห่งคดีมีอย่างไร
- (๕) ใครเป็นผู้กระทำ รู้จักหรือเพียงแต่จำได้หรือจำไม่ได้เลย ถ้ารู้จักขอให้ระบุไว้ให้ชัด หากมีหลายชื่อให้ระบุไว้ทุกชื่อ ถ้าไม่รู้ชื่อต้องถามดำเนินรูปพรรณของผู้กระทำผิดไว้ให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ถ้าสามารถระบุชื่อบิดา มารดา ภรรยา บุตรหรือญาติของผู้กระทำผิดได้ด้วยยิ่งดี ถ้ามีหลายคนให้แยก รายละเอียดของคนร้ายทุกคน แต่ละคนร่วมกันหรือแบ่งหน้าที่กระทำผิดกันอย่างไร ซึ่งการสอบปากคำในส่วนนี้ หากรู้เห็นผู้กระทำความผิดจะต้องสอบให้ปรากฏถึงดำเนินรูปพรรณไว้ทุกครั้ง เพราะเป็นส่วนสำคัญ ในการขอศาลออกหมายจับ ซึ่งบางกรณีสามารถออกหมายจับโดยอาศัยดำเนินรูปพรรณเพียงอย่างเดียวได้
- (๖) เหตุที่รู้จักและจำได้ อาศัยเหตุผลอย่างไร เช่น เป็นคนเคยรู้จักหรือเห็นหน้ากันมาก่อน หรือมีเหตุผลประการใดเป็นเหตุให้จำได้
- (๗) ถ้าไม่รู้จักชื่อและหรือไม่เคยเห็นหน้ามาก่อน เห็นหน้าในระยะเวลาานเท่าใด เหตุที่จำได้อย่างแม่นยำเพราะเหตุใดเห็นอีกครั้งจำได้หรือไม่ หากเป็นไปได้ให้สเก็ตซ์ภาพคนร้ายไว้ด้วย
- (๘) ให้ดูแฟ้มภาพประวัติคนร้าย/สำเนาภาพถ่ายทะเบียนราษฎรผู้ต้องสงสัย/บุคคลพันโท/พันโท/ประวัติคนร้าย/เปรียบเทียบแผนประทุษกรรมของอาชญากรรมกลุ่มความผิดต่าง ๆ หากตรงกับคนร้ายให้บันทึกไว้เป็นหลักฐานประกอบคดีพร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องลงชื่อรับรองไว้ด้วย
- (๙) หากได้ตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัย จัดให้มีการชี้ตัวกรณีไม่รู้จักกันมาก่อนหรือดูตัวกรณีที่รู้จักกันมาก่อน
- (๑๐) ขณะเกิดเหตุเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน เห็นเหตุการณ์ชัดเจนหรือไม่เห็นจากแสงสว่างใด แสงสว่างดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ชัดเจนในระยะกี่เมตร หากเป็นเวลากลางคืนเห็นจากแสงสว่างอะไร จุดที่มีแสงส่องสว่างมายังเหตุการณ์ระยะทางเท่าใด หากกำลังไม่เป็นการชัดเจนว่าเวลาเกิดเหตุเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืนให้สอบถามกรมอุตุนิยมวิทยามาประกอบคดี ระยะการมองเห็นของผู้ให้ปากคำเห็นได้ระยะทางเท่าใดกี่เมตร
- (๑๑) ทรัพย์สินที่ต้องสูญหายเสียหายนั้นมีอะไรบ้างเป็นของใคร การได้มาของทรัพย์สินเป็นอย่างไร แต่ละชิ้นมีราคาเท่าใด รวมทั้งหมดราคาเท่าใด (จัดรูปพรรณโดยละเอียดเท่าที่จำได้ อาทิ ทรัพย์สินที่สูญหายเป็นอะไร ยี่ห้อ รุ่น หมายเลขประกอบของทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ดำเนินรูปพรรณพิเศษ เช่น รอยบุบสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาในเมื่อพบทรัพย์สินที่หายหรือที่ถูกประทุษร้ายในภายหลัง)
- (๑๒) ผู้เสียหายในคดีนี้มีใครบ้าง ถูกทำร้ายหรือได้รับความเสียหายอย่างไร เหตุใดจึงต้องมาเกิดเหตุด้วยกัน หากมีผู้เสียหายหลายคนให้เรียงลำดับ เป็นผู้กล่าวหาที่ ๑, ที่ ๒, ที่ ๓ ตามลำดับไป
- (๑๓) การเดินทางมายังหรือผ่านมาทางที่เกิดเหตุ มาด้วยยานพาหนะใด มาจากที่ใด ผ่านเส้นทางใดบ้างและจะไปยังที่ใด โดยใช้เส้นทางใดในการเดินทางสู่จุดหมายปลายทาง
- (๑๔) ถ้าผู้กล่าวหาได้รับบาดเจ็บ จะต้องสอบสวนด้วยว่าได้ถูกทำร้ายด้วยอาวุธชนิดใด ถูกทำร้ายอย่างไร มีบาดแผลมากน้อยเท่าใด กรณีถูกทำร้ายอาจถึงแก่ชีวิตได้ให้พนักงานสอบสวนรีบไปพบผู้ที่ถูกทำร้ายนั้นเพื่อสอบปากคำ เพื่อได้คำบอกเล่าของคนที่มีความรู้สึกว่าตนเองตายแน่แล้วจะพูดความจริงว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อฟังประกอบพยานอื่นจะมีน้ำหนักของพยานมาก หากเป็นไปได้ควรสอบต่อหน้าแพทย์หรือพยาบาลและให้บุคคลเหล่านั้นลงชื่อไว้ในบันทึกคำให้การด้วย (ให้แพทย์ตรวจร่างกาย บาดแผลและให้มีความเห็นของแพทย์ประกอบด้วย ถ้าถึงตายก็ต้องมีใบชันสูตรพลิกศพตามระเบียบการชันสูตรพลิกศพ)

(๑๕) ผู้กระทำความผิดใช้ยานพาหนะชนิดใด ยี่ห้อ สี รูปพรรณยานพาหนะ สภาพของยานพาหนะ ตำหนิที่สังเกต หมายเลขทะเบียนรถอะไร ก่อนเกิดเหตุคนร้ายมาจากทิศทางใด หลังเกิดเหตุเส้นทางหลบหนีของคนร้ายไปทิศทางใด

(๑๖) ของกลางในคดีมีอะไรบ้าง/ยึดจากผู้ใด/หรือยึดจากที่เกิดเหตุ/มีการถ่ายภาพจุดที่ยึดของกลางในที่เกิดเหตุหรือไม่อย่างไร หากเป็นอาวุธมีดให้บอกลักษณะของมีด ความกว้างยาวของตัวมีด ความยาวของด้าม หากยึดมาได้ให้ถ่ายภาพของกลางพร้อมวางสเกล นำเข้าสำนวน

(๑๗) มีใครรู้เห็นเหตุการณ์นั้นบ้าง มีใครอยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุบ้างหรือไม่ สงสัยผู้ใดบ้างหรือไม่อย่างไร หรือจะอ้างพยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคลอย่างไรบ้าง

(๑๘) หากได้ตัวผู้ต้องหาตามดำเนินคดีแล้วจะคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่ เพราะเหตุใด (ป.วิอาญา มาตรา ๑๐๘/๒)

(๑๙) การถามปากคำผู้กล่าวหาควรถามไปตามลำดับเหตุการณ์ เพื่อมิให้เกิดความสับสนและเข้าใจง่าย

(๒๐) คำถามอื่นๆ ตามประเด็นและตามรูปคดี

๒. การสอบสวนพยาน

๑) สอบสวนประจักษ์พยาน ประเด็นเช่นเดียวกับผู้เสียหายตามข้อ ๑ เท่าที่เกี่ยวข้องกับพยาน

๒) สอบสวนพยานแวดล้อมกรณี ประเด็นเช่นเดียวกับผู้เสียหายตามข้อ ๑ เท่าที่เกี่ยวข้องกับพยาน

๓. การสอบสวนผู้ต้องหา

เมื่อผลการสอบสวนมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น พนักงานสอบสวนจึงจะใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ แจ้งข้อหาดำเนินคดีกับผู้ต้องหานั้น ซึ่งผู้ต้องหาได้อยู่ในอำนาจการสอบสวน โดยอาจถูกเรียก หรือถูกส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนซึ่งการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๕

- ประเด็นในการสอบสวน ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ บทที่ ๕ การถามปากคำ ข้อ ๒๔๕ ข) หลักการถามปากคำผู้ต้องหา ข้อ ๒๔๗ ประกอบหนังสือ กองคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๐๐๐๔.๖/๑๐๔๔๐ ลง ๓ ก.ย. ๔๕ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการทำสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติมและได้เพิ่มเติมประเด็นที่ยังขาดอยู่ให้สมบูรณ์ขึ้น ดังนี้

๓.๑ ประเด็นหรือคำถามทั่วไป

(๑) ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล เชื้อชาติ สัญชาติ อายุ ศาสนา อาชีพ

(๒) เลขบัตรประจำตัวประชาชน

(๓) บิดา มารดา

(๓) ภูมิลำเนา ที่อยู่ที่เกิด ที่ทำงานที่บ้าน หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อกับ

(๔) ความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องกับคู่กรณี ว่าเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์อย่างไร

(๕) ความสามารถ เข้าใจและตอบคำถามพนักงานสอบสวนได้หรือไม่ สามารถต่อสู้คดีได้

ไม่เป็นกรณีตามเงื่อนไข ป.วิอาญา มาตรา ๑๔

(๖) ถ้าใช้ล้ามแปล ล้ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล้ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล และให้ล้ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓

(๗) แจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ (คำว่าแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ให้ระบุฐานความผิด)

(๘) ถ้าผู้ต้องหาหลายคนให้เรียงลำดับไป หากผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล ให้พนักงานสอบสวนเรียกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลและตรวจสอบว่าบุคคลที่พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหา นั้นมีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลนั้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗ ด้วย การสอบสวนผู้ต้องหาในฐานะนิติบุคคลหรือในฐานะส่วนตัวให้แยกดำเนินการให้ชัดเจน ซึ่งบุคคลที่ถูกแจ้งข้อหาหรือถูกสอบสวนอาจเป็นบุคคลเดียวกันแต่อยู่คนละฐานะกันได้ เช่น นาย ก.(ในฐานะผู้แทนบริษัท... หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด....) ผู้ต้องหาที่ ๑, นาย ก.(ในฐานะส่วนตัว) ผู้ต้องหาที่ ๒ เป็นต้น

(๙) ประวัติของผู้ต้องหาพอสังเขป สถานภาพโสดหรือสมรสหรืออยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา กับใคร มีบุตรกี่คน ใครบ้าง หรือหย่าร้าง จบการศึกษาระดับใด มีประวัติเคยต้องหาคดีอาญาหรือเคยต้องโทษหรือไม่อย่างไร

(๑๐) กรณีเป็นความผิดที่เข้าเงื่อนไขที่จะไต่สวนได้ ตาม พ.ร.บ.การไต่สวนข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไต่สวนข้อพิพาททางอาญา ตาม มาตรา ๔๓ (แจ้งผู้ต้องหา)

๓.๒ การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา

(๑) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(๒) คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้จัดหาทนายความให้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคหนึ่ง

(๓) คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้จัดหาทนายความให้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคสอง (เมื่อจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุอันจำเป็นในสำนวนการสอบสวนด้วยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคสี่)

(๔) ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๓ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๒ (สหวิชาชีพตาม มาตรา ๑๓๓ ทวิ อาจถูกผู้ต้องหาตั้งข้อรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้น)

(๕) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๓

(๖) ก่อนถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ ก่อนว่า

- ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

- ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

(๗) ความผิดบางเรื่อง การรับสารภาพของผู้ต้องหาและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์นำไปสู่การขยายผลในด้านการป้องกันปราบปราม กฎหมายวางหลักเกณฑ์ให้ศาลลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำตามกฎหมายได้ เช่น มาตรา ๑๐๐/๒ แห่ง พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้) ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิดังกล่าวให้ปรากฏไว้ในสำนวนการสอบสวน และหลังจากแจ้งสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑-๑๓๔/๔ แล้ว จึงจะถามรายละเอียดในประเด็นแห่งคดี

ข้อสังเกต

- ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามมาตรา ๑๓๔/๔ หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

๓.๓ ประเด็นหรือคำถามเกี่ยวกับคดี

(๑) ตามที่ถูกกล่าวหาว่านั้น จริงหรือไม่

(๒) ถ้าไม่จริงในวันเวลาเกิดเหตุขึ้น ผู้ต้องหาทำอะไร อยู่ที่ไหน มีหลักฐานที่อ้างอย่างไร คือใครบ้างและเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน อาจตรวจสอบย้อนเวลาก่อนเกิดเหตุและตรวจสอบภายหลังเกิดเหตุด้วย

(๓) ถ้าผู้ต้องหารับสารภาพ อย่าเชื่อว่าในชั้นศาลจะให้การรับสารภาพเหมือนชั้นสอบสวน ให้ทำการสอบสวนเสมือนว่าผู้ต้องหานั้นให้การปฏิเสธและพิสูจน์คำรับของผู้ต้องหาลงท้ายที่ได้อ้างเป็นความจริงทุกประการ โดยต้องสอบปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ถูกอ้างถึงหรือพาดพิงถึงทุกรายเท่าที่สามารถทำได้ในประเด็นแห่งคดีตลอดจนประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงต้องส่งตัวไปให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องด้วยวาทะต่อศาลภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาจับกุม

(๔) มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดมีอย่างไร

(๕) คำรับสารภาพของผู้ต้องหา หากเป็นการกล่าวหาที่มีหลายข้อหาโดยบางข้อหาใช้คำว่าหรือ เช่น ลักทรัพย์หรือรับของโจร เวลาถามปากคำผู้ต้องหาให้ถามให้ชัดเจนว่าผู้ต้องหารับสารภาพในข้อหาใดและปฏิเสธในข้อหาใด เพื่อมิให้ผู้ต้องหาหลงข้อต่อสู้

(๖) ในการพิสูจน์คำรับของผู้ต้องหา นอกจากสอบปากคำบุคคลแล้ว ยังต้องพิสูจน์ติดตามตรวจยึดสิ่งของหรือของกลางพยานวัตถุ เช่น อาวุธ สิ่งของผิดกฎหมาย ยานพาหนะที่ใช้ หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนพยานเอกสารทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันการกระทำผิดดังกล่าวด้วย

(๗) หากมีการกล่าวอ้างมีการใช้โทรศัพท์ หรือไลน์หรือการสื่อสารทางออนไลน์หรือสื่อสารสารสนเทศหรืออิเล็กทรอนิกส์ไปถึงหน่วยงานหรือถึงบุคคลใด ให้ตรวจสอบและขอหลักฐานการสื่อสารจากบริษัทผู้ให้บริการหรือหน่วยงานใดมาประกอบสำนวนและสอบปากคำบุคคลที่ติดต่อถึงกันตามรูปคดี

(๘) ในการอ้างถึงบุคคลหรือสถานที่ให้นำข้อมูลหรือภาพถ่ายประกอบสำนวนการสอบสวน

(๙) หากมีการโอนเงิน ให้ขอหลักฐานการโอนเงินไปยังสถาบันการเงินและสอบปากคำผู้เกี่ยวข้อง

(๑๐) คดีที่ไม่ต้องฟ้องด้วยวาทะ หากผู้ต้องหาสมัครใจนำชี้ที่เกิดเหตุ ให้พนักงานสอบสวนจัดให้ผู้ต้องหานำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

(๑๑) ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เส้นทางเข้าออกสถานที่เกิดเหตุ เส้นทางหลบหนี สำนวนว่ามีกล้องวงจรปิดหรือไม่ หากมีให้นำภาพจากกล้องวงจรปิดประกอบสำนวนการสอบสวน

(๑๒) กรณีผู้ต้องหาปฏิเสธขอให้การขึ้นศาล พนักงานสอบสวนไม่ควรถามคำถามเดียวและให้ผู้ต้องหาตอบคำตอบเดียวว่า ปฏิเสธขอให้การขึ้นศาล แต่ควรถามโดยแตกประเด็นคำถามให้ผู้ต้องหาตอบไล่ไปทีละประเด็นคำถามและพนักงานสอบสวนต้องแสวงหาพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยจะต้องมีการแจ้งสิทธิที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายให้ทราบก่อนการดำเนินการเรื่องดังกล่าว

(๑๓) การถามปากคำผู้ต้องหา ไม่จำเป็นต้องถามเรียงลำดับเหตุการณ์ก็ได้ กรณีที่ผู้ต้องหาไม่ให้ความร่วมมือและการสอบปากคำผู้ต้องหาจะไม่ได้ความจริง การหลีกเลี่ยงลำดับคำถามจะทำให้ผู้ต้องหาปรุงแต่งคำให้การได้มากขึ้น

(๑๔) ถามผู้ต้องหาว่า จะอ้างพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดเป็นพยานหลักฐานบ้างหรือไม่อย่างไร

๔. ประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดในกลุ่มคดีที่มักจะเกิดขึ้นบ่อย

ประเด็นหรือคำถามทั่วไปเกี่ยวกับความผิดต่างๆ ที่เป็นคำถามเหมือน ๆ กันจะเป็นประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าการถามผู้เสียหาย พยานหรือผู้ต้องหาก็ตาม แต่ประเด็นคำถามอื่น ๆ ที่ต้องถามเพิ่มเติมแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มความผิดแต่ละประเภท เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและหลักฐานว่าครบองค์ประกอบความผิดในฐานใด เพื่อจะได้แจ้งข้อหากับผู้ต้องหาได้ถูกต้องครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทซึ่งต้องลงโทษบทหนักหรือเป็นการกระทำความผิดต่างกรรมต่างวาระลงโทษเรียงกระทงความผิดทุกกรรมไปก็ตาม ซึ่งจะได้ยกตัวอย่างในบางกลุ่มความผิด ดังต่อไปนี้

๔.๑ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

๔.๑.๑ การพิจารณาการกระทำว่าเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้าย

การจะดูว่าผู้กระทำความผิดมีเจตนาเป็นเช่นใด เป็นเรื่องที่อยู่ในจิตใจยากที่จะหยั่งรู้ได้ แต่มีเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้พิจารณาและวิเคราะห์ได้ เรียกว่ากรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา โดยดูอาวุธ ภาวะที่ถูกกระทำต่อ อาการของผู้ถูกกระทำ อากัปกิริยาของผู้กระทำประกอบกัน เช่น

๑) อาวุธที่ใช้

(๑) ระเบิด มีเจตนาฆ่าแน่นอน

(๒) อาวุธปืน อาจดูความรุนแรงของอาวุธปืนประกอบด้วยอาวุธปืนที่มีอำนาจรุนแรง เช่น อาวุธปืนขนาด .๔๔, .๓๕๗, .๓๘, .๓๒ ส่วนที่ไม่ร้ายแรงเช่น ขนาด .๒๒, อาวุธปืนประจุปากที่ผลิตขึ้นเอง อย่างอาวุธปืนอัดลมคงมีแต่เจตนาทำร้าย บางกรณีต้องดูพฤติการณ์แห่งการกระทำประกอบด้วย อาวุธปืนใดจะมีอำนาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือไม่ เมื่อพนักงานสอบสวนส่งไปตรวจพิสูจน์ที่ สพฐ.จะมีคำถามไปด้วยว่า อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนดังกล่าวสามารถทำอันตรายต่อชีวิตได้หรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญก็จะตอบมาให้ตามรายงานผลการตรวจพิสูจน์เพื่อประกอบคดี

- อาวุธปืนที่มีอำนาจหากยิงเล็งปากกระบอกปืนไปยังบุคคลใดในระยะหวังผล เป็นเจตนาฆ่า ถ้ากระสุนปืนไม่ถูกผู้ใด หรือถูกบุคคลใดจนได้รับบาดเจ็บไม่ถึงแก่ความตาย เป็นการลงมือกระทำความผิดแล้วแต่ไม่สำเร็จรับผิดฐานพยายามฆ่า ถ้าอยู่ในระยะใกล้ชิดเล็งยิงได้และเล็งยิงต่ำเล็งไปที่นิ้วเท้าทำให้บาดเจ็บ และไม่ยิงซ้ำทั้งที่มีโอกาส เป็นเจตนาทำร้ายกรณีอาวุธปืนลูกซองเมื่อยิงกระสุนจะกระจายออกอาจมีเจตนาฆ่า

- ใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปในบ้านที่มีผู้คนอยู่อาศัย ในวิถีกระสุนที่อยู่ในระนาบเดียวกับคนอาศัยในบ้านดังกล่าว เป็นเจตนาฆ่าโดยเล็งเห็นผล ถ้ายังวิถีกระสุนขึ้นสูงไปที่ชายคาบ้าน เป็นการยิงข่มขู่ไม่มีเจตนาฆ่า

- ใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปในยานพาหนะที่มีผู้คนโดยสารขณะที่แล่นสัญจรไปตามเส้นทางสัญจร เป็นเจตนาฆ่าโดยเล็งเห็นผล

- ยิงอาวุธปืนเข้าไปในกลุ่มคน เป็นเจตนาฆ่าโดยเล็งเห็นผล

- ยิงขึ้นฟ้าหรือยิงไปทางอื่นเป็นข่มขู่

- การใช้อาวุธปืนยิง ควรแจ้งให้ สภ. ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญมาทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและตรวจวิถีกระสุน จะทำให้น้ำหนักการรับฟังพยานมั่นคงขึ้น

(๓) อาวุธมีด ต้องดูลักษณะและขนาดของอาวุธมีดด้วย เช่น อาวุธมีดปลายแหลม มีดปัดตอหรือขวานที่มีน้ำหนักมาก อาจเป็นเจตนาฆ่า มีดทำครัวหรือมีดปอกผลไม้ อาจเป็นเจตนาทำร้าย เป็นต้น

(๔) ยาพิษ ดูที่ปริมาณและความรุนแรงของยาพิษแต่ละชนิด หากความรุนแรงมากและปริมาณที่วางยาพิษถึงขนาดที่ทำให้ตายได้ ก็เป็นเจตนาฆ่า หากรักษาทันที่ความผิดไม่สำเร็จ เป็นพยายามฆ่า หากวางยาพิษต่อเนื่องไม่ให้อยู่รอดเพื่ออำพรางให้เกิดการป่วยเจ็บเรื้อรังก่อนตาย เป็นเจตนาฆ่า หากไม่สำเร็จเป็นพยายามฆ่า

(๕) วัตถุอื่นๆ ดูที่ขนาดน้ำหนักและความยาว เช่น ท่อนไม้ ท่อนเหล็ก ที่มีขนาดที่ทำให้ถึงแก่ความตายได้หากทุบตีไปที่อวัยวะสำคัญและกระทำซ้ำหลายครั้ง ก็เป็นเจตนาฆ่าได้

๒) อวัยวะที่ถูกกระทำต่อ ถ้าเป็นอวัยวะสำคัญ เช่น ศีรษะ ทรวงอก ช่องท้อง เป็นต้น อาจเป็นเจตนาฆ่า แต่หากอวัยวะที่ถูกทำร้ายเป็นแขน ขา มือ เท้า อย่างนี้มีเจตนาทำร้าย แต่ต้องดูด้วยว่ามีไว้ฆ่าผู้กระทำเจตนากระทำต่ออวัยวะสำคัญแต่ผู้เสียหายหลบทันหรือมีเหตุขัดขวางเสียก่อน อาวุธถูกที่แขน ขา มือ เท้า อย่างนี้ อาจไม่ใช่เจตนาทำร้าย แต่เจตนาฆ่าได้ หากลงมือแล้วไม่สำเร็จอาจเป็นความผิดฐานพยายามฆ่า

๓) อาการบาดเจ็บของผู้ถูกกระทำ เช่น ได้รับบาดเจ็บจนกระทั่งอวัยวะสำคัญก็อาจเป็นเจตนาฆ่า หากลงมือแล้วความผิดไม่สำเร็จก็เป็นพยายามฆ่า หากมีบาดเจ็บที่อวัยวะที่ไม่สำคัญ เช่น แขน ขา มือ เท้า อาจเป็นเจตนาทำร้าย หากบาดเจ็บมากเป็นแผลฉกรรจ์ก็เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นอันตรายสาหัส รับโทษหนักขึ้น อาการบาดเจ็บเล็กน้อยเพียงใดต้องให้แพทย์ทำการตรวจร่างกายชั้นสุดบาดเจ็บและให้ความเห็นประกอบด้วย สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา เช่น นอนพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลกี่วัน หลังออกจากโรงพยาบาลแล้วแพทย์นัดตรวจต่อเนื่องใช้เวลานานเท่าใด แพทย์จะระบุว่าอวัยวะส่วนใดได้รับบาดเจ็บ ขนาดบาดเจ็บกว้างเท่าใด ยาวเท่าใด ลึกเท่าใด หากรักษาไม่ทันที่ที่จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตหรือไม่ แพทย์จะระบุไว้ให้ความเห็นว่าใช้เวลารักษาที่วันอาการบาดเจ็บจึงจะหายเป็นปกติ หากไม่มีภาวะแทรกซ้อน แต่ผลของการบาดเจ็บจะสาหัสหรือไม่พิจารณาตาม ป.อาญา มาตรา ๒๙๗ โดยเฉพาะ มาตรา ๒๙๗(๘) จะเป็นการป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่า ๒๐ วันหรือจนประกอบกรณีกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่า ๒๐ วัน หรือไม่นั้น อยู่ที่ความเป็นจริงที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ ความเห็นของแพทย์ว่าใช้ระยะเวลาในการรักษานานเท่าใดเป็นส่วนประกอบเท่านั้น ไม่ได้ยึดเอาแต่หลักรายงานผลการชันสูตรบาดเจ็บของแพทย์แต่เพียงอย่างเดียว เช่น ได้รับบาดเจ็บกระดูกแขนร้าว แพทย์ลงความเห็นไม่เกิน ๑๔ วัน อย่างนี้ ความเป็นจริงผู้เสียหายอาจมีอาการบาดเจ็บที่ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติเกินกว่า ๒๐ วันก็ได้ เป็นต้น ต้องดูเป็นกรณีไป

๔) อากัปภิกขของผู้กระทำ เรื่องเจตนาเป็นเรื่องภายในจิตใจคน แต่อากัปภิกขเป็นสิ่งที่ยังบอกเจตนาภายในได้ เช่น ขณะเกิดเหตุผู้กระทำพูดว่าจะฆ่าเสียให้ตายเดี๋ยวนี้ หรือพูดว่าจะสั่งสอนให้รู้สึกสำนึกเสียบ้าง อย่างนี้ก็จะบอกได้ว่าผู้กระทำมีเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้าย หรือบางครั้งไม่จำเป็นต้องพูดแต่เป็นการแสดงอากัปภิกขอยู่ในตัวของมันเอง เช่น ใช้วัตถุระเบิด หรือใช้อาวุธปืนที่มีอำนาจอย่างนี้ไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาเป็นคำพูดก็พอจะรู้เจตนาแล้ว หรือคำพูดบางครั้งบอกว่าจะฆ่าเสียให้ตายแต่อาจมีเจตนาข่มขู่ หรือเพียงแต่เจตนาทำร้ายก็ได้ ต้องดูประกอบกันหลาย ๆ ปัจจัย เช่น เลือการทำร้ายอวัยวะที่ไม่สำคัญ และมีโอกาสกระทำซ้ำแต่ไม่ทำซ้ำ เหล่านี้เป็นต้น ลักษณะของการทำร้ายที่หมายเอาชีวิตถ้าเป็นมีดปลายแหลมต้องเป็นการจ้วงแทงไปที่อวัยวะสำคัญ ถ้าเป็นขวานที่มีน้ำหนักรุนแรง ก็ฟันไปที่ศีรษะ เจื่อฟันจากบนลงล่างฟันด้วยความแรง หรือถ้าเป็นท่อนไม้ ท่อนเหล็กถ้าทุบไปที่ศีรษะบริเวณทัดดอกไม้อากัปภิกขที่แสดงออกเหล่านี้เป็นเจตนาฆ่าได้ แต่ถ้าเป็นการแสดงอากัปภิกขโดยการกวัดแกว่งอาวุธเป็นเพียงแค่เจตนาทำร้าย นอกจากนี้จะต้องดูมูลเหตุจูงใจประกอบด้วยว่ามูลเหตุความขัดแย้งถึงขนาดที่จะเอาชีวิตกันหรือไม่ ทั้งนี้สมควรสอบให้ปรากฏถึงมูลเหตุแรงจูงใจในการกระทำไว้ด้วย อันเป็นการแสดงเจตนาให้เห็นถึงการกระทำว่าต้องการหวังผลเพียงใด เป็นเพียงเรื่องประมาท หรือเจตนาเพียงทำร้าย หรือตกลงประสงค์ต่อชีวิต

ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายนี้ เจตนาในการกระทำผิดอาจเกิดขึ้นในเวลาปัจจุบัน ทันด่วนหรืออาจมีการวางแผนหรือเตรียมการมาก่อนก็ได้ หากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทันด่วน ก็จะเป็นเจตนาธรรมดา แต่หากเป็นการคิดวางแผนหรือเตรียมการมาก่อนก็จะถือว่าเป็นเจตนาไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น จะเป็นเจตนาอย่างใด อยู่ที่พนักงานสอบสวนจะได้รับความจากการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน

๔.๑.๒ การพิจารณาการกระทำว่าเป็นประมาทหรือไม่

การกระทำใดจะเกิดจากความประมาทหรือไม่ ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์กฎหมาย ป.อาญา มาตรา ๕๙ วรรคสี่ ซึ่งบัญญัติว่าการกระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย มีข้อพิจารณา ดังนี้

ลักษณะของการกระทำที่เกิดจากความประมาท

- ไม่มีมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด
- เกิดจากความเลินเล่อ พลังพลอ ไม่ใช่ความระมัดระวัง
- เป็นคดีที่มีอัตราโทษน้อยกว่าความผิดที่เกิดจากเจตนา

การกระทำโดยประมาทที่จะต้องรับผิดทางอาญา จะต้องมิใช่บัญญัติแห่งกฎหมายว่าแม้กระทำโดยประมาทก็ต้องรับผิด บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เช่น

- กระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตาม ป.อาญา มาตรา ๒๕๑
- กระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๐๐
- กระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตาม ป.อาญา

มาตรา ๓๔๐

การตั้งรูปคดีและตั้งประเด็นคำถาม ให้พิจารณาตาม ป.อาญา มาตรา ๕๙ วรรคสี่

เช่น

๑) กระทำผิดฐานขับขีรถโดยประมาทในคดีจราจร ประเด็นที่ต้องถาม เช่น

(๑) เกี่ยวกับคนขับ

- สภาพร่างกายของผู้ขับขีรถมีความพร้อมหรือไม่ เช่น ขณะขับขีรถมีอาการง่วงนอนหรือไม่ อ่อนเพลียหรือไม่ เจ็บป่วยหรือไม่ สายตาดีหรือไม่ ผู้ขับขีรถเป็นเด็กเกินไปหรือไม่ หรือชราภาพมากจนร่างกายไม่พร้อมขับขีรถหรือไม่ ตื่นสุราหรือของเมาหรือยาเสพติดให้โทษที่ทำให้สมองเสียการควบคุมและเสียการทรงตัวหรือไม่อย่างไร

- ไม่ชำนาญเส้นทางและขาดความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร ทำให้การขับขีรถในทางขาดความมั่นใจ เกิดความลังเลในการเปลี่ยนช่องทางเดินรถ การขับขีรถแซงรถคันอื่น ทำให้การขับขีรถกีดขวางการจราจรและเกิดการเฉี่ยวชนกันหรือไม่ อย่างไร

- การใช้ความเร็วรถตามวิสัยและพฤติการณ์ที่ต่างกัน เช่น ขับขีรถในขณะที่ฝนไม่ตกกับขณะที่ฝนตก ขับขีรถในเวลากลางวันกับเวลากลางคืน ขับขีรถในที่ที่ไม่ใช่ชุมชนกับที่ชุมชน การใช้ความเร็วรถต้องใช้ความระมัดระวังที่ต่างกัน ยิ่งขับขีรถขณะฝนตกหรือกลางคืนหรือในที่ชุมชนต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าขับขีรถช่วงที่ฝนไม่ตกช่วงกลางวันหรือไม่ใช่ที่ชุมชน เป็นต้น

- การขับขีรถขณะที่มีเด็กอยู่ริมถนนกับผู้ใหญ่อยู่ริมถนนด้านหน้าหรือมีสัตว์เลี้ยงอยู่ด้านหน้า การใช้ความระมัดระวังจะแตกต่างกัน หากเห็นผู้ใหญ่อยู่ด้านหน้าปกติกจะใช้ความระมัดระวังที่น้อยกว่าเด็กหรือสัตว์เลี้ยงอยู่ด้านหน้า เป็นต้น

- ขับขีรถในช่วงทางโค้ง ทางคดเคี้ยว ทางลาดชัน ทางร่วมทางแยก ต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าทางราบ ทางตรง โดยปกติเจ้าพนักงานจราจรจะติดตั้งเครื่องหมายบังคับเครื่องหมายเตือนไม่ว่าจะเป็นสัญญาณไฟจราจร เครื่องหมายบนผิวทาง โดยเฉพาะในทางที่คับขันจะมีการติดตั้งป้ายควบคุมความเร็วไว้เพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือเหตุที่เกิดจากความประมาทบนเส้นทางจราจรไว้ ผู้ขับขีรถที่มีการฝ่าฝืนกฎจราจรดังกล่าวหรือไม่อย่างไร

(๒) เกี่ยวกับรถหรือยานพาหนะที่ขับขี

- สภาพของรถมีสภาพแข็งแรง อุปกรณ์ครบถ้วน อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานหรือไม่ อย่างไร เช่น รถสภาพเก่า ไม่มีการตรวจสภาพรถอย่างต่อเนื่อง หากขณะขับขีรถเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินไม่สามารถควบคุมรถได้เนื่องจากเบรกชำรุดหรือเบรกแตก จะอ้างเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้ ก่อนจะขับขีรถออกไปใช้ทางเดินรถนั้น รถต้องอยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

- อุปกรณ์ส่วนควบต้องครบถ้วน ไฟหน้าส่องสว่าง ไฟท้าย ไฟเลี้ยว ไฟเบรก จะต้องใช้งานได้ เมื่อขับขีรถในทางจะต้องมองเห็นรถหรือสิ่งกีดขวางด้านหน้าในระยะที่ปลอดภัย การเปลี่ยนช่องทางการเดินรถจะต้องเปิดไฟเลี้ยวซ้ายหรือไฟเลี้ยวขวาก่อนที่จะเปลี่ยนช่องทางการเดินรถ หากจะหยุดรถไฟเบรกท้ายรถส่องแสงให้เห็นคนที่ขับขีรถตามหลังมาเห็นและทราบว่าจะหยุดรถ หากไฟเลี้ยวหรือไฟท้ายชำรุดใช้การไม่ได้ ทำให้รถที่ขับขีรถตามหลังมาไม่ทราบว่าจะมีการเปลี่ยนช่องทางการเดินรถหรือจะหยุดรถเกิดการเฉี่ยวชนกันขึ้นก็อาจจะต้องรับผิดชอบในความประมาทนั้นด้วย

๒) การกระทำโดยประมาทในความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

ประเด็นที่ต้องถาม เช่น เกี่ยวกับอาวุธปืน

- เก็บอาวุธปืนไว้ในที่ปลอดภัย พ้นมือเด็กหรือไม่อย่างไร

- ก่อนเก็บอาวุธปืนแยกกระสุนออกจากตัวปืนแล้วหรือไม่อย่างไร

- เวลาทำความสะอาดอาวุธปืนได้ใช้ความระมัดระวังหรือไม่อย่างไร

- นำอาวุธปืนมาล้อเล่นส่องปากกระบอกปืนไปหาบุคคลอื่นหรือไม่อย่างไร

- ยิงปืนในหมู่บ้านแล้วกระสุนตกไปถูกบุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายขณะยิงปืนนั้น ได้หันปลายกระบอกปืนไปทางชุมชนหรือไม่อย่างไร ได้ใช้ความระมัดระวังแล้วหรือไม่อย่างไร หรือ

- ในการออกไปล่าสัตว์ในป่าได้ใช้ความระมัดระวังหรือไม่อย่างไรว่ากระสุนปืนอาจจะพลาดไปถูกบุคคลที่ออกไปล่าสัตว์ด้วยกันหรือจะถูกบุคคลในถิ่นแถวใกล้เคียงนั้นได้ หรือ

- การใช้มีด สิ่งของมีคม ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เช่น ทำการเกษตร ปศุสัตว์ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ใช้ความระมัดระวังหรือไม่ หากทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือตาย ก็ต้องรับผิดชอบในความประมาทนั้น

- ความผิดอื่น ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ต้องรับผิดชอบแม้กระทำได้โดยประมาทที่ต้องตั้งรูปคดีและประเด็นคำถาม

- ถ้าเหตุเกิดจากสวดิสัย เป็นอุบัติเหตุ ไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดดังกล่าว

การรวบรวมพยานหลักฐานในความผิดเกี่ยวกับความประมาทในการตั้งคำถามและรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับความผิดที่ได้กระทำโดยเจตนา แต่ต่างกันที่ความผิดจากความประมาทไม่มีมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิด ไม่ได้ประสงค์ต่อผลหรือเจตนาเล็งเห็นผลเพื่อให้เกิดผลแห่งการกระทำนั้น

ความผิดที่เกิดจากความประมาทและความผิดที่เกิดจากเจตนาบทลงโทษทางอาญา จะแตกต่างกันมาก ความประมาทบทลงโทษจะน้อยกว่ามาก โอกาสศาลจะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษก็จะมีสูง ส่วนการกระทำโดยเจตนามีโอกาสศาลจะลงโทษจำคุกมีสูงกว่า บางเรื่องถึงขั้นประหารชีวิต ความผิดที่อาศัยเจตนาเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น บางเรื่องเป็นเรื่องของการฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมืองที่มุ่งจัดระเบียบสังคมให้เกิดความเรียบร้อย บางเรื่องเป็นเรื่องความชั่วที่ออกมาตรการทางกฎหมายมาบังคับใช้ เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำหรือมิให้บุคคลเอาเป็นเยี่ยงอย่างซึ่งมีโทษค่อนข้างรุนแรง ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุขของสังคม พนักงานสอบสวนจึงต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วน มีการตั้งรูปคดีและกำหนดประเด็นให้ถูกต้อง บางกรณีเป็นการกระทำผิดโดยเจตนาแต่อ้างว่าเกิดจากอุบัติเหตุหรือเกิดจากความประมาท เช่น เจตนาฆ่า โดยใช้รถเป็นเครื่องมือในการกระทำผิดซ้ำซึ่งรถเฉี่ยวชนผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จึงต้องตรวจสอบว่าผู้กระทำความผิดมีมูลเหตุจูงใจใดหรือไม่ มีความขัดแย้งกันมากก่อนหรือไม่ มีการวางแผนก่อเหตุหรือไม่ โดยต้องมีการตรวจสอบความเชื่อมโยงของพยานหลักฐานทั้งก่อนเกิดเหตุขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุให้ครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนที่จะพิจารณาว่ากรณีเกิดจากความประมาทหรือเกิดจากเจตนาหรือไม่ อย่างไร

๔.๒ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

ประเด็นที่จะต้องถามเพิ่มเติม

- ใครเป็นเจ้าของทรัพย์หรือเป็นผู้ครอบครองหรือเป็นผู้ดูแลทรัพย์
- มีหลักฐานการเป็นเจ้าของหรือการครอบครองหรือเป็นผู้ดูแลทรัพย์นั้นหรือไม่ ได้ทรัพย์มาอย่างไรนำหลักฐานมาประกอบคดี หากเป็นทรัพย์ที่มีการจดทะเบียนให้นำหลักฐานการจดทะเบียนมาประกอบด้วย รวมถึงมูลค่าราคาของทรัพย์

- มีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองหรือไม่

- ถ้าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นการแย่งการครอบครอง ไม่ใช่แย่งกรรมสิทธิ์ ดังนั้นผู้ครอบครองก็เป็นผู้เสียหายได้

- ถ้าเป็นความผิดฐานยักยอก เป็นการแย่งกรรมสิทธิ์ เนื่องจากเจ้าของทรัพย์ได้มอบการครอบครอง ต่อมาผู้ครอบครองมีเจตนาทุจริตเบียดบังทรัพย์นั้นเป็นของตนเองหรือบุคคลที่สาม ดังนั้น

ผู้เสียหายจึงเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้ที่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนจึงต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ

- การเก็บสิ่งของที่ตกหล่น ที่เจ้าของอยู่ระหว่างการติดตามเอาคืนที่ยังไม่ขาดตอน การเอาไปซึ่งทรัพย์สินดังกล่าวไม่ใช่การยกยอกทรัพย์สินของที่ตกหล่นแล้วเก็บได้ แต่ทรัพย์สินที่ตกหล่นและอยู่ระหว่างการติดตามเอาคืนนั้น การครอบครองถือว่ายังไม่ขาดจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น การเอาไปดังกล่าวจึงถือเป็นการแย่งการครอบครอง จึงผิดฐานลักทรัพย์ ไม่ใช่ยกยอกตาม ป.อาญา มาตรา ๓๕๕

- ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใด ๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ก็ผิดฐานยกยอกได้ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๕๓

- การที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินได้ส่งมอบทรัพย์สินให้ดูแลเป็นการชั่วคราวเพียงชั่วคราวเวลาสั้น ๆ บุคคลที่ยึดถือทรัพย์สินดังกล่าวไม่ได้สิทธิครอบครอง หากเอาทรัพย์สินนั้นไปโดยเจตนาทุจริต ถือเป็นการแย่งการครอบครอง เป็นลักทรัพย์ มิใช่ยกยอก เช่น ผากทรัพย์สินไว้เพียงชั่วคราวเพื่อเข้าห้องน้ำแล้วจะเอาทรัพย์สินที่ผากไว้คืนหลังเสร็จภารกิจจากห้องน้ำ เป็นต้น

- ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน การเอาไปซึ่งทรัพย์สิน ถ้าไม่มีเจตนาทุจริต หากเอาทรัพย์สินไปเพื่อเจตนาทำให้เสียหาย เช่น เอาไปทิ้งน้ำ หรือทุบทำลายให้เสียหายหรือทำให้เสื่อมค่า จะเป็นเรื่องความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินคำว่า “ทุจริต” คือ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเอง หรือผู้อื่น ตาม ป.อาญา มาตรา ๑(๑)

- ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน เป็นการกระทำโดยเจตนาเท่านั้น ไม่มีทำให้เสียทรัพย์สินโดยประมาท

- การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือเจ้าของร่วมอาจมีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ยกยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์สิน เนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดและกำหนดโทษไว้

- การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นการกระทำที่ผู้กระทำความผิดกลัวต่อผู้ครอบครองทรัพย์สิน การเอาไปซึ่งทรัพย์สินจะกระทำกลับหลังโดยมิให้ผู้ใดพบเห็นการกระทำผิด ต่างกับการวิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ เป็นการกระทำต่อหน้าไม่เกรงกลัวต่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน

- บางกรณีผู้กระทำความผิดใช้กลอุบายเพื่อให้เข้าถึงตัวทรัพย์สิน ก็เพื่อสะดวกในการจะลักทรัพย์ มิใช่เป็นการปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งหรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ไม่ผิดฐานฉ้อโกง แต่ผิดฐานลักทรัพย์

- การวิ่งราวทรัพย์ องค์ประกอบความผิดต้องเข้าลักษณะฐานความผิดลักทรัพย์ก่อน แต่การวิ่งราวทรัพย์เป็นการฉกฉวยทรัพย์สินเอาไปซึ่งหน้าผู้ครอบครองทรัพย์สิน

- ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๖ วรรคแรก อัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี ไม่มีโทษขั้นต่ำ บางกรณีการกระทำอาจผิดฐานลักทรัพย์เข้าบทหนักตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๕ ซึ่งมีอัตราโทษขั้นต่ำอยู่ด้วย เช่น ตามมาตรา ๓๓๕ วรรคสอง บัญญัติระวางโทษตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๕ ปี อัตราโทษฐานลักทรัพย์ดังกล่าวจะหนักกว่าอัตราโทษฐานวิ่งราวทรัพย์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๖ วรรคแรก เวลาแจ้งข้อหาหรือตั้งประเด็นการสอบสวน จึงต้องตั้งรูปคดีเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท เพื่อศาลจะได้ลงโทษบทหนัก ตัวอย่างเช่น วางทรัพย์สินไว้ได้ขายคาบ้านซึ่งทรัพย์สินอยู่ในเคหสถาน ขณะที่ผู้ครอบครองทรัพย์สินก็อยู่บริเวณใกล้เคียงกับตัวทรัพย์สินในระยะที่จะคุ้มครองทรัพย์สินนั้นได้ แล้วคนร้ายได้เข้ามาฉกฉวยเอาทรัพย์สินนั้นไปต่อหน้าผู้ครอบครอง ดังนั้นผิดทั้งลักทรัพย์ในเคหสถานตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๕(๘) และฐานวิ่งราวทรัพย์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๖ วรรคแรก

- ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องฉกฉวยทรัพย์เอาซึ่งหน้าจากตัวผู้เสียหาย แม้ทรัพย์จะไม่อยู่กับตัวผู้เสียหาย แต่วางอยู่ใกล้ ๆ ตัวในระยะที่จะคุ้มครองทรัพย์นั้นได้ เช่น วางอยู่ใกล้ตัวดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น หรือขณะขับขี่รถจักรยานยนต์ได้วางทรัพย์ไว้ในตะกร้าหน้ารถแล้วถูกฉกฉวยเอาทรัพย์ไป เช่นนี้ก็ถือเป็นการวิ่งราวทรัพย์แล้ว

- หากมีผู้กระทำความผิดมากกว่า ๑ คน ให้ตั้งประเด็นคำถามให้ชัดว่าร่วมกันกระทำความผิดหรือแบ่งหน้าที่กันทำหรือช่วยเหลือหรือสนับสนุนการกระทำความผิดอย่างไร

- การชิงทรัพย์ องค์ประกอบความผิดต้องเข้าลักษณะฐานความผิดลักทรัพย์ก่อน แต่การชิงทรัพย์ เป็นการใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าในทันทีทันใดนั้น จะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อให้ความสะดวกรับการลักทรัพย์หรือการพาทรัพย์นั้นไป หรือให้ยื่นให้ชิงทรัพย์นั้น หรือยึดถือเอาทรัพย์นั้นไว้ หรือปกปิดการกระทำความผิดนั้น หรือให้พ้นจากการจับกุม

- การชิงทรัพย์ต่างจากการกรรโชกทรัพย์ การชิงทรัพย์เป็นการใช้กำลังหรือขู่เข็ญเพื่อเอาทรัพย์ในทันทีทันใดนั้น ส่วนการกรรโชกทรัพย์นั้นทำให้ผู้เสียหายเกิดความกลัวและยินยอมมอบผลประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินให้ซึ่งไม่ได้เอาทรัพย์สินไปในทันทีทันใดนั้น

- การกรรโชกทรัพย์ เป็นการข่มขืนใจผู้อื่น ให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกขู่เข็ญหรือของบุคคลที่สาม จนผู้ถูกข่มขืนใจยอมเช่นว่านั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกรรโชก ถ้าการข่มขู่หรือการใช้กำลังประทุษร้ายให้ส่งให้ชิงทรัพย์ในทันทีทันใดนั้นจะเป็นการชิงทรัพย์ แต่กรณีกรรโชกข่มขู่หรือใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อให้ส่งให้ชิงทรัพย์ในอนาคต เป็นการกรรโชกทรัพย์

- การกรรโชกทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องข่มขู่ว่าจะกระทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรง แต่อาจข่มขู่ว่าจะกระทำให้เกิดผลกระทบไปถึงบุคคลอื่นซึ่งเป็นบุคคลที่สามด้วย เช่น ข่มขู่จะทำร้ายคนในครอบครัว จะวางเพลิงเผาบ้าน จะทำให้เสียชื่อเสียง จนผู้ถูกข่มขู่ยินยอมให้หรือยอมจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์ใดในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินให้กับผู้ข่มขู่หรือบุคคลอื่นตามต้องการของผู้ข่มขู่

- ถ้าเป็นการข่มขืนใจโดยขู่จะเปิดเผยความลับ จะทำให้ผู้ถูกข่มขู่หรือบุคคลที่สามเสียหาย จนผู้ถูกข่มขืนใจยอมให้หรือยอมจะให้ไปชิงทรัพย์สินหรือประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินแก่ผู้ที่ข่มขืนใจหรือผู้อื่นตามที่ข่มขืนใจนั้น เป็นการกระทำความผิดฐานริดเอาทรัพย์

- การปล้นทรัพย์ องค์ประกอบความผิดต้องเข้าลักษณะฐานชิงทรัพย์ก่อน แต่การปล้นทรัพย์ เป็นการกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ที่ร่วมกระทำความผิดตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป

- การกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องเป็นกรณีหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งและการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปชิงทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธินั้น การจะเป็นความผิดได้จะต้องมีเจตนาทุจริตก่อนที่ผู้นั้นจะลงมือกระทำความผิด ไม่ใช่เป็นสัญญาทางแพ่งที่เกิดผลภายหลังที่ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ หากเป็นกรณีเช่นนั้นเป็นกรณีผิดสัญญาทางแพ่งไม่ผิดฐานฉ้อโกง

- การกระทำความผิดฐานรับของโจร มีองค์ประกอบความผิดเป็นการช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจำนำหรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งทรัพย์อันได้มาโดยการกระทำความผิด ถ้าทรัพย์นั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกหรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ผู้ที่รับไว้ต้องกระทำโดยมีเจตนา

- ประเด็นที่จะต้องสอบเกี่ยวกับความผิดฐานรับของโจร การรับไว้ นั้น รู้หรือควรรู้หรือไม่ว่า ทรัพย์สินที่รับมานั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นทรัพย์สินที่มีหมายเลข มีการจดทะเบียน ผู้รับมาควรตรวจสอบเจ้าของที่แท้จริงได้ แต่ไม่ตรวจสอบ รวมถึงการซื้อขายไม่ได้มาจากการซื้อขายตามท้องตลาดหรือขายทอดตลาด

(๒) ราคาทรัพย์สินต่ำกว่าท้องตลาดมากผิดปกติราคาทรัพย์สินทั่วไป

(๓) ทรัพย์สินที่รับมานั้นเป็นทรัพย์สินที่ไม่สมบูรณ์ เช่น สร้อยคอทองคำหรือสร้อยข้อมือทองคำ ที่นำมาขาย เป็นสร้อยขาด และขายราคาต่ำมาก ๆ

(๔) ผู้ที่ได้รับทรัพย์สินดังกล่าวมา ไม่สามารถอ้างแหล่งที่มาได้ บอกไม่ได้ว่ารับมาจากใคร และมีการซ่อนเร้นทรัพย์สินที่ได้มา

- นอกจากนี้ให้พิจารณาว่าการกระทำนั้นเข้าบทหนักที่ต้องรับโทษหนักขึ้นตามกฎหมายหรือไม่ ให้ตั้งประเด็นคำถามให้ครบถ้วน

ฯลฯ

๔.๓ ความผิดเกี่ยวกับเพศ

๔.๓.๑ กระทำความผิดฐานอนาจาร

- เป็นเรื่องการกระทำในทางไม่เหมาะสมทางเพศ ผู้กระทำจะต้องมีเจตนา มิใช่การที่ถูกเนื้อต้องตัวกันโดยไม่ได้ตั้งใจ ผู้ถูกกระทำจะเป็นเพศชายหรือหญิงก็ได้

- เป็นการจับต้องอวัยวะของที่เป็นสิ่งสงวน เช่น บริเวณอวัยวะเพศชาย หรือหญิง หรือจับต้องเต้านมของหญิง เป็นต้น

- การจะเป็นความผิดนั้น ผู้ถูกกระทำต้องไม่ยินยอมด้วย หากผู้ถูกกระทำยินยอม ก็ไม่เป็นความผิด เว้นแต่ กระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกิน ๑๕ ปี แม้เด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

- การกระทำที่ทำให้บุคคลที่ถูกกระทำเข้าใจผิดว่าผู้กระทำเป็นบุคคลอื่นจึงยินยอมให้กระทำ ถือว่าไม่ได้ยินยอมให้กระทำ เช่น เข้าไปในห้องนอนของภรรยาคนอื่นในเวลากลางคืน ภรรยาคนอื่นเข้าใจว่าเป็นสามีของตน จึงยินยอม เช่นนี้ถือว่าภรรยาของคนอื่นนั้นไม่ได้ยินยอมแต่อย่างใด

- ประเด็นอื่น ๆ ตามรูปคดี

๔.๓.๒ กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

- ควรตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพื่อหาร่องรอยต่าง ๆ ให้ละเอียด เช่น ร่องรอยการต่อสู้ คราบโลหิต รอยคราบน้ำอสุจิ ให้ส่งตัวผู้เสียหายและผู้ต้องหาให้แพทย์ตรวจร่างกายอวัยวะเพศ และภายในช่องคลอดทันที เพื่อยืนยันร่องรอย ชีตข่วน รอยกัด รอยฉีก แดงและความบอบช้ำต่าง ๆ ว่ามีการข่มขืนหรือไม่ ได้รับอันตรายแก่กายอย่างไร แล้วสอบแพทย์ผู้ตรวจเป็นพยานประกอบคดีด้วย และควรตรวจค้นบ้านผู้ต้องหาเพื่อหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม

- ความผิดฐานนี้ ผู้เสียหายอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้

- เป็นสามีภรรยาถ้าไม่ยินยอมอาจเป็นความผิดฐานนี้ได้

- อายุของผู้เสียหายและของผู้ต้องหา เกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องรับผิดตามกฎหมาย

- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายเป็นอย่างไร

- เกิดจากความยินยอมหรือไม่ยินยอม ถ้าผู้ถูกกระทำอายุไม่เกิน ๑๕ ปี ซึ่งมีไข้ ภัยหรือสามีของตน แม้ยินยอมผู้กระทำก็มีความผิด

- ความไม่ยินยอม รวมถึงการทำให้ผู้อื่นนั้นเข้าใจผิดคิดว่าตนเป็นบุคคลอื่นด้วย เช่น เข้าใจว่าเป็นสามีของตนจึงยอมให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย

- ก่อนเกิดเหตุผู้กระทำผิดมารับผู้เสียหายไป หรือผู้เสียหายตามไปพบผู้กระทำ
- ความผิด
- มีการใช้กำลังบังคับขู่เข็ญหรือทำร้ายอย่างใดหรือไม่ ได้ต่อสู้ไปหรือไม่อย่างไรบ้าง
 - ร้องให้คนช่วยเหลือหรือไม่อย่างไร มีใครเข้ามาช่วยเหลือบ้าง
 - วิธีการข่มขืนกระทำชำเรากระทำอย่างไร อาทิ ใช้สิ่งอื่นใด หรืออวัยวะใด
- ในการกระทำ กระทำกับปาก อวัยวะเพศ หรือทวารหนัก เป็นต้น ผู้ถูกกระทำเป็นชายการกระทำอาจจะแตกต่างจากผู้ถูกกระทำที่เป็นหญิง
- หากมีผู้กระทำผิดหลายคน บอกรายละเอียดว่าแต่ละคนกระทำผิดอย่างไร
- ผู้กระทำผิดคนใดลงมือข่มขืนกระทำชำเรา ก่อนหลังอย่างไรก็ครั้ง ใครสำเร็จความใคร่หรือไม่ อย่างไร ระยะเวลาอุตุคร่าหรือข่มขืนนานเท่าใด
- ได้รับอันตรายแก่กายหรือไม่ มีโลหิตไหลที่ใดบ้างอย่างไร
 - ผู้กระทำผิดคนใดได้รับอันตรายแก่กายจากการต่อสู้หรือหลบหนีไปทางใด
 - หลังเกิดเหตุนานเท่าใด ได้เล่าเรื่องให้ใครทราบบ้างอย่างไร
 - แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือฝ่ายปกครองคนใด เมื่อใด เวลาใด
 - ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ มีใครเข้ามาเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุนการกระทำผิดหรือไม่อย่างไร
 - ขณะเกิดเหตุผู้กระทำผิดมีหรือใช้อาวุธหรือไม่อย่างไร
 - ประเด็นอื่น ๆ ตามรูปคดี
- ฯลฯ

๔.๔ ความผิดในคดีจำหน่ายยาเสพติด

- ก่อนการจับกุม มีการสืบสวนทราบมาก่อนหรือไม่ว่า ผู้ต้องหาผิดกฎหมายจำหน่ายยาเสพติดให้โทษมาตั้งแต่เมื่อใด นานเท่าใดแล้ว
- มีการจับกุมผู้ต้องหาขายหรือค้ำรายย่อย เคยขัดทอดหรือไม่ว่าเคยซื้อจากผู้ต้องหาดังกล่าว
- ผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้านให้ข้อมูลว่าอย่างไร
- ได้รายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้บังคับบัญชาทราบหรือไม่อย่างไร
- เคยเข้าทำการตรวจค้นบ้านผู้ต้องหาหรือไม่อย่างไร
- ผู้ต้องหาเคยถูกดำเนินคดีในเรื่องยาเสพติดหรือไม่อย่างไร
- มีการวางแผนเข้าล่อซื้อยาเสพติดหรือไม่อย่างไร
- หากมีการใช้สายลับเข้าล่อซื้อสามารถบอกชื่อสายลับได้หรือไม่อย่างไร หากบอกชื่อไม่ได้ ให้ระบุวาขอปกปิดนามพร้อมเหตุผลประกอบ
- ก่อนล่อซื้อมีการถ่ายสำเนาธนบัตรที่ใช้ล่อซื้อไว้หรือไม่อย่างไร หลังจากล่อซื้อได้ตรวจสอบพบธนบัตรที่ใช้ในการล่อซื้อหรือไม่อย่างไร หมายเลขธนบัตรตรงกับสำเนาธนบัตรที่ถ่ายสำเนาไว้หรือไม่ อย่างไร ยึดได้จากผู้ต้องหาหรือจากใคร หรือจุดใดในที่เกิดเหตุ ได้ลงประจำวันเกี่ยวกับการล่อซื้อและเกี่ยวกับธนบัตรหมายเลขที่จะทำการล่อซื้อหรือไม่อย่างไร นำหลักฐานเข้าสำนวน
- วางแผนกันที่ไหน เวลาใด สายลับเข้าร่วมรับทราบการวางแผนด้วยหรือไม่
- หากสายลับใช้โทรศัพท์สั่งซื้อยาเสพติดจากผู้ต้องหา ให้ตรวจสอบหมายเลขที่ใช้ติดต่อถึงกันเพื่อเป็นหลักฐานประกอบคดี

- หากยึดโทรศัพท์จากผู้ต้องหาเป็นของกลางได้ ให้ตรวจสอบพบการติดต่อกับหมายเลขโทรศัพท์กับสายลับหรือไม่ และตรวจสอบการใช้โทรศัพท์ของเครือข่ายยาเสพติดเพื่อการขยายผลด้วย
- การตรวจสอบโทรศัพท์ให้บันทึกการโทรจากใครไปยังใคร หมายเลขใดไปยังหมายเลขใด วัน เดือน ปี เวลาที่โทรติดต่อ
- ตรวจสอบกล้องวงจรปิด (หากมี)
- ตรวจสอบเส้นทางการเงินผู้ต้องหา
- หากมีการชุมนุมการล่อซื้อ ให้ตรวจที่เกิดเหตุ ถ่ายภาพ จัดทำแผนที่สังเขปจุดเกิดเหตุ จุดชุม และจุดที่วางกำลังก่อนเข้าทำการจับกุมว่าสอดคล้องกับคำให้การพยานชุดจับกุมและผู้ต้องหาหรือไม่ประการใด
- การเดินทางเข้าที่เกิดเหตุ ใช้ยานพาหนะใด
- จุดวางแผน จุดรวมกำลังพลก่อนเข้าทำการจับกุม อยู่ห่างจากจุดเกิดเหตุระยะทางเท่าใด ใช้เวลาในการเดินทางเท่าใด
- เมื่อสายลับล่อซื้อยาเสพติดสำเร็จ ได้ส่งสัญญาณให้เจ้าหน้าที่ชุดจับกุมคนใดทราบด้วยวิธีใด และคนใดกำลังเข้าจับกุม สายลับนำยาเสพติดที่ได้จากการล่อซื้อมามอบให้กับเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมคนใด ยึดไว้เป็นของกลางตรงบริเวณจุดใด สายลับได้แจ้งผู้จับกุมถึงข้อตำหนิรูปพรรณการแต่งกายของผู้ต้องหาหรือไม่ และเมื่อจับกุมแล้วผู้ต้องหามีรูปพรรณการแต่งกายตรงกับที่สายลับแจ้งให้ทราบหรือไม่
- สายลับเดินทางไปที่เกิดเหตุด้วยยานพาหนะใด ของใครให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับยานพาหนะโดยละเอียด
- จุดที่ระบุว่าชุดมรอสายลับเข้าไปล่อซื้อยาเสพติดอยู่ห่างจากจุดเกิดเหตุเท่าใด มองเห็นสายลับหรือตำรวจที่ปลอมตัวไปกับสายลับอยู่ในสายตาโดยตลอดหรือไม่หรือว่าเห็นเพียงก่อนเข้าและหลังออกจากบ้านเกิดเหตุ หากเป็นช่วงเวลากลางคืน มองเห็นเหตุการณ์ได้อย่างไร จากแสงสว่างใด ส่องมาในระยะทางเท่าใด บริเวณที่เกิดเหตุเป็นอย่างไรมีประชาชนสัญจรไปมาหรือไม่
- ขณะตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหามีผู้อื่นในที่เกิดเหตุหรือไม่ หากมีเป็นใครและดำเนินการอย่างไร มีชาวบ้านมางดูหรือไม่
- ยาเสพติดให้โทษที่ได้จากการล่อซื้อกับที่ได้จากการตรวจค้นพบเพิ่มเติมจากผู้ต้องหาหรือในที่เกิดเหตุ เปรียบเทียบกันแล้วมีลักษณะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรระบุโดยละเอียด
- การจับกุมได้แจ้งสิทธิตามกฎหมายให้ผู้ต้องหาทราบหรือไม่อย่างไร
- กรณีผู้ต้องหาถูกจับ ถามประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา ประวัติการถูกดำเนินคดีบุคคลในครอบครัว อาชีพ รายได้ทรัพย์สินของผู้ต้องหาและครอบครัวมีอะไรบ้าง ทรัพย์สินที่มีสอดคล้องกับอาชีพและรายได้โดยสุจริตหรือไม่อย่างไร
- ขึ้นจับกุมผู้ต้องหาให้การอย่างไร ผู้ต้องหาได้อ่านบันทึกจับกุมเองหรือผู้จับกุมอ่านให้ฟังถูกต้องหรือไม่ได้ลงชื่อไว้ในบันทึกจับกุมไว้หรือไม่
- ขึ้นสอบสวน พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิตามกฎหมาย ให้การอย่างไรก็ให้บันทึกไว้
- กรณีผู้ต้องหาให้การขัดท้าวข้อยาเสพติดให้โทษมาจากใครให้สอบให้ได้ความละเอียดที่สุดถึงชื่อตัว ชื่อรอง นามสกุล อายุ ที่อยู่ ตำหนิรูปพรรณ ยานพาหนะที่ใช้ มีวิธีติดต่อซื้อขายกันอย่างไรเพื่อสอบสวนขยายผลดำเนินคดีต่อไป
- ทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี หากเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ยึดส่ง ป.ป.ส. และดำเนินการตาม พ.ร.บ.มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ และสอบถามที่มาของทรัพย์สินว่าได้มาอย่างไร

- ของกลางที่อยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหาที่ยึดไว้หากมิใช่ของผู้ต้องหาให้สอบปากคำผู้เป็นเจ้าของว่ามาอยู่กับผู้ต้องหาได้อย่างไร มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดกับผู้ต้องหาหรือไม่อย่างไร หากมีส่วนเกี่ยวข้องและหลักฐานไม่ถึงขนาดเป็นตัวการร่วม ให้ดำเนินคดีตาม พ.ร.บ.มาตรการฯ ด้วย

๕. ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้เสียหาย พยานหรือผู้ต้องหา

- กฎหมายไม่บังคับว่าการสอบสวนปากคำบุคคลใดต้องมีการสาบานหรือปฏิญาณตนเสียก่อน แต่ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะจัดให้มีการนั้นก่อนได้ เมื่อเห็นสมควร ฉะนั้นในการสอบสวนใดหากปรากฏว่าผู้ให้การโดยไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณตน ก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป (ฎ.๖๑๔/๒๕๘๖)

- พยานบอกเล่าที่เป็นคำบอกกล่าวของผู้ตายที่กล่าวในขณะที่รู้ตัวดีว่ากำลังใกล้จะตาย ย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ (ฎ.๕๙๑๖/๒๕๓๑) แต่มีบางกรณี แม้ผู้กล่าวคิดว่าตนจะไม่ตายก็ตาม แต่ก็อาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นคำบอกเล่าใกล้ชิดกับเหตุ (ฎ.๓๐๘/๒๕๑๐)

- ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมิใช่พยานบอกเล่าศาลรับฟังประกอบดุลพินิจได้ (ฎ.๑๒๐๔/๒๕๓๖) แต่ถ้าขัดกับประจักษ์พยาน โดยปกติศาลจะต้องรับฟังประจักษ์พยานเว้นแต่ประจักษ์พยานเบิกความขัดแย้งด้วยเหตุผลศาลก็อาจจะไม่รับฟังประจักษ์พยานก็ได้ (ฎ.๘๑/๒๕๐๓)

- คำให้การในชั้นสอบสวนของจำเลยที่จะนำไปเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้ต้องเป็นการสอบในฐานะผู้ต้องหา (ฎ.๖๒๘๑/๒๕๓๓) หากเป็นบันทึกคำให้การชั้นสอบสวนของจำเลยซึ่งให้การไว้ในฐานะพยาน มิใช่ฐานะผู้ต้องหา ยังฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ (ฎ.๑๕๘๑/๒๕๓๑)

- บันทึกถ้อยคำของเจ้าพนักงานที่ได้จากการสอบปากคำบุคคลในฐานะผู้ให้ถ้อยคำ มิใช่ฐานะผู้ต้องหา เนื่องจากยังไม่ทราบแน่ชัดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ไม่จำเป็นต้องแจ้งสิทธิแก่บุคคลนั้น บันทึกถ้อยคำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.๑๔๑๘/๒๕๕๓)

- ตามบทบัญญัติของมาตรา ๑๓๔/๒ ประกอบมาตรา ๑๓๓ ทวินัน มุ่งคุ้มครองผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ขณะถูกสอบสวนเพราะผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี สภาพร่างกายและจิตใจยังอ่อนแอ การสอบปากคำส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กและส่งผลให้การสอบสวนคลาดเคลื่อนแต่ตามปัญหาปรากฏว่าขณะที่พนักงานสอบสวนสอบปากคำของจำเลยในฐานะผู้ต้องหาจำเลยมีอายุเกิน ๑๘ ปีแล้ว แม้ขณะเกิดเหตุจะมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีก็ตาม การสอบปากคำจำเลยของพนักงานสอบสวนจึงไม่จำเป็นต้องมีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบปากคำของจำเลย (ฎ.๒๑๓๒/๒๕๔๘)

- ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ ใช้บังคับเฉพาะในกรณีสอบปากคำจำเลยเท่านั้น ไม่ได้ใช้บังคับในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นการที่พนักงานสอบสวนนำตัวจำเลยไปชี้ที่เกิดเหตุโดยไม่มีบุคคลต่าง ๆ อยู่ด้วยกับไม่มีการบันทึกภาพและเสียงของจำเลยในขณะที่ให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนนั้น การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.๖๔๗/๒๕๔๙)

- ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความพนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายความให้ ถ้าพนักงานสอบสวนไม่จัดหาทนายความให้ร่วมฟังการสอบสวน แม้ผู้ต้องหาจะรับสารภาพ และต่อมาได้อ่านบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาให้ทนายความฟังและร่วมลงชื่อไว้ก็ตาม ก็หาทำให้การสอบสวนคำให้การของจำเลยกลับเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคหนึ่งไม่ ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้การนั้น ศาลจะไม่รับฟังเพราะต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย (ฎ.๘๑๙๙/๒๕๖๐)

- การนับอายุของบุคคลให้เริ่มนับตั้งแต่วันเกิด ผู้เสียหายเกิดวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๒ อายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์คือวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๗ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๙๓/๕ เหตุเกิดวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๗ เวลา ๐๒.๐๐ น. ผู้เสียหายจึงอายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์แล้ว (ฎ.๗๘๔๑/๒๕๕๒)
- การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กซึ่งมีพนักงานอัยการและนักจิตวิทยาเข้าร่วมฟังการสอบสวนดังกล่าวเป็นการให้ความคุ้มครองเด็กตามกฎหมาย ไม่ถือว่ามิบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นหรือเป็นการประจานจำเลย การสอบสวนชอบด้วยกฎหมาย โจทก์มีอำนาจฟ้อง (ฎ.๗๑๑๓/๒๕๕๙)
- แม้ในชั้นพิจารณาผู้เสียหาย ส. ร. และ พ. เบิกความว่าจำหน้าคนร้ายไม่ได้เพราะเกิดเหตุมานานสิบกว่าปีแล้วก็ตาม แต่โจทก์ก็มีคำให้การในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย ส. ร. และ พ. ซึ่งคำให้การดังกล่าวจะบรรยายละเอียดถึงเหตุการณ์ที่เกิดเหตุสอดคล้องต้องกัน โดยเฉพาะผู้เสียหายไม่เคยรู้จักจำเลยมาก่อนแต่ก็ให้การถึงรูปพรรณสัณฐานของจำเลยไว้โดยละเอียด อีกทั้งคำให้การในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย ร. และ พ. พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ ยากที่พนักงานสอบสวนจะปั้นแต่งขึ้นเอง แม้บันทึกคำให้การในชั้นสอบสวนดังกล่าวจะเป็นพยานบอกเล่า แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพลักษณะ แหล่งที่มาและข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่านั้นน่าจะเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ จึงรับฟังคำให้การชั้นสอบสวนดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๓ วรรคสอง(๑) แม้จำเลยจะไม่มีทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจของจำเลยเข้าร่วมในการสอบสวน แต่ตามบันทึกคำให้การในชั้นสอบสวนของจำเลยระบุว่าก่อนสอบปากคำ พนักงานสอบสวนถามจำเลยว่าการพบทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนหรือไม่ อย่างไร จำเลยตอบว่าไม่ต้องการ ดังนั้นแสดงว่าพนักงานสอบสวนได้แจ้งสิทธิดังกล่าวให้จำเลยทราบแล้ว แต่จำเลยละสิทธิในการมีทนายความเมื่อคดีมีเพียงอัตราโทษจำคุกไม่เกินอัตราโทษประหารชีวิต กรณีจึงไม่มีเหตุที่จะต้องจัดหาทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนให้แก่จำเลยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคสอง (ฎ.๑๙๕๒/๒๕๖๑)

บทที่ ๗

การออกหมายเรียกและการออกหมายอาญา

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๐ บัญญัติให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมีชักช้าและกฎหมายยังให้เครื่องมือในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ กำหนดระยะเวลาการสอบสวน เพื่อเร่งรัดให้การสอบสวนเสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการออกหมายเรียกพยานหรือหมายเรียกผู้ต้องหา หากพยานขัดหมายเรียก ก็จะมีโทษทางอาญา ส่วนผู้ต้องหาหากขัดหมายเรียกก็เป็นเหตุให้ขออำนาจศาลออกหมายจับได้ และในการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนสามารถที่จะร้องขอต่อศาลให้ออกหมายอาญาอื่น ๆ ได้ เช่น หมายค้น หมายขัง หมายปล่อย เป็นต้น

๑. การออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวน

เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๓) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ออกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย มาตรา ๑๓๓ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใด ซึ่งมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้หรือการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน

การออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวน กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายเรียกไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๒ ว่าการที่จะให้บุคคลใดมาทำการของพนักงานสอบสวน เนื่องในการสอบสวนหรือการอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายนี้ จำต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวน แต่กรณีที่พนักงานสอบสวนไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง ย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียกตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๙๖ แม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนก็ไม่ควรที่จะใช้อำนาจออกหมายเรียกแก่บุคคลที่เห็นว่าเพียงแต่เชื่อเชิญเขาก็จะยอมมาหาแต่โดยดี โดยปกติเจ้าพนักงานควรใช้วิธีเชิญก่อน เมื่อไม่เป็นผลแล้วจึงใช้อำนาจออกหมาย

สาระสำคัญของการเรียกโดยหมายเรียก คือ การเรียกนั้นต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี หมายเรียกต้องมีสภาพเป็นมาตรการบังคับ หรือมีผลทางกฎหมายเมื่อฝ่าฝืนการเรียกบุคคลที่อาจถูกเรียกมาตามหมายในชั้นสอบสวน จึงได้แก่ ผู้ต้องหา พยาน บุคคลผู้มีเอกสารหรือวัตถุในครอบครองที่อาจเป็นประโยชน์ในการสอบสวน ยกเว้นพยานตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๑๐๖/๑ ที่ไม่อาจออกหมายเรียกได้ คือ (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ว่าในกรณีใด ๆ (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนาไม่ว่ากรณีใด ๆ (๓) ผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย

นอกจากนี้แล้ว เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือศาลก็มีอำนาจออกหมายเรียกตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๒ ซึ่งพนักงานสอบสวนยังมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ด้วย และบางตำแหน่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๗)

๑.๑ แบบของหมายเรียก

หมายเรียกของพนักงานสอบสวนจะต้องทำตามแบบที่กำหนดไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๓ ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๙๗ หมายเรียกต้องทำเป็นหนังสือ และมีข้อความดังต่อไปนี้

- (๑) สถานที่ที่ออกหมาย
- (๒) วันเดือนปี ที่ออกหมาย
- (๓) ชื่อและตำบลที่อยู่ของบุคคลที่ออกหมายเรียกให้มา
- (๔) เหตุที่ต้องเรียกบุคคลหรือสิ่งของนั้นมา
- (๕) สถานที่ วันเดือนปี และเวลาที่จะให้ผู้นั้นไปถึง
- (๖) ลายมือชื่อและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย

ข้อความตามที่ระบุไว้ดังกล่าว โดยเฉพาะรายการที่สำคัญ คือรายการตามข้อ (๔) ต้องระบุเหตุที่แสดงว่าบุคคลผู้นั้นถูกหมายเรียกมีความเกี่ยวข้องกับคดีนั้นอย่างไร เป็นผู้ต้องหาหรือพยาน หรือเป็นผู้มีเอกสาร หรือวัตถุในครอบครอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกหมายเรียกได้รู้ถึงฐานะของตนเอง ส่วนรายการตามข้อ (๕) ที่ต้องระบุสถานที่ วันเดือนปี และเวลาที่จะให้ผู้ถูกหมายเรียกไปถึงนั้น เพราะตามมาตรา ๕๔ ประกอบกับประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๙๘ กำหนดไว้ว่า ในการกำหนดวันและเวลาที่จะให้มาตามหมายเรียกนั้นให้พึงระลึกถึงเรื่องระยะทางใกล้ไกล เพื่อให้ผู้ถูกหมายเรียกมีโอกาสมาถึงตามวันเวลาที่กำหนดในหมายเพราะการไม่มาหรือมาภายหลังกำหนดเวลานั้น อาจถือเป็นการขัดขึ้นหมายเรียกหรือขัดขึ้นคำสั่งของเจ้าพนักงานก็ได้

๑.๒ การส่งหมายเรียก

(๑) ส่งหมายเรียกแก่ใคร

โดยปกติการส่งหมายเรียกผู้ต้องหา นั้น ก็ต้องส่งให้แก่ผู้ต้องหานั่นเอง แต่ถ้าไม่พบตัว ก็อาจส่งให้แก่สามี ภรรยา ญาติ หรือผู้ปกครองของผู้ต้องหานั้น จะส่งให้แก่บุคคลอื่นได้อีกไม่ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๕ ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐๐

ส่วนการส่งหมายเรียกให้แก่พยานหรือบุคคลอื่นนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ ฉะนั้น จึงต้องอาศัย ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๖ ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕ คือถ้าไม่พบบุคคลนั้น ผู้ส่งหมายเรียกอาจส่งหมายเรียกให้แก่บุคคลใด ๆ ที่มีอายุเกิน ๒๐ ปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือสำนักทำการงานของบุคคลที่ถูกเรียกนั้นก็ไ้

ถ้าพยานเป็นตำรวจหรือเป็นบุคคลที่รับราชการสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ทำหนังสือไปขอให้ผู้บังคับบัญชาของพยานส่งให้พยานไปเป็นพยานตามกำหนดวันเวลาและสถานที่ตามที่นัดตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๕ หมายเรียกและหมายอาญา บทที่ ๑ หมายเรียก ข้อ ๑๐๐ วรรคท้าย

กรณีนิติบุคคล ก็อาจตกเป็นผู้ต้องหาได้ สามารถออกหมายเรียกนิติบุคคลได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗ โดยให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น

(๒) ผู้ส่งหมายเรียก

กรณีเป็นหมายเรียกผู้ต้องหา พยาน หรือบุคคลอื่นในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ส่ง

การส่งหมายเรียกพยานในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ออกหมายเรียก และมีได้กำหนดวิธีการส่งไว้ มาตรา ๕๕/๑ กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ดำเนินการให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เป็นผู้จัดส่งหมายและติดตามพยานโจทก์มาศาลตามกำหนดนัดแล้วแจ้งผลการส่งหมายเรียกไปยังศาลและพนักงานอัยการโดยเร็ว

กรณีผู้รับปฏิเสธไม่รับหมายเรียก

(๑) กรณีพบผู้ที่ระบุชื่อไว้ในหมายเรียก เมื่อเจ้าพนักงานนำหมายเรียกไปส่งให้ผู้ถูกเรียกแล้ว หากพบตัวผู้ถูกเรียกแต่ผู้นั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหมายจากเจ้าพนักงานโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย เจ้าพนักงานนั้นชอบที่จะขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่มีอำนาจหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ไปด้วยเพื่อเป็นพยาน และถ้าผู้ถูกเรียกนั้นยังคงปฏิเสธไม่ยอมรับอยู่อีกก็ให้วางหมายไว้ ณ ที่นั้น เมื่อได้ทำดังนี้แล้วให้ถือว่า การส่งหมายนั้นเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๘ ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕

(๒) กรณีไม่พบผู้ที่ระบุชื่อไว้ในหมายเรียก เมื่อพบบุคคลที่อาจรับหมายเรียกแทนได้ หากบุคคลนั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย เจ้าพนักงานจะใช้วิธีการวางหมายไม่ได้ เพราะการวางหมายต้องวาง ต่อหน้าผู้มีชื่อระบุไว้ในหมายเท่านั้น เมื่อผู้นั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย เจ้าพนักงานจะต้องส่งหมายคืนและ รายงานแก่ผู้ออกหมายว่าไม่สามารถส่งหมายโดยวิธีปกติได้

ถ้าหากเป็นหมายเรียกของศาล ศาลอาจสั่งให้ส่งโดยวิธีอื่นแทนได้ กล่าวคือให้ปิดหมาย ไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนา หรือสำนักทำราชการของบุคคลผู้มีชื่อระบุไว้ในหมายนั้น หรือมอบ หมายเรียกดังกล่าวไว้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องถิ่นหรือตำรวจ แล้วปิดประกาศแสดงการที่ได้ มอบหมายดังกล่าวแล้วนั้น หรือลงโฆษณาหรือทำวิธีอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๙ วรรคแรก

แต่หากเป็นหมายเรียกของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ชั้นผู้ใหญ่ ไม่สามารถทำการปิดหมายได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวน หรือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สั่งให้ส่งโดยวิธีปิดหมาย ณ ภูมิลำเนา หรือสำนักทำราชการของ ผู้มีชื่อระบุไว้ในหมายเรียกได้ การสั่งให้ส่งโดยวิธีปิดหมายนั้น กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเฉพาะศาลเท่านั้น ที่กระทำได้ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นหมายเรียกของพนักงานสอบสวนถ้าผู้รับปฏิเสธไม่ยอมรับหมายนั้น คงทำได้ แต่เพียงวิธีการวางหมายเท่านั้น

๑.๓ เวลาส่งหมายเรียก

การส่งหมายเรียกไม่ว่าให้แก่บุคคลใด ไม่ว่าหมายเรียกนั้นจะออกโดยบุคคลใดตามประมวล ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐๐(๑) ให้ส่งในเวลากลางวันตั้งแต่ระหว่างเวลา พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงเวลาพระอาทิตย์ตก

๑.๔ สถานที่ส่งหมายเรียก

(๑) โดยปกติต้องส่งให้แก่ผู้รับหมาย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำราชการของผู้รับหมาย ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๗ (มีกำหนดไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐๐(๒))

(๒) ถ้าพบตัวผู้รับหมายที่อื่นนอกจากภูมิลำเนา หรือสำนักทำราชการของผู้รับหมาย หากบุคคลผู้นั้นยอมรับก็ถือว่าเป็นการส่งโดยชอบตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๗ (๑) (มีกำหนดไว้ในประมวล ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐๐(๒) วรรคสอง ก.)

(๓) บุคคลที่รับหมายเรียกอยู่ต่างท้องที่ที่ออกหมายหากเป็นหมายของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ให้ส่งไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งผู้ถูกเรียกอยู่ในท้องที่เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้รับหมายเช่นนั้นแล้ว ก็ให้สลักหลังหมายแล้วจัดการส่งแก่ผู้รับต่อไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๖ (มีกำหนดไว้ในประมวลระเบียบการ ตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕ บทที่ ๑ ข้อ ๙๙)

ข้อสังเกต

- แม้ว่า ป.วิอาญา มาตรา ๕๖ บัญญัติวิธีการส่งหมายเรียกกรณีบุคคลที่รับหมายเรียกอยู่ต่างท้องที่กับท้องที่ออกหมาย ให้ส่งไปยังตำรวจที่มีอำนาจออกหมายเรียกซึ่งผู้ถูกเรียกอยู่ในท้องที่ เมื่อตำรวจได้รับหมายเช่นนั้นแล้ว ก็ให้สลักหลังหมายแล้วจัดการส่งแก่ผู้รับหมายต่อไป อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติของศาลในการออกหมายเรียกผู้ต้องหา ให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๗๓ ทวิ เมื่อพนักงานสอบสวนใช้วิธีการส่งหมายเรียกผู้ต้องหาตามแนวทางปฏิบัติของศาลเช่นนี้ แม้จะไม่ใช่ไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ แต่หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็สามารถที่จะแจ้งข้อหาและหรือทำการสอบสวนผู้ต้องหาได้ เพราะเจตนาของกฎหมาย ป.วิอาญา ในเรื่องนี้ เพียงต้องการให้ผู้ต้องหา มาพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาและการถามปากคำของพนักงานสอบสวน อันเป็นเงื่อนไขการฟ้องของพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ เท่านั้น แต่หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกที่ส่งทางไปรษณีย์นั้น และจำเป็นที่จะต้องยื่นคำร้องขอหมายจับผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานสอบสวนก็ควรที่จะออกหมายเรียกและวิธีการส่งหมายให้เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๕ ประกอบมาตรา ๕๖ อีกครั้ง เพื่อมิให้เป็นประเด็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความชอบในการออกหมายจับของศาล

๑.๕ การขัดขืนหมายเรียก

หมายถึงการที่ผู้ถูกระบุในหมายได้รับหมายเรียก ซึ่งรับทราบคำสั่งหรือคำบังคับการตามหมายนั้นแล้วจงใจขัดขืนไม่ปฏิบัติตามหมาย โดยไม่มีเหตุอันจะอ้างได้ผลทางกฎหมาย ดังนี้

(๑) ผู้รับหมายเป็นพยานของพนักงานสอบสวน หรือเป็นผู้ที่พนักงานสอบสวนสั่งให้ส่งเอกสารหรือวัตถุ การขัดขืนหมาย จะมีความผิดฐานขัดขืนคำสั่งบังคับของเจ้าพนักงานตาม ป.อาญา มาตรา ๑๖๘, ๑๖๙

การขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมาย หมายถึงทราบคำสั่งบังคับตามกฎหมายแล้วขัดขืนไม่ปฏิบัติตามและคำสั่งบังคับของเจ้าพนักงานดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามกฎหมายด้วย หากไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะออกคำสั่ง ผู้ขัดขืนย่อมไม่มีความผิด เช่น

- เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้วและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว ย่อมหมดอำนาจที่จะทำการสอบสวนต่อไป ผู้ใดที่พนักงานสอบสวนมีหมายเรียกเพื่อมาให้การในภายหลังแล้วไม่ยอมมาให้การย่อมไม่มีความผิดตามมาตรา (๑) (๑๙/๒๔๘๑)

(๒) ถ้าผู้รับหมายเป็นผู้ต้องหา ซึ่งขัดขืนหมายของเจ้าพนักงาน การขัดขืนหมายเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานยื่นคำร้องต่อศาลให้ออกหมายจับบุคคลนั้นได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ วรรคท้าย แต่ไม่มีโทษทางอาญาอย่างอื่นอีก

ผู้ขัดขืนหมายที่เป็นผู้ต้องหาไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานอีกกระทงหนึ่งเพราะ ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ (๓) (ปัจจุบันคือมาตรา ๖๖ วรรคท้าย) กำหนดวิธีการในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาที่ขัดขืนหมายเรียกนั้นแล้ว (ฎ.๑๑๔๐/๒๔๘๑ และ ฎ.๑๓๔๑/๒๕๐๙)

กรณีผู้ต้องหาขัดขืนไม่มาให้การตามหมายเรียกโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖๖ (๒) บัญญัติทางแก้ไว้ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อออกหมายจับตัวมาได้ เป็นการลงโทษอยู่แล้ว จึงเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๘ หาได้มุ่งหมายจะใช้บังคับกับผู้ต้องหาที่ขัดขืนไม่มาให้การต่อพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกด้วยไม่

- เมื่อมีผู้ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนกล่าวหาว่าจำเลยบุกรุกที่ดิน จำเลยยอมตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๒) แล้ว ซึ่งในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ พนักงานสอบสวนจะบังคับให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำใด ๆ ไม่ได้ และมาตรา ๑๓๕ ก็บัญญัติห้ามมิให้พนักงานสอบสวนล่อลวงหรือขู่เข็ญผู้ต้องหาให้การอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าหมายเรียกของพนักงานสอบสวนที่ให้ผู้ต้องหามาเพื่อให้การ ไม่เข้าลักษณะเป็นคำบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๘ (ฎ.๑๓๔๑/๒๕๐๙ (ประชุมใหญ่))

- พนักงานสอบสวนเชิญจำเลยไปให้ถ้อยคำในฐานะพยานที่สถานีตำรวจโดยไม่ได้ออกหมายเรียก จำเลยยอมมาโดยดีและพนักงานสอบสวนบอกจำเลยว่าจะสอบสวนเป็นพยานยอมหมายความว่าสั่งให้จำเลยให้ถ้อยคำ คำสั่งของพนักงานสอบสวนเช่นนี้จึงเป็นคำบังคับตามกฎหมายให้จำเลยให้ถ้อยคำ เมื่อจำเลยขัดขึ้นคำบังคับดังกล่าว ย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๙ (ฎ.๑๙๕๔/๒๕๑๕ (ประชุมใหญ่))

๑.๖ ผู้มาตามหมายเรียก แต่ไม่ยอมให้การ

ผลของการไม่ยอมให้การหรือเบิกความแตกต่างกัน แล้วแต่ว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา จำเลยพยานในชั้นสอบสวน หรือพยานในชั้นศาล

(๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลย บุคคลเหล่านี้กฎหมายไม่บังคับว่าต้องให้การ แต่ถือเป็นสิทธิว่าจะให้การก็ได้ไม่ให้ก็ได้ ถ้าเขาไม่เต็มใจให้การ กฎหมายเพียงให้เจ้าพนักงานหรือศาลบันทึกหรือจดรายงานไว้เท่านั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔, ๑๖๕, ๑๗๒

(๒) พยานในชั้นสอบสวน เมื่อพยานมาตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวนแล้ว แต่ไม่ยอมให้การเป็นความผิดฐานขัดขึ้นคำบังคับของพนักงานสอบสวนที่ให้การ มีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๑๖๙

(๓) พยานในชั้นศาล เมื่อพยานมาศาลแล้วไม่ยอมเบิกความ พยานอาจมีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๑๗๑

๑.๗ ผู้มาตามหมายเรียกให้ถ้อยคำเป็นเท็จ

ผลของการให้ถ้อยคำเป็นเท็จนั้นมีความแตกต่างกัน แล้วแต่ว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานชั้นสอบสวน หรือพยานในชั้นศาล

(๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลย บุคคลทั้งสองประเภทนี้กฎหมายให้สิทธิที่จะให้การอย่างใดก็ได้ และมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่หากบุคคลดังกล่าวให้ถ้อยคำเป็นเท็จจึงไม่มีความผิดต่อกฎหมายอาญา

- จำเลยถูกตำรวจจับหาว่าเล่นการพนันสลาकिनรวบจำเลยจึงแจ้งต่อตำรวจผู้ค้นตัวว่ากระดาดตัวเลขที่ค้นได้เป็นสลาकिनรวบที่ซื้อจากบุคคลอื่นเป็นการแจ้งในฐานะผู้ต้องหาไม่เป็นผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๑๗๒ (ฎ.๒๒๕/๒๕๐)

- การที่จำเลยซึ่งถูกจับกุมในข้อหาว่าเป็นคนฉ้อโกงพยานพยานจากเขตควบคุม ให้การปฏิเสธพร้อมทั้งแสดงบัตรประจำตัวประชาชนให้ตำรวจดูนั้นเป็นการปฏิเสธในฐานะผู้ต้องหา แม้ข้อความที่จำเลยให้การนั้นจะเป็นเท็จก็ไม่เป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จตาม ป.อาญา มาตรา ๑๓๗ และจะเอาผิดแก่จำเลยฐานใช้หรืออ้างเอกสารอันเกิดจากการกระทำผิดฐานแจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความเท็จลงในเอกสารราชการ ตาม ป.อาญา มาตรา ๒๖๘ ก็ได้เช่นกัน (ฎ.๔๐๔๘/๒๒)

(๒) พยานชั้นสอบสวน เมื่อให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวนเป็นเท็จย่อมมีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔ แล้วแต่กรณี

๑.๘ คดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหา

ในคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาในการสอบสวน พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไปยังพนักงานสอบสวนได้ หากผู้จัดการหรือผู้แทนนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกพนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อมาทำการสอบสวนได้ และเมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ก็จะต้องปล่อยผู้ต้องหาไป จะควบคุมหรือจะปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันกับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นไม่ได้ เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗

๒. การออกหมายอาญา

หมายอาญา หมายความว่า หนังสือบอกการที่ออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ชัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษ หรือให้ทำการค้นรวมทั้งสำเนาหมายจับหรือหมายค้นอันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้ว ตลอดจนสำเนาหมายจับหรือหมายค้นที่ได้ส่งทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๗ ซึ่งปรากฏความหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๙)

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้น จึงอาจแบ่งหมายอาญาได้เป็น ๕ ประเภท ดังนี้

(๑) หมายจับออกเพื่อจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามพฤติการณ์ ดังเช่นที่ระบุไว้ตามมาตรา ๖๖

(๒) หมายค้นออกเพื่อค้นหาบุคคลหรือสิ่งของตามพฤติการณ์ ดังเช่นที่ระบุไว้ตามมาตรา ๖๙

(๓) หมายขังออกเพื่อขังผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาตามมาตรา ๗๑

(๔) หมายจำคุก ออกเพื่อจำคุกจำเลยซึ่งต้องคำพิพากษาให้จำคุก หรือประหารชีวิต หรือจำคุกแทนค่าปรับ ตามมาตรา ๗๔

(๕) หมายปล่อย ออกเพื่อปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยในพฤติการณ์ ดังเช่นที่ระบุไว้ตามมาตรา ๗๒, ๗๓ และ ๗๕

๒.๑ ผู้มีอำนาจออกหมายอาญา

ศาล เป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายอาญา การจะจับ ชัง จำคุก ค้น หรือปล่อยบุคคลซึ่งต้องขังหรือจำคุกตามหมายศาล เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๗ มีอำนาจออกคำสั่งหรือหมายอาญาภายในเขตอำนาจตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

การออกหมายจับ หมายค้น หรือหมายขังศาลจะออกหมายนั้นตามที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยมีผู้ร้องขอก็ได้ ตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๕๙

ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนในการที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อออกหมายอาญา ได้แก่กรณีการขอให้ศาลออกหมายค้นเพื่อพบพยานหลักฐานในการยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหา เหตุในการขอหมายค้นเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๙ การออกหมายเรียกผู้ต้องหาเพื่อนำตัวมารับทราบข้อกล่าวหาในการดำเนินคดี แต่ผู้ต้องหาไม่ยอมมาตามหมายเรียกและมีเหตุให้ขออำนาจศาลออกหมายจับได้ตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ หรือเมื่อมีการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ และมีเหตุที่จะขอให้ศาลออกหมายขังได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรค ๕ หรือกรณีผู้ต้องหาถูกออกหมายจับแล้วถูกนำตัวส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีหากพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จก็ขออำนาจศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน ดังนั้น เพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้องยื่นคำร้องต่อศาลในการออกหมายอาญาดังกล่าว เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒ ต่อไป

๒.๒ การยื่นคำร้องขอหมายอาญา หมายจับ หมายค้นหรือหมายขัง ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๑) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ร้องขอให้ศาลออกหมาย มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) กรณีปกติ การร้องขอให้ออกหมายจับ ให้ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดีหรือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่จะทำการจับกุม ส่วนหมายค้นให้ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่จะทำการค้น ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๘

ผู้ร้องขอ กรณีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจร้องขอออกหมายจับหรือหมายค้นต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ปฏิบัติการหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(๒) กรณีพิเศษ เจ้าพนักงานที่จะทำการจับหรือค้นนอกเขตศาลอาญาจะร้องขอให้ออกหมายจับหรือหมายค้นต่อศาลอาญาได้ต่อเมื่อเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งและการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจจะเกิดความล่าช้าเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ผู้จะถูกออกหมายจับกำลังจะหลบหนี หรือสิ่งของที่ต้องการจะหาหรือยึดกำลังจะถูกโยกย้ายหรือถูกทำลาย ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๒๕

ผู้ร้องขอ กรณีเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานอื่น ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป ในกรณีที่เป็นการร้องขอผู้นั้นต้องมียศตั้งแต่พลตำรวจตรีขึ้นไป

กรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรซึ่งผู้ร้องขอไม่อาจไปพบผู้พิพากษาได้ ผู้ร้องขออาจร้องขอต่อผู้พิพากษาทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่เหมาะสมเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นก็ได้ ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๒๘ ผู้ร้องขอหากเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานอื่น ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไปในกรณีเป็นการร้องขอต้องมียศตั้งแต่พันตำรวจเอกขึ้นไป ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๓๕

กรณีร้องขอออกหมายค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญในเวลากลางคืน หากเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานอื่น ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป ถ้าเป็นการร้องขอต้องมียศตั้งแต่พันตำรวจเอกขึ้นไป ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๓๕

ข้อสังเกต การเปิดช่องให้มีการขอหมายจับหรือหมายค้นในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๒๘ ในการวินิจฉัยคำร้องกรณีจำเป็นเร่งด่วน ต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๓๒(๑), (๒), (๓) ประกอบด้วย ซึ่งเห็นว่าเป็นคนละกรณีกับการจับหรือการค้นที่เป็นข้อยกเว้นกฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๘ หรือ ป.วิอาญา มาตรา ๘๒ แต่ก็อาจทำให้เกิดประเด็นปัญหาได้หากไม่ระมัดระวัง ดังนั้นการค้นหรือการจับหากไม่จำเป็นก็ควรต้องขอหมายจับหรือหมายค้นจากศาลเสียก่อน

๒) ในกรณีที่ปรากฏว่าศาลออกหมายได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เช่น กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการประกันตัวไปจากศาลแล้วไม่มาตามนัด ศาลก็ออกหมายจับได้เองทันที แต่ในบางกรณีเหตุไม่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานหรือศาล เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งได้รับการประกันตัวแล้วไปข่มขู่ผู้เสียหายด้วยประการต่างๆ เพื่อที่จะให้บิดเบือนรูปคดี ผู้เสียหายจึงมาร้องต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ออกหมายจับผู้ต้องหาได้ สำหรับกรณีหลังนี้กฎหมายต้องการให้เจ้าพนักงานหรือศาลสอบหลักฐานตามสมควรว่ามีมูลที่อ้างหรือไม่ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาจะไม่ถูกกักขัง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตามมาตรา ๕๙ วรรคหนึ่ง จะบัญญัติให้ศาลออกหมายอาญาได้ตามที่ศาลเห็นสมควร หรือมีผู้ร้องขอก็ตาม แต่ศาลก็ต้องพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานตามสมควรที่จะออกหมายดังกล่าวหรือไม่ ทั้งนี้เป็นไปตาม มาตรา ๕๙/๑ วรรคหนึ่ง ตัวอย่างคำพิพากษา เช่น

- การออกหมายจับเป็นขั้นตอนของการดำเนินคดีเพื่อให้การสอบสวนผู้ต้องหาดำเนินไปตามขั้นตอนของกฎหมายอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เป็นอำนาจพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นในชั้นก่อนการพิจารณามีอำนาจออกหมายผู้ต้องหาตามคำร้องของพนักงานสอบสวนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ และมาตรา ๕๙/๑ โดยเฉพาะ จึงมีใช้เรื่องกฎหมายมีความประสงค์จะให้ผู้ต้องหาหนีอุทธรณ์ได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙๓ เพราะจะทำให้การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมประสออุปสรรคและเกิดความล่าช้า (ฎ.๔๗๙/๒๕๕๕)

- เมื่อมีการกล่าวหาว่าบุคคลใดกระทำความผิดทางอาญา บุคคลนั้นย่อมตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๒) พนักงานสอบสวนย่อมยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายจับผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ เพื่อให้ได้ตัวมาสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ซึ่งตาม พระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา ๒๔ (๑) กำหนดให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งมีอำนาจออกหมายจับได้ ประกอบกับ ป.วิอาญา มาตรา ๕๙ วรรคสี่ ตอนท้าย กำหนดให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนหมายหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายจับได้หากความปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าได้มีออกหมายจับไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๖๘ กำหนดให้หมายจับคงใช้ได้อยู่นกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน ดังนี้ อำนาจในการออกหมายจับผู้ต้องหาจึงเป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น เมื่อคดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นยกเลิกหรือเพิกถอนหมายจับ และศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง ผู้ร้องจะอุทธรณ์หรือฎีกาอีกไม่ได้ (ฎ.๑๑๗๒๐/๒๕๕๕)

ส่วนการออกหมายปล่อย ศาลต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๒ และมาตรา ๗๓

๒.๓ แนวทางการออกหมายจับ หมายค้น หมายขัง และหมายปล่อย

๒.๓.๑ แนวทางการออกหมายจับในชั้นพนักงานสอบสวน

สำหรับแนวทางการพิจารณาออกหมายจับของศาลนั้น ศาลได้วางแนวทางการพิจารณาหลักเกณฑ์การออกหมายจับไว้โดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘

๑) เกี่ยวกับการเสนอพยานหลักฐาน

(๑) ผู้ร้องขอ ต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้จะถูกจับจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๔ วรรคหนึ่ง

(๒) กรณีผู้จะถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นจะหลบหนีตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๔ วรรคสอง

(๓) พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับให้รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการร้องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา (อ.ก.๒๙) ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๗

(๔) ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ออกหมายจับ ผู้พิพากษาไม่จำต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลยตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๘

๒) หมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อ

ในกรณีที่ผู้ถูกจับเป็นบุคคลที่ไม่รู้จักชื่อ ก็ไม่เป็นเหตุที่จะมิให้ออกหมายจับ เพราะ ป.วิอาญา มาตรา ๖๗ ได้ให้อำนาจไว้ แต่หมายจับดังกล่าว จะต้องระบุรูปพรรณของผู้ที่จะถูกออก

หมายจับให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับแบบของหมายจับที่ต้องทำเป็นหนังสือตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๖๐ (๔) (ก) ว่าการออกหมายจับ ต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ ดังนั้น ในการออกหมายจับ อาจไม่จำเป็นที่จะต้องรู้จักชื่อ หรือรู้เพียงชื่อเล่น หรือฉายาก็สามารถออกหมายจับได้ แต่ที่สำคัญจะต้องระบุคำหารูปพรรณที่มีรายละเอียดและความชัดเจนเพียงพอที่จะบ่งถึงตัวบุคคลได้ ซึ่งหมายจับนั้นจะต้องมี “ระบุคำหารูปพรรณผู้กระทำความผิด” แนบไปด้วยเสมอ

๓) ขอบเขตและอายุของหมายจับ

หมายจับใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๗ หมายจับย่อมสิ้นอายุ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๘ เมื่อ

- (๑) จับตัวบุคคลที่ปรากฏอยู่ในหมายจับได้
- (๒) ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความ
- (๓) ศาลที่ออกหมายนั้นถอนหมายคืน (กรณีผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ในความผิด อันยอมความกันได้ หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องบุคคลผู้นั้น หรือโจทก์ถอนฟ้องหรือบุคคลนั้น ถึงแก่ความตาย เป็นต้น)

๒.๓.๒ แนวทางการขอหมายค้น

หลักเกณฑ์การขอหมายค้นได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘

๑) เกี่ยวกับการเสนอพยานหลักฐาน

(๑) ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานที่น่าเชื่อว่าสิ่งของที่ค้นหาอยู่ในสถานที่ที่จะค้น และสิ่งของนั้นจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน หรือมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยผิดกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นสิ่งของซึ่งต้องยึด หรือริบตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งของศาลในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้วตามข้อบังคับ ประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๕.๑

(๒) ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานที่น่าเชื่อว่า บุคคลที่ค้นหาอยู่ในสถานที่ที่จะค้นโดยบุคคลนั้นถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือมีหมายให้จับบุคคลนั้น ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๕.๒

(๓) พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายค้น ให้รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของ พนักงานอัยการเรื่องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา (อ.ก.๒๙) ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๗

(๔) ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ออกหมายค้น ผู้พิพากษาไม่จำต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๑๘

๒) ขอบเขตและอายุของหมายค้น

ขอบเขตของหมายค้น ใช้ได้เฉพาะแค่เพียงตามวันเวลาและสถานที่ที่ระบุไว้ใน หมายค้นเท่านั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๐(๔) (ค) จะใช้หมายค้นที่ออกมานั้นไปค้นสถานที่อื่นที่ไม่ได้ระบุ ไว้ในหมายค้นนั้นไม่ได้ ดังนั้นหมายค้นจึงใช้ไม่ได้ทั่วราชอาณาจักรอย่างเช่นหมายจับ

อายุของหมายค้น หมายค้นที่ออกมานั้นใช้ได้เพียงครั้งเดียว เฉพาะการค้น เพื่อพบบุคคลหรือสิ่งของที่ระบุในหมาย เมื่อค้นเสร็จแล้วก็ป็นอันยุติ จะใช้ค้นต่อไปอีกไม่ได้

๒.๓.๓ แนวทางการออกหมายค้นในชั้นพนักงานสอบสวน

๑) หลักเกณฑ์ตามกฎหมายเกี่ยวกับการขังผู้ต้องหาระหว่างสอบสวน

ในระหว่างการสอบสวน เมื่อผู้ต้องหาถูกจับและส่งมายังพนักงานสอบสวน เพื่อทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวไว้เท่าเวลาที่กฎหมายให้อำนาจ ป.วิอาญา มาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนสามารถนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ตามมาตรา ๘๗ ได้ และให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๖๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมายขังคงใช้ได้อยู่นานกว่าศาลจะได้เพิกถอน โดยออกหมายปล่อยหรือออกหมายจำคุกแทน

ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๑ ยังได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลที่จะไม่ออกหมายขังหรือให้ออกหมายปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกขังได้ อย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ กรณี ได้แก่

- (๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีอายุไม่ถึงสิบแปดปี
 - (๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหญิงมีครรภ์
 - (๓) ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหญิงเพิ่งคลอดบุตรมาไม่ถึงสามเดือน
 - (๔) ผู้ต้องหาหรือจำเลยเจ็บป่วยซึ่งถ้าจะต้องขังจะถึงอันตรายแก่ชีวิต
- กรณีดังกล่าวศาลอาจมีคำสั่งกำหนดเงื่อนไขและวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังต่อไปนี้

ที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้

- (๑) สั่งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานหรือบุคคล

ที่อาจเกิดขึ้น

- (๒) กำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหาย

สำหรับคำสั่งศาลข้างต้นจะสิ้นสุดเมื่อ

- (๑) ถ้าศาลมีคำสั่งระหว่างสอบสวน ให้มีผลใช้ได้ไม่เกิน ๖ เดือน นับแต่มีคำสั่ง
- (๒) ถ้าศาลมีคำสั่งในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ให้มีผลใช้ได้จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา

กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด หรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังที่ศาลมีคำสั่ง ศาลมีอำนาจดังต่อไปนี้

- (๑) เปลี่ยนแปลงคำสั่ง หรือ
- (๒) พิจารณาออกหมายขังตามที่เหมาะสม

๒) การร้องขอต่อศาลในการออกหมายขัง

แนวปฏิบัติในการออกหมายขังในคดีอาญาและเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณา พยานหลักฐานก่อนออกหมายขัง วางหลักไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ เกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘

(๑) ในระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนอาจยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ ได้ ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๓๙

(๒) พนักงานสอบสวนซึ่งร้องขอให้ศาลออกหมายขังจะต้องเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือสอบสวนคดีที่ร้องขอออกหมายขังนั้นและต้องพร้อมที่จะมาให้ผู้พิพากษาสอบถาม ก่อนออกหมายได้ทันที ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๐

(๓) คำร้องขอต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนด ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๑

๓) การไต่สวนและการออกหมายจับ

(๑) ก่อนที่จะออกหมายจับตามคำขอให้ผู้พิพากษาสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ หากมีข้อคัดค้านผู้พิพากษาอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นโดยจะให้นำพยานหลักฐานมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้ ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๒ วรรคหนึ่ง

(๒) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังในระหว่างสอบสวนครบ ๔๘ วันแล้ว หากร้องขอให้ขังผู้ต้องหาต่อไปอีก จะต้องอ้างเหตุจำเป็นมาในคำร้องขอด้วย และผู้พิพากษาจะสั่งอนุญาตให้ขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อการร้องขอได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและให้นำพยานหลักฐานมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนจนเป็นพอใจแก่ผู้พิพากษาแล้วตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๒ วรรคสอง

(๓) ก่อนที่ศาลจะออกหมายจับตามข้อ ๓๙ จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๓ วรรคหนึ่ง

(๔) ถ้าผู้ต้องหาที่ผู้พิพากษาจะออกหมายจับนั้น เป็นผู้ซึ่งศาลได้ออกหมายจับไว้หรือต้องขังตามหมายศาลอยู่แล้ว ไม่ว่าจะมิผู้ร้องขอหรือไม่ ผู้พิพากษาจะออกหมายจับผู้นั้นต่อไปโดยไม่ต้องไต่สวนตามวรรคหนึ่งก็ได้ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๔๓ วรรคสอง

(๕) ให้นำหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานและออกคำสั่งตามข้อ ๑๗ ถึงข้อ ๑๙ มาใช้บังคับแก่การออกหมายจับด้วยโดยอนุโลม

๒.๓.๔ แนวทางการออกหมายปล่อย

๑) หลักเกณฑ์ตามกฎหมายเกี่ยวกับการออกหมายปล่อยผู้ต้องหาระหว่างสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๒ ว่า หมายปล่อยผู้ต้องหา ซึ่งต้องขังอยู่ตามหมายศาลให้ออกในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อศาลสั่งปล่อยชั่วคราว

(๒) เมื่อพนักงานสอบสวนขอให้ศาลปล่อย โดยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังไว้ระหว่างสอบสวน

ผู้ต้องหาซึ่งต้องถูกขังตามหมายจับของศาลในระหว่างการสอบสวน อาจได้รับการปล่อยตัวให้ได้รับอิสรภาพได้โดยการออกหมายปล่อย ซึ่งศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกหมายปล่อย ส่วนการจัดการตามหมายปล่อยนั้นต้องกระทำโดยทันที

๒.๔ แบบของหมายอาญา

หมายอาญา ต้องทำเป็นหนังสือ และมีข้อความเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๐ ดังนี้

(๑) สถานที่ที่ออกหมาย

(๒) วันเดือนปีที่ออกหมาย

(๓) เหตุที่ต้องออกหมาย

(๔) (ก) ในกรณีออกหมายจับ ต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ

(ข) ในกรณีออกหมายจับ หมายจำคุก หรือหมายปล่อย ต้องระบุชื่อบุคคลที่จะถูกขังจำคุก หรือปล่อย

(ค) ในกรณีออกหมายค้น ให้ระบุสถานที่ที่จะค้น และชื่อหรือรูปพรรณบุคคลหรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวันเวลาที่จะทำการค้น และชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นนั้น

(๕) (ก) ในกรณีออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นให้ระบุความผิด หรือวิธีการ เพื่อความปลอดภัย

(ข) ในกรณีออกหมายจำคุก ให้ระบุความผิดและกำหนดโทษตามคำพิพากษา

(ค) ในกรณีออกหมายขัง หรือหมายจำคุก ให้ระบุสถานที่ที่จะให้ขังหรือจำคุก

(ง) ในกรณีออกหมายปล่อย ให้ระบุเหตุที่ให้ปล่อย

(๖) ลายมือชื่อและประทับตราของศาล

๒.๕ ผู้จัดการตามหมายอาญา

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญา ซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจของเขา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๑ วรรคหนึ่ง

(๑) การจัดการตามหมายอาญาของศาล เมื่อศาลออกหมายอาญาแล้วหรือสลักหลังหมาย ที่ศาลอื่นส่งมาแล้วศาลนั้นอาจมอบหรือส่งผู้ที่มีหน้าที่จัดการได้ ๒ วิธี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๑ วรรคสอง คือ มอบหรือส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลดังระบุในหมาย หรือมอบหรือส่งแก่หัวหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ประจำจังหวัดหรืออำเภอกิ่งอำเภอหรือตำบล ซึ่งจะให้จัดการให้เป็นไปตามนั้น ในกรณีที่หมายนั้นไม่ได้ระบุชื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ในกรณีหลัง เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายต้องรับผิดชอบในการจัดการตามหมายนั้น อาจจัดการตามหมายเอง หรือสั่งให้เจ้าพนักงานรองลงไปจัดการให้ก็ได้ หรือจะมอบหรือส่งสำเนา อันรับรองว่าถูกต้องให้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจคนอื่น ซึ่งมีหน้าที่จัดการตามหมาย ซึ่งตนได้รับนั้นจัดการให้ก็ได้

ถ้าหมายนั้นได้มอบหรือส่งให้แก่เจ้าพนักงานตั้งแต่สองนายขึ้นไป เจ้าพนักงาน จะจัดการตามหมายนั้นแยกกันหรือร่วมกันก็ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๑ วรรคสาม (กรณี “สำเนาหมาย” ที่ถือว่าเป็นหมายอาญามีเฉพาะสำเนาหมายจับ และสำเนาหมายค้น เท่านั้น ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๙))

(๒) บทบัญญัติพิเศษสำหรับหมายนั้น มาตรา ๙๗ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ค้นโดยมีหมาย เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษาการแทน ซึ่งต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสาม (ตามข้อบังคับประธานศาลฎีการะดับปฏิบัติการขึ้นไป) หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรี ขึ้นไปเท่านั้น มีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายนั้น”

กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจอื่นที่ไปร่วมทำการค้นด้วย แม้ไม่มีชื่อในหมายค้นก็สามารถ ทำการค้นได้ในฐานะเป็นเจ้าพนักงาน

ส่วนเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการตามหมายค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้าย สำคัญในเวลากลางคืน กรณีเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือพนักงานอื่น ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ ข้าราชการขึ้นไป กรณีเป็นตำรวจ ผู้นั้นต้องมียศตั้งแต่พันตำรวจตรีขึ้นไป ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ข้อ ๓๘

๒.๖ วิธีจัดการตามหมายอาญา

ป.วิอาญา ได้บัญญัติถึงวิธีจัดการตามหมายอาญา ไว้ดังนี้

(๑) พนักงานผู้จัดการตามหมายจับและหมายค้น ต้องแจ้งข้อความในหมายให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ทราบและถ้ามีคำขอร้องให้ส่งหมายนั้นให้เขาตรวจดู ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๒

(๒) การแจ้งข้อความในหมาย การส่งหมายให้ตรวจดูและวันเดือนปีที่จัดการตามหมาย ให้บันทึกไว้ในหมายนั้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๒ วรรคสอง

(๓) เมื่อจัดการตามหมายแล้ว ให้เจ้าพนักงานบันทึกรายละเอียดในการจัดการนั้น ถ้าจัดการตามหมายไม่ได้ให้บันทึกพฤติการณ์ไว้ แล้วส่งบันทึกนั้นไปยังศาลที่ออกหมายโดยเร็ว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๓

(๔) การรายงานผลการปฏิบัติตามหมายต่อศาลตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๓ เมื่อจับบุคคลตามหมายจับ ให้รายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว แต่ไม่ช้ากว่า ๗ วัน นับแต่จับ ส่วนหมายค้น เมื่อจัดการตามหมายค้นแล้ว ให้รายงานศาลทราบโดยเร็ว แต่ไม่ช้ากว่า ๑๕ วัน นับแต่วันจัดการตามหมาย

(๕) เมื่อมีเหตุที่จะเพิกถอนหมายจับหรือหมายค้น ให้รายงานหรือแจ้งให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็ว กรณีเช่นนี้ให้ผู้พิพากษาไต่สวนและมีคำสั่งเป็นการด่วน ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๔ วรรคหนึ่ง

(๖) ถ้าบุคคลที่มีชื่อในหมายอาญาถูกจับ หรือบุคคล หรือสิ่งของที่มีหมายให้ค้นได้ค้นพบแล้ว ถ้าสามารถจะทำได้ก็ให้ส่งบุคคลหรือสิ่งของนั้นโดยด่วนไปยังศาลซึ่งออกหมาย หรือเจ้าพนักงานตามที่กำหนดไว้ในหมาย แล้วแต่กรณี เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๔

คำว่า “ถ้าสามารถจะทำได้” ตามความในมาตรา ๖๔ นั้น ก็เพราะว่าบางกรณีไม่สามารถส่งบุคคลที่ถูกจับหรือสิ่งของที่ค้นพบไปยังผู้ออกหมายโดยด่วนได้ เช่น นำตัวบุคคลผู้ถูกจับนั้นไปยังโรงพยาบาล หรือเคลื่อนย้ายสิ่งของนั้นไปยังที่ที่เห็นว่าปลอดภัย เป็นต้น

ส่วนคำว่า “เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น” ตามความในมาตรา ๖๔ หมายถึงว่าไม่ต้องส่งไปยังศาลซึ่งออกหมาย เช่น ผู้ออกหมายมีคำสั่งให้ส่งตัวบุคคล หรือสิ่งของไปยังพนักงานสอบสวน เป็นต้น

(๗) กรณีบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนีไปได้ เจ้าพนักงานผู้จับมีอำนาจติดตามจับกุมผู้นั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายอีก ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๕

๓. การประกาศสืบจับ

ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๕ หมายเรียกและหมายอาญา บทที่ ๒ หมายจับ ข้อ ๑๑๓ กำหนดว่า คดีที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น หากเข้าเกณฑ์ที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการออกหมายจับประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวนนั้น เพื่อให้เจ้าพนักงานอื่นใดมีอำนาจทำการจับกุมตัวผู้ต้องหานั้นโดยสมบูรณ์

เมื่อได้ออกหมายจับตามความในวรรคก่อนแล้ว การที่จะวินิจฉัยว่ากรณีใดควรจะส่งสำเนาหมายหรือควรออกประกาศสืบจับด้วยหรือไม่นั้น ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(๑) ในคดีเล็กน้อยหรือคดีมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ให้ออกหมายจับประกอบไว้ในสำนวนเมื่อทราบหรือสงสัยว่าผู้ต้องหานั้นหลบหนีไปอยู่ที่ใด จึงให้สำเนาหมายส่งไปให้สถานีตำรวจเจ้าของท้องที่ที่ทราบหรือสงสัยนั้นจัดการจับกุมตัวส่งให้ต่อไป

ในกรณีเช่นนี้ หากต่อมาส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา และพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา ให้จัดการให้มีการถอนหมายค้น

(๒) ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน ๓ ปี หรือคดีที่มีเหตุผลพิเศษที่จะต้องโฆษณาสืบจับ เมื่อพนักงานสอบสวนจัดให้มีการออกหมายจับประกอบไว้ในสำนวนแล้วให้นำสำนวนนั้นเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการตำรวจเจ้าของท้องที่พิจารณาว่าจะสมควรโฆษณาสืบจับหรือไม่ หากผู้บังคับการตำรวจเจ้าของท้องที่เห็นสมควรโฆษณาสืบจับจึงให้สำเนาหมายจับนั้นไปให้แผนกสืบจับดำเนินการโฆษณาสืบจับต่อไป

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีหนังสือที่ ๐๐๓๓.๔๓/๐๓๖๕๓ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓ เรื่อง การบันทึกข้อมูลหมายจับและถอนหมายจับ โดยให้สถานีตำรวจและหน่วยงานตำรวจอื่นที่มีอำนาจสอบสวน มีหน้าที่บันทึก/ถอนข้อมูลหมายจับซึ่งศาลได้อนุมัติหมายจับ และหมายดังกล่าวลงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๔ เป็นต้นไป ลงในระบบ POLIS/CRIMES ให้แล้วเสร็จภายใน ๒๔ ชั่วโมงนับแต่วันที่ศาลอนุมัติหมายจับ โดยให้ถือว่าข้อมูลหมายจับที่สถานีที่ตำรวจบันทึกเป็นการออก/ถอนประกาศสืบจับ โดยไม่ต้องจัดส่งเอกสารมาให้กองทะเบียนประวัติอาชญากร หรือศูนย์พิสูจน์หลักฐานออกประกาศสืบจับอีก ยกเว้น การออกและถอนหมายจับที่ศาลได้อนุมัติไว้ก่อนวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๔ ให้สถานีตำรวจและหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจสอบสวนจัดส่งแบบงดการสืบจับ (แบบ ค.๑๔-ต.๒๓๑) มายังกองทะเบียนประวัติอาชญากร เพื่อถอนประกาศสืบจับอีกทางหนึ่งด้วย

๔. การเพิกถอนหมายจับ

กรณีเมื่อศาลออกหมายจับแล้ว หมายจับใช้ได้จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดตามหมายนั้นขาดอายุความ หรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๘ แต่อย่างไรก็ตาม ก็อาจมีกรณีที่ศาลอาจต้องเพิกถอนหมายจับที่ออกไปแล้วได้ เช่น กรณีออกหมายจับผู้ต้องหาผิดคน เป็นต้น ซึ่งข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘ ข้อ ๒๔ กำหนดว่า เมื่อมีเหตุที่จะเพิกถอนหมายจับให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องรายงานหรือแจ้งให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็วในกรณีเช่นนี้ให้ผู้พิพากษาไต่สวนและมีคำสั่งเป็นการด่วน

ประกอบกับคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา บทที่ ๓ การทำสำนวนการสอบสวน ข้อ ๓.๓.๓ กำหนดว่า หลังจากที่ได้ศาลออกหมายจับแล้ว หากปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหาที่ถูกออกหมายจับไม่ใช่ผู้กระทำความผิด (ออกหมายจับผิดตัว) หรือการกระทำของผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาตามหมายจับไม่เป็นความผิด ให้พนักงานสอบสวนรีบยื่นคำร้องขอให้ศาลถอนหมายจับ และมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา จากนั้นส่งความเห็นพร้อมสำนวนหรือเอกสารการสอบสวนเพิ่มเติมแล้วแต่กรณีไปยังพนักงานอัยการต่อไป

กรณีมีการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ หากปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหาที่ถูกออกหมายจับไม่ใช่ผู้กระทำความผิด (ออกหมายจับผิดตัว) หรือการกระทำของผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาตามหมายจับไม่เป็นความผิด ให้พนักงานสอบสวนรีบรายงานหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ต้องหา แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา จากนั้นส่งความเห็นพร้อมสำนวนหรือเอกสารการสอบสวนเพิ่มเติมแล้วแต่กรณีไปยังพนักงานอัยการต่อไป

๕. การแจ้งย้ายทะเบียนบ้านของผู้ต้องหาตามหมายจับไปยังทะเบียนบ้านกลาง

กรณีที่ผู้ต้องหาถูกออกหมายจับและยังมิได้ตัวมาดำเนินคดีภายใน ๑๘๐ วันนับแต่วันที่ศาลออกหมายจับตั้งแต่วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๒ เป็นต้นไป เมื่อพนักงานสอบสวนได้อนุมัติหมายจับจากศาลแล้ว แต่ยังไม่จับตัวผู้ต้องหาตามหมายจับนั้นไม่ได้ภายใน ๑๘๐ วันนับแต่วันที่ศาลออกหมายจับ พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางทราบและให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางดำเนินการให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งย้ายผู้นั้นออกจากทะเบียนบ้านและเพิ่มชื่อและรายการของผู้นั้นไว้ในทะเบียนบ้านกลาง และให้หมายเหตุไว้ในรายการของบุคคลนั้นว่าอยู่ในระหว่างการติดตามตัวตามหมายจับด้วย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๒ ความดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ของมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๔

“ในกรณีที่ศาลออกหมายจับผู้ใดตามคำร้องขอของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้รับแจ้งจากศาลให้จับกุมผู้ใดตามหมายจับที่ศาลออกเอง ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ศาลออกหมายจับให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแจ้งให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางทราบและให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางดำเนินการให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งย้ายผู้นั้นออกจากทะเบียนบ้านและเพิ่มชื่อและรายการของผู้นั้นไว้ในทะเบียนบ้านกลางและให้หมายเหตุไว้ในรายการของบุคคลนั้นว่าอยู่ในระหว่างการติดตามตัวตามหมายจับด้วยการหมายเหตุดังกล่าวมิให้ถือว่าเป็นการจัดเก็บข้อมูลตามมาตรา ๑๓ (๒)

ผู้ใดมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกลางตามวรรคสอง ถ้าผู้นั้นประสงค์จะย้ายออกจากทะเบียนบ้านกลาง ผู้นั้นต้องมาแสดงตนต่อนายทะเบียนที่จัดทำทะเบียนบ้านกลางนั้นพร้อมทั้งหลักฐานอันแสดงว่าหมายจับนั้นได้ถูกเพิกถอนหรือได้มีการปฏิบัติตามหมายจับนั้นเสร็จสิ้นแล้ว

การแจ้งยื่นหรือส่งหนังสือหรือเอกสารให้ผู้ถูกออกหมายจับหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกลางตามวรรคสอง ถ้าได้แจ้งยื่นหรือส่งหนังสือหรือเอกสารให้บุคคลนั้นหรือปิดหมายไว้ ณ ภูมิลำเนาหรือที่อยู่ ที่ปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรที่ปรากฏครั้งสุดท้ายก่อนย้ายมาในทะเบียนบ้านกลางให้ถือว่าได้แจ้งยื่นส่งหรือปิดโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้นั้นได้รับทราบแล้ว”

๖. คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

- ป.วิอาญา มาตรา ๖๘ บัญญัติว่า “หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน” เช่นนี้ เมื่อความผิดอาญาตามหมายจับจำเลยขาดอายุความแล้ว หมายจับย่อมสิ้นผลไปในตัวโดยไม่ต้องเพิกถอนหมายจับอีก (ฎ.๖๘๗๔/๒๕๕๓)

- นายดาบตำรวจ ป. พบ ส. ผู้ต้องหาซึ่งมีการออกหมายจับไว้แล้ว นายดาบตำรวจ ป. ย่อมมีอำนาจจับกุม ส. ได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๘ (๓) (ฎ.๓๐๓๑/๒๕๕๓)

- การขอออกหมายจับบุคคลใด ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ถูกออกหมายจับนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง ซึ่งจำต้องกระทำด้วยความรอบคอบรัดกุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องแน่ใจว่าบุคคลที่ขอออกหมายจับเป็นบุคคลคนเดียวกับคนร้ายที่ได้มาจากการรวบรวมพยานหลักฐาน คดีนี้แม้การออกหมายจับที่ระบุชื่อโจทก์เป็นคนร้ายจะสืบเนื่องมาจากคำให้การของผู้เสียหายและพยาน แต่ผู้เสียหายยังระบุยืนยันว่าคนร้ายมีภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม แต่ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรที่พนักงานสอบสวนอ้างเป็นพยานระบุว่าโจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ที่แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยตลอดไม่เคยย้ายไปอยู่ที่จังหวัดนครพนม และยังมีภาพถ่ายของโจทก์ปรากฏอยู่ด้วย พนักงานสอบสวนต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงให้แน่ชัดเสียก่อนว่าบุคคลที่ขอออกหมายจับเป็นบุคคลคนเดียวกับคนร้ายหรือไม่ โดยจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานชี้ภาพถ่ายของโจทก์ว่าใช่คนร้ายหรือไม่ก่อนที่จะขอออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนกลับขอให้ศาลออกหมายจับโดยระบุชื่อโจทก์เป็นคนร้ายไปเลย แม้การขอให้ออกหมายจับของพนักงานสอบสวนดังกล่าวจะฟังไม่ได้ว่ามีเจตนาถลำเล็งโจทก์ แต่ก็เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความระมัดระวังไม่ตรวจสอบให้รอบคอบ ถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้มีการออกหมายจับผิดตัว ทำให้โจทก์ต้องถูกจับกุมตัวไปดำเนินคดีต่างท้องที่ เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย

เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ จำเลยในฐานะหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนครพนมที่ออกหมายจับโจทก์ผิดตัวจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการปฏิบัติหน้าที่บกพร่องดังกล่าว (ฎ.๑๕๕๙๑/๒๕๕๗)

- ในคดีฟ้องขอให้ลงโทษฐานฉ้อโกง โจทก์อ้างรายงานของอำเภอว่าไม่ปรากฏว่าจำเลยย้ายที่อยู่ไปอยู่แห่งใดนั้น ไม่เป็นเหตุพอที่ศาลจะออกหมายจับจำเลย (ฎ.๘๕๗/๒๕๔๔)

- ศาลชั้นต้นพิพากษาปรับจำเลย ๔๐ บาท จำเลยชำระค่าปรับครบแล้ว อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง โจทก์ฎีกา แต่ส่งสำเนาฎีกาให้จำเลยไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่าจำเลยอยู่ที่ไหน มิใช่ว่าจำเลยพยายามจะหลบตัว ไม่รับสำเนาฎีกาของโจทก์หรือตั้งใจจะหลบหนีคดี ดังนี้ ศาลยอมไม่ออกหมายจับจำเลย (ฎ.๘๕๙/๒๕๔๖)

- การที่ศาลชั้นต้นจำเป็นต้องไต่สวนคำร้องขอเพิกถอนหมายจับของผู้ร้องก่อนหรือไม่เป็นดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ของศาลชั้นต้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็วและชอบด้วยกฎหมาย เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าข้อเท็จจริงตามคำร้องของผู้ร้องสามารถวินิจฉัยได้แล้ว ศาลชั้นต้นก็มีอำนาจที่จะมีคำสั่งได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนก่อน โดยอาศัยอำนาจตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๒๑ (๔) ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕ (ฎ.๒๘๕๒/๒๕๕๙)

- การไต่สวนคำร้องขอเพิกถอนหมายจับของผู้ร้องก่อนมีคำสั่งเป็นดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ของศาลชั้นต้นเพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็วและชอบด้วยกฎหมาย เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าข้อเท็จจริงตามคำร้องของผู้ร้องสามารถวินิจฉัยได้ ศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะมีคำสั่งได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนก่อน ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๒๑ (๔) ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕ อำนาจในการออกหมายจับผู้ต้องหาเป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นคนหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาสอบสวนตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๔ (๑) ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๒) มาตรา ๖๖ และมาตรา ๑๓๔ ผู้ร้องซึ่งถูกหมายจับของศาลชั้นต้นยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนหมายจับ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๙ วรรคสี่ ตอนท้าย ซึ่งกำหนดให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายจับได้ หากความปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าได้มีการออกหมายจับไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติกฎหมายและมาตรา ๖๘ กำหนดให้หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นจะขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน ดังนี้ อำนาจในการออกหมายจับผู้ต้องหาจึงเป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ดังนั้น เมื่อคดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนหมายจับและศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง ผู้ร้องจะอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ได้ (ฎ.๒๘๕๓/๒๕๕๙)

- คำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้คัดค้านทั้งสองระบุว่า ผู้คัดค้านทั้งสองมีพฤติการณ์กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ โดยเหตุเกิดระหว่างวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๙ ถึงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ เมื่อความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ที่ผู้ร้องขอให้ออกหมายจับมีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ปีถึง ๑๐ ปี หรือปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทถึง ๒๐,๐๐๐ บาทหรือทั้งจำทั้งปรับจึงมีอายุความ ๑๕ ปี นับแต่วันกระทำความผิด (ที่ใช้ขณะนั้น) ตามมาตรา ๙๕ (๒) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามผู้ร้องขอให้ศาลออกหมายจับดังกล่าวจึงขาดอายุความนับแต่วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔ และมีผลทำให้หมายจับดังกล่าวสิ้นผลไปด้วย นับแต่วันดังกล่าว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๘ แม้ความผิดตามหมายจับที่ศาลชั้นต้นออกให้แก่ผู้ร้องขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ (๒) และสิ้นผลไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๘ แล้วก็ตาม แต่เนื่องจากหมายจับดังกล่าวมีข้อความว่าหมายจับมีผลจนกว่าจะจับตัวได้กรณีจึงมีเหตุสมควรที่ศาลชั้นต้นจะสั่งเพิกถอนหมายจับดังกล่าวเสีย (ฎ.๑๐๖๑๖/๒๕๕๘)

- ในขณะที่ผู้เสียหายที่ ๒ มาถึงยังสถานที่เกิดเหตุ การกระทำความผิดของจำเลยต่อโจทก์ร่วมได้เสร็จสิ้นลงแล้ว มิได้ปรากฏการกระทำความผิดซึ่งหน้าต่อผู้เสียหายที่ ๒ และผู้ที่เห็นเหตุการณ์ก็แจ้งต่อ

ผู้เสียหายที่ ๒ ว่าจำเลยได้กลับบ้านแล้ว จึงไม่ใช่ความผิดซึ่งผู้เสียหายที่ ๒ เห็นจำเลยกำลังกระทำหรือพบในอาการซึ่งแทบจะไม่มีความเสี่ยงเลยว่าการทำความผิดมาแล้วสด ๆ ซึ่งไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าที่ผู้เสียหายที่ ๒ จะจับจำเลยได้โดยไม่มีหมายจับ และกรณีไม่เข้าข้อยกเว้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๘ การที่ผู้เสียหายที่ ๒ ติดตามไปจับกุมจำเลยที่บ้านโดยไม่มีหมายจับนั้นจึงเป็นการเข้าจับกุมโดยไม่มีอำนาจ และถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายที่ ๒ ปฏิบัติการตามหน้าที่โดยชอบ ดังนั้น การที่จำเลยกล่าวถ้อยคำต่อผู้เสียหายที่ ๒ ว่า “ไอ้เหี้ย ไอ้สัตว์” ถึงแม้ถ้อยคำดังกล่าวจะเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามและทำให้ผู้เสียหายที่ ๒ อับอายเสียหายก็ตาม แต่เมื่อผู้เสียหายที่ ๒ จับกุมจำเลยโดยไม่มีอำนาจ และมีใช้การปฏิบัติการตามหน้าที่โดยชอบ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำตามหน้าที่ แต่การกระทำดังกล่าวก็นับเป็นการดูหมิ่นผู้เสียหายที่ ๒ ซึ่งหน้า ในฐานะบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นบททั่วไป และยังคงถือว่าอยู่ในความประสงค์ของโจทก์ที่ขอให้ลงโทษจำเลย (ฎ.๖๖๒๘/๒๕๕๖)

บทที่ ๘

การจับ การรับมอบตัว การแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน นอกจากจะมีอำนาจในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว ยังมีอำนาจในฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการจับผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๘ การรับมอบตัวผู้ต้องหาจากผู้จับที่นำมาส่งตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ และมีอำนาจเอาตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหาและสามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ได้ เพื่อให้การสอบสวนในคดีต่าง ๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และควบคุมตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีภายในอายุความ

๑. การจับ

พนักงานสอบสวน นอกจากจะเป็นเจ้าพนักงานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๖) แล้วยังมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๑๖) ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย การใช้อำนาจดังกล่าวนี้ ย่อมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเคร่งครัด

๑.๑ การจับในฐานะพนักงานสอบสวน

๑) อำนาจจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า

เมื่อมีการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องเริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ มีอำนาจสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามขั้นตอน ป.วิอาญา ภายในเขตอำนาจที่คดีได้เกิด อ้าง หรือเชื่อว่าเกิดภายในเขตอำนาจของตน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ หรือในความผิดที่เกี่ยวข้องหลายท้องที่ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๙ หากผลการสอบสวนมีพยานหลักฐานตามสมควร พนักงานสอบสวนมีอำนาจเรียกตัวหรือออกหมายเรียกผู้ต้องหามาแจ้งข้อหาได้และถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ตามมาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ

หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยให้ถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจจับผู้ต้องหาโดยไม่ต้องมีหมายจับตามที่ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า ให้อำนาจไว้ แต่ต้องปฏิบัติไปตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หากคดีอยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวหรืออยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ต้องนำ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ หรือ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาประกอบการพิจารณาด้วย หากหลักเกณฑ์และขั้นตอนตามกฎหมายเฉพาะมีความแตกต่างกับ ป.วิอาญา ก็ต้องถือตามกฎหมายเฉพาะนั้น

การจับในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ปรากฏอยู่ในมาตรา ๗๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ โดยอนุโลม

การจับในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ปรากฏอยู่ในมาตรา ๘ วรรคห้า แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า

ส่วนการจับในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ปรากฏอยู่ในมาตรา ๔๕ แห่ง พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญาทหาร ให้นำกฎหมาย กฎและข้อบังคับ ซึ่งออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาใช้บังคับ ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎและข้อบังคับฝ่ายทหารก็ให้นำ ป.วิอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในการสอบสวนผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามมาตรา ๔๗ ปกตินายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหารมีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่ไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา และตามมาตรา ๔๗ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหารฯ วางหลักเกณฑ์ว่าการสอบสวนดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการสอบสวนตาม ป.วิอาญาด้วย ซึ่งเรื่องการจับของพนักงานสอบสวนไม่ได้กล่าวไว้ใน พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหารฯ โดยตรง พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจจึงมีอำนาจจับผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจศาลทหารได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า เช่นเดียวกัน

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการจับตามกฎหมาย

โดยปกติการจับกุมซึ่งนั้นเจ้าพนักงานจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลหรือจับตามข้อยกเว้นของกฎหมาย การใช้อำนาจจับของพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า ถือเป็นการจับของเจ้าพนักงานซึ่งเป็นข้อยกเว้นกฎหมาย จึงต้องดำเนินการโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ และภายใต้ขอบเขตตามที่กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติไว้โดยเคร่งครัด หากปฏิบัติข้ามขั้นตอนหรือขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง การจับนั้นย่อมไม่ชอบตามกฎหมาย มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) ผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ที่ปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนนั้น เป็นผู้ต้องหาที่ยังไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล และคดีมีพยานหลักฐานตามสมควร พนักงานสอบสวนจึงแจ้งข้อหาและการแจ้งข้อหาให้ปฏิบัติให้ครบถ้วนด้วยให้พนักงานสอบสวน ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ โดยการแจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

(๒) ต้องพิจารณาว่าหลังจากที่แจ้งข้อหาแล้ว มีเหตุที่จะออกหมายจับผู้นั้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๑ หรือไม่

(๓) การพิจารณาเหตุตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๑ ให้นำเหตุในการออกหมายจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหานั้นจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นหรือบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่ตามมาตรา ๖๖ เรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

(๔) หากมีเหตุตาม (๓) พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อออกหมายจับโดยทันที

(๕) ถ้าตาม (๔) ขณะนั้นเป็นเวลาซึ่งศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ

(๖) กรณีการขอหมายจับ ให้นำมาตรา ๘๗ แห่ง ป.วิอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(๗) ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนในการที่จะไม่ไปศาลเสียก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ

(๘) เมื่อจับแล้วมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้

(๙) เมื่อมีการควบคุมผู้ต้องหาแล้ว ให้พิจารณาว่าคดีดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลทหารแล้วแต่กรณี ถ้าคดีอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว หากควบคุมครบ ๒๔ ชั่วโมงต้องนำตัวผู้ต้องหาไปตรวจสอบการจับกุม แต่หากคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลแขวง หากควบคุมครบ ๔๘ ชั่วโมง ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขัง ในส่วนศาลจังหวัดและศาลทหาร หากควบคุมครบ ๔๘ ชั่วโมง ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องขอฝากขังแล้วแต่กรณี เว้นแต่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก็ไม่ต้องฝากขัง

วิธีดำเนินการตามขั้นตอน

เมื่อกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติไว้ จะทราบได้อย่างไรว่า กรณีจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือไม่ ซึ่งสุดท้ายเมื่อมีการนำตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอหมายขัง ศาลต้องทำการไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาลว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่ และถามผู้ต้องหาด้วยว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ จึงเป็นขั้นตอนที่ศาลทำการตรวจสอบโดยเคร่งครัดในการใช้อำนาจดังกล่าว ดังนั้นในการดำเนินการของพนักงานสอบสวนจะต้องมีการดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนและมีหลักฐานยืนยันปรากฏเป็นบันทึกไว้ด้วย โดยให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ให้ปรากฏในบันทึกคำให้การผู้เสียหายไว้ว่าหากไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้จะคัดค้านประการใดหรือไม่ พร้อมเหตุผลประกอบ

(๒) ให้ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมาย ลงบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดีไว้โดยให้ผู้ต้องหาลงชื่อไว้เป็นหลักฐานอย่าให้มีข้อโต้แย้งภายหลังได้ หากผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้หมายเหตุและมีพยานลงชื่อรับรองไว้เป็นสำคัญก่อนที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอหมายขังหรือในกรณีจับกุมเนื่องจากผู้ต้องหาฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานสอบสวน

(๓) ในกรณีที่ผู้ต้องหาตกลงยอมไปศาลตามคำสั่งพนักงานสอบสวนหากเวลานั้นตรงกับเวลาที่ศาลปิดทำการหรือใกล้จะปิดทำการ ให้ลงประจำวันนัดวันเวลาในการไปศาลกับพนักงานสอบสวนให้ชัดเจน ผู้ต้องหาลงชื่อไว้ เมื่อถึงวันเวลานัดก็ให้ลงประจำวันเป็นหลักฐานว่าผู้ต้องหามาพบพนักงานสอบสวนอย่างชัดเจนในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ หากผู้ต้องหาไม่มาตามนัดถือเป็นการฝ่าฝืนให้พนักงานสอบสวนลงประจำวันไว้ให้ชัดเจนว่าไม่มาตามนัดและมีพฤติการณ์หลบหนี

(๔) กรณีมีการฝ่าฝืนตามข้อ (๓) ซึ่งผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานสอบสวน กรณีดังกล่าวเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับต่อไป

(๕) กรณีศาลปิดทำการหรือใกล้เวลาปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ ถ้อยคำว่า “ไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ” ความหมายไม่ชัดเจนว่าเป็นวันที่ศาลเปิดทำการปกติในวันเวลาราชการหรือหากมีวันหยุดราชการหลายวันติดต่อกันศาลเปิดทำการครั้งวันในวันใดวันหนึ่งตามที่ศาลกำหนด จึงเห็นควรให้ถือเอาวันเวลาที่ศาลเปิดทำการตามความเป็นจริง คำว่า “ในโอกาสแรก” นั้น หมายถึงต้องรีบไปทันทีอาจมีขั้นตอนการปฏิบัติขณะที่ผู้ต้องหามาพบพนักงานสอบสวนในการจัดทำบันทึกประจำวันหรือจัดทำคำร้องเพื่อยื่นต่อศาลและระยะทางจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนในการเดินทางไปศาลซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกันว่าจะเดินทางไปถึงศาลและนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องต่อศาลได้ถึงช่วงเวลาใด คงจะดำเนินการข้ามวันไปในวันที่สองนับจากวันเปิดทำการของศาลไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วก็ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ข้อสังเกต

- อำนาจนี้ไม่ใช่อำนาจทั่วไปของพนักงานสอบสวน แต่เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นกำลังสอบสวนอยู่ พนักงานสอบสวนผู้อื่นที่ไม่มีหน้าที่ ไม่มีอำนาจในการจับกุมตามมาตรานี้แต่อย่างใด

- ถ้าไม่มีเหตุตาม มาตรา ๗๑ ประกอบมาตรา ๖๖ แห่ง ป.วิอาญา พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาได้

๒) อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒

กรณีที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา ซึ่งศาลยังมิได้ออกหมายจับและผู้ต้องหาไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหานั้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนเพียงแต่แจ้งข้อหาเสร็จแล้วทำการสอบสวน โดยไม่มีการควบคุม กรณีนี้ให้พนักงานสอบสวนบันทึกลงในประจำวันทางคดีด้วยว่าได้มีการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้วและให้กลับไปโดยไม่มีการควบคุมตัวแต่อย่างใด และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา กฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม

ข้อสังเกต

- เป็นการนำตัวผู้ต้องหาไปส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้อง มิใช่เป็นการจับกุมหรือควบคุมตัวมาทำการสอบสวน กรณีเป็นเงื่อนไขของกฎหมายในการส่งสำนวนการสอบสวน

- ก่อนนั้น การแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา โดยที่ยังไม่มีหมายจับของศาล และไม่มีเหตุที่จะขอหมายจับจากศาลจึงทำการสอบสวนโดยไม่ควบคุมผู้ต้องหา แต่เมื่อสำนวนเสร็จและมีความเห็นควรสั่งฟ้อง หากไม่ส่งตัวพร้อมสำนวนการสอบสวนไปด้วยแล้วพนักงานอัยการจะไม่รับสำนวนการสอบสวนไว้ แต่ในปัจจุบันนี้ ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม มีการแก้ไขโดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑๕/๕๗ หากผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป ก็ให้ส่งสำนวนการสอบสวนได้

- ทางปฏิบัติเมื่อพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง จะต้องนัดผู้ต้องหามาเพื่อส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวน แต่ผู้ต้องหาไม่มาพบหรือหลบหนีไป ก่อนส่งสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนควรจะออกหมายเรียกผู้ต้องหา ก่อน หากไม่มาตามหมายเรียก จึงยื่นคำร้องขอหมายจับต่อศาลออกประกาศสืบจับและแนบหมายจับไปกับสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไปด้วยซึ่งในกรณีนี้พนักงานสอบสวนสามารถส่งสำนวนการสอบสวนโดยไม่ต้องมีตัวผู้ต้องหาได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม

๑.๒ การจับในฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

พนักงานสอบสวนยังเป็นเจ้าพนักงานปกครองหรือตำรวจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) อีกฐานะหนึ่ง จึงมีอำนาจเช่นเดียวกับข้าราชการตำรวจทั่วไปและสามารถจับกุมได้ทั่วราชอาณาจักรตามหลักเกณฑ์ที่ ป.วิอาญา มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้

การจับกุม โดยหลักแล้วพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้เว้นแต่

(๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐

(๒) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา ๖๖(๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(๔) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา ๑๑๗

ความผิดซึ่งหน้า แยกได้ ๒ กรณี ดังนี้

(๑) ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิด มาแล้วสุด ๆ

(๒) ความผิดที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าคือ ความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้าย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

- กรณีถูกไล่จับดังผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือ
- เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันที่ทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้อาจมาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวร่างกายของผู้นั้น

การจับในที่รโหฐาน

บทบัญญัติในเรื่องการจับในที่รโหฐานนั้นกำหนดเอาไว้ จะมีหมายจับหรือไม่ก็ตามห้ามมิให้จับ เว้นแต่จะได้กระทำความตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้นในที่รโหฐานซึ่งในฐานะที่เป็น พนักงานสอบสวนที่นอกจากจะมีอำนาจสืบสวนสอบสวนแล้วยังมีอำนาจในการจับกุม ก็จะต้องถือปฏิบัติ ในการจับกุมให้ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งให้อำนาจเอาไว้

- กระทำตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้นในที่รโหฐานนั้น หมายถึง การค้นในที่รโหฐานซึ่งต้องเข้าหลักเกณฑ์ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) มีหมายค้นของศาล ทั้งนี้ โดยการออกหมายค้นต้องมีเหตุที่จะออกหมายค้นได้ตาม มาตรา ๖๙

(๒) หากเป็นการค้นโดยไม่ต้องมีหมายต้องเป็นกรณีข้อยกเว้นตามมาตรา ๙๒(๑) - (๕) ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจหรือฝ่ายปกครองได้ทำตามบทบัญญัติกฎหมายที่ว่าด้วยการ ค้นแล้วก็สามารถเข้าทำการจับบุคคลในที่รโหฐานนั้นได้ ถ้าปรากฏว่ามีหมายจับหรือจับได้ โดยไม่ต้องมีหมาย

การจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

การจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖๖ ได้ระบุในเรื่องอำนาจในการจับกุมซึ่งมีอำนาจ แตกต่างกันดังนี้

(๑) การจับกุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ จะทำการจับกุมได้เฉพาะผู้ต้องหา ที่กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งศาล

(๒) การจับกุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นเยาวชนอายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ จับกุมได้ เช่นเดียวกับเด็ก แต่อย่างไรก็ตามการจับกุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นเยาวชนสามารถจับกุมเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุการณกระทำความผิดซึ่งหน้า มีหมายจับหรือมีคำสั่งศาลแต่เข้าเงื่อนไขตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗๘(๒), (๓), (๔) ก็สามารถจับกุมได้เช่นกัน

๑.๓ วิธีการจับกุมให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่ ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ บัญญัติไว้ ขั้นตอนการจับของเจ้าพนักงาน ดังนี้

- (๑) ต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ
- (๒) ในการจับต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป
- (๓) แจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับทราบว่า มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ถูกจับมีสิทธิที่พบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความได้
- (๔) อนุญาตให้ผู้ถูกจับแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมได้
- (๕) จัดทำบันทึกการจับกุมแล้วอ่านให้ผู้ถูกจับฟังและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น
- (๖) นำผู้ถูกจับส่งที่ทำการพนักงานสอบสวนท้องที่ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ทันที
- (๗) กรณีจำเป็น จะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนก็ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ วรรคสาม

(๘) การจัดทำบันทึกการจับกุม หากผู้ถูกจับให้การรับสารภาพ อย่างเพียงแต่บันทึกว่าผู้ถูกจับรับสารภาพแต่เพียงอย่างเดียว ให้ขยายความคำรับสารภาพว่ารับว่าอย่างไรให้เล่าเหตุการณ์ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุไปกระทำผิดอย่างไร ขั้นตอนการกระทำผิดมีใครเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง ใช้อาวุธหรือเครื่องมือใดในการกระทำความผิด ถ้ายึดของกลางได้ให้ระบุว่ายึดได้จากตัวผู้ถูกจับหรือผู้ถูกจับนำไปตรวจยึด หากพาดพิงถึงบุคคลเมื่อระบุติดต่อกันทางหมายเลขโทรศัพท์หมายเลขใดตามลำดับขั้นตอน และอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีไว้ เพื่อให้คำรับสารภาพนั้นมีน้ำหนักรับฟังได้

การจับกุมของราษฎร

ราษฎรจะจับกุมผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่เข้าเงื่อนไขทั้ง ๓ กรณีดังนี้

- (๑) จับโดยการที่เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ ขอความช่วยเหลือจากบุคคลซึ่งเป็นราษฎรที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาไม่ได้ (ตาม ป.วิอาญา ม.๘๒)
- (๒) จับกุมในความผิดซึ่งหน้าและเป็นความผิดตามบัญชีแนบท้าย ป.วิอาญา
- (๓) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนีการประกัน ถ้าราษฎรผู้ซึ่งเป็นนายประกันไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันท่วงทีที่ตัวราษฎรผู้นั้นมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้นรับจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล (ตาม ป.วิอาญา ม.๑๑๗)

หมายเหตุ

บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ความผิดในกฎหมายลักษณะอาญา ที่มาตรา ๗๙ อ้างถึงซึ่งราษฎรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล	มาตรา ๙๗ และ ๙๘
ขบถภายในพระราชอาณาจักร	มาตรา ๑๐๑ ถึง ๑๐๔
ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร	มาตรา ๑๐๕ ถึง ๑๑๑
ความผิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ	มาตรา ๑๑๒
ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ	มาตรา ๑๑๕

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	มาตรา ๑๑๙ ถึง ๑๒๒ และ ๑๒๗
หลบหนีจากที่คุมขัง	มาตรา ๑๖๓ ถึง ๑๖๖
ความผิดต่อศาสนา	มาตรา ๑๗๒ และ ๑๗๓
ก่อการจลาจล	มาตรา ๑๘๓ และ ๑๘๔
กระทำให้เกิดภัยอันตรายแก่สาธารณชน	
กระทำให้สาธารณชนปราศจากความสะดวกในการไปมาและการส่งข่าวและของถึงกัน	
และกระทำให้สาธารณชนปราศจากความสุขสบาย	มาตรา ๑๘๕ ถึง ๑๙๔, ๑๙๖, ๑๙๗ และ ๑๙๘
ปลอมแปลงเงินตรา	มาตรา ๒๐๒ ถึง ๒๐๕ และ ๒๑๐
ข่มขืนกระทำชำเรา	มาตรา ๒๔๓ ถึง ๒๔๖
ประทุษร้ายแก่ชีวิต	มาตรา ๒๔๙ ถึง ๒๕๑
ประทุษร้ายแก่ร่างกาย	มาตรา ๒๕๔ ถึง ๒๕๗
ความผิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสริยาภ	มาตรา ๒๖๘, ๒๗๐ และ ๒๗๖
ลักทรัพย์	มาตรา ๒๘๘ ถึง ๒๙๖
ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์และโจรสลัด	มาตรา ๒๙๗ ถึง ๓๐๒
กรรโชก	มาตรา ๓๐๒

ขั้นตอนการจับกุมของราษฎร

เมื่อราษฎรได้จับกุมผู้ต้องหาแล้วมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- (๑) การจับดำเนินการเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตาม (๒)
- (๒) กรณีจำเป็น จะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนก็ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ วรรคสาม
- (๓) ให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ (๒) ส่งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้รับมอบตัวดำเนินการบันทึกการจับกุม ทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ
- (๔) เจ้าพนักงานผู้รับตัวดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหารายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับทราบว่ามีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้
- (๕) การจัดทำบันทึกการจับกุม หากผู้ถูกจับให้การรับสารภาพ ให้บันทึกถ้อยคำอื่นที่เป็นคำรับเช่นเดียวกับกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับตาม (๘) ข้างต้นด้วย เพื่อให้คำรับสารภาพนั้นมีน้ำหนักรับฟังได้
- (๖) เมื่อจัดทำบันทึกการจับกุมแล้วให้อ่านให้ผู้ถูกจับฟังและมอบสำเนาทะเบียนบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้นด้วย

ข้อสังเกต

- ในการจับกุมหากผู้ถูกจับมีหมายจับ ให้ตรวจสอบสถานะของหมายจับเสียก่อนว่าขาดอายุความแล้วหรือไม่ หมายจับถูกถอนแล้วหรือไม่ และตรวจสอบว่านอกจากคดีที่จับในคดีนี้แล้วยังมีหมายจับอื่นๆ อีกหรือไม่ เพื่อประสานกับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีอื่นๆ (หากมี)
- กรณีราษฎรเป็นผู้จับและส่งตัวให้กับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับมอบตัวตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔(๒) ผู้รับมอบตัวอาจเป็นพนักงานสอบสวนเองหรือเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่นหรือสิบเวรยามก็ได้

- ขั้นตอนการจับกับขั้นตอนการจัดทำบันทึกการจับกุมสามารถแยกเป็นคนละขั้นตอนกันได้ โดยปกติการจับสมบูรณ์ตามกฎหมายเมื่อได้แจ้งว่าเขาต้องถูกจับและสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนพร้อมด้วยผู้จับ ส่วนการจัดทำบันทึกการจับกุมเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังการจับ
- ผู้ที่จะถูกจับกระทำการโต้ตอบการจับที่มีชอบด้วยกฎหมาย โดยอ้างป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ ได้
- ผู้จะถูกจับต่อสู้ขัดขวาง ก็ไม่มีความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๘ และไม่ผิดฐานทำร้ายร่างกาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- ผู้จับมีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังตาม ป.อาญา มาตรา ๓๑๐ (ฎ.๑๐๘๙/๐๒)
- ผู้จับอาจมีความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกจับตาม ป.อาญา มาตรา ๑๕๗ (ฎ.๔๒๔๓/๔๒)
- ผู้ถูกจับมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ความรับผิดต่อเจ้าหน้าที่ พ.ศ.๒๕๓๙ มาตรา ๕ (ฎ.๕๘๒๔/๔๓)
- การจับโดยไม่ชอบทำให้การคุมขังต่อเนื่องมาจากการจับนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายตามไปด้วย ผู้ถูกคุมขังมีสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๙๐ ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวได้ (ฎ.๔๖๖/๔๑)

๒. การรับมอบตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ

หลังจากที่มีการจับกุมโดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือโดยราษฎร ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ต้องนำผู้ถูกจับไปส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับหรือท้องที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ใครจะเป็นผู้รับตัวผู้ถูกจับได้บ้าง ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ผู้ที่จะรับตัวผู้ถูกจับคือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอาจเป็นสิบเวรยาม พนักงานสอบสวนเวรหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็ได้ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติปรากฏตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๔.๑

๒.๑ หน้าที่ของผู้รับมอบตัว ให้ปฏิบัติตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔

(๑) จัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับหรือที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หรือถ้าผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้งก็ให้จัดการตามคำร้องขอโดยเร็ว กรณีนี้มีให้เรียกค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ถูกจับ

(๒) แจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับทราบ ตาม ป.วิอาญา ม.๗/๑ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และแจ้งสิทธิโดยให้บันทึกไว้ ดังนี้

- พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

๒.๒ วิธีดำเนินการ

(๑) เมื่อรับตัวไว้แล้วให้ผู้รับตัวลงเป็นหลักฐานในประจำวันเกี่ยวกับคดี

(๒) การแจ้งสิทธิผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาให้ลงประจำวันไว้เป็นหลักฐานในข้อเดียวกัน

(๓) กรณีราษฎรจับมา ให้ผู้รับตัวจัดทำบันทึกการจับกุม ส่วนกรณีเจ้าพนักงานจับกุมมา ให้รับตัวพร้อมบันทึกการจับกุมไว้

(๔) ส่งตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาให้กับพนักงานสอบสวน

(๕) หากท้องที่ที่รับตัวผู้ถูกจับเป็นท้องที่ของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับและไม่ใช่ท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ก็ต้องส่งตัวผู้ถูกจับต่อไปยังท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต่อไป

(๖) ในการรับตัวส่งตัวผู้ถูกจับแต่ละช่วงให้มีการลงลายมือชื่อผู้ถูกจับ ผู้ส่งตัวผู้ถูกจับ ผู้รับตัวผู้ถูกจับ และหากจะส่งมอบตัวต่อไปยังพนักงานสอบสวนหรือจะทำการควบคุมตัวในห้องควบคุมก็ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับตัวส่งตัวผู้ถูกจับลงชื่อไว้เป็นหลักฐานในบันทึกประจำวันนั้นด้วยว่าการควบคุมตกอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ใด

ข้อสังเกต

- ปกติขั้นตอนการจัดทำบันทึกการจับกุมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔(๑) ผู้จับที่เป็นเจ้าพนักงาน หลังจากดำเนินการจับกุมตามกฎหมายแล้ว จะจัดทำบันทึกการจับกุมจนเสร็จก่อน พร้อมกับนำตัวผู้ถูกจับและบันทึกการจับกุมส่งให้กับผู้รับตัวผู้ถูกจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ จะไม่ปรากฏว่าผู้รับตัวต้องมาจัดทำบันทึกการจับกุมเอง อย่างเช่น กรณีราษฎรเป็นผู้จับแต่อย่างใด ผู้รับตัวเพียงแต่ลงประจำวันและแจ้งสิทธิผู้ถูกจับเท่านั้น

- โดยปกติในทางปฏิบัติผู้รับตัวผู้ถูกจับจะเป็นพนักงานสอบสวนเวรในท้องที่ของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับหรืออาจเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในกรณีส่งผู้ถูกจับไปยังท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบนั้น

- ในการนับระยะเวลาการควบคุมชั้นสอบสวนไม่ว่าจะเป็น ๔๘ ชั่วโมง หรือจะเป็น ๒๔ ชั่วโมง ตามกฎหมายมิได้บัญญัติว่านับแต่พนักงานสอบสวนรับตัว แต่กฎหมายใช้คำว่านับแต่ผู้ถูกจับส่งถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เวลาการควบคุมดังกล่าวจึงถือเอาเมื่อมีการนำผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ในกรณีคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหาร ส่วนผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชน นับแต่ถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนับ ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาถูกจับ ดังนั้น ในทางปฏิบัติคำว่าถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน จึงถือเอาวันเวลาการลงประจำวันการรับมอบตัวเป็นสำคัญ จึงต้องลงวันเวลาให้ตรงกับความเป็นจริง

- หากผู้ถูกจับเป็นการจับตามหมายจับ ก็ให้รายงานผลการจับให้ศาลที่ออกหมายจับทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า ๗ วัน นับแต่วันจับ

๓. การแจ้งข้อหาผู้ต้องหา

กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์และขั้นตอนการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหาไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจการแจ้งข้อหา ก็ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์และต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติ ดังนี้

(๑) ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหาผู้ต้องหานั้นจะต้องมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหาที่กล่าวหา

(๒) เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา

(๓) ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

คำจำกัดความ “ข้อหา” ตาม คำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๑ ข้อ ๔(๑๖) หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดรวมทั้งรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจได้ดี

๓.๑ วิธีการแจ้งข้อหา

ปรากฏแนวทางการปฏิบัติตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๖.๘ วรรคสอง นั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ

คำจำกัดความ “ฐานความผิด” ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๑ ข้อ ๔(๑๗) หมายถึงความผิดที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาตามที่ ป.อาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาให้ชื่อฐานความผิดไว้ เช่น ฐานลักทรัพย์ ฐานฉ้อโกง ฐานทำให้แท้งลูก ฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยเจ็บคนชรา ฐานค้ำมนุษย์ เป็นต้น ส่วนความผิดอื่นใดที่ ป.อาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาไม่ได้ให้ชื่อฐานความผิดไว้ เช่น ความผิดต่อชีวิต มีบทมาตราทั้งที่เป็นความผิดในการฆ่าผู้อื่น ความผิดในการทำร้ายผู้อื่นถึงตายโดยไม่มีเจตนาฆ่า ความผิดในการทำให้อื่นตายโดยประมาท เป็นต้น ในการให้ชื่อฐานความผิดอาจใช้ชื่อฐานความผิดโดยสรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบความผิดที่กล่าวหาได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานทำให้อื่นตายโดยไม่เจตนา ความผิดฐานทำให้อื่นตายโดยประมาท เป็นต้น

ข้อสังเกต

- การแจ้งข้อหาตามหลักเกณฑ์ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ เพียงแต่แจ้งให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด(ข้อกล่าวหา) แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ คำว่า “แจ้งข้อหา” ไม่ปรากฏคำจำกัดความในกฎหมายใด ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ จึงให้ระบุฐานความผิดตามที่ให้คำจำกัดความดังกล่าว ซึ่งคำว่า “ฐานความผิด” ก็ไม่ปรากฏคำจำกัดความในกฎหมายเช่นกัน

- การแจ้งข้อหาในชั้นพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ มีลักษณะทำนองเดียวกันกับการทำคำฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๘ (๕) ว่าการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี โดยเห็นว่าการแจ้งข้อหาดังกล่าวต้องไม่ทำให้ผู้ต้องหาหลงข้อต่อสู้ด้วย

- แต่อย่างไรก็ตามในการแจ้งข้อหาตามแนวทางคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ที่ให้ระบุฐานความผิดไปด้วยนั้น ก็สามารถทำได้ไม่ถือว่าขัดแย้งกับ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ แต่อย่างใด เพราะในประเด็นว่าผู้ต้องหาผิดฐานใดเป็นประเด็นข้อกฎหมาย เมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนในประเด็นนั้นแล้ว พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องและเมื่อคดีไปถึงชั้นศาล หากทางพิจารณาได้ความว่าการกระทำตามฟ้องเป็นความผิดตามกฎหมายแล้ว แม้ฐานความผิดจะไม่ถูกต้องหรืออ้างตัวบทกฎหมายผิด ศาลก็สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยและปรับฐานความผิดให้ถูกต้องตรงกับตัวบทกฎหมายได้ ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไปและไม่ตัดอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการแต่อย่างใด

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- การสอบสวนเป็นเพียงการที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายตามที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ นั้นเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสอบสวนเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือตัวก่อนว่าจะถูกสอบสวนในคดีอาญาเรื่องใดเท่านั้น ดังนั้นแม้เดิมจะแจ้งข้อหาหนึ่งแต่เมื่อสอบสวนไปแล้วปรากฏว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดฐานอื่นก็ถือได้ว่าการสอบสวนในความผิดฐานดังกล่าวมาแล้วแต่แรก ฉะนั้นเมื่อคดีนี้ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนจะแจ้งข้อหาแก่จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ กับพวกฐานร่วมกันกระทำความผิดแต่เมื่อโจทก์เห็นว่าพฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ กับพวกเข้าองค์ประกอบความผิดร่วมกันปล้นทรัพย์โจทก์ก็มีอำนาจที่จะฟ้องจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ กับพวกในความผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ได้ (ฎ.๒๕๖/๒๕๕๓)

- การแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสอบสวนเพื่อต้องการให้ผู้ต้องหาหรือตัวก่อนว่าตนจะถูกสอบสวนในความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น หาได้หมายความว่าพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อหาทุกกระทงความผิดไม่ แม้เดิมจะแจ้งข้อหาว่ากระทำความผิดฐานพรากผู้เยาว์ ๒ วัน แต่เมื่อสอบสวนไปแล้วปรากฏว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอีก ๒ วัน ซึ่งเป็นความผิดฐานเดียวกันแต่เพิ่มอีก ๒ กระทง ก็ถือได้ว่าการสอบสวนในความผิดฐานพรากผู้เยาว์ พนักงานอัยการโจทก์จึงมีอำนาจฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๑๘๑๖/๒๕๕๒)

- การรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่โจทก์ร่วมร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนกล่าวหาจำเลยว่ากระทำความผิดฐานยักยอกนั้น ถือเป็นการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) ซึ่งการสอบสวนดำเนินคดีแก่จำเลยในความผิดฐานใด เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสอบสวน เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวนปรากฏว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ก็ไม่ทำให้การสอบสวนที่กระทำไปแล้วเสียไป การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.๖๗๒๓/๒๕๔๘)

- เมื่อได้แจ้งข้อหาหนึ่งแล้ว หากมีความผิดฐานอื่นเกิดขึ้นในระหว่างการสอบสวนก็ถือว่าได้สอบสวนความผิดนั้นด้วยแล้ว เช่น การแจ้งข้อหาให้จำเลยทราบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ นั้นหาได้หมายความว่าพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อหาทุกกระทงความผิดไม่ เมื่อพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสแก่จำเลย แม้ไม่ได้แจ้งข้อหาพยายามฆ่า แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานพยายามฆ่าด้วย ก็เรียกได้ว่าการสอบสวนในข้อหาพยายามฆ่าแล้ว พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้เสียหายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๘๓๑๖/๒๕๔๘)

ขั้นตอนการแจ้งข้อหากับขั้นตอนการสอบปากคำผู้ต้องหาเป็นคนละขั้นตอนกัน แต่ทั้งสองขั้นตอนมีความต่อเนื่องกัน การแจ้งข้อหากล่าวไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ส่วนขั้นตอนการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาจะอยู่ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔

- ป.วิอาญา ได้บัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในชั้นแจ้งข้อหาตาม มาตรา ๑๓๔ ซึ่งความในวรรคหนึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิดของผู้ต้องหาเป็นประการแรก ต่อจากนั้นจึงแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ รวมทั้งให้ออกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตน ดังนั้น เมื่อเริ่มทำการสอบสวนพนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ผู้ต้องหามีหน้าที่ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเองตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งมีสภาพบังคับทางอาญาดังที่บัญญัติไว้ใน ป.อาญา มาตรา ๓๖๗ ภายใต้หลักเกณฑ์ที่พนักงานสอบสวน

ต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาและแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินต่อไปให้ถูกต้องและชอบธรรม ส่วนการถามคำให้การ ผู้ต้องหาอันเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง ซึ่ง ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ บัญญัติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวน ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ รวมทั้งสิทธิในการให้ทนายความและบุคคลที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ ซึ่งเป็นขั้นตอนเมื่อผ่านการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ไม่อาจแปลความไปถึงขนาดให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะปฏิเสธอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเมื่อเริ่มทำการสอบสวนดังกล่าวข้างต้น จำเลยแจ้งความเท็จและแจ้งให้ร้อยตำรวจโท ด. เจ้าพนักงานสอบสวนจดข้อความอันเป็นเท็จลงในบันทึกคำให้การของจำเลยซึ่งเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นว่าจำเลยเป็น ฐ. ซึ่งถึงแก่ความตายไปแล้ว หลังจากนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนเรียกตัวจำเลยไปสอบถามเนื่องจากจำเลยผิดเงื่อนไขการคุมความประพฤติตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น จำเลยแจ้งความเท็จและแสดงบัตรประจำตัวประชาชนของ ฐ. เพื่อให้ร้อยตำรวจโท ด. หลงเชื่อว่าจำเลยเป็น ฐ. จึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นการให้การและใช้สิทธิในขั้นตอนการทำคำให้การที่จำเลยเป็นผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๗, ๒๖๗, ๓๖๗ (ฎ.๗๑๒๓/๒๕๕๗)

ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมาหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา หากมีพยานหลักฐานตามสมควร และผู้ต้องหานั้นยังไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล พนักงานสอบสวนก็จะแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ต่อเนื่องกันนั้นก็จะสอบปากคำผู้ต้องหาไปด้วย โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ๓ ประการ ดังนี้

- (๑) จัดทำบันทึกการแจ้งข้อหา
- (๒) ลงบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดี
- (๓) สอบปากคำผู้ต้องหาลงในแบบพิมพ์บันทึกคำให้การผู้ต้องหา (แบบส ๕๖ - ๕) ตามคำสั่งตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ตามแบบพิมพ์ลำดับที่ ๙.

ส่วนถ้าเป็นผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ในการแจ้งข้อหาจะดำเนินการ ดังนี้

- (๑) แจ้งเรื่องที่ได้เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหา จะจัดทำบันทึกการสอบถามเบื้องต้นตามแบบพิมพ์ส ๕๖-๖๖ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๗๐, ๗๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙ โดยให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ โดยอนุโลม (เว้นแต่มีที่ปรึกษากฎหมาย จึงจะแจ้งข้อหาและสอบปากคำตามมาตรา ๗๕)

- (๒) ลงบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดี

ส่วนการสอบปากคำผู้ต้องหา จะยังไม่ทำการสอบปากคำ เนื่องจากการสอบปากคำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน จะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันฟังการสอบสวนด้วย และบางกรณีต้องมีสหวิชาชีพเข้าร่วมสอบปากคำ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๒ ด้วย ซึ่งการสอบปากคำผู้ต้องหาปรากฏอยู่ในมาตรา ๗๕ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ จะต้องดำเนินการ ๒ ส่วนประกอบกันคือการแจ้งข้อกล่าวหาและการสอบปากคำโดยต้องมีที่ปรึกษากฎหมายอยู่ด้วยทุกครั้งและต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ

หลังจากที่พนักงานสอบสวนได้มีการจัดทำบันทึกการแจ้งเรื่องที่กล่าวหาแล้ว เมื่อมาทำการสอบปากคำผู้ต้องหา จะเห็นว่าในแบบพิมพ์ตอนต้นให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาแล้วแจ้งข้อหา (ฐานความผิด) ให้ผู้ต้องหาทราบ ถัดไปก็จะเป็นการแจ้งสิทธิก่อนถามคำให้การ แสดงให้เห็นว่าตามแบบพิมพ์ดังกล่าวมีทั้งในส่วนการแจ้งข้อหาและการสอบสวนผู้ต้องหาอยู่ในแบบพิมพ์เดียวกันซึ่งในการสอบปากคำผู้ต้องหาตามแบบพิมพ์จะต้องทำสองส่วนทั้งแจ้งข้อหาและการสอบสวนซึ่งเมื่อมีการสอบปากคำผู้ต้องหาที่ต้องแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาให้ทราบด้วย

กรณีที่พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกการแจ้งข้อหาจะเห็นได้ว่าจะเป็นการซ้ำกับการแจ้งข้อหาในแบบพิมพ์บันทึกคำให้การผู้ต้องหาในส่วนต้น ซึ่งก็ถือปฏิบัติกันมาเป็นปกติแล้ว แต่เห็นว่าการแจ้งข้อหาที่ถือเอาการแจ้งครั้งแรกที่มีการจัดทำลงในบันทึกการแจ้งข้อหาและมีการลงประจำวันเกี่ยวกับคดีในการแจ้งข้อหาดังกล่าว ส่วนในแบบพิมพ์คำให้การผู้ต้องหาที่ถือปฏิบัติกันมาว่าเป็นการสอบสวนผู้ต้องหาหลังจากที่มีการแจ้งข้อหาแล้ว ซึ่งก็ไม่มีผลให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด การปฏิบัติซ้ำซ้อนดังกล่าวกฎหมายไม่ได้ห้าม อย่างเช่นการฟ้องซ้ำฟ้องซ้อน ส่วนในการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมกับผู้ต้องหาภายหลัง ส่วนใหญ่จะไม่จัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมอีก แต่จะบันทึกแจ้งข้อหาเพิ่มเติมลงในแบบพิมพ์บันทึกคำให้การผู้ต้องหา ต่อจากคำให้การที่ผู้ต้องหาให้การไว้ครั้งก่อน พร้อมทั้งสอบสวนปากคำผู้ต้องหาเพิ่มเติมลงไปในแบบพิมพ์คร่าวเดียวกันนั้น กรณีที่มีการแจ้งข้อหาและสอบปากคำผู้ต้องหาในคราวเดียวกันนั้น พนักงานสอบสวนก็จะแจ้งสิทธิผู้ต้องหาให้ทราบโดยลงไว้เป็นหลักฐานในประจำวันเกี่ยวกับคดีในข้อเดียวกับข้อแจ้งข้อหา นั้น พนักงานสอบสวนบางคนก็มีการแจ้งสิทธิซ้ำในแบบพิมพ์คำให้การผู้ต้องหาอีกครั้ง ก็ไม่ทำให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นการมิชอบแต่อย่างใด

๓.๒ สิทธิของผู้ต้องหา

(๑) คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกิน ๑๘ ปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคแรก

(๒) คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคสอง

(๓) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๓

(๔) ในการถามคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

- ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

- ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้

๓.๓ ขั้นตอนการบันทึกปากคำผู้ต้องหา

- เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

- ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคสาม

ข้อสังเกต

- เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้กับพนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปโดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุอันจำเป็นในสำนวนการสอบสวนด้วย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคท้าย

- การแจ้งข้อหาผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ให้นำบทบัญญัติ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๒

- มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี “ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา” ดังนั้น แม้หากวันกระทำความผิดอาญา ผู้ต้องหาอายุยังไม่เกิน ๑๘ ปี แต่หลบหนีคดีไป ต่อมาจับกุมมาดำเนินคดีในวันแจ้งข้อหาปรากฏว่าอายุเกิน ๑๘ ปีแล้ว ก็ไม่อยู่ในบังคับ มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคหนึ่งแต่อย่างใด แต่จะเข้ากรณีตาม มาตรา ๑๓๔/๑ วรรคสอง

- พนักงานสอบสวนไม่มีหน้าที่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๓๔/๑ หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษไม่ถึงจำคุก และผู้ต้องหาอายุเกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา เช่น คดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียวและ ผู้ต้องหาอายุเกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา

- มาตรา ๑๓๔/๑ กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติ “ก่อนเริ่มถามคำให้การ” ดังนั้นหาก พนักงานสอบสวนสอบถามและ/หรือตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาภายหลังจากถามคำให้การไปแล้ว ถ้อยคำใด ๆ ของผู้ต้องหาที่ให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนย่อมไม่ชอบด้วยมาตรา ๑๓๔/๑ และจะรับฟังเป็นพยานหลักฐาน ในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้ ตามมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคสาม

- คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้ง ข้อหา หากสอบถามแล้วผู้ต้องหาไม่มีทนายความ กฎหมายบังคับให้รัฐต้องจัดหาทนายความให้

- โดยปกติ ในขั้นตอนการแจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนจะระบุการแจ้งสิทธิลงในบันทึกการแจ้ง ข้อหาด้วย และจะปรากฏการแจ้งสิทธิซ้ำในแบบพิมพ์บันทึกคำให้การผู้ต้องหา ซึ่งการแจ้งข้อหาและ การสอบสวนอยู่ในลักษณะ ๒ การสอบสวน หมวด ๑ การสอบสวนสามัญ แห่ง ป.วิอาญา หมวดเดียวกัน จึงเห็นว่าทำเกินดีกว่าขาด เนื่องจากบางครั้งมีคำรับสารภาพของผู้ต้องหาปรากฏอยู่ในบันทึกการแจ้งข้อหาด้วย

- ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ทวิ (มาตรา ๑๓๔/๑ ปัจจุบัน) บัญญัติให้ต้องมีทนายความเฉพาะกรณี สอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเยาวชนอายุไม่เกินสิบแปดปีเท่านั้น มิได้บัญญัติรวมถึงชั้นจับกุมด้วย การที่จำเลย อ้างว่าบันทึกการจับกุมไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะจำเลยมิได้ลงลายมือชื่อในชั้นจับกุมต่อหน้าทนายความ นั้นฟังไม่ขึ้น

บทที่ ๙

การควบคุมตัวผู้ต้องหา การมัดมือ ฝากขัง และการปล่อยชั่วคราว

เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๓, ๑๒๗ ต้องเริ่มการสอบสวนโดยมีชักช้า ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ โดยนำตัวผู้ต้องหามาแจ้งข้อหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ไม่ว่าผู้ต้องหาจะเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง หรือการจับกุมของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในความผิดซึ่งหน้าหรือตามหมายจับหรือตามข้อยกเว้นของกฎหมายนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี ซึ่งในระหว่างสอบสวนยังไม่เสร็จกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ๔๘ ชั่วโมง กรณีคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลแขวงหรือศาลทหาร หรือไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง กรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว หากสอบสวนไม่เสร็จต้องขออำนาจศาลในการมัดมือฝากขังผู้ต้องหา ระหว่างการสอบสวนตามกฎหมายการตรวจสอบการจับสำหรับเด็กหรือเยาวชนตลอดจนอำนาจการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา

๑. ความหมายของการควบคุม

การควบคุมตามคำจำกัดความแห่ง ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๒๑) และตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ บทที่ ๑ ข้อ ๑๒๗ หมายความว่า การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

คำจำกัดความใช้คำว่า “หมายความว่า” การคุมหรือกักขัง จึงเป็นการยกตัวอย่างเท่านั้นคำว่า “การคุม” ไม่พบคำจำกัดความในกฎหมาย ส่วนคำว่า “กักขัง” เป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่า “ขัง” ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๒๒) คำว่า “ขัง” หมายความว่า ความรวมถึงการกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล การควบคุมอาจจะอยู่ในรูปแบบอื่นก็ได้ เช่น การที่เจ้าพนักงานสั่งให้บุคคลนั้นอยู่กับเจ้าพนักงานห้ามมิให้ไปไหนมาไหนโดยสะดวกโดยทำให้ขาดเสรีภาพในลักษณะอย่างนี้ก็เป็นไปได้เช่นกันโดยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการหรือนำเข้าห้องควบคุมแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ยังปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่า “คุมขัง” ตาม ป.อาญา มาตรา ๑(๑๒) คุมขัง หมายความว่า คุมตัว ควบคุม ขัง กักขังหรือจำคุก

๒. การควบคุมในชั้นจับกุมของเจ้าพนักงาน

เมื่อพิจารณาอำนาจการควบคุมของเจ้าพนักงานแล้ว กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหาของเจ้าพนักงาน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ โดยในการจับนั้น เจ้าพนักงานซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาตั้งแต่แจ้งว่าเขาต้องถูกจับและให้ผู้ถูกจับไปพร้อมกับผู้จับนั้น ความหมายก็คือนับแต่นั้นไปผู้ถูกจับอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานนั่นเอง และมีหน้าที่ต้องนำส่งพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔

ระยะเวลาการควบคุมในชั้นจับกุม

๑) ระยะเวลาควบคุมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๘๓ โดยทันที

๒) ระยะเวลาควบคุมตาม มาตรา ๑๕ แห่ง พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.๒๕๑๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ตามมาตรา ๑๔(๓) จับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีอำนาจตามมาตรา ๑๕ ควบคุมผู้ถูกจับได้เป็นเวลาไม่เกิน ๓ วัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควรให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา โดยระยะเวลาดังกล่าวมิให้ถือว่าเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา

จะเห็นได้ว่า การควบคุมในชั้นจับกุมนั้น ควบคุมได้เท่าที่จำเป็นในการดำเนินการเกี่ยวกับขั้นตอนการจับกุมให้เสร็จสิ้นไปได้แก่ การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา การแจ้งข้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ การแสดงหมายจับ(หากมีหมายจับ) การจัดทำบันทึกการจับกุม หรือในกรณีจำเป็นจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปยังที่ทำการพนักงานสอบสวนก็ได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ส่วนการควบคุมตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.๒๕๑๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจกับเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ไว้เป็นการเฉพาะไม่เกิน ๓ วัน แต่เท่าที่จำเป็น หากหมดความจำเป็นก็ต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนก่อนกำหนดนั้น มีข้อสังเกตว่าเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบางนายอาจได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ได้โดยอาจอยู่ในสองสถานะในเวลาเดียวกัน

ความจำเป็นที่จะต้องมียกเว้น ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ได้ขยายความและระบุรายละเอียดว่าในชั้นจับกุมของเจ้าพนักงานนั้นต้องดำเนินการตามขั้นตอนอย่างไรบ้างและกรณีผู้ถูกจับบาดเจ็บหรือทุพพลภาพในกฎหมายชัดเจนขึ้นว่า ผู้จับสามารถจัดการพยาบาลก่อนส่งตัวผู้ถูกจับให้กับพนักงานสอบสวนได้ ดังนั้นการอ้างเหตุจำเป็นจึงต้องยึดหลักตามที่กฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ข้อสังเกต

- การควบคุมดังกล่าว รวมถึงกรณีราษฎรเป็นผู้จับกุมผู้ที่กระทำความผิดทางอาญา ตามบัญชีแนบท้าย ป.วิอาญา ด้วย โดย ป.วิอาญา มาตรา ๘๔(๒) ราษฎรผู้จับต้องส่งตัวผู้ถูกจับให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับมอบตัวบันทึกการจับกุมและให้ผู้จับลงลายมือชื่อไว้

- บันทึกการจับกุม จะจัดทำตามแบบ ป.วิอาญา มาตรา ๙ ประกอบ คำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๕ แบบพิมพ์ที่ใช้เกี่ยวกับคดี ลำดับที่ ๓๑ บันทึกการจับกุม (แบบ ส ๕๖-๒๗) ด้านบนขวาให้ระบุ ป.จ.ว.ข้อ..... เวลา.....น. คดีอาญาที่.....บัญชีของกลางลำดับที่..... ซึ่งเวลาและข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ว่าผู้ถูกจับถูกนำส่งถึงที่ทำการพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ประกอบ มาตรา ๘๔ เวลาใด แม้ในแบบบันทึกการจับกุมจะไม่ระบุให้ใส่เวลาการบันทึกและเวลาการจับกุมไว้ แต่อย่างน้อยเจ้าพนักงานก็ควรจะระบุเวลาการจับกุมไว้ เพื่อจะได้ทราบว่าตั้งแต่ช่วงจับกุมจนกระทั่งควบคุมตัวส่งถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนใช้เวลาเท่าใด เป็นไปด้วยความจำเป็นแห่งกฎหมายหรือไม่อย่างไร

- ส่วนบันทึกการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ลำดับที่ ๓๒ (แบบ ส ๕๖-๒๘) ตามคำสั่ง ตร.ดังกล่าว มุมบนด้านขวาของบันทึกการจับกลับไม่ลงรายการในแบบพิมพ์เหมือนเช่น แบบ ส ๕๖ - ๒๗ ที่ได้ออกแบบพิมพ์ไว้ ทั้งไม่ระบุว่าจะต้องใส่เวลาการบันทึกและเวลาการจับกุมไว้ ในทางปฏิบัติอย่างน้อยเห็นควรให้มีการระบุเวลาการจับกุมและข้อมูลเช่นเดียวกับแบบพิมพ์ ส ๕๖-๒๗ เพื่อเหตุผลในทำนอง

เดียวกันเกี่ยวกับระยะเวลาการควบคุมของผู้ถูกจับว่าต้องส่งพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ประกอบมาตรา ๘๔ ดังนี้

- ในบางกรณีเช่นในคดีเยาวชนและครอบครัวหรือคดีศาลแขวง เวลาการจับกุมมีความสำคัญต่อการผิดฟ้อง ฝ่ายผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนอย่างมากเพราะการนับระยะเวลาการผิดฟ้องผู้ต้องหาในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวให้นับแต่เวลาการจับกุม ส่วนศาลแขวงทั้งการผิดฟ้องและฝ่ายผู้ต้องหาให้นับแต่เวลาการจับกุม

- การลงข้อมูลตรงบริเวณมุมขวาด้านบนในแบบบันทึกการจับกุม (ส ๕๖-๒๗) และแบบบันทึกการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน (ส ๕๖ - ๒๘) เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจท้องที่ที่ทำการพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ซึ่งเป็นผู้รับตัวผู้ถูกจับและถือว่าการควบคุมอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนนับแต่นั้นเป็นต้นไป

๓. การควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวน

เมื่อเจ้าพนักงานหรือราษฎร ทำการจับกุมผู้ถูกจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หรือ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖๔ จะต้องนำส่งที่ทำการพนักงานสอบสวนทันที นับแต่ผู้ถูกจับถึงที่ทำการพนักงานสอบสวน ถือว่าการควบคุมอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน ระยะเวลาการควบคุมผู้ถูกจับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหาร เป็นเวลา ๔๘ ชั่วโมง นับแต่ผู้ถูกจับถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตาม ป.อาญา มาตรา ๘๗ ระยะเวลาการควบคุมผู้ถูกจับที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับ ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระยะเวลาการควบคุมเด็กหรือเยาวชน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่ผู้ถูกจับถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๗๒ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ แล้วส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นให้พนักงานอัยการพิจารณา ระหว่างการสอบสวนยังไม่เสร็จต้องขออำนาจศาลผิดฟ้องฝ่ายผู้ต้องหา และนอกจากนี้ถ้าผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ต้องมีการตรวจสอบการจับด้วย

ข้อสังเกต

- เมื่อมีการจับผู้ถูกจับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ประกอบมาตรา ๘๔ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้แล้ว โดยปกติจะอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนแล้ว จะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๔ กรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งไปได้ในขณะนั้นเนื่องจากเป็นเวลาที่ศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ ตามที่ ป.วิอาญา มาตรา ๘๔/๑ วางหลักเกณฑ์ไว้

- คำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๔.๒ ได้วางแนวทางปฏิบัติไว้เช่นเดียวกันกับ ป.วิอาญา มาตรา ๘๔/๑

ระยะเวลาควบคุมผู้ถูกจับในชั้นสอบสวน

โดยทั่วไปการควบคุมตัวผู้ถูกจับจะถูกวางหลักเกณฑ์ไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ ซึ่งมีคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๔.๓ ได้วางแนวทางการปฏิบัติไว้สอดคล้องกันว่า ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี โดยกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ ดังนี้

(๑) ความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

(๒) กรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อการสอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก่อล่วงเสียได้โดยให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลขอยกขังผู้ต้องหานั้นไว้และให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมี ข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

(๓) กรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดฐานลหุโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน ห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดได้ไม่เกินเจ็ดวัน

(๔) กรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่า ห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและ รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

(๕) กรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วย หรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมด ต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ข้อสังเกต

- หลักเกณฑ์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ เป็นหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้เป็นการทั่วไปเท่านั้น หากมีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแตกต่างกัน ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะนั้นเว้นแต่การใด ที่กฎหมายเฉพาะไม่ได้บัญญัติไว้ก็ให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญาเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายนั้น เช่น พ.ร.บ.จัดตั้ง ศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นต้น โดยเฉพาะกรณีเด็กหรือเยาวชน หากถูกจับ จะต้องมีการนำตัวผู้ถูกจับไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่ผู้ถูกจับถึง ที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

- ระยะเวลาการควบคุม ตามแนวทางที่วางไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ บทที่ ๑ ข้อ ๑๒๘(๒) (๓) (๔) ข้อ ๑๓๐ วรรคสอง ข้อ ๑๓๖ ไม่สอดคล้องกับ ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ ที่แก้ไขใหม่โดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๒๑ ระเบียบข้อใด ที่ไม่สอดคล้องกับ ป.วิอาญา หรือกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติไว้แตกต่างกับ ป.วิอาญา หรือกฎหมายเฉพาะใด ก็ให้ถือปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น

๔. วิธีการควบคุม

วิธีควบคุม หมายถึง มาตรการที่เจ้าพนักงานใช้กับผู้ถูกจับภายหลังการจับกุมแล้ว เพื่อให้ผู้ถูกจับ อยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานต่อไป กฎวางหลักเกณฑ์ไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๖ ประกอบประมวล ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ บทที่ ๑ ข้อ ๑๒๗ วรรคสอง ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับ เกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหลบหนีเท่านั้นตัวอย่าง เช่น

- ผู้ถูกจับแสดงวาทะไม่เคารพต่อกำนันผู้ทำการตามหน้าที่ กำนันเห็นว่าเป็นความผิดจึงจับตัว ผู้นั้นล่ามโซ่ไว้ กำนันมีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยมิชอบเพราะการล่ามโซ่มิใช่ทำไปเพื่อป้องกัน การหลบหนี (ฎ.๘๘๙/๒๔๘๑)

วิธีการควบคุมในชั้นจับกุม

- ในชั้นจับกุมของเจ้าพนักงานหรือกรณีราษฎรเป็นผู้จับกุม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ วรรคท้าย

ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

วิธีการควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวน

- การควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา เมื่อถูกนำส่งที่ทำการพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ โดยปกติให้ควบคุมไว้ในห้องควบคุมที่สถานีตำรวจ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ บทที่ ๒ ข้อ ๑๓๙

- เมื่อถูกควบคุมอยู่ในห้องควบคุมแล้ว จะใช้เครื่องพันธนาการอื่นใดแก่ผู้ถูกควบคุมอีกไม่ได้ นอกจากใส่กุญแจห้องควบคุม ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ บทที่ ๒ ข้อ ๑๔๒

ข้อสังเกต

- ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ วรรคแรก เกี่ยวกับวิธีการจับของเจ้าพนักงานหรือราษฎร ว่าต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนพร้อมด้วยผู้จับ และความตอนท้ายของ ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ วรรคแรก บัญญัติว่า “แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป” ดูเหมือนว่าตอนต้นเป็นการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการจับ แต่เหตุใดต้องบัญญัติซ้ำในตอนท้ายว่า “ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป” ข้อความตอนท้ายจึงน่าจะเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายให้ใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายบรรลุผลนั่นเอง

- การจับกุมเด็กหรือเยาวชน กฎหมายคุ้มครองมากกว่าผู้ต้องหาที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป ซึ่งปรากฏตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖๙ วรรคสาม วางหลักเกณฑ์ว่าการจับกุมต้องกระทำโดยละมุนละม่อมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชนและห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

- สำหรับเด็กนั้น พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖๙ วรรคสาม วางหลักว่า มิให้ใช้เครื่องพันธนาการไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น สังเกตว่าการใช้ข้อยกเว้นสำหรับเด็กแล้ว ต้องถึงขนาดที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงต้องดูตามพฤติการณ์เป็นกรณีไป

- ห้ามมิให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาปะปนกับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๘๑

๕. การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาหรือศาลจังหวัด

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญาหรือศาลจังหวัดนั้น เป็นไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ในคดีความผิดที่เกินอำนาจของศาลแขวง คือมีอัตราโทษจำคุกเกิน ๓ ปี หรือปรับเกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและไม่อยู่ภายใต้ของศาลอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น

คดีดังกล่าว เมื่อเจ้าพนักงานหรือราษฎร ทำการจับกุมผู้ต้องหาและส่งไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ประกอบมาตรา ๘๔ การนับระยะเวลาควบคุมเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ กรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หากมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน

หากเป็นกรณีพนักงานสอบสวนใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ในการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา ซึ่งยังมีได้ถูกศาลออกหมายจับ ก็ไม่ถือว่าผู้ต้องหาตกอยู่ในความควบคุมที่จะต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ แต่หากพนักงานสอบสวนเห็นว่า มีเหตุที่จะขอให้ศาลขังผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรค ๕ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้น เป็นเวลาที่ศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาล เปิดทำการ หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ จับกุมผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจ ปลดปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ ดังนั้นเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๑๓๔ หากไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก็ต้องขออำนาจศาลฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน ด้วยเช่นเดียวกัน

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายในการขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหา เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ ดังนี้

๑) คดีที่มีอัตราโทษเกินอำนาจศาลแขวง (จำคุกเกิน ๓ ปี ปรับเกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ) แต่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึง ๑๐ ปี ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้อง ไม่เกิน ๑๒ วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน ๔๘ วัน

๒) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขัง หลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน ๑๒ วัน รวมแล้วไม่เกิน ๘๔ วัน โดยเมื่อพนักงานสอบสวน ได้ยื่นคำร้องฝากขังครบกำหนด ๔๘ วันแล้วเมื่อพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องฝากขังครั้งต่อไป เพื่อให้ครบ กำหนด ๘๔ วันนั้น พนักงานสอบสวนต้องแสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวน จนเป็นที่พอใจแก่ศาลด้วย

ข้อสังเกต

- การนับระยะเวลาการควบคุมได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการ ของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ โดยหลักผู้จับจะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวน ท้องที่ที่ถูกจับเสมอ เว้นแต่จะสามารถนำส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น คำว่า “ส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น” เจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ได้ให้เลือกเอา อย่างใดอย่างหนึ่ง หากท้องที่ที่ถูกจับกับท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีเขตพื้นที่ติดต่อกันและ การส่งให้ที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะใกล้กว่าหรือสะดวกกว่าในทำนองนี้ จึงจะเข้า ข้อยกเว้น ดังนั้นหากส่งผู้ถูกจับยังพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับแล้วท้องที่ที่ถูกจับนำส่งต่อไปยังที่ทำการ ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ การนับระยะเวลา ๔๘ ชั่วโมง จึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ถูกจับถึง ที่ทำการพนักงานสอบสวนท้องที่แรกเป็นสำคัญ

- อย่างไรก็ตาม หากกระยะทางท้องที่ที่ถูกจับ กับท้องที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบอยู่ห่าง ไกลกัน ต้องใช้เวลาในการเดินทางตามปกติจะเกินเวลา ๔๘ ชั่วโมง หรือหากมีเหตุภัยพิบัติมาขัดขวางทำให้ การเดินทางล่าช้าออกไป หากผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ก็สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้อง ขอฝากขังต่อศาลเกินกำหนดเวลา ๔๘ ชั่วโมงได้โดยอ้างเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจ ก้าวล่วงเสียได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม แต่กรณีการอ้างเหตุดังกล่าวศาลจะทำการไต่สวน จนเป็นที่พอใจแก่ศาล

- คำว่า “เหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้” จะต้องถึงขนาดไม่มี วิธีการที่จะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีการอื่นได้แล้ว จึงจะอ้างเหตุผลดังกล่าวได้

- บางกรณีผู้ต้องหาเกิดเจ็บป่วยกะทันหันหรือได้รับบาดเจ็บ หากไม่ได้รับการรักษาทันที่ที่ อาจเป็นภัยอันตรายแก่ชีวิตได้ จำเป็นจะต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในทันที พนักงานสอบสวนก็สามารถไปยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล โดยอ้างเหตุจำเป็นต่อศาลไม่ต้องนำตัวไปศาลและขอให้ศาลออกหมายขังโดยการให้ควบคุมตัวไว้ที่อื่นนอกจากเรือนจำจนกว่าเหตุดังกล่าวจะหมดไปได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๙/๑

- พนักงานสอบสวนต้องนับเวลา ๔๘ ชั่วโมงนั้นว่าไปตรงกับวัน เวลาใดและศาลเปิดทำการหรือไม่ หากชั่วโมงที่ ๔๘ ไปตรงกับวันที่ศาลปิดทำการระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ฉบับที่ ๙ ได้กำหนดให้ศาลเปิดทำการในวันหยุดงานหรือนอกเวลาทำการปกติได้ ดังนี้

(๑) กรณีวันหยุดราชการติดต่อกันสองวัน ให้ศาลเปิดทำการ ๑ วัน

(๒) กรณีที่วันหยุดติดต่อกันสามวัน ให้ศาลเปิดทำการในวันหยุดตรงกลาง

(๓) กรณีที่มีวันหยุดติดต่อกันตั้งแต่สี่วันขึ้นไป ให้ศาลเปิดทำการวันใดก็ได้ แต่มิให้ศาลหยุดติดต่อกันถึง ๒ วัน

(๔) หลักเกณฑ์การเปิดทำการของศาลในเวลานอกทำการตามปกติดังกล่าว ให้สำหรับขอฝากขังครั้งที่ ๑ เท่านั้น ส่วนการขอฝากขังครั้งต่อ ๆ ไป หากตรงกับวันหยุดให้ยื่นคำร้องขอฝากขังก่อนถึงวันหยุด โดยนับระยะเวลาการฝากขังในครั้งต่อ ๆ ไป ถัดจากวันที่ครบกำหนดตามที่ศาลอนุญาตในแต่ละครั้ง

- การยื่นคำร้องขอฝากขังพนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องขอฝากขังได้ครั้งละ ๑๒ วัน ส่วนศาลจะอนุญาตให้ฝากขังได้กี่วันนั้นเป็นอำนาจของศาล

- ถ้าในการยื่นคำร้องขอฝากขังในแต่ละครั้งศาลไม่อนุญาตให้ฝากขังครบกำหนดจำนวน ๑๒ วันตามที่ขอพนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องขอฝากขังในครั้งต่อ ๆ ไป ได้มากกว่า ๔ ครั้ง กรณีฝากขังตามกฎหมายได้รวมกันทั้งหมดไม่เกิน ๔๘ วัน หรือขอฝากขังครั้งต่อ ๆ ไป ได้มากกว่า ๗ ครั้ง กรณีฝากขังตามกฎหมายได้รวมกันทั้งหมดไม่เกิน ๘๔ วัน แล้วแต่กรณี ตามอัตราโทษของคดีก็ได้

- หากการสอบสวนไม่เสร็จสิ้นในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ฝากขัง ศาลจะออกหมายปล่อยผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ติดตามตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องภายในอายุความฟ้องตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕

- การติดตามตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องดังกล่าวเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๑ วรรคท้าย ประกอบกับมาตรา ๑๖๕ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการฟ้องของพนักงานอัยการ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะไปจับกุมผู้ต้องหาในข้อหาเดิมหรือจับกุมมาควบคุมในคดีเดิมไม่ได้

- การยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานสอบสวนไม่สามารถร้องขอต่อศาลขอนำตัวผู้ต้องหากลับไปควบคุมยังสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนได้ เพราะต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๙/๑ วรรคสาม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

- การนับระยะเวลาฝากขังผู้ต้องหา การยื่นคำร้องฝากขังครั้งที่ ๑ การนับระยะเวลาจำนวน ๑๒ วันให้นับวันที่ยื่นคำร้องขอนั้นเป็นวันแรก (นับย่ำ) ส่วนครั้งต่อ ๆ ไปนั้นการนับระยะเวลา ๑๒ วันให้นับต่อจากวันที่ศาลอนุญาตให้ฝากขังในครั้งก่อน (นับต่อ)

- การยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งความประสงค์ในการยื่นคำร้องขอฝากขังครั้งแรกด้วยว่า ถ้าผู้ต้องหายื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวขึ้นศาลจะคัดค้านประการใดหรือไม่

๖. การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาในอำนาจศาลแขวง

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงนั้น เป็นไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เป็นความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และไม่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น

คดีดังกล่าว ไม่ว่าจะมีการจับกุม โดยเจ้าพนักงานหรือราษฎร ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หรือ พนักงานสอบสวนใช้อำนาจแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗, มาตรา ๘ วรรคห้า การนับระยะเวลาควบคุมและการฟ้องผู้ต้องหา เป็นไปตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗, มาตรา ๒๐ ระยะเวลาควบคุม ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม ระยะเวลาการยื่นฟ้องต่อศาลแขวง ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ถูกจับ หรือเวลาที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหากรณีที่ไม่มีการจับ

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายในการมัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหา

๑) กรณีผู้ต้องหาถูกจับ

(๑) เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาแล้วผู้จับนำส่งที่ทำการพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ อาจเป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับ หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

(๒) อำนาจการควบคุมผู้ต้องหา ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวง

(๓) หากทำการสอบสวนไม่เสร็จภายในระยะเวลาตาม (๒) และผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ก็ต้องยื่นคำร้องขอมัดฟ้องต่อศาล ได้ไม่เกิน ๕ ครั้งๆละไม่เกิน ๖ วัน และในการยื่นมัดฟ้องครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕ ศาลจะทำการไต่สวนผู้ร้องถึงเหตุผลความจำเป็นจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

(๔) หากผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ก็ให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหามาศาล เพื่อยื่นคำร้องขอมัดฟ้องและขอให้ศาลออกหมายขังครั้งที่ ๑ มาในคราวเดียวกัน ส่วนการมัดฟ้องฝากขังครั้งต่อ ๆ ไป ไม่มีหน้าที่ต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาล เพราะตัวผู้ต้องหาถูกคุมขังตามอำนาจศาลแล้ว

(๕) หากผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นสอบสวน หากสำนวนการสอบสวนเสร็จไม่ทันภายในกำหนด ๔๘ ชั่วโมง ก็ให้พนักงานสอบสวนเพียงแต่ยื่นคำร้องขอมัดฟ้องผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวไม่ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังมาด้วยแต่อย่างใด

ข้อสังเกต

- หากผู้จับกุมส่งผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับ ก็ต้องส่งต่อไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เนื่องจากในการส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เพื่อยื่นฟ้องต่อศาล พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้นำส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวน

- กรณีผู้ต้องหาถูกจับ ให้หมายความรวมถึงผู้ต้องหาถูกศาลออกหมายจับไว้แล้ว ต่อมาผู้ต้องหาได้เข้ามาพบกับพนักงานสอบสวน การเริ่มนับเวลา ๔๘ ชั่วโมง ก็เริ่มนับแต่เวลาที่เข้ามาพบกับพนักงานสอบสวน

- กรณีมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาฝากขังต่อศาลได้ เช่น ผู้ต้องหาป่วยอยู่ในสภาพที่ไม่อาจนำมาศาลได้ในการยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องขออนุญาตศาลรวมมาในคำขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ในสถานที่อื่น โดยมีพยานหลักฐานประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาลในเหตุที่ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลได้ เมื่อหมดความจำเป็น เช่น ผู้ต้องหาออกจากโรงพยาบาลแล้ว ก็ต้องนำตัวผู้ต้องหานั้นไปศาลในโอกาสแรกเพื่อให้ศาลออกหมายขังเพื่อระบุนสถานที่คุมขังใหม่

- ถ้าหากพนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนไม่แล้วเสร็จในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องและฝากขังนั้น หรือพนักงานสอบสวนลี้ภัยผิดฟ้องหรือขาดผิดฟ้องยอมหมดอำนาจที่จะควบคุมผู้ต้องหาต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่สำนวนการสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนต่อไป และเสนอพนักงานอัยการเพื่อขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดต่อไป

- อัยการสูงสุด อาจมอบหมายพนักงานอัยการผู้มิตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคในการอนุญาตฟ้องแทนอัยการสูงสุดได้ ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๙

- เมื่ออัยการสูงสุดหรือผู้รับมอบหมายได้อนุญาตให้ผิดฟ้องและพนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปเพื่อฟ้องพนักงานสอบสวนต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาและเพื่อนำส่งให้พนักงานอัยการฟ้องศาลโดยพนักงานสอบสวนอาจใช้วิธีการออกหมายเรียกผู้ต้องหาตามหนังสือ ออก.๒๙ ของพนักงานอัยการ ถ้าผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก เป็นเหตุให้ออกหมายจับได้ แต่การจับไม่ใช่จับมาเพื่อทำการสอบสวน แต่จับมาเพื่อนำตัวมาฟ้อง ถือว่ามีความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีตาม ป.วิอาญา มาตรา ๕๗ วรรคแรก (คำบรรยายเนติบัญญัติสมัยที่ ๕๗ เล่มที่ ๑๕ หน้า ๒๒๔-๒๒๕ โดย อ.เรวัติ ฉ่ำเฉลิม เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘)

- ในระหว่างยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังต่อศาลผู้ต้องหาสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาลได้และพนักงานสอบสวนก็ยังคงมีหน้าที่ยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังต่อศาลแขวงต่อไปตามปกติ

- ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในการยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังในครั้งแรก ศาลจะยกคำร้องขอผิดฟ้องฝากขัง และพนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปส่งให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวงต่อไป

- ถ้าหากพนักงานสอบสวนไม่สามารถจะยื่นฟ้องได้ทันตามกำหนดภายใน ๔๘ ชั่วโมง พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจควบคุม ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

- การยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังของพนักงานสอบสวน ยื่นคำร้องขอได้คราวละไม่เกิน ๖ วัน แต่ศาลจะอนุญาตให้ผิดฟ้องและฝากขังไม่ครบกำหนดตามจำนวนวันที่ขอก็ได้เป็นดุลพินิจของศาล

- เมื่อพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังครบกำหนดทั้ง ๕ คราวแล้ว ถ้าในแต่ละคราวศาลไม่อนุญาตให้ผิดฟ้องและฝากขังครบตามกำหนด ๖ วัน ตามที่ยื่นคำร้องขอ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอผิดฟ้องฝากขังครั้งที่ ๖ หรือ ๗ เพื่อขอให้ศาลอนุญาตผิดฟ้องและฝากขังในจำนวนวันที่เหลือที่ไม่อนุญาตให้ผิดฟ้องและฝากขังนั้นไม่ได้ เพราะ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกับ ป.วิอาญา มาตรา ๘๗

๒) กรณีผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ โดยที่ศาลยังไม่ออกหมายจับ

(๑) เมื่อมีกรณีผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา โดยที่ศาลยังมิได้ออกหมายจับ พนักงานสอบสวน

จึงแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ วรรคสอง

(๒) พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในเวลา ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา

(๓) หากทำการสอบสวนไม่เสร็จภายในระยะเวลาตาม (๒) และผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ก็ต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลได้ไม่เกิน ๕ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๖ วัน และในการยื่นผิดฟ้องครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕ ศาลจะทำการไต่สวนผู้ร้องถึงเหตุผลความจำเป็นจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

(๔) ในการยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลในแต่ละครั้ง พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลแต่อย่างใด

(๕) หากในการแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ และมีเหตุที่จะขอให้ศาลขังผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรค ๕ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายขังโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหานั้นได้โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้

(๖) การยื่นคำร้องขอผิดฟ้องตาม (๕) กับการขออำนาจศาลขัง เป็นไป ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๘ วรรคห้า ให้ยื่นคำร้องขอผิดฟ้องพร้อมกับขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ แล้วให้นำ มาตรา ๗ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้อง ให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาเท่ากับระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้อง แต่ถ้าการขอให้ออกหมายขังดังกล่าวกระทำภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องแล้ว ให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาได้เท่ากับระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้อง

ข้อสังเกต

- หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวงทุกกรณีไม่ว่าผู้ต้องหานั้นจะถูกจับมา หรือถูกพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ โดยไม่ต้องทำการสอบสวนเป็นไปตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๐

- คำว่า “ไม่ต้องทำการสอบสวน” ในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนต้องสอบสวนด้วยแบบพิมพ์คำให้การผู้ต้องหาพร้อมด้วยวาจา ที่เรียกว่า “ใบแดง” แบบย่อพฤติการณ์สั้นๆ แต่บางคดีหากไม่มีการสอบปากคำพยานหรือผู้เสียหายบางปาก ผลการตรวจชั้นสูตรที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น การชั้นสูตรบาดแผลในคดีทำร้ายร่างกาย หรือในคดีจราจรที่เกิดเหตุรถเฉี่ยวชนมีผู้ได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น ซึ่งผลการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวมักจะใช้เวลานานออกไปเกิน ๔๘ ชั่วโมงหลังจากเกิดเหตุ หากผู้ต้องหารับสารภาพ ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๐ จะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวงทันที ซึ่งหากไม่ได้แนบเอกสารดังกล่าวไปด้วยพนักงานอัยการมักจะมารับตัวผู้ต้องหาและสำนวนฟ้องด้วยวาจา (ใบแดง) ดังกล่าว ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะไม่รับแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา รอจนเอกสารดังกล่าวครบถ้วน

จึงจะเรียกผู้ต้องหามารับทราบข้อกล่าวหาและนำตัวส่งพนักงานอัยการในวันเดียวกันหรือวันถัดไป ภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่แจ้งข้อหา

- กรณีพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ หากไม่มีเหตุที่จะต้องขอให้ศาลออกหมายจับ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาทั้งที่ไม่สามารถใช้วิธีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหรือหลักประกันแต่อย่างใด เพียงแต่หากไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายใน ๔๘ ชั่วโมง ให้ยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลแขวง

- พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังได้ ๕ ครั้ง ๖ วัน และต้องทำสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องภายในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้อง ถ้าหากผิดฟ้องไม่ทันภายในกำหนดที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องดังกล่าว จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อขออนุญาตฟ้องต่อไป เช่นเดียวกันกับกรณีที่มีการจับกุม

๓) การนับระยะเวลาการควบคุม

- ปกติกำหนดเวลา ๔๘ ชั่วโมง ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เริ่มนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับหรือกรณีไม่ถูกจับก็เริ่มนับแต่เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา จนกระทั่งนำตัวไปฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวง แต่มีให้นับระยะเวลาดังช่วงดังต่อไปนี้รวมเข้าในเวลา ๔๘ ชั่วโมงด้วย

(๑) เวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน

(๒) เวลาเดินทางจากที่ทำการพนักงานสอบสวนมายังที่ทำการของพนักงานอัยการ

(๓) เวลาเดินทางจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาล

- กรณีผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือการขัง มีให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหลบหนีนั้น เข้าในกำหนดระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗ แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

- กรณีที่ได้ส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดียังศาลทหารหรือศาลเยาวชนและครอบครัว หากปรากฏในภายหลังว่าผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณี และมีการส่งตัวผู้ต้องหามายังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีในศาลแขวงต่อไปนั้น มีให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวหรือขังอยู่ตามกฎหมายดังกล่าวนั้นเข้าในกำหนดระยะเวลาดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๗ แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การทำสำนวนการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาที่ถูกแจ้งข้อหาหลบหนี

หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๗ วรรคสอง โดยไม่ได้ควบคุม แต่มีการผิดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวง ต่อมาผู้ต้องหาหลบหนีไปไม่ยอมมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการภายในระยะเวลาดังกล่าวผิดฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ดังนี้

๑) ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว

๒) เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น ให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไปโดยให้นำ มาตรา ๑๔๑ แห่ง ป.วิอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๓) กรณีระยะเวลาการผิดฟ้องตาม มาตรา ๗ แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้สิ้นสุดลงระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนี และพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดตาม มาตรา ๙ ไว้ก่อนก็ได้

๗. การควบคุมผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น เป็นไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติมตาม มาตรา ๑๐ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

- ๑) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- ๒) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ออนมาตามมาตรา ๙๗ วรรคหนึ่ง
- ๓) คดีครอบครัว
- ๔) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
- ๕) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๓ แห่ง ป.อาญา แต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์

เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมตามมาตรา ๖๙ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ จะต้องนำผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับทันที เพื่อให้พนักงานสอบสวนท้องที่ดังกล่าวส่งตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยเร็ว มีอำนาจการควบคุมตัวผู้ถูกจับไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ จะต้องนำตัวไปศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อตรวจสอบการจับทันที โดยมีให้นับระยะเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนด ๒๔ ชั่วโมงนั้นด้วยและศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหรือตามที่ศาลเห็นสมควร หรืออาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร ตามมาตรา ๗๓ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ในระหว่างการดำเนินคดี

เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนนั้น เป็นการกระทำความผิดอาญาในทุกฐานความผิดทุกอัตราโทษ โดยผู้กระทำความผิดจะต้องมีอายุขณะกระทำความผิดไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีการตรวจสอบการจับ ถ้าเป็นคดีที่อาจเปรียบเทียบได้ ไม่ต้องตรวจสอบการจับ ตามมาตรา ๗๒ วรรคท้าย แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

กรณีเด็ก ห้ามจับกุมเว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา ๖๖ วรรคแรก แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

ส่วนเยาวชน การจับกุม มาตรา ๖๖ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ได้วางหลักไว้ว่า ให้เป็นไปตาม ป.วิอาญา

กรณีของเยาวชน พนักงานสอบสวนอาจจับกุมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้าประกอบ มาตรา ๖๖ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ เด็กหรือเยาวชนพนักงานสอบสวนอาจนำตัวไปยังศาลเยาวชนฯ เพื่อขออำนาจศาลมีคำสั่งควบคุมตัวได้ตามมาตรา ๗๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ การดำเนินการอนุโลมตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔

หลักเกณฑ์การขัดฟ้องผู้ต้องหา

คดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการจับกุม โดยเจ้าพนักงานหรือราษฎร ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หรือพนักงานสอบสวนใช้อำนาจแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ประกอบ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ การนับระยะเวลาควบคุม การตรวจสอบการจับและการฟ้องผู้ต้องหา เป็นไปตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ จะต้องรีบทำการสอบสวนและส่งสำนวน การสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือถูกพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาตามความในมาตรา ๗๘ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ หากสอบสวนไม่เสร็จไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ ภายใน ๓๐ วัน พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องขัดฟ้องต่อศาลตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑) คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน จะต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ภายใน ๓๐ วัน จะขอขัดฟ้องไม่ได้

๒) คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกเกิน ๖ เดือน แต่ไม่เกิน ๕ ปี ไม่ว่าจะเป็นโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ให้ยื่นคำร้องขอขัดฟ้องได้ ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๑๕ วัน

๓) คดีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกิน ๕ ปี ไม่ว่าจะเป็นโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อศาลอนุญาต ให้ขัดฟ้องครบ ๒ ครั้งตามข้อ ๒ แล้วพนักงานสอบสวนสามารถยื่นคำร้องขัดฟ้องต่อไปได้อีก ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๑๕ วัน โดยจะต้องแสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาลด้วย

๔) หากยื่นฟ้องไม่ทันภายในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ขัดฟ้อง จะต้องเสนอสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการและขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดตามความใน พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๘๐

ข้อสังเกต

- การนับระยะเวลาควบคุมเพื่อตรวจสอบการจับต่างกับการนับระยะเวลาการฟ้อง
- การนับระยะเวลาควบคุม ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถึงที่ทำการพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลา ๒๔ ชั่วโมงนั้นด้วย
- ระหว่างเวลาการควบคุมภายใน ๒๔ ชั่วโมง ดังกล่าว พนักงานสอบสวนอาจมอบเด็กหรือเยาวชน ให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและบุคคลหรือองค์การดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังสามารถปกครองดูแลและสั่งให้นำส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนภายหลังถูกจับ หรืออาจจะเรียกประกันจากบุคคลดังกล่าวตามสมควรแก่กรณีด้วยก็ได้ตามมาตรา ๗๒ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

- กรณีพนักงานสอบสวนใช้อำนาจแจ้งข้อหาเด็กหรือเยาวชน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ถือว่ามีใช้เป็นการจับ ไม่ต้องตรวจสอบการจับแต่อย่างใด แต่แจ้งการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนต่อสถานพินิจเช่นเดียวกับแจ้งการจับกรณีที่มีการจับ เพื่อดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อประกอบสำนวนการสอบสวนก่อนส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ

- การแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ โดยที่มีใช้การจับ เมื่อสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น หากมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวน และระหว่างการสอบสวนหากมีการขัดฟ้องผู้ต้องหา จะต้องนำผู้ต้องหาไปศาลทุกครั้งที่ยื่นคำร้องขอขัดฟ้อง

ซึ่งแตกต่างจากผู้ต้องหาที่ถูกจับและนำตัวไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับ ผู้ต้องหาจะอยู่ในความควบคุมตามคำสั่งศาล ในการผัดฟ้องจึงไม่ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปด้วย

- หากการแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ และมีเหตุที่จะต้องให้ศาลขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในสถานพินิจได้ และในการผัดฟ้องผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนก็ไม่ต้องนำตัวไปศาลทุกครั้งแต่อย่างใด

- การตรวจสอบการจับของศาล เป็นไปตามมาตรา ๗๓ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ศาลจะต้องตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ปล่อยเด็กหรือเยาวชนไป

- หากศาลปล่อยเด็กหรือเยาวชนไปเพราะการจับไม่ชอบ พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนต่อไป และต้องแจ้งการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ เพื่อทำการสืบเสาะข้อเท็จจริง หากไม่มีผลการสืบเสาะพนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้อง ดังนั้น พนักงานสอบสวนก็ต้องแจ้งข้อหาทำการสอบสวนผู้ต้องหาเด็กหรือเยาวชนต่อไป และต้องถือว่าไม่มีตัวอยู่ในความควบคุมการผัดฟ้องก็ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปทุกครั้ง หากไม่สามารถนำตัวไปได้ ศาลก็ไม่อนุญาตให้ผัดฟ้อง คดีก็จะขาดผัดฟ้อง การจะส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการหากมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ก็ต้องขออนุมัติฟ้องจากอัยการสูงสุด และที่สำคัญหากผู้ต้องหาดังกล่าวหลบหนีไม่ยอมมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อให้ปากคำ ไม่ยอมไปพบเจ้าพนักงานที่สถานพินิจก็ไม่สามารถสืบเสาะข้อเท็จจริงนำผลการสืบเสาะประกอบสำนวนการสอบสวนได้

- คดีบางเรื่องที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดีจะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้แล้วแจ้งพนักงานสอบสวนทราบ ตามมาตรา ๘๒ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

๘. การควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารนั้น เป็นไปตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๕๘ คดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารเป็นความผิดทุกฐานและทุกระดับอัตราโทษที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตาม มาตรา ๑๖ แห่ง พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กระทำความผิดในขณะที่เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร

คดีดังกล่าว เมื่อเจ้าพนักงานหรือราษฎร ทำการจับกุมผู้ต้องหาและส่งไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ประกอบมาตรา ๘๔ การนับระยะเวลาควบคุมเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ กรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หากมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลทหารเพื่อขอฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน

หากเป็นกรณีพนักงานสอบสวนใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ในการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหา ซึ่งยังมีได้ถูกศาลออกหมายจับ ก็ไม่ถือว่าผู้ต้องหาตกอยู่ในความควบคุมที่จะต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ แต่หากพนักงานสอบสวนเห็นว่า มีเหตุที่จะขอให้ศาลขังผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรค ๕ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลทหารเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวน

มีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ดังนั้นเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๑๓๔ หากไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก็ต้องขออำนาจศาลฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนด้วยเช่นเดียวกัน

บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

- ๑) นายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการ
- ๒) นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร
- ๓) นายทหารชั้นประทวนและพลทหารกองประจำการหรือประจำการหรือบุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร
- ๔) นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด
- ๕) ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหาร
- ๖) พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำความผิดอื่นเฉพาะในหรือบริเวณอาคาร ที่ตั้งหน่วยทหารที่พักผ่อน พักแรม เรือ อากาศยานหรือพาหนะใด ๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร
- ๗) บุคคลซึ่งต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย
- ๘) เซลยศึกหรือชนชาติศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

- ๑) คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน
- ๒) คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน
- ๓) คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว
- ๔) คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร

ข้อสังเกต

- คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร ให้ดำเนินคดีในศาลพลเรือน
- เมื่อศาลพลเรือนได้มีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว แม้จะปรากฏตามทางพิจารณาในภายหลังว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็ให้ศาลพลเรือนมีอำนาจพิจารณาได้
- กรณีที่ทหารกระทำผิดคดีอาญาและอยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่ทหารนั้นอายุไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ ซึ่งจะต้องพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้คดีนั้นขึ้นพิจารณาที่เยาวชนและครอบครัว
- กรณีผู้ต้องหาเป็นพลเรือนที่อยู่ในสังกัดราชการทหาร กระทำผิดอาญาในขณะที่บุคคลนั้นปฏิบัติหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดและคดีนั้นศาลทหารมีอำนาจพิจารณาคดี
- กรณีผู้ต้องหาเป็นอาสาสมัครทหารพรานที่อยู่ในความดูแลของทางราชการ และกระทำความผิดอาญาในขณะที่บุคคลนั้นยังสังกัดอยู่ในหน่วยอาสาสมัครทหารพราน ไม่ถือว่าทหารพรานนั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร
- ทหารกองเกินคือบุคคลที่ถูกขึ้นบัญชีรายชื่อเพื่อต้องได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นทหารกองประจำการทหารกองเกินไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดขณะเป็นทหารกองเกินขึ้นศาลพลเรือน

แม้หลังจากการกระทำความผิดแล้วได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นทหารกองประจำการก็อยู่ในอำนาจของศาลพลเรือน

- ทหารกองเกินจับสลากใบดำ-ใบแดง จับสลากได้ใบแดง ถูกขึ้นบัญชีไว้เป็นทหารกองประจำการ กระทำผิดอาญาในระหว่างรอเรียกตัวเพื่อเข้าประจำการ ขึ้นศาลพลเรือน
- ถูกเรียกเข้าประจำการให้ไปรายงานตัวในวันใดแล้ว หลังจากนั้นกระทำความผิดอาญา ขึ้นศาลทหารมีอำนาจพิจารณาคดี
- ทหารกองหนุนคือ ทหารที่ถูกปลดจากประจำการ เมื่อกระทำความผิดขึ้นศาลพลเรือน

อำนาจการควบคุมผู้ต้องหาที่เป็นทหารในชั้นสอบสวน

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้วางหลักเกณฑ์ใหม่เกี่ยวกับอำนาจการควบคุมคุมขัง จะกระทำได้อีกเมื่อมีคำสั่งหรือหมายของศาล ส่งผลให้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ.๒๕๔๔ บางส่วน ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ต่อมากรมพระธรรมนูญ วางแนวทางปฏิบัติในการขอให้ศาลทหารมีคำสั่งหรือออกหมายจับ หมายจับ และหมายค้น ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ ข้อ ๑ ผู้บังคับบัญชาทหารไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาซึ่งเป็นบุคคลอยู่ในอำนาจศาลทหาร การคุมขังผู้ต้องหาซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารจะต้องกระทำโดยมีคำสั่งหรือมีหมายของศาลทหารที่มีอำนาจเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗

ปัจจุบัน มีพ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๕๘ ออกมาบังคับใช้แล้วกรณีที่ทหารกระทำความผิดและต้องเข้าสู่การพิจารณาในศาลทหารนั้น การควบคุมตัวทหารที่กระทำความผิดดังกล่าว มีดังนี้

๑) อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมงนับแต่เวลาไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เช่นเดียวกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาหรือศาลจังหวัด

๒) หากผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และการสอบสวนไม่เสร็จภายใน ๔๘ ชั่วโมง ให้พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอให้ศาลทหารออกหมายจับผู้ต้องหาที่เป็นทหารนั้นได้ จะเป็นจำนวนกี่ครั้งครั้งละกี่วัน ให้เป็นตามอัตราโทษของแต่ละคดี โดยให้นำ ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อสังเกต

- เมื่อบุคคลอยู่ในอำนาจศาลทหาร แม้คดีที่มีอัตราโทษเท่ากับคดีศาลแขวงของพลเรือนคดีก็ยังอยู่ในอำนาจศาลทหาร ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้อยการทหารพิจารณาเพื่อสั่งคดี
- คดีในอำนาจศาลทหาร ซึ่งอัตราโทษเท่ากับคดีศาลแขวงพลเรือน แม้ผู้ต้องหารับสารภาพก็ไม่มีกรณีฟ้องด้วยวาจา (ใบแดง) เช่นเดียวกับศาลแขวงแต่ประการใด พนักงานสอบสวนจึงต้องทำสำนวนการสอบสวนเต็มรูปแบบ
- เมื่อทหารถูกจับกุมให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของทหารที่เป็นผู้ต้องหานั้นทราบโดยเร็ว แต่ไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาให้ผู้บังคับบัญชาควบคุมตัวไว้ได้ (กฎหมายฉบับปัจจุบัน การจับกุมคุมขังเป็นอำนาจของศาล) การแจ้งผู้บังคับบัญชาทราบนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือนายทหารพระธรรมนูญ สามารถมานั่งฟังการสอบสวนได้ในฐานะเป็นผู้ที่ผู้ต้องหาให้ความไว้วางใจมาร่วมฟังการสอบสวนได้เท่านั้น

๙. รายละเอียดที่ต้องบรรยายในคำร้องขอมัดฟ้องหรือฝากขัง

๑) การยื่นคำร้องขอมัดฟ้องหรือฝากขังครั้งที่ ๑ ผู้ร้องควรบรรยายถึงข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดี วันและเวลาที่กระทำความผิด รวมทั้งบทมาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้มีสิ่งที่จะต้องบรรยายในคำร้องมัดฟ้องหรือฝากขังครั้งที่ ๑ เสมอ คือ

(๑) ชื่อพนักงานสอบสวนผู้ยื่นคำร้องขอมัดฟ้องหรือฝากขัง และชื่อผู้ต้องหา หากในคดีเดียวกัน มีผู้ต้องหาหลายคน พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องฝากขังรวมกันในคำร้องเดียวกันได้

(๒) พฤติการณ์แห่งคดี วัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ

(๓) ฐานความผิด พนักงานสอบสวนจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าการกระทำความผิดของผู้ต้องหา เป็นความผิดฐานใด ทั้งนี้จะมีผลต่อจำนวนวันที่ขอทำการมัดฟ้องหรือฝากขังได้

(๔) วันและเวลาที่จับกุมและที่พนักงานสอบสวนรับตัวผู้ต้องหาไว้ในความควบคุมและวันที่ ครบกำหนดการควบคุมผู้ต้องหา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวผู้ต้องหา เกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจการควบคุมไว้หรือไม่ประการใด

(๕) เหตุผลความจำเป็นที่ไม่สามารถฟ้องคดีได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาการควบคุมของ เจ้าพนักงานตามกฎหมาย ซึ่งต้องเป็นเหตุเกี่ยวกับการสอบสวนโดยตรง ในทางปฏิบัติศาลมักจะพิจารณา อนุญาตให้เฉพาะความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนเท่านั้น เช่น จะต้องสอบสวนพยานอีกหลายปาก หรือ รอผลการตรวจชันสูตรบาดแผลจากแพทย์ หรือรอผลการตรวจพิสูจน์ของกลาง เป็นต้น หากเป็นเรื่องที่ไม่ เกี่ยวข้องกับการสอบสวนโดยตรง เช่น เสนอสำนวนการสอบสวนต่อผู้บังคับบัญชาแล้วกำลังรอฟังคำสั่ง ผู้บังคับบัญชาอยู่ หรือหากสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว แต่หากส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ พนักงาน อัยการจะไม่มีเวลาเพียงพอในการร่างฟ้อง จึงยื่นคำร้องขอมัดฟ้องหรือฝากขังเพื่อให้พนักงานอัยการมีเวลาใน การร่างฟ้องทันโดยพนักงานอัยการไม่ต้องมายื่นคำร้องมัดฟ้องหรือฝากขังเอง เช่นนี้ ไม่ถือว่าเป็นเหตุจำเป็น

(๖) จำนวนวันที่พนักงานสอบสวนขอมัดฟ้องหรือฝากขังผู้ต้องหา ตั้งแต่วันที่เท่าใดถึงวันที่ เท่าใด

(๗) หากมีเหตุสุดวิสัยหรือมีกรณีจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจกล่าวอ้างได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม หรือกรณีผู้ต้องหาป่วยอยู่ในสภาพที่ไม่อาจนำตัวมาศาลได้ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและ วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘ วรรคสอง ทำให้พนักงาน สอบสวนไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปขออำนาจศาลในการมัดฟ้องหรือฝากขังได้ ก็ต้องบรรยายเหตุดังกล่าวไว้ในคำร้องพร้อมหลักฐานประกอบด้วย แล้วแต่กรณี

(๘) กรณีการฝากขังผู้ต้องหา ให้ระบุด้วยว่าหากผู้ต้องหาจะขอประกันตัวในชั้นศาล พนักงาน สอบสวนจะคัดค้านการประกันตัวหรือไม่อย่างไร

๒) การขอมัดฟ้องหรือฝากขัง ครั้งที่ ๒ และครั้งต่อ ๆ ไป บรรยายรายละเอียด ดังนี้

(๑) คำร้องให้กล่าวโดยย่อถึงคำร้องมัดฟ้องหรือฝากขัง ครั้งที่ ๑ หรือครั้งก่อนหน้านั้น ได้แก่ หมายเลขที่ยื่นคำร้อง ลงวันเดือนปีใด ศาลอนุญาตให้มัดฟ้องหรือฝากขังมีกำหนดกี่วัน วันใดถึงวันใด

(๒) คำร้องกล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องทำการขอมัดฟ้องหรือฝากขังผู้ต้องหาต่อไปอีก โดยระบุจำนวนวันที่ขอทำการมัดฟ้องหรือฝากขัง ตั้งแต่วันใดถึงวันใด

(๓) กรณีการมัดฟ้องหรือฝากขังในศาลแขวงเมื่อครบสามคราวแล้ว การจะมัดฟ้องหรือฝากขัง ครั้งที่ ๔ หรือครั้งที่ ๕ หรือกรณีการฝากขังในศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือศาลทหาร ในคดีที่มีอัตราโทษ อย่างสูง ตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป เมื่อฝากขังครบ ๔๘ วันแล้ว หากมีความจำเป็นต้องฝากขังต่อไป หรือกรณีการ มัดฟ้องคดีเด็กหรือเยาวชน ที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกเกิน ๕ ปี เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้มัดฟ้องครบสอง ครั้งแล้ว หากมีความจำเป็นต้องมัดฟ้องต่อไป คำร้องมัดฟ้องหรือฝากขังจะต้องแสดงเหตุผลความจำเป็น

และหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจศาล ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๘๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗ วรรคสี่ หรือ ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ วรรคหกและ วรรคเจ็ด หรือ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗๘ วรรคสาม แล้วแต่กรณี

๑๐. การอายัดตัวผู้ต้องหาและการขอโอนตัวมาเพื่อฟ้อง

ไม่ปรากฏคำจำกัดความในกฎหมายใด แต่กรณีเป็นเรื่องเดียวกันกับการควบคุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งการอายัดตัวผู้ต้องหาเกิดขึ้นจากการที่ผู้ต้องหาคนเดียวกันนั้น ได้กระทำความผิดหลายครั้งหลายกรรม ข้ำซ้อนกันในช่วงเวลาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินคดีทุกกรรมไป อาจเกิดเหตุใน ท้องที่พนักงานสอบสวนเดียวกันหรือต่างท้องที่กันได้ พฤติการณ์ดังกล่าวหากไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ อาจทำให้ผู้ต้องหาหลบหนีไปหรือไปกระทำความผิดซ้ำสร้างความเดือดร้อนเสียหายกับประชาชนต่อไปได้เรื่อยๆ การเอาตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวมาไว้ในความควบคุม นอกจากเป็นการได้ตัวมาดำเนินคดีแล้วยังเป็นการ ยับยั้งการกระทำความผิดของผู้ต้องหาดังกล่าวด้วย

ในการอายัดตัวผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติ ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๔.๔ สรุปความได้ ดังนี้

๑) เมื่อมีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหารายใด และทราบว่ามีผู้ต้องหารายดังกล่าวมีการกระทำความผิดใน คดีอื่นอีกไม่ว่าท้องที่เดียวกันหรือต่างท้องที่กัน ให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับกุมผู้ต้องหาในคดีแรกแจ้ง พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หากมีคดีอื่นในท้องที่เดียวกันอีกหรือแจ้งไปยังพนักงานสอบสวนท้องที่อื่น ที่ผู้ต้องหาไปกระทำความผิดอื่น ๆ เพื่อให้พนักงานสอบสวนในคดีอื่นได้รับขออนุญาตศาลออกหมายจับผู้ต้องหา ในแต่ละคดีและทำการอายัดตัวผู้ต้องหานั้นมายังพนักงานสอบสวนที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีแรก

๒) หากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจศาลในที่คุมขังต่าง ๆ เช่น ที่เรือนจำทัณฑสถาน หน่วยงานต่างๆ เป็นต้น ให้พนักงานสอบสวนในคดีหลังที่ยังไม่ได้ตัวมาควบคุม รีบทำหนังสือแจ้งไปยังสถานที่ คุมขังผู้ต้องหาว่าเป็นบุคคลที่พนักงานสอบสวนต้องการตัวไว้เพื่อทำการสอบสวนดำเนินคดี โดยแนบสำเนา หมายจับไปด้วย มิฉะนั้นสถานที่คุมขังดังกล่าวจะไม่รับอายัดให้เนื่องจากการจับกุมคุมขังจะต้องมีหมายจับ หรือคำสั่งของศาลเท่านั้น และให้แจ้งการอายัดไปยังสถานีตำรวจท้องที่ที่สถานคุมขังตั้งอยู่เพื่อการประสาน ในกรณีที่ศาลออกหมายปล่อยผู้ต้องหาในคดีที่ถูกคุมขังอยู่

๓) กรณีที่ศาลไม่ออกหมายจับให้ พนักงานสอบสวนไม่สามารถอายัดตัวผู้ต้องหาได้ หากผู้ต้องหา ถูกปล่อยจากสถานที่คุมขังและพนักงานสอบสวนยังมีความจำเป็นต้องได้ตัวไว้ทำการสอบสวน ก็ให้พนักงาน สอบสวนออกหมายเรียกผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร หรือได้หลบหนีไป ให้ร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับต่อไป

๔) ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นให้แล้วเสร็จ โดยไม่ต้องรอให้พ้นโทษในคดีเดิมก่อน และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการโดยเร็ว

๕) การส่งสำนวนคดีที่ผู้ต้องหาบางคนถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่น ให้พนักงาน สอบสวนแยกสำนวนทำความเข้าใจควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด ส่งไปยังพนักงาน อัยการประจำศาลที่มีเขตอำนาจเหนือเรือนจำที่ผู้ถูกจำคุกต้องอยู่ แม้ว่าจะอยู่คนละเขตท้องที่หรือคนละ จังหวัดก็ตาม ส่วนผู้ต้องหาที่ถูกคุมขังในคดีอื่นซึ่งคดียังไม่ถึงที่สุดให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ในคดีที่ใกล้ขาดอายุความ ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนประสานกับพนักงานอัยการ เพื่อขอต่อศาลให้ออนตัวผู้ต้องหาไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี

(๒) ในคดีอื่น ๆ นอกจาก (๑) ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบสวนและสรุปสำนวนการสอบสวน เสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจทำความเข้าใจทางคดีเพื่อพิจารณาและมีความเห็นทางคดี ในกรณีที่เสนอความเห็น

ควรสั่งฟ้อง ให้เก็บสำนวนไว้ที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าพนักงานสอบสวน เมื่อมีการแต่งตั้งโยกย้ายให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนส่งมอบสำนวนเช่นเดียวกับการส่งมอบสำนวนที่อยู่ระหว่างการสอบสวน และให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนติดตามผลคดีเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกให้ขอคัดสำเนาคำพิพากษาถึงที่สุดประกอบสำนวน แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการต่อไป ถ้าต่อมาศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแต่คดีใกล้จะขาดอายุความ ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนรีบดำเนินการตาม (๑) ต่อไป

๖) ในระหว่างที่ผู้ต้องหาอายุัดถูกคุมขังอยู่ หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาอายุัด ให้พนักงานสอบสวนรีบมีหนังสือขออนุญาตการอายุัดตัวผู้ต้องหาไปยังสถานที่ที่ขออายุัดไว้โดยด่วนที่สุด

๗) กรณีการสอบสวนเสร็จสิ้นและมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาอายุัด หลังจากส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว หากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และเรือนจำได้รับหมายนัดพิจารณาของศาลนั้น หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาอายุัดแล้ว ให้พนักงานสอบสวนรีบมีหนังสือขออนุญาตการอายุัดตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไปยังสถานที่ที่ขออายุัดไว้โดยด่วนที่สุด

๘) ให้หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนทุกแห่งจัดทำสมุดคดีที่มีการอายุัดตัวผู้ต้องหา (แบบ ส ๕๖ - ๘๓) ไว้ประจำที่หน่วยงาน เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาตรวจสอบได้โดยสะดวกตลอดเวลา และให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึง ผบก. หรือ ผบช. แล้วแต่กรณี ตรวจสอบผลการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทุกระยะ

ข้อสังเกต

- ตามข้อ ๓ เห็นว่าหากเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด และมีเหตุที่จะออกหมายจับได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ (๑) แม้ไม่ออกหมายเรียกก่อน พนักงานสอบสวนก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ออกหมายจับผู้ต้องหาที่ถูกปล่อยตัวจากอำนาจศาลในคดีก่อนได้ หากยื่นคำร้องต่อศาลแล้วศาลไม่อนุญาตก็ให้ดำเนินการเพิ่มเติมตามคำสั่งศาล เช่น ศาลอาจจะให้ออกหมายเรียกก่อน เป็นต้น

- กรณีตามข้อ ๕(๒) เมื่อสอบสวนเสร็จ เมื่อมีความเห็นควรสั่งฟ้อง หากคดียังไม่ถึงที่สุดให้เก็บสำนวนการสอบสวนไว้ที่ทำการของพนักงานสอบสวน จนกว่าคดีก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วส่งสำนวนนั้น ปัจจุบัน ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑๕/๕๗ เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิอาญา วันที่ ๒๑ ก.ค. ๕๗ ข้อ ๒ กรณีผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป แม้ส่งแต่สำนวนการสอบสวนโดยไม่มีผู้ต้องหาส่งไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนพนักงานอัยการก็ต้องรับสำนวนการสอบสวน จึงอาจไม่ต้องเก็บสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไว้ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

- กรณีผู้ต้องหากระทำความผิดหลายกรรมในท้องที่อำนาจการสอบสวนเดียวกันหรือต่างท้องที่กัน ในหลายคดี และหลาย ๆ คดีเหล่านั้นหากอยู่ในเขตอำนาจศาลเดียวกันที่จะต้องชำระคดี เมื่อพนักงานสอบสวนในคดีแรกควบคุมตัวไว้ดำเนินคดีแล้ว พนักงานสอบสวนในคดีอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเดียวกันนั้นสามารถแจ้งข้อหาให้กับผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวในคดีแรกได้และประสานกับพนักงานสอบสวนในคดีแรกสามารถยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาคนเดียวกันในทุกคดีโดยแยกคำร้องเป็นรายคดีแล้วยื่นฝากขังต่อศาลพร้อมกันในทุกคดีก็ได้โดยอาศัยอำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า กรณีดังกล่าวนี้เป็นทางเลือกของพนักงานสอบสวนในทางปฏิบัติ นอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกต่อผู้ต้องหาเองแล้ว ยังไม่เป็นการสร้างภาระให้กับผู้ต้องหามาก เนื่องจากหากยื่นคำร้องฝากขังในคดีแรก แล้วคดีหลัง ๆ มีการออกหมายจับไว้หลายคดีเมื่อศาลปล่อยตัวชั่วคราวในคดีแรก ผู้ต้องหาก็กฎถูกจับกุมในภายหลังอีกแล้วถูกนำไปขัง

คำร้องขอฝากขังต่อศาล อย่างนี้เรื่อยไปหากมีจำนวนหลายคนคดีก็จะเป็นภาระกับผู้ต้องหาและสังคมอาจมองได้ว่ากลั่นแกล้งผู้ต้องหาได้

- กรณีผู้ต้องหาในคดีแรกถูกฝากขังตามคำสั่งศาลอยู่ในเรือนจำ เมื่อพนักงานสอบสวนในคดีหลังจะขออายัดตัวผู้ต้องหาดังกล่าว จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อออกหมายจับประกอบหนังสืออายัดตัวผู้ต้องหาด้วย มิฉะนั้นสถานคุมขังจะไม่รับอายัดตัวให้ ศาลบางท่านอาจไม่ออกหมายจับให้ อ้างว่าไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๖ เนื่องจากผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ตามอำนาจศาลอยู่แล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและการสอบสวนให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วตามเจตนารมณ์ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ และระยะเวลาการสอบสวน ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ พนักงานสอบสวนสามารถเดินทางเข้าไปแจ้งข้อหาและทำการสอบสวนผู้ต้องหาในเรือนจำหรือที่คุมขังของผู้ต้องหาในคดีแรกที่ถูกคุมขังอยู่ได้ โดยถือว่ายังไม่มีกรจับ เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว หากเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเดียวกันสามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการสามารถเบิกตัวผู้ต้องหาซึ่งไม่ต้องรอคดีถึงที่สุดคดีอื่นก่อนมาฟ้องต่อศาลได้ แต่ให้ระมัดระวังในการแจ้งสิทธิผู้ต้องหา ให้แจ้งสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ อย่าแจ้งสิทธิผู้ถูกจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗/๑

- หากคดีหลังที่พนักงานสอบสวนไปแจ้งข้อหาเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง การแจ้งข้อหา มิใช่การจับ พนักงานสอบสวนต้องไปยื่นคำร้องขอคัดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงด้วย โดยไม่ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลแขวงในการคัดฟ้องดังกล่าว กรณีผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในอำนาจศาลซึ่งอยู่ในจังหวัดเดียวกัน พนักงานสอบสวนสามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงได้โดยเบิกตัวมาฟ้องที่ศาลแขวงได้ แม้แต่กรณีหากคดีหลังถ้าผู้ต้องหาไร้สารภาพในคดีศาลแขวงก็สามารถเบิกตัวมาฟ้องด้วยวาจาได้ ให้ระมัดระวังในการแจ้งสิทธิผู้ต้องหา ให้แจ้งสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ อย่าแจ้งสิทธิผู้ถูกจับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗/๑ เช่นเดียวกัน

๑๑. การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา

ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะได้พิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวน โดยหลักต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปชั่วคราว การไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น ซึ่ง ป.วิอาญา ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ตั้งแต่มาตรา ๑๐๖ – ๑๑๙ ทวิ และมีประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๗ และคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๒ ข้อ ๕ ได้วางแนวทางให้กับพนักงานสอบสวนได้ถือปฏิบัติ

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๐๖ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล หากคดีอยู่ระหว่างการสอบสวนก็ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๐๗ เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้รับสั่งอย่างรวดเร็ว และผู้ต้องหาทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๑๐๘, ๑๐๘/๑, ๑๐๙, ๑๑๐, ๑๑๑, ๑๑๒, ๑๑๓ และ ๑๑๓/๑

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน

๑) ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน กำหนดลำดับอาวุโสของพนักงานสอบสวนไว้ตามกฎหมาย ก.ตร.ว่าด้วยการกำหนดลำดับอาวุโสของข้าราชการตำรวจในการรักษาราชการแทน มีอำนาจเป็นผู้พิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราวแทนได้ กรณีที่หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

และเป็นกรณีที่มีได้มีการแต่งตั้งผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนไว้ให้พนักงานสอบสวน ที่มีอาวุโสตามลำดับที่กำหนดไว้แล้ว มีอำนาจพิจารณาสั่งหรือเสนอคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ เช่นเดียวกับ ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ แล้วแต่กรณี

๒) การปล่อยตัวชั่วคราวนั้น ผู้ต้องหาต้องยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวในขณะที่อยู่ในอำนาจ การควบคุมของพนักงานสอบสวน โดยต้องยื่นคำร้องปล่อยตัวชั่วคราวก่อนครบกำหนด ๔๘ ชั่วโมง หรือ ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะนำตัวไปขออำนาจศาลฝากขัง

๓) เมื่ออนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็ไม่ต้องไปยื่น คำร้องฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลอีก

๔) เมื่อมีคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าผู้ยื่นคำร้องจะเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนคดีนั้นหรือพนักงานสอบสวนซึ่งเข้าเวรสอบสวนในขณะนั้น หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ รับคำร้องและเป็นผู้สั่งอนุญาตประกันแล้วรับเสนอคำร้องพร้อมด้วยสัญญา ประกันและบันทึกเสนอสัญญาประกันไปยังผู้มีอำนาจสั่งโดยเร็ว

๕) ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน พิจารณาสั่งคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว โดยให้พิจารณาสั่งให้เสร็จสิ้นภายใน ๑ ชั่วโมง นับแต่ได้รับเรื่องแต่วันแต่มีกรณีเหตุจำเป็น ไม่อาจพิจารณา สั่งได้ภายในกำหนดก็ให้บันทึกเหตุจำเป็นไว้ในคำร้องหรือบันทึกเสนอสัญญาประกัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมงนับแต่ได้รับคำร้อง

๖) การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณาและสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพิจารณา เหตุผลเหล่านี้ประกอบด้วย

(๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา โดยพิจารณาจากอัตราโทษของความผิดที่ถูกกล่าวหาว่ามีเพียงใด กรณีมีอัตราโทษสูงหากปล่อยชั่วคราวแล้วโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีมีหรือไม่

(๒) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด โดยพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนว่า สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ามีมากน้อยเพียงใด หากปล่อยชั่วคราวแล้วโอกาสที่ ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานให้เสียรูปคดีหรือไม่อย่างไร

(๓) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในการกระทำผิดของ ผู้ต้องหานั้นว่า เกิดจากการกระทำโดยเจตนา จำเป็น ป้องกัน ถูกบังคับ หรือขู่เข็ญให้กระทำความผิดหรือ กระทำโดยประมาท

(๔) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันเพียงใด ผู้ร้องขอประกันมีความน่าเชื่อถือเพียงใด โดยให้ดูความถูกต้องของเอกสาร เช่น บัตรประจำตัว หรือหนังสือรับรองตำแหน่งหน้าที่ว่าถูกต้องตาม ระเบียบที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นฉบับจริงหรือไม่ ยศ ชื่อ สกุล ตำแหน่งหน้าที่ในบัตรประจำตัวกับที่ระบุ ในหนังสือรับรองถูกต้องตรงกันหรือไม่ กรณีเป็นหลักทรัพย์ให้ตรวจสอบว่าผู้ร้องขอประกันเป็นเจ้าของ หลักทรัพย์หรือไม่ หากได้รับการมอบอำนาจมีหลักฐานการมอบอำนาจถูกต้องหรือไม่

กรณีใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันตัวผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนสอบถาม รายละเอียดเกี่ยวกับภาระผูกพันของผู้ร้องขอประกัน โดยให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องขอประกัน บันทึก คำรับรองของบุคคลเพิ่มเติมไว้ในคำร้องขอประกันด้วยว่า ได้เคยใช้ตำแหน่งของตนเองประกันผู้ต้องหา อื่นมาก่อนหรือไม่ ที่ใด จำนวนกี่ราย ในวงเงินเท่าใดแล้วให้ผู้ขอประกันลงชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของมาตรา ๑๐๘(๔) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๗) การเรียกประกันหรือหลักประกัน จะเรียกจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ ทั้งนี้ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ข้อบังคับประธานศาลฎีกา รวมทั้งคำสั่งสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง

๘) การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวจะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุหนึ่งเหตุใดดังนี้

- (๑) ผู้ต้องหาจะหลบหนี
- (๒) ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (๓) ผู้ต้องหาจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (๔) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (๕) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของ

พนักงานสอบสวน

๙) กรณีที่มีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผลและต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบโดยให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องหรือพนักงานสอบสวนเวรแจ้งคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว พร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบโดยเร็ว โดยบันทึกคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี โดยให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน และ

(๒) สำเนาบันทึกเสนอสัญญาประกัน ซึ่งปรากฏคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวพร้อมเหตุผลหรือหนังสือแจ้งคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวและเหตุผลมอบให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

๑๐) ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่ หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือนายประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นไม่ได้ เช่น นัดหมายให้มารายงานตัวกับพนักงานสอบสวนบ่อยครั้ง จนผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันไม่สามารถจะทำการงานอื่นได้ตามปกติ แต่ในสัญญาประกันจะต้องนัดวันส่งตัวผู้ต้องหาที่แน่นอน ห้ามใช้คำว่า จนกว่าพนักงานสอบสวนมีหมายเรียกให้มาพบเป็นอันขาด เพราะหากผู้ต้องหาไม่มาพบหรือนายประกันไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาได้ จะไม่มีวันที่นายประกันผิดนัดในสัญญาประกัน

๑๑) ในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน ๕ ปี ขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนคดีอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน คำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๘๐/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๑ เรื่อง การกำหนดวงเงินประกัน การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้ประกัน และการใช้บุคคลเป็นประกัน กำหนดให้นำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๘ มาใช้ในชั้นสอบสวน โดยอนุโลม โดยห้ามมิให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ กำหนดวงเงินประกันเกินสามในสี่ของวงเงินประกันที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จึงออกคำสั่งวางแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

(๑) ความผิดลหุโทษหรือมีโทษปรับสถานเดียว ให้เรียกได้ในอัตราขั้นสูงไม่เกินร้อยละ ๓๗.๕ ของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น

(๒) ความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม ให้เรียกได้ไม่ควรเกินร้อยละ ๓๗.๕ ของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้นและไม่ว่ากรณีใดต้องไม่เกินอัตราโทษปรับขั้นสูง

(๓) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี ให้เรียกได้อัตราขั้นสูงไม่เกิน ๗๕,๐๐๐ บาท

(๔) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปี แต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุก รวมอยู่ด้วยให้เรียกได้ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาทต่อระวางโทษจำคุก ๑ ปี (ทั้งในส่วนที่เป็นอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ)

- (๕) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้เรียกได้ในอัตราขั้นสูงไม่เกิน ๔๕๐,๐๐๐ บาท
- (๖) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้เรียกได้ในอัตราขั้นสูงไม่เกิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท
- (๗) คดีที่มีหลายข้อหา ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์
- (๘) กรณีใช้บุคคลเป็นหลักประกัน ผู้ขอประกันเป็นบุคคลธรรมดา ให้พิจารณาจากเงินเดือนหรือรายได้โดยให้ทำสัญญาไม่เกิน ๑๐ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
- (๙) กรณีจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับหรือคำสั่งศาล ให้ตรวจสอบเหตุผลการออกหมายหรือคำสั่งศาลว่ามีเหตุผลพิเศษหรือไม่ เช่น เป็นผู้หลบหนีไม่ไปศาลจนถูกออกหมายจับ หรือหลีกเลี่ยงไม่ไปฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว
- (๑๐) หากความปรากฏต่อมาหรือเนื่องจากการฉ้อฉลหรือผิดพลาด ปรากฏว่าสัญญาประกันต่ำไป หรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น หรือหากภายหลังมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวหรือพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป เช่น คดีที่มีการขอใช้ค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจกับผู้เสียหายและผู้เสียหายไม่ติดใจดำเนินคดีกับผู้ต้องหาแล้ว เป็นต้น ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ มีอำนาจสั่งลดหลักประกันตามที่เห็นสมควร
- (๑๑) การขอถอนสัญญาประกันหรือขอถอนหลักประกันย่อมทำได้ เมื่อทำสัญญามอบตัวผู้ต้องหาคืนแก่พนักงานสอบสวน

ผลของสัญญาประกันและพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติ

- ๑) เมื่อพนักงานสอบสวนสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไม่ว่าจะมีประกันหรือไม่มีประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวน หรือจนกว่าผู้ต้องหาจะถูกส่งขึ้นระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่ไม่ให้เกิน ๓ เดือน นับแต่วันแรกที่มีการปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๓
- ๒) หากมีเหตุจำเป็นสอบสวนไม่เสร็จภายในกำหนด ๓ เดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกิน ๓ เดือนก็ได้แต่ต้องไม่เกิน ๖ เดือน ทั้งนี้พนักงานสอบสวนก็ต้องปฏิบัติในเรื่องการขอขยายเวลาการสอบสวน ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ บทที่ ๔ ข้อ ๓.๑.๔ อย่างเคร่งครัดด้วย
- ๓) หากทำสำนวนไม่เสร็จภายในกำหนด ๖ เดือน ก่อนครบ ๖ เดือน ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้นายประกันนำตัวผู้ต้องหามาส่งมอบและคืนหลักประกันให้แก่นายประกัน ส่วนตัวผู้ต้องหาถ้ามีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไป ให้นำตัวไปยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาล ส่วนระยะเวลาในการฝากขังดูตามอัตราโทษ ตามมาตรา ๘๗ วรรคสี่ถึงวรรคเก้า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ๔) ถ้านายประกันไม่ส่งมอบตัวผู้ต้องหาตามที่พนักงานสอบสวนนัดก่อนครบ ๖ เดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราวถือว่านายประกันผิดสัญญาประกัน สามารถปรับนายประกันตามสัญญาประกันได้
- ๕) เมื่อพ้น ๖ เดือน นับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนไม่แจ้งนายประกันให้นำตัวผู้ต้องหามาส่งเพื่อนำตัวไปฝากขังในกรณีจำเป็นต้องขังไว้สอบสวน สัญญาประกันระงับทันที กรณีนี้ถือว่านายประกันไม่ได้ผิดสัญญาประกัน ต้องคืนหลักประกันให้นายประกันไป
- ๖) กรณีที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งนายประกันให้นำตัวผู้ต้องหามาส่งมอบก่อนครบกำหนด ๖ เดือน เพื่อนำตัวไปขออำนาจศาลฝากขังแต่นายประกันไม่นำตัวผู้ต้องหาส่งและผู้ต้องหาหลบหนีไปให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสนอขอหมายจับต่อศาล และดำเนินการสอบสวนต่อไปจนแล้วเสร็จส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๔๒ วรรคสาม

สัญญาประกันสิ้นสุดลงเมื่อใด

สัญญาประกันสิ้นสุดลงดังนี้

- (๑) นายประกันตายก่อนถึงกำหนดนัด
- (๒) ผู้ต้องหาตายก่อนถึงกำหนดนัด
- (๓) พันระยะ ๖ เดือน นับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว
- (๔) นายประกันส่งตัวมอบตัวผู้ต้องหาตามกำหนดนัดและไม่ได้ขอประกันตัวผู้ต้องหาต่อ
- (๕) นายประกันส่งมอบตัวผู้ต้องหาก่อนกำหนดนัดและขอถอนหลักประกัน
- (๖) นายประกันมอบตัวผู้ต้องหาต่อพนักงานสอบสวนในเวลาใดๆ ก่อนครบระยะเวลา ๖ เดือน

๑๒. ขั้นตอนการปฏิบัติกรณีนายประกันผิดสัญญาประกัน

๑) ให้พนักงานสอบสวนทำหนังสือแจ้งนายประกันส่งตัวผู้ต้องหา ๒ ครั้ง ส่งทางไปรษณีย์ตอบรับและลงประจำวันไว้เป็นหลักฐาน

๒) ทำหนังสือแจ้งให้นายประกันชำระเบี้ยปรับภายในกำหนดเวลา ๑๕ วัน นับแต่วันผิดสัญญาประกันและแจ้งว่าหากนายประกันไม่ชำระเบี้ยปรับภายในกำหนดให้ถือว่านายประกันผิดนัดชำระเบี้ยปรับจะต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่นั้นเป็นต้นไป (ให้ถือปฏิบัติตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ ๙๗๔/๒๕๔๖)

๓) กรณีเงินสดให้ทำบันทึกเสนอหัวหน้าสถานีตำรวจขอริบเงินสดหลักประกัน และทำหนังสือแจ้งนายประกันทราบ เมื่อริบเงินเบี้ยปรับแล้วให้นำส่งกองการเงิน หรือคลังจังหวัด แล้วแต่กรณีในวันรุ่งขึ้นแล้วรายงานให้ทราบตามลำดับชั้นจนถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๔) กรณีหลักทรัพย์หรือใช้บุคคลเป็นหลักประกัน ให้ปฏิบัติตามข้อ ๒ หากนายประกันนำเบี้ยปรับมาชำระ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในข้อ ๓ ส่วนหลักทรัพย์นั้นให้คืนแก่นายประกันไปภายใน ๑๕ วันแล้วรายงานให้ทราบตามลำดับชั้นจนถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๕) หากนายประกันไม่ยอมชำระค่าปรับถือว่าได้แย้งสิทธิของพนักงานสอบสวนต้องฟ้องบังคับคดีต่อไป

๖) ทำหนังสือสอบถามค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีแพ่งตามทุนทรัพย์ไปยังศาลหรืออัยการกองคดีแพ่ง

๗) รวบรวมเอกสารทั้งหมดเกี่ยวกับสัญญาประกัน ถ่ายสำเนา ๒ ชุดประกอบสำนวนคดีอาญา

๑ ชุด

๘) ประมวลเรื่องเสนอตามลำดับชั้นถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อขออนุมัติฟ้องนายประกันพร้อมเอกสารฉบับจริง ตามข้อๆ ระบุลำดับเอกสารในบัญชีสำนวน

หลักฐานประกอบการพิจารณาเสนอสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรณีนายประกันผิดสัญญาประกัน

- ๑) คำร้องขอประกัน
- ๒) บันทึกเสนอสัญญาประกัน
- ๓) หนังสือมอบอำนาจ (กรณีนายประกันเป็นผู้รับมอบอำนาจ)
- ๔) สำเนาหลักทรัพย์ประกัน
- ๕) หนังสือประเมินราคาหลักทรัพย์ประกันของเจ้าพนักงานที่ดิน
- ๖) สำเนาทะเบียนบ้านของนายประกัน
- ๗) หนังสือขอทราบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการฟ้องทางแพ่งจากพนักงานอัยการ
- ๘) รายชื่อนายตำรวจติดต่ออำนวยความสะดวกแก่พนักงานอัยการ

เอกสารประกอบสัญญาประกันกรณีนำโฉนดที่ดินมาเป็นหลักทรัพย์

- ๑) บันทึกเสนอสัญญาประกัน
- ๒) คำร้องขอประกัน
- ๓) โฉนดที่ดิน
- ๔) หนังสือประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดิน หรือที่ดินจังหวัด
- ๕) บัตรประจำตัวของผู้ยื่นคำร้องขอประกัน
- ๖) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ยื่นคำร้องขอประกัน
- ๗) ใบยินยอมของคู่สมรสที่อนุญาตให้นำโฉนดที่ดินมาเป็นหลักทรัพย์ประกันตัวผู้ต้องหา
- ๘) บัตรประจำตัวประชาชนของคู่สมรสผู้ยื่นประกัน
- ๙) สำเนาทะเบียนบ้านของคู่สมรสผู้ยื่นประกัน

กรณีผู้ยื่นประกัน ไม่ใช่เจ้าของโฉนดที่ดินต้องมีใบมอบอำนาจจากเจ้าของที่ดินให้นำโฉนดที่ดินมาประกันตัวผู้ต้องหาได้พร้อมกับหนังสือยินยอมของคู่สมรสเจ้าของที่ดินด้วย โดยหนังสือมอบอำนาจต้องติดอากรแสตมป์ให้เรียบร้อยและมีเอกสารเพิ่มเติมคือ บัตรประจำตัวของผู้รับมอบอำนาจและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้รับมอบอำนาจ

หน้าที่ของนายตำรวจติดต่อบริษัทประกันในการฟ้องแพ่งฐานผิดสัญญาประกัน

ตามหนังสือ ตร.ด่วนมาก ที่ ๐๕๐๓.๒๒/๕๘๘๕ ลง ๓๐ เมษายน ๓๖

- ๑) ให้รีบดำเนินการประสานงานไปพบพนักงานอัยการผู้ว่าคดีแพ่งเรื่องนั้นทันทีในโอกาสแรก พร้อมกับนำหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องในทางคดีไปด้วย
- ๒) ต้องคอยติดตามสอบถามความเคลื่อนไหวทางคดีโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการจากพนักงานอัยการผู้ว่าคดีอย่างต่อเนื่องมิให้เกิดการหลงลืมได้เป็นอันขาด
- ๓) เมื่อศาลพิพากษาคดีแล้ว ถ้าหากเป็นฝ่ายชนะคดี นายตำรวจประสานงานยังมีหน้าที่ในการติดตามบังคับคดีตามกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง
- ๔) ต้องคอยตรวจสอบว่านายประกันนั้นมีการถูกเจ้าหน้าที่อื่นฟ้องร้องคดีล้มละลายหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อจะได้รับยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายที่เจ้าหน้าที่อื่นได้ฟ้องไว้แล้ว
- ๕) ในชั้นบังคับคดี หากปรากฏว่านายประกันไม่มีทรัพย์สินใดอีกที่จะบังคับคดีได้ต่อไป และจำนวนหนี้ผู้นั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องลูกหนี้ให้เป็นบุคคลล้มละลายแล้วให้สรุปผลการติดตามทรัพย์สินในชั้นบังคับคดีพร้อมเหตุผลเสนอสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อพิจารณาฟ้องในคดีล้มละลายต่อไป
- ๖) ระหว่างการประสานงาน หากปรากฏว่านายประกันถึงแก่ความตายหรือสาบสูญ ให้รีบรายงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยด่วนพร้อมทั้งสืบหาทรัพย์มรดกหรือทายาทผู้รับมรดกไปด้วยโดยละเอียดว่ามีอยู่หรือไม่เพียงใด
- ๗) ต้องรายงานความเป็นไปแห่งคดี ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทราบทุก ๖๐ วัน
- ๘) หากมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้น ให้รีบประมวลข้อเท็จจริงเสนอหรือหารือผู้มีอำนาจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติสั่งการ โดยด่วน

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

๑) กรณีค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทางแพ่ง

(๑) ส่วนกลาง ให้เบิกจ่ายจากงบประมาณของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๒) ส่วนภูมิภาค ให้เบิกจากงบประมาณต้นสังกัด

๒) กรณีการนำเงินไปชดเชยค่าเสียหายตามคำสั่งศาล งบประมาณเพื่อการนี้จะจัดสรรให้ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพียงแห่งเดียว

ทุกหน่วยต้องส่งเรื่องมาเบิกทางกองการเงินโดยผ่านกองคดี เพื่อนำเงินไปวางศาลแล้ว กองการเงินจะได้รายงานให้กระทรวงการคลังทราบภายใน ๑๕ วัน พร้อมแจ้งให้กองคดีดำเนินการสอบสวนหาตัวผู้รับผิดชอบชดเชยทางแพ่งต่อไป

บทที่ ๑๐

การดำเนินคดีกับบุคคลบางประเภท

การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนทุกคดี พนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ตามที่ ป.วิอาญา ที่ได้กำหนดและวางหลักเกณฑ์ไว้แล้ว นอกจากนี้ ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะที่แตกต่างจาก ป.วิอาญา อีกได้แก่ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๔๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นต้น ส่วนขั้นตอนปฏิบัติเป็นรายละเอียดที่จะต้องดำเนินการไปตามระเบียบคำสั่งหรือหนังสือเวียน และการดำเนินคดีกับบุคคลบางประเภทยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่จะต้องนำมาพิจารณาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ พนักงานสอบสวนจึงควรทราบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับบุคคลบางประเภทในเรื่องที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. การดำเนินคดีกับพระภิกษุสามเณร

พระภิกษุสามเณรอาจถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้ ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติห้ามมิให้ทำการจับกุม แต่ให้ระลึกไว้ว่าพระภิกษุสามเณรนั้นเป็นที่เคารพกราบไว้ของพุทธศาสนิกชน การกระทำใดๆ ต้องกระทำด้วยความเคารพสุภาพและอ่อนโยนในทุกกรณี ซึ่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๓ บทที่ ๕ ข้อ ๓๙ วางแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนั้น เมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา พนักงานสอบสวนต้องดู พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาพิจารณาประกอบเกี่ยวกับการควบคุมคุมขังระหว่างการสอบสวน ว่าควรมีแนวทางอย่างไร ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญากับ “พระภิกษุ” มีอยู่ ๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ แต่สำหรับสามเณรนั้นไม่ได้มีการกล่าวไว้แต่อย่างใด

หลักเกณฑ์ตามกฎหมาย มาตรา ๒๙ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนจัดดำเนินการให้พระภิกษุ “สละสมณเพศ” กรณีพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อเข้าองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- ๑) พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม
- ๒) พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม
- ๓) พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

หลักเกณฑ์ตามกฎหมาย มาตรา ๓๐ ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ เมื่อเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- ๑) เมื่อพระภิกษุต้องจำคุกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- ๒) เมื่อพระภิกษุต้องกักขังตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- ๓) เมื่อพระภิกษุต้องขังตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

การจัดดำเนินการให้พระภิกษุ “สละสมณเพศ” ก็เพื่อไม่ต้องการให้พระภิกษุในผ้าเหลืองต้องถูกกักขัง ถูกควบคุมหรือเข้าไปอยู่ในคุกนั่นเอง

สำหรับการดำเนินการให้ “สละสมณเพศ” หรือ “สึก” นั้น วิธีการของสงฆ์ทำได้หลายวิธี

- ๑) เปล่งวาจาสาธุตสนันต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ หรือ คนทั่วไป
- ๒) เปลื้องจีวรออกและนุ่งห่มด้วยชุดอย่างคนทั่วไป หรือชุดขาว

๓) ให้ลงชื่อปฏิบัติงานตนเป็น “คฤหัสถ์” ซึ่งก็คือ คนทั่วไปที่ไม่ใช่ภิกษุ

การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการให้พระภิกษุรูปใดสละสมณเพศ ให้นำพระภิกษุนั้นไปพบเจ้าอาวาสแห่งวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้นสังกัดหรือพักอาศัย หรือนำไปพบเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะจังหวัดในท้องที่ซึ่งความผิดได้เกิด หรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตปกครองสงฆ์เพื่อพิจารณาดำเนินการสละสมณเพศตามวิธีการของสงฆ์ต่อไป

ขั้นตอนการสอบสวนพระภิกษุสามเณร

- ดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับกรณีอื่น ๆ ที่บุคคลทั่วไปถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว ก็ต้องรีบทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ และ ๑๔๒

- หากพระภิกษุรูปใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาและจับกุมตัว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ หรือถูกพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาและมีเหตุที่จะต้องขออำนาจศาลขังตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคห้า ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมพระภิกษุนั้น ให้นำหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ มาพิจารณาดำเนินการในการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ เพื่อมิให้พระภิกษุรูปนั้นต้องถูกควบคุมขังในผ้าเหลือง

- สามเณร ไม่มีกฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้เกี่ยวกับการสละสมณเพศ แต่ทางปฏิบัติก็ควรหลีกเลี่ยงในการควบคุม ขัง สามเณรที่กระทำความผิดอาญา ในขณะที่ห่มผ้าเหลืองเช่นเดียวกับพระภิกษุ

ข้อสังเกต

- การรับตัวพระภิกษุของเจ้าอาวาสที่พระรูปนั้นสังกัดไปควบคุม ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ นั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ ได้วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การรับตัวพระภิกษุไว้ควบคุมของเจ้าอาวาสจึงเป็นการควบคุมโดยไม่มีหมายหรือคำสั่งของศาลเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันจึงไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป หากพระภิกษุรูปนั้นถูกจับกุม พนักงานสอบสวนอาจใช้วิธีปล่อยตัวชั่วคราวพระภิกษุรูปนั้น โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาและดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศก็ได้

- กรณีที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดกระทำความผิดอาญา พนักงานสอบสวนมีอำนาจทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับกรณีอื่น ๆ ทุกประการ หากคดีมีพยานหลักฐานสามารถออกหมายเรียกพระภิกษุสามเณรผู้ต้องหารูปนั้นมารับทราบข้อหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ได้หากไม่มาตามหมายเรียกให้ยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับ และสามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการ โดยยังไม่มีตัวผู้ต้องหาและส่งสำนวนการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๑ ได้ ในขั้นนี้พนักงานสอบสวนยังไม่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับพระภิกษุสามเณรรูปนั้นต้องสละสมณเพศหรือไม่ และพนักงานอัยการสามารถพิจารณาสำนวนการสอบสวนดังกล่าว หากเห็นว่าไม่ควรฟ้องผู้ต้องหา ก็สามารถสั่งไม่ฟ้องเสียได้ โดยถือเป็นการให้ความเป็นธรรมและไม่ต้องพิจารณาเรื่องให้พระภิกษุสามเณรสละสมณเพศด้วยในคราวเดียวกัน

- หากกรณีการส่งสำนวนการสอบสวนซึ่งออกหมายจับไว้ แต่ยังไม่ได้ตัวผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๑ หากภายหลังจับกุมพระภิกษุสามเณรผู้ต้องหารูปนั้นได้ ให้นำส่งพนักงานอัยการเพิ่มเติมพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวน แต่ควบคุมตัวเพื่อส่งพนักงานอัยการตาม

ความเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ในที่คุมขัง แต่สามารถส่งตัวให้พนักงานอัยการดำเนินการ โดยไม่ต้องพิจารณาการละสมณเพศก็ได้

- การแจ้งข้อหาแก่พระภิกษุสามเณรตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ซึ่งไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องส่งผู้ต้องหาไปศาลเพื่อให้ออกหมายจับ กรณีนี้ก็ไม่จำเป็นต้องจัดการเกี่ยวกับการละสมณเพศหรือสึก และพนักงานสอบสวนสามารถใช้วิธีการแจ้งข้อหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ทำการสอบสวนโดยไม่ต้องควบคุม เมื่อสำนวนเสร็จและมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ก็นัดตัวพระภิกษุสามเณรรูปนั้นส่งพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนได้

- กรณีพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาและสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ โดยไม่ควบคุมนั้น หากนัดพระภิกษุสามเณรผู้ต้องหาตามนัด ไม่มาตามนัด เพื่อส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลออกหมายจับ เพื่อส่งตัวและสำนวนการสอบสวนได้ และปฏิบัติเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

- กรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาและแจ้งให้จัดการส่งตัวไปเพื่อฟ้อง พนักงานสอบสวนก็ต้องนำตัวส่งพนักงานอัยการโดยไม่ต้องพิจารณาการละสมณเพศ หากไม่มาพบตามนัดเพื่อส่งตัวให้พนักงานอัยการกรณีที่ยังไม่ออกหมายจับ ก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อออกหมายจับและทำการจับกุมพระภิกษุรูปนั้นส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้อง หากเป็นการหลีกเลี่ยงได้ให้นัดส่งพนักงานอัยการในวันทำการปกติ (ไม่ใช่วันหยุดราชการ) หรือหากติดวันหยุดราชการก็ใช้วิธีการปล่อยตัวชั่วคราวเมื่อพนักงานอัยการรับตัวไว้แล้ว พนักงานอัยการก็ยังมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการให้พระภิกษุละสมณเพศได้ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๒๙ เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน

- กรณีหากคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือศาลเยาวชนและครอบครัว แม้จะไม่มีกรจับกุมก็ต้องไม่ลืมในประเด็นเรื่องการผิดฟ้องด้วย ส่วนหากมีการจับกุมคุมขังก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมายตามปกติเพียงแต่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการละสมณเพศด้วย

ตัวอย่างในการจัดการเรื่องละสมณเพศ

- กรณีพระภิกษุไม่ยอมละสมณเพศหรือสึก และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดหรืออาศัยอยู่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัดในท้องที่ซึ่งความผิดหรืออ้าง เชื่อว่าได้เกิดภายในเขตปกครองสงฆ์ ไม่ดำเนินการพิจารณาละสมณเพศ ทั้งที่โดยทั่วไปพระภิกษุที่ยังนุ่งห่มจีวรอยู่ขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้ว หากกระทำการต้องอาบัติปาราชิก ซึ่งพระพุทธรูปทรงบัญญัติไว้ ๔ ประการด้วยกันคือ (๑) เสพเมถุน (๒) เอาของที่เขาของไม่ให้ ซึ่งพระราชจะลงโทษถึงประหารชีวิต จอมจำหรือเนรเทศ (สมัยนั้นได้แก่การลักเอาของที่มีค่าตั้งแต่ ๕ มาสก (๑ บาท) ขึ้นไป (๓) ข่มามุข และ (๔) อวดอ้างคุณวิเศษที่ไม่มีในตนทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการดังนี้ คือ

- ๑) ให้พระภิกษุเปล่งวาจาสาธุตถาต่อน้ำคฤหัสถ์

- ๒) ให้ลงชื่อปฏิญาณตนเป็นคฤหัสถ์

- ๓) ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๒๙ นั้น กำหนดไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้” นั้นหมายความว่า พนักงานสอบสวนจะไม่จัดการให้ละสมณเพศก็ได้ โดยคำนึงถึงฐานความผิดของพระภิกษุรูปนั้น รวมไปถึงพฤติการณ์แวดล้อม ความร้ายแรงของข้อหา ผลกระทบต่อความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม รวมไปถึงสิทธิของผู้เสียหายและผู้ต้องหาและความจำเป็นในการละสมณเพศในการดำเนินคดี

- ในคดีก่อนที่จำเลยถูกจับกุมในข้อหาผิดกฎหมายต่อจิตและประสาทไว้ในครอบครอง พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และพาจำเลยไปที่วัด บ. เพื่อให้จำเลยสึกแต่จำเลยไม่ยอมสึก

และเจ้าอาวาสวัด บ. ก็ไม่ยอมสีกให้ พนักงานสอบสวนจึงพาจำเลยกลับไปสถานี่ตำรวจและจัดให้จำเลย ลาศิกขาบทต่อหน้าพระพุทธรูปที่อยู่บนสถานี่ตำรวจ ดังนี้ จำเลยยอมเข้าใจได้ว่าจำเลยยังไม่ขาดจาก ความเป็นพระภิกษุ เนื่องจากจำเลยไม่สมัครใจลาศิกขาบทและการดำเนินการให้จำเลยสละสมณเพศกระทำ โดยพลการของเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อจำเลยแต่งกายเป็นพระภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาเมื่อพ้นจากการคุมขัง โดยได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้ว ถือว่าจำเลยไม่มีเจตนากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ (ฎ.๖๗๘๒/๒๕๔๓)

- โดยตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๗๘๒/๒๕๔๓ ท่านอาจารย์ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้ทำความเข้าใจไว้ว่า “การขาดจากความเป็นพระภิกษุ” ตามพระธรรมวินัยนั้น ทางหนึ่งได้แก่ กรณีที่พระภิกษุต้องอาบัติ ปาราชิก ซึ่งพระพุทธรูปทรงบัญญัติไว้ ๔ ประการด้วยกันคือ (๑) เสพเมถุน (๒) เอาของที่เขาของไม่ให้ ซึ่งพระราชจะลงโทษถึงประหารชีวิต จองจำหรือเนรเทศ (สมัยนั้นได้แก่ การลักเอาของที่มีค่าตั้งแต่ ๕ มาสก (๑ บาท) ขึ้นไป (๓) ข่มขืน และ (๔) อวดอ้างคุณวิเศษที่ไม่มีในตน (ดูวินัยปิฎกเล่มที่ ๑ ชื่อ มหาวิภังค์) ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกเป็นอันขาดจากความเป็นภิกษุทันทีโดยไม่ต้องมีพิธีใดๆ และห้าม อุปสมบทอีก ดังนี้ ภิกษุที่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่จึงยอมจะ “รู้้อยู่แก่ใจ” ตีว่าตนได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่ง ที่ต้องอาบัติถึงปาราชิกหรือไม่ และตนได้พ้นจากความเป็นภิกษุแล้วหรือยัง ส่วนการ “ขาดจากความเป็น พระภิกษุ” อีกทางหนึ่งนั้นได้แก่ การ “ลาศิกขา” หรือการ “สละสมณเพศ” ซึ่งได้มีการกำหนดไว้ในพระธรรมวินัย (ดูสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๓, กัณฑ์ที่ ๓๓ มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๓๘ น. ๒๑๐-๒๑๕) ความโดยสรุปว่าภิกษุผู้เปื้อนหน่ายแต่การประพฤติพรหมจรรย์ปรารถนาจะกลับคืน ไปสู่ความเป็นคฤหัสถ์ยอมทำได้ด้วยการลาศิกขา คือปฏิญาณตนเป็นคฤหัสถ์ต่อคณะสงฆ์หรือต่อหน้า บุคคลอื่นที่มีใช้ภิกษุก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีสติสมบูรณ์เข้าใจถึงปฏิญญาด้วย

วิธีการปฏิญญา (ตามอรรถกถา)กำหนดไว้ให้ “ตั้งโม ๓ จบ แล้วกล่าวคำว่า สิกขปจจกขามิฉิ หิติมชาเรถ ข้าพเจ้าขอลาศิกขา ขอให้ท่านทั้งหลายจงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นคฤหัสถ์แล้ว ว่าอย่างนี้ ๓ จบ ต่อจากนั้นพึงเปลื้องเสื้อผ้าครองสวมเสื้อผ้าและรับศีล ๕ ต่อไป พร้อมรับพรจากพระเพื่อความเป็นสิริมงคล หากลาศิกขากับคฤหัสถ์ไม่ต้องรับศีล ๕ และรับพร” หรือกล่าวด้วยถ้อยคำอย่างอื่นทำนองเดียวกัน (จากหนังสือคู่มือการเรียนการสอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก, สำนักพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๔๓ น. ๓๔๗, ๓๔๘)

จะเห็นได้ว่า หากเป็นกรณีขาดจากความเป็นพระภิกษุเมื่อต้องอาบัติปาราชิกนั้นเป็นไปเพราะ ภิกษุผู้นั้นได้กระทำความผิดขึ้นเอง จึงไม่จำเป็นต้องสมัครใจหรือบอกลาศิกขาก็ถือว่าขาดจากความเป็นสมณะ แล้ว เปรียบเสมือนเป็นการตายจากการเป็นพระ ถึงไม่ลาออกก็ขาดคุณสมบัติ

ส่วนการลาศิกขาหรือสละสมณเพศนั้น เป็นเรื่องที่พระภิกษุผู้ใดเปื้อนหน่ายต่อการประพฤติพรหมจรรย์ พระธรรมวินัยจึงถือเอาความสมัครใจเป็นที่ตั้ง เพียงแต่ขอให้มีการรู้เห็นการสละสมณเพศนั้นก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีพิธีการเป็นพิเศษแต่อย่างใด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๒๙ กำหนดให้พนักงาน สอบสวน “มีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศ” ได้ เมื่อเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราวสมควรควบคุมตัวไว้ และเจ้าอาวาสที่พระรูปนั้นสังกัด ไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุม หรือเห็นว่าไม่ควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระรูปนั้นไม่มีสังกัดการดำเนินการให้พระภิกษุ ดังกล่าวสละสมณเพศเสีย ก็เพื่อไม่ต้องการให้พระภิกษุในผ้าเหลืองต้องเข้าไปอยู่ในคุกนั่นเอง อย่างไรก็ตาม “การดำเนินการให้สละสมณเพศ” จะต้องทำอย่างไรนั้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๒๗ บัญญัติ ให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา ซึ่งยังมีได้มีการบัญญัติขึ้นแต่อย่างใด ดังนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องทำ อย่างไรจึงจะถือว่าได้ดำเนินการให้สละสมณเพศแล้ว

ประเด็นปัญหาตามข้อเท็จจริงของคำพิพากษาศาลฎีกานี้ จึงอยู่ที่ว่าการที่พนักงานสอบสวนให้จำเลยกล่าวลาสิกขาต่อหน้าพระพุทธรูปที่อยู่บนสถานีตำรวจนั้นเป็นการ “จัดดำเนินการให้ (จำเลย) สละสมณเพศ” ตามพระราชบัญญัติสงฆ์ หรือไม่

การกระทำของพนักงานสอบสวนตามข้อ (๑) เป็นการกระทำโดยพลการหรือไม่ จำเลยรู้หรือไม่ว่า ตนได้ขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้วหรือยัง ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้วหรือไม่

ประเด็นที่ ๑ เมื่อพิจารณาจากกรอบของการลาสิกขาบทตาม “วินัยมุข” ดังที่อ้างไว้ข้างต้น แล้วจะพบว่าสาระของเรื่องคือ ต้องมีการ “เปล่งวาจาลาสิกขา” ต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ หรือหากไม่มี ก็ให้กระทำต่อหน้าคฤหัสถ์ ที่มีสติสมบูรณ์เข้าใจการปฏิญญานั้น คือให้มีพยานรับรู้ตนเอง การปฏิญญาต่อหน้าพระพุทธรูปย่อมไม่ใช่สงฆ์ แต่การที่จำเลยกล่าวถ้อยคำลาสิกขาบนสถานีตำรวจนั้นเท่ากับได้กระทำต่อหน้าคฤหัสถ์ซึ่งมีสติสมบูรณ์เข้าใจการปฏิญญานั้นแล้วจึงถือได้ว่าเป็นการ “จัดดำเนินการให้ (จำเลย) สละสมณเพศ” ตามพระราชบัญญัติสงฆ์ ภายในกรอบแห่งพระธรรมวินัยแล้ว

ประเด็นที่ ๒ โดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายไม่ต้องการให้กักขัง ควบคุมพระภิกษุที่ยังอยู่ในผ้าเหลือง ดังนั้น การที่ตำรวจได้พาจำเลยไปที่วัดที่จำเลยสังกัด เพื่อให้จำเลยสึกแต่เจ้าอาวาสไม่ยอมสึกให้ ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการ “จัดดำเนินการให้สละสมณเพศ” ตามพระราชบัญญัติสงฆ์ เมื่อวิธีดังกล่าวไม่ได้ผล พนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการอย่างอื่นในทางที่จะให้เกิดผลจึงได้ดำเนินการให้จำเลยเปล่งวาจาลาสิกขาต่อหน้าพยานที่เป็นคฤหัสถ์ ซึ่งก็สามารถทำได้ตามกรอบแห่งพระธรรมวินัยจะว่าเป็นการกระทำโดยพลการไม่ได้เพราะสงฆ์ที่จำเลยสังกัดไม่ยอมรับเสียแล้ว

ประเด็นที่ ๓ ดังที่กล่าวแล้วว่าการขาดจากสมณเพศ ด้วยเหตุปาราชิกตามพระวินัยนั้น พระภิกษุแต่ละรูปย่อมต้องรู้ดีว่าการกระทำใดของตนที่เข้าข่ายเป็นปาราชิกเพราะต้องรับปาติโมกข์ (ศีลของพระ) และปลงอาบัติ (ระลึกถึงความผิดที่ได้กระทำลงในรอบเดือน) ทุกวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ กรณีตามข้อเท็จจริงข้างต้น หากจำเลยเป็นผู้ค้ายาเสพติดย่อมเทียบได้กับการกระทำ “หุติยปาราชิก” คือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมา (ได้แก่ การขายยาเสพติด) โดยไม่ถูกกฎหมาย ซึ่งอาจได้รับโทษถึงประหารชีวิต จองจำ หรือเนรเทศ (ดู “หุติยปาราชิก”) แต่หากเป็นข้อหาเมณฺธรรมก็เป็น “ปฐมปาราชิก” ดังนี้ จำเลยย่อมรู้ถึงการขาดจากความเป็นพระภิกษุได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีแบบพิธีการลาสิกขา แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม หากการกระทำของจำเลยไม่เข้าข่ายปาราชิกทั้ง ๒ ประการจำเลยก็ยังไม่ขาดจากความเป็นภิกษุ แต่เมื่อจำเลยได้เปล่งวาจาลาสิกขาและสวมชุดคฤหัสถ์ที่พนักงานสอบสวนเตรียมไว้แล้ว แม้จำเลยอาจเข้าใจผิดได้ว่าการลาสิกขาไม่เป็นผล จำเลยย่อมจะรู้ว่าหากเอาชุดพระภิกษุมาสวมใส่และต้องถูกควบคุมตัวอีก ก็ต้องสวมชุดคฤหัสถ์อีก ดังนั้น การเอาชุดพระภิกษุมาสวมใส่จึงเป็นการกระทำที่ “เสี่ยง” ต่อการกระทำผิดกฎหมายตามมาตรา ๒๐๘ แต่จำเลยก็สมัครใจที่จะเสี่ยงเช่นนั้น จะว่าไม่รู้เอาเสียเลย คงไม่ได้

ประเด็นที่ ๔ จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ว่า “ดังนั้นจำเลยย่อมเข้าใจได้ว่าจำเลยยังไม่ขาดจากความเป็นพระภิกษุ จึงถือว่าจำเลยไม่มีเจตนากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘” ย่อมแสดงว่าศาลฎีกาเห็นว่าตามข้อเท็จจริงดังกล่าว จำเลยขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้ว แต่เนื่องจากจำเลยเข้าใจว่าพนักงานสอบสวนกระทำโดยพลการ จึงคิดว่าตนยังไม่ขาดจากความเป็นพระภิกษุ ซึ่งถือเป็นการไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา ๒๐๘ ประกอบมาตรา ๕๙ วรรคสาม จะถือว่าจำเลยมีเจตนากระทำความผิดได้ไม่ ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่า จำเลย “ไม่มีเจตนากระทำความผิด” เพราะหากศาลฎีกาเห็นว่า จำเลยยังไม่ขาดจากความเป็นภิกษุแล้ว น่าจะต้องวินิจฉัยว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนกระทำโดยพลการ จำเลยจึงยังไม่ขาดจากความเป็นภิกษุ การกระทำของจำเลยจึงไม่มีความผิดตามมาตรา ๒๐๘”

อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีที่พระภิกษุผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่ยอมแปลงวาจาลาสิกขา เพราะเชื่อว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ในขณะที่ยังมิได้มีกฎหมายอาญาบัญญัติเรื่องวิธีดำเนินการให้พระภิกษุผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาลาสิกขา พนักงานสอบสวนจะดำเนินการอย่างไร เพื่อจะได้ไม่ต้องนำพระภิกษุจำขังทั้งผ้าเหลือง

ตามอรรถกถาได้กำหนดให้ใช้ “กายประโยค” คือ แสดงด้วยพฤติกรรมโดยอรรถกถา ได้อธิบายไว้ว่า

(๑) หลัก “กายประโยค” ได้แก่ เปลี่ยนผ้ากาสาเยเสียแล้วให้นุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ (เป็นเพียงอาบัติทุกกฏ) ยังไม่จัดเป็นการลาสิกขา หากคงประพฤติพรหมจรรย์นั้นคงอยู่ย่อมไม่ขาดจากความเป็นพระ ดังเช่นกรณีหลวงพ่อบุญรอดหรืออดีตพระพิมลธรรม แต่หากเข้าไปอยู่ในบ้าน แล้วทำตัวอย่างคฤหัสถ์ก็ฟังได้ว่า ได้ปฎิญาเป็นคฤหัสถ์ด้วย “กายประโยค” (โดยปริยาย) แล้วนั่นเอง หรือ

(๒) อาจให้ลงชื่อปฎิญาตนเป็นคฤหัสถ์ก็น่าจะใช้ได้ (ดู วินัยมุข เล่ม ๓ น. ๒๑๒-๒๑๓) ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

- ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๒๙ ที่ใช้บังคับอยู่ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๔ นั้น การสละสมณเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญาแยกได้เป็น ๓ กรณี คือ ๑.เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้ ๒.พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราวและไม่ควรมอบตัวให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ก็ดำเนินการให้สละสมณเพศได้ และ ๓.พระภิกษุรูปนั้นไม่ได้สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง ก็ดำเนินการให้สละสมณเพศได้ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๔ ร้อยตำรวจโท ส. นำจำเลยไปมอบให้พนักงานสอบสวนโดยมี ก. แจ้งว่าจำเลยแต่งกายเป็นพระภิกษุโดยมิชอบและยุ่งเกี่ยวกับ พ. ภริยาของ ก. พนักงานสอบสวนจึงนำจำเลยไปพบเจ้าคณะเขตและพระภิกษุผู้ใหญ่อีกหลายรูป เพื่อสอบสวนจำเลย เมื่อไม่ได้ความชัดว่าขณะนั้นจำเลยจำพรรษาและสังกัดวัดใดแล้ว จำเลยได้ยินยอมสีกจากการเป็นพระภิกษุ โดยเปลี่ยนจีวรออกแล้วแต่งกายด้วยชุดขาว เมื่อกรณีเห็นได้แจ้งชัดว่าจำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาและพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ทั้งจำเลยมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง พนักงานสอบสวนจึงได้ดำเนินการให้จำเลยสละสมณเพศ โดยนำจำเลยไปพบเจ้าคณะเขตและพระภิกษุผู้ใหญ่อีกหลายรูปเพื่อทำการสีกจำเลยจากการเป็นพระภิกษุ การที่จำเลยยินยอมเปลี่ยนจีวรออกแล้วแต่งกายด้วยชุดขาว เช่นนี้ ถือได้ว่าจำเลยได้สละสมณเพศแล้วเพราะพระภิกษุที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยหรือต้องปาราชิก จะขาดจากการเป็นพระภิกษุทันที โดยเจ้าคณะเขตหรือเจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะแขวงสามารถให้พระภิกษุรูปนั้นสีกได้โดยไม่ต้องกล่าวคำอาลาสิกขา การที่จำเลยยินยอมเปลี่ยนจีวรออก เมื่อต่อสู้คดี ย่อมไม่เป็นเหตุให้จำเลยกลับมาเป็นพระภิกษุใหม่อีก ดังนั้น การที่ต่อมาจำเลยกลับมาแต่งกายเป็นพระภิกษุเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุ จึงเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ (ฎ.๑๗๙๘/๒๕๔๒)

๒. การดำเนินคดีกับสมาชิกรัฐสภา

สมาชิกรัฐสภา ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ความคุ้มครองสมาชิกรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๑๒๕ ซึ่งเดิมกำหนดไว้ใน มาตรา ๑๖๕ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ และมีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ บทที่ ๗ วางแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไว้แล้ว

หลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๒๕ วรรคแรก

๑) ในระหว่างสมัยประชุม

- ๒) ห้ามมิให้จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา
- ๓) เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด

หลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๒๕ วรรคสอง

- ๑) ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด
- ๒) ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน
- ๓) และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภา ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้

หลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๒๕ วรรคสาม

- ๑) ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม
- ๒) เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

หลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่

- ๑) ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม
- ๒) ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

แนวทางปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เมื่อสมาชิกรัฐสภาต้องหาว่าได้กระทำความผิดอาญา ข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติสำหรับตำรวจและพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการจับ การคุมขัง หรือการออกหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามหนังสือ ตร.ด่วนมาก ที่ ๐๐๐๔.๖/๑๒๗๙ ลง ๒๑ ก.พ. ๔๑ เรื่อง แนวปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญา สามารถสรุปหลักการปฏิบัติของตำรวจและพนักงานสอบสวนได้ดังนี้

๑) นอกสมัยประชุม การแจ้งข้อกล่าวหา การจับ การคุมขัง การปล่อยตัวชั่วคราว หรือการออกหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา สามารถดำเนินการได้ตามปกติเช่นเดียวกับบุคคลที่มีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

๒) ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือคุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำการสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่กรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ข้อห้ามดังกล่าวข้างต้นไม่ใช่เอกสิทธิ์เฉพาะตัวของผู้ที่เป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่จะสละได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นข้อห้ามที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ การปฏิบัติของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนในเรื่องนี้ต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบว่ามีหลักฐานการได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่หรือไม่

การได้รับอนุญาตจากสภา หมายความว่า การได้รับอนุญาตโดยมติของสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเท่านั้น

๓) ในระหว่างสมัยประชุม เมื่อมีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้หัวหน้าหน่วยงานชั้นต้นของผู้ที่จับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา รายงานไปยังประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกและ ตร.ทราบโดยพลัน

เมื่อได้รายงานให้ประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกทราบดังกล่าวแล้ว และประธานที่สภาผู้นั้นเป็นสมาชิกสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับ ให้จัดการปล่อยผู้ถูกจับโดยพลัน แล้วให้รายงาน ตร.ทราบ

๔) ในกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกควบคุมอยู่ในระหว่างสอบสวน ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมผู้ถูกจับต่อไปได้ แต่ต้องปล่อยตัวไปทันทีเมื่อประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอ

การปล่อยตัวดังกล่าว ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยถึงวันสุดท้ายของสมัยประชุม ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม พนักงานสอบสวนต้องจัดการนำตัวผู้ถูกปล่อยมาควบคุมตัวไว้ตามกฎหมายต่อไป

๕) ในระหว่างสมัยประชุม หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้ต้องหา และสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกไม่อนุญาตให้จับหรือหมายเรียกตัวสมาชิกผู้นั้นมาทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหา หรือยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของสภา แต่สมาชิกผู้นั้นเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง ให้พนักงานสอบสวนเพียงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบและทำการสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหา แต่ห้ามมิให้จับสมาชิกผู้นั้น

การลงนามในหนังสือไปยังประธาน

- หนังสือ ตร.ที่ ๐๐๐๔.๖/๙๒๖๗ ลง ๑๘ ต.ค. ๔๔ เรื่อง การขออนุญาตเรียกตัว ส.ส. หรือ ส.ว. ไปทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหา กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งระดับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้พิจารณาลงนามในหนังสือขออนุญาตหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาต่อประธานที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกในระหว่างสมัยประชุม

ขั้นตอนการสอบสวน

- ดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับกรณีอื่น ๆ ที่บุคคลทั่วไปถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว ก็ต้องรีบทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ และ ๑๔๒

- เพียงแต่ในการนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้ เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งทางการเมืองหรือเป็นเหตุขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวม แต่ก็มิได้หมายความว่าเมื่อมีสิทธิใดๆ เพราะทุกคนต้องมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย พนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และมีให้คดีขาดอายุความ ซึ่งการปฏิบัติ ตร. ได้วางแนวทางไว้แล้วข้างต้น

ข้อสังเกต

- แนวทางปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามข้อ ๔) ย่อหน้าที่ ๒ ข้อความว่า “เมื่อสิ้นสุดวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม พนักงานสอบสวนต้องจัดการนำตัวผู้ถูกปล่อยมาควบคุมตัวไว้ตามกฎหมายต่อไป” เมื่อพิจารณาประกอบ มาตรา ๑๒๕ วรรคสามแห่งรัฐธรรมนูญ หากในชั้นศาลกฎหมายระบุว่า “โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้” แต่ชั้นสอบสวนมิได้บัญญัติให้ใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด จึงต้องปล่อยโดยไม่มีเงื่อนไข แต่การสอบสวนต้องดำเนินการต่อไปไม่เป็นเหตุให้หยุดการสอบสวน

- เมื่อสิ้นสุดวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม ตามแนวทางของสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องจัดการนำตัวผู้ถูกปล่อยมาควบคุมตัวไว้ตามกฎหมายต่อไป ประเด็นนี้ต้องทำความเข้าใจว่าเมื่อปล่อยตัวไปโดยไม่มีเงื่อนไขและไม่น่าจะใช้วิธีการปล่อยตัวชั่วคราวได้ การปล่อยตัวไปดังกล่าวอาจถือได้ว่าการควบคุมขาดตอนแล้ว

และไม่สามารถที่จะนำตัวมาควบคุมต่อได้ เว้นแต่ จะมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล วิธีการจึงต้องเชิญมาหรือหากไม่มา ก็ต้องออกหมายเรียกเพื่อส่งตัวสมาชิก ส.ส. หรือ สว. ผู้ต้องหานั้น ไปพบพนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวน (หากพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง) หากไม่มาพบพนักงานสอบสวนตามนัดก็ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อออกหมายจับผู้ต้องหา เพื่อส่งตัวไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๒ แต่ไม่ใช่ควบคุมตัวไว้สอบสวน

๓. การดำเนินคดีกับทนายทนาย พนักงานฝ่ายกงสุลและพนักงานองค์การระหว่างประเทศ

ปกติเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้เกี่ยวกับเขตอำนาจการชำระคดีของศาล ว่าการกระทำความผิดนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลไทยหรือไม่ เมื่ออยู่ในเขตอำนาจศาลไทย และมีผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็มีอำนาจสอบสวนและต้องทำการสอบสวนไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ และพนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องได้ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวมีการวางหลักเกณฑ์ไว้ตาม ป.อาญา มาตรา ๔, ๕, ๖, ๑๑ ต้องดูกฎหมายระหว่างประเทศด้วยว่าได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้อย่างไร การกระทำความผิดบางเรื่องแม้เกิดในประเทศไทย นอกจากศาลไทยจะมีอำนาจชำระคดีแล้วศาลของประเทศผู้ถือสัญชาติที่กระทำความผิดบางคดีมีเขตอำนาจศาลเอื้อมมาถึงที่เกิดเหตุในประเทศไทยด้วย บางเรื่องการจะขึ้นศาลใดอยู่ที่กฎหมายระหว่างประเทศหรือข้อตกลงระหว่างประเทศด้วย ซึ่งกรณีดังกล่าวกระทรวงการต่างประเทศจะเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการประสานทางการทูตว่าบุคคลที่กระทำความผิดควรจะได้รับโทษที่ศาลใด โดยมีให้กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กรณีจะทำการจับกุมทนายทนาย พนักงานฝ่ายกงสุลและพนักงานองค์การระหว่างประเทศและบริวารของเขา ต้องประสานการปฏิบัติกับกระทรวงการต่างประเทศ และดำเนินการตามขั้นตอนทางการทูตด้วย ซึ่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๓ บทที่ ๘ บทที่ ๙ ไว้วางแนวทางปฏิบัติไว้

๓.๑ คณะผู้แทนทางการทูต ได้แก่ หัวหน้าคณะผู้แทน, ตัวแทนทางการทูต, บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูต, บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทน, บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการ, คนรับใช้ส่วนตัว

- **หัวหน้าคณะผู้แทน** คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากรัฐผู้ส่งให้ทำหน้าที่กระทำการในฐานะนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น

๑) ชั้นเอกอัครราชทูตหรือเอกอัครสมณทูต ซึ่งแต่งตั้งไปยังประมุขของรัฐและหัวหน้าคณะผู้แทนอื่นที่มีชั้นเท่ากัน

๒) ชั้นรัฐทูต อัครราชทูต และอัครสมณราชทูต ซึ่งแต่งตั้งไปยังประมุขของรัฐ

๓) ชั้นอุปทูต ซึ่งแต่งตั้งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

- **ตัวแทนทางการทูต** คือ หัวหน้าของคณะผู้แทนหรือบุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูตของคณะผู้แทน

- **บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูต** คือ บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทนซึ่งมีตำแหน่งทางทูต

- **บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทน** คือ บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูต คณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการและฝ่ายวิชาการ และคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของคณะผู้แทน

- **บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการและฝ่ายวิชาการ** คือ บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทน ซึ่งทำงานเกี่ยวกับบริการฝ่ายธุรการและวิชาการของคณะผู้แทน

- บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการ คือ บุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทนในฝ่ายบริการรับใช้ของคณะผู้แทน

- คนรับใช้ส่วนตัว คือ บุคคลซึ่งอยู่ในฝ่ายบริการรับใช้ของบุคคลในคณะผู้แทนและซึ่งมิได้เป็นลูกจ้างของรัฐผู้ส่ง

๓.๒ พนักงานฝ่ายกงสุล หมายถึง บุคคลใด ๆ รวมทั้งหัวหน้าสถานที่ทำการกงสุลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่กงสุลในฐานะนั้น และยังแบ่งออกได้เป็น ๒ ฝ่าย คือ

- **พนักงานฝ่ายกงสุลอาชีพ** คือ ข้าราชการของรัฐผู้ส่งที่ปฏิบัติหน้าที่กงสุลในรัฐผู้รับ โดยมีได้มีอาชีพอื่นใด

- **พนักงานฝ่ายกงสุลกิตติมศักดิ์** คือ บุคคลที่มีสัญชาติไทยของรัฐผู้รับ หรือสัญชาติอื่น และปฏิบัติหน้าที่ในทางกงสุลให้กับรัฐผู้ส่งในราชอาณาจักรไทย

๓.๓ พนักงานองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่

- พนักงานองค์การสหประชาชาติ

- พนักงานทบวงการชำนัญพิเศษ

- พนักงานองค์กรระหว่างประเทศที่ประเทศไทยยอมรับ ความมีอยู่ในเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน

บุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันที่จะไม่ถูกจับและไม่ถูกควบคุม

- คณะผู้แทนทางทูต พนักงานฝ่ายกงสุล พนักงานองค์กรระหว่างประเทศและคนในครอบครัวอันประกอบเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือนของบุคคลดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่คนสัญชาติไทยหรือมีถิ่นที่อยู่ถาวรในราชอาณาจักรไทยได้รับความคุ้มกันที่จะไม่ถูกจับและไม่ถูกควบคุมจากการกระทำผิดอาญาเมื่อตรวจสอบแล้วปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นถูกจับ หรือถูกควบคุมอยู่ ให้ตำรวจรีบปล่อยตัวไปทันที

สถานที่ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันที่จะไม่ถูกตรวจค้น ยึด อาศัย

- สถานที่ทำงาน สถานที่ส่วนตัว หนังสือโต้ตอบ ฤๅทางทูต หีบห่อซึ่งรวมเป็นฤๅทางทูต ผู้สื่อสารทางทูตและการสื่อสารโทรคมนาคมของคณะผู้แทนทางทูต พนักงานกงสุล พนักงานองค์กรระหว่างประเทศได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ตำรวจไม่มีอำนาจทำการค้น ยึด หรืออาศัยเป็นอันตราย เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้มีอำนาจหรือผู้ครอบครอง

- กระทรวงการต่างประเทศโดยกรมพิธีการทูต ได้ออกบัตรประจำตัวให้กับคณะผู้แทนทางการทูต พนักงานฝ่ายกงสุล พนักงานองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งประจำในราชอาณาจักร ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวแสดงบัตรประจำตัว ตำรวจไม่มีอำนาจที่จะละเมิดเอกสิทธิ์และความคุ้มกันและให้ปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ตามจารีตประเพณีและกฎหมายระหว่างประเทศด้วยอัธยาศัยไมตรี

- เมื่อตำรวจพบ คณะผู้แทนทางการทูต พนักงานฝ่ายกงสุล พนักงานองค์กรระหว่างประเทศกระทำความผิดอาญาร้ายแรง มีลักษณะจะก่อเหตุให้เกิดภัยอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ภายนอกบริเวณสถานที่ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ให้ตำรวจควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้เพื่อป้องกันเหตุร้าย แล้วรีบแจ้งเหตุไปยังกรมพิธีการทูตกระทรวงการต่างประเทศและสถานทูต หรือสถานกงสุล หรือองค์กรระหว่างประเทศที่บุคคลที่ก่อเหตุอยู่ในบังคับ เพื่อกรมพิธีการทูตกระทรวงต่างประเทศ จะได้ประสานให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๔. การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔

- กรณีถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้แพทย์ตรวจผู้ต้องหาแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้อ่านคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด การปฏิบัติเช่นนี้เดิมไม่ได้มีการกำหนดว่าให้แพทย์ในสังกัดใดตรวจ ที่ผ่านมาพนักงานสอบสวนจะส่งตัวผู้ต้องหาที่มีเหตุควรเชื่อว่าวิกลจริตไปยังโรงพยาบาลโรคจิต เพื่อให้จิตแพทย์ตรวจและมีความเห็นต่อมา มีการตั้งโรงพยาบาลนิติจิตเวช พนักงานสอบสวนก็จะส่งผู้ต้องหาไปยังโรงพยาบาลดังกล่าว (ปัจจุบันโรงพยาบาลนิติจิตเวชได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์) การส่งตัวผู้ป่วยก็ยังไม่ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน จนกระทั่ง ได้มี พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ.๒๕๕๑ ได้ระบุชัดเจนลงไปว่าให้พนักงานสอบสวนหรือศาลส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปรับการตรวจที่สถานบำบัดรักษาตาม พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ.๒๕๕๑ พร้อมทั้งระบุรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดี ที่มีเหตุเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้วิกลจริตไปด้วย ซึ่งมีการกำหนดให้จิตแพทย์ผู้ตรวจวินิจฉัยและทำความเห็น พร้อมทั้งทำรายงานความเห็นกลับไปให้พนักงานสอบสวนภายใน ๔๕ วัน นับแต่วันได้รับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้และอาจขยายเวลาได้อีกไม่เกิน ๔๕ วัน

- กรณีพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นบุคคลวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวน ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ไม่ต้องส่งความเห็นพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่ง (หนังสือ ตร.๐๕๐๓/๑๓๐๓๙ ลง ๑๔ ก.ย. ๔๗ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลวิกลจริตหรือไม่สามารถต่อสู้คดีได้) หากผลการบำบัดรักษาผู้ต้องหาได้หายหรือสามารถต่อสู้คดีได้แล้วก็ให้ดำเนินการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาต่อไป ในส่วนนี้ตามมาตรา ๓๖ แห่ง พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ.๒๕๕๑ ให้จิตแพทย์ทำรายงานการบำบัดรักษาของตนส่งให้พนักงานสอบสวนภายใน ๑๘๐ วัน เมื่อผู้ต้องหาได้รับการบำบัดรักษาจนหายหรือทุเลาสามารถต่อสู้คดีได้แล้วต้องรายงานผลการบำบัดรักษาต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่ชักช้า

- ตาม พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๓๕ กำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปรับการตรวจที่สถานบำบัดรักษา พร้อมทั้งรายละเอียดคดีพฤติการณ์แห่งคดี ตามหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๐๖๗๐๗ ลง ๑๐ พ.ย. ๕๒ เรื่อง ข้อปฏิบัติในการนำผู้ป่วยเข้ารับการรักษารักษาการตรวจที่สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ ได้แจ้งขั้นตอนวิธีการนำผู้ป่วยเข้าทำการตรวจที่สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ โดยให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติในกรณีนำผู้ป่วยเข้ารับการตรวจ ดังนี้

๑) ต้องมีหนังสือส่งตัวระบุชื่อหน่วยงานนำส่ง ชื่อ-นามสกุล ผู้ป่วย/ผู้ส่งตรวจ คดีหมายเลขคดีดำ/แดง (กรณีมีคดีผู้ป่วย/ผู้ถูกส่งตรวจ เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย) เอกสารประกันตัว (กรณีมีประกันตัว)

๒) ต้องมีหนังสืออภัยตัวที่สถานีตำรวจในพื้นที่ตั้งของโรงพยาบาล (กรณีไม่มีประกันตัว) โดยทำหนังสือ ๓ ฉบับ ฉบับที่ ๑ ให้สถานีตำรวจในพื้นที่ตั้งของโรงพยาบาล ฉบับที่ ๒ ให้สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์เก็บเข้าแฟ้มผู้ป่วย ฉบับที่ ๓ ให้หน่วยงานนำส่ง

๓) บัตรประชาชนหรือสำเนาบัตรประชาชนผู้ป่วย/ผู้ถูกส่งตรวจ เพื่อตรวจสอบความเป็นบุคคล สิทธิการรักษาและหลักฐานในการเรียกเก็บค่ารักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลต้นสังกัด

๔) กรณีส่งตรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔, พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๓๕ (ในกรณีมีคดี) ให้ส่งพฤติกรรมแนบพร้อมหนังสือส่งตัว

๕) การให้บริการเครือข่ายด้านนิติจิตเวช ทั้งที่เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมสุขภาพจิต และโรงพยาบาลประจำจังหวัด

ข้อสังเกต

- กรณีมีการจับตัวบุคคลวิกลจริตเพื่อดำเนินคดีอาญา ในระหว่างอยู่ในอำนาจการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนและมีการนำตัวส่งโรงพยาบาล โดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (การประกันตัว) พนักงานสอบสวนต้องอายัดตัวไว้ เมื่อครบกำหนดการควบคุมตัวชั้นพนักงานสอบสวนและผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องขออำนาจศาลสั่งขังตามแต่กรณี (ขอฝากขังกรณีศาลจังหวัด ผัดฟ้อง ฝากขัง กรณีศาลแขวง) โดยหมายเหตุในคำร้องฝากขังว่าไม่นำตัวผู้ต้องหาส่งต่อศาลเนื่องจากรักษาตัวที่โรงพยาบาล และควรมีหลักฐานการเข้ารับการตรวจรักษาจากทางโรงพยาบาลแนบประกอบคำร้องฝากขังไปด้วย ซึ่งบางกรณีการรักษาอาจเกินอำนาจการสั่งขังของศาล พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องภายหลังที่บุคคลผู้วิกลจริตนั้นสามารถต่อสู้คดีได้ (นำตัวนำส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดี หรือขออนุญาตฟ้องคดีตามแต่กรณี)

- ในระหว่างการสอบสวนและยังไม่ได้รับผลการตรวจของแพทย์ เพื่อรับรองว่าบุคคลนั้นเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนก็ยังคงทำการสอบสวนต่อไป หากผลการตรวจของแพทย์ยืนยันว่าผู้ต้องหาวิกลจริตหรือไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนก็สามารถที่จะงดการสอบสวนไว้ได้

- มีข้อสังเกตว่า หากบุคคลที่เป็นผู้วิกลจริตหรือไม่สามารถให้การได้ เนื่องจากได้รับการกระทบกระเทือนทางสมองไม่ใช่ผู้ต้องหา ก็ไม่เป็นเหตุให้งดการสอบสวนแต่อย่างใด เช่น ในคดีรถเฉี่ยวชนกันแล้วมีผู้ได้รับบาดเจ็บทางสมอง เป็นต้น พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนต่อไป

- มีประเด็นปัญหาว่าในคดีที่คู่กรณีข้อพิพาทเดียวกัน หากคู่กรณีที่ข้อพิพาทมีส่วนประมาททั้ง ๒ ฝ่าย และมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับความกระทบกระเทือนทางสมองไม่สามารถให้การได้ จะดำเนินการอย่างไร เห็นว่าพนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนโดยแยกสำนวนการสอบสวนออกเป็น ๒ สำนวน สำนวนหนึ่ง สำหรับผู้ต้องหาที่รู้สำนึกมีสติสัมปชัญญะครบถ้วน สามารถต่อสู้คดีได้ ก็สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้วมีความเห็นส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการตามปกติ ส่วนอีกสำนวนหนึ่ง สำหรับผู้ต้องหาที่ได้รับการกระทบกระเทือนทางสมอง ยังไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ก็ให้งดการสอบสวนไว้ก่อน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีก็ต้องภายในอายุความ

๕. การดำเนินคดีนิติบุคคล

นอกจากบุคคลธรรมดาแล้ว นิติบุคคลก็อาจเป็นผู้กระทำความผิดและถูกดำเนินคดีได้ ซึ่งการดำเนินคดีกับนิติบุคคลในชั้นสอบสวน ป.วิอาญา มาตรา ๗ ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีกับนิติบุคคลไว้ ว่าในการสอบสวนคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหา ให้ดำเนินการดังนี้

- ๑) ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลนั้น ให้ไปยังพนักงานสอบสวน

- ๒) ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ แต่ห้ามมิให้ใช้พยานหลักฐานว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ขังแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหา

- คำว่าผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจกระทำการแทนและมีผลผูกพันตามที่ได้จดทะเบียนไว้กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาว่าใครเป็นผู้แทนก็ต้องไปดูในหนังสือรับรองที่จดทะเบียนไว้กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ส่วนคนที่ไม่มีชื่อหรือมีชื่อเป็นกรรมการแต่มีชื่อจำกัดอำนาจกรรมการ กล่าวคือ ไม่มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท บุคคลเหล่านั้นไม่ถือว่าเป็นผู้แทนนิติบุคคล

- พนักงานสอบสวนก่อนออกหมายเรียกผู้แทนของนิติบุคคลต้องทำการตรวจสอบหนังสือรับรองการจดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เช่น ขอสำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียนฯ เพื่อทราบว่าผู้ใดมีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้น ๆ แล้วจึงออกหมายเรียก เมื่อออกหมายเรียกแล้วผู้นั้นไม่ยอมมาตามหมายเรียก พนักงานสอบสวนก็มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ออกหมายจับผู้แทนของนิติบุคคลได้ แต่จะควบคุมตัวไม่ได้ เว้นแต่ ผู้แทนนิติบุคคลนั้นจะถูกดำเนินคดีอาญาในฐานะส่วนตัวด้วย (บุคคลธรรมดา) ซึ่งในการยื่นคำร้องขอหมายจับต่อศาลต้องระบุฐานะให้ชัดเจนว่าออกหมายจับในฐานะส่วนตัวหรือผู้แทนนิติบุคคลหรือทั้งสองฐานะ

- ส่วนใหญ่เมื่อนิติบุคคลกระทำความผิดทางอาญาแล้ว ผู้แทนที่มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้นจะเป็นตัวการร่วมด้วย เพราะเหตุว่านิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นโดยสภาพไม่อาจกระทำการด้วยตนเองได้ ต้องมีผู้แทนเป็นผู้กระทำการแทนภายในขอบอำนาจและวัตถุประสงค์ตามที่ได้จดทะเบียนไว้ การที่นิติบุคคลจะถูกดำเนินคดีคนเดียวหรือผู้แทนจะถูกดำเนินคดีด้วยนั้น ก็ต้องดูกฎหมายที่บัญญัติเป็นการเฉพาะว่าการกระทำใดเป็นความผิดไปถึงนิติบุคคลด้วย กฎหมายเฉพาะเหล่านั้นมักจะระบุไว้ว่านิติบุคคลต้องรับผิดชอบเพียงลำพังหรือผู้แทนต้องร่วมรับผิดชอบด้วย หากต้องร่วมกันรับผิดชอบด้วยทั้งสองฐานะในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหานิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ กรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนมีจำนวนกี่คน ถ้ารู้เห็นเป็นใจหรืออาจมีบุคคลอื่นร่วมกระทำความผิดด้วย ก็ต้องตกเป็นผู้ต้องหาเรียงลำดับกันไป ผู้ต้องหาในส่วนที่เป็นนิติบุคคล การแจ้งข้อหาให้กับกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลถือว่าแจ้งข้อหาชอบแล้ว แต่ถ้าแจ้งข้อหาให้กับกรรมการที่ไม่มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลถือว่าการสอบสวนไม่ชอบ ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องในส่วนนิติบุคคลนั้น ตัวอย่างเช่น

- ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี คำว่า ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ย่อมหมายถึง ผู้ที่มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นตามกฎหมาย เช่น กรรมการผู้จัดการของบริษัท พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ก. กรรมการคนหนึ่งของบริษัทจำเลยในฐานะตัวแทนบริษัทจำเลยโดยมิได้สอบสวน อ. กรรมการผู้จัดการและผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลยและตามบันทึกคำให้การของ ก. มีข้อความว่า ก. ไม่ขอให้การขึ้นสอบสวนจะไปให้การในชั้นศาล และยังให้การว่า ก. เป็นกรรมการบริษัทจำเลย แต่ ก. ไม่มีอำนาจลงชื่อในการทำนิติกรรมของบริษัทจำเลย ทั้งไม่ปรากฏว่าบริษัทจำเลยมอบอำนาจให้ ก. กระทำการแทนบริษัทจำเลยได้ ดังนี้ พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน ก. ในฐานะตัวแทนบริษัทจำเลยเกี่ยวกับคดีอาญาคดีนี้ กรณียอมถือไม่ได้ว่ามีการสอบสวนบริษัทจำเลยโดยชอบแล้ว พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้องบริษัทจำเลยเป็นคดีนี้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๐ (ฎ.๔๒๐๕/๒๕๔๑)

ข้อสังเกต

- ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๖๖/๒๕๕๓ หากบริษัทจำเลย มอบอำนาจให้ ก. กระทำการแทนบริษัทจำเลย พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจสอบสวน ก. ในฐานะตัวแทนบริษัทจำเลยเกี่ยวกับคดีอาญานี้ได้ ก่อนทำการสอบสวนตัวแทนนิติบุคคล พนักงานสอบสวนต้องทำการตรวจสอบหนังสือจดทะเบียนนิติบุคคล เพื่อดูว่าผู้ใดมีอำนาจทำการแทน หากมีการมอบอำนาจก็ต้องไล่สายการมอบอำนาจให้ครบไม่ขาดสาย

- การดำเนินคดีกับนิติบุคคล บางครั้งผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท อาจจะไม่เป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนนิติบุคคลในฐานะส่วนตัวได้ อาทิ การแจ้งความดำเนินคดีกับบริษัท ก. ในความผิดตาม พ.ร.บ.เช็ค ซึ่งการสั่งจ่ายเช็ค มีนาย ข. ลงชื่อสั่งจ่ายในนามตัวแทนของบริษัท ก. และประทับตราบริษัท ก. ไว้ ถือว่าเช็คฉบับนี้ นาย ข. ต้องรับผิดชอบในฐานะส่วนตัว และมีบริษัท ก. รับผิดชอบในฐานะนิติบุคคล หากบริษัท ก.

ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงตัวแทนผู้มีอำนาจใหม่ นาย ข. ก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่เหมือนเดิม แต่ตัวแทนของบริษัท ก. ที่อาจถูกเรียกตัวดำเนินคดีตามกฎหมาย อาจจะไม่ใช่นาย ข. เช่นเดิม เพราะมีการเปลี่ยนแปลงตัวแทนของบริษัทไปแล้ว

๖. การดำเนินคดีอาญากรณีแพทย์เป็นผู้ถูกกล่าวหา

การสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไปตามปกติ เช่นเดียวกับการสอบสวนในคดีอาญาทั่วไป แต่กรณีแพทย์ตกเป็นผู้ต้องหาเนื่องจากการรักษา บางครั้งการรักษาอาจเกิดการผิดพลาด เนื่องจากการวินิจฉัยโรคผิดหรือในการผ่าตัดผู้ป่วย อาจเกิดผลข้างเคียงและอาจมีผู้เสียชีวิตจากการรักษา ซึ่งกระบวนการขั้นตอนการรักษาบุคคลภายนอกไม่สามารถจะเข้าใจและรับรู้ได้นอกจากแพทย์ด้วยกันเอง ในทางคดีแล้วจึงไม่สามารถชี้ชัดได้เลยว่ากรณีเกิดเหตุ เกิดจากความประมาทของแพทย์หรือไม่อย่างไร

ปัจจุบันได้มีผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยร้องเรียนต่อแพทยสภาหรือแจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน กล่าวหาแพทย์ผู้ทำการตรวจรักษาผู้ป่วยจนเป็นเหตุให้ผู้ป่วยเสียชีวิต หรือได้รับความทุกข์ทรมานมากขึ้นจากการตรวจรักษา

- พนักงานสอบสวนจึงต้องปฏิบัติตามแนวทางของ ตร.ตามหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๓๑.๒๑๒/ว ๙๑ ลง ๑๑ ก.ย. ๕๙ กำหนดแนวทางปฏิบัติกรณีแพทย์ถูกแจ้งความดำเนินคดีอาญา กรณีเนื่องมาจากการรักษาผู้ป่วยแล้วเกิดความเสียหายต่อร่างกายหรือชีวิต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และมีมาตรฐานเป็นไปในทางเดียวกัน กำหนดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ดังนี้

๑) เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษให้ดำเนินคดีอาญาแพทย์ผู้ทำการตรวจรักษาผู้ป่วยแล้วเกิดความเสียหายต่อร่างกาย หรือชีวิตของผู้ป่วยแล้ว ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หากมีพยานหลักฐานเพียงพอและแน่ชัดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

๒) เมื่อรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ให้มีหนังสือแจ้งเหตุโดยสรุปไปยังนายกแพทยสภา โดยขอทราบความเห็นใน ๒ ประเด็น เพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน ดังนี้

(๑) ในการรักษาของแพทย์ผู้ถูกกล่าวหา ได้ทำการรักษาผู้ป่วยตามมาตรฐานวิชาชีพเวชกรรมของแพทยสภาหรือไม่

(๒) แพทย์ผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้ความระมัดระวังในการตรวจวินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยตามภาวะวิสัยและพฤติการณ์ของแพทย์ที่จะต้องทำการรักษาพยาบาลในกรณีนี้หรือไม่ พร้อมหนังสือให้สำเนาเวชระเบียนและบัตรประวัติผู้ป่วยนอกของผู้ป่วยหรือตายส่งไปยังนายกแพทยสภา

๓) กรณีที่ต้องดำเนินการสอบสวนแพทย์ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา และหากมีความจำเป็นต้องจับกุมหรือควบคุมแพทย์ ให้คำนึงถึงเกียรติยศศักดิ์ศรีของผู้ถูกกล่าวหาและให้ปฏิบัติโดยสุภาพ สะดวก รวดเร็ว ตามสมควร

๗. การดำเนินคดีอาญากรณีพยาบาลเป็นผู้ถูกกล่าวหา

การดำเนินการของพนักงานสอบสวน เหตุผลเช่นเดียวกับกรณีแพทย์ถูกดำเนินคดี กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษให้ดำเนินคดีอาญากับพยาบาลผู้ทำการตรวจรักษาพยาบาลผู้ป่วยแล้วเกิดความเสียหายต่อร่างกายหรือชีวิตของผู้ป่วย ให้ถือปฏิบัติตามแนวทาง หนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๔/ว ๕๕ ลง ๑๓ ก.ย. ๕๖ เรื่อง แนวทางปฏิบัติกรณีพยาบาลถูกแจ้งความดำเนินคดีอาญา โดยให้พนักงานสอบสวนดำเนินการดังนี้

๑) ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หากมีพยานหลักฐานเพียงพอและแน่ชัด ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

๒) เมื่อรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งเหตุโดยมีสรุป พร้อมสำเนาเวชระเบียน และบัตรประวัติผู้ป่วยนอกของผู้ป่วยหรือตายส่งไปยังนายกสภาการพยาบาล โดยขอทราบความเห็นใน ๒ ประเด็น เพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน ดังนี้

(๑) ในการรักษาของพยาบาลผู้ถูกกล่าวหา ได้ทำการตรวจรักษาพยาบาลผู้ป่วยตามขั้นตอนมาตรฐานวิชาชีพของสภาการพยาบาลหรือไม่

(๒) พยาบาลผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้ความระมัดระวังในการตรวจรักษาพยาบาลผู้ป่วยและรักษาผู้ป่วยตามภาวะวิสัยและพฤติการณ์ของพยาบาล ที่จะต้องทำการรักษาพยาบาลในกรณีนี้หรือไม่

๓) กรณีที่ต้องดำเนินการสอบสวนพยาบาลในฐานะผู้ถูกกล่าวหา และหากมีความจำเป็นต้องจับกุมหรือควบคุมพยาบาล ให้คำนึงถึงเกียรติยศศักดิ์ศรีของผู้ถูกกล่าวหาและให้ปฏิบัติโดยสุภาพ สะดวก รวดเร็ว ตามสมควร

๘. การดำเนินการกับเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปีบริบูรณ์ ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

ปกติ ป.อาญา มาตรา ๗๓ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า เด็กอายุยังไม่เกิน ๑๐ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งตามมาตรา ๖๙/๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๔ ได้วางแนวทางการดำเนินการสำหรับเด็กที่มีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ไว้ดังนี้

๑) กรณีเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น ตามมาตรา ๖๙/๑ วรรคหนึ่ง นำมาใช้กับเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ตามมาตรา ๖๙/๑ วรรคสองด้วย

(๑) หากเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานนั้น เรียก เด็ก บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วยมาว่ากล่าวตักเตือน ภายใต้งบเงื่อนไข ดังนี้

- เด็กสำนึกในการกระทำ และ

- บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วย สามารถดูแลเด็กได้ ก็ให้งดการสอบสวนและปล่อยตัวไป

(๒) หากไม่เข้าเงื่อนไขตาม (๑) กล่าวคือ

- เด็กไม่สำนึกในการกระทำและบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วยไม่สามารถดูแลเด็กได้

- ต้องส่งเด็กนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในโอกาสแรกที่กระทำได้ แต่ต้องภายในเวลาไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่บุคคลนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

๒) กรณีกระทำความผิดตามกฎหมายที่เป็นความผิดอื่นนอกจาก ๑) ซึ่งเป็นคดีที่ไม่อาจเปรียบเทียบได้

- ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวบุคคลนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในโอกาสแรกที่กระทำได้ แต่ต้องภายในเวลาไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่บุคคลนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

๓) ห้ามมิให้ผู้เสียหาย ฟ้องบุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ ตามมาตรา ๗๓ แห่ง ป.อาญา เป็นคดีอาญาต่อศาลได้

ข้อสังเกต

- กรณีการดำเนินการกับเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี หรือ ๑๐ ปีลงมา ซึ่งปรากฏตามมาตรา ๖๙/๑ วรรคสอง โดยกฎหมายให้นำกรณีเด็ก ตามมาตรา ๖๙/๑ ซึ่งมีอายุกว่า ๑๐ ปี ถึง ๑๕ ปี มาใช้บังคับกับกรณีเด็กซึ่งมีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ด้วย เฉพาะในความผิดที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบได้
- หากเป็นคดีที่ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ จะต้องส่งตัวเด็ก (อายุไม่เกิน ๑๐ ปี) ไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก
- ส่วนเด็กที่มีอายุกว่า ๑๐ ปี – ๑๕ ปี ตามมาตรา ๖๙/๑ หากไม่เข้าเงื่อนไขตามมาตรา ๖๙/๑ กรณีไม่สามารถเปรียบเทียบได้ หรือความผิดอื่นนอกจากวรรคหนึ่ง ก็ต้องดำเนินคดีกับเด็กดังกล่าว ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว เช่นเดียวกับเยาวชน (อายุกว่า ๑๕ ปี แต่ไม่ถึง ๑๘ ปี)
- กรณีการดำเนินการกับเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี เดิมต้องทำการสอบสวน ตามมาตรา ๗๗ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ แต่ปัจจุบันกฎหมายถูกแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๖๙/๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙ หากไม่เข้าเงื่อนไขที่จะเปรียบเทียบได้ ให้ส่งเด็กไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

บทที่ ๑๑

พยานหลักฐานกับการสอบสวน

การจะลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญานั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัย จึงจะลงโทษจำเลยได้ การสืบพยานในศาลโดยหลักแล้วภาระการพิสูจน์จะตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ หากโจทก์ นำสืบไม่ได้ศาลต้องยกฟ้อง จะอาศัยข้อบกพร่องของจำเลยลงโทษจำเลยไม่ได้ พนักงานสอบสวนจึงต้อง สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ ของผู้ต้องหา นอกจากนี้ พยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่สำนวนการสอบสวนจะต้องเกิดขึ้นและได้มาโดยชอบ ถ้าเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบ ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นเลย แต่ถ้าเป็นกรณีที่เป็น พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยมิชอบ โดยหลักแล้วศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐาน เว้นแต่ จะเข้าเงื่อนไขของกฎหมาย

๑. ประเภทของพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานแบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ พยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม และ พยานหลักฐานที่แท้จริง แต่ละประเภทพิจารณาได้ดังนี้

(๑) พยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) เป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง หนึ่ง ๆ ได้โดยตรง เช่น ประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์ขณะที่เหตุอาชกรรม การรับรู้สามารถกระทำ ผ่านทางทวารทั้งหลาย ไม่ว่าจะด้วยประสาทตา หู จมูก ปาก หรือการสัมผัส

(๒) พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) พยานประเภทนี้ไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง ได้โดยตรง แต่เป็นพยานที่รู้เห็นส่วนใดส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อนำไปพิจารณาประกอบกับ พยานหลักฐานอื่น ๆ แล้ว ทำให้น่าเชื่อได้ว่ามีข้อเท็จจริงบางอย่างเกิดขึ้นอย่างแน่แท้ เช่น เห็นคนร้ายถือ อาวุธมีดเข้าไปในบ้านก่อนเกิดเหตุ ต่อมาในภายหลังปรากฏว่ามีการทำร้ายร่างกายเกิดขึ้นในบ้านดังกล่าว เป็นต้น

(๓) พยานหลักฐานที่แท้จริง (Real Evidence) เป็นพยานวัตถุ หรือนิยมเรียกว่า วัตถุพยาน ซึ่งมีความชัดเจนในตัวเอง เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักเหตุและผล พยานหลักฐานประเภทนี้ความน่าเชื่อถือมาก สามารถนำมาใช้ยืนยันในทางคดีได้โดยตรงหรือนำมาเชื่อมโยง ให้เกี่ยวพันกับคดีได้ เช่น รอยลายนิ้วมือในสถานที่เกิดเหตุ กระดุมเสื้อที่ตกอยู่ในที่เกิดเหตุซึ่งมีรูปแบบ เดียวกับกระดุมเสื้อในเสื้อตัวที่ผู้ต้องหาสงสัยสวมใส่วันเกิดเหตุ เป็นต้น

ข้อสังเกต

การแบ่งประเภทของพยานแบ่งได้หลายลักษณะ ตามวัตถุประสงค์ของผู้แบ่งและกฎเกณฑ์ ที่ใช้แบ่ง อาจมีการแบ่งเป็นประเภทดังต่อไปนี้

- พยานชั้นหนึ่งและพยานชั้นสอง

(๑) พยานชั้นหนึ่ง หมายถึงพยานหลักฐานชั้นที่ดีที่สุดในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลาย ที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงหนึ่ง โดยหลักแล้วศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุดหรือพยานหลักฐานชั้นหนึ่ง เป็นหลักเสมอ

(๒) พยานชั้นสอง หมายถึงพยานหลักฐานในลำดับรองลงมา

ยกตัวอย่างพยานบุคคล ประจักษ์พยานจะมีน้ำหนักมากกว่าพยานบอกเล่าหรือพยาน ชัดทอด พยานบอกเล่าของผู้ที่ถูกทำร้ายและรู้สึกว่ายากลำบากกว่าพยานบอกเล่าทั่วไป

ในคดีความผิดต่อชีวิตร่างกาย เมื่อมีผู้ถูกทำร้ายในคดีฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องรีบไปพบผู้ถูกทำร้ายโดยเร็วที่สุดเพื่อซักถามว่าผู้ใดทำร้ายและฟังประกอบพยานอื่นจะมีน้ำหนักมาก ส่วนพยานเอกสารต้นฉบับจะมีน้ำหนักมากกว่าสำเนาเอกสาร

- พยานคู่กับพยานเดี่ยว พยานคู่ คือพยานสองคนหรือมากกว่านั้น ให้การยืนยันข้อเท็จจริงเรื่องเดียวกันตรงกัน การรับฟังพยานคู่ที่ยืนยันข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกันจะมีน้ำหนักมากกว่าพยานเดี่ยว แต่หากพยานคู่ที่ยืนยันข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันในสาระสำคัญก็จะทำให้พยานคู่่นั้นเป็นพยานที่มีพิรุธ พยานเดี่ยวก็จะมีน้ำหนักมากกว่า

๒. พยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์

เป็นไปตามหลักเกณฑ์กฎหมาย ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ ได้แก่ พยานต่าง ๆ ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจมีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิอาญา หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบสวนพยาน พยานที่กล่าวถึงได้แก่

(๑) พยานบุคคล

(๒) พยานเอกสาร

(๓) พยานวัตถุ

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลใดๆ ที่รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง ซึ่งพยานสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา ๙๕ แต่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ ไม่ได้ห้ามรับฟังพยานบอกเล่าหรือพยานขัดทอดแต่อย่างใดและไม่ได้จำกัดไว้ว่าพยานจะต้องมีอายุมากน้อยเพียงใด ตัวอย่าง เช่น

- โจทก์ฟ้องว่า จำเลยข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิง อ. อายุ ๒ ปี ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำเลย โดยฟังคำเด็กหญิง อ. เป็นพยาน จำเลยฎีกาว่า เด็กหญิง อ. มีอายุเพียง ๒ ปีเศษ ศาลไม่ควรรับฟังพยานปากนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามกฎหมายลักษณะพยานในเวลานี้มิได้มีข้อห้ามเรื่องเด็กที่เป็นพยานว่าจะต้องมีอายุเท่านั้นเท่านี้จึงจะเป็นพยานได้ เมื่อเด็กคนใดเข้าใจคำถามและสามารถให้การตอบได้ตามคำถาม คำของเด็กคนนั้นย่อมรับฟังเป็นพยานได้ เรื่องนี้ไม่ปรากฏว่าเด็กหญิง อ. ไม่เข้าใจคำถาม หรือไม่สามารถให้การตอบคำถามเลย ศาลล่างจึงรับฟังคำของเด็กหญิง อ. ได้โดยไม่มีข้อสงสัย (ฎ.๕๐๔/๒๕๓๖)

- ผู้เสียหายอายุ ๑๕ ปี เป็นคนปัญญาอ่อนพูดเรื่องยาก ๆ ไม่ค่อยจะรู้เรื่องแต่เบิกความต่อศาลในคดีอาญาในความผิดทางเพศได้เรื่องได้ราว ดังนี้ รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ (ฎ.๑๑๙๙/๒๕๒๖)

- คนที่สูงอายุมากจนความจำเลอะเลือนหรือคนวิกลจริตซึ่งไม่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ เป็นพยานไม่ได้

- คนหูหนวกหรือเป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้ นั้น แม้ไม่สามารถได้ยินคำถาม แต่ก็มิได้ถือว่าเขาไม่สามารถเข้าใจคำถาม ทั้งนี้เพราะเขาสามารถสื่อความหมายทางอื่นเพื่อให้เข้าใจคำถามได้ ซึ่ง ป.วิแพ่ง มาตรา ๙๖ บัญญัติว่า พยานที่เป็นคนหูหนวกหรือเป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้ นั้น อาจถูกถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้น ๆ ให้ถือเป็นพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายนี้ ดังนั้น การถามบุคคลที่หูหนวกจึงไม่จำเป็นต้องถามด้วยคำพูด แต่อาจใช้วิธีแสดงกิริยาท่าทางซึ่งถ้าผู้ถามไม่สามารถจะสื่อความหมายกับพยานที่หูหนวกนั้น ก็อาจจะต้องใช้ล่ามมาช่วยในการสื่อความหมาย

- ชาวต่างประเทศที่ฟังภาษาไทยไม่เข้าใจ ก็ไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่เข้าใจคำถามอันจะต้องห้ามเป็นพยาน ป.วิแพ่ง มาตรา ๔๖ วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดที่มาศาลไม่เข้าใจ

ภาษาไทยหรือเป็นใบหรือหูหนวกและอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ให้คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม ดังนั้น บุคคลที่ไม่รู้ภาษาไทยก็เป็นพยานได้

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใด ๆ ในเอกสารที่มีการอ้างอิงเป็นพยานโดยอาศัยการสื่อความหมายของข้อความนั้นพิสูจน์ความจริง แต่การอ้างเอกสารเป็นพยานมิใช่หมายความว่าจะเป็นพยานเอกสารเสมอไป การอ้างข้อความตอนหนึ่งในเอกสารเพื่อพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเกิดขึ้นตามข้อความนั้น ดังนั้นเป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าอ้างลายมือชื่อในเอกสารเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นลายมือที่จำเลยทำปลอมขึ้นในความผิดฐานปลอมเอกสารหรืออ้างหนังสือทั้งเล่มเพื่อแสดงว่าเป็นการทำข้างงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์ ดังนั้นเป็นการอ้างในฐานะวัตถุพยาน เช่น

- โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า โจทก์อ้างภาพถ่ายห้องที่เช่าเป็นพยาน แต่ไม่ได้ส่งสำเนาให้จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ภาพถ่ายห้องพิพาทที่โจทก์อ้างเป็นพยานเป็นภาพจำลองวัตถุ ไม่ใช่พยานเอกสารอันจะต้องส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยาน (ฎ.๘๔๐/๒๕๔๙)

พยานวัตถุ หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ตรวจดูเพื่อประโยชน์แก้คดีของตน เอกสารฉบับหนึ่งอาจเป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุก็ได้สุดแต่วัตถุประสงค์ของการอ้าง ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ดูข้อความในเอกสารก็เป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าให้ดูรูปลักษณะของเอกสารก็เป็นพยานวัตถุ นอกจากนี้ อสังหาริมทรัพย์หรือสถานที่ต่าง ๆ ก็เป็นพยานวัตถุได้

พยานวัตถุมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด ไม้ของกลางในคดี ปลอกกระสุนปืน บาดแผลที่ถูกทำร้าย เป็นต้น การรับฟังพยานวัตถุนั้น คู่ความต้องนำพยานวัตถุมาส่งศาลหรือนำศาลเดินเผชิญสืบพยานวัตถุที่เป็นอสังหาริมทรัพย์เสมอไปหรือไม่ จะใช้ภาพถ่ายพยานวัตถุนำสืบในศาลแทนได้หรือไม่ ป.วิแพ่ง มาตรา ๑๒๘ และ ป.วิอาญา มาตรา ๒๔๑ เห็นว่ากฎหมายประสงค์ให้ศาลสัมผัสพยานวัตถุของจริงจึงให้คู่ความที่อ้างนำพยานวัตถุมาศาล หรือนำศาลไปหาพยานวัตถุ แต่อาจมีข้อยกเว้นได้ ดังนี้

- พยานวัตถุที่ต้องมีการพิสูจน์โดยพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น ยาเสพติด กระสุนปืน เป็นต้น ผู้อ้างอาจนำสืบความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญโดยไม่ต้องส่งพยานวัตถุต่อศาลก็ได้

- โจทก์ต้องการพิสูจน์ว่า ของกลางที่อยู่ในความครอบครองของจำเลยเป็นเมทแอมเฟตามีน จึงนำสืบบัญชีของกลางคดีอาญา ซึ่งระบุว่าเป็นเมทแอมเฟตามีนซึ่งตำรวจยึดได้ในกระเป๋ากางเกงด้านขวาของจำเลย และจำเลยลงชื่อรับว่าถูกต้องและเป็นจริงประกอบกับรายงานผลพิสูจน์ของกลางว่าเป็นเมทแอมเฟตามีนจริง ดังนี้ โจทก์ไม่จำเป็นต้องนำเมทแอมเฟตามีนของกลางมาศาล (ฎ.๗๗๕๗/๒๕๔๓)

- พยานวัตถุบางประเภทซึ่งไม่สะดวกหรือไม่เหมาะสมที่จะนำมาศาล เช่น อาวุธมีดของกลางรถยนต์ที่ถูกชน เป็นต้น ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้คู่ความนำสืบด้วยรูปภาพของพยานวัตถุได้

ข้อสังเกต

นอกจากนี้ ยังมีพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีใช้เป็นผู้ประสบพบเห็นข้อเท็จจริงโดยตรง แต่เป็นพยานที่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยตรง และความเห็นของเขาเป็นประโยชน์ในคดี เช่น แพทย์นิติเวชเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในการตรวจชันสูตรบาดแผล หรือนักวิทยาศาสตร์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ครูภาษาไทยเป็นผู้เชี่ยวชาญในคดีความผิดฐานดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้า เป็นต้น

๓. การสอบสวนกับการรับฟังพยานหลักฐาน

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทุกชนิดที่เป็นประโยชน์แก่คดี พยานหลักฐานที่นำเข้าสู่สำนวนนั้นมีทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุและพยานเอกสาร จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นและได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยมิชอบจะมีเงื่อนไขกฎหมายในการรับฟังพยานหลักฐานนั้น สิ่งของที่เป็นหลักฐานในคดีจะต้องยึดเข้ามาเป็นของกลางในคดี เพื่อให้สามารถนำไปแสดงต่อศาลได้เมื่อจำเป็นในการสอบสวนพยานบุคคลและผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากละเลยแล้ว อาจส่งผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานได้

๑) การรับฟังพยานหลักฐานกับการสอบสวนพยานบุคคล

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ พนักงานสอบสวนต้องเริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้าตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๐ การสอบสวนผู้กล่าวหาหรือพยานจะต้องสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องให้พยานนั้น ๆ ให้ปากคำด้วยความสมัครใจ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนดักเตือนพูดให้ท้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำซึ่งอยากจะได้ด้วยความเต็มใจ เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ และหรือคำให้การต้องมิได้เกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว จะทำให้คำให้การพยานปากนั้นเป็นพยานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นบทตัดพยานห้ามรับฟังพยานปากนั้น

กรณีผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กหรือเยาวชน การสอบสวนหรือการชี้ตัวบุคคล ต้องปฏิบัติตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ และมาตรา ๑๓๓ ตรี โดยต้องมีสทริวิชาชีพ เช่น พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลที่เด็กร้องขอ ร่วมฟังการสอบสวน หรือในการชี้ตัวผู้ต้องหา หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว จะทำให้ไม่สามารถรับฟังคำให้การที่ให้ไว้ในชั้นสอบสวนนั้นได้

ข้อสังเกต

- กรณีจะอ้างเหตุจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งที่ไม่อาจรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลที่เด็กร้องขอได้ควรจะมีหลักฐานการติดต่อกับสทริวิชาชีพหรือบุคคลที่เด็กร้องขอดังกล่าวด้วย โดยเห็นควรทำเป็นหนังสือหรือลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันการโต้แย้งภายหลัง

๒) การรับฟังพยานหลักฐานกับการสอบสวนผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ จนกระทั่งมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจึงจะใช้อำนาจตามกฎหมายในการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหานั้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ การแจ้งข้อหาและการสอบสวนผู้ต้องหาจะต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๕ ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาณ ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต่องหานั้น หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นการทำให้พยานหลักฐานที่สอบปากคำนั้นเกิดขึ้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นบทตัดพยานห้ามรับฟังพยานปากนั้น

(๑) การแจ้งข้อหาและการสอบสวนผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑

ก. คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี จะต้องมีความหมายร่วมฟังการสอบสวนเสมอ หากไม่มีหมายเข้าร่วมฟังการสอบสวน กฎหมายห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำใด ๆ ของผู้ต้องหานั้น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย)

ข. คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำใด ๆ ของผู้ต้องหานั้น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย)

ค. มีข้อยกเว้นว่า เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตาม ก. หรือ ข. แล้ว กรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ หรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนี้ไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

ข้อสังเกต

- กรณีจะอ้างเหตุจำเป็นเร่งด่วน ควรจะมีหลักฐานการติดต่อกับทนายความด้วย เช่น อาจมีหนังสือถึงทนายความในการนัดให้ทนายความมาพบกับผู้ต้องหาในการแจ้งข้อหาและการสอบสวนในวัน เวลา และสถานที่ที่ชัดเจน หากทนายความมาไม่ได้ก็ควรจะมีหลักฐานไว้ด้วย เพื่อป้องกันการโต้แย้งภายหลัง

(๒) การสอบปากคำผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๒

นอกจากสิทธิตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ แล้ว จะต้องนำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๓ ทวิ มาใช้บังคับกับการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี โดยอนุโลมด้วย ต้องมีพนักงานอัยการ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่เด็กร้องขอ ร่วมฟังการสอบสวน หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำใด ๆ ของผู้ต้องหานั้น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย)

ข้อสังเกต

- กรณีไม่อาจรอสหวิชาชีพหรือบุคคลที่เด็กร้องขอ ร่วมฟังการสอบสวนสำหรับผู้เสียหาย หรือพยาน หรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี จะใช้คำว่า “กรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง” ต่างจากกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาทั่วไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑ ซึ่งใช้คำว่า “กรณีจำเป็นเร่งด่วน” จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้ความสำคัญกับการให้สหวิชาชีพหรือบุคคลที่เด็กร้องขอมาร่วมฟังการสอบสวนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขกฎหมาย และควรมีหลักฐานในการติดต่อกับสหวิชาชีพหรือบุคคลที่เด็กร้องขอไว้ในการสอบสวนด้วย

(๓) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๓ หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำใด ๆ ของผู้ต้องหานั้น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย)

(๔) การแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบก่อนถามคำให้การ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ หากฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายห้ามมิให้รับฟังคำให้การผู้ต้องหานั้น (ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย)

ก่อนถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องทราบก่อนว่า

ก. ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

ข. ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

๓) การรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานวัตถุ

พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑/๑ ซึ่งเป็นหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในคดีความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๓ ปี รวบรวมพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒ มีอำนาจในการตรวจยึดสิ่งของตาม ป.วิอาญา

มาตรา ๑๓๒(๔) ประกอบ ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ไว้เป็นพยานหลักฐานทางคดี ในบางคดีที่ต้องตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อบรรลุพยานหลักฐาน มีการบันทึกการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ถ่ายภาพ เขียนแผนที่เกิดเหตุ ภาพวาด จำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือลายเท้า เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นพยานวัตถุเกี่ยวกับคดี จะต้อง มีขั้นตอนการจัดเก็บและมีให้มีการบันทึกหรือทำให้เกิดการเสื่อมสลายหรือทำลายพยานหลักฐานได้

หากพยานหลักฐานเหล่านั้น เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ และพนักงานสอบสวนใช้อำนาจโดยชอบตามกฎหมายยึดมานำเข้าสำนวนการสอบสวนพยานหลักฐาน ดังกล่าวก็มีน้ำหนักให้รับฟังได้

๔) การรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานเอกสาร

พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด รวมถึงพยานเอกสาร ดังกล่าวด้วย ตามที่กฎหมายให้อำนาจดังกล่าวแล้วข้างต้น การยึดสิ่งของ หมายความรวมถึงสิ่งหาปริยายได้ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอย่างอื่น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๘)

หากพยานหลักฐานเหล่านั้น เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ และพนักงานสอบสวนใช้อำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายยึดมานำเข้าสำนวนการสอบสวน พยานหลักฐาน ดังกล่าวก็มีน้ำหนักให้รับฟังได้ ส่วนเอกสารใดจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดให้พิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๘

- ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้
- ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้
- ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น

๔. พยานหลักฐานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจตามกฎหมายตรวจยึดส่งมอบพนักงานสอบสวนประกอบคดี

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีหน้าที่สืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดหลังเกิดเหตุตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๐) มีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) มีอำนาจที่จะตรวจยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานจากการตรวจค้นตัวผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ หรือจากการตรวจค้นสถานที่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๙ หรือ มาตรา ๙๒

พยานหลักฐานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจยึดมา ดังต่อไปนี้ สามารถรับฟังได้

- สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด
- สิ่งของที่ได้มาโดยได้กระทำความผิด
- สิ่งของที่บุคคลใดได้ใช้ในการกระทำความผิด
- สิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

หากเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบและได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว พยานหลักฐาน ดังกล่าวสามารถรับฟังได้

๕. พยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลใด ที่ส่งมอบพนักงานสอบสวนประกอบคดี

พยานหลักฐานในคดี นอกจากพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จะเป็นผู้ทำการตรวจยึดไว้แล้ว อาจมีกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามบัญชีท้าย ป.วิอาญา พร้อมด้วยสิ่งของที่เป็นพยานหลักฐานมาส่งมอบกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือส่ง

มอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๓) และใช้อำนาจยึดไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕

เมื่อเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบและได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานดังกล่าวก็สามารถรับฟังได้

๖. พยานหลักฐานที่รับฟังโดยมีเงื่อนไข

พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาโดยมิชอบ หลักห้ามมิให้ศาลรับฟังเป็นพยานหลักฐาน เว้นแต่เข้าข้อยกเว้น

๑) พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาโดยมิชอบ

พยานหลักฐานดังกล่าว กฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๑ วรรคหนึ่ง

พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบหรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๑ วรรคสอง

การใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- (๑) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (๒) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- (๓) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- (๔) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น ได้รับการลงโทษหรือไม่

เพียงใด

ข้อสังเกต

- เมื่อพิจารณาตาม (๔) นั้น เห็นว่า การจะให้นำนักพยานมีความน่าเชื่อถือ เจ้าพนักงานอาจต้องถูกดำเนินการทางอาญาหรือทางวินัย อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้ ดังนั้นเมื่อพยานหลักฐานมีอยู่แล้วหรือเกิดขึ้นโดยชอบ การได้มาซึ่งพยานหลักฐานก็ต้องใช้อำนาจตามกฎหมายด้วย ยกตัวอย่างเช่น มีเหตุควรเชื่อว่ามีพยานหลักฐานอยู่ในที่ซ่อนหา ไม่มีเหตุอ้างได้ตามกฎหมายที่จะเข้าไปตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้นได้ เจ้าพนักงานจะต้องมีหมายค้นเสียก่อน ในการเข้าตรวจค้นและตรวจยึดพยานหลักฐานนั้น การที่เจ้าพนักงานให้ความสำคัญกับตัวพยานหลักฐานโดยไม่คำนึงถึงวิธีการในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น แม้ได้พยานหลักฐานมาจริง แต่พยานหลักฐานนั้นก็อาจไม่สามารถใช้พิสูจน์ความจริงได้

๒) การรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่น ๆ

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๒

โดยปกติห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่น ๆ หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีที่ถูกฟ้อง เว้นแต่พยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์ประกอบความผิดของคดีที่ฟ้อง เช่น ความผิดฐานดำรงชีพอยู่ด้วยรายได้จากหญิงโสเภณีตาม ป.อาญา มาตรา ๒๘๖ ประกอบด้วยความประพฤติดของจำเลยที่เป็นชายแมงดาซ้ากันต่อเนื่องเป็นระยะเวลาพอสมควร เช่นนี้ไม่ต้องห้าม เพราะเป็นองค์ประกอบความผิดโดยตรง

(๒) พยานหลักฐานที่แสดงถึงลักษณะ วิธี หรือรูปแบบเฉพาะในการกระทำผิดของจำเลย เช่น จำเลยมีรูปแบบการประกอบอาชญากรรมที่เป็นแบบเฉพาะตัว การนำสืบว่าจำเลยเคยประกอบอาชญากรรมครั้งก่อนโดยมีรูปแบบเฉพาะซึ่งตรงกับรูปแบบของอาชญากรในคดีนี้ ย่อมทำได้ไม่ต้องห้าม หรือกรณีจำเลยฆ่าผู้อื่นโดยฆาตกรในคดีนี้ได้ตัดสินผู้ตายไป ดังนี้โจทก์นำสืบได้ว่า จำเลยเคยถูกลงโทษฐานฆ่าผู้อื่นซึ่งมีการตัดสินหยื่อ เพื่อป้องกันจำเลยน่าจะเป็นฆาตกรในคดีนี้ เป็นต้น

(๓) พยานหลักฐานที่หักล้างข้อกล่าวอ้างของจำเลยถึงการกระทำหรือความประพฤติในส่วนดีของจำเลย

แต่ไม่ห้ามการนำสืบพยานเพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือเพิ่มโทษ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเคยต้องโทษในคดีอาญา และอยู่ในหลักเกณฑ์การบวกโทษหรือการเพิ่มโทษ

จากบทบัญญัติ ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๒ มีข้อพิจารณา ดังนี้

- ความประพฤติดี เป็นเรื่องที่จำเลยนำสืบได้เสมอเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจปล่อยจำเลยหรือเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจรอการลงอาญา

- ความประพฤติชั่วหรือการที่จำเลยเคยประกอบอาชญากรรมในหนหลังนั้น โดยหลักแล้วโจทก์จะนำสืบไม่ได้ เพราะมีอาจางใจลงไปได้เสมอไป ว่าผู้ที่เคยประพฤติชั่วในคราก่อนนั้น จะต้องมาประพฤติชั่วในคราวนี้ซ้ำอีก ทั้งยังถือเป็นเรื่องนอกประเด็นกับเรื่องราวในคดีนี้โดยประเด็นแห่งคดีคือข้อเท็จจริงที่เกิดในคดีนี้ มิใช่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตหนหลัง อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อยกเว้นบางประการที่โจทก์อาจสืบความประพฤติชั่วของจำเลยได้ ถ้าความประพฤติชั่วร้ายดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี เช่น ฟ้องฐานดำรงชีพอยู่ด้วยรายได้จากหญิงโสเภณี ความประพฤติของจำเลยที่เป็นนักเลงคุมช่องยอมเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีนี้ หรือกรณีที่จำเลยนำสืบถึงความประพฤติของตัวจำเลยเอง โดยยกยอความประพฤติอันดีงามของตนขึ้นเป็นประเด็นที่ฝ่ายโจทก์ยอมสามารถสืบหักล้างได้ว่าความจริงแล้วจำเลยหาได้มีบริสุทธิ์ผุดผ่องดังที่จำเลยกล่าวอ้างไม่ หากแต่จำเลยประพฤติชั่วเป็นอาจิจน

- พยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดครั้งก่อน ๆ หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลยต้องห้ามรับฟังเฉพาะเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิดในคดีนี้เท่านั้น แต่ถ้านำสืบเพื่อประกอบการฟ้องเพิ่มโทษหรือฟ้องบวกโทษจำเลยยอมไม่ต้องห้าม เช่น จำเลยถูกพิพากษาจำคุกมาก่อนตาม ป.อาญา มาตรา ๘๒ โจทก์ยอมนำสืบประวัติอาชญากรรมของจำเลยได้

- การห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำผิดในครั้งอื่น ๆ พยานหลักฐานลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีน้อย และส่งผลทำให้เกิดอคติแก่ผู้ตัดสินได้มาก เช่น คดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นคนร้าย แต่โจทก์จะขอสืบว่าจำเลยเคยกระทำผิดในฐานความผิดเดียวกันนี้มาบ่อยครั้ง อาจโน้มน้าวจิตใจศาลให้รู้สึกว่จำเลยเป็นคนชั่วและอาจเป็นคนร้ายในคดีนี้ ทั้งที่ไม่แนเสมอไปว่าจำเลยเป็นคนร้ายในคดีนี้หรือไม่ กฎหมายจึงต้องวางหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานจำพวกนี้ไว้

ตัวอย่างคำพิพากษา

- โจทก์ฟ้องว่ จำเลยมีแบ่งเชื้อข้าวหมากไว้จำหน่ายโดยมิได้รับอนุญาต จำเลยให้การว่าได้ซื้อแบ่งของกลางมาเพื่อทำน้ำกระแ่ซ่าโทแต่ถูกจับเสียก่อน จำเลยหาได้มิไว้เพื่อจำหน่ายไม่ โจทก์แถลงจะขอสืบพยานว่ ก่อนจับจำเลย ๑ วัน จำเลยได้ขายแบ่งเชื้อข้าวหมากมาแล้ว แต่ไม่ใช่ของกลางรายนี้ พิพากษา

ยกฟ้องโดยไม่ให้โจทก์สืบพยานได้ เพราะเป็นการขอสืบนอกประเด็น และแม้จะสืบได้ความจริงตามนั้นก็ลงโทษจำเลยไม่ได้ (ฎ.๗๐๐/๒๔๗๖)

- จะนำประวัติของจำเลยที่ ๒ ที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษมารับฟังเพื่อพิสูจน์ว่า จำเลยกระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายในคดีนี้ไม่ได้ ต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๒ (ฎ.๒๐๖๙/๒๕๕๔)

- คำเบิกความของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาและคำให้การในชั้นสอบสวนว่าจำเลยเคยลักทรัพย์ของผู้เสียหายมาก่อนหน้านี้ ไม่อาจนำมารับฟังให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยว่าเป็นคนร้ายที่ลักทรัพย์ของผู้เสียหายในคดีนี้ เพราะเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย ต้องห้ามมิให้รับฟังตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๒ (ฎ.๔๑๗/๒๕๖๑)

๓) การรับฟังพยานหลักฐานพยานบอกเล่า

พยานประเภทนี้จะมีน้ำหนักน้อย เพราะถูกถ่ายทอดมาจากผู้อื่นอีกทอดหนึ่ง ซึ่งหากข้อเท็จจริงไม่เป็นไปตามที่บอกเล่าพยานนั้นก็ไม่ต้องรับผิดฐานแจ้งความหรือเบิกความเท็จแต่อย่างใด แม้จะมีน้ำหนักน้อยแต่ก็มีใช้จะไร้ค่าไปเสียเลยทีเดียว โดยทั่วไปแล้วศาลจะไม่รับฟังพยานบอกเล่าโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย แต่จะรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่น ๆ

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖/๓

ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลได้นำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอาจเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ห้ามมิให้ศาลรับฟัง เว้นแต่

(๑) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่านั้น น่าเชื่อว่า จะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(๒) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

กรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้าน ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดยางงานระบุนามหรือชนิดและลักษณะของพยานบอกเล่า เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

จากบทบัญญัติดังกล่าว พยานบอกเล่า มีข้อพิจารณา ดังนี้

- พยานบอกเล่า อาจเป็นได้ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ซึ่งมีได้พิจารณาพยานบอกเล่าจากประเภทของพยาน แต่พิจารณาจากการถ่ายทอดข้อเท็จจริงซึ่งประจักษ์พยานอาจถ่ายทอดสู่บุคคล เอกสาร หรือวัตถุก็ได้

- พยานบอกเล่า หมายถึง ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าของประจักษ์พยาน ให้บุคคลอีกคนหนึ่งฟัง หรือเป็นการบอกเล่าของประจักษ์พยานที่บันทึกไว้ในเอกสาร หรือบันทึกไว้ในวัตถุอื่นใด เช่น เทปบันทึกเสียง เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น และมีการนำเอกสารหรือวัตถุนั้นมาอ้างเป็นพยานหลักฐาน

- พยานบอกเล่าที่จะรับฟังได้ จะต้องเข้าข้อยกเว้น ตาม (๑) และ (๒)

ข้อสังเกต

- บุคคลซึ่งเป็นผู้บอกเล่าข้อเท็จจริงให้แก่พยานบอกเล่าอีกทอดหนึ่งนั้น ไม่ต้องสาบานตน ไม่ต้องเบิกความในชั้นศาล และไม่สามารถถูกซักค้านได้ จึงไม่มีหลักประกันใด ๆ ว่าเขาจะพูดความจริงต่อพยานบอกเล่า
- การเล่าเรื่องต่อกันมาหลายทอด อาจทำให้ข้อความที่บอกเล่าเปลี่ยนแปลงคลาดเคลื่อนได้ไม่ว่าจะด้วยจงใจหรือหาไม่ก็ตาม
- พยานบอกเล่าในคดีอาญารับฟังได้ แต่มีน้ำหนักน้อย ต้องรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นจึงจะมีน้ำหนักลงโทษจำเลยได้

ตัวอย่างคำพิพากษา

- คำให้การพยานชั้นสอบสวนเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่จะนำมาประกอบการวินิจฉัยในการรับฟังเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์และการกระทำทั้งหลายได้ไม่มีกฎหมายใดห้ามไว้โดยเด็ดขาด (ฎ.๓๖๒๐/๒๕๒๔, ฎ.๓๘๒๕/๒๕๒๔)
- แม้คำให้การชั้นสอบสวนของผู้เสียหายจะเป็นพยานบอกเล่า แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามรับฟังเสียเลย การที่จะรับฟังพยานบอกเล่าได้หรือไม่ ย่อมสุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยรับฟังได้ในฐานะพยานประกอบหลักฐานอื่นของโจทก์ (ฎ.๔๙๗๙/๒๕๔๑)
- คำให้การชั้นสอบสวนของจำเลย แม้จะเป็นพยานบอกเล่า แต่ถ้าพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการถูกต้องครบถ้วนตามขั้นตอนการสอบสวนผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๑, ๑๓๔/๒, ๑๓๔/๓ และ ๑๓๔/๔ คำให้การนั้นน่าจะรับฟังได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคสอง

๗. การใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อลงโทษจำเลยในคดีอาญา

๑) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗

ตามหลักเกณฑ์กฎหมาย ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗ ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

หลักทั่วไปในการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น หากเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นและได้มาโดยชอบ เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยแล้ว ศาลจะรับฟังทั้งสิ้น พนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนและรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนได้ หลักเบื้องต้นในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา ผู้วินิจฉัยในคดีอาญาจะต้องนำพยานที่รับฟังได้มาชั่งน้ำหนักพยานอีกชั้นตอนหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นว่าพยานที่รับฟังได้เหล่านั้นเมื่อรวมกันแล้ว มีน้ำหนักเพียงพอที่จะให้เชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ในคดีอาญาศาลจะไม่นำพยานหลักฐานของจำเลยมาชั่งน้ำหนัก เนื่องจากภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยตกอยู่ที่โจทก์ หากจำเลยไม่ โดยโจทก์ต้องนำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ได้ดังฟ้องโดยปราศจากข้อสงสัย จึงเป็นเรื่องที่ทางศาลจะทำการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์ให้ปราศจากความสงสัยเท่านั้น ไม่ต้องนำพยานของจำเลยมาชั่งน้ำหนักก็ได้ หลักเกณฑ์การรับฟังพยานในคดีอาญาในทางกฎหมายไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การรับฟังพยานในคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ จึงต้องถือว่าการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาเป็นไปอย่างกว้างขวาง หากไม่มีกฎหมายใดห้ามศาลรับฟังพยานชนิดใดแล้วศาลย่อมมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้อย่างเต็มที่ พยานหลักฐานที่ศาลรับฟังนั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด เพื่อที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ชัดเจนหรือมีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ยิ่งกว่า

พยานหลักฐานอื่น และยังมีพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีหรือพยานเหตุผล ซึ่งไม่ได้พิสูจน์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นโดยตรง หากแต่เป็นพยานหลักฐานที่สามารถทำให้ศาลวินิจฉัยได้ว่าข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบพิสูจน์กันนั้นมีอยู่จริง ซึ่งเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่บ่งชี้ว่าข้อเท็จจริงในประเด็นโดยตรงนั้นเกิดขึ้นแล้ว

๒) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานพยานบอกเล่าตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗/๑

การรับฟังพยานบอกเล่าจะรับฟังโดยลำพังไม่ได้แต่ต้องรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่น

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗/๑ ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบอื่นตามวรรคหนึ่ง หมายถึงพยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

- คำพยานชั้นไต่สวนซึ่งไม่ได้ตัวมาเบิกความในศาลนั้น จะฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะจำเลยไม่มีโอกาสซักค้าน (ฎ.๖๘๘/๒๕๖๙)

- ผู้ตายเขียนจดหมายถึงบิดามารดาและสามี เล่าเหตุการณ์ที่ตนถูกกักขังและประสบเหตุให้ฟัง จดหมายนั้นเป็นพยานบอกเล่า ศาลจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ (ฎ.๔๘๔/๒๕๓๓)

๘. พยานหลักฐานที่ศาลไม่รับฟัง

เป็นไปตามหลักเกณฑ์กฎหมาย ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๖ ได้แก่ พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลที่เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น ศาลไม่สามารถรับฟังลงโทษจำเลยได้ พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ เช่น พนันงานสอบสวนบังคับให้ผู้ต้องหาสารภาพ, ให้ลงลายมือชื่อในกระดาษเปล่า แล้วไปพิมพ์คำให้การผู้ต้องหาในภายหลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีพยานหลักฐานที่กฎหมายได้บัญญัติห้ามมิให้รับฟังไว้เป็นการเฉพาะ เช่น คำรับสารภาพในชั้นจับกุมหรือในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ ว่าตนกระทำความผิด ไม่สามารถรับฟังได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ วรรคท้าย แม้จะแจ้งสิทธิตามกฎหมายแล้วก่อนให้การรับสารภาพก็ตามบทบัญญัติพยานหลักฐานบทนี้ตัดเด็ดขาด แต่เป็นบทตัดพยานอย่างแคบ กล่าวคือ ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเฉพาะถ้อยคำที่เป็นคำรับสารภาพว่าตนได้กระทำความผิดเท่านั้น และจะนำมาตรา ๒๒๖/๑ มาใช้ไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปตาม มาตรา ๒๒๖/๑ หากถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้ไว้แก่เจ้าพนักงานในชั้นจับกุมเป็นถ้อยคำอื่น เช่น ให้การปฏิเสธว่าตนไม่ได้กระทำความผิดหรือยอมรับว่าอยู่ในที่เกิดเหตุแต่ไม่ได้กระทำความผิด หรือให้การว่าได้กระทำโดยขาดเจตนา หรือกระทำโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิด หรือให้การว่าหลังจากเกิดเหตุได้นำอาวุธไปซุกซ่อนไว้ในสถานที่แห่งใด เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นถ้อยคำอื่น ซึ่งจะรับฟังได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามมาตรา ๘๓ วรรคสองและมาตรา ๘๔ วรรคหนึ่งแล้ว

ถ้อยคำอื่น ๆ หากมิได้แจ้งสิทธิให้ถูกต้อง ห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับเท่านั้น แต่มิได้ห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้อื่น เช่น คำให้การขัดทอดถือเป็นถ้อยคำอื่นที่มีใช้พยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับ เป็นต้น ส่วนจะรับฟังได้มากน้อยเพียงใดจะต้องไปพิจารณาที่ตัวบท มาตรา ๒๒๗/๑ ต่อไป

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

- การล่อซื้อไม่ใช่เพื่อจับกุมคนที่มีเจตนากระทำความผิดอยู่ก่อนแล้ว แต่ไปล่อซื้อหรือชักจูงใจคนบริสุทธิ์ให้กระทำความผิดอาญา โดยผู้นั้นไม่มีเจตนากระทำความผิดมาก่อน ย่อมเป็นพยานหลักฐานที่เกิดโดยมิชอบรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ตามมาตรา ๒๒๖ (ฎ.๔๓๐/๒๕๕๓)
- พยานหลักฐานที่เกิดจากการหลอกลวง ต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนรู้อยู่แล้วว่าคดีนั้น ไม่มีพยานหลักฐานเอาผิดแก่ผู้ต้องหา แต่หลอกลวงว่ามีพยานหลักฐานเอาผิดได้ ผู้ต้องหาจึงยอมให้การรับสารภาพ ดังนั้นคำรับเกิดจากการล่อลวง ต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๖ (ฎ.๕๔๘/๒๕๔๔, ฎ.๕๔๒-๕๔๓/๒๕๖๐)
- พยานหลักฐานที่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญว่าจะให้พยานออกจากราชการโดยได้รับบำนาญและจะไม่จับกุมดำเนินคดี รับฟังไม่ได้ตามมาตรา ๒๒๖ (ฎ.๑๗๕๘/๒๕๒๓)
- หากจำเลยไม่ให้การรับสารภาพ จะจับกุมภริยาและคนในบ้านให้หมด จำเลยจึงรับสารภาพ คำรับสารภาพรับฟังไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๖ (ฎ.๔๗๓/๒๕๓๙)
- พนักงานสอบสวนแนะนำจำเลยว่า ถ้ารับเสียจะได้รับความกรุณาจากศาลเพราะเรื่องนี้มีหลักฐานเป็นการทำให้จำเลยหลงเชื่อมิใช่คำรับโดยสุจริต (ฎ.๒๑๘/๒๕๗๕)
- บอกแก่จำเลยว่า รับเสียดี ๆ จะกันไว้เป็นพยาน เป็นการให้สัญญา (ฎ.๑๐๓๙/๒๕๘๒)
- ก่อนจับกุม พนักงานสอบสวนได้เรียกจำเลยมาสอบสวนในฐานะพยานและทำบันทึกคำให้การไว้ซึ่งตามบันทึกคำให้การดังกล่าวก็ระบุว่า เป็นคำให้การของจำเลยในฐานะเป็นพยาน มิใช่ในฐานะผู้ต้องหา ไม่มีข้อความที่แสดงว่าได้บอกให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันในการพิจารณาได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ (ปัจจุบันมาตรา ๑๓๔/๔) บัญญัติไว้เช่นนี้ จะถือว่าเป็นบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาไม่ได้ เมื่อโจทก์ไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมให้ฟังว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง ลำพังบันทึกคำให้การชั้นสอบสวนของจำเลยซึ่งให้การไว้ในฐานะพยาน มิใช่ในฐานะผู้ต้องหายังฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ (ฎ.๑๕๘๑/๒๕๓๑)

ข้อสังเกต

- กรณีตามตัวอย่างคำพิพากษาดังต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย
- หากเป็นพยานหลักฐานที่ได้จากการล่อซื้อ ล่อจับ และล่อให้กระทำความผิด การใช้สายลับไปล่อซื้อสิ่งของที่ผิดกฎหมายจากผู้ที่มีไว้เพื่อจำหน่ายอยู่แล้ว ไม่เป็นการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ แต่เป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดที่ผู้นั้นมีเจตนากระทำความผิดอยู่ก่อนแล้ว ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และไม่ต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเพราะมิได้ล่อหรือชักจูงใจให้จำเลยกระทำความผิดอาญาที่จำเลยไม่ได้กระทำความผิดมาก่อน (ฎ.๘๐๘๗/๒๕๕๓, ๕๙/๒๕๕๒) และเป็นการกระทำเท่าที่จำเป็นและสมควรในการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดของจำเลย (ฎ.๔๔๑๗/๒๕๕๘)
 - แต่ถ้าพนักงานสอบสวนเข้าใจคลาดเคลื่อนโดยไม่รู้ว่าเป็นความจริง ไม่เป็นการหลอกลวงหรือจูงใจให้จำเลยรับสารภาพ ตามมาตรา ๑๓๕ ไม่ต้องห้ามรับฟังตามมาตรา ๒๒๖ (ฎ.๙๒๔/๒๕๕๔)
 - การที่จำเลยลงชื่อในแผนที่เกิดเหตุ เพราะพนักงานสอบสวนบอกว่าลงชื่อแล้วกลับบ้านได้ ไม่ได้หมายความว่า จำเลยถูกบังคับหรือหลอกลวง แต่เป็นการสมัครใจเอง (ฎ.๑๖๔๔/๒๕๓๑) แต่ถ้าพนักงานสอบสวนพูดโดยแสดงอาการกิริยาทำทางประกอบ ทำให้ผู้ต้องหาเชื่อว่าพนักงานสอบสวนข่มขู่ให้ลงลายมือชื่อ หากไม่ยอมปฏิบัติตาม จะต้องถูกหน่วงเหนี่ยวต่อไป ไม่สามารถกลับบ้านได้ตามความประสงค์ของผู้ต้องหา จนกว่าผู้ต้องหายอมลงลายมือชื่อในแผนที่เกิดเหตุ โดยผู้ต้องหาเห็นว่าแผนที่ดังกล่าวไม่ถูกต้องและได้ทักท้วงพนักงานสอบสวนแล้วว่าแผนที่ที่พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นมานั้นไม่ตรงกับความเป็นจริง

แต่พนักงานสอบสวนก็ยืนยันให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อ โดยกล่าวว่า “ลงชื่อแล้วกลับบ้านได้” น่าจะถือว่าเป็นการกระทำโดยขู่ขู่หรือโดยมิชอบประการอื่น และทำให้ศาลอาจไม่รับฟังแผนที่เกิดเหตุดังกล่าวได้

๙. พยานหลักฐานที่ศาลรับฟังโดยมีเงื่อนไข

เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ เช่น พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น และไม่มีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น, ข้อความที่ได้จากการดักฟังโทรศัพท์โดยเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการดักฟังโทรศัพท์, การใช้กำลังบังคับตรวจเลือดโดยฝ่าฝืนต่อความสมัครใจของผู้รับการตรวจ และไม่มีเหตุตามกฎหมายให้เจ้าพนักงานทำเช่นนั้นได้ เป็นต้น พยานหลักฐานเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาจากการตรวจค้นก็ดี ข้อความที่สื่อสารกันทางโทรศัพท์ก็ดี หรือโลหิตที่จัดเก็บได้ก็ดี ล้วนเป็นพยานหลักฐานซึ่งได้เกิดขึ้นและมีอยู่โดยชอบแล้ว มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ เพียงแต่วิธีการในการได้มานั้นมิชอบด้วยกฎหมาย โดยทั่วไปแล้วศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านี้ เว้นแต่ จะมีเหตุจำเป็นตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ทำให้ศาลอนุโลมรับฟังพยานหลักฐานนั้น

- ศาลไทยแบ่งแยกการรับฟังพยานหลักฐานออกเป็น ๒ กรณี คือระหว่าง “เกิดขึ้น” กับ “ได้มา” โดยมิชอบ โดยห้ามมิให้รับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบเท่านั้น (ฎ.๖๓๙๑/๒๕๔๗, ฎ.๖๔๗๕/๒๕๔๗, ฎ.๕๑๔๔/๒๕๔๘)

จะเห็นได้ว่า การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ ให้อำนาจในการเข้าถึงพยานหลักฐาน ให้อำนาจในการยึดสิ่งของหรือของกลางในคดีอาญา เมื่อเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่แล้วโดยชอบ แม้ว่า จะได้พยานหลักฐานมาโดยมิชอบ กฎหมายก็ยังให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังได้ภายใต้เงื่อนไขกฎหมาย พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องในคดีอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย เพศ เกี่ยวกับทรัพย์สิน และคดีอื่นๆ ซึ่งอาชญากรทั้งร่องรอยหลักฐานไว้ในที่เกิดเหตุ พนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้องดำเนินการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพื่อเก็บร่องรอยหลักฐานตรวจพิสูจน์ หาพยานหลักฐานเชื่อมโยงถึงตัวผู้กระทำความผิดให้ได้มากที่สุด การรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะโดยทั่วไปแล้วพยานหลักฐานส่วนใหญ่จะอยู่ในที่เกิดเหตุ และถ้าหากพนักงานสอบสวนละเลยไม่ให้ความสำคัญกับสถานที่เกิดเหตุแล้ว เมื่อเวลาล่วงเลยไป พนักงานสอบสวนก็จะไม่สามารถหวนกลับไปจัดเก็บพยานหลักฐานเหล่านั้นได้อีก เพราะอาจจะได้สูญหาย ถูกทำลาย หรือได้เสื่อมค่าไปแล้ว ทั้งความน่าเชื่อถือในตัวพยานหลักฐานนั้นก็ลดน้อยลงไปด้วย

๑๐. การรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ

การเข้าพื้นที่เกิดเหตุเพื่อเก็บพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้ช่วยหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานให้กับพนักงานสอบสวน จะต้องมีความรู้หรือมีเครื่องมือในการเก็บร่องรอยหลักฐานและต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อมิให้พยานหลักฐานถูกทำลายหรือมีการปนเปื้อน พยานหลักฐานบางอย่างอาจเสื่อมสลายไปตามธรรมชาติ เช่น รอยนิ้วมือแฝงหรือรอยเท้าของผู้ต้องสงสัยในที่เกิดเหตุ เมื่อถูกความร้อนจากแสงแดดหรือถูกชะล้างโดยน้ำฝน จึงต้องเร่งดำเนินการจัดเก็บโดยเร็ว เป็นต้น การที่จะทำให้พยานหลักฐานนั้นอยู่ในสภาพเดิมจะต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าพนักงานตำรวจที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุเป็นคนแรกและดูแลรักษาสถานที่เกิดเหตุเพื่อมิให้ผู้ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปทำลายร่องรอยหลักฐานในที่เกิดเหตุก่อนที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเข้าตรวจเก็บพยานหลักฐานดังกล่าวและพยานหลักฐานบางอย่างต้องนำไปตรวจวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ในห้องปฏิบัติการต่อไป

ขั้นตอนพื้นฐานการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เป็นสถานที่ที่คนร้ายกระทำความผิด ในการกระทำความผิด คนร้ายมักจะทิ้งร่องรอยต่าง ๆ ไว้ในที่เกิดเหตุเสมอ ที่เกิดเหตุจึงนับว่าเป็นคลังสมบัติแห่งหลักฐาน เมื่อได้รับแจ้งเหตุแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องมั่นใจว่าได้มีการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในพื้นที่รับเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุเพื่อปิดกั้นบริเวณสถานที่เกิดเหตุ โดยในการปิดกั้นนั้นจะต้องครอบคลุมบริเวณที่น่าเชื่อว่าจะมีพยานหลักฐานอยู่ ตลอดจนเส้นทางเข้าออกและเส้นทางหลบหนีของผู้กระทำความผิด และจะต้องมีให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปทำลายร่องรอยหลักฐานและสภาพที่เกิดเหตุ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุจะต้องบันทึกสภาพ รายละเอียดของสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนบุคคลและสิ่งของที่น่าสงสัยหรือผิดปกติไว้ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด เมื่อพนักงานสอบสวนเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ ในบางคดีอาจจะต้องประสานความร่วมมือกับฝ่ายพิสูจน์หลักฐานเพื่อให้ร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และจัดเก็บพยานหลักฐานให้เป็นไปตามขั้นตอนวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้พยานหลักฐานนั้นเสียหาย สำหรับขั้นตอนการจัดเก็บพยานหลักฐาน มีหลักคิดดังต่อไปนี้

- (๑) ต้องเก็บวัตถุพยานโดยผู้มีอำนาจ
- (๒) ต้องเก็บและบรรจุหีบห่อโดยถูกวิธี
- (๓) ขนส่งอย่างเหมาะสม
- (๔) ช่วงการครอบครองวัตถุพยานไม่ขาดช่วงการครอบครอง
- (๕) ตรวจพิสูจน์ตามมาตรฐานการตรวจพิสูจน์ และเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

ทั้งนี้ ประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๒ บทที่ ๒ ได้กำหนดลักษณะและวิธีการในการตรวจที่เกิดเหตุไว้ ซึ่งในข้อ ๑๐.๑ เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้พนักงานสอบสวนทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเองแล้วแต่คดีสำคัญ ซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่ามียุทธภัณฑ์ซึ่งต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาการและจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานก็ให้พนักงานสอบสวนแจ้งกองพิสูจน์หลักฐาน เพื่อจัดเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานไปทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และถ่ายรูปพร้อมกับพนักงานสอบสวนในคดีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) คดีความผิดต่อชีวิต
- (๒) คดีฆ่าตัวตาย แต่มีพฤติการณ์อันน่าสงสัยว่าอาจถูกผู้อื่นฆ่าตาย
- (๓) คดีความผิดฐานลักทรัพย์ และมีร่องรอยในสถานที่เกิดเหตุ
- (๔) คดีความผิดฐานชิงทรัพย์และมีคนตาย
- (๕) คดีความผิดฐานปล้นทรัพย์
- (๖) คดีวางเพลิง หรือเพลิงไหม้โดยไม่ทราบสาเหตุ
- (๗) คดีอุบัติเหตุรถชนแล้วคนขับขับรถหลบหนี หรือ รถชนมีคนที่เสียชีวิต
- (๘) คดีสำคัญอื่น ๆ ที่มีร่องรอยหรือหลักฐานในที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนพื้นฐานการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเป็นกระบวนการทำงาน (ซึ่งเป็นที่ยอมรับตามหลักสากล) โดยมีการแบ่งขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุออกเป็น ๑๒ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมความพร้อม (Preparation)

เป็นขั้นตอนการประเมินสภาพ ลักษณะ ตำแหน่งที่ตั้ง ของวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุและวางแผนการแบ่งหน้าที่เพื่อเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุโดยต้องมีการกำหนดและชี้แจงหน้าที่การปฏิบัติของแต่ละคนให้ชัดเจนและเข้าใจตรงกันเสียก่อน นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนการสนับสนุนต่าง ๆ ในการเข้าไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ หากเกิดภาวะฉุกเฉินหรือต้องการความช่วยเหลือฝ่ายสนับสนุนจะต้องให้การสนับสนุนได้ทันเวลาที่ อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยของผู้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

การติดต่อสื่อสาร แสงสว่าง สถานที่บัญชาการและจุดพักระหว่างปฏิบัติงาน อาหาร อุปกรณ์ปฐมพยาบาล ตลอดจนเครื่องมือพิเศษอื่น ๆ

ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมยังหมายความรวมถึงการเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ ตั้งแต่ก่อนที่เหตุ จะเกิด เป็นความพร้อมปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่เกิดเหตุจะต้องมีความรู้โดยผ่านการอบรม มีความพร้อมทั้งทางด้าน ร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรมและจริยธรรมยึดประโยชน์ของสังคมและประชาชนเป็นหลัก สามารถติดต่อ สื่อสารกับผู้ชำนาญการในการตรวจเก็บวัตถุพยาน ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุในบางครั้งอาจใช้เวลานาน จะต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับการจัดเตรียมกำลังพล สามารถพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยไม่ขาดช่วง

๒. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา มีการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง สามารถ ใช้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตลอดเวลา เมื่อเกิดเหตุแล้วสามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที โดยไม่มีอุปสรรคขัดข้อง วัสดุอุปกรณ์พื้นฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ มีดังนี้

๒.๑ กระเป๋ابรรจุอุปกรณ์ตรวจเก็บวัตถุพยาน ประกอบด้วย

๒.๑.๑ ชุดตรวจหาร่องรอยนิ้วมือแฝง ประกอบด้วย แปรงปัดหาลายนิ้วมือแฝง ผงฝุ่นเคมีหาลายนิ้วมือแฝง เทปการลอกลายนิ้วมือ แผ่นกระดาษเก็บลายนิ้วมือ เป็นต้น

๒.๑.๒ ภาชนะเก็บวัตถุพยานที่ต้องนำกลับไปตรวจหาร่องรอยลายนิ้วมือแฝง ประกอบด้วย ถุงกระดาษหรือถุงพลาสติก สีขนาดต่าง ๆ ของกระดาษ พร้อมก้านไม้พันสำลีเก็บเขม่าปื้นและน้ำยา เก็บข้อมูลอื่น เป็นต้น

๒.๑.๓ ชุดตรวจเก็บวัตถุพยานทางชีววิทยา เคมี และสารพันธุกรรมดีเอ็นเอ (DNA) ประกอบไปด้วย ถุงกระดาษหรือถุงพลาสติก สีขนาดต่าง ๆ ของกระดาษ สำหรับบรรจุก้านไม้พันสำลี สำหรับเช็ดคราบดีเอ็นเอและน้ำกลั่นเก็บดีเอ็นเอ และต้องมีบันทึกยินยอมกรณีจำเป็นต้องเก็บดีเอ็นเอ เป็นต้น

๒.๒ ชุดอุปกรณ์ถ่ายภาพ (Photography kit)

๒.๒.๑ กล้องถ่ายภาพ

๒.๒.๒ หน่วยบันทึกความจำของกล้องส่อง

๒.๒.๓ เลนส์ชนิดต่าง ๆ

๒.๒.๔ แบตเตอรี่ที่ใช้กับกล้องและไฟแฟลชอิเล็กทรอนิกส์

๒.๒.๕ ไฟอิเล็กทรอนิกส์

๒.๒.๖ ป้ายหมายเลข เพื่อวางแสดงตำแหน่งที่ถ่ายภาพหรือแสดงการเรียงลำดับของการถ่ายภาพ

๒.๒.๗ ปากกาเคมี ใช้ระบุ หรือถุงเก็บวัตถุพยาน

๒.๒.๘ ตลับเมตรใช้ในการวัดขนาดพื้นที่บริเวณที่เกิดเหตุและไม้บรรทัดที่มีสเกลใช้ถ่ายภาพ

๒.๓ อุปกรณ์อื่น

๒.๓.๑ อุปกรณ์หล่อรอยเท้า รอยยางรถยนต์

๒.๓.๒ ถุงเก็บวัตถุพยานขนาดต่าง ๆ

๒.๓.๓ เทปปิดผนึก หีบห่อวัตถุพยานหลังจากทำการบรรจุแล้ว

๒.๓.๔ ชุดหรืออุปกรณ์ป้องกันการปนเปื้อนและอันตรายของผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุ

๒.๓.๕ ไฟฉายขนาดต่าง ๆ พร้อมแบตเตอรี่ที่สามารถใช้ได้ในระยะเวลานาน

๒.๓.๖ ภาชนะที่สามารถใส่น้ำเพื่อใช้เก็บวัตถุพยานที่พบในน้ำ เช่น ปิ่นที่ถูกทิ้งในน้ำ ป้องกันสนิมหรือการกัดกร่อนเพิ่ม

ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการเมื่อถึงสถานที่เกิดเหตุ (Approach of Scene)

เจ้าหน้าที่ตรวจสถานที่เกิดเหตุ เมื่อเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุไม่ควรเร่งรีบในการเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุในทันที ควรมีการวางแผนปฏิบัติงาน โดยวางกรอบแนวทางการตรวจที่เกิดเหตุ เมื่อมาถึงวางแผนการบันทึกอย่างชัดเจนและให้พิจารณาโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ตรวจเป็นสำคัญ

บุคคลที่เดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุเป็นคนแรกมักจะไม่ใช่พนักงานสอบสวน หากแต่จะเป็นเจ้าหน้าที่สายตรวจ (responding police officer) หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน อาสาสมัคร หรือประชาชนทั่วไป เมื่อพนักงานสอบสวนมาถึงที่เกิดเหตุจึงควรสอบถามและจดชื่อบุคคลเหล่านี้ไว้เป็นลำดับแรก เพราะบุคคลเหล่านี้อาจรู้เห็นเหตุการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อคดี

พนักงานสอบสวนจะต้องวางแผนจัดการและประสานการทำงานในสถานที่เกิดเหตุ จัดทรัพยากรให้เหมาะสมกับคดีอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยปฏิบัติดังนี้

๑. ปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุด้วยแถบกันสถานที่เกิดเหตุ (POLICELINE) หากมีปิดกั้นอยู่ก่อนแล้ว ให้พิจารณาความเหมาะสมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปิดกั้นนั้น อาจพิจารณาขยายบริเวณการปิดกั้นที่เกิดเหตุให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์กรณี โดยให้ครอบคลุมบริเวณที่น่าเชื่อว่าจะมีพยานหลักฐานอยู่ตลอดจนเส้นทางหลบหนีหรือเส้นทางเข้าออกสถานที่เกิดเหตุของผู้กระทำผิด นอกจากนี้ อาจพิจารณาลดการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุก็ได้ หากพบว่าการปิดสถานที่เกิดเหตุที่กว้างขวางเกินไป และส่งผลทำให้เกิดการจัดการจราจรในบริเวณที่เกิดเหตุเกิดติดขัด เป็นต้น

๒. ตั้งประเด็นคำถามว่า มีอะไรเกิดขึ้นในที่เกิดเหตุ ความรุนแรงของเหตุการณ์ในสถานที่เกิดเหตุมีมากน้อยเพียงใด

๓. พิจารณาวามีความจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษหรือความช่วยเหลือทางการแพทย์เพิ่มเติมหรือไม่

๔. พิจารณาวามีอันตรายแฝงในบริเวณสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ หากมีอันตรายให้พิจารณาหาวิธีป้องกันทั้งตัวเองและสมาชิกผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุ อาจต้องพิจารณาขอความช่วยเหลือจากหน่วยอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่เก็บกู้วัตถุระเบิด ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรก่อสร้าง เจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมการควบคุมมลพิษ การไฟฟ้า เป็นต้น

๕. พิจารณาวาสถานที่เกิดเหตุอยู่ในอาคารหรือภายนอกอาคาร ขั้นตอนการปฏิบัติงานอาจแตกต่างกันออกไป พิจารณาวาสถานที่เกิดเหตุอยู่ในที่รกร้างหรือไม่ ประเมินว่ามีทรัพยากรอะไรที่สามารถนำมาใช้ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

๖. พิจารณาวาต้องมีการแจ้งให้ผู้ใดทราบเพิ่มเติมหรือไม่ เช่น ผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๗. พิจารณาวาการตรวจสถานที่เกิดเหตุต้องมีการใช้อุปกรณ์พิเศษเพิ่มหรือไม่ เพื่อจะได้ประสานงานได้ทันทั่วถึง

๘. พิจารณาวาสภาพอากาศเป็นอย่างไร เพื่อหาวิธีป้องกันหรือบรรเทาไม่ให้เกิดสภาพอากาศทำลายวัตถุพยานได้

๙. พิจารณาลักษณะการกระทำผิด ลักษณะคดี เพื่อร่วมกับเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานในการวางแผนตรวจสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ ๓ การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ (Protection of scene or Secure the scene)

การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ เริ่มจากการประเมินข้อมูลจากบุคคลที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุก่อนหน้านี้ เพื่อให้รู้สภาพสถานที่เกิดเหตุนำมาประเมินขอบเขตสถานที่เกิดเหตุ โดยปกติแล้วคำจำกัดความของสถานที่เกิดเหตุ หมายถึง “สถานที่ที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นและสามารถหาวัตถุพยานได้”

โดยหมายความรวมถึงเส้นทางเข้าออกและเส้นทางหลบหนีของผู้กระทำผิด ทำให้ขอบเขตสถานที่เกิดเหตุ อาจมีมากกว่าหนึ่งบริเวณ อาจมีเส้นทางของแต่ละบริเวณเชื่อมโยงกัน และในเส้นทางนั้นมีวัตถุพยานปรากฏ อยู่ด้วย จึงนับว่าเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนโดยแท้ที่จะกั้นบริเวณที่เกิดเหตุให้กว้างหรือแคบ ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงพยานหลักฐานเป็นหลัก และหากพนักงานสอบสวนตรวจพบวัตถุพยาน นอกแนวบริเวณที่กั้นไว้เป็นสถานที่เกิดเหตุ พนักงานสอบสวนสามารถพิจารณาขยายขอบเขต สถานที่เกิดเหตุได้

วิธีการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ

๑. ใช้อุปกรณ์ปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ (POLICELINE) หรืออุปกรณ์อื่นในการปิดล้อมบริเวณที่เกิดเหตุ กำหนดวงล้อมสถานที่เกิดเหตุ และจัดการต่าง ๆ โดยรอบสถานที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีใหญ่ หรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ จะต้องมีการจัดการเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ เช่น การจัดการจราจร การกั้นพื้นที่สำหรับผู้สื่อข่าว การตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า กั้นพื้นที่สำหรับประชาชนที่มาดูที่เกิดเหตุ เป็นต้น

๑.๑ หากสถานที่เกิดเหตุอยู่ภายในอาคารบ้านเรือนหรือภายในห้อง อาจทำการรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยปิดล็อกประตูและหรือใช้แถบกันสถานที่เกิดเหตุขึ้น และมอบหมายให้สายตรวจเฝ้าสถานที่เกิดเหตุ ไว้ตลอดเวลา ถ้าหากที่เกิดเหตุมีความสำคัญมาก

๑.๒ กรณีสถานที่เกิดเหตุอยู่นอกอาคาร เช่น บนถนน ซอย ลานจอดรถยนต์ ท่งหญ้า สนามหญ้า เป็นต้น ให้ปิดกั้นพื้นที่บริเวณสถานที่เกิดเหตุโดยใช้แถบกันซึ่งมีคำว่า “ห้ามเข้าสถานที่เกิดเหตุ” หรือข้อความอื่นที่มีความหมายเดียวกันบนแถบกันเป็นระยะ โดยให้มีพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง เนื่องจากวัตถุพยานบางอย่างโดยลักษณะแห่งคดีแล้วอาจอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุ เช่น รอยยางรถยนต์ของผู้กระทำผิด ซึ่งอาจใช้เชื่อมโยงเส้นทางเข้าออกของยานพาหนะของผู้กระทำผิด อาจอยู่ห่างจากสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น จึงควรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลโดยรอบ ตลอดจนตรวจตรายานพาหนะที่จะเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุด้วย หากเป็นไปได้ควรกำหนดบริเวณที่จอดรถให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันการทำลายวัตถุพยานบริเวณทางที่เกิดเหตุ

๒. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลบริเวณโดยรอบสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวมีหน้าที่ จดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลและยานพาหนะที่ผ่านเข้าออกบริเวณสถานที่เกิดเหตุ โดยจะต้อง มีวันเวลากำกับด้วยเสมอ และถ้าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าบุคคลหรือยานพาหนะมีลักษณะเป็นพริฐ ให้บันทึกไว้ด้วย

๓. ป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง เช่น ประชาชนหรือสื่อมวลชนเข้าไปในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ

๔. การมีผู้บังคับบัญชาหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าไปภายในบริเวณสถานที่เกิดเหตุต้องมีการบันทึก ชื่อบุคคลที่อาจเข้าออกจากสถานที่เกิดเหตุ และกำหนดเส้นทางเข้า-ออก และเส้นทางเคลื่อนที่ภายในบริเวณ สถานที่เกิดเหตุให้ชัดเจน เพื่อป้องกันบริเวณสถานที่เกิดเหตุถูกทำลายโดยการปนเปื้อน เช่น การปนเปื้อน จากรองเท้าหรือรอยเท้าโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นต้น

๕. ผู้ที่จะเข้า-ออกบริเวณสถานที่เกิดเหตุต้องมีการสวมถุงคลุมเท้าและถุงมือ เพื่อป้องกันบริเวณ สถานที่เกิดเหตุมิให้ถูกปนเปื้อน ถึงแม้ว่าจะมีการป้องกันการปนเปื้อนในเบื้องต้นแล้วก็ตาม จะต้องพยายาม มิให้มีสิ่งแปลกปลอมอื่นเข้าไปปนเปื้อนเพิ่มอีก การจับต้องสิ่งของต่าง ๆ ในบริเวณที่เกิดเหตุก็ต้องกระทำ ด้วยความระมัดระวัง โดยตระหนักอยู่เสมอว่าถุงคลุมเท้าและถุงมือที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้น แม้จะป้องกัน ไม่ให้เกิดการปนเปื้อนรอยลายนิ้วมือและรอยเท้าหรือรอยรองเท้าได้ แต่ก็อาจจะไปทำลายร่องรอย ลายนิ้วมือและรอยเท้าหรือรอยรองเท้าของผู้กระทำผิด หากไปโดนหรือขีดเข้ากับบริเวณที่มีพยานหลักฐานอยู่ โดยไม่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเมื่อออกจากบริเวณสถานที่เกิดเหตุแล้ว หากเป็นไปได้ถ้าต้องการ

จะกลับเข้าไปอีก ควรมีการเปลี่ยนถุงมือและถุงคลุมเท้าทุกครั้งโดยใช้เส้นทางเดิมที่กำหนดไว้ในการเข้าบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้สถานที่เกิดเหตุถูกรบกวนน้อยที่สุด

๖. กรณีตรวจพบอาวุธในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เช่น อาวุธปืน อาวุธมีด เป็นต้น ไม่ควรจับต้องโดยตรง ควรใช้วัสดุที่เหมาะสม เช่น ในการเคลื่อนย้ายอาวุธปืน ควรใช้เชือกคล้องเข้าไปในโครงโกป็น เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่มีลายนิ้วมือแฝงของคนร้ายปรากฏอยู่ เป็นต้น โดยมีหลักคิดว่าการจับหรือต้องของกลางจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานที่ต้องการใช้ตรวจพิสูจน์

๗. กรณีพบอาวุธอยู่ในน้ำ การเก็บควรเก็บไว้ในสภาพที่มีน้ำ โดยใช้ถุงจากแหล่งเดียวกันที่พบอาวุธตกอยู่ เพื่อรักษาให้สภาพอาวุธอยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด และให้รีบนำกลับไปตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการโดยเร็วเพื่อป้องกันการเกิดสนิมทำลายวัตถุพยาน

๘. กรณีพบวัตถุพยานอยู่ภายนอกอาคารและสภาพอากาศขณะนั้น อาจส่งผลต่อวัตถุพยาน เช่น บริเวณสถานที่เกิดเหตุอาจมีฝนตก ให้รีบดำเนินการกับวัตถุพยานนั้นเป็นลำดับแรก โดยถ่ายภาพบันทึกตำแหน่งและทำการตรวจเก็บวัตถุพยานนั้นก่อน

๙. กรณีการแถลงข่าวให้พิจารณากำหนดสถานที่ เพื่อไม่ให้เป็นการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และอาจทำให้สถานที่เกิดเหตุได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตาม ผู้ใดจะเป็นผู้แถลงข่าว หรือสามารถให้ข้อมูลแก่สื่อมวลชนได้มากน้อยเพียงใดนั้นจะต้องไปดูระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ การตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น (Initiate Preliminary Survey)

ในขั้นตอนนี้เป็นการที่พนักงานสอบสวนเริ่มทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุ โดยกำหนดรูปแบบวิธีการการตรวจสถานที่เกิดเหตุให้เหมาะสมกับสภาพสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงการบันทึกสภาพทั่ว ๆ ไป เริ่มจากการสำรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น โดยมุ่งเน้นที่วัตถุพยานที่เสียหายได้ง่ายก่อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เสียหายง่าย เช่น บริเวณประตูหน้าต่างที่ถูกผู้กระทำความผิดฉกฉวยและบริเวณที่มีการรื้อค้น อาจมีการบรอนลายนิ้วมือ ฝ่ามือ รอยลายเท้าแฝงและสารพันธุกรรม (DNA) การตรวจอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเข้าร่วมตรวจสถานที่เกิดเหตุ

- คดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ วัตถุพยานที่เสียหายง่าย เช่น บริเวณที่พบศพและรอบ ๆ ศพ อาจมีการพบคราบโลหิต เส้นผม เส้นขน เสื้อผ้าที่เปื้อนคราบโลหิตของผู้กระทำความผิดซึ่งสามารถนำมาหาสารพันธุกรรม (DNA) หรือพบร่องลายนิ้วมือ ฝ่ามือ หรือรอยเท้าของผู้กระทำความผิด ควรแจ้งเจ้าหน้าที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจและแพทย์นิติเวชเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ หากเป็นกรณีเสียชีวิตเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือเสียชีวิตในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพอย่างเคร่งครัด โดยต้องแจ้งพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพด้วย

- คดีเกี่ยวกับเพลิงไหม้ วัตถุพยานที่เสียหายง่าย เช่น สารเร่งปฏิกิริยาในการเผาไหม้ ถ้าพบในบริเวณสถานที่เกิดเหตุสงสัยว่าเป็นการวางเพลิง ควรตรวจค้นหารอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือ รอยลายเท้าแฝงและสารพันธุกรรม (DNA) ของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ และจะต้องแจ้งเจ้าหน้าที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเข้าร่วมตรวจสถานที่เกิดเหตุ จัดเก็บพยานหลักฐาน ตรวจหาสาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ นอกจากนี้ในคดีที่เกิดเหตุเป็นอาคารสูงซึ่งเกิดการไหม้อย่างรุนแรงอาจทำให้โครงสร้างอาคารเกิดไม่แข็งแรงปลอดภัย ควรประสานงานให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายโยธา หรือวิศวกรของวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย มาตรวจโครงสร้างความปลอดภัยของอาคาร ก่อนเข้าตรวจในอาคารนั้น

- คดีเกี่ยวกับระเบิด วัตถุพยานที่เสียหายง่าย ได้แก่ สารระเบิดหรือเศษซากของส่วนประกอบระเบิด ซึ่งมีความจำเป็นในการตรวจหาสารระเบิด เพื่อให้ทราบว่าเป็นระเบิดชนิดใด และทำการตรวจค้นหารอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือ รอยลายเท้าแฝงและสารพันธุกรรม (DNA) ของผู้กระทำความผิด ในการประกอบวัตถุระเบิด

หรือเกี่ยวข้องกับการระเบิด เป็นต้น พนักงานสอบสวนต้องทราบถึงแนวทางและวิธีการที่จะต้องใช้ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้ทราบได้ว่าจะต้องใช้กำลังพลเพิ่มเติมในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุมากขึ้นเพียงใด จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์พิเศษอะไรบ้าง หรือจะต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานพิเศษใดบ้าง เช่น หน่วยงานเก็บกู้วัตถุระเบิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น การให้เจ้าหน้าที่เก็บกู้วัตถุระเบิดมาร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ นั้น เพื่อให้แน่ใจว่าสถานที่เกิดเหตุนั้นปลอดภัยแล้ว ไม่มีระเบิดลูกที่สอง หรือระเบิดที่หลงเหลืออยู่ในสถานที่เกิดเหตุ มีความปลอดภัย จะไม่เกิดระเบิดซ้ำอีก

- พนักงานสอบสวนจะต้องทำการบันทึกสภาพแวดล้อมของบริเวณสถานที่เกิดเหตุและวัตถุพยานในเบื้องต้นไว้ในขณะทำการสำรวจบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เพื่อสามารถนำไปอธิบายหรือชี้แจงให้ผู้ชำนาญพิเศษในแต่ละด้าน เช่น เจ้าหน้าที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ เจ้าหน้าที่เก็บกู้วัตถุระเบิด แพทย์นิติเวช เจ้าหน้าที่โยธา พนักงานฝ่ายปกครอง และพนักงานอัยการ เป็นต้น ทราบถึงแนวทางและวิธีปฏิบัติในการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุต่อไป

ขั้นตอนที่ ๕ การประเมินวัตถุพยานที่พบในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ (Evaluate Physical Evidence Possibility)

เป็นขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนต้องประเมินว่าวัตถุพยานทุกประเภทที่อาจพบในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ

- **คดีเกี่ยวกับทรัพย์** เช่น รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือ รอยลายเท้าแฝง คราบโลหิต เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดแจง และบริเวณที่มีร่องรอยการรื้อค้น เป็นต้น

- **คดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ** เช่น รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือ รอยลายเท้าแฝง เส้นผม เส้นขน คราบโลหิต เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด เป็นต้น โดยพิจารณาบริเวณที่มีการต่อสู้ อาจจะมีปรากฏรอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือแฝง รอยลายเท้าแฝง และเส้นผม เส้นขน คราบโลหิต เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA)

- **คดีเกี่ยวกับเพลิงไหม้** เช่น สารเร่งให้ติดไฟที่อยู่ในบริเวณจุดต้นเพลิง สาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ บริเวณจุดต้นเพลิง เป็นต้น โดยพิจารณาหาหลักฐานบริเวณจุดต้นเพลิงพบสารเร่งให้ติดไฟ เช่น รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือแฝง รอยลายเท้าแฝง เส้นผม เส้นขน คราบโลหิต เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) ของผู้กระทำความผิดที่มาวางเพลิง

- **คดีระเบิด** เช่น สารระเบิดหรือเศษซากอุปกรณ์ประกอบวัตถุระเบิด เป็นต้น เพื่อจะได้ทำการค้นหาวัตถุพยานอย่างครอบคลุม และป้องกันการทำลายหรือเพิ่มวัตถุพยาน โดยการประเมินหลักฐานทางวัตถุพยาน การประเมินจะเริ่มขึ้นเมื่อไปถึงบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เพื่อประเมินถึงความปลอดภัยของผู้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและวัตถุพยานในบริเวณสถานที่เกิดเหตุเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การประเมินวัตถุพยานจะเริ่มละเอียดขึ้นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรสังเกตวัตถุพยานชนิดที่เสียหายง่ายไปยังวัตถุพยานที่เสียหายยาก ในกรณีวัตถุพยานที่เสียหายง่ายโดยให้พิจารณาหาสารระเบิดเพื่อให้ตรวจวิเคราะห์ได้ว่าเป็นสารระเบิดชนิดใด รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือแฝง รอยลายเท้าแฝง เส้นผม เส้นขน คราบโลหิต เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) ของผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับคดีระเบิด และเมื่อประเมินวัตถุพยานทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว ต้องมั่นใจว่า มีวัสดุสำหรับบรรจุหีบห่อที่เหมาะสมพร้อมที่จะใช้สำหรับเก็บวัตถุพยานทั้งหมดได้ เพื่อนำส่งตรวจพิสูจน์ต่อไปหรือแจ้งเจ้าหน้าที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่เก็บกู้วัตถุระเบิดเข้าร่วมตรวจสอบและประเมินวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุพร้อมกับพนักงานสอบสวน

ขั้นตอนที่ ๖ การบรรยายสภาพของสถานที่เกิดเหตุ (Prepare Narrative Description)

การบรรยายสภาพของสถานที่เกิดเหตุ (Prepare Narrative Description) เป็นการบรรยายสภาพทั่วไปของสถานที่เกิดเหตุ ทั้งก่อนและหลังตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ สภาพแวดล้อมของสถานที่เกิดเหตุ สภาพวัตถุพยานภายในสถานที่เกิดเหตุที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น ความสว่าง กลิ่น สีของเปลวไฟ เป็นต้น บันทึกข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับแจ้งจากผู้เสียหาย พยานที่เห็นเหตุการณ์ การบรรยายลักษณะพิเศษของสถานที่เกิดเหตุ บันทึกสภาพวัตถุพยานที่ตรวจพบในบริเวณที่เกิดเหตุ บันทึกบัญชีของกลางที่จะส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน ซึ่งการบันทึกอาจทำได้หลายวิธี เช่น บันทึกเสียง การเขียน บันทึกภาพวิดีโอ เป็นต้น

๑. การบรรยายหรือพรรณนาถึงสภาพบริเวณสถานที่เกิดเหตุ ให้เห็นภาพรวมของลักษณะโดยทั่วไป และลักษณะโดยเฉพาะ ดังนี้

- การบรรยายลักษณะโดยทั่วไป หมายถึง การบรรยายว่าสภาพที่เกิดเหตุจากจุดอ้างอิงในการมอง โดยทั่วไปแล้วเป็นอย่างไร เช่น ใช้บริเวณด้านหน้าสถานที่เกิดเหตุเป็นจุดอ้างอิง แล้วอธิบายว่าจากจุดดังกล่าวมองเห็นสถานที่เกิดเหตุเป็นลักษณะใด เช่น หากเป็นอาคารควรบรรยายให้เห็นว่าเป็นตึกแถว เป็นบ้านเดี่ยว หรือเป็นโรงงาน มีสภาพอย่างไร มีขนาดเท่าใด ทางเข้าออกเป็นอย่างไร สภาพแสงสว่างเป็นอย่างไร อยู่ติดถนนหรือไม่ บริเวณข้างเคียงเป็นอะไร อยู่ติดกันกับสภาพแวดล้อมหรือโปร่ง มีเส้นทางใดบ้างที่สามารถเข้าออกสถานที่เกิดเหตุได้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์เส้นทางเข้าออกของผู้กระทำความผิดหรือพฤติการณ์การกระทำความผิดของคนร้าย

- การบรรยายสถานที่เกิดเหตุโดยเฉพาะ หมายถึง การบรรยายลักษณะภายในของสถานที่เกิดเหตุ เปรียบเสมือนผู้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุมองสถานที่เกิดเหตุทะลุเข้าไป ว่ามีสภาพอย่างไร หากที่เกิดเหตุอยู่ภายในบ้านหรืออาคาร บ้านหรืออาคารดังกล่าวมีการแบ่งกันห้องอย่างไร วัสดุตกแต่งภายในห้องมีอะไรบ้าง มีเครื่องเฟอร์นิเจอร์อะไรบ้าง โดยการบรรยายมีหลักการเดียวกันกับการบรรยายลักษณะโดยทั่วไปคือ มีการกำหนดจุดอ้างอิงในการมอง โดยจุดอ้างอิงอาจเป็นจุดเดียวกับการบรรยายลักษณะโดยทั่วไป หรือกำหนดจุดอ้างอิงในการมองใหม่ก็ได้

๒. บันทึกข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับแจ้งจากผู้เสียหาย และพยานที่เห็นเหตุการณ์

๓. บันทึกลักษณะของวัตถุพยานที่ตรวจพบในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ อาทิเช่น

- กรณีวัตถุพยานเป็นอาวุธปืน ควรบันทึกชนิด ขนาด ยี่ห้อ หมายเลขประจำปืน หมายเลขทะเบียนปืน ฯลฯ

- กรณีวัตถุพยานเป็นอาวุธมีด ควรบันทึกขนาด ยี่ห้อ ความยาวและความกว้างของใบมีด ด้ามมีด ลักษณะพิเศษ เช่น รอยลึกหรือตื้น เป็นต้น

- กรณีวัตถุพยานเป็นก้อนไม้ ควรบันทึกขนาดลักษณะพิเศษ เช่น ร่องรอยการใช้งาน เช่น รอยตะปู รอยฉีกขาดหรือรอยหักที่ท่อนไม้ รวมถึงวัตถุพยานทางชีววิทยา คราบโลหิตที่อาจติดอยู่ เป็นต้น

๔. จัดทำ และบันทึกบัญชีของกลาง เพื่อใช้ในการประกอบการส่งของกลางตรวจพิสูจน์

๕. วิธีการบรรยาย อาจจะใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายวิธีประกอบกัน เช่น การบันทึกเสียง การจด บันทึก หรือการบันทึกภาพวิดีโอ

ขั้นตอนที่ ๗ การถ่ายภาพในสถานที่เกิดเหตุ (Depict Scene Photographically)

เป็นการอธิบายวิธีการถ่ายภาพบริเวณสถานที่เกิดเหตุ (Depict Scene Photographically) ประกอบรายการการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ คือ การถ่ายภาพระยะไกล การถ่ายภาพระยะกลาง และการถ่ายภาพระยะใกล้ ให้ครอบคลุมสภาพหรือพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะวัตถุพยานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้บุคคลที่ไม่ได้ไปร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุได้เห็นสภาพของสถานที่เกิดเหตุได้ชัดเจนขึ้น โดยการถ่ายภาพในสถานที่เกิดเหตุ

ของคดีแต่ละประเภท ได้แก่ คดีเกี่ยวกับทรัพย์ คดีเกี่ยวกับเพลิงไหม้ คดีเกี่ยวกับชีวิต คดีเกี่ยวกับเหตุระเบิด หรือคดีอื่น ๆ ก็จะต้องถ่ายภาพให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับสาระสำคัญของคดีครบถ้วน ก่อนการเคลื่อนย้าย หรือทำการเก็บรวบรวมวัตถุพยาน หลังจากนั้นให้ร่วมพิจารณากับเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน ว่าหากจำเป็น ต้องมีการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพิ่มเติม ให้พนักงานสอบสวนรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้ก่อน หากการตรวจสอบ สถานที่เกิดเหตุเสร็จสิ้นแล้วให้ทำการส่งมอบสถานที่เกิดเหตุคืนให้กับผู้เสียหายต่อไป

ขั้นตอนที่ ๘ การจัดทำแผนผัง/แผนที่ สเกตซ์ภาพสถานที่เกิดเหตุ (Prepare diagram/sketch of scene)

การจัดทำแผนผัง/แผนที่ หรือภาพสเกตซ์สถานที่เกิดเหตุ (Prepare diagram/sketch of scene) เป็นการสเกตซ์ภาพสถานที่เกิดเหตุ โดยมีการกำหนด ทิศ มาตราส่วน และระยะต่าง ๆ เป็นการสเกตซ์ โครงร่างแบบคร่าว ๆ ในสถานที่เกิดเหตุแล้วนำข้อมูลมาทำแผนผังหรือแผนที่อย่างละเอียด โดยให้มีสัดส่วน ที่ถูกต้อง เพื่อใช้ประกอบรายงานการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ อาจจำเป็นต้องนำข้อมูลจากแผนผังหรือแผนที่ มาใช้ในการจำลองสถานที่เกิดเหตุ และวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุ ขึ้นมาใหม่ โดยการจัดทำแผนผัง/แผนที่ที่มีหลักการดังนี้

๑. แสดงให้เห็นถึงโครงร่างแบบคร่าว ๆ ของบริเวณสถานที่เกิดเหตุ
๒. แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งของวัตถุพยาน ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ
๓. แสดงให้เห็นถึงจำนวนวัตถุพยาน และหมายเลขที่ใช้กำกับวัตถุพยานในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งต้องสอดคล้องกับหมายเลขที่ใช้กำกับในการถ่ายภาพและการบันทึก/บรรยายสภาพบริเวณสถานที่เกิดเหตุ
๔. แสดงให้เห็นถึงขอบเขตหรือขนาดของบริเวณสถานที่เกิดเหตุ และตำแหน่งที่ตรวจค้นพบ วัตถุพยาน

ขั้นตอนที่ ๙ การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียด (Conduct Detailed Search)

เป็นขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนทำการค้นหาวัตถุพยานที่อาจพบในสถานที่เกิดเหตุ โดยการค้นหา จะใช้รูปแบบตามความเหมาะสม

๑. กำหนดพื้นที่หรือขอบเขตของสถานที่เกิดเหตุว่าจะให้ครอบคลุมเพียงใด ขึ้นอยู่กับสภาพ ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๒. กำหนดวิธีการค้นหาวัตถุพยาน

- ๒.๑ การค้นหาวัตถุพยานในที่โล่งแจ้งหรือภายนอกอาคาร

- ๒.๑.๑ วิธีค้นหาแบบแถวน้ำกระดาน (Strip Method)

- กำลังพลที่ใช้ เจ้าหน้าที่ ๓-๔ นาย หรือมากกว่า

- วิธีการ ให้ผู้ตรวจค้นเดินเรียงกันเป็นแถวน้ำกระดานจากจุดเริ่มต้นเดินขนาน กับขอบพื้นที่ด้านใดด้านหนึ่ง เดินไปจนสุดบริเวณแล้วเลี้ยวกลับไป มีระยะเลี้ยวประมาณ ๑ เมตร โดยในการเดินให้แบ่งพื้นที่แต่ละคนรับผิดชอบหาวัตถุพยานในเขตของตน อาจแบ่งเป็นแถบ (Strip) ขนาดเท่า ๆ กัน หลายแถบก็ได้ จึงเรียกว่าแบบ Strip Method ในกรณีที่มีพุ่มไม้ หรือสิ่งกีดขวางข้างหน้า ต้องทำการตรวจค้นข้างใต้สิ่งกีดขวางโดยละเอียด จะเดินหลบไม่ได้ เมื่อพบวัตถุพยาน ให้ทุกคนหยุดรอ จนกว่าจะถ่ายภาพ และเก็บวัตถุพยานเรียบร้อยแล้วจึงเดินต่อไป

ขนาดของแถบ (Strip) จะใหญ่หรือเล็ก ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ หากเป็นพื้นที่โล่ง เช่น บนถนน ทางเท้า ขนาดของแถบอาจจะใหญ่ เนื่องจากผู้ตรวจค้นมองเห็นวัตถุพยานได้ง่าย หากเป็น พื้นที่ที่มีหญ้าขึ้นรก หรือเป็นทุ่งนา ขนาดของแถบ (Strip) จะแคบลงมา เนื่องจากมองเห็นวัตถุพยานได้ยาก

- ๒.๑.๒ วิธีค้นหาแบบแถวน้ำกระดานประยุกต์ Grid Method or Applied Strip Method เหมาะสำหรับพื้นที่ที่เป็นป่ารก หรือไม้แอื้ออานวยต่อการตรวจสอบครั้งเดียว

- กำลังพลที่ใช้ เจ้าหน้าที่ ๓-๔ นาย หรือมากกว่า
- วิธีการ ให้ผู้ตรวจค้นเดินเรียงกันเป็นแถวหน้ากระดาน จากจุดเริ่มต้น เดินขนานกับขอบพื้นที่ด้านใดด้านหนึ่ง เดินไปจนสุดบริเวณแล้วเลี้ยวกลับไป มีระยะเลี้ยวประมาณ ๑ เมตร นำทางโดยในการเดินไปแบ่งพื้นที่แต่ละคนรับผิดชอบ หาวัตถุพยานในเขตของตน อาจแบ่งเป็นแถบ (Strip) ขนาดเท่า ๆ กัน ปลายแถบก็ได้ จึงเรียกว่าแบบ Strip Method ในกรณีมีพุ่มไม้หรือสิ่งกีดขวางข้างหน้า ต้องทำการตรวจค้นข้างใต้สิ่งกีดขวางโดยละเอียด จะเดินหลบไม่ได้ เมื่อพบวัตถุพยานให้ทุกคนหยุดรอ จนกว่าจะถ่ายภาพและเก็บวัตถุพยานเรียบร้อยแล้วจึงเดินต่อไป

เมื่อทำการตรวจค้นจนหมดพื้นที่ ตามแนวตั้งของแถวหน้ากระดาน แล้วให้หมุนกลับทำการตรวจค้นในลักษณะเดียวกันในแนวตั้งของพื้นที่อีกครั้ง ทำให้พื้นที่ทำการตรวจค้น เวลามีการตรวจค้นถึง ๒ ครั้ง (แนวตั้งและแนวนอน) ทำให้ผลในการค้นหามีความละเอียดมากขึ้น

๒.๑.๓ วิธีค้นหาแบบวงล้อ Wheel Method

- กำลังพลที่ใช้ เจ้าหน้าที่ ๓-๔ นาย หรือมากกว่า
- วิธีการ ให้แบ่งวงกลมออกเป็นสี่ขนาดเท่า ๆ กัน โดยให้แต่ละคนรับผิดชอบ ภายในสี่วงกลมนั้น ๆ โดยในการเดินตรวจค้นจะให้เริ่มตรวจค้นหาจากศูนย์กลางพร้อมกันแล้วเดินหน้า ไปสู่เส้นรอบวง เมื่อพบวัตถุพยานให้ดำเนินการตามวิธีการเก็บรวบรวม โดยวิธีนี้อาจมีข้อเสีย เพราะวัตถุพยาน อาจถูกทำลายขณะที่ผู้ตรวจค้นทุกคนเดินไป อยู่ที่จุดศูนย์กลางหรือหากการเดินตรวจค้นเมื่อเดินห่าง จากจุดศูนย์กลางออกมา ทำให้พื้นที่สี่ส่วนของวงกลมที่แบ่งไว้กว้างมากขึ้น ส่งผลให้การค้นหาวัตถุพยาน อาจไม่สามารถกระทำได้โดยละเอียดหรืออาจถูกมองข้าม

๒.๑.๔ วิธีค้นหาแบบวงกลมหรือก้นหอย Spiral Method

- กำลังพลที่ใช้ เจ้าหน้าที่ ๓-๔ นาย หรือมากกว่า
- วิธีการ ผู้ตรวจค้นเดินเป็นวงกลมเริ่มจากจุดศูนย์กลาง โดยเดินไปในแนวเส้น รอบวง พื้นที่จนทั่วบริเวณ เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่นอกอาคารที่มีบริเวณแคบ ๆ และมีผู้ตรวจค้น จำกัด อาจใช้เพียงคนเดียวก็ได้

๒.๑.๕ วิธีค้นแบบโซน Zone Method

- กำลังพลที่ใช้ เจ้าหน้าที่ ๓-๔ นาย หรือมากกว่า
- วิธีการ แบ่งพื้นที่ที่จะค้นหาวัตถุพยานออกเป็น ส่วน แต่ละส่วนให้มอบหมาย ให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนตรวจค้น หากพื้นที่มีบริเวณกว้างและมีกำลังพลในการตรวจมาก หากมีการแบ่งเป็น พื้นที่ย่อยอีกก็ได้ วิธีนี้เหมาะสำหรับใช้ในอาคารที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีจำนวนวัตถุพยานแต่ละบริเวณ ไม่เท่ากัน

๒.๒ การค้นหาวัตถุพยานในห้องหรือภายในอาคาร ซึ่งมักมีฝ้าผนัง ๔ ด้านล้อมรอบ อาจใช้วิธีการตรวจค้นลักษณะเดียวกันกับภายนอกอาคารแต่แบบมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับลักษณะของ สถานที่เกิดเหตุ แต่เมื่อพบพยานวัตถุ ต้องจดบันทึก ถ่ายภาพ ทำตำหนิวัตถุพยาน ในบริเวณที่ไม่ส่งผลกระทบ ในการตรวจพิสูจน์ แล้วจึงทำการตรวจเก็บรวบรวม

๒.๓ การตรวจค้นวัตถุพยานในยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถไฟ เรือ เป็นต้น ควรกระทำใน ๓ บริเวณ คือ

๒.๓.๑ จุดที่พยานพาหนะนั้น โดยวัตถุพยานที่เชื่อมโยง เช่น รอยเท้า รอยยางรถ อาวุธหรือวัตถุอื่น ๆ ที่ผู้กระทำความผิดโยนทิ้งหรือทำตกไว้ เพื่อทราบเส้นทางเข้าออก จากบริเวณยานพาหนะ และให้เชื่อมโยงการสืบสวนเส้นทางการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้

๒.๓.๒ การทำการตรวจค้นด้านนอกของตัวพาหนะ เพื่อตรวจหาวัตถุพยาน เช่น รอยลายนิ้วมือ ร่องรอยเฉี่ยวชน รอยครูด รอยแตกของกระจก สารพันธุกรรม

๒.๓.๓ การทำการตรวจค้นภายในยานพาหนะซึ่งอาจประยุกต์ใช้การตรวจค้นแบบโซน เช่น กรณีตรวจค้นยานพาหนะประเภทรถยนต์ หากมีการแบ่งยานพาหนะเป็นตอนหน้า ๒ โซน และตอนหลัง ๒ โซน ให้ผู้รับผิดชอบแต่ละโซน ทำการตรวจค้นให้ละเอียดแต่ละพื้นที่ที่จรดเพดาน

ขั้นตอนที่ ๑๐ การบันทึกและตรวจเก็บวัตถุพยาน (Record and Collect Physical Evidence)

ความสำคัญของการเก็บวัตถุพยาน จนถึงขั้นตอนการรวบรวมและจัดส่งวัตถุพยาน จากสถานที่เกิดเหตุ จากร่างกายของผู้เสียหายหรือผู้ตาย อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนและในชั้นศาล

การเก็บวัตถุพยานต้องกระทำถูกต้องตามกฎหมาย จึงจะถือเป็นวัตถุพยานที่ยอมรับได้ โดยเริ่มตั้งแต่

๑. ผู้จัดเก็บวัตถุพยาน ต้องเป็นผู้ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน

๒. ผู้ที่จะเก็บวัตถุพยาน ต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมที่จะไม่ทำให้วัตถุพยานเสียคุณค่าไป

๓. การเก็บวัตถุพยานที่ผิดวิธีหรือไม่เหมาะสม ทำให้เกิดข้อโต้แย้งในชั้นศาลได้ โดยการเก็บวัตถุพยานที่จะใช้เป็นวัตถุพยานในชั้นศาลจะต้อง

๓.๑ ระบุรายละเอียดของพยานวัตถุอย่างชัดเจน

๓.๒ แสดงช่วงของการครอบครองพยานวัตถุโดยตลอด

๓.๓ เป็นพยานวัตถุที่มีความเป็นสาระสำคัญ

๓.๔ ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายทุกขั้นตอน

๔. เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน หรือพนักงานสอบสวน ที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุ เป็นผู้มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวม และแสดงตำแหน่งของวัตถุพยาน ที่ตรวจพบต้องหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับวัตถุพยานโดยตรง และควรใส่ถุงมือขณะทำการเก็บวัตถุพยาน

วิธีการเก็บวัตถุพยานในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ มีหลักปฏิบัติดังนี้

๑. จับจุดที่เล็กที่สุดที่บุคคลทั่วไปไม่จับ เช่น ถ้วยแก้วให้จับที่ ขอบปากด้านบน หรือมุมกันแก้ว ขวดให้นิ้วสอดเข้าไปที่ปากขวด ในการจับวัตถุพยานต้องใช้ถุงมือจับ หรือห่อวัตถุพยาน กรณีวัตถุพยานเป็นชิ้นเล็ก ให้ใช้ปากคีบจับสิ่งของนั้นขึ้นมา แล้วเก็บใส่ในถุงพลาสติก หรือกล่องที่มีฝาปิด หากวัตถุพยานที่พบเป็นกระดาด ให้จับที่ริมมุมใดมุมหนึ่ง หรือใช้ปากคีบในการจับ กรณีวัตถุพยานประเภทอาวุธปืน ให้ใช้ลวดหรือเชือกสอดเข้าที่โกร่งไกปืนแล้วยกขึ้น ห้ามใช้ไม้หรือของแข็งสอดเข้าที่ปากกระบอกปืนและงัดขึ้น

๒. ในการเก็บรวบรวมวัตถุพยาน ก่อนทำการเก็บวัตถุพยานควรปฏิบัติดังนี้

๒.๑ บันทึกตำแหน่งและสภาพของวัตถุพยาน ก่อนจะหยิบจับวัตถุพยานขึ้นมา ต้องบันทึกตำแหน่งและสภาพของวัตถุพยานอย่างละเอียด

๒.๒ ถ่ายภาพวัตถุพยาน ที่สามารถแสดงถึงตำแหน่งที่พบ ก่อนทำการเก็บ โดยในภาพถ่ายควรถ่ายภาพทั้งระยะไกล ระยะกลาง ระยะใกล้ โดย

๒.๒.๑ การถ่ายภาพในระยะไกล เพื่อยืนยันตำแหน่งที่พบ และแสดงความสัมพันธ์ของวัตถุพยานกับสภาพโดยรอบ

๒.๒.๒ การถ่ายภาพในระยะกลาง

๒.๒.๓ การถ่ายภาพในระยะใกล้ เพื่อให้เห็นพยานวัตถุจริง และทราบขนาดที่แน่นอนของวัตถุ ต้องมีมาตราวัดระยะกำกับ

๒.๓ การทำคำหับัญลักษณ์ อาจทำคำหับัญลักษณ์ที่วัตถุพยานดังกล่าว เป็นวัตถุพยานที่ได้จากการตรวจบริเวณที่เกิดเหตุ ในคดีใด ตรวจพบที่ไหน ตรวจพบเมื่อใด ใครเป็นผู้ตรวจพบ และใครเป็นผู้ตรวจเก็บวัตถุพยาน โดยหลักในการทำคำหับัญลักษณ์ในวัตถุพยานมีดังนี้

๒.๓.๑ ทำคำหับัญลักษณ์วัตถุพยาน ในตำแหน่งที่ไม่กระทบต่อการพิสูจน์

๒.๓.๒ หากทำคำหับัญลักษณ์ที่ตัววัตถุพยานไม่ได้ เช่น วัตถุพยานมีขนาดเล็ก หรือหากทำคำหับัญลักษณ์แล้ว อาจกระทบกับการตรวจพิสูจน์ ให้ใช้วิธีผูกป้าย แสดงรายการไว้กับวัตถุพยานนั้น หรือใช้สลากรปิดบนวัตถุพยาน หรือภาชนะที่ใช้บรรจุก็ได้ โดยมีรายละเอียดของสลากรปิดบนพยานวัตถุ

- (ก) ชื่อผู้เก็บ
- (ข) เวลาที่เก็บ
- (ค) ชนิดคดี
- (ง) ลักษณะตำแหน่งที่พบ
- (จ) รายละเอียดคดี
- (ฉ) วันเวลาที่เกิดเหตุ
- (ช) สถานที่เกิดเหตุ

๒.๔ การเก็บรวบรวม

- เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเก็บวัตถุพยาน
- ถ้าบกพร่องอาจทำให้วัตถุพยานเกิดการสูญหายหรือแปรสภาพ
- เก็บวัตถุพยานที่สูญหายหรือเสียหายได้ง่ายก่อนบรรจุในภาชนะที่สะอาดและมีขนาด

พอเหมาะกับวัตถุพยาน

- ถ้ามีวัตถุพยานหลายชิ้นต้องแยกบรรจุไม่นำมาเก็บในที่เดียวกัน
- ทำโดยผู้มีหน้าที่โดยตรงเท่านั้นและให้ผ่านมือคนน้อยที่สุด
- แสดงห่วงโซ่ของการครอบครองวัตถุพยานได้
- เก็บตัวอย่างวัตถุพยานให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ ๑๑ การตรวจสอบขั้นสุดท้าย (Conduct Final Survey)

การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุครั้งสุดท้ายเป็นการทบทวนเกี่ยวกับการวิเคราะห์รูปแบบทั้งหมดของการตรวจค้นหาเพื่อให้มั่นใจว่าวัตถุพยานได้ถูกเก็บและสถานที่เกิดเหตุได้ผ่านการดำเนินการตามขั้นตอนเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะส่งคืนและออกจากสถานที่เกิดเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นระบบการทบทวนสถานที่เกิดเหตุให้แน่ใจว่าวัตถุพยาน อุปกรณ์ เครื่องมือหรือวัตถุที่ทำให้เกิดขึ้นจากการสำรวจด้วยความไม่ตั้งใจและวัตถุ หรือสภาวะต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายได้ถูกรายงานและบันทึกไว้เรียบร้อยแล้ว โดยมีหลักการว่าพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีต้องเป็นผู้นำในการเข้าตรวจจนได้ข้อสรุปสุดท้ายของการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและทำให้แน่ใจว่าการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่มีความสมบูรณ์แล้ว มีขั้นตอนดังนี้

๑. พื้นที่แต่ละส่วนของสถานที่เกิดเหตุที่ทำการตรวจเก็บวัตถุพยานต้องตรวจสอบอย่างละเอียดตามที่ปรากฏแก่สายตา อภิปรายการค้นหาร่วมกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย เช่น แพทย์ เจ้าหน้าที่สืบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตรวจพิสูจน์หลักฐาน เพื่อความสมบูรณ์

๒. ขี้แจงรายการวัตถุพยานทั้งหมดที่ทำการตรวจเก็บในบริเวณสถานที่เกิดเหตุร่วมกับเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน ตรวจสอบเอกสารที่จะใช้เป็นพยานอีกครั้งเพื่อตรวจสอบดูความผิดพลาดที่อาจเกิดจากความไม่ตั้งใจ รวมไปถึงการรับรองการตรวจสอบวัตถุพยานทั้งหมดก่อนออกจากสถานที่เกิดเหตุ

๓. แสดงให้เห็นบริเวณสถานที่เกิดเหตุในสภาวะสุดท้ายด้วยการถ่ายภาพ หลังจากการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

๔. เก็บรวบรวมเคลื่อนย้ายอุปกรณ์เครื่องมือและวัตถุต่าง ๆ ทั้งหมดที่ใช้ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ
๕. จัดทำรายงานและบันทึกเกี่ยวกับวัตถุหรือสภาวะที่เป็นอันตราย
๖. ทำให้แน่ใจว่าไม่ได้มองข้ามสถานที่ที่อาจมีการปิดบัง ซ่อนเร้น หรือยากแก่การเข้าตรวจสอบพื้นที่ด้วยการค้นหาโดยละเอียด

๗. สถานที่เกิดเหตุต้องส่งมอบคืนตามข้อตกลงตามขอบเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน

ขั้นตอนที่ ๑๒ การออกและส่งคืนสถานที่เกิดเหตุ (Release Crime Scene)

การออกและส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุเป็นความสำเร็จหลังจากการสรุปการตรวจสอบครั้งสุดท้ายควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. จัดทำบันทึกส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุ ข้อมูลอย่างน้อยที่สุดที่ควรมีในเอกสารส่งมอบคือวันเวลาที่ส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุ ส่งมอบให้ใคร ส่งมอบโดยใคร
๒. รับรองหรือยืนยันรายการวัตถุพยานที่ตรวจเก็บและยึดไว้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายและทำสัญลักษณ์เพื่อการระบุชี้ชัด
๓. การพิจารณาที่จำเป็นของผู้เชี่ยวชาญ เช่น วิเคราะห์รูปแบบของโลหิตหรือการทดสอบทางการแพทย์ ควรได้รับการสังเกตก่อนสถานที่เกิดเหตุจะถูกส่งมอบคืน
๔. ทันทีที่สถานที่เกิดเหตุได้ส่งมอบคืน การเข้าตรวจสอบซ้ำอีกครั้งสามารถกระทำได้ตามต้องการด้วยเหตุผลอันสมควรและควรต้องเก็บสถานที่เกิดเหตุไว้นานพอโดยบันทึกเป็นหมายเหตุไว้ในบันทึกส่งมอบ
๕. สถานที่เกิดเหตุควรจะถูกส่งมอบคืนเมื่อเจ้าหน้าที่ทั้งหมดพอใจว่าสถานที่เกิดเหตุนั้นได้ผ่านการค้นหาวัตถุพยานอย่างถูกต้องเหมาะสมและสมบูรณ์
๖. พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุ เป็นกฎที่ทุกคนต้องรู้และยึดถือปฏิบัติ

๑๑. ความต่อเนื่องของการครอบครองพยานวัตถุ/ห่วงโซ่พยานหลักฐาน (Chain of custody)

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยานหรือลูกโซ่การครอบครองวัตถุพยานคือการต่อเนื่องของวัตถุพยานที่มีการบันทึกเอกสารและบุคคลที่ได้ครอบครองวัตถุพยาน โดยปกติเป็นลำดับของลายมือชื่อที่แสดงการผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน เป็นกระบวนการครอบครองวัตถุพยาน ประกอบด้วย

- (๑) การจัดการ (Taking) เป็นการกระทำโดยผู้เก็บวัตถุพยาน จำแนกวัตถุพยานโดยการกำหนดวันที่ เดือน ปี ที่เก็บ และรายละเอียดต่าง ๆ
- (๒) การเก็บ (Keeping) เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าการเก็บและครอบครองวัตถุพยานได้กระทำอย่างเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- (๓) การขนส่ง (Transporting) ต้องรัดกุม แสดงให้เห็นว่าไม่เกิดการสับสนกับวัตถุพยานอื่นที่มีการลงทะเบียน ถ้าเป็นการส่งทางไปรษณีย์
- (๔) การส่งมอบ (Delivering) เป็นการพิสูจน์ว่าของกลางได้ส่งมอบให้กับผู้รับอย่างถูกต้องและเหมาะสม มีหลักฐานแสดง วัน เดือน ปี ที่รับของกลาง และมีรายชื่อผู้รับผิดชอบทุกครั้ง

ความสำคัญของความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสืบสวนสอบสวนเป็นการลำดับติดต่อกันของเหตุการณ์ที่ทำให้เกิด โดยวัตถุพยานที่พบในสถานที่เกิดเหตุเวลานั้น ไปจนถึงเวลาที่มีการพิจารณาคดีในศาล ทุก ๆ การเชื่อมโยงของลูกโซ่ได้มีการบันทึกเป็นเอกสารไว้ จากสิ่งที่พบในสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมวัตถุพยาน การเก็บรักษา การวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ การส่งไปเก็บรักษา

ต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย จนถึงการนำไปแสดงในชั้นศาล โดยจะต้องระบุวันที่ เวลา การถือครองของแต่ละบุคคล และบุคคลที่ถือวัตถุพยานจะต้องเป็นเจ้าของงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ถ้ามีการขาดของลูกโซ่ การครอบครองวัตถุพยานก็ไม่สามารถให้คำอธิบายในขั้นตอนการเดินทางของวัตถุพยานจากสถานที่เกิดเหตุ ไปถึงห้องพิจารณาของศาลได้ วัตถุพยานนั้นก็ไม่มีประโยชน์ต่อคดี และอาจถูกส่งคืนโดยไม่ได้ตั้งใจ การครอบครองรักษาวัตถุพยานเกี่ยวข้องกับเอกสารที่มีลำดับวัน เดือน ปี และเป็นเส้นทางของเอกสาร ที่แสดงถึงการถือเอาการครอบครอง การควบคุม การถ่ายโอน การวิเคราะห์ การกำหนดว่าพยานหลักฐานเป็น โดยรูปร่างหรือทางอิเล็กทรอนิกส์ เพราะพยานหลักฐานสามารถใช้ในศาลลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ ซึ่งจะต้องมีการดูแลรักษาอย่างระมัดระวัง เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวอ้างในภายหลังว่ามีการให้สินบนหรือ การประพติดประพอก ซึ่งสามารถทำให้ยอมความในคดีที่มีการฟ้องร้องให้ไปทางที่ผิด หรือทำให้ยกฟ้อง ในคำตัดสินที่มีพิรุณของคณะตุลาการเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์ ความคิดหลังจากการบันทึกลูกโซ่ การครอบครองถูกสร้างขึ้นเพื่อให้พยานหลักฐานที่กล่าวถึงเป็นข้อเท็จจริงที่ค่อนข้างสัมพันธ์กับความผิดทางอาญา ตัวอย่างเช่น มีการสร้างพยานหลักฐานที่เป็นเท็จทำให้บุคคลบางคนเป็นผู้กระทำความผิดขึ้นได้ การสร้างความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน มีความสำคัญเป็นพิเศษเมื่อพยานหลักฐานเกิดขึ้นจาก ของที่แลกเปลี่ยนกันได้ทางปฏิบัติส่วนมากที่พบเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย ซึ่งถูกจับกุม โดยบุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ในแต่ละคดีจำเลยปฏิเสธไม่ยอมรับการเป็นเจ้าของวัตถุสงสัยที่ได้เก็บในเวลานั้น เอกสารประกอบของลูกโซ่การครอบครองวัตถุพยานและคำให้การ ได้ถูกนำไปใช้ในการ ดำเนินการตามกฎหมาย เป็นพยานหลักฐานที่หนักแน่น เป็นข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้ว่าจำเลยเป็นเจ้าของ ในการพิสูจน์บุคคลจะต้องใช้ชิ้นส่วนของวัตถุพยานที่มีการครอบครอง ในทางปฏิบัติ หมายถึงว่าเจ้าหน้าที่ ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องเก็บวัตถุพยาน บันทึกเอกสารการเก็บ และมีการเก็บวัตถุพยานไว้ใน สถานที่ปลอดภัย การจัดการในภายหลังระหว่างการเก็บวัตถุพยานและการนำไปแสดงที่ศาล จะต้องเป็น เอกสารที่มีความสมบูรณ์ที่มีลำดับวันเดือนปี เป็นพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอน แม้จะมีการคัดค้าน ตามกฎหมายก็ตาม เอกสารนั้นควรจะรวมถึงสถานะที่วัตถุพยานนั้นถูกเก็บอยู่ หลักฐานของผู้ครอบครอง ทั้งหมด ระยะเวลาในการครอบครอง สถานะความปลอดภัยขณะมีการถือครองหรือการเก็บวัตถุพยาน และวิธีการส่งผ่านวัตถุพยานในแต่ละเวลาที่เกิดขึ้น จะต้องปรากฏลายมือชื่อของบุคคลที่ครอบครอง ในแต่ละขั้นตอน

นอกจากห่วงโซ่พยานวัตถุที่กล่าวถึงแล้ว ในการรวบรวมพยานหลักฐานจะต้องมีความเชื่อมโยง ของพยานหลักฐานทุกชิ้นที่เกี่ยวกับคดีประกอบกันร้อยเรียงกันไม่ขาดสาย ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุและ พยานเอกสาร พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้สิ้นกระแสความ พยานหลักฐาน ทุกชนิดมีความสอดคล้องและมีพยานแวดล้อมกรณีที่เป็นเหตุเป็นผลกัน เมื่อดำเนินการได้ดังนี้ จึงทำให้ ห่วงโซ่พยานหลักฐานมีความสมบูรณ์ ไม่ขาดตอนทำให้ศาลรับฟังซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างสิ้นข้อสงสัย บางกรณีที่ยังมีประเด็นข้อสงสัย เนื่องจากในคดีอาญาแล้วไม่มีใครอยากเข้ามาเป็นพยานหากตนเอง หรือญาติพี่น้องไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียด้วย พนักงานสอบสวนก็อาจใช้วิธีการกันผู้ต้องหาบางคนที่ไม่สำคัญ ไว้เป็นพยาน เพื่อให้ห่วงโซ่พยานหลักฐานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑๒. การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน

ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการดำเนินการกันตัวผู้ต้องหา เป็นพยาน มีแต่แนวทางปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ การสอบสวน บทที่ ๗ การกันผู้ต้องหาเป็นพยานในบางคดี และหนังสือ ตร.ที่ มท ๐๖๐๖.๖/๖๑๔ ลง ๑๙ ม.ค. ๔๑ เรื่อง การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน และหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๐๑(ป)/๑๒๔ ลง ๒๘ ม.ค. ๔๒ เรื่อง แนวทาง

ปฏิบัติการกันผู้ต้องหาเป็นพยาน ประกอบระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.๒๕๖๓ ส่วนที่ ๑๐ การสั่งไม่ฟ้อง ข้อ ๘๑ วางแนวทางในการสั่งคดีไว้ ซึ่ง ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน การกันตัวผู้ต้องหาเป็นพยานจึงนำมาใช้ได้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีกับตัวการสำคัญ

ในคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่ในการนำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๗๕, ๑๗๖ จนกระทั่งให้ศาลเชื่อเป็นที่แน่ใจปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๒๗ ดังนั้น เมื่อโจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบถึงแม้จำเลยจะอ้างพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อหักล้าง หรือแก้ข้อกล่าวหาศาลก็จะไปรับฟังพยานของจำเลยที่นำเข้าสืบนั้นมาเพิ่มเติมพยานโจทก์ที่บกพร่องเพื่อลงโทษจำเลยไม่ได้ ซึ่งในการวินิจฉัยชี้ขาดน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์นั้น ศาลจะพิจารณาในการชั่งน้ำหนักพยานดังนี้ คือ

พยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักไม่น่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิด ศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยไม่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานของจำเลย

พยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิด ศาลจึงจะดูพยานหลักฐานของจำเลยว่าสามารถหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ได้หรือไม่ ถ้าหักล้างได้ก็พิพากษายกฟ้อง ถ้าหักล้างไม่ได้ไม่น่าเชื่อถ้อยคำพิพากษาลงโทษจำเลยในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล จึงมีหลักที่ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ เป็นการให้ความคุ้มครองจำเลยแม้จำเลยจะยินยอมเป็นพยานก็ไม่สามารถนำจำเลยเข้าสืบเป็นพยานของฝ่ายโจทก์ได้ ซึ่งถ้าหากอนุญาตให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานได้จำเลยก็ต้องต่อสู้เพื่อให้พ้นผิด อาจจะมีความผิดฐานเบิกความเท็จตาม ป.อาญา มาตรา ๑๗๗ ได้ย่อมจะทำให้มีการดำเนินคดีอาญากับจำเลยไม่มีที่สิ้นสุด การที่กฎหมายห้ามโจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานในคดีอาญานี้ ต้องตีความโดยเคร่งครัด ย่อมต้องห้ามเฉพาะจำเลยเท่านั้น หากไม่ได้เป็นจำเลย เช่นเพียงแต่เป็นผู้ต้องหาที่ได้กันไว้เป็นพยาน ย่อมอ้างเป็นพยานได้ หรือหากเป็นจำเลยในคดีอื่นโจทก์ย่อมอ้างเป็นพยานได้

๑) แนวทางตามหลักเกณฑ์กฎหมายที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการกันผู้ต้องหาเป็นพยาน ดังนี้

(๑) ตามบทบัญญัตินี้ ห้ามโจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน แต่พยานที่เคยเป็นจำเลยร่วมซึ่งได้แยกฟ้องเป็นคดีใหม่ย่อมไม่ต้องห้ามตาม มาตรา ๒๓๒

ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานเท่านั้น ฉะนั้น ถ้าพยานเคยถูกฟ้องเป็นจำเลยร่วมกับจำเลยในคดีนี้มาก่อน แต่ศาลก็ได้สั่งให้แยกฟ้องจำเลยคดีนี้เป็นคดีใหม่ต่างหากจากคดีที่พยานเป็นจำเลยร่วมกับจำเลย โจทก์อ้างพยานเป็นพยานโจทก์ได้ (ฎ.๑๕๑๓/๒๕๖๓)

(๒) จำเลยที่โจทก์ถอนฟ้องไปแล้ว โจทก์ก็อ้างเป็นพยานได้

- โจทก์อ้างจำเลยที่โจทก์ได้ถอนฟ้องไปแล้ว มาเป็นพยานของโจทก์ในคดีได้โดยไม่ต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ (ฎ.๒๒๗/๒๕๖๓)

- กฎหมายห้ามมิให้โจทก์อ้างตัวจำเลยเป็นพยานโจทก์เท่านั้น มิได้ห้ามโจทก์อ้างผู้ที่กระทำความผิดเช่นเดียวกับจำเลยมาเป็นพยาน (ฎ.๕๓๔/๒๕๖๒)

- โจทก์อ้าง ด. จำเลยในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๒๖๙๙/๒๕๖๙ ของศาลชั้นต้นมาเป็นพยานในคดีนี้ โดยพนักงานสอบสวนได้สอบสวน ด. เป็นพยาน แม้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน แต่ ด. มิได้เป็นจำเลยร่วมกับจำเลยนี้ กรณีจึงมิใช่โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน และแม้พนักงานสอบสวนจะมีได้สอบสวน ด. ไว้ในฐานะพยานก็ตาม แต่พนักงานได้สอบพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีนี้มาแล้ว จึงถือว่ามี การสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วและพยานโจทก์ที่เบิกความในศาล

ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานในชั้นสอบสวน ศาลย่อมรับฟังคำเบิกความของ ด. ลงโทษจำเลยได้ (ฎ.๔๐๑๒/๒๕๓๔)

- คำเบิกความของ ก. เป็นการขัดทอดจำเลยเพื่อให้ตนเองพ้นผิด เมื่อ ก. เบิกความตนเองในฐานะที่เป็นจำเลยในอีกคดีหนึ่ง ซึ่งศาลชั้นต้นพิจารณาพร้อมกับคดีนี้เท่านั้น หากใช่เป็นการเบิกความในฐานะเป็นพยานโจทก์ไม่ จึงเอาคำเบิกความของ ก. มาฟังลงโทษจำเลยหาได้ไม่ (ฎ.๑๕๓/๒๕๒๘)

(๓) การที่ศาลเอาคำให้การในชั้นสอบสวนของจำเลยมาประกอบการวินิจฉัยถือไม่ได้ว่าเป็นการอ้างจำเลยเป็นพยาน

- คำให้การของจำเลยในชั้นสอบสวนที่พนักงานสอบสวนทำไว้โดยชอบยอมใช้เป็นหลักฐานยืนยันจำเลยในการพิจารณาได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ การที่ศาลนำเอาคำให้การชั้นสอบสวนที่โจทก์อ้างส่งมาประกอบการวินิจฉัยพยานจำเลย เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำเบิกความของจำเลยในชั้นพิจารณาแตกต่างกับคำให้การในชั้นสอบสวนเท่านั้น หากได้อาศัยแต่เพียงคำให้การในชั้นสอบสวนมาลงโทษจำเลยแต่อย่างใด กรณีถือไม่ได้ว่าเป็นการอ้างจำเลยเป็นพยานของโจทก์ จึงไม่ต้องห้ามตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ (ฎ.๓๕/๒๕๓๒)

- ศาลรับฟังพยานแวดล้อมกรณีและคำรับของจำเลยกับผู้ร่วมกระทำผิดประกอบพยานอื่นได้ เพราะคำให้การชั้นสอบสวนของจำเลยอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันจำเลยได้ในชั้นพิจารณาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ ทั้งโจทก์ก็ไม่ได้อ้างจำเลยเป็นพยานเพื่อค้นเอาความจริงจากจำเลยมาลงโทษจำเลย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ แต่ประการใด (ฎ.๖๒๓/๒๕๓๕)

- ที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานมีอาวุธปืนไม่มีหมายเลขทะเบียนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้รับอนุญาต แม้จะได้รับความจากคำเบิกความของจำเลยตอบคำถามค้านของโจทก์ว่า จำเลยไม่เคยได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนให้มีอาวุธปืนไว้ในครอบครองก็ตาม ก็เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการที่จำเลยตอบคำถามค้านของโจทก์ ถือไม่ได้ว่าโจทก์นำสืบถึงข้อเท็จจริงนั้น เพราะในการพิจารณาคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ได้ว่าจำเลยกระทำความผิด ทั้งโจทก์ก็ไม่ได้อาวุธปืนมาเป็นของกลางยืนยันและไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่พิสูจน์ให้เห็นว่าอาวุธปืนดังกล่าวไม่มีหมายเลขทะเบียนตามที่โจทก์ฟ้อง จึงลงโทษจำเลยฐานมีอาวุธปืนไม่มีหมายเลขทะเบียนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ได้ (ฎ.๘๕๓/๒๕๓๒ ป.)

(๔) ศาลอาจนำคำเบิกความของพยานจำเลยมาประกอบดุลพินิจในการวินิจฉัยคดีได้ หากใช่เป็นกรณีที่โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานไม่

- เบิกความเป็นพยานจำเลย หากใช่เป็นกรณีที่โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน อันเป็นการฝ่าฝืน ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ ไม่ คำเบิกความของ ส. นำมารับฟังเพื่อประกอบดุลพินิจได้ (ฎ ๒๖๗๐/๒๕๓๕)

(๕) จำเลยตอบคำถามค้านทำให้พยานฝ่ายโจทก์มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น คำตอบคำถามค้านของจำเลยรับฟังไม่ได้

- ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ ที่ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานยังขยายความไปถึงจำเลยตอบคำถามค้านโจทก์ทำให้ฟ้องเดิมของโจทก์ที่ไม่ครบองค์ประกอบความผิด พอตบคำถามค้านของโจทก์แล้ว ฟ้องโจทก์จึงครบองค์ประกอบความผิด ห้ามมิให้รับฟังตอบคำถามค้านที่จำเลยตอบแล้วเป็นประโยชน์ต่อโจทก์ในคดีด้วย (ฎ.๘๕๓/๒๕๓๒, ฎ.๘๕๘/๒๕๓๒, ฎ.๓๖๗๔/๒๕๓๒, ฎ.๒๑๓๒/๒๕๓๔)

- โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเล่นการพนันโดยมิได้รับอนุญาต ในการสืบพยาน โจทก์นำสืบเพียงคำให้การรับสารภาพชั้นสอบสวนของจำเลยเป็นพยานโดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบ ซึ่งในทางปฏิบัติถือว่าไม่เพียงพอที่จะให้ศาลเชื่อเป็นยุติได้ แต่ในชั้นพยานจำเลย จำเลยเบิกความตอบคำถามค้านว่าจำเลยได้เสียเงินไปในการเล่นการพนันจริง ซึ่งถ้านำไปประกอบกับคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของจำเลยแล้ว จะทำให้มีน้ำหนักมั่นคงเพื่อลงโทษจำเลยได้ แต่ศาลไม่รับฟังคำเบิกความของจำเลยไปเพิ่มเติม

พยานหลักฐานของโจทก์ ศาลพิพากษายกฟ้อง (ฎ.๕๔๐/๒๕๔๐) หมายเหตุ แม้โจทก์จะอ้างเป็นพยานได้ ไม่ขัดกับมาตรา ๒๓๒ ก็ตาม คำพยานดังกล่าวมีน้ำหนักน้อย ต้องรับฟังด้วยความระมัดระวังเพราะ อาจเป็นคำขัดทอดของผู้ร่วมด้วยกัน

- ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ บัญญัติห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานนั้น หมายถึงจำเลย ในคดีเดียวกัน แต่ น. มิได้เป็นจำเลยร่วมกับจำเลยในคดีนี้ กรณีไม่ต้องห้าม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๒ (ฎ.๑๑๖๔/๒๕๔๗)

๒) คดีที่จะกันผู้ต้องหาเป็นพยาน

(๑) แนวทางปฏิบัติตามระเบียบคำสั่งของ ตร.

แนวทางปฏิบัติ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ การสอบสวน บทที่ ๗ การกันผู้ต้องหาเป็นพยานในบางคดี และหนังสือ ตร.ที่ มท ๐๖๐๖.๖/๖๑๔ ลง ๑๙ ม.ค. ๔๑ เรื่อง การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน และหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๐๑(ป)/๑๒๔ ลง ๒๘ ม.ค. ๔๒ เรื่อง แนวทาง ปฏิบัติการกันผู้ต้องหาเป็นพยาน คดีที่จะกันตัวผู้ต้องหาเป็นพยาน เป็นคดีที่มีลักษณะ ดังนี้

- คดีที่เกิดในที่ลับ หรือมีเหตุร้ายแรงที่คนจำนวนมากพากันเกรงกลัว
- พนักงานสืบสวนสอบสวนได้พยายามทุกทางแล้วก็ไม่ทำให้ได้หลักฐานในคดี
- ผู้สอบสวนพิจารณาผู้ต้องหาคนใดที่ไม่ใช่ตัวการสำคัญ แต่เป็นผู้รู้เห็นในคดีนั้น พอที่จะให้การเป็นพยานเบิกความขึ้นศาลได้ ให้กันไว้เป็นพยาน

- ต้องมีพยานอื่น ๆ หรืออาจอาศัยถ้อยคำพยานนี้สืบสาวให้ได้หลักฐานอื่น ๆ มาเป็น พยานหลักฐานในคดีอีกด้วย

(๒) ผู้มีอำนาจอนุญาตให้กันผู้ต้องหาเป็นพยาน

- หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่หรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
- คดีที่มีลักษณะเป็นเหตุฉกรรจ์หรือเหตุที่ต้องรายงานด่วน ให้เสนอผู้บังคับการขึ้นไป เป็นผู้สั่ง

- ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เดิมเสนอถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้สั่ง แต่ปัจจุบันได้มีคำสั่ง ตร.ที่ ๕๕๘/๖๓ ลง ๓๐ ต.ค. ๖๓ กำหนดให้ ผบช. เป็นผู้มีอำนาจหา ความเห็นทางคดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร การกันผู้ต้องหาเป็นพยานดังกล่าว จึงเห็นควรเสนอให้ ผบช. ซึ่งเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนของหน่วยงานที่มีอำนาจการสอบสวนนั้น ๆ เป็นผู้สั่ง

(๓) วิธีปฏิบัติในการกันผู้ต้องหาเป็นพยาน

- ให้พนักงานสอบสวนสอบสวนผู้ต้องหานั้นในฐานะผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน
- เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจให้กันผู้ต้องหาเป็นพยานแล้วให้มีความเห็นส่งไม่ฟ้อง ผู้ต้องหากระทำผิดด้วยกัน

- ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ให้ขอลปล่อยตัวผู้ต้องหานั้นไปจากการควบคุม
- เสนอสำนวนการสอบสวนนั้นไปยังพนักงานอัยการพิจารณา
- พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่กันไว้เป็นพยานนั้นก็ได้ ถ้าพนักงานอัยการ สั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหานั้นส่งมอบให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องต่อไป

- ถ้าหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการจะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง ผู้ต้องหานั้น แจ้งต่อพนักงานสอบสวนให้สอบสวนเพิ่มเติมในฐานะพยาน

- เมื่อได้รับคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนสอบสวนผู้ต้องหา นั้นไว้ในฐานะพยาน โดยให้ปฏิญาณหรือสาบานตนก่อนให้ถ้อยคำด้วย

(๔) การกันข้าราชการตำรวจผู้ร่วมกระทำผิดเป็นพยาน

กรณีที่ข้าราชการตำรวจถูกกล่าวหาว่าร่วมกระทำผิดกับผู้อื่น ห้ามมิให้กันข้าราชการตำรวจที่ร่วมกระทำผิดด้วยกันเป็นพยาน (ระเบียบไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๑ บทที่ ๑๔)

๑๓. การสืบพยานก่อนฟ้อง

คดีอาญาบางเรื่องเป็นคดีอุกฉกรรจ์ บางเรื่องเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล โดยผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ไม่กล้ามาให้การเป็นพยานและหากเน้นเข้าพยานปากนั้นอาจไม่ปลอดภัย หรือคดีบางเรื่องที่พยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือพยานมีความจำเป็นจะต้องเดินทางไปต่างประเทศ หากรอให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไปตามขั้นตอน เมื่อคดีไปถึงชั้นพิจารณาของศาล พยานอาจไม่สามารถไปเบิกความได้ ทำให้ขาดพยานหลักฐานที่จะลงโทษจำเลยได้ กฎหมายจึงได้วางหลักเกณฑ์ให้มีการสืบพยานก่อนฟ้องได้ หรือการสืบพยานล่วงหน้า ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ หรืออาจพบในกฎหมายพิเศษบางฉบับที่ระบุไว้เป็นการเฉพาะนอกเหนือจาก ป.วิอาญา ดังกล่าว

๑) การสืบพยานก่อนฟ้อง ตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ

โดยหลักการแล้ว การพิจารณาและสืบพยานในศาล จะต้องดำเนินการโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๗๒ แต่เนื่องจากมีข้อขัดข้องที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากมีเหตุปัจจัยที่ไม่สามารถนำพยานมาสืบในชั้นศาลในภายหน้าได้ กฎหมายจึงได้วางหลักเกณฑ์ยกเว้นไว้ให้มีการสืบพยานก่อนฟ้องได้เท่าที่จำเป็น ตามบทบัญญัติ ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ และคำเบิกความของพยานที่ให้ไว้ต่อศาลในการสืบพยานล่วงหน้า สามารถใช้รับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้

ตามหลักเกณฑ์กฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ เมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันควรเชื่อว่า พยานบุคคลใด

(๑) จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

(๒) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

(๓) เป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี

(๔) มีเหตุอันควรเชื่อว่า จะยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้น ไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

(๕) มีเหตุจำเป็นอื่น อันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า

กระบวนการสืบพยานไว้ก่อน ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ให้นำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการพิจารณาผู้ต้องหาซักค้าน หรือตั้งทนายความซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ซึ่งหากฟ้องคดีจะเป็นคดีที่ศาลจะต้องตั้งทนายความให้หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา ๑๗๓ ก่อนเริ่มสืบพยานให้ศาลถามว่าผู้ต้องหาทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีตั้งทนายความให้ และดำเนินการสืบพยานทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันที หรือผู้ต้องหาไม่อาจหาทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลถามพยานนั้นแทนให้ศาลอ่านคำเบิกความให้พยานนั้นฟัง หากผู้ต้องหาอยู่ด้วย ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความต่อหน้าผู้ต้องหา แต่ถ้าพยานนั้นเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ต้องนำหลักเกณฑ์ มาตรา ๑๗๒ ตรี ในคดีที่พยานเป็นเด็กมาใช้บังคับ

ผลของการสืบพยานไว้ก่อน คือ หากต่อมา ผู้ต้องหา นั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญา นั้นก็ได้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

กรณีที่ผู้ต้องหา ร้องขอสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ให้ผู้ต้องหา ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลอนุญาตให้สืบพยานบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ทันที เมื่อเห็นว่าหากตนถูกฟ้อง เป็นคดีต่อศาลแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนเมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- (๑) จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร
- (๒) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- (๓) เป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี
- (๔) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้น ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม
- (๕) มีเหตุจำเป็นอันอื่นอันเป็นการยากที่จะนำพยานนั้นมาสืบในภายหลัง

กระบวนการสืบพยานไว้ก่อน

- ผู้ต้องหาจะยื่นคำร้องขอสืบพยานบุคคลไว้ก่อนต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น ๕ ประการข้างต้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้
- เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ
- ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำหลักเกณฑ์ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม
- ถ้าพยานนั้นเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ต้องนำหลักเกณฑ์การสืบพยานในคดีที่พยานเป็นเด็ก ตามมาตรา ๑๗๒ ตริ มาใช้บังคับโดยอนุโลม เช่นเดียวกัน

ผลของการสืบพยานไว้ก่อนมีผลเช่นเดียวกับผลการสืบพยานของโจทก์

ข้อสังเกต

การรับฟังการสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้า เป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า การพิจารณาคดีนั้นต้อง ทำต่อหน้าจำเลย และคำให้การพยานนั้น จะต้องอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย เมื่อกฎหมายอนุญาต ให้ทำได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ ศาลก็ต้องรับฟังคำพยานเช่นนี้

- เรื่องของการสืบพยานผู้เสียหายไว้ก่อนเพราะจะต้องเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร อันเป็นการยากแก่การนำสืบ ซึ่งอยู่ในหมวด ๒ พยานบุคคล การสืบพยานผู้เสียหายดังกล่าวจึงไม่อยู่ในบังคับ มาตรา ๑๗๒ วรรค ๒ เพราะมิใช่การพิจารณาหลังฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งศาลชั้นต้นจะต้องอ่านและอธิบายฟ้อง ให้จำเลยฟัง และถามจำเลยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไร (ฎ.๗๕๗/๒๕๔๕)
- ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุดังที่ระบุไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ วรรคแรก พนักงาน อัยการย่อมมีสิทธิยื่นคำร้อง เพื่อให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นกรณี ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่หรือไม่ ประกอบกับ ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ วรรคสี่ ก็ให้ศาลสามารถ มีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานและอ่านคำเบิกความของพยานให้พยานนั้นฟังได้ แม้ผู้ต้องหาจะไม่ถูกจับกุม หรือควบคุมตัวอยู่ (ฎ.๒๔๘๐/๒๕๔๗)

๒) การขอสืบพยานก่อนฟ้องพยานผู้เชี่ยวชาญและพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ตริ

ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ตริ “ให้นำความใน ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ มาใช้บังคับ โดยอนุโลมแก่กรณีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญและพยานหลักฐานอื่น และแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีไว้แล้ว

แต่มีเหตุจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนถึงกำหนดเวลาสืบพยานตามปกติ ป.วิอาญา ตามมาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสองด้วย

ในกรณีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงอันสำคัญในคดีได้ หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากมีการเนินช้ากว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญแก่คดี มาสืบในภายหน้าพยานหลักฐานนั้นจะสูญเสียไปหรือเป็นการยากแก่การตรวจพิสูจน์ ผู้ต้องหาหรือพนักงาน อัยการโดยตนเองหรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหาย จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่ง ให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในมาตรา ๒๔๔/๑ ไว้ก่อนฟ้องก็ได้ ทั้งนี้ให้นับพบัญญัติ ในมาตรา ๒๓๗ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๓) การสืบพยานก่อนฟ้องตามกฎหมายเฉพาะอื่น

ยกตัวอย่างเช่น ตาม พ.ร.บ.การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.๒๕๕๑ มีหลักเกณฑ์ พื้นฐานเช่นเดียวกับ ป.วิอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ แต่คดีดังกล่าวเป็นเรื่องนโยบายแห่งรัฐและมีผลกระทบ ต่อสังคมอย่างรุนแรง กฎหมายจึงวางกฎเกณฑ์ไว้เป็นพิเศษในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อยับยั้งการกระทำผิด โดยได้วางหลักไว้ว่าก่อนฟ้องคดีต่อศาล ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับการร้องขอ จากพนักงานสอบสวนจะนำผู้เสียหายหรือพยานบุคคลมายื่นคำร้องต่อศาล โดยระบุการกระทำทั้งหลาย ที่อ้างว่าได้มีการกระทำความผิดและเหตุแห่งความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบพยานไว้โดยพลันก็ได้ในกรณีที่ ผู้เสียหายหรือพยานบุคคลจะให้การต่อศาลเอง เมื่อผู้เสียหายหรือพยานบุคคลแจ้งแก่พนักงานอัยการแล้ว ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ชักช้าให้ศาลสืบพยานทันทีที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งหรือ วรรคสอง ในการนี้ หากผู้มีส่วนได้เสียในคดีคนใดยื่นคำร้องต่อศาลแล้วเหตุผลและความจำเป็นขอถามค้าน หรือตั้งทนายความถามค้านเมื่อเห็นสมควรก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตได้ และให้นำความในมาตรา ๒๓๗ ทวิ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าต่อมามีการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยในการกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๑ ก็ให้รับฟังพยาน ดังกล่าวในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

๔) การร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งสืบพยานก่อนฟ้อง

(๑) กรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ให้พนักงานสอบสวนส่งคำร้องขอ พร้อมพยานหลักฐาน การสอบสวนเบื้องต้น พร้อมนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการ ให้ระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิด เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานไว้ก่อน เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล มีคำสั่งให้สืบพยานนั้น

(๒) กรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวให้พนักงานสอบสวนสั่งให้นายประกันนำตัว ผู้ต้องหามาส่ง แล้วส่งคำร้องขอและพยานหลักฐานการสอบสวนเบื้องต้น พร้อมนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงาน อัยการ โดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องสืบพยาน ไว้ก่อน เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้น

(๓) กรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างการฝากขังตามอำนาจศาล ให้พนักงานสอบสวนส่งคำร้องขอ และพยานหลักฐานการสอบสวนเบื้องต้นต่อพนักงานอัยการ โดยไม่จำเป็นต้องส่งตัวผู้ต้องหา โดยระบุ การกระทำทั้งหลายว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เหตุผลความจำเป็นที่ต้องสืบพยานไว้ก่อน เพื่อให้พนักงานอัยการ ยื่นคำร้องต่อศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้น ทั้งนี้ ให้รายงานไว้ในคำร้องขอด้วยว่าผู้ต้องหาได้ถูกขังอยู่ โดยศาลแล้วตามคำร้องฝากขังคดีที่เท่าใด ลงวัน เดือน ปีใดด้วย

(๔) กรณีผู้ต้องหาเห็นว่าตนเองถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วบุคคลซึ่งจำเป็นต้องนำมาสืบเป็นพยาน ของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรอันเป็นการยากแก่การที่จะนำบุคคลนั้นมาสืบในภายหน้า

ถ้าเป็นกรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน จะยื่นคำร้องผ่านพนักงานสอบสวนก็ได้เพื่อดำเนินการตามข้อ (๒) แล้วแต่กรณี

(๕) คำร้องขอให้สืบพยานไว้ก่อน ให้ระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานไว้ก่อน ตามแบบ ส ๕๖-๕๔ (คำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๕ แบบพิมพ์ที่ใช้เกี่ยวกับคดี ลำดับที่ ๖๓) ให้รวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

ข้อสังเกต

- บางกรณี คดีมีความซับซ้อนและประเด็นข้อเท็จจริงมีมาก พยานสำคัญที่ต้องสืบพยานก่อนฟ้อง มีหลายปาก หลังจากพนักงานสอบสวนได้มีหนังสือไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยาน ก่อนฟ้องไปจำนวนหนึ่ง ปรากฏว่าได้มีการสืบพยานก่อนฟ้องได้บางส่วน เหลืออีกบางส่วนหลังจาก พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการอาจต้องฟ้องผู้ต้องหา ไปก่อนเนื่องจากครบกำหนดฝากขังผู้ต้องหา หลังฟ้องแล้วพนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยาน สำคัญดังกล่าวก่อนการนัดสืบพยานของศาลในชั้นพิจารณาได้หรือศาลเห็นสมควรเองก็ได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสอง

บทที่ ๑๒

วันกระทำความผิดและอายุความ

อายุความ เป็นหลักทั่วไปที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการดำเนินคดีไว้ เนื่องจากหากทิ้งเวลาไว้นานพยานหลักฐานอาจเสื่อมสภาพหรือสูญหายหรือความจำของพยานลบเลือนได้ อีกทั้งเป็นนโยบายของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการเร่งรัดเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งไม่มีวัตถุประสงค์ให้ความผิดติดชนกหลังผู้กระทำความผิดไปตลอดชีวิต พนักงานสอบสวนจึงมีความจำเป็นต้องทราบหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องว่าอายุความจะเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อใด เพื่อเร่งรัดสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายภายในอายุความ

๑. วันกระทำความผิด

วันกระทำความผิดมี ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑.๑ วันแรกที่สามารถจะกระทำความผิดให้เสร็จสิ้นลงไปได้

เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ลงมือกระทำโดยมีเจตนาเฉพาะเจาะจงให้เสร็จสิ้นไปในครั้งนั้น ๆ โดยปกติจะเป็นการกระทำความผิดในวาระเดียวกรรมเดียว ซึ่งการกระทำนั้นอาจเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทก็ได้ และการกระทำครั้งนั้นครบองค์ประกอบความผิดที่ได้กระทำลงทันที แม้ผลของการกระทำจะเกิดขึ้นภายหลังก็ตาม เช่น

- เอายาพิษให้ดื่มที่บ้านที่เกิดเหตุ ถือว่าวันกระทำความผิดตั้งแต่เอายาพิษให้ดื่มแล้ว แต่ถ้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลแล้วต่อมาอีก ๕ วัน ถึงแก่ความตาย ความตายเป็นผลของการกระทำผิดไม่ถือว่าเป็นวันกระทำความผิด (ฎ.๓๓๓๗/๒๕๕๓)

- ความผิดฐานแจ้งความเท็จ อายุความให้เริ่มนับตั้งแต่วันแจ้งความเท็จ มิใช่วันที่รู้ว่าจำเลยกระทำความผิด (ฎ.๘๐๘/๒๕๒๐)

- เข้ามาในราชอาณาจักรโดยใช้หนังสือเดินทางคนอื่น แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าตนมีชื่อในหนังสือเดินทางนั้น ความผิดฐานแจ้งความเท็จเกิดตั้งแต่วันที่ทำการแจ้งความเท็จ ไม่ใช่วันที่เจ้าพนักงานรู้ว่าเป็นการกระทำความผิด ส่วนการอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิดต่อเนื่องตลอดมา (ฎ.๘๐๘/๒๕๒๐)

- คนต่างด้าวไม่มีบัตรประจำตัวคนต่างด้าวเป็นความผิดสำเร็จในแต่ละปี ไม่ใช่ความผิดต่อเนื่อง ความผิดในปีสุดท้ายจึงไม่ขาดอายุความ (ฎ.๒๔๐/๒๕๒๓)

๑.๒ วันที่การกระทำอันก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดอาจวางแผนลงมือกระทำเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนไม่ครบองค์ประกอบความผิดในตัวเอง เมื่อกระทำครบถึงขั้นตอนสุดท้ายจะครบองค์ประกอบความผิดตามเจตนานั้น เช่น

(๑) ความผิดฐานฉ้อโกง

การกระทำความผิดเริ่มตั้งแต่หลอกลวงผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายหลงเชื่อส่งมอบทรัพย์สิน เพราะการถูกหลอกลวงนั้น วันส่งมอบทรัพย์สินนั้นถือว่าเป็นวันกระทำความผิดสำเร็จครบองค์ประกอบความผิด

(๒) ความผิดเกี่ยวกับเช็ค

ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.๒๕๔๙ (ฉบับเก่า) หรือ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.๒๕๓๔ (ฉบับใหม่) หลักการเกี่ยวกับวันเวลากระทำ

ความผิดก็ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ วันที่เขียนสั่งจ่ายเช็คออกเช็คชำระหนี้ เป็นวันเริ่มกระทำความผิดเกี่ยวกับเช็คเกิดขึ้นและเริ่มกระทำความผิด แต่ความผิดสำเร็จเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน

- ความผิดเกี่ยวกับเช็คเกิดขึ้นและเริ่มนับอายุความเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค (ฎ.๕๖๗/๒๕๓๑)

- นำเช็คไปถามเจ้าหน้าที่ธนาคารว่าเงินของจำเลยมีตามเช็คหรือไม่ เจ้าหน้าที่ธนาคารว่าไม่มีเงิน ดังนั้นเป็นการสอบถามกันเป็นทำนองส่วนตัวหาใช่เป็นเรื่องที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้นไม่ วันนั้นความผิดของจำเลยยังไม่เกิดขึ้นยังไม่นับอายุความร้องทุกข์ (ฎ.๒๑๒๖/๒๕๑๖)

- จะถือว่าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินได้ต้องปรากฏว่าได้มีการยื่นเช็คต่อธนาคารและธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินแล้ว (ฎ.๓๔๔/๒๕๑๖)

๑.๓ กรณีความผิดต่อเนื่อง

เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ลงมือกระทำความผิดและการกระทำนั้นครบองค์ประกอบความผิด แต่การกระทำยังคงมีความต่อเนื่องไม่ขาดตอน อาจจะเป็นการกระทำผิดต่อเนื่องของวันเวลาเกิดเหตุที่ติดต่อกันหลายวัน จนกระทั่งการกระทำผิดได้ขาดตอนหรือสิ้นสุดลง เช่น

- ความผิดฐานมีไม้แปรรูปที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ในครอบครอง เป็นความผิดต่อเนื่องกันตลอดมาจนถึงวันที่เจ้าพนักงานจับกุมจำเลย (ฎ.๑๓๘/๒๕๐๓)

- จำเลยปิดป้ายประกาศหมิ่นประมาทโจทก์ การโฆษณาหมิ่นประมาทนับแต่วันปิดประกาศก็ยังคงดำเนินต่อเนื่องกันไปอันถือได้ว่าเป็นความผิดต่อเนื่องจนกว่าจะมีการปลดป้ายประกาศออกไป (ฎ.๒๒๗๒/๒๕๒๗)

- จำเลยเข้าไปปักเสาและปลูกต้นมะขามในที่ดินของโจทก์ก็เพื่อถือการครอบครองที่ดินของโจทก์ ดังนั้นความผิดฐานบุกรุกได้เกิดขึ้นและสำเร็จแล้วเมื่อจำเลยเข้าไปกระทำการดังกล่าว ส่วนการครอบครองที่ดินต่อมาเป็นเพียงผลของการบุกรุก การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดต่อเนื่องตราบเท่าที่จำเลยยังถือการครอบครองที่ดินของโจทก์ (ฎ.๒๒๕๓/๒๕๓๑)

- ความผิดฐานเข้ายึดถือครอบครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ของแผ่นดินโดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมมีขึ้นตั้งแต่จำเลยเข้ายึดถือครอบครองและยังคงมีอยู่ตลอดเวลาที่จำเลยครอบครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ซึ่งขณะที่โจทก์ฟ้อง จำเลยยังคงยึดถือครอบครองที่ดินพิพาทอยู่ แม้จำเลยจะครอบครองมานานเกิน ๑๐ ปี คดีโจทก์ก็ไม่ขาดอายุความ (ฎ.๒๗๘๒/๒๕๕๕)

- มีอาวุธปืนผิดกฎหมายไว้ในความครอบครอง เป็นความผิดตลอดเวลาที่ครอบครองจนกว่าปีนั้นจะพ้นจากความครอบครอง (ฎ.๙๓/๒๕๔๒)

- ปลูกสร้างอาคารโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดเกิดขึ้นนับแต่วันที่ปลูกสร้างโดยไม่ได้รับอนุญาตต่อเนื่องไปถึงวันที่ปลูกสร้างอาคารเสร็จ อายุความเริ่มนับแต่วันที่ปลูกสร้างอาคารเสร็จ หาใช่ต่อเนื่องกันตลอดเวลาที่ผู้กระทำความผิดยังมิได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ (ฎ.๑๖๕๔/๒๕๑๒)

- ความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งให้รื้อถอนอาคารเป็นความผิดต่อเนื่องตลอดเวลาตราบใดที่ยังมิได้รื้อถอน (ฎ.๗๓๓๐/๒๕๔๐)

ข้อสังเกต

- การกระทำความผิดในทางอาญา มีขั้นตอนในการคิด ตกลงใจที่จะกระทำความผิด ตระเตรียมการและลงมือกระทำความผิด โดยปกติการกระทำใดจะเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา ผู้กระทำความผิดนั้นต้องถึงขั้นลงมือกระทำความผิด หากความผิดไม่สำเร็จต้องรับโทษฐานพยายามกระทำความผิด เว้นแต่บางฐานความผิด แม้เพียงอยู่ในขั้นตระเตรียมการกฎหมายก็ถือว่ามีความผิด แต่ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ จึงต้องถือเอาวันสุดท้ายที่ได้กระทำลงเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องอายุความ

- ความผิดที่เกิดจากการละเว้นไม่กระทำ อายุความเริ่มนับแต่วันสุดท้ายที่ละเลยไม่กระทำการ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๗๑/๒๔๘๖ จำเลยไม่ไปขึ้นทะเบียนทหารภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด อายุความเริ่มนับแต่วันสุดท้ายที่กำหนดให้ไปขึ้นทะเบียนทหาร โดยปกติแล้วจะมีการกำหนดระยะเวลาให้มาขึ้นทะเบียนทหาร เช่น ๓๐ วัน พ้นวันที่ ๓๐ ไปแล้ว จึงเริ่มนับอายุความ ไม่ใช่เริ่มนับแต่วันที่ ๑ เพราะแม้ไม่มาขึ้นทะเบียนในวันที่ ๑ อาจมาขึ้นทะเบียนในวันที่ ๒๐ ก็ได้ จึงต้องถือเอาวันสุดท้ายที่ทางราชการกำหนดให้ขึ้นทะเบียนเป็นวันเริ่มต้นนับอายุความในการกระทำความผิด หากไปเริ่มนับวันที่ ๑ ผู้กระทำความผิดจะหลุดพ้นจากการดำเนินคดีอาญาไปก่อนกำหนดถึง ๒๙ วัน

- วันเวลาเกิดเหตุในคดีอาญา อาจเป็นช่วงเวลา ซึ่งต้องระบุให้ชัดเจนว่าเหตุเกิดวันเวลาใด หรือช่วงวันที่เท่าใดแต่เวลาเท่าใด ถึงวันที่เท่าใด เวลาใด ซึ่งต้องระบุลงในพฤติการณ์แห่งคดีในการแจ้งข้อหา กับผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ หรือในร่างฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๘(๕) ซึ่งต่างกับกรณีการนับอายุความ ซึ่งการนับอายุความต้องถือเอาวันสุดท้ายแห่งการกระทำเป็นเกณฑ์ในการนับอายุความ

๒. อายุความฟ้องคดีอาญา

อายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ กำหนดให้ทำการฟ้องโดยนำตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดระยะเวลานับแต่วันกระทำความผิด มิเช่นนั้นเป็นอันขาดอายุความ ดังนี้

- ๑) อายุความ ๒๐ ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก ๒๐ ปี
- ๒) อายุความ ๑๕ ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกกว่า ๗ ปี แต่ยังไม่ถึง ๒๐ ปี
- ๓) อายุความ ๑๐ ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกกว่า ๑ ปี ถึง ๗ ปี
- ๔) อายุความ ๕ ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกกว่า ๑ เดือน ถึง ๑ ปี
- ๕) อายุความ ๑ ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ เดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ในคดีอาญา ต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดและเอาตัวมาฟ้องยังศาลภายในกำหนดอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ ซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๙๑/๒๕๑๙ วินิจฉัยไว้ว่า อายุความในคดีอาญานั้น เมื่อเริ่มนับแล้วอายุความก็เดินเรื่อยไป เว้นแต่กรณีที่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาไว้ จึงจะเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่วันหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคสอง

นอกจากนี้ ป.อาญา มาตรา ๙๖ ยังกำหนดในความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน นับแต่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ถือเป็นอันขาดอายุความ

๓. การนับอายุความ

การนับอายุความ ป.อาญา ไม่ได้บัญญัติวิธีการนับระยะเวลาอายุความไว้โดยเฉพาะ การนับระยะเวลาอายุความคดีอาญาจึงอยู่ในบังคับของหลักทั่วไปตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๙๓/๓ วรรคสอง มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน ต้องเริ่มนับอายุความในวันรุ่งขึ้นสำหรับความผิดต่อเนื่อง การนับอายุความเริ่มนับขณะที่การกระทำผิดนั้นสิ้นสุดลง และมาตรา ๑๙๓/๕ ที่กำหนดการนับระยะเวลาให้นับเป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี ตามปีปฏิทิน ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับวันต้นแห่งสัปดาห์ วันต้นเดือน หรือปีไว้ ระยะเวลาย่อมสิ้นสุดในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปีสุดท้าย อันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าระยะเวลานับเป็นเดือนหรือปี ไม่มีวันตรงกันในเดือนสุดท้าย ให้ถือเอาวันสุดท้ายเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลา ตัวอย่างเช่น

- คดีฆ่าผู้อื่น อัตรารโทษประหารชีวิต อายุความ ๒๐ ปี เกิดเหตุวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ดังนั้นทางการสอบสวนต้องทำการสอบสวน และต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาไม่เกินวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ มิเช่นนั้นขาดอายุความจะฟ้องคดีไม่ได้ รวมถึงกรณีได้ตัวมาแล้ว แต่ฟ้องไม่ทันภายในกำหนด ก็ขาดอายุความฟ้องคดีเช่นกัน หรือเป็นกรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่มี การร้องทุกข์กล่าวโทษ จนล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว คดีก็เป็นอันขาดอายุความ

- ผิดตาม พ.ร.บ.คดีอาญา อัตรารโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี อายุความ ๕ ปี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ตามเช็ค เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ การนับอายุความต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ อายุความฟ้องคดีคือต้องนำตัวผู้กระทำความผิดไปฟ้องต่อศาล ไม่เกินวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ รวมถึงคดีนี้กำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ จึงต้องนำบทบัญญัติตาม ป.อาญา มาตรา ๘๖ มาบังคับใช้ คือ ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน นับแต่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นคดีเป็นอันขาด อายุความ คดีนี้ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายในกำหนด ๓ เดือนด้วย คือภายในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ โจทก์ฟ้องจำเลย วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ เป็นวันครบกำหนดอายุความวันสุดท้าย คดีโจทก์จึงไม่ขาด อายุความ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๒๐/๒๕๕๐

- คดีความผิดอันยอมความได้ หากรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ อันเป็นวันสุดท้ายของเดือน การนับกำหนดอายุความร้องทุกข์ ๓ เดือน ต้องเริ่มนับวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๓ เป็นวันแรก และจะครบกำหนดร้องทุกข์ ๓ เดือน ในวันสุดท้ายของเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ แต่เดือนดังกล่าวไม่มีวันที่ ๓๐ ดังนั้นการร้องทุกข์เมื่อไม่ตรงกับวันสุดท้ายให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งเดือนเป็นวัน สิ้นสุดระยะเวลา คือวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๕ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ในทางกลับกันหากรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ อันเป็นวันสิ้นสุดแห่งเดือน การนับกำหนดอายุความร้องทุกข์ ๓ เดือน ต้องเริ่มนับวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ เป็นวันแรก และจะถือว่าวันครบกำหนดร้องทุกข์ ๓ เดือน คือวันสุดท้ายแห่งเดือนคือวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มิได้ เพราะเดือนพฤษภาคม มีวันที่ ๒๘ อันเป็นวันสิ้นสุดก่อนจะถึงวันเริ่มระยะเวลาร้องทุกข์ คดีนี้จึงต้องร้องทุกข์ภายในวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔

กรณีดังกล่าวนี้ บางความเห็น เห็นว่า คดีความผิดต่อส่วนตัว หากรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ในวันสิ้นสุดแห่งเดือน และต้องเริ่มนับอายุความในวันที่ ๑ ของเดือนถัดไป เป็นวันแรก และจะครบกำหนด อายุความร้องทุกข์ ในวันสุดท้ายแห่งเดือนที่สาม แต่ไม่ตรงกับวันที่ของเดือนที่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด หากเดือนที่ครบกำหนดอายุความร้องทุกข์นั้นมีจำนวนวันมากกว่าเดือนที่มีการรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ก็ยังคงนับวันที่ครบ ๓ เดือนในวันสิ้นสุดแห่งเดือนที่ครบกำหนดระยะเวลานั้นอยู่นั่นเอง ตามตัวอย่าง หากรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดแห่งเดือน การนับอายุความ ร้องทุกข์ เริ่มนับแต่ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ จะครบกำหนด ๓ เดือน ในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดแห่งเดือน และถือว่าวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ คดียังอยู่ในอายุความร้องทุกข์ ผู้เสียหาย ยังสามารถร้องทุกข์ได้ หรืออายุความฟ้องคดีก็ทำนองเดียวกัน

เมื่อเป็นดังนี้ ในกรณีดังกล่าวข้างต้น หากมีผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ภายหลัง วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔ โดยยืนยันว่ายังอยู่ในอายุความร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็ต้องรับ คำร้องทุกข์ไว้ทำการสอบสวนและมีความเห็นส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ หากพนักงาน อัยการมีความเห็นเช่นไรและหากมีการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ให้ดำเนินการไปตามที่พนักงานอัยการสั่ง ให้สอบสวนเพิ่มเติม

กรณีวันสุดท้ายของเดือนที่สามซึ่งครบอายุความร้องทุกข์ เป็นวันหยุดราชการ การร้องทุกข์ต่อ พนักงานสอบสวน ร้องทุกข์ได้ทุกวันไม่มีวันหยุด ส่วนการฟ้องคดีต่อศาลสามารถฟ้องต่อศาลในวันแรก ที่ศาลเปิดทำการได้ ตัวอย่างเช่น

- การร้องทุกข์ แม้วันสุดท้ายเป็นวันหยุดราชการ แต่การร้องทุกข์สามารถทำได้ทุกวัน เมื่อไม่ร้องทุกข์ในวันสุดท้าย แต่ไปร้องทุกข์วันรุ่งขึ้น คดีโจทก์จึงขาดอายุความ (ฎ.๑๗๗๗/๒๕๕๔)

- การฟ้องคดี แม้ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ในวันสุดท้ายที่เป็นวันหยุดราชการ แต่ผู้เสียหายก็สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลในวันแรกที่เปิดทำการได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๑ (ปัจจุบัน ป.พ.พ.มาตรา ๑๙๓/๘) ฟ้องโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๖ (ฎ.๒๒๑๒/๒๕๑๕)

การร้องทุกข์คดีความผิดอันยอมความได้ ต้องมีองค์ประกอบรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดถึงเป็นการเริ่มนับอายุความให้ร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน บางกรณีที่ยังองค์ประกอบยังไม่ครบอายุความร้องทุกข์จึงยังไม่เกิด เช่น นาย ก. ทราบว่ามีการลงข้อความหมิ่นประมาทตนแต่ไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ถือว่ามีการรู้เรื่องกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่อายุความร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน ยังไม่เกิดเพราะยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด การเริ่มนับอายุความร้องทุกข์ดังกล่าวจะเกิดต่อเมื่อนาย ก. รู้ตัวว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำการหมิ่นประมาทตนอันเป็นการครบองค์ประกอบของการร้องทุกข์คือรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด

- จำเลยยืมเครื่องมือก่อสร้างไปจากโจทก์เมื่อปี ๒๕๓๒ โดยจะนำมาส่งคืนเมื่อแล้วเสร็จหรือทวงถาม หลังจากนั้นโจทก์ไม่พบจำเลยอีกเลยจนปี ๒๕๓๗ โจทก์พบจำเลยและทวงถามถึงเครื่องมือดังกล่าวแต่จำเลยปฏิเสธ ถือได้ว่าโจทก์ทราบว่าจำเลยมีเจตนาเบียดบังเอาเครื่องมือของโจทก์ไปในวันที่ทวงถาม ซึ่งเป็นวันที่โจทก์รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันนั้น เมื่อโจทก์แจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในวันดังกล่าว คดีของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ (ฎ.๑๑๘๔/๒๕๔๓)

- โจทก์ร่วมรู้ว่าจำเลยเจตนาฉ้อโกงตนในวันใดอายุความร้องทุกข์ต้องเริ่มนับตั้งแต่วันนั้น การที่โจทก์ร่วมพยายามโทรศัพท์ถึงจำเลยอีกหลายครั้งหลายหนในเวลาต่อมาทั้ง ๆ ที่จำเลยรับบ้างไม่รับบ้างหรือบางครั้งรับปากว่าจะนำเงินไปชำระแต่แล้วก็ผัดผ่อนเป็นเรื่องที่โจทก์ร่วมผ่อนผันหรือให้โอกาสแก่จำเลย ถือไม่ได้ว่าโจทก์ร่วมเพิกถอนการกระทำความผิดของจำเลย (ฎ.๓๙/๒๕๕๒)

๔. อายุความฟ้องขอให้กักกัน

อายุความฟ้องขอให้กักกัน จะฟ้องไปพร้อมกับการฟ้องคดีอันเป็นเหตุที่ขอให้กักกันหรืออย่างช้าภายใน ๖ เดือนนับแต่วันที่ฟ้องคดีดังกล่าว ตาม ป.อาญา มาตรา ๙๗

๕. กำหนดอายุความลงโทษการลงโทษ

กรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกฟ้องต่อศาลแล้ว และเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หากมิได้มีการลงโทษเกินกำหนดเวลาตามที่กฎหมายกำหนดตาม ป.อาญา มาตรา ๙๘ ก็ไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้ ดังต่อไปนี้

- (๑) ๒๐ ปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกยี่สิบปี
- (๒) ๑๕ ปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (๓) ๑๐ ปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (๔) ๕ ปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น

๖. อายุความตามกฎหมายพิเศษบางเรื่อง

โดยปกติอายุความฟ้องคดีและอายุความลงโทษจะกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ มาตรา ๙๖ และมาตรา ๙๘ แต่บางเรื่องรัฐเห็นว่าเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ หรือทางการเมืองค่อนข้างรุนแรง จึงกำหนดอายุความแตกต่างไปจาก ป.อาญา เป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะในบางเรื่อง ดังนี้

๖.๑ อายุความคดียาเสพติดในคดีมีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ตาม พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๒๒

- มีอายุความ ๓๐ ปี

๖.๒ อายุความตาม พ.ร.บ.ประมง พ.ศ.๒๕๕๘

- อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี โดยมีให้นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามคำสั่ง คสช.ที่ ๖๙/๒๕๕๙ เรื่อง แก้ไขปัญหาการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมาย ประมง ลง ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ข้อ ๑ ในการดำเนินคดีตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมหรือคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๑๐/๒๕๕๘ เรื่อง การแก้ไขปัญหา การทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

๖.๓ อายุความตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ตามมาตรา ๗

- อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี โดยมีให้นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

๖.๔ อายุความตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๖๑/๑

- อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี โดยมีให้นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

๖.๕ อายุความคดีค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.๒๕๕๙ มาตรา ๒๑

- อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี โดยมีให้นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

๖.๖ อายุความตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๕

- อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี โดยมีให้นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

เกี่ยวกับอายุความ มีความสำคัญมากตามหลักทั่วไปแล้ว กฎหมายจะกำหนดอายุความ การกระทำผิดต่างๆ เอาไว้ หากไม่ได้ตัวผู้ต้องหาภายในอายุความก็ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด นั้นอีก เว้นแต่คดีที่เป็นเรื่องเฉพาะดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอายุความจะสะดุดหยุดอยู่ระหว่างหลบหนี สิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือพฤติการณ์แห่งคดีที่เกิดขึ้นอาจเป็นคดีที่เป็น ความผิดกรรมเดียว ผิดต่อกฎหมายหลายบทหรือต่างกรรมต่างวาระ ซึ่งแต่ละบทแต่ละกรรมมีอัตราโทษ ไม่เท่ากันและมีอายุความต่างกัน พนักงานสอบสวนจึงควรแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับผู้ต้องหาให้ครบถ้วนทุกบท ทุกกรรม การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นอำนาจของศาลจะพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

การกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท

หลักเกณฑ์การพิจารณากฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตาม ป.อาญา มาตรา ๙๐ มีดังนี้

๑) พิจารณาลำดับโทษตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘ โดยโทษที่อยู่ลำดับก่อนเป็นโทษหนักกว่าโทษ ในลำดับถัดไป

๒) ถ้าความผิดแต่ละบทมีโทษลำดับเดียวกัน ให้พิจารณาอัตราโทษขั้นสูงเป็นเกณฑ์

๓) ถ้าความผิดแต่ละบทมีอัตราโทษขั้นสูงเท่ากัน ให้พิจารณาโทษลำดับถัดไปในบทนั้น ๆ ประกอบ

๔) ถ้าความผิดแต่ละบทมีอัตราโทษขั้นสูงเท่ากันและโทษลำดับถัดไปก็มีอัตราโทษเท่ากัน ให้พิจารณาอัตราโทษขั้นต่ำเป็นเกณฑ์

๕) ถ้าความผิดแต่ละบทมีอัตราโทษเท่ากันทุกอย่างทั้งอัตราโทษชั้นสูงและอัตราโทษชั้นต่ำให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะลงโทษตามบทหนึ่งบทใดก็ได้

การกระทำความผิดต่างกรรมต่างวาระหรือหลายกระทง

หลักเกณฑ์การลงโทษในความผิดหลายกระทงตาม ป.อาญา มาตรา ๘๑ มีดังต่อไปนี้ กรณีที่ผู้ใดกระทำการอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันให้ศาลลงโทษผู้นั้นทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป แต่ไม่ว่าจะมีการเพิ่มโทษ ลดโทษ หรือลดมาตราส่วนโทษด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วจำคุกทั้งสิ้นต้องไม่เกินกำหนดดังนี้

- ๑) ๑๐ ปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี
- ๒) ๒๐ ปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๓ ปี แต่ไม่เกิน ๑๐ ปี
- ๓) ๕๐ ปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุด มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๑๐ ปี ขึ้นไป เว้นแต่กรณีที่ศาลลงโทษจำคุกตลอดชีวิต

บทที่ ๑๓

การชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ เป็นการสอบสวนลักษณะหนึ่งนอกจากการสอบสวนสามัญ ดังที่มีบัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา ภาค ๒ สอบสวน ในส่วนของการชันสูตรพลิกศพ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้ใน ป.วิอาญา หมวดที่ ๒ ตั้งแต่มาตรา ๑๔๘ ถึงมาตรา ๑๕๖ และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ ได้วางแนวทางการปฏิบัติไว้ ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๙ ประกอบมาตรา ๑๕๕ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนมาใช้บังคับโดยอนุโลม และวางหลักว่าการเสียชีวิตเป็นผลจากการกระทำผิดอาญา ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล การชันสูตรพลิกศพจึงมีความสำคัญกับการดำเนินคดีอาญา

๑. ความหมายของการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ (Post-mortem Examination or Post-mortem Inquest) กฎหมายไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ แต่ปรากฏความหมายอยู่ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ การชันสูตรพลิกศพ บทที่ ๑ อำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ข้อ ๒ ว่าการชันสูตรพลิกศพหมายถึง การตรวจพิสูจน์ศพโดยพนักงานสอบสวน แพทย์และเจ้าพนักงานอื่นตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

๒. วัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ

เพื่อทราบเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ซึ่งตามความมุ่งหมายของกฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า เป็นการมุ่งไปที่ผู้ตายเป็นหลักเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับสาเหตุการตาย ไม่ได้มุ่งไปที่ตัวผู้กระทำให้ถึงแก่ความตายเป็นหลัก เพราะเหตุว่าหากความตายเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นหรือของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ก็ต้องแยกคดีทำสำนวนการสอบสวนอีกส่วนหนึ่งต่างหากว่าผู้ที่กระทำให้ตายนั่น ได้กระทำความผิดทางอาญาที่ทำให้เขาตายหรือไม่ โดยต้องนำส่วนของการชันสูตรพลิกศพไปเป็นส่วนประกอบในคดีอาญานั้น

นอกจากนั้น ในการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ถ้ากรณีที่มีการชันสูตรแล้วต้องทำการชันสูตรพลิกศพต่อเนื่องให้เสร็จสิ้น หากได้มีการทำการชันสูตรแล้วแต่ยังไม่เสร็จสิ้น กรณีดังกล่าวนี้ยังไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๙ แต่อย่างใดก็ตามในกรณีนี้ถ้าหากไม่มีการชันสูตรตั้งแต่ต้นเช่นนี้ หากพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบ ไม่ตัดอำนาจการฟ้องของพนักงานอัยการแต่อย่างใดซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาไว้วางหลักในเรื่องดังกล่าวไว้

การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบแล้ว แม้ไม่มีการชันสูตรพลิกศพก็หาเป็นเหตุให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องไม่ (ฎ.๒๔๑๐/๒๕๓๐)

๓. หลักเกณฑ์กฎหมายในการชันสูตรพลิกศพ

การใดจะต้องทำการชันสูตรพลิกศพนั้น ต้องเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๘ ซึ่งวางหลักไว้ ดังนี้

๑. ปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ
๒. ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน
๓. การตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย ไม่ต้องการชันสูตรพลิกศพ
๔. กำหนดกรอบการตายโดยผิดธรรมชาติ มี ๕ ประการ คือ ๑.ฆ่าตัวตาย ๒.ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ๓.ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ๔.ตายโดยอุบัติเหตุ ๕.ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

ดังนั้น การตายตามธรรมชาติจึงไม่ต้องการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งได้แก่ ป่วยตาย ตายจากชราภาพ และนอกจากนี้การตายจากการถูกประหารชีวิตตามกฎหมายก็ไม่ต้องการชันสูตรพลิกศพ แต่อย่างไรก็ตาม หากการตายนั้นยังมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติหรือไม่ ก็ต้องการชันสูตรพลิกศพ หากสาเหตุการตายให้สิ้นข้อสงสัย การสงสัยไม่เพียงแต่การสงสัยของเจ้าพนักงานเท่านั้น แต่หากญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียเกิดความสงสัย เจ้าพนักงานก็ต้องดำเนินการให้สิ้นข้อสงสัยเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต

ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๘ ไม่ได้กล่าวถึงการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ แต่ไปปรากฏถ้อยคำใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม ว่าความตายที่เกิดขึ้นจากเหตุดังกล่าวให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองร่วมชันสูตรพลิกศพด้วย กล่าวได้ว่าการตายดังกล่าวก็ถือเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติตามหลักเกณฑ์หนึ่งในห้าประการคือถูกผู้อื่นทำให้ตาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๘ นั่นเอง

๔. ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพกรณีทั่วไป

ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ดังนี้

- ๑) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้น
- ๒) แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภาเกี่ยวกับแพทย์ผู้มีหน้าที่นั้น กฎหมายได้ลำดับความสำคัญไว้ไม่ได้ให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง การจะให้แพทย์ใดร่วมชันสูตรพลิกศพกฎหมายได้จัดลำดับไว้ โดยลำดับแรกไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เท่านั้นจึงจะใช้แพทย์อื่นเป็นไปตามลำดับดังนี้

- (๑) แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา
- (๒) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ
- (๓) แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- (๔) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข

จะเห็นได้ว่าเฉพาะลำดับที่ ๔ มีแพทย์อยู่ ๒ ประเภท สามารถเลือกแพทย์ประเภทใดประเภทหนึ่งได้ กรณีแพทย์ตามลำดับใดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุผลอันเป็นข้อเท็จจริงให้ปรากฏความจำเป็นต้องใช้แพทย์ผู้นั้นร่วมทำการชันสูตรพลิกศพให้ชัดเจนว่าไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นที่แน่นอนว่าการชันสูตรพลิกศพเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ดังที่ปรากฏในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บท ๑ วรรค ๑๐ ตอนท้าย

๕. ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพในกรณีพิเศษ

นอกเหนือจากกรณีทั่วไปดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครอง ตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่เป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพร่วมด้วย ในกรณีใดกรณีหนึ่งตามหลักเกณฑ์ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม ดังต่อไปนี้

๑) ความตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่อย่างใดจึงจะเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) เป็นเจ้าพนักงานหรือไม่ ก็ต้องมีกฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ใครบ้างเป็นเจ้าพนักงาน ซึ่งตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒ ได้ให้คำจำกัดความไว้ เป็นต้นว่า

- พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุม ปรามปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปรามปราม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖)

(๒) เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือไม่ มีข้อพิจารณาว่าขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ไว้ว่าปฏิบัติหน้าที่อย่างไรได้บ้าง การกระทำนอกเหนือหรือเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติจึงไม่สามารถทำได้ แต่อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับเรื่องการชันสูตรพลิกศพนี้ กฎหมายใช้คำว่า “อ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วผู้กระทำเป็นเจ้าพนักงาน เพียงแต่เจ้าพนักงานผู้นั้นอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ ก็ครอบงำประกอบแล้วในการที่จะทำการชันสูตรพลิกศพในกรณีพิเศษ ร่วมกัน ๔ ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพ แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอขึ้นไป โดยไม่ต้องพิจารณาว่าจะปฏิบัติหน้าที่ชอบด้วยกฎหมายตามที่ได้อ้างหรือไม่ การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเป็นคนละส่วนกัน หากในทางคดีอาญาพบว่าผู้ที่อ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่แท้ที่จริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ก็ต้องรับผิดชอบในทางอาญา ตัวอย่างที่จะต้องร่วมกันชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้ เช่น การวิสามัญฆาตกรรมคนร้ายของเจ้าพนักงาน กรณีเข้าทำการจับกุมคนร้ายระหว่างการจับกุมคนร้ายได้ยิงต่อสู้ เจ้าพนักงานจึงได้ยิงคนร้ายถึงแก่ความตาย เป็นต้น

๒) ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่อย่างใดจึงจะเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ก็ต้องมีกฎหมายวางหลักเกณฑ์เอาไว้คำว่า “ควบคุม” ปรากฏอยู่ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๒๑) หมายความว่า การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนสอบสวน นอกจากนี้เห็นว่ารวมถึงการคุมขังตามอำนาจศาลที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานอีกด้วย

(๒) เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือไม่ เป็นไปตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับ (๒) ของข้อ ๑) ความตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ โดยในระหว่างการควบคุมนั้น เจ้าพนักงานผู้นั้นเพียงแต่อ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ ผู้มีอำนาจชันสูตรพลิกศพไม่ต้องพิจารณาว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ข้อสังเกต

๑. การควบคุมในระหว่างการสืบสวนสอบสวนในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

๑.๑ อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ได้แก่ ในชั้นจับกุมผู้ต้องหา ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ วรรคแรก ว่าการจับเป็นการแจ้งแก่ผู้ที่ถูกจับนั้น

ว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ก็ให้นำส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

๑.๒ อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.๒๕๑๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งใช้อำนาจจับกุมตามมาตรา ๑๔(๓) และมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๔(๓) ไว้เป็นเวลาไม่เกิน ๓ วัน ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนดำเนินคดี

๑.๓ การควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๗ ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง หรือกรณีเด็กหรือเยาวชน ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง

๒. การควบคุมตัวตามคำสั่งศาลในระหว่างสอบสวนการพิจารณาและพิพากษาลงโทษจำคุก จำเลย

๒.๑ การควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนของเจ้าพนักงานในสถานพินิจ ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๔๑ ประกอบมาตรา ๕๓

๒.๒ การคุมขังผู้ต้องหาในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือศาลอาญาหรือศาลจังหวัดหรือ แม้แต่ศาลทหาร หากทำการสอบสวนไม่เสร็จสิ้น ก็ต้องขออำนาจศาลฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อศาล อนุญาตและมีคำสั่งขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวน จึงต้องรวมถึงการ “ขัง” ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๒๒) ซึ่งให้คำจำกัดความว่า หมายความว่ารวมถึงการกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล หรือแม้ผู้ต้องหาถูกฟ้อง ตกเป็นจำเลยหรือศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุกจำเลย การคุมขังตั้งแต่ชั้นฝากขังของพนักงานสอบสวน ชั้นพิจารณาและพิพากษาลงโทษจำคุก ก็จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำ ทหาร ดังนั้น องค์ประกอบจะต้องเป็นการควบคุมตามกฎหมายและโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายด้วย

ดังนั้น การตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จึงต้องชั้นสูตรพลิกศพในกรณีพิเศษ ร่วมกัน ๔ ฝ่าย ประกอบด้วยพนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพ แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง โดยมีข้อสังเกตว่าแม้ในระหว่างการควบคุม ผู้ที่ถูกควบคุม คุมขังจะตายโดยธรรมชาติ ก็ยังต้องทำการชันสูตรพลิกศพแบบกรณีพิเศษเดียวกันนี้ ส่วนจะเป็นความจริง และเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายตามที่เจ้าพนักงานผู้นั้นอ้างหรือไม่ การชันสูตรพลิกศพกับเรื่องว่า เจ้าพนักงานจะต้องรับผิดชอบอาญาหรือไม่เป็นคนละส่วนกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ถูกจับตายในระหว่าง ถูกควบคุมส่งสถานตำรวจหรือจับกุมตัวแล้วส่งไปรักษาที่โรงพยาบาล หรือตายในห้องควบคุมของสถานี่ ตำรวจ หรือตายในระหว่างถูกขังในเรือนจำ เป็นต้น

๓. การควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างนำส่งโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัว ต้องพิจารณาในข้อเท็จจริง ขณะนั้นด้วยว่าผู้ต้องหาซึ่งได้รับบาดเจ็บและถูกนำส่งโรงพยาบาลเพื่อรักษาอยู่ในฐานะพยานหรือผู้ต้องหา หากยังไม่เป็นผู้ต้องหาเช่นนี้ภายหลังได้เสียชีวิต (ขณะเสียชีวิต) ก็ไม่ได้ตกเป็นผู้ต้องหา เช่นนี้การชันสูตร พลิกศพกรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ไม่จำเป็นต้องนำการชันสูตร พลิกศพกรณีพิเศษมาปรับใช้แต่อย่างใด ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาไว้ว่าหลักในเรื่องดังกล่าวไว้

- จำเลยได้ทำร้ายผู้ตายหลังจากนั้นจำเลยจึงไปแจ้งความว่าผู้ตายบุกรุก เจ้าพนักงานตำรวจ นำตัวผู้ตายส่งโรงพยาบาลและต่อมาถึงแก่ความตาย พนักงานสอบสวนจึงร่วมกับแพทย์ชันสูตรพลิกศพ ผู้ตายไว้โดยที่ขณะผู้ตายถูกจำเลยทำร้ายนั้นผู้ตายมิได้เป็นผู้ต้องหาในข้อหาบุกรุกและมีได้อยู่ในความควบคุมตัว ของเจ้าพนักงานแต่อย่างใด แม้ผู้ตายจะถึงแก่ความตายในระหว่างที่เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวส่งโรงพยาบาล ก็ไม่ใช่กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตาย

ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จึงไม่ใช่กรณีที่ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๕๐ วรรคสาม เมื่อพนักงานสอบสวนและแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว พนักงานอัยการโจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยได้ (ฎ.๑๕๓๐/๒๕๓๙)

๖. ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ ประกอบ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ การชันสูตรพลิกศพ บทที่ ๑ ข้อ ๓ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพ เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งรวมถึงความตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานที่อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้นด้วย โดยปกติกฎหมายได้บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๙ ระบุให้ผู้ที่พบศพมีหน้าที่เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้ แล้วแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด ซึ่งได้กำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืนเอาไว้ด้วย โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

๑) ให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนผู้รับแจ้ง บันทึกการรับแจ้งลงรายงานประจำวันไว้
๒) รีบไปยังที่พบศพเพื่อดำเนินการรักษาศพ สภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพ ตลอดจนวัตถุร่องรอย อันเป็นหลักฐานแสดงถึงเหตุที่ตายนั่นให้อยู่ในสภาพเดิมทุกประการ จนกว่าการชันสูตรพลิกศพจะแล้วเสร็จ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นต้องกระทำเพื่อป้องกันอันตรายแก่อนามัยของประชาชนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

๓) ในการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ อันได้แก่ แพทย์ พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง แล้วแต่กรณี และก่อนชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้

๔) กรณีจะต้องชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนท้องที่พบศพและแพทย์ร่วมกันชันสูตรพลิกศพดังกล่าว ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันที และเป็นหน้าที่ของแพทย์ทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการชันสูตรพลิกศพ

๕) หากจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตายเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแยกธาตุ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๑, ๑๕๒ ได้ การชันสูตรพลิกศพผู้นับถือศาสนาอิสลาม ถ้าไม่จำเป็นจะต้องทำการผ่าศพ ก็ให้พยายามหลีกเลี่ยง เพื่อมิให้เป็นการละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม

๖) ถ้าศพฝังแล้ว ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพจัดให้ขุดศพขึ้นเพื่อตรวจดู เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็นหรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๓

๗) ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๔

ข้อสังเกต

(๑) การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบแล้ว แม้ไม่มีการชันสูตรพลิกศพก็หาเป็นเหตุให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องไม่

- การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบแล้ว แม้ไม่มีการชันสูตรพลิกศพก็หาเป็นเหตุให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องไม่ (ฎ.๒๔๑๐/๒๕๓๐)

(๒) แม้ว่าจะไม่มีการชันสูตรพลิกศพหรือการชันสูตรพลิกศพจะไม่ชอบ ก็ไม่มีกฎหมายห้ามไม่ให้ฟ้อง

- กฎหมายหาได้ห้ามไม่ให้ฟ้องในกรณีที่ไม่มีการชันสูตรพลิกศพไม่และแม้การชันสูตรพลิกศพจะไม่ชอบก็ไม่มีกฎหมายห้ามไม่ให้ฟ้อง (ฎ.๓๖๓/๒๕๔๓)

๗. การทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพกับการทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพเป็นคนละส่วนกัน แต่เมื่อทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ ข้อ ๕ รายงานผลการชันสูตรพลิกศพให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการชันสูตรพลิกศพ ดังนั้นจึงต้องนำรายงานดังกล่าวมาประกอบสำนวนการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวน ป.วิอาญา มาตรา ๑๒๙ ประกอบมาตรา ๑๕๕ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนมาใช้แก่การชันสูตรพลิกศพ โดยอนุโลม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพเป็นพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจและหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพและทำการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพ

วิธีการทำและรายละเอียดประเด็นการสอบสวน เป็นไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑ ประกอบข้อ ๙ และคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๓ ข้อ ๓.๑๓ พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ โดยดำเนินการเหมือนเช่นสำนวนการสอบสวนทั่วไปแบ่งเป็น ๓ กรณี ดังนี้

๑. กรณีความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา

ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑ กล่าวไว้ว่าหากเป็นความตายโดยผิดธรรมชาติ จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา การสอบสวนและการชันสูตรพลิกศพจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป

ขั้นตอนการสอบสวน

๑. ดำเนินการตามขั้นตอนเช่นเดียวกับการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป

- มีการลงบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดีข้อรับแจ้ง และรับเลขคดีชันสูตรพลิกศพ

- ทำการสอบสวนผู้แจ้งหรือญาติผู้ตายระบุฐานะเป็น “ผู้กล่าวหา” โดยไม่ใช้คำว่า “ผู้ร้อง”

- ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ชันสูตรพลิกศพร่วมกับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ รายละเอียดประเด็นการสอบสวนตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๒. เมื่อสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว หัวหน้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นเสนอสำนวนไปยังผู้บังคับการตำรวจนครบาล หรือผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด เพื่อพิจารณาสั่งการแล้วส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการท้องที่ที่ชันสูตรพลิกศพพิจารณาโดยเร็ว และเป็นหน้าที่ของอัยการส่งสำนวนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๖ ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐.๑

๒. กรณีความตายเป็นผลจากการกระทำผิดอาญา

ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑ กล่าวไว้ว่าในการสอบสวนคดีอาญานั้น หากความตายเป็นผลจากการกระทำอาญา จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล การสอบสวนและการชันสูตรพลิกศพจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป

ขั้นตอนการสอบสวน

๑. ขั้นตอนการสอบสวนเช่นเดียวกับกรณีความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาตามข้อ ๑
๒. ให้ทำสำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา ถ้าพนักงานสอบสวนผู้ชันสูตรพลิกศพ เป็นพนักงานสอบสวนคนละท้องที่กับพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ไม่ว่าพนักงานสอบสวนนั้นจะได้ขอมาหรือไม่ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐.๒ ก็ต้องดำเนินการเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต

- ไม่ปรากฏว่าสำนวนการชันสูตรพลิกศพกรณีนี้ จะต้องส่งสำนวนให้ผู้บังคับการเพื่อเสนอต่อให้กับพนักงานอัยการดำเนินการแต่อย่างใด เนื่องจากภายหลังการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นแล้วกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร
- ไม่ต้องไต่สวนการตายแต่อย่างใด
- ปรากฏในคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๓ ข้อ ๓.๘ การเรียงลำดับเอกสารและการให้หมายเลขเอกสารในสำนวนการสอบสวน ซึ่งเป็นสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป อยู่ในลำดับที่ ๓.๘.๑.๙ และข้อ ๓.๘.๒ การเรียงลำดับเอกสารในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนพยานหลักฐานจำนวนมาก อยู่ในลำดับที่ ๓.๘.๒.๑๘ และข้อ ๓.๑๐ การทำสำนวนคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด อยู่ในลำดับที่ ๓.๑๐.๗ เรียงลำดับสำนวนการชันสูตรพลิกศพเฉพาะกรณีที่มีความตายอันเป็นผลแห่งการกระทำผิดซึ่งมิใช่เป็นความตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีจะต้องนำสำนวนการชันสูตรพลิกศพมาประกอบสำนวนคดีอาญาหรือคดีจราจรทางบก
- หากดูตาม ป.วิอาญา และระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้อง การชันสูตรพลิกศพทุกครั้งจะต้องทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพควบคู่กันไปทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เกิดจากฆาตกรรมหรือคดีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ก็ตาม
- แต่พบว่าในทางปฏิบัติ โดยปกติหากท้องที่ที่พบศพและคดีอาญาหรือจราจรเกิดในท้องที่เดียวกัน พนักงานสอบสวนเพียงแต่ทำการชันสูตรพลิกศพแล้วนำรายงานการชันสูตรพลิกศพประกอบไว้ในสำนวนคดีอาญาหรือจราจร โดยไม่ทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด กรณีท้องที่ที่พบศพและคดีอาญาหรือคดีจราจรเกิดต่างท้องที่กัน พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพจะทำการชันสูตรพลิกศพแล้วส่งรายงานผลการชันสูตรพลิกศพไปให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีอาญาหรือจราจรซึ่งอยู่ต่างท้องที่นั้นโดยมิได้ทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพเช่นเดียวกัน กรณีที่พบเห็นตัวอย่าง เช่น มีเหตุรถเฉี่ยวชนในท้องที่หนึ่งมีผู้ได้รับบาดเจ็บและถูกนำส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่ อำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีอีกท้องที่หนึ่งแล้วถึงแก่ความตายที่โรงพยาบาลดังกล่าว พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพ

ที่โรงพยาบาลตั้งอยู่เป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพแล้วนำส่งรายงานผลการชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานสอบสวน เจ้าของคดีจึงอาจอ้างได้ว่า เพื่อประกอบสำนวนโดยไม่ทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนถือรายงานชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา หากทำสำนวนชันสูตรพลิกศพด้วยก็จะเห็นว่าเป็นการสอบสวนซ้ำกับคดีอาญาหรือจราจรซึ่งรวมอยู่ในสำนวนเดียวกัน ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่อำนาจปฏิบัติไปในแนวทางดังกล่าวเป็นเรื่องปกติและพนักงานอัยการก็ได้โต้แย้งอันใด

๓. กรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม วรรคสี่และวรรคห้า ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๕ วรรคสาม วรรคสี่และวรรคห้า กล่าวไว้ว่าเมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสาม กล่าวคือ ชันสูตรพลิกศพกรณีพิเศษ ซึ่งต้องมีพนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพ แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง แล้วให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ แล้วส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อไร เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ กรณีดังกล่าวนี้ก็เช่นเดียวกันต้องดำเนินการสอบสวน และชันสูตรพลิกศพควบคู่กันไป

ขั้นตอนการสอบสวน

๑. ขั้นตอนการสอบสวนเช่นเดียวกับกรณีความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาตาม ข้อ ๑ แต่ต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่

๒. เมื่อสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว หัวหน้าพนักงานสอบสวน มีความเห็นเสนอสำนวนไปยังพนักงานอัยการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ ๕ วรรคห้า เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นทำการไต่สวนการตาย

๓. คำสั่งของศาลชั้นต้นให้ถึงที่สุดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบ

๔. เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการต่อไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบเอ็ด

๕. สิ่งทีพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตามข้อ ๔ ได้แก่ นำสำนวนการไต่สวนของศาลไปประกอบเพื่อพิจารณาในสำนวนอื่น ๆ ที่พนักงานสอบสวนรับไว้ทำการสอบสวนควบคู่กันกับสำนวนการชันสูตรพลิกศพ เช่น สำนวนที่มีการกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐที่กระทำให้เป็นเหตุบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกล่าวหาผู้ตายนั่นว่าต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑๐.๓

ข้อสังเกต

- ห้ามเจ้าพนักงานหรือผู้ควบคุมผู้ทำให้ตายทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนผู้ทำการชันสูตรพลิกศพตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๑๒

- ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๓.๒.๒, ข้อ ๔.๓ กำหนดให้รองผู้บังคับการหรือพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับมอบหมายทำการสอบสวนด้วยตนเอง

๘. การทำสำนวนการสอบสวนกรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่

พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการทำสำนวนการสอบสวนเป็น ๓ สำนวน ตามหนังสือ ตร. ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๕๐๑๔ ลง ๒๑ พ.ย. ๕๖ เรื่อง แนวทางปฏิบัติการสอบสวนคดีอาญากรณีพิเศษบางประเภท ดังนี้

๑. สำนวนการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งการชันสูตรพลิกศพต้องกระทำด้วยเจ้าพนักงาน ๔ ฝ่าย ได้แก่ ๑.พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบศพ ๒.แพทย์ ๓.พนักงานอัยการ ๔.พนักงานฝ่ายปกครอง และในการทำสำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนต้องร่วมกับพนักงานอัยการทำการสอบสวน โดยตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๔.๓ พนักงานสอบสวนระดับรองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมายจะต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง เมื่อสอบสวนเสร็จต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นทำการไต่สวนสาเหตุการตาย เมื่อศาลมีคำสั่งแล้วถือเป็นที่สุด และศาลส่งสำนวนการไต่สวนยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

๒. สำนวนคดีฆาตกรรมที่ผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ฆ่าตายและคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ (คดีวิสามัญฆาตกรรมและไม่ใช่คดีวิสามัญฆาตกรรม) สำนวนดังกล่าวต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๕/๑ โดยตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๔.๓ พนักงานสอบสวนระดับรองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมาย จะต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง เมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องนำสำนวนการไต่สวนการตายของศาลมาประกอบและใช้ในการพิจารณาด้วย โดยต้องทำความเห็นเสนอไปยังอัยการสูงสุดเป็นผู้สั่งคดี แต่การทำสำนวนดังกล่าวต้องเสนอผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึง ตร. เพื่อพิจารณาก่อนส่งให้อัยการสูงสุดพิจารณาและสั่งคดี

๓. สำนวนคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ สำนวนดังกล่าวต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๕/๑ โดยตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๔.๓ พนักงานสอบสวนระดับรองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมาย จะต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง เมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องนำสำนวนการไต่สวนการตายของศาลมาประกอบและใช้ในการพิจารณาด้วย โดยต้องทำความเห็นเสนอไปยังอัยการจังหวัดท้องที่เกิดเหตุพิจารณาสั่งคดี

ข้อสังเกต

- รองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน โดยให้ผู้บังคับการหรือผู้รักษาราชการแทนเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสี่ และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๐ ในคดีที่เกิดในเขตท้องที่ของตน

- สำนวนคดีฆาตกรรมที่ผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ฆ่าตาย และคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ (คดีวิสามัญฆาตกรรมและไม่ใช่คดีวิสามัญฆาตกรรม) หลังจาก ผบก. หรือผู้รักษาราชการแทนพิจารณาและมีความเห็นแล้ว ให้เสนอสำนวนพร้อมความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึง ตร. เพื่อพิจารณาและส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๓ ต่อไป

- การสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๕/๑ ประกอบคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๔.๓ กรณีแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวน กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็น

ผู้รับผิดชอบ กรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวนและถือว่าเป็นการทำสำนวนการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย

- ในการทำสำนวนการสอบสวนที่กล่าวหาเจ้าพนักงานที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หากทางการสอบสวนได้ความว่าไม่ได้เป็นเช่นที่อ้าง พนักงานสอบสวนก็ต้องทำความเห็นควรสั่งฟ้องเจ้าพนักงานผู้นั้นไปในฐานะความผิดฐานฆ่าผู้อื่น หรืออาจเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุก็ได้ หรือในบางกรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องไปยังอัยการสูงสุด แต่อัยการสูงสุดอาจมีความเห็นแย้งสั่งฟ้องเจ้าพนักงานผู้นั้นได้

ดังนั้น พนักงานสอบสวนควรทราบถึงหลักเกณฑ์ในการมีความเห็นทางคดีว่า มีหลักเกณฑ์อย่างไร ซึ่งโดยปกติในฐานะเจ้าพนักงานการปฏิบัติหน้าที่ก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายเช่นเดียวกัน หากกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ทำได้ เจ้าพนักงานก็ไม่มีสิทธิทำได้ การฆ่าผู้ร้ายในขณะปฏิบัติหน้าที่ในทางการตำรวจเราเรียกกันอย่างคุ้นหูว่า “การวิสามัญฆาตกรรม” ซึ่งมีคำอธิบายในหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๕๐๑๔ ลง ๒๑ พ.ย. ๕๖ เรื่อง แนวทางปฏิบัติการสอบสวนคดีอาญากรณีพิเศษบางประเภท ข้อ ๑.๑ คดีวิสามัญฆาตกรรม หมายถึง คดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย แต่อย่างไรก็ตาม การวิสามัญฆาตกรรมคนร้ายที่จะไม่เป็นความผิดก็ต้องพิจารณานำหลักการป้องกันตามมาตรา ๖๘ แห่ง ป.อาญา มาใช้เพื่อเป็นการระงับยับยั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อบังคับใช้กฎหมาย เหตุที่จะอ้างได้ มีดังนี้

- (๑) เพื่อเป็นการป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น
- (๒) ให้พ้นภัยอันตราย
- (๓) ซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และ
- (๔) เป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง และ
- (๕) ต้องกระทำพอสมควรแก่เหตุ

การป้องกัน ไม่จำเป็นต้องป้องกันสิทธิของตนเองเท่านั้น แต่สามารถป้องกันสิทธิของผู้อื่นได้ด้วยการจะอ้างป้องกันต้องได้สัดส่วน หากคนร้ายมีและใช้อาวุธปืน เจ้าพนักงานก็สามารถใช้อาวุธปืนได้ถือว่าได้สัดส่วนกัน ภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ไม่จำเป็นต้องให้คนร้ายยิงก่อน เจ้าพนักงานสามารถยิงคนร้ายก่อนได้ หากตามพฤติการณ์เห็นว่าขณะนั้นเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง เช่น คนร้ายชักอาวุธปืนจากสะเอวแล้วยกปืนขึ้นมาเพื่อจะยิงเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องถึงขั้นเล็งตรงเป้าหมายแต่อย่างใด และในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วย หากปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบก็ไม่มีสิทธิอ้างป้องกันได้และคนร้ายต้องกระทำการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย นอกจากนั้นกฎหมายยังวางหลักว่าต้องกระทำพอสมควรแก่เหตุ หมายความว่า กฎหมายให้เจ้าพนักงานกระทำได้เพื่อการระงับยับยั้งการที่คนร้ายประทุษร้ายโดยการต่อสู้เจ้าพนักงาน ตัวอย่างเจ้าพนักงานจะเข้าจับกุมคนร้าย ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการจับกุมเพื่อนำตัวไปดำเนินคดี ป.วิอาญา มาตรา ๘๓ วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงต้องใช้มาตรการเท่าที่จำเป็นก็เพื่อการจับกุมเท่านั้น หากคนร้ายซึ่งมีอาวุธปืนเพื่อใช้ต่อสู้เจ้าพนักงาน แต่ได้ทั้งอาวุธปืนยอมมอบตัวแล้ว ภัยอันตรายก็หมดไปแล้วหรือคนร้ายวิ่งหลบหนี ไม่ต่อสู้แล้ว อย่างนี้ ก็ไม่จำเป็นต้องยิงคนร้ายให้ถึงแก่ความตายแต่อย่างใด มิฉะนั้นจะเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุได้

๙. การไต่สวนการชันสูตรพลิกศพ

เป็นกรณีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม ซึ่งต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ๔ ฝ่ายและพนักงานอัยการจะต้องเข้ามาร่วมทำการสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ เมื่อส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อทำการไต่สวนและมีคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย หากตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า และคำสั่งของศาลให้เป็นที่สุดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบ เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบเอ็ด

ในการไต่สวนการเสียชีวิตนั้น การยื่นคำร้องจะยื่นต่อศาลชั้นต้นแห่งที่ศพนั้นอยู่ อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่ทหารเสียชีวิตในระหว่างการควบคุมหรือการกระทำของเจ้าพนักงาน เช่นนี้การยื่นคำร้องไต่สวนการเสียชีวิตของทหารผู้นั้นต้องยื่นต่อศาลทหารหรือศาลพลเรือน ซึ่งในเรื่องนี้มีแนวทางของกฎหมายวางไว้ หลักการยื่นคำร้องยังคงยื่นไต่สวนต่อศาลพลเรือน และคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ซึ่งมีประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และหัวหน้าสำนักตุลาการทหาร ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย ได้วางหลักเช่นกันว่า ถ้าไม่แน่ชัดอยู่ในอำนาจศาลใด ศาลพลเรือนย่อมมีอำนาจไต่สวนเช่นกัน

คณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๑๒๙/๒๕๐๑

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุ และพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ฯลฯ จะเห็นได้ว่า วิธีการเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอบสวนเพื่อทราบถึงสาเหตุแห่งความตายนั่นเท่านั้น หากเป็นการให้ศาลพลเรือนพิจารณาพิพากษาคดีแต่อย่างใดไม่ ฉะนั้นแม้ว่าเป็นกรณีที่ผู้ตายและเจ้าพนักงานนั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารก็ต้องอยู่ในบังคับมาตรานี้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ จะต้องมีการสอบสวนและการชันสูตรพลิกศพด้วย และตามคำสั่งของกระทรวงกลาโหมที่ ๒๖๙/๑๖๘๘๗ ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๙๙ ซึ่งได้วางข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ตามที่กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยตกลงกัน ก็สอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดว่าเมื่อมีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่โดยผู้ตายเป็นทหาร ก็ให้จัดให้มีการสอบสวนและชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนนั้นให้นายทหารชั้นสัญญาบัตรเข้านั่งฟังอยู่ด้วย ถ้าจะทำบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพและขอส่งเอกสารนั้นต่อพนักงานชันสูตรพลิกศพ ก็ให้พนักงานชันสูตรพลิกศพรับบันทึกพร้อมเข้าสำนวนไว้ แล้วให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลพลเรือนให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งต่อเมื่อศาลพลเรือนได้ไต่สวนและทำคำสั่งอย่างใดแล้ว จึงดำเนินการต่อไป คือถ้าปรากฏว่าความตายนั้นมิได้เกิดขึ้นจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว กรณีก็เป็นอันยุติลงได้ แต่ถ้าเจ้าพนักงานได้กระทำการไปโดยมิชอบแล้ว ถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจ

ศาลพลเรือนก็เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีในศาลพลเรือนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็คงเป็นหน้าที่ของอัยการทหารที่จะดำเนินคดีในศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ ต่อไปอีกชั้นหนึ่ง

คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ ๙๒/๒๕๕๘

การไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ เป็นการสอบสวนอย่างหนึ่ง เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วยวิธีการพิเศษที่บัญญัติให้ศาลต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยในชั้นสอบสวน เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ แม้ตามคำร้องจะระบุว่าผู้ตายเป็นทหารกองประจำการและตายในระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำจังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ ซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานทหารก็ตาม แต่กรณียังเป็นการไม่อาจทราบแน่ชัดว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นอย่างไร ถ้าตายโดยคนทำร้ายแล้วใครเป็นผู้กระทำร้ายและผู้ที่ทำร้ายเป็นทหารซึ่งปฏิบัติราชการตามที่ตามที่ปรากฏในคำร้องจริงหรือไม่ หากศาลไต่สวนแล้วปรากฏว่าการตายของผู้ตายมิได้เกิดจากการถูกเจ้าพนักงานที่เป็นทหารทำร้ายหรือเกิดจากการที่ทหารกับพลเรือนกระทำความผิดด้วยกันหรือเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน หรือเป็นคดีที่ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชน คดีก็จะไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๑๔ กรณีจึงยังเป็นการไม่แน่ชัดว่าคดีจะอยู่ในอำนาจศาลใดกันแน่ ดังนั้น การไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพคดีนี้ จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม

ข้อสังเกต

การไต่สวนการตายเป็นอำนาจของศาลจังหวัด มิใช่อำนาจของศาลแขวง เนื่องจากตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗ กำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจตามมาตรา ๒๔, ๒๕ ซึ่งตามมาตรา ๒๔, ๒๕ มิได้บัญญัติให้ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด จึงต้องกลับไปพิจารณาตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๘ ซึ่งกำหนดให้ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น

๑๐. ระยะเวลาในการชันสูตรพลิกศพและการทำสำนวนการสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ

๑๐.๑ ระยะเวลาการดำเนินการกรณีทั่วไป เป็นการชันสูตร ๒ ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวนกับแพทย์

(๑) การทำสำนวนการสอบสวนและการชันสูตรพลิกศพให้ทำควบคู่กันไป โดยให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันที และให้แพทย์ดังกล่าวทำรายงานแนบท้ายรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วยภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๕ (รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ)

(๒) ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายเวลาไปได้ไม่เกิน ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๓๐ วันโดยต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งติดไว้ในสำนวนการชันสูตรพลิกศพ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคแรก โดยการขยายระยะเวลาการสอบสวน ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๓.๒.๑ ให้ขอขยายระยะเวลากับผู้บังคับการที่รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น

ข้อสังเกต

ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคแรก ให้ชั้นสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นภายใน ๗ วัน หากไม่เสร็จขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๓๐ วัน รวมแล้วใช้เวลาการชันสูตรพลิกศพและสอบสวน ๖๗ วัน

- ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๓.๒.๑ ให้ทำสำนวนการสอบสวนให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากไม่เสร็จขอขยายระยะเวลาต่อผู้บังคับการฯ ได้ แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะขยายได้กี่ครั้ง แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาในการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ เป็นระยะเวลาเร่งรัด แม้จะใช้เวลาในการสอบสวนเกินระยะเวลาตามที่ ป.วิอาญา กำหนดไว้ก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไปแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม หากไม่จำเป็นก็ควรจะดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตาม ป.วิอาญา กล่าวคือ รวมแล้วไม่เกิน ๖๗ วัน

๑๐.๒ ระยะเวลาการดำเนินการกรณีพิเศษ เป็นการชันสูตร ๔ ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง

(๑) ระยะเวลาการชันสูตรพลิกศพ ๗ วัน เช่นเดียวกับ ๑๐.๑(๑) เพียงแต่ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการและฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม ประกอบประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๕ วรรคสาม

(๒) กรณีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ **เมื่อได้ทำการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามเสร็จสิ้นแล้ว** ให้พนักงานสอบสวนแจ้งพนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รับแจ้งตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๕ วรรค ๔ ใช้คำว่า “นับแต่วันที่ได้ทราบเรื่อง”

(๓) ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกิน ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๓๐ วัน โดยต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ ซึ่งตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๐ บทที่ ๑ ข้อ ๕ วรรคสี่ ระบุว่าในกรุงเทพมหานครให้เสนอขอขยายระยะเวลาไปยังผู้บังคับการ (ในกองบัญชาการตำรวจนครบาล ก็คือ ผู้บังคับการต่าง ๆ ในสังกัดนั่นเอง) ส่วนในจังหวัดอื่นให้เสนอไปยังผู้บังคับการตำรวจจังหวัด

ข้อสังเกต

- ตาม ๑๐.๒(๒) ข้อความที่ว่าเมื่อชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามเสร็จแล้ว พอจะอธิบายความได้ว่าตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม เกี่ยวกับระยะเวลามีข้อความปรากฏตอนท้ายวรรคสามความว่า **“ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง”**...ร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง ความหมายก็คือว่า ระยะเวลาการชันสูตรพลิกศพกรณีทั่วไปกับกรณีพิเศษ ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน ๗ วันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคแรก นั่นเอง หากไม่เสร็จสิ้นก็ให้ขยายระยะเวลาได้

- การนับระยะเวลาการสอบสวนในกรณีพิเศษ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ ระบุให้ทำสำนวนการสอบสวนให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รับแจ้ง กรณีการชันสูตรพลิกศพและการทำสำนวนการสอบสวนเป็นคนละขั้นตอนกัน สังเกตจากขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพมีเจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพ ๔ ฝ่าย แต่ในขั้นตอนการสอบสวนมี ๒ ฝ่าย คือ พนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนเท่านั้น การนับระยะเวลาการสอบสวน ๓๐ วัน กรณีนับแต่วันรับแจ้งตามที่ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่กำหนดไว้ จึงยังไม่ชัดเจนว่าหมายถึงการนับระยะเวลานับแต่การรับแจ้งกรณีพบศพในขั้นตอนแรก หรือหมายถึง

พนักงานอัยการรับแจ้งจากพนักงานสอบสวนหลังจากการชันสูตรพลิกศพ ๔ ฝ่าย เพื่อทำสำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพ ๒ ฝ่าย (ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ) ในขั้นตอนที่ ๒

- ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๔ ข้อ ๓.๒.๒ กำหนดให้รองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมาย ทำการสอบสวนด้วยตนเองและให้แจ้งพนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกิน ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๓๐ วัน แต่ก็ไม่ได้ระบุว่าหลังจากสิ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว จะดำเนินการอย่างไรต่อไป และการนับระยะเวลานับแต่รับแจ้ง คำว่า “นับแต่รับแจ้ง” ก็ไม่ชัดเจน เช่นเดียวกับ ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ เช่นเดียวกัน

- ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ ระยะเวลาในการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีตาม ๑๐.๑ ซึ่งขอขยายเวลาได้ตามความจำเป็นไม่ระบุขอบเขตไว้ว่าจะขยายเวลาได้กี่ครั้ง แตกต่างกับระยะเวลาในกรณีตาม ๑๐.๒ ซึ่งกรณีตาม ๑๐.๒ กำหนดให้ขยายเวลาได้ ๒ ครั้ง ทั้งที่ขั้นตอนและความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่า แต่ก็เห็นวาระเวลาการสอบสวนดังกล่าวเป็นเพียงระยะเวลาการเร่งรัด หากเลยกำหนดเวลาดังกล่าวเห็นว่าการสอบสวนก็ไม่เสียไป แต่อย่างไรก็ตามก็ควรที่จะทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๕๖ ลงวันที่ ๑ ก.ค. ๕๖ ข้อ ๓.๒.๒ เนื่องจากสอดคล้องกับระยะเวลาตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ กำหนดให้ทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งและขยายได้ไม่เกิน ๒ ครั้ง ๆ ละ ๓๐ วัน

- เพื่อเป็นแนวทางเดียวกันในการเริ่มนับระยะเวลาการทำสำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพเนื่องจากตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง กล่าวว่า รายงานการชันสูตรพลิกศพให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ จึงเห็นควรเริ่มนับเวลาการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพตั้งแต่วันที่ได้รับการพบศพทั้ง ๒ กรณีคือ ทั้งกรณีทั่วไปที่ชันสูตรพลิกศพ ๒ ฝ่ายและทั้งกรณีพิเศษที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ๔ ฝ่าย

- นอกจากนี้หากเป็นไปได้พนักงานสอบสวนควรดำเนินการใน ๒ กรณีดังกล่าว โดยชันสูตรพลิกศพให้เสร็จสิ้นภายใน ๗ วัน โดยทั้งการชันสูตรพลิกศพและการสอบสวนหากไม่เสร็จสิ้นภายใน ๗ วัน ก็พยายามขยายเวลาออกไปไม่ควรเกิน ๒ ครั้ง ๆ ละ ๓๐ วัน เพื่อจะได้สอดคล้องกับระยะเวลาตาม ป.วิอาญา

๑๑. โทษของการกระทำแก่ศพหรือสภาพแวดล้อมบริเวณที่พบศพ

ป.วิอาญา มาตรา ๑๕๐ ทวิ ได้วางบทลงโทษไว้ สำหรับผู้ที่กระทำการใด ๆ แก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพ ก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้น ในประการที่น่าจะทำให้การชันสูตรพลิกศพหรือผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือนถึง ๒ ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาท ถึงสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เว้นแต่จำเป็นอย่างอื่นเพื่อป้องกันอันตรายแก่อนามัยของประชาชนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

ถ้าเป็นการกระทำโดยทุจริตหรือเพื่ออำพรางคดีผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษเป็น ๒ เท่า ของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

สำหรับในความผิดตามมาตรานี้ในบางครั้งการกระทำความผิดดังกล่าวจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา ๑๙๙ ในเรื่อง การกระทำ ลอบฝัง ซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพหรือส่วนของศพเพื่อปิดบังการเกิด การตายหรือเหตุแห่งการตาย เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาไว้วางหลักในเรื่องดังกล่าวไว้

- การที่จำเลยลากศพผู้ตายไปไว้ที่ถนนสาธารณะหน้าบ้านห่างออกไปประมาณ ๓๐ เมตร แม้บริเวณนั้นไม่อาจปิดบังการตายได้ ก็เป็นการกระทำเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตายและเพื่ออำพรางการกระทำ ความผิดของตนด้วย ประกอบกับจำเลยให้การรับสารภาพในความผิดฐานนี้มาตั้งแต่ต้น การกระทำของ จำเลยจึงเป็นความผิดฐานเคลื่อนย้ายศพเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตาย และเพื่ออำพรางคดี จำเลยมีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๙๙ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ทวิ วรรคสอง (ฎ.๑๐๒๗๘/๒๕๕๕)

ข้อสังเกต

มักพบบ่อยครั้งเมื่อพบศพในถิ่นทุรกันดาร แพทย์มักจะให้พนักงานสอบสวนนำศพไปชันสูตร ที่โรงพยาบาล จึงต้องอธิบายให้แพทย์เข้าใจว่ากฎหมายต้องการที่จะให้ทำการชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุ มิฉะนั้นอาจมีผลต่อรูปคดีได้ และควรหลีกเลี่ยงการเคลื่อนย้ายศพก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้น

บทที่ ๑๔

การเปรียบเทียบคดีอาญา

การเปรียบเทียบ ไม่ปรากฏคำจำกัดความในกฎหมายใดเมื่อพิจารณาตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘ โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มี ๕ สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยปกติโทษดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของศาล แต่การเปรียบเทียบจะปรากฏในชั้นเจ้าพนักงาน โดยกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานเมื่อเห็นว่าผู้กระทำความผิดนั้นไม่ควรที่จะรับโทษถึงจำคุก ก็ให้ทำการเปรียบเทียบตามที่กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้ และเมื่อเปรียบเทียบแล้วทำให้คดีอาญาลดลงตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๓) และปรากฏแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญา ลักษณะ ๙ แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ

เกี่ยวกับการเปรียบเทียบถือเป็นโทษทางอาญาหรือไม่ มีผู้ให้แนวคิดไว้ ๒ แนวคิด กล่าวคือ

แนวคิดที่ ๑ เห็นว่าโทษในทางอาญา ต้องพิจารณาตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘ โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดมี ๕ สถานและมีโทษ “ปรับ” อยู่ด้วย การลงโทษตามมาตรา ๑๘ เป็นอำนาจของศาลเท่านั้น และตามมาตราดังกล่าวไม่ปรากฏคำว่า “เปรียบเทียบ” จึงเห็นว่าการเปรียบเทียบไม่ใช่โทษทางอาญา และกฎหมายก็ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการที่จะเปรียบเทียบได้ ถ้อยคำที่ใช้ในชั้นเจ้าพนักงานจะใช้ถ้อยคำว่า “เปรียบเทียบ” จะไม่ใช่คำว่า “ปรับ” แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนช่วงที่มี พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ออกมาบังคับใช้ใหม่ ๆ ซึ่งกฎหมายวางหลักการใหม่ อย่างกรณีการจับเด็กหรือเยาวชน ต้องให้ศาลเยาวชนและครอบครัวตรวจสอบการจับตลอดถึงการแจ้งข้อหาและการสอบสวน ต้องมีที่ปรึกษากฎหมาย (ทนายความที่ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนไว้กับศาลเยาวชน) ร่วมอยู่ด้วย โดยในคดีใดที่เห็นว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ควรรับโทษถึงจำคุกและเป็นการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน เพื่อนำออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยวิธีการเปรียบเทียบในคดีบางประเภทที่มีโทษปรับและอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดที่มีอายุแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป (ผู้ใหญ่กระทำความผิด) เพื่อให้คดีเลิกกันและสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา ดังได้กล่าวมาแล้ว

แนวคิดที่ ๒ เห็นว่าต้องพิจารณาว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำใดเป็นความผิดทางอาญาและมีโทษทางอาญาหรือไม่ การกระทำใดหากกฎหมายไม่บัญญัติโทษทางอาญาไว้ เจ้าพนักงานจะไม่สามารถเปรียบเทียบได้ และความผิดบางฐานความผิดจะมีโทษปรับอยู่ด้วย และกฎหมายก็ให้อำนาจเจ้าพนักงานไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗, ๓๘ คดีใดที่เห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ก็ให้ทำการเปรียบเทียบทำให้คดีเลิกกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๓) จึงเห็นว่า การเปรียบเทียบเป็นโทษทางอาญาเช่นเดียวกับโทษที่กำหนดไว้ตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘

๒. การเปรียบเทียบตามแนวทางการปฏิบัติของคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรมควบคุมโรค ได้มีหนังสือ ที่ สธ ๐๔๐๗.๘/๘๑๗ ลงวันที่ ๙ ก.พ. ๕๕ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือ มาตรา ๔๕ แห่ง พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.๒๕๕๑ บัญญัติให้คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอำนาจเปรียบเทียบบรรดาความผิดตาม พ.ร.บ.ดังกล่าว

และมีอำนาจมอบหมายให้คณะอนุกรรมการ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเปรียบเทียบได้ และได้หารือคณะกรรมการกฤษฎีกาใน ๔ ประเด็น คือ

- (๑) การเปรียบเทียบถือเป็นโทษตาม มาตรา ๑๘ แห่ง ป.อาญา หรือไม่
- (๒) กรณีผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถดำเนินการเปรียบเทียบได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปีบริบูรณ์
- (๓) หากสามารถเปรียบเทียบผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนหรือไม่
- (๔) การดำเนินการเปรียบเทียบผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนควรมีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไรเพื่อไม่ให้ขัดกับ ป.อาญา และ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือตามเรื่องเสร็จที่ ๕๗๓/๒๕๕๕ ดังนี้

(๑) ประเด็นที่ ๑ เห็นว่า ตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘ โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาบทกำหนดโทษตาม พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฯ ซึ่งมีโทษจำคุกและโทษปรับเช่นเดียวกับโทษตาม มาตรา ๑๘ แห่ง ป.อาญา เมื่อมาตรา ๔๕ แห่ง พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฯ บัญญัติให้เปรียบเทียบได้ทำนองเดียวกับ มาตรา ๓๗(๔) แห่ง ป.วิอาญา ซึ่งทำให้คดีอาญาเล็กน้อยกันได้ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบแล้ว จึงเห็นได้ว่า การเปรียบเทียบจะกระทำได้นั้นเมื่อการกระทำนั้นมิใช่ความผิดและกำหนดโทษไว้ ดังนั้น การเปรียบเทียบตาม พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฯ จึงเป็นกระบวนการลงโทษปรับตามมาตรา ๑๘ แห่ง ป.อาญา

(๒) ประเด็นที่ ๒ เห็นว่า ตามมาตรา ๗๓ แห่ง ป.อาญา บัญญัติให้กรณีเด็กอายุยังไม่เกิน ๑๐ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ และมาตรา ๗๔ แห่ง ป.อาญา บัญญัติให้กรณีเด็กอายุกว่า ๑๐ ปี แต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษเช่นกัน เมื่อทั้ง ๒ กรณีบัญญัติให้เด็กไม่ต้องรับโทษแล้ว จึงไม่อาจที่จะเปรียบเทียบได้

สำหรับกรณีเยาวชนซึ่งอายุกว่า ๑๕ ปีแต่ต่ำกว่า ๑๘ ปีเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด มาตรา ๗๕ แห่ง ป.อาญา บัญญัติให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่ควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา ๗๔ หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง กรณีเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายมิได้ยกเว้นโทษ จึงสามารถเปรียบเทียบได้

(๓) ประเด็นที่ ๓ เห็นว่า เมื่อได้วินิจฉัยประเด็นที่ ๒ แล้วว่ากรณีเด็กอายุยังไม่เกิน ๑๐ ปี และกรณีเด็กอายุกว่า ๑๐ ปีแต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไม่อาจเปรียบเทียบได้แล้ว จึงไม่ต้องวินิจฉัยว่า การเปรียบเทียบเด็กจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือไม่

สำหรับกรณีเยาวชนผู้มีอายุกว่า ๑๕ ปีแต่ต่ำกว่า ๑๘ ปี กระทำความผิดและถือว่าเป็นผู้ต้องหาซึ่งสามารถถูกเปรียบเทียบตาม พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฯ ได้นั้น กรณีนี้ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจจัดการแทนหรือการให้ความยินยอมไว้ ดังเช่นกรณีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา ๓ แห่ง ป.วิอาญา จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาตาม ป.วิอาญา เช่น สิทธิตามมาตรา ๗/๑ หรือสิทธิตามมาตรา ๑๓๔/๓ ประกอบกับการเป็นผู้ต้องหาเป็นเรื่องเฉพาะตัวและไม่ใช่การทำนิติกรรมซึ่งเป็นนิติสัมพันธ์ทางแพ่ง ดังนั้น ในการเปรียบเทียบจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง

(๔) ประเด็นที่ ๔ เห็นว่า กรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็ก ได้วินิจฉัยไว้แล้วในประเด็นที่ ๒ และประเด็นที่ ๓ ส่วนกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเยาวชน มาตรา ๗๒ วรรคสาม แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบเยาวชนได้

ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๔ บัญญัติมาตรา ๖๙/๑ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การเปรียบเทียบเด็กอายุกว่า ๑๐ ปี ถึง ๑๕ ปี ไว้ในวรรคหนึ่ง และการปฏิบัติกับเด็กอายุ ๑๐ ปีลงมาไว้ในวรรคสอง เพื่อแก้ไขปัญหาคือข้อขัดข้องโดยไม่ต้องทำการสอบสวนและนำวิธีการว่ากล่าวตักเตือนมาใช้และการส่งเด็กไปยังเจ้าพนักงานว่าด้วยการคุ้มครองเด็กดำเนินการต่อไป

๓. หลักเกณฑ์ตามกฎหมายการเปรียบเทียบคดีอาญา

กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ คดีอาญาเล็กน้อยได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑) คดีอาญาเล็กน้อยโดยยอมเสียค่าปรับอย่างสูงตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๑)

(๑) ต้องเป็นคดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว

(๒) เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

๒) คดีอาญาเล็กน้อยโดยเปรียบเทียบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๒), (๓) และ (๔)

(๑) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้วตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๒)

(๒) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้เปรียบเทียบแล้วตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๓)

(๓) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่นเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๔)

ข้อสังเกต

- การเปรียบเทียบผู้ต้องหาต้องยินยอมให้ทำการเปรียบเทียบก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจเปรียบเทียบได้

- การเปรียบเทียบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๔) ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นจะต้องชำระค่าปรับก่อนถูกฟ้องศาล เช่น

- กรณีตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๖๕ เมื่อคดีถึงพนักงานสอบสวน การที่พนักงานสอบสวนจะส่งเรื่องให้แก่คณะกรรมการเปรียบเทียบคดีได้นั้น ผู้ต้องหานั้นต้องแสดงความยินยอมให้เปรียบเทียบปรับเสียก่อน ผู้ต้องหานั้นจะแสดงความยินยอมให้เปรียบเทียบปรับในระหว่างการพิจารณาของศาลหาได้ไม่ คดีนี้จำเลยไม่ได้แสดงความยินยอมต่อพนักงานสอบสวนว่าจำเลยยินยอมให้เปรียบเทียบปรับ พนักงานสอบสวนย่อมไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องให้แก่คณะกรรมการเปรียบเทียบคดีก่อน ดังนั้น การที่พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องคดี โดยไม่ได้ส่งเรื่องให้แก่คณะกรรมการเปรียบเทียบคดี จึงมิใช่เป็นการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง (ฎ.๓๖๕๑/๒๕๔๑)

- จำเลยเป็นผู้จัดการของบริษัท ท. จำกัด ได้สั่งเครื่องจักรหลายประเภทเข้ามาในราชอาณาจักร โดยสำแดงในใบขนสินค้าขาเข้าเพื่อชำระอากรต่ำกว่าราคาที่เหมาะสมอันเป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร ทั้งฐานสำแดงเท็จตามมาตรา ๙๙ และฐานหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรตามมาตรา ๒๗ ซึ่งเป็นความผิดต่างกรรมกัน แม้โจทก์จะมีได้ฟ้องจำเลยในความผิดตามมาตรา ๙๙ เพราะขาดอายุความแล้ว ก็ย่อมฟ้องจำเลยในความผิดตามมาตรา ๒๗ ได้ ความผิดตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร นอกจากจะเอาความผิดต่อผู้หลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรแล้ว ยังเอาผิดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรด้วย ฉะนั้นแม้บริษัท ท. จำกัด จะเป็นผู้นำเครื่องจักรเข้ามาในราชอาณาจักร แต่เมื่อจำเลยซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัท ท. จำกัด เกี่ยวข้องในการหลีกเลี่ยงภาษีอากรของบริษัท ท. จำกัด ด้วย จำเลยย่อมมีความผิดฐานดังกล่าว เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนอธิบดีกรมศุลกากรได้เรียกให้จำเลยไปตกลงระงับคดีโดยจะเปรียบเทียบปรับแก่จำเลย แต่เมื่อจำเลยไม่ยอมชำระค่าปรับตามที่ตกลงยินยอมกรณีก็ถือไม่ได้ว่ามีการเปรียบเทียบปรับอันจะทำให้คดีของจำเลยเลิกกันตามพระราชบัญญัติศุลกากร มาตรา ๑๐๒, ๑๐๒ ทวิ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ ประกอบมาตรา ๓๗(๔) (ฎ.๔๐๘๒/๒๕๓๔)

เงื่อนไขกฎหมายในการเปรียบเทียบ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๘

เงื่อนไขตามกฎหมายในการเปรียบเทียบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๒) (๓) และ (๔) ซึ่งบัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๓๘ ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรานั้นเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุกให้อำนาจเปรียบเทียบ ดังนี้

(๑) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกินสิบห้าวันแล้ว คดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบ หรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลากำหนดในวรรคก่อน ให้ดำเนินคดีต่อไป

(๒) ในคดีมีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน

ข้อสังเกต

- การเปรียบเทียบตาม มาตรา ๓๘ แห่ง ป.วิอาญา เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงาน มิได้เป็นบทบังคับให้ต้องเปรียบเทียบ หากเห็นว่าผู้ต้องหาควรถูกดำเนินคดีในศาล เช่น กระทำผิดหลายครั้งเป็นนิสัย จึงไม่เปรียบเทียบ แต่หากเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบได้ ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจโต้แย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ

เงื่อนไขกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙

กรณีมีการเปรียบเทียบโดยชอบด้วยกฎหมาย ทำให้คดีอาญาลงเลิกกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ และทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๓)

เงื่อนไขการระงับคดีตาม ป.อาญา มาตรา ๗๙

คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ถ้าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนำค่าปรับอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน ให้คดีนั้นเป็นระงับไป ตาม ป.อาญา มาตรา ๗๙

๔. ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ

- (๑) พนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙ และ ๒๐
- (๒) สำหรับคดีที่เกิดในกรุงเทพมหานครให้อำนาจนายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ซึ่งระบุไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๓) ได้แก้คดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว อย่างสูงไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท
- (๓) พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายอื่นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๔) เช่น
 - เทศมนตรี มีอำนาจตาม พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ.๒๕๔๖ มาตรา ๔๐
 - อธิบดีกรมสรรพากร มีอำนาจตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๓ ทวิ

ข้อสังเกต

- คดีอาญาที่เปรียบเทียบได้ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๔) นั้น พนักงานสอบสวนอาจเปรียบเทียบได้ หากเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายนั้น ๆ มอบอำนาจให้ทำการเปรียบเทียบ
- คดีอาญาใดที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น พนักงานสอบสวนจะทำการเปรียบเทียบปรับได้ เมื่อได้ดำเนินการให้เป็นไปตามที่ได้รับมอบอำนาจจากพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น คดีอาญาจึงจะเล็กน้อย เช่น ความผิดตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ, พ.ร.บ.การขนส่งทางบก เป็นต้น และต้องเปรียบเทียบตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่มอบอำนาจกำหนดให้เท่านั้น การเปรียบเทียบจึงจะชอบด้วยกฎหมาย

๕. อำนาจของพนักงานสอบสวนในคดีที่อาจเปรียบเทียบเด็ก

พิจารณาตาม มาตรา ๖๙/๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๓๙ ดังนี้

๑) การดำเนินการกับเด็ก (อายุกว่า ๑๐ ปี แต่ไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์) ตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๖๙/๑ ววรรคหนึ่ง

(๑) ถ้าความผิดนั้น กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น

(๒) คำว่า “เด็ก” ตามคำจำกัดความมาตรา ๔ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๓๙ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตาม มาตรา ๗๓ แห่ง ป.อาญา แต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ ซึ่งตาม ป.อาญา มาตรา ๗๓ กฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า เด็กอายุยังไม่เกิน ๑๐ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ดังนั้น คำว่า “เด็ก” ตามคำจำกัดความดังกล่าว จึงหมายถึงเด็กอายุกว่า ๑๐ ปี แต่ไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์

(๓) หากเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานนั้นเรียกเด็ก บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วย มาว่ากล่าวตักเตือน

(๔) ถ้าเด็กสำนึกในการกระทำ และบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วย สามารถดูแลเด็กได้ ก็ให้งดการสอบสวนและปล่อยตัวไป

ข้อสังเกต

- ตาม (๔) ใช้คำว่า “ให้งดการสอบสวนและปล่อยตัวไป” เห็นว่า มาตรา ๖๙/๑ ต่อเนื่องจากมาตรา ๖๙ ซึ่งตามมาตรา ๖๙ เป็นกรณีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน แล้วนำส่งพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับ เพื่อส่งต่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แสดงให้เห็นว่ามาตรา ๖๙/๑ แม้เด็กถูกจับมาก็สามารถกล่าวตักเตือนโดยไม่ต้องสอบสวนและปล่อยตัวไปได้เลย โดยไม่ต้องตรวจสอบการจับตามมาตรา ๗๒ วรรคสาม แต่แม้ว่าเด็กไม่ถูกจับ แต่ถูกเรียกมา ส่งตัวมา เข้าหาพนักงานสอบสวนเอง มาปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน หรือมีผู้นำตัวเด็กนั้นเข้ามามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๗๐ พนักงานสอบสวนก็สามารถดำเนินการว่ากล่าวตักเตือนโดยงดการสอบสวนให้คดีเสร็จสิ้นไปได้เช่นเดียวกัน

- กรณีตามมาตรา ๖๙/๑ วรรคหนึ่ง (เด็กอายุกว่า ๑๐ ปี แต่ไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์) หากเด็กมิได้มีการกระทำความผิดครั้งแรก หรือแม้จะกระทำความผิดครั้งแรกก็ตาม หากเด็กไม่สำนึกในการกระทำ มีข้อพิจารณาว่า จะไม่สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้ ดังนั้นเมื่อกรณีเข้าลักษณะดังกล่าว จะต้องดำเนินคดีไปตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙ เนื่องจากผู้ต้องหาเป็นเด็กตามคำจำกัดความตามมาตรา ๔ ที่มีอายุเกินกว่า ๑๐ ปี แต่ไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ และเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวตามความในมาตรา ๑๐(๑) ซึ่งสอดคล้องกับ ป.อาญา มาตรา ๗๔ บัญญัติว่า เด็กอายุกว่า ๑๐ ปี แต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการได้ตาม (๑) – (๕) เช่นว่ากล่าวตักเตือนเด็กแล้วปล่อยตัวไปตาม (๑) เป็นต้น

๒) การดำเนินการกับเด็ก อายุ ๑๐ ปี ลงมา ตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๖๙/๑ วรรคสอง

(๑) ให้นำความในมาตรา ๖๙/๑ วรรคหนึ่ง มาบังคับใช้กับบุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๓ แห่ง ป.อาญาด้วย

(๒) เว้นแต่บุคคลนั้น กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอื่นนอกจากวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวบุคคลนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กเพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในโอกาสแรกที่กระทำได้ แต่ต้องภายในเวลาไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมงนับแต่เวลาที่บุคคลนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

ข้อสังเกต

- เด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ที่ไม่ต้องรับโทษตาม ป.อาญา มาตรา ๗๓ นั้น ตามวรรคสอง บัญญัติว่า ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙ ตามมาตรา ๖๙/๑ วรรคสองดังกล่าว

- ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องบุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินกว่า ๑๐ ปี เป็นคดีอาญาต่อศาลใดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๙/๑ วรรคสาม แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙

- การกระทำความผิดอื่นนอกจากวรรคหนึ่งตามมาตรา ๖๙/๑ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๙ หมายความว่า เป็นการกระทำความผิดที่ไม่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานอื่นซึ่งมาตรา ๖๙/๑ วรรคสอง ได้กำหนดกฎหมายที่ให้ส่งตัวเด็กอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกัน ไม่สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้

- กรณีตาม ๒)(๑) ที่ให้นำมาตรา ๖๙/๑ วรรคหนึ่งมาใช้กับเด็กอายุ ๑๐ ปีลงมาด้วยนั้น หมายความว่า หากการกระทำผิดของเด็กไม่ใช่เป็นความผิดครั้งแรก หรือแม้จะกระทำผิดครั้งแรกก็ตามแต่เด็กไม่สำนึก ในการกระทำ ก็ต้องส่งเด็กไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กนั้นด้วยเช่นเดียวกัน ตาม ป.อาญา มาตรา ๗๓ วรรคสอง

๖. อำนาจของพนักงานสอบสวนในคดีที่อาจเปรียบเทียบเยาวชน

พิจารณาตาม มาตรา ๔ แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ ให้คำจำกัดความ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ ประกอบมาตรา ๖๙ การจับกุมเด็กหรือเยาวชน ซึ่งกฎหมายไม่ได้เปิดช่องให้กล่าวอ้างตกเตือนได้อย่างเช่นกรณีเด็กอายุกว่า ๑๐ ปีแต่ไม่เกิน ๑๕ ปี ตามมาตรา ๖๙/๑ แต่อย่างไรก็ตามจะต้องตรวจสอบการจับภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เด็กหรือเยาวชนถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบ แต่กรณีที่เข้าข้อยกเว้นไม่ต้องตรวจสอบการจับหากเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า เป็นคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้ตามมาตรา ๗๒ วรรคสาม ซึ่งก็หมายความว่าพนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับเยาวชนในความผิดที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ ตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ เหมือนเช่นการเปรียบเทียบปรับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปที่คดีไม่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนทั่ว ๆ ไป นั่นเอง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๕๗๓/๒๕๕๕ ดังกล่าวมาแล้วตามข้อ ๒

ข้อสังเกต

- กรณีบางเรื่องพนักงานสอบสวนก็สามารถกล่าวตกเตือนเยาวชนที่กระทำผิดได้ แต่เป็นกรณีที่มิใช่เป็นไปตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ แต่เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะเรื่องนั้น ๆ เช่น พ.ร.บ.การจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ การกระทำผิดบางข้อหา กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานว่ากล่าวตกเตือนได้ เป็นต้น

๗. วิธีการเปรียบเทียบ

(๑) ความผิดที่เปรียบเทียบได้ต้องเป็นความผิดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ (๒), (๓) และ (๔)

(๒) หากเป็นความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว เจ้าพนักงานกำหนดค่าปรับได้ทันทีหากเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกด้วย เจ้าพนักงานจะเปรียบเทียบก็ต่อเมื่อเห็นว่าผู้ต้องหา นั้น ไม่สมควรได้รับโทษถึงจำคุก ถ้าเห็นว่าผู้ต้องหาสมควรได้รับโทษจำคุกเจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะไม่เปรียบเทียบและดำเนินคดีต่อไปได้

(๓) ให้เจ้าพนักงานกำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระแต่ต้องไม่เกิน หรือต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยผู้ต้องหาและผู้เสียหายต้องยินยอมทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมจะเปรียบเทียบไม่ได้ คดีอาญาไม่เลิกกัน และให้ดำเนินคดีต่อไป

(๔) ในกรณีที่ยินยอมด้วยกันทั้งสองฝ่าย เจ้าพนักงานอาจกำหนดให้ผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกิน ๑๕ วัน

(๕) เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วคดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาด คือจะนำมาฟ้องร้องกันอีกไม่ได้ และจะอุทธรณ์การเปรียบเทียบอีกไม่ได้ ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบหรือยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลากำหนด คดีไม่เลิกกันให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีต่อไป

(๖) ในคดีที่มีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบให้เจ้าหน้าที่กำหนดจำนวนตามที่เห็นสมควรหรือตามที่ตกลงกัน หากเจ้าหน้าที่เปรียบเทียบแล้ว แม้ผู้ต้องหาจะยังไม่จ่าย

ค่าทดแทน คดีอาญาถูกระงับไปแล้ว ผลมีเพียงว่าหนทางแพ่งไม่ระงับเท่านั้น ซึ่งชอบที่จะไปว่ากล่าวกันทางแพ่งต่อไป แต่ทำให้การเปรียบเทียบที่ชอบไปแล้วเสียไปไม่ ถือว่าคดีอาญาเป็นอันเลิกกัน ผู้เสียหายจะมารื้อฟื้นคดีอาญาอีกไม่ได้

ข้อสังเกต

- คู่สัญญาตกลงยกเว้นมิให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ ไม่มีผลบังคับกันได้ ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะเพราะถือว่ามิขัดต่อวัตถุประสงค์ตามกฎหมายโดยชัดแจ้ง

- ตาม ป.อาญา มาตรา ๗๙ ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวถ้าผู้ต้องหาหาว่ากระทำความผิดนำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยานให้คดีนั้นเป็นอันระงับไป การชำระค่าปรับตาม ป.อาญา มาตรา ๗๙ มี ๒ ลักษณะ คือ

- (๑) การชำระค่าปรับก่อนที่ศาลรับฟ้องคดี เป็นกรณีที่ยังอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ต้องหาสามารถชำระค่าปรับต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ แต่ไม่สามารถชำระค่าปรับต่อศาลได้

- (๒) การชำระค่าปรับหลังจากที่ศาลรับฟ้องคดีแล้ว เป็นกรณีที่ศาลรับฟ้องคดีของโจทก์ไว้แล้ว และกำหนดนัดวันสืบพยานเรียบร้อยแล้ว ผู้ต้องหา นำค่าปรับมาชำระโดยต้องชำระต่อศาลที่รับฟ้องคดีไว้พิจารณา นั้น จะกลับไปชำระต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้ เพราะเลยขั้นตอนของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่มาแล้ว

- เมื่อมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบตามกฎหมายนั้น ๆ แล้ว ไม่เป็นการตัดอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจเปรียบเทียบตามกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ได้

- กรณีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ไม่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายโดยตรง พนักงานสอบสวนไม่ต้องให้ผู้เสียหายคนใดยินยอม โดยพนักงานสอบสวนในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้เสียหายอยู่แล้ว

- การกำหนดค่าปรับซึ่งได้มีคำสั่งหรือระเบียบของเจ้ากระทรวงกำหนดค่าเปรียบเทียบขั้นต่ำไว้ พนักงานสอบสวนต้องกำหนดค่าปรับให้เป็นไปตามคำสั่งหรือระเบียบนั้น

- คดีอาญาใดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะทำการเปรียบเทียบปรับได้ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์มอบคดีให้พนักงานสอบสวนก่อนแล้วเท่านั้น

- เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการเปรียบเทียบคดีอาญาแล้ว ให้ส่งบันทึกและสำนวนคดีเปรียบเทียบไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ชักช้าหลังจากที่มีการเปรียบเทียบแล้ว ภายใน ๑๕ วัน แต่หากเป็นกรณีใกล้ขาดอายุความให้รีบส่งโดยพลันก่อนขาดอายุความ

- คดีเลิกกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๑) และ (๔) มีความแตกต่างกันกับคดีเลิกกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๒) และ (๓) กล่าวคือ กรณีตาม มาตรา ๓๗(๑) และ (๔) เจื่อนไขการระงับคดีเป็นไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.๒๕๖๓ ลง ๒๗ ส.ค. ๖๓ ข้อ ๔๘ (๓) การสั่งคดีตามระเบียบข้อ ๔๘ ให้พนักงานอัยการสั่งคดีว่า “ยุติการดำเนินคดี” ส่วนกรณีตาม มาตรา ๓๗(๒) และ (๓) ตามระเบียบข้อ ๔๘(๔) การสั่งคดี ให้พนักงานอัยการดำเนินการตามหลักการปฏิบัติและการสั่งคดีเปรียบเทียบตามข้อ ๗๙ และข้อ ๘๐ ซึ่งตามข้อ ๘๐ การสั่งคดีเปรียบเทียบเมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าการเปรียบเทียบนั้นถูกต้องแล้ว ให้สั่งว่า “การเปรียบเทียบชอบแล้ว” ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการเปรียบเทียบไม่ถูกต้อง ให้พนักงานอัยการสั่งพนักงานสอบสวนดำเนินการเสียให้ถูกต้อง หรือถ้าเห็นว่าเป็นการเปรียบเทียบเกินอำนาจและเป็นคดีที่อาจต้องฟ้องให้สั่งแจ้งข้อหาหรือสอบสวนเพิ่มเติมเสียก่อนแล้วจึงพิจารณาสั่งคดีต่อไป จะเห็นได้ว่าการใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๑) และ ๓๗(๔) เป็นการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่อำนาจของพนักงานสอบสวนหรือข้าราชการตำรวจ

ซึ่งต่างจากการใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๒) และ (๓) ที่พนักงานอัยการตรวจสอบความชอบในการเปรียบเทียบให้เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๔๔ แต่อย่างไรก็ตามพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๑) และ (๔) อาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวนหรือข้าราชการตำรวจทำการเปรียบเทียบได้ ซึ่งต้องดำเนินการตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมายนั้นด้วยและการดำเนินการเปรียบเทียบก็ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- ส่วนงานสอบสวนคดีใดที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะเปรียบเทียบได้ แต่ผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้ทำการเปรียบเทียบ หรือเป็นคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนี เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการแล้ว ภายหลังต่อมาผู้ต้องหาพบและสมัครใจยินยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบ ให้แจ้งพนักงานอัยการเพื่อทราบ หากพนักงานอัยการสั่งให้เปรียบเทียบให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามนั้น แต่หากพนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบไปโดยไม่มีคำสั่งของพนักงานอัยการก่อน ย่อมเป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ชอบ เพราะในคดีดังกล่าวเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จและได้ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมหมดอำนาจที่จะทำการสอบสวนคดีต่อไป เว้นแต่พนักงานอัยการจะสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม (คำพิพากษาฎีกาที่ ๙/๒๔๘๑ ประกอบบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๗๖๖/๒๕๔๖ เรื่อง ทหารเรือเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานสอบสวน)

- กรณีเด็กอายุไม่เกินสิบปี หรือเด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เมื่อมาตรา ๗๓ และมาตรา ๗๔ แห่ง ป.อาญาได้กำหนดไว้ว่าเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งรวมถึงโทษปรับตามมาตรา ๑๘(๔) แห่ง ป.อาญาด้วย ถึงแม้จะปรากฏว่าเด็กที่มีอายุดังกล่าว กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และความผิดนั้นมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๗ แห่ง ป.วิอาญา ก็ตาม แต่เมื่อเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ จึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาตามมาตรา ๓๗(๑) แห่ง ป.วิอาญา ได้ และในคดีความผิดตามมาตรา ๓๗(๒) (๓) (๔) แห่ง ป.วิอาญา เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเปรียบเทียบก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ เพราะไม่อาจกำหนดค่าปรับซึ่งเป็นโทษที่ผู้ต้องหาจะพึงชำระซึ่งทำให้ไม่มีค่าปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาด

ดังนั้น พนักงานสอบสวนไม่สามารถรับชำระค่าปรับในคดีมีอัตราโทษปรับสถานเดียว กรณีเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี กระทำผิดและยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๑) หรือจะทำการเปรียบเทียบตาม (๒), (๓) และ (๔) ก็ไม่ได้เช่นกัน (ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๗๑๖/๒๕๕๖ และหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๖/๒๕๓๔ ลง ๑๕ ก.ค. ๕๖ เรื่อง แนวทางปฏิบัติการเปรียบเทียบปรับเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด)

๘. บันทึกการเปรียบเทียบ

ให้ปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๙ ได้แก่

(๑) คดีใดที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานไว้แล้วก่อนที่จะมีการเปรียบเทียบให้นำหลักฐานดังกล่าวนั้นมารวมกับบันทึกและสำนวนคดีเปรียบเทียบด้วย โดยไม่ต้องสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดีอีก

(๒) ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการเปรียบเทียบไว้ลงรายงานประจำวันเป็นรายคดีหรือรวมกันหลาย ๆ คดีก็ได้โดยให้ปรากฏเลขคดี ชื่อผู้ต้องหา ชื่อหา จำนวนเงินที่เปรียบเทียบและอื่นๆ เช่น ในคดีที่อาจมีการเรียกค่าเสียหายกัน เป็นต้น ผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา ไม่ต้องลงลายมือชื่อในรายงานประจำวัน

(๓) ตาม (๒) มีหนังสือ ตร.ที่ ๐๐๑๑.๒๕/ว ๐๐๓๓ ลง ๒๕ ก.ย. ๕๒ เรื่อง กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญา และการออกใบเสร็จรับชำระเงินของพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจ

ที่มีหน้าที่รับเงิน โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้ทำการเปรียบเทียบจะต้องเป็นผู้เบิกใบเสร็จรับเงินให้แก่ผู้ต้องหา และให้พนักงานสอบสวนเฝ้าติดตามคดีอาญาเป็นผู้รับผิดชอบตรวจการลงเลขคดีเปรียบเทียบและรายการต่าง ๆ ในแบบพิมพ์การเปรียบเทียบ ตลอดจนใบเสร็จรับเงินให้ถูกต้อง ทั้งนี้ให้พนักงานสอบสวนเฝ้าติดตามคดีอาญาแต่ละคน นำบันทึกการเปรียบเทียบคดีอาญาภายในเฝ้าของตนเสนอสารวัตรใหญ่ (ปัจจุบัน ผกก., สวญ., สว.) ให้พนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับเงินทำการตรวจสอบและส่งเงินให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเมื่อพ้นหน้าที่เฝ้าสอบสวนผลัดนั้นหรือวันนั้น ๆ

(๔) ให้ส่งสำนวนการเปรียบเทียบผ่านหัวหน้าพนักงานสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

(๕) ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการเปรียบเทียบไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีคำสั่งให้ฟ้องหรือแจ้งให้ส่งตัวผู้ต้องหามาให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(๖) คดีที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบแต่ผู้ต้องหาไม่ยอมให้ทำการเปรียบเทียบเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการดำเนินการฟ้อง หากพนักงานอัยการเห็นสมควรและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบ ให้พนักงานสอบสวนขอสำนวนการสอบสวนคืนมาเพื่อทำการเปรียบเทียบต่อไป

(๗) ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้ต้องหายินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดต่อพนักงานสอบสวนก่อนศาลพิจารณาให้ดำเนินการเสียค่าปรับและบันทึกรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน แล้วส่งสำนวนการเปรียบเทียบผ่านหัวหน้าพนักงานสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

๙. เงินค่าปรับและการถอนเงินค่าปรับ

ให้ปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๙ ได้แก่

(๑) การกำหนดเงินค่าเปรียบเทียบแก่ผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงฐานะของผู้กระทำความผิดและความร้ายแรงของความผิด แต่ต้องไม่เกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ และพนักงานสอบสวน อาจผ่อนผันให้ผู้ต้องหาชำระเงินในกำหนด ๑๕ วันก็ได้ ถ้าครบกำหนดไม่ชำระก็ให้ดำเนินคดีทางศาลต่อไป

(๒) การรับเงิน ให้ผู้ทำการเปรียบเทียบเบิกใบเสร็จรับเงินให้ผู้ต้องหาเข้าไป ส่วนการเก็บรักษาเงินส่งเงิน และถอนเงินค่าเปรียบเทียบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการนี้โดยเฉพาะ

(๓) คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวและผู้กระทำความผิดนำเงินค่าปรับอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้มาชำระเพื่อขอให้เลิกคดี ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รับเงินค่าปรับอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้เลิกคดีนั้นเสีย ส่วนการปฏิบัติในการรับเงินนั้น ให้ใช้บันทึกการเปรียบเทียบคดีอาญาตามธรรมดา โดยใช้เลขลำดับเรียงกันไปและปฏิบัติตามอนุโลมวิธีเปรียบเทียบคดีอาญาทุกประการ ส่วนเงินค่าปรับอย่างสูงนั้นให้พนักงานสอบสวนส่งมอบแก่พนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาราชการแทน เพื่อนำส่งกองการเงินตร. หรือคลังจังหวัดแล้วแต่กรณีต่อไป

ข้อสังเกต

- ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการเปรียบเทียบไม่ชอบด้วยกฎหมายให้พนักงานสอบสวนจัดการคืนเงินค่าปรับแก่ผู้ต้องหา

- การถอนเงินค่าปรับที่นำส่งแล้วคืนแก่ผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนทำรายงานถอนโดยทันทีเมื่อถอนเงินค่าปรับคืนมาแล้วให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้ต้องหามารับเงินโดยบันทึกให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับเงินไว้เป็นหลักฐาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มารับให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนเก็บรักษาไว้ตามระเบียบของทางราชการ

- คดีบางประเภทที่พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์ไว้ทำการสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเปรียบเทียบและไม่ได้รับมอบอำนาจจากหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายเฉพาะนั้นให้ทำการ

เปรียบเทียบ หากแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นอาจใช้อำนาจเปรียบเทียบตามกฎหมายเฉพาะเหล่านั้นไปได้ ประกอบกับ ป.วิอาญา มาตรา ๓๗(๔) ทำให้คดีอาญาลดลง เช่น การเปรียบเทียบในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตาม พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ.๒๕๖๐, พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕, พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ เป็นต้น ทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะรับหลักฐานการเปรียบเทียบจากพนักงานเจ้าหน้าที่มารวมไว้ในสำนวนการสอบสวนแล้วทำความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการพิจารณาเช่นเดียวกับสำนวนปกติ

๑๐. การเปรียบเทียบคดีที่กระทำความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท

หากมิได้เปรียบเทียบในบทหนักสุดที่สามารถเปรียบเทียบได้หรือบทหนักสุดไม่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบนั้นก็ไม่ได้ทำให้คดีเล็กน้อย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องไม่ระงับไป ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๙(๓)

- กรณีที่เป็นความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท แม้ข้อหาที่เบากว่ามีอัตราโทษที่อยู่ในข่ายที่จะเปรียบเทียบปรับได้ แต่ถ้าข้อหาที่หนักกว่าอัตราโทษไม่อยู่ในข่ายที่จะเปรียบเทียบปรับได้ เช่นนั้น พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับในข้อหาที่เบากว่า เพราะการกระทำที่เป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทนั้นต้องลงโทษบทหนักตามมาตรา ๙๐ ดังนี้ หากพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับไป ก็ไม่มีผลทำให้คดีเล็กน้อย ศาลยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ (ฎ.๒๘๔๙/๒๕๔๐, ฎ.๑๕๑๓/๒๕๓๒, ฎ.๑๑๐๐/๒๕๑๖)

- จำเลยกระทำความผิดกรณีเดียวผิดกฎหมายหลายบท เป็นทั้งความผิดลหุโทษและที่มีโทษหนัก แต่ชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาในความผิดลหุโทษแต่บทเดียว แล้วเปรียบเทียบปรับไป ถือว่าเป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ทำให้คดีเล็กน้อยอันเป็นเหตุให้สิทธินำคดีมาฟ้องระงับไป พนักงานอัยการมีสิทธิฟ้องจำเลยในความผิดที่มีโทษหนักอีกได้ คืบเกิดเหตุมีการชุมนุมกันกระทำความผิดตามทำบุญฉลองกระดูกผู้ตายตามพุทธศาสนาบนหอสวดมนต์ จำเลยขึ้นมาส่งเสียงเอะอะอื้อฉาวซ้ำยังกล่าวว่า พระนี่จริง พระไม่มีความหมายแล้วจำเลยนั่งลงใช้มือตบกระดาน ๗-๘ ครั้งและชักปืนพกออกจากเอวมาถือไว้ หันปากกระบอกปืนมาทางพระ แล้วปืนตกลงยังพื้นหอสวดมนต์ การกระทำของจำเลยดังกล่าวถึงแม้ผู้ไปชุมนุมกันจะไม่มีปฏิกริยาว่ารุนแรงขึ้นก็ตาม ก็ยังถือได้ว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๗ (ฎ.๑๑๐๐/๒๕๑๖)

- คดีที่พนักงานอัยการโจทก์บรรยายฟ้องว่า ได้มีการสอบสวนแล้วย่อมสันนิษฐานได้ว่า มีการสอบสวนชอบด้วยกฎหมายแล้ว เมื่อจำเลยไม่คัดค้าน โดยเสนอหรือนำสืบเป็นข้อต่อสู้ว่า ไม่มีข้อโต้แย้งกัน หากตามสำนวนไม่มีข้อเท็จจริงที่แสดงว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบ จำเลยเพิ่งมาคัดค้านขึ้นในชั้นอุทธรณ์ ย่อมไม่มีเหตุที่จะวินิจฉัยให้กรณีถือได้ว่าการสอบสวนในความผิดที่กล่าวหาตามฟ้องแล้ว แม้ศาลอุทธรณ์ยังมีได้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงตามอุทธรณ์ของจำเลย เมื่อโจทก์จำเลยได้นำสืบพยานมาจนสิ้นกระแสความแล้ว ศาลฎีกาก็มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวไปได้เองโดยไม่ต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดก่อน แม้ อ. จะเคยถูกฟ้องร่วมกับจำเลยมาก่อน แต่ศาลได้สั่งแยกฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ต่างหากจากคดีที่ อ. ถูกฟ้องร่วมกับจำเลย โจทก์จึงอ้าง อ. เป็นพยานได้โดยขณะที่ อ. เบิกความเป็นพยานโจทก์ในคดีนี้ อ. มิได้อยู่ในฐานะเป็นจำเลย การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท คือเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๕๕, ๖๑ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๐ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ ให้ใช้กฎหมายบทที่หนักที่สุดลงโทษพนักงานสอบสวน ไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับจำเลยในความผิดที่มีโทษเบากว่า เพื่อให้ความผิดทุกกรรมรวมทั้งความผิดที่มีโทษหนักกว่าเล็กน้อย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๗ ได้ ดังนั้น แม้พนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบปรับจำเลยไปแล้วตาม พระราชบัญญัติจราจร

ทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๖๑ ซึ่งเป็นความผิดบทเบาที่สุด การเปรียบเทียบนั้นก็ไม่ชอบ คดีไม่เล็กกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๗ ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยปรับบทลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๐ ซึ่งเป็นบทที่หนักที่สุดให้ถูกต้องได้ (ฎ.๑๕๑๓/๒๕๓๒)

- จำเลยขับรถในขณะเมาสุราและโดยประมาทหรือน่าหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน เป็นการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ต้องใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษ พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับจำเลยในความผิดฐานขับรถโดยประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๓(๔), ๑๕๗ ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษเบากว่าความผิดฐานขับรถในขณะเมาสุรา เพื่อให้ความผิดทั้งหมดเล็กกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๗ ได้ แม้พนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบปรับจำเลยไปแล้วก็ไม่ชอบ คดีไม่เล็กกันศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจลงโทษจำเลยในความผิดฐานขับรถในขณะเมาสุราตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๓(๒), ๑๖๐ วรรคสาม ตามฟ้องได้ (ฎ.๒๘๔๔/๒๕๔๐)

๑๑. การเปรียบเทียบคดีที่กระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน

หากกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือเป็นการกระทำต่างกรรมต่างวาระ การเปรียบเทียบต้องเรียงกระทงความผิดทุกกรรมไป หากกรรมใดไม่ได้เปรียบเทียบหรือบางกรรมไม่มีอำนาจเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบกรรมใดที่อยู่ในอำนาจไปแล้วคดีเล็กกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเฉพาะกรรมที่ได้มีการเปรียบเทียบไปแล้วเท่านั้น ส่วนกรรมที่ยังไม่มีการเปรียบเทียบหรือไม่มีอำนาจเปรียบเทียบคดีก็ยังไม่วายเล็กกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ และสิทธิการฟ้องคดีอาญาย่อมไม่ระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๔(๓) ก็ต้องดำเนินคดีต่อไป

๑๒. ผลของการเปรียบเทียบไม่ชอบ

การเปรียบเทียบที่ไม่ชอบ ย่อมไม่ทำให้คดีเล็กกันตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๗ สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมไม่ระงับไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๓๔(๓) เช่น

- โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายโจทก์ถึงบาดเจ็บ แต่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบปรับจำเลยโดยไม่อำนาจทำได้เพราะบาดเจ็บของโจทก์ถึงบาดเจ็บจำเลยต่อสู้ว่า บาดแผลของโจทก์ไม่ถึงบาดเจ็บ พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปแล้วดังนี้ ประเด็นเรื่องการสอบสวนจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อยู่ที่บาดเจ็บของโจทก์ถึงบาดเจ็บหรือไม่ ถ้าบาดเจ็บของโจทก์ถึงบาดเจ็บเป็นความผิดตามมาตรา ๒๕๔ พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจเปรียบเทียบ นอกจากนั้นแล้ว หากผู้เสียหายและผู้ต้องหาไม่ได้ให้ความยินยอมในการเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบนั้นถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.๓๖๕/๒๕๐๒)

- โจทก์แจ้งความกล่าวหาว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันทำร้ายร่างกายโจทก์ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาว่าจำเลยทั้งสองทำร้ายร่างกายโจทก์ไม่ถึงกับเป็นเหตุอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพ พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับ โจทก์และจำเลยทั้งสองต่างยินยอม คดีย่อมเล็กกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๗(๒) สิทธินำคดีอาญาในความผิดลหุโทษของโจทก์มาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๔(๓) แต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นในวันเดียวกันโจทก์เกิดอาการมีน้ํารัสและอาเจียนจึงกลับไปให้แพทย์ตรวจใหม่ พบว่าสมองได้รับการกระทบกระเทือนและมีเลือดคั่งต้องรักษานานประมาณ ๓๐ วัน โดยโจทก์อ้างว่าเป็นผลเกิดจากถูกจำเลยทั้งสองร่วมกันใช้แท่งเหล็กกลวงตี หากเป็นจริงตามที่โจทก์กล่าวอ้าง คดีก็ไม่อาจเล็กกันได้ เพราะกรณีมิใช่ความผิดลหุโทษเสียแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์จึงยังไม่ระงับไป (ฎ.๓๕๔/๒๕๔๑)

๑๓. ผลของการเปรียบเทียบไม่ผูกพันคำพิพากษาของศาล

การที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนในข้อหาขับรถประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย และยินยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับ ผลของการเปรียบเทียบปรับดังกล่าวไม่ใช่คำพิพากษาในส่วนของอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๖ ดังนั้นการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจึงไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามดังที่บัญญัติไว้ในบทมาตราดังกล่าว และจำเลยอาจนำสืบโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ (ฎ.๔๙๔๙/๒๕๒๘)

การที่จำเลยที่ ๑ ยอมรับต่อพนักงานสอบสวนในคดีอาญาว่าตนขับรถยนต์โดยประมาทชนรถยนต์คันที่ ว. ขับและยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับมีผลเพียงทำให้คดีอาญาลегitimacy ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๗ แต่การเปรียบเทียบปรับดังกล่าวไม่ใช่คำพิพากษาคดีส่วนของอาญาไม่ต้องด้วยมาตรา ๔๖ ที่คดีในส่วนแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามการที่ศาลถือเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวมาชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งจึงไม่ชอบ (ฎ.๑๗๖/๒๕๓๘)

บทที่ ๑๕

ของกลางในคดีอาญาและของส่วนตัวผู้ต้องหา

คำว่า “ของกลาง” ปรากฏความหมาย ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๑๓ หมายความว่า วัตถุใด ๆ หรือทรัพย์สินซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงาน โดยอำนาจแห่งกฎหมาย หรือโดยหน้าที่ในทางราชการและยึดไว้เป็นของกลางเพื่อพิสูจน์ในทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ

ของกลางในคดีอาญา คือ สิ่งของที่เกี่ยวข้องต้องจัดการทางคดีอาญา เช่น สิ่งของที่บุคคลมีไว้ใช้เป็นความผิดหรือสิ่งของที่ใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ความผิด

ของกลางอย่างอื่น คือ ของกลางที่ไม่เข้าอยู่ในลักษณะของกลางในคดีอาญา เช่น ของที่เก็บตกหล่น หลุด ลอยได้ เป็นต้น

คำว่า “สิ่งของที่เกี่ยวข้องต้องจัดการทางคดีอาญา” ความหมายคำว่า “สิ่งของ” ตามมาตรา ๒(๑๘) แห่ง ป.วิอาญา หมายความว่า สิ่งหาทรัพย์สินใดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลขและเอกสารอย่างอื่น ๆ

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ได้วางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บรักษา การจำหน่าย การขายทอดตลาด ของกลาง ตลอดจนคำแนะนำในการจัดส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ไว้แล้ว

๑. ของกลางที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และหลักเกณฑ์กฎหมาย

สิ่งของใดที่เจ้าพนักงานจะยึดไว้ในคดีอาญาได้ จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้แล้ว ต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ในขั้นตอนดังกล่าวนอกจากการสอบสวนแล้ว ยังมีการดำเนินการทั้งหลายอื่นตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามความใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) ซึ่งในขั้นตอนนี้ มีการยึดสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคดีไว้เป็นของกลางดังกล่าวไม่ว่าเป็นการยึดโดยพนักงานสอบสวนเอง หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการยึดมาแล้วส่งมอบพนักงานสอบสวน หรือมีบุคคลหรือหน่วยงานใดส่งมอบมาประกอบคดีก็ตาม สิ่งใดยึดได้หรือไม่ได้ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย ดังนี้

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.อาญา

(๑) หลักเกณฑ์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๒

ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่า เป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

เช่น ยาเสพติด ปืนเถื่อน ธนบัตรปลอม เป็นต้น

(๒) หลักเกณฑ์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓

การริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

- ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด
- เว้นแต่ ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

(๓) หลักเกณฑ์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๔

บรรดาทรัพย์สิน

- ซึ่งได้ให้ตามความในมาตรา ๑๔๓, มาตรา ๑๔๔, มาตรา ๑๔๙, มาตรา ๑๕๐, มาตรา ๑๖๗, มาตรา ๒๐๑ หรือมาตรา ๒๐๒ หรือ

- ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

- ให้รับเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

(๔) หลักเกณฑ์ตามกฎหมายเฉพาะตามพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญา

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอื่นที่บัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งได้มีการบัญญัติในทำนองที่สอดคล้องกับมาตรา ๓๒, ๓๓, ๓๔ แห่ง ป.อาญา เนื่องจากตาม ป.อาญา เป็นการบัญญัติไว้เป็นการทั่วไป หากกฎหมายใดมิได้บัญญัติไว้ในเรื่องการริบทรัพย์สินไว้เป็นการเฉพาะก็ต้องนำ ป.อาญา ไปใช้บังคับหรือหากกฎหมายเฉพาะบางฉบับซึ่งเป็นเรื่องนโยบายและเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อสาธารณะโดยรวม ก็จะมีบัญญัติให้การริบทรัพย์สินมีความแตกต่างกับ ป.อาญา ที่ให้ผู้กระทำความผิดรับผลที่รุนแรงมากขึ้นกว่าปกติ เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดในเรื่องดังกล่าว ทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ยึดไว้ในชั้นเจ้าพนักงานตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๑๕ จะเรียกว่าของกลาง ทรัพย์สินใดที่ศาลจะมีคำพิพากษาสั่งริบหรือไม่ริบ ตาม ป.อาญา มาตรา ๑๘(๕) ถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง กฎหมายเฉพาะตามที่กล่าวถึงยกตัวอย่าง เช่น

- พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา ๑๐๒ บรรดา ยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ประเภท ๒ ประเภท ๔ หรือประเภท ๕ เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะหรือวัตถุอื่นซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษอันเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.นี้ ให้ริบเสียทั้งสิ้น

มาตรา ๑๐๒ ทวิ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ หรือในประเภท ๒ ต่อศาล และไม่ได้มีการโต้แย้งเรื่องประเภท จำนวน หรือน้ำหนักของยาเสพติดให้โทษ ถ้าศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ริบยาเสพติดให้โทษดังกล่าวตามมาตรา ๑๐๒ หรือตามกฎหมายอื่น และไม่มีคำเสนอว่าผู้เป็นเจ้าของแท้จริงไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ริบยาเสพติดให้โทษนั้น ให้กระทรวงสาธารณสุขหรือผู้ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขมอบหมายทำลายหรือนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามระเบียบที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

- พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔

มาตรา ๗๔ บรรดาไม้และของป่าอันได้มาหรือมีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดต่อ พ.ร.บ.นี้ และสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ และสิ่งอื่นใด บรรดาที่ทำด้วยไม้หวงห้ามที่มีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดตามมาตรา ๕๓ ตริ ให้ริบเสียทั้งสิ้น

มาตรา ๗๔ ทวิ บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลใดได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา ๑๑ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๔ หรือมาตรา ๖๙ ให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

๒. อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจยึดสิ่งของหรือของกลางของเจ้าพนักงาน

๑) อำนาจพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจยึดของกลางในคดีอาญา

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา

ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๘) ซึ่งสิ่งของดังกล่าวอาจเป็นบรรดาทรัพย์สินตาม ป.อาญา มาตรา ๓๒, ๓๓, ๓๔

อำนาจในการยึดสิ่งของหรือพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา

ในการยึดสิ่งของไว้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญากฎหมายจะต้องให้อำนาจไว้ หากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เจ้าพนักงานก็ไม่สามารถยึดได้

หลักเกณฑ์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒ เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

- ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิอาญาว่าด้วยการค้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๒)

- หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือว่าเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๓)

- ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมามีดังกล่าไว้ใน (๒) และ (๓) แห่ง ป.วิอาญา

จะเห็นว่า มาตรา ๑๓๒ พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑ แต่การรวบรวมพยานหลักฐานเข้าสำนวนการสอบสวนนั้น ต้องอาศัยอำนาจในการตรวจค้น ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๒) หมายเรียกให้บุคคลส่งสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๓) เมื่อนำ ป.อาญา มาตรา ๓๒, ๓๓, ๓๔ มาประกอบแล้ว พนักงานสอบสวนจึงใช้อำนาจยึดสิ่งของไว้เป็นของกลางในคดีอาญา

นอกจากนี้ยังมีอำนาจตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดแจ่มกระจ่างขึ้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒(๑) โดยอาจให้เจ้าพนักงานอื่นช่วยตรวจก็ได้

มีอำนาจที่จะทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑/๑ โดยให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจแล้วรายงานผลประกอบสำนวนการสอบสวน

การยึดสิ่งของใดไว้เป็นของกลางเพื่อให้มาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ จึงต้องพิจารณาว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายหรือไม่ และเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์แล้ว ก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่ได้วางระเบียบไว้ ระเบียบใดที่ขัดแย้งกับกฎหมายที่ออกภายหลัง ก็ให้ถือตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายนั้น

๒) การใช้อำนาจยึดของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๐) อำนาจการสืบสวน

การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๗ อำนาจการสืบสวนคดีอาญา

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ซึ่งมาตรา ๑๗ บัญญัติไว้ในลักษณะ ๒ อำนาจของพนักงานสอบสวนและศาล หมวด ๒ อำนาจสืบสวนและสอบสวน การสืบสวนนอกจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจในการป้องกันมิให้เกิดเหตุขึ้นแล้ว กฎหมายยังให้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานภายหลังเกิดเหตุด้วย ก็เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเจ้าพนักงานอื่นในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม หรือมีหน้าที่ในการสืบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๐) ประกอบมาตรา ๑๗ จึงมีอำนาจในการยึดสิ่งของโดยอำนาจกฎหมาย และหากเกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจในการรับไว้ซึ่งสิ่งของหรือพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานอื่นยึดมาได้ เพื่อการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑, ๑๓๑/๑, ๑๓๒ และการจัดการเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญาก็ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อสังเกต

- สิ่งของหรือของกลางที่เจ้าพนักงานตรวจยึด นอกจากจะตรวจค้นยึดได้จากตัวผู้กระทำความผิดหรือยึดจากบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้กระทำความผิดแล้ว ยังอาจได้จากการตรวจค้นในที่รโหฐาน ตามหมายค้นตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖๙ หรือค้นโดยมีเหตุยกเว้นกฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๙๒ ซึ่งเหตุที่จะออกหมายค้น ได้แก่

(๑) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา

(๒) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(๔) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ

(๕) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาลในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

๓) อำนาจการตรวจยึดของเจ้าพนักงานผู้จับหรือผู้รับตัวผู้ถูกจับ

หลักเกณฑ์กฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ วรรคหนึ่ง วรรคสอง

เจ้าพนักงานผู้จับหรือผู้รับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การค้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานผู้จับนั้นก็คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ส่วนผู้รับตัวผู้ถูกจับเป็นไปตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๔ ผู้รับตัวอาจเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง

หรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนก็ได้ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับกุมหรือราษฎรเป็นผู้จับกุมในความผิดซึ่งหน้าตามบัญชีท้าย ป.วิอาญา พยานหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับคดีก็ต้องส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวนเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑, ๑๓๑/๑, ๑๓๒ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๔) ผลทางกฎหมายของการอายัดสิ่งของหรือของกลาง

ตาม ป.วิอาญา ไม่ได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ยึด” หรือ “อายัด” ไว้ ตร.จึงได้มีหนังสือที่ ดช ๐๐๐๔.๖/๒๕๔๖ ลง ๒๖ มี.ค. ๔๗ หรือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตอบข้อหารือเรื่องเสร็จที่ ๕๒๔/๒๕๔๗ มีความเห็นว่า แม้ ป.วิอาญา จะมีได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ยึด” หรือ “อายัด” ไว้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณามาตรา ๒(๑๑) มาตรา ๑๓๑ และมาตรา ๑๓๒ ประกอบกันแล้ว จะเห็นได้ว่า ป.วิอาญา ได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการสอบสวนไว้เป็นลำดับโดยมาตรา ๒(๑๑) ได้กำหนดนิยามคำว่า “การสอบสวน” ไว้ว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ และมาตรา ๑๓๑ ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่าวหา และเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจทั่วไปแก่พนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิด ส่วนมาตรา ๑๓๒ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดวิธีการรวบรวมหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิด ดังนั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) จึงมีความเห็นว่า แม้ว่ามาตรา ๑๓๒(๔) แห่ง ป.วิอาญา จะกำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวนยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาเท่านั้น โดยมิได้กำหนดถึงกรณีการอายัดไว้ด้วยก็ตาม แต่ก็ต้องตีความในความหมายอย่างกว้างให้คำว่า “ยึด” ตามมาตรา ๑๓๒(๔) มีความหมายรวมถึง “อายัด” ด้วย มิฉะนั้นทรัพย์ของกลางที่มีขนาดใหญ่ซึ่งไม่สะดวกแก่การเคลื่อนย้ายเพื่อนำมาเก็บรักษาไว้ที่พนักงานสอบสวน จะไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ ทั้งนี้ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๗/๒๕๔๒ วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว

- ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.๒๕๕๗ มาตรา ๑๐๖ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะรับอายัดทรัพย์ ปลัดอำเภอมีอำนาจตามกฎหมายที่จะยึดหรืออายัดของกลางได้ ฉะนั้นจึงมีอำนาจมอบหมายให้จำเลยผู้มีข้าวไม่แฉ่งปริมาณ เป็นผู้รักษาข้าวของกลางไว้ได้ คดี ๒ ส่วนนี้ศาลชั้นต้นพิจารณารวมกัน ส่วนที่ ๑ โจทก์ฟ้องหานายเปรย จำเลยไม่แฉ่งปริมาณและสถานที่เก็บข้าว ส่วนที่ ๒ โจทก์ฟ้องหานางผ่อง, นายเปรย จำเลย ยกยอกข้าวเปลือกที่เจ้าพนักงานได้อายัดไว้และจำเลยได้ขายข้าวเปลือกเกินกว่าราคาสูงสุด ขอให้ลงโทษจำเลย ทั้ง ๒ ให้การปฏิเสธ ศาลชั้นต้นเห็นว่าพยานหลักฐานไม่พอพียงว่าจำเลยกระทำความผิด ให้ยกฟ้อง ศาลอุทธรณ์เห็นพ้องกับศาลชั้นต้นในข้อที่ให้ยกฟ้องข้อหาไม่แฉ่งปริมาณและสถานที่เก็บข้าวกับข้อหาฐานขายข้าวเกินราคาสูงสุด ส่วนข้อหาฐานจำเลยยกยอกข้าวของกลางที่ต้องอายัดนั้นเห็นว่าปลัดอำเภอไม่มีอำนาจสั่งอายัดข้าวของกลางได้ จึงไม่จำต้องยกพยานจำเลยขึ้นกล่าว พิพากษายืน โจทก์ฎีกาว่าตามกฎหมาย ปลัดอำเภอมีอำนาจอายัดของกลางได้จำเลยจึงมีความผิดกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๒๒, ๓๑๖ ศาลฎีกาเห็นว่า พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.๒๕๕๗ มาตรา ๑๐๖ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะรับอายัดทรัพย์ แต่กรณีนี้เป็นเรื่องปลัดอำเภอมอบหมายให้จำเลยผู้มีข้าวไม่แฉ่งปริมาณเป็นผู้รักษาไว้ เพื่อดำเนินการตามอำนาจที่มีอยู่ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๓๒(๔) ปลัดอำเภอจึงมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดข้าวของกลางรายนี้ไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจึงอาจมีผิดตามข้อที่โจทก์ฎีกาขึ้นมา แต่ศาลอุทธรณ์มิได้ชี้ขาด

ข้อเท็จจริงไว้ จึงพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ศาลอุทธรณ์ชี้ขาดข้อเท็จจริงแล้วพิพากษาใหม่ (ฎ.๑๔๓๗ - ๑๔๓๘/๒๔๙๒)

ข้อสังเกต

- การอายัดของกลาง เป็นการที่เจ้าพนักงานแจ้งผู้ครอบครองมิให้จำหน่าย จ่าย โอน สิ่งของนั้นไว้

๕) บุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดซึ่งพบหรือครอบครองสิ่งของที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน

ตามคำจำกัดความ “การสอบสวน” ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑)ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ประกอบมาตรา ๑๓๑ ที่ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณา ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๒ (๓) ที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ จัดส่งสิ่งของมาตามหมาย ประกอบมาตรา ๑๓๓ พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีมาพบและถามปากคำได้แล้ว จึงเห็นว่าหากบุคคลหรือหน่วยงานใดที่ครอบครองสิ่งของที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน ในเมื่อพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการเรียกหรือให้บุคคลจัดส่งสิ่งของนั้นเข้ามาประกอบคดีได้ ดังนั้น การที่บุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการส่งมอบสิ่งของให้กับพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องคดี แม้พนักงานสอบสวนจะมีได้ใช้อำนาจเรียกเอามาตามกฎหมายก็ตาม พนักงานสอบสวนยังคงมีอำนาจที่จะรับสิ่งของนั้นมาเป็นของกลางไว้ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ได้

๖) เงื่อนไขตามกฎหมายในการตรวจยึดสิ่งของหรือของกลางของเจ้าพนักงาน

หลักเกณฑ์กฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ วรรคสาม บัญญัติว่า

สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

คำว่าเจ้าพนักงาน เห็นว่าหมายถึงเจ้าพนักงานในชั้นก่อนฟ้องคดี ปกติคดีอาญาจะมาอยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ๒ ทางคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับกุมผู้ต้องหาหรือราษฎรจับกุมผู้ต้องหามาส่งมอบพนักงานสอบสวนพร้อมกับร้องทุกข์กล่าวโทษให้ดำเนินคดี บางกรณีมีการยึดของกลางมาด้วย ส่วนอีกทางหนึ่งจะมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนโดยตรงเพื่อให้ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและพนักงานสอบสวนได้ใช้อำนาจสืบสวนสอบสวนตรวจยึดสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานมาประกอบคดี ส่วนสิ่งของหรือของกลางดังกล่าวนั้น พนักงานสอบสวนก็จะพิจารณาว่าจะยึดไว้เป็นของกลางหรือไม่ หากยึดไว้เป็นของกลางแล้วก็มีอำนาจยึดไว้ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ กล่าวคือมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด คำว่า “มีอำนาจ” ยึดไว้ กฎหมายไม่ได้บังคับว่า จะต้องยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุดเพียงอย่างเดียว อาจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับของกลางดังกล่าวได้ด้วย หากกฎหมายเปิดช่องให้มีอำนาจทำได้

๓. การบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งของที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน

จะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดสิ่งของที่ยึดไว้ มีทั้งพยานวัตถุและพยานเอกสารตลอดจนหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น การตรวจเก็บตัวอย่างปัสสาวะ เลือด สารคัดหลั่ง ตรวจทางเคมีหรือทางฟิสิกส์ เป็นต้น เมื่อสิ่งของเหล่านี้พนักงานสอบสวนได้ใช้อำนาจ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน หากมีการยึดสิ่งของดังกล่าวไว้เป็นของกลางในคดีอาญาก็จะต้องมีการดำเนินการ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ในการเก็บรักษา จำหน่าย ขยายทอดตลาด ซึ่งจะต้องบันทึกลงในรายการสมุดยึดทรัพย์ และสิ่งของทุกรายการจะต้องมีการจำหน่ายของกลาง ออกจากบัญชี ซึ่งบางกรณีเกิดปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ เช่น เจ้าพนักงานผู้จับกุม ได้จับกุมผู้ต้องหา ในคดีเสพยาเสพติด ได้จัดทำบันทึกการจับกุม พร้อมกับจับเก็บตัวอย่างปัสสาวะจากผู้ต้องหาและ มีการทดสอบด้วยชุดตรวจสารเสพติด แล้วระบุในบันทึกการจับกุมว่า ยึดของกลางคือน้ำปัสสาวะ ๑ ขวด พร้อมชุดตรวจสารเสพติดที่แสดงเป็นสีม่วง จำนวน ๑ ชุด เป็นของกลาง เมื่อพนักงานสอบสวนรับตัวผู้ต้องหา พร้อมบันทึกการจับกุม และปัสสาวะพร้อมชุดตรวจปัสสาวะไว้ และนำมาลงประจำวันรับเลขคดี หากลงยึดน้ำปัสสาวะพร้อมชุดตรวจลงเป็นของกลางลงเลขยึดทรัพย์บันทึกในสมุดยึดทรัพย์ของกลาง เมื่อส่งน้ำปัสสาวะไปตรวจที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์แล้วก็ใช้หมดไปกับการตรวจพิสูจน์ หรือหากไม่มีการส่งชุดของกลางดังกล่าวไปตรวจแต่เก็บไว้ที่สถานีตำรวจ โดยพนักงานสอบสวนอาจจะเก็บตัวอย่าง น้ำปัสสาวะใหม่อีกครั้งเพื่อส่งตรวจวิเคราะห์หาสารเสพติดสิ่งของที่ถูกระบุไว้เป็นของกลางในบันทึก การจับกุมที่ส่งมอบพนักงานสอบสวนนั้น ภายหลังสิ่งของดังกล่าวอาจมีการเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จะทำให้การจำหน่ายของกลางออกจากบัญชีในสมุดยึดทรัพย์เป็นปัญหาในทางปฏิบัติกับพนักงานสอบสวน เพราะอย่างไรก็ตามแต่สิ่งของใดที่มีการยึดไว้เป็นของกลางจะต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ จึงเห็นควรให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติในแนวทางต่อไปนี้

(๑) สิ่งของใดที่ยึดไว้เป็นพยานวัตถุก็ให้ดุลพินิจพนักงานสอบสวนลงเป็นของกลางในคดีรับเป็น เลขยึดทรัพย์ไว้ได้ และจัดทำบัญชีของกลางไว้ติดในสำนวนการสอบสวน

(๒) สิ่งของใดที่ยึดไว้เป็นเอกสาร ไม่ควรลงเลขยึดทรัพย์ในสมุดยึดทรัพย์ของกลาง พยานเอกสาร ควรติดอยู่ในเนื้อสำนวนการสอบสวน

(๓) สิ่งของใดที่ได้จากการตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ การรวบรวมพยานหลักฐานตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๑/๑, ๑๓๒ หรือจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการจัดเก็บพยานหลักฐานจากเนื้อตัวร่างกาย ของผู้ต้องหา หรือบุคคลหรือจากสถานที่เกิดเหตุ เช่น เก็บตัวอย่างปัสสาวะ, เลือด, สารคัดหลั่งจากผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย หรือบุคคลใด ๆ หรือตรวจเก็บร่องรอยหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุซึ่งมีใช้เป็นพยานวัตถุ ตาม (๑) ไม่ควรลงเลขยึดทรัพย์ในสมุดยึดทรัพย์ของกลาง เนื่องจากสิ่งของดังกล่าวพนักงานสอบสวน จะต้องมียื่นส่งนำส่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ และผู้ที่มีหน้าที่ในการตรวจ ดังกล่าวจะออกรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้กับพนักงานสอบสวนประกอบคดี หากมีความจำเป็นให้ใช้วิธี การถ่ายภาพสิ่งของดังกล่าวไว้เพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน

การดำเนินการดังกล่าว จะแก้ปัญหาให้กับพนักงานสอบสวน เพราะตาม (๒) และ (๓) หากลงใน บัญชีของกลาง พนักงานอัยการอาจจะไม่สั่งให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ทั้งการดำเนินการ ดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้การสอบสวนเสียไปโดยถือว่าการรวบรวมพยานหลักฐานได้บรรลุเป้าหมายแล้ว ก็เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและไม่ต้องยุ่งยากในการดำเนินการตามระเบียบเกี่ยวกับ ของกลางดังกล่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๙ ให้นำบันทึก เอกสารอันซึ่งได้มา อีกทั้งบันทึกและเอกสารทั้งหลายซึ่งพนักงานอื่นผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวน

๔. บัญชีของกลางคดีอาญาติดสำนวนการสอบสวน

หลักเกณฑ์ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๙ ได้บัญญัติว่าเอกสารที่ยื่นเป็นพยานให้รวมเข้าสำนวน ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นนอกจากเอกสารให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมเข้าสำนวนไว้ จากนั้นจึงกำหนดแบบบัญชีของกลางที่จะรวมเข้าสำนวนไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ในการลงรายละเอียดสิ่งของกลางในบัญชีนั้นให้ตรวจสอบสิ่งของให้ถูกต้องกับสมุดยึดทรัพย์ของกลาง รายงานประจำวันและคำให้การของจำนนห่อ จำนวนสิ่งของต้องให้ถูกต้องตรงกันอย่าให้คลาดเคลื่อน ประการที่สำคัญที่สุดคือไม่ควรมีการขีดฆ่าหรือแก้ไขเพิ่มเติมเพราะจะทำให้เกิดการสงสัย ถ้าจำเป็นก็ให้ขีดฆ่าแล้วลงนามกำกับไว้

(๒) สิ่งของอย่างใดที่ค้นได้จากผู้ต้องหาหรือบุคคลผู้ครอบครองสิ่งของนั้นต้องให้ผู้ต้องหาหรือบุคคลนั้นลงนามกำกับไว้ในบัญชีของกลางนั้นด้วย

การจัดทำบัญชีของกลาง

ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๘/๒๕๕๖ ลง ๑ ก.ค. ๕๖ บทที่ ๓ ข้อ ๓.๒.๑ ได้วางแนวทางและวิธีปฏิบัติให้ และมีแบบพิมพ์ตามบทที่ ๕ ลำดับที่ ๑๑ (แบบ ส ๕๖-๗) ดังนี้

บัญชีของกลางคดีอาญา

สมุดยึดทรัพย์ของกลางลำดับที่ (๑)
 ความสำนวนการสอบสวนของสถานีตำรวจ/หน่วยงาน (๒)
 คดีที่ (๓) / ลงวันที่ (๔) (๕) ควรใส่ บจว. ข้อ (๖)
 คดีระหว่าง { ผู้กล่าวหา
 (๗) ผู้ต้องหา
 ข้อหา/ฐานความผิด (๘)

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ราคา		ยึดจากใคร	วัน เดือน ปี ที่ยึด	หมายเหตุ
			บาท	สต.			
(๙)	(๑๐)	(๑๑)	(๑๒)		(๑๓)	(๑๔)	(๑๕)
		(๑๖)					
	(๑๗)						

หมายเหตุ. ๑. ช่องรายการให้ลงรายละเอียดของกลาง ถ้าของกลางมีเลขหมายก็ให้ลงเลขหมายไว้ด้วย

๒. เมื่อลงรายการสิ้นสุดแล้ว ให้ลงชื่อพนักงานสอบสวนกำกับไว้

(ส ๕๖ - ๗)

๑ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๔๑๘/๒๕๕๖ ลง ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ บทที่ ๓ ข้อ ๓.๒.๑

คำอธิบาย

- (๑) ให้ระบุเลขลำดับบัญชีของกลาง (ดูจากสมุดยัดทรัพย์สินของกลางของที่ทำการพนักงานสอบสวน)
- (๒) ให้ระบุที่ทำการของพนักงานสอบสวน
- (๓) ให้ระบุลำดับเลขคดีรับคำร้องทุกข์คดีอาญา
- (๔) ให้ระบุวัน เดือน ปี ที่รับเลขคดีตามข้อ (๓)
- (๕) ให้ระบุลำดับเลขบันทึกรายงานประจำวันที่ได้รับเลขคดีตามข้อ (๓) (แม้ไม่มีในแบบพิมพ์ก็ควรใส่ข้อ ปจว.ไว้)
- (๖) ให้ระบุชื่อและนามสกุลผู้กล่าวหา
- (๗) ให้ระบุชื่อและนามสกุลผู้ต้องหา
- (๘) ให้ระบุฐานความผิดที่มีการกล่าวหาดำเนินคดีนี้
- (๙) ให้ระบุลำดับเลขของกลาง เริ่มจากลำดับที่ ๑
- (๑๐) ให้ระบุรายการของทรัพย์สินโดยคร่าว ๆ โดยไม่ต้องปรากฏรายละเอียดรูปพรรณทรัพย์สินเพราะจะปรากฏอยู่ในคำให้การแล้ว (คำสั่งกรมตำรวจที่ ๗๕๓/๒๕๔๑ ลง ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เรื่อง การทำสำนวนการสอบสวน ข้อ ๒)
- (๑๑) ให้ระบุจำนวนของทรัพย์สินตามข้อ (๑๐)
- (๑๒) ให้ระบุราคาของทรัพย์สินตามข้อ (๑๐) ใช้เป็นราคารวม โดยนำรายการที่ (๑๐) คูณกับรายการที่ (๑๑)
- (๑๓) ให้ระบุรายการทรัพย์สินตามข้อ (๑๐) นั้น ได้มาจากใคร เช่น ผู้กล่าวหามอบให้ หรือตรวจค้นพบ
- (๑๔) ให้ระบุวัน เดือน ปี ที่ได้ทรัพย์สินรายการที่ (๑๐) มา และควรลงบันทึกรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีเกี่ยวกับการได้มาของทรัพย์สินนั้นไว้ด้วย พร้อมนำลำดับเลขบันทึกรายงานประจำวัน วัน เดือน ปี ที่บันทึกมาลงไว้ช่องนี้ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ การบันทึกนี้อาจจะไม่ตรงกับกรบันทึกในหมายเลข (๓)-(๕) เพราะการรับคำร้องทุกข์ในบางครั้งอาจยังไม่มีการตรวจยึดทรัพย์สินของกลาง บางกรณีจะได้ทรัพย์สินของกลางภายหลัง เป็นต้น
- (๑๕) ให้ระบุ กรณีมีเหตุในการจำหน่ายของกลางนั้น ๆ หรือเหตุอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ของกลางได้รับอนุญาตให้คืน เจ้าของกรรมสิทธิ์รับคืนไปชั่วคราว หากมีกรณีดังกล่าว ให้บันทึกด้วยว่า คืนไปตามวัน เดือน ปีใด ลำดับเลขบันทึกรายงานประจำวันข้อใด เป็นต้น
- (๑๖) ให้บันทึกจำนวนของทรัพย์สินของกลางว่ามีจำนวนรวมกี่รายการ ราคารวมเท่าใด
- (๑๗) ให้บันทึกรายละเอียดคร่าว ๆ ของการได้ของกลางแต่ละรายการมา และให้ผู้เกี่ยวข้องพร้อมพนักงานสอบสวน ผู้บันทึก ผู้อ่าน ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ตัวอย่างเช่น
ของกลางดังกล่าวข้างต้น เป็นของกลางที่ผู้กล่าวหาให้กับพวก ตรวจค้นพบได้จากตัวผู้ต้องหา จึงได้ยึดไว้เป็นของกลางนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี

อ่านให้ฟังแล้วรับว่าถูกต้องเป็นความจริง

(ลงชื่อ) ผู้กล่าวหา/ตรวจยึด

(ลงชื่อ) สอบสวน/บันทึก/อ่าน

ข้อแนะนำ

กรณีได้ทรัพย์สินของกลางเพิ่มเติม ให้ดำเนินการตามข้อ (๙) - (๑๗) ไว้เพิ่มเติมด้วย

๕. การเก็บรักษา การจำหน่าย การขายทอดตลาด

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ ก็เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การสืบสวนหลังเกิดเหตุก็เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๐) มีอำนาจและหน้าที่ในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ในการปฏิบัติหน้าที่อาจมีการยึดสิ่งของไว้เป็นของกลางเพื่อเป็นหลักฐานในทางคดีและมีการส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวนประกอบคดี

สิ่งของที่ยึดไว้เป็นของกลาง อาจเป็นได้ทั้งสิ่งของที่ทำขึ้นหรือมีไว้เป็นความผิด หรือสิ่งของที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยได้กระทำความผิด ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๒, ๓๓, ๓๔ หรือสิ่งของหรือวัตถุหรือเอกสารใด ๆ ที่ยึดไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางคดี ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๐) ประกอบ มาตรา ๑๗ ในการสืบสวนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้จับกุมปราบปราม ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๖) ได้ใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ในการยึดสิ่งของที่อยู่ในหลักเกณฑ์กฎหมายจากตัวผู้กระทำความผิด

สิ่งของบางอย่างอาจเป็นทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้าย สิ่งของบางอย่างอาจไม่มีเจ้าของ หรืออาจเป็นทรัพย์สินที่ไม่อาจมีราคาและถือเอาได้แต่ยึดไว้เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหา สิ่งของบางอย่างผู้อื่นที่เป็นเจ้าของที่แท้จริงอาจมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด เมื่อสิ่งของดังกล่าวถูกส่งมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานและถูกส่งมายังพนักงานสอบสวนแล้ว นอกจากจะมีอำนาจสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒(๑๑) เกี่ยวกับสิ่งของหรือของกลางดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนกฎหมาย แนวทางการปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

๑) การเก็บรักษาของกลาง

(๑) ของกลางสิ่งใดมาถึงสถานีตำรวจ ให้พนักงานสอบสวนจัดรูปพรรณสิ่งของลงในรายงานประจำวันและสมุดยึดทรัพย์สินของกลาง แล้วเขียนเลขลำดับที่ยึดทรัพย์สินติดไว้กับสิ่งของนั้นให้มั่นคงอย่าให้หลุดหรือสูญหายได้ และเก็บของกลางไว้ตามระเบียบ การยึด การมอบ การรับคืนของกลาง ให้ผู้ยึด ผู้มอบ ผู้รับ ลงชื่อไว้ในสมุดยึดทรัพย์สินของกลางและรายงานประจำวันเป็นสำคัญ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ข้อ ๔๑๘(๑)

(๒) ของกลางรายใดที่เป็นของใหญ่โต หรือมีเป็นจำนวนมาก หรือที่ทำการไม่มีสถานที่จัดเก็บเพียงพอ ไม่สามารถจะนำมาเก็บรักษาไว้ ก็ให้ฝากไว้ยังสถานีตำรวจอื่นเก็บรักษาไว้จนกว่าจะมารับคืนไป และให้สถานีตำรวจนั้นรับฝากไว้ลงรายงานประจำวันและสมุดยึดทรัพย์สินของกลางตามระเบียบ หากจำเป็นต้องจัดหาสถานที่อื่นในการเก็บรักษาของกลางและจัดจ้างผู้ดูแลสถานที่ ก็ให้ดำเนินการตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยการพัสดุ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ข้อ ๔๑๘ (๑๑)

(๓) ผู้มีหน้าที่การเก็บรักษาของกลางและการมอบหมายผู้ใต้บังคับบัญชา ให้เป็นไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕

(๔) ของกลางในคดีอาญา ซึ่งเกี่ยวแก่กรมในกระทรวงใดมีระเบียบหรือข้อตกลงไว้ โดยเฉพาะก็ให้ปฏิบัติไปตามระเบียบหรือข้อตกลงนั้น ๆ ตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๑๔(๒)

๒) การจำหน่ายของกลาง การขายทอดตลาด

(๑) ของกลางรายได้เห็นว่าเก็บรักษาไว้จนน่าจะเสียหายได้ ก่อนที่จะส่งคดีฟ้องศาล จะจำหน่าย หรือป้องกันมิให้เน่าเปื่อยก็ให้จัดการไปตามสมควร เช่น เนื้อโค กระบือ และสุกร ถ้าจะขาย เอาเงินเก็บรักษาไว้ก็ได้ ถ้าของกลางรายได้มีการเสียหายหรือเป็นพยานหลักฐานสำคัญประกอบคดี ถ้าจะกระทำไปก็จะเกิดการคัดค้านได้ภายหลัง ก็ให้ระงับไม่ต้องขายหรือจัดการดังที่กล่าวมาข้างต้น ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ ข้อ ๔๑๘(๑๒)

(๒) ของกลางซึ่งตกเป็นของรัฐบาลและเป็นของที่ชำรุดเสียหายไม่มีราคาหรือเป็นของที่ปราศจากราคาโดยสภาพของมันเอง หรือเป็นของบุคคลไม่อาจมีได้โดยผิดต่อกฎหมายเป็นของที่ไม่ควรขาย ให้สำรวจเสนอผู้บังคับบัญชาสั่งทำลายเสียหรือส่งไปยังเจ้าหน้าที่แผนการนั้น แล้วแต่กรณี

(๓) การขายทอดตลาดของกลางของกลางสิ่งใดที่จะขายทอดตลาด ถ้าเห็นว่าของกลางนั้น เป็นประโยชน์ใช้ในราชการตำรวจได้ ให้สำรวจหรือผู้รักษาการแทน (หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน) รายงานเสนอเหตุผลไปยังผู้บังคับการหรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้พิจารณาสั่งก่อนขายทอดตลาด ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๑๖

การขายทอดตลาดของกลางให้ตั้งกรรมการพิจารณาขายให้ได้ราคาใกล้เคียงกับราคาท้องตลาด ในขณะนั้น องค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นไปตาม ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ บทที่ ๑ ข้อ ๔๑๗

การจำหน่ายรถของกลาง

- การปฏิบัติเกี่ยวกับรถของกลางให้ดำเนินการตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕ บทที่ ๙ ข้อ ๕ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ประกาศหาเจ้าของ หรือผู้มีสิทธิรับรถคืนครบกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันยึดรถแล้ว และพนักงานสอบสวน เห็นว่ารถของกลางนั้น หากทวงง้อเข้าไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินและไม่เป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ทางคดีต่อไป ก็ให้เสนอต่อผู้มีอำนาจอนุมัติขายทอดตลาดดำเนินการขายทอดตลาด ตามข้อ ๑๕ แต่ก่อนจะขายทอดตลาด พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการ ตามข้อ ๖, ๗, ๙ และ ๑๐ แห่งบทนี้

แนวทางการปฏิบัติในการจำหน่ายรถของกลาง

๑) รถของกลางในคดี เมื่อได้รับแจ้งเกี่ยวกับของกลางในคดีจากสำนักงานอัยการแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ก่อนประมูล

- ทำหนังสือไปยังศาลเพื่อให้ออกหนังสือรับรองผลคดีถึงที่สุด
- ตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางในคดีที่ได้รับแจ้งผลคดี จัดทำบัญชีของกลางคดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้ว
- ทำบันทึกเสนอ ภ.จว. พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติขายทอดตลาด ในส่วนตำรวจนครบาลเสนอผู้บังคับการตำรวจนครบาล อนุมัติขายทอดตลาด
- ภ.จว. ส่งสำเนาคำสั่งจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการจำหน่ายของกลาง
- ทำหนังสือถึงประธานกรรมการขายทอดตลาดเพื่อแจ้งให้ทราบและกำหนดวัน เวลา และ สถานที่ทำการประมูล พร้อมทั้งประกาศขายทอดตลาดเพื่อประธานจะได้ลงนาม
- ประธานคณะกรรมการขายทอดตลาดส่งหนังสือแจ้งให้ทราบว่ามาจะเป็นประธานด้วยตนเองหรือส่งผู้แทนมาดำเนินการ พร้อมทั้งกำหนด วัน เวลา และสถานที่ทำการประมูลขายทอดตลาด

- ทำหนังสือถึงผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานฯ (กรณีประธานแต่งตั้งผู้แทน) และสรรพากรอำเภอเพื่อให้ทราบถึง วัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการประมูลขายทอดตลาดของกลาง
- เตรียมช่างผู้ที่มีความชำนาญการไว้เพื่อทำการประเมินราคาของทรัพย์สินที่จะทำการประมูลขายทอดตลาดในวันที่จะทำการประมูล
- นำประกาศขายทอดตลาด ติดไว้ป้ายประกาศต่าง ๆ ตามหน่วยงานราชการ เช่น อำเภอ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทราบทั่วกัน

(๒) วันประมูลขายทอดตลาด

- นำของกลางที่จะทำการประมูลออกมาตรวจสอบรายละเอียด ว่าตรงกับบัญชีของกลางหรือไม่
- ลงบันทึกประจำวัน แจ้งว่า ได้ทำการเปิดประมูลขายทอดตลาดของกลาง
- แจ้งให้คณะกรรมการทราบถึงช่างผู้ชำนาญการที่จะมาทำการประเมินราคาทรัพย์สินที่จะทำการขายทอดตลาด
- ทำบันทึกผลการประเมินราคาของกลาง ที่จะทำการขายทอดตลาด
- แจ้งให้ผู้เข้าร่วมประมูลทราบถึงราคาของกลาง ที่ช่างผู้ชำนาญการได้ประเมินราคาไว้ พร้อมให้ทำการประมูล
- ทำบันทึกการประมูลของกลาง หลังเสร็จสิ้นการประมูลและได้ผู้ที่จะชนะการประมูล พร้อมชำระเงินค่าของกลางที่ประมูลได้ในครั้งนี้
- ออกใบเสร็จรับเงิน ตามมูลค่าของกลาง ที่ทำการประมูลแต่ละรายการให้กับผู้ที่ประมูลได้
- บันทึกประจำวันเมื่อเสร็จสิ้นการประมูล

(๓) หลังการประมูล

- นำเงินที่ได้จากการประมูล ส่งเจ้าหน้าที่การเงิน เพื่อนำเงินส่งเก็บรักษา ที่คลังจังหวัด ในส่วนของเงินนอกงบประมาณ
- ลงประจำวันส่งเงินให้กับเจ้าหน้าที่การเงินเก็บรักษา โดยลงรายละเอียดให้ชัดเจนว่าเป็นเงินประเภทใด จำนวนเท่าใด
- ถ่ายสำเนาใบเสร็จรับเงินทุกฉบับ เพื่อประกอบเอกสารการขายทอดตลาด
- จัดทำและเสนอเอกสารทั้งหมดให้ ภ.จว. ทราบต่อไป พร้อมทั้งทำสำเนาเอกสารเก็บรักษาไว้ที่ สภ. ๑ ชุด

- เงินที่ฝากไว้ที่คลังจังหวัด เมื่อกำหนดระยะเวลาตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๒๗ ยังไม่มีผู้ใดมาแสดงความเป็นเจ้าของ ให้เงินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน หากระหว่างนั้นมีผู้มาแสดงให้ตรวจสอบหลักฐานให้แน่ชัดแล้วให้คืนเงินดังกล่าวแก่ผู้นั้น โดยขออนุมัติจากผู้มีอำนาจอนุมัติขายทอดตลาด (ระเบียบเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ บทที่ ๙ ข้อ ๑๔)

๒) รถที่ตรวจยึดไว้ตรวจสอบหาเจ้าของ

- จัดทำประกาศให้ทราบถึงรายละเอียดรถที่ยึดไว้ ตรวจสอบ เพื่อหาเจ้าของที่แท้จริงติดไว้ให้ประชาชนทราบ
- ทำการตรวจสอบทะเบียนรถที่ยึด
- กรณีมีการชุดลบ หมายเลขเครื่องยนต์ เลขตัวรถ ให้จัดส่งยังกองพิสูจน์หลักฐาน เพื่อตรวจสอบหาหมายเลขเครื่องและเลขตัวรถที่แท้จริง

- กรณีพบเจ้าของรถให้ทำหนังสือแจ้ง อย่างน้อย ๓ ครั้ง หากไม่ประสงค์รับให้ดำเนินการตามระเบียบ

- กรณีไม่พบเจ้าของ เมื่อครบกำหนดตามระเบียบการเก็บรักษาของกลางให้ดำเนินการตามระเบียบต่อไป

- ประมูลขายทอดตลาดรถที่ยึดไว้ตรวจสอบแล้วไม่พบเจ้าของและตรวจสอบพบเจ้าของแล้วแต่ไม่มารับรถคันดังกล่าวซึ่งได้ทำการเก็บรักษาไว้ที่สถานีเกินกว่า ๖ เดือน (การดำเนินการก่อนประมูลวันประมูล หลังประมูล คล้ายคลึงกันกับการประมูลรถของกลางในคดี)

ข้อสังเกต

- ของกลางที่ยึดไว้ และได้ส่งตรวจพิสูจน์และหมดไปกับการตรวจพิสูจน์ สามารถจำหน่ายของกลางลงบันทึกไว้ในสมุดยึดทรัพย์ของกลางได้ โดยให้หมายเหตุไว้ตามหนังสือรายงานผลการตรวจพิสูจน์นั้น ๆ

- ของกลางในคดีอาญา ซึ่งเกี่ยวกับกรมหรือกระทรวงใด มีระเบียบหรือข้อตกลงไว้เป็นการเฉพาะที่ให้พนักงานสอบสวนส่งของกลางไปยังหน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับของกลาง ก็สามารถจำหน่ายของกลางลงบันทึกไว้ในสมุดยึดทรัพย์ของกลางได้ โดยมีการลงชื่อรับมอบกันไว้เป็นหลักฐาน

- เขตกรุงเทพมหานคร ให้ผู้บังคับการหรือเทียบผู้บังคับการ เป็นผู้อนุมัติขายทอดตลาด สำหรับในจังหวัดอื่นนอกกรุงเทพมหานคร ให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้อนุมัติ โดยให้ถือปฏิบัติตามข้อบังคับการเก็บรักษาของกลาง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.๒๕๔๐ (ระเบียบเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ บทที่ ๙ ข้อ ๑๑)

๖. การขอรับสิ่งของหรือของกลางไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ระหว่างการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕/๑

เหตุผลในการเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรานี้ เนื่องจาก ป.วิอาญาให้อำนาจเจ้าพนักงานยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้จนกว่าคดีถึงที่สุดบางกรณี อาจต้องยึดสิ่งของดังกล่าวไว้เป็นเวลานาน ทำให้สิ่งของนั้นชำรุดบกพร่อง เสื่อมประโยชน์ หรือเสื่อมราคา ก่อความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้นจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจผ่อนผัน ให้รับสิ่งของที่ยึดไว้ไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ระหว่างการดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายและเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้สุจริต ตลอดจนลดภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการดูแลรักษาสิ่งของนั้น แต่มิใช่เป็นการคืนทรัพย์สินของกลางให้แก่เจ้าของโดยเด็ดขาด

หลักเกณฑ์และขั้นตอนกฎหมาย ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕/๑

- (๑) สิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้
- (๒) มิใช่ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด
- (๓) ถ้ายังไม่นำสืบหรือแสดงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี
- (๔) เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้
- (๕) อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี
- (๖) เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้
- (๗) การส่งคืนดังกล่าวจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง

- (๘) หากมีการยื่นคำร้องขอตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕/๑ ให้มีคำสั่งโดยมิชักช้า
- (๙) กรณีมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลชั้นต้นภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งการไม่อนุญาตและให้ศาลพิจารณาให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์

(๑๐) คำสั่งอนุญาตของศาลเป็นที่สุด

รายละเอียดขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติเป็นไปตามกฎกระทรวง กำหนดวิธีการคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ พ.ศ.๒๕๕๓ และหนังสือ ตร. ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๔๑๕๗ ลง ๕ พ.ย. ๕๓ โดยให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือพนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรสอบสวนในขณะนั้นกรณีมีบุคคลมายื่นคำขอ ให้รับคำร้องและเป็นผู้สัญญาประกัน แล้วรีบเสนอคำร้องพร้อมด้วยสัญญาประกันและบันทึกเสนอสัญญาประกันไปยังผู้กำกับ สารวัตรใหญ่ สารวัตรหัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานระดับกองกำกับการหรือผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็นผู้มีอำนาจอนุญาตคืนสิ่งของนั้น

การพิจารณาคำร้องขอคืนสิ่งของดังกล่าว จะต้องมีความรวดเร็ว แต่ต้องไม่เกิน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถมีคำสั่งได้ภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้แจ้งผู้ยื่นคำร้องทราบโดยมิชักช้า

กรณีส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการแล้ว หากมีผู้ยื่นคำร้องขอให้พนักงานสอบสวนแจ้งหรือแนะนำให้ไปยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการสั่งการเกี่ยวกับสิ่งของเป็นอย่างไร ก็ให้ปฏิบัติตามนั้น แต่การทำสัญญาประกันในชั้นพนักงานอัยการเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ

กรณีผู้ได้รับอนุญาตส่งคืนสิ่งของตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือส่งคืนก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือพนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรขณะนั้นเป็นผู้รับคืนโดยให้ตรวจสอบสภาพ ร่องรอยและความถูกต้องของสิ่งของนั้นและจัดทำบันทึกให้ผู้รับอนุญาตลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน กรณีพบว่ามี การเปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ที่ทำให้การใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ในทางคดีเปลี่ยนแปลงไปและเข้าข่ายเป็นความผิดทางอาญาก็ให้พิจารณาดำเนินคดีแก่ผู้รับผิดชอบนั้นตามกฎหมาย

การเก็บรักษาเงินประกัน หลักทรัพย์ประกัน การดำเนินการเกี่ยวกับกรณีมีบุคคลเป็นประกัน และการบังคับสัญญาประกัน รวมทั้งการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้นำระเบียบ คำสั่งว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

- บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ได้ ได้แก่

- (๑) เจ้าของ หรือผู้มีกรรมสิทธิ์
- (๒) ผู้ซึ่งมีสิทธิในการใช้, ครอบครอง, ยึดเหนี่ยว หรือสิทธิเรียกร้องอื่นตามที่กฎหมายรับรอง รวมถึงผู้เช่าซื้อ, ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก หรือผู้จัดการมรดก

- หลักฐานที่ใช้ประกอบคำขอ

(๑) ผู้ยื่นคำร้องจะต้องแสดงหลักฐานแห่งการเป็นเจ้าของ หรือเอกสารหรือหลักฐานใด ๆ เพื่อแสดงถึงสิทธิที่ตนมีอยู่เหนือสิ่งของนั้น

(๒) ในกรณีผู้ยื่นคำร้อง มีสิทธิในสิ่งของ ซึ่งมีเจ้าของกรรมสิทธิ์หลายรายรวมกัน จะต้องแสดงเอกสารหลักฐานแสดงความยินยอมในการร้องขอคืนสิ่งของจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ทุกราย

- คำร้องต้องมีรายละเอียดอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- (๑) สิ่งของ ที่ประสงค์จะขอคืน
- (๒) เหตุผล ความจำเป็น และความเร่งด่วน ที่ร้องขอคืนสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
- (๓) ระยะเวลาที่ประสงค์จะนำสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์

- (๔) ผู้ที่จะดูแลรักษา หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งของ
- (๕) สถานที่ที่นำสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
- (๖) หลักฐาน ในการแสดงสิทธิตามข้อ ๑
- การพิจารณาคำร้องคำนึงถึงเหตุดังต่อไปนี้
 - (๑) เหตุผล ความจำเป็น และความเร่งด่วนที่ต้องนำสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
 - (๒) ความเสี่ยงภัย หรือเสี่ยงต่อความเสียหาย สูญหาย ถูกทำลาย ปลอม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง ที่อาจเกิดกับสิ่งของที่จะนำไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
 - (๓) ความน่าเชื่อถือของหลักประกัน
 - (๔) ความน่าเชื่อถือของผู้ที่จะนำสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
 - (๕) ระยะเวลาที่จะนำสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
 - (๖) ค่าคัดค้านของผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ค่าคัดค้านของผู้ต้องหา หรือค่าคัดค้านของผู้เสียหาย
 - (๗) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดี
- ผู้ยื่นคำร้องหลายรายต่างอ้างสิทธิในสิ่งของเดียว
 - (๑) กรณีมีผู้ยื่นคำร้องหลายรายขอคืนสิ่งของอย่างเดียวกัน โดยอ้างสิทธิต่างกันให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อพิสูจน์สิทธิของตนก่อนมีคำสั่ง
 - (๒) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ยื่นคำร้องรายใดเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิเหนือสิ่งของดีกว่าผู้อื่นให้พนักงานสอบสวนมีคำสั่งคืนสิ่งของแก่ผู้นั้น

๗. การคืนสิ่งของหรือของกลาง

หลักเกณฑ์กฎหมายเกี่ยวกับการคืนสิ่งของหรือของกลางตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ วรรคสาม

- (๑) สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด
- (๒) เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหา หรือ
- (๓) ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น
- (๔) เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการคืนสิ่งของที่ยึดไว้หรือของกลางในคดีจะเกิดขึ้นได้ในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้องเนื่องจากกฎหมายใช้คำว่าเมื่อเสร็จคดีแล้ว คดีบางคดีหากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา คดีเรื่องนั้นก็มิขึ้นไปสู่ศาลเกี่ยวกับสิ่งของหรือของกลางที่ยึดไว้ พนักงานอัยการก็จะสั่งให้พนักงานสอบสวนจัดการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ หรือแม้แต่บางคดีที่พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่พิจารณาแล้วไม่เห็นควรยื่นคำขอต่อศาลให้รับหรือทำลายของกลางในคดีดังกล่าว ซึ่งศาลมีอาจพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอของพนักงานอัยการก็ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งมายังพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับสิ่งของหรือของกลางดังกล่าวให้จัดการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ เช่นเดียวกัน

หากคดีใดที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลและมีคำขอให้ศาลสั่งรับหรือทำลายสิ่งของหรือของกลางในคดีอาญา เมื่อคดีถึงที่สุดศาลมีคำสั่งประการใดเกี่ยวกับของกลาง พนักงานอัยการก็จะแจ้งผลคดีมายังพนักงานสอบสวนทราบและในคำพิพากษาดังกล่าวศาลจะสั่งเกี่ยวกับของกลางด้วยว่าให้รับหรือทำลายหรือสั่งไม่รับหรือสั่งอย่างอื่นก็ต้องดำเนินการไปตามคำพิพากษานั้น ขั้นตอนการดำเนินการก็ต้องพิจารณาดำเนินการไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๑๕

พิจารณาคำสั่งของพนักงานอัยการ กรณีให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕

ปกติ พนักงานอัยการจะไม่สั่งในรายละเอียดว่าให้พนักงานสอบสวนจัดการกับสิ่งของหรือของกลางในคดีอาญาว่าให้ดำเนินการอย่างไร แต่จะสั่งตามกฎหมายว่าให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ซึ่งในทางคดีอาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาก็ได้ พนักงานสอบสวนจำนวนมากเมื่อเห็นคำสั่งของพนักงานอัยการดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะเมื่อมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาด้วยแล้ว เข้าใจไปว่าจะต้องคืนสิ่งของหรือของกลางให้กับผู้ต้องหาเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องคืนให้กับผู้ต้องหาเสมอไป แต่อาจคืนให้กับบุคคลอื่นหรืออาจไม่คืนให้กับผู้ใดเลยก็ได้ แต่พนักงานสอบสวนต้องยึดหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายและต้องจำหน่ายของกลางไปตามระเบียบ การที่พนักงานอัยการสั่งให้ดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ เป็นเพียงคำแนะนำเท่านั้น ไม่มีสภาพเด็ดขาด

การพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจ) ได้หารือกรมอัยการเพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ที่มีการยึดไม้ของกลางเป็นไม้ที่ทำออกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาทั้งหมดและของกลางให้จัดการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ซึ่งเป็นปัญหาว่าพนักงานสอบสวนจะไม่คืนไม้ของกลางได้หรือไม่ กรมอัยการ มีบันทึก ที่ มท ๑๒๐๒/๙๓๘๖ ลง ๒๗ ส.ค. ๓๐ ตอบข้อหารือของกรมตำรวจว่า การแจ้งคืนของกลางของพนักงานอัยการเป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการเท่านั้น เจ้าพนักงานผู้ยึดมีอำนาจยึดของกลางไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วย่อมต้องพิจารณาดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา ๘๕ ส่วนการคืนของกลางให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นหรือจะดำเนินการประการใดต่อไปเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานผู้ยึดจะดำเนินการตามที่เห็นว่าถูกต้อง

กรณีดังกล่าว กรมตำรวจเห็นว่าการตอบข้อหารือของกรมอัยการยังไม่ชัดเจนพอ จึงมีหนังสือที่ มท ๐๖๐๓.๓/๗๒๖๒ ลง ๒๓ ก.ย. ๓๐ หรือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาเรื่องเสร็จที่ ๔๓๖/๒๕๓๐ เห็นว่า อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนไม่ใช่อำนาจของพนักงานอัยการ และการคืนสิ่งของต้องคืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเท่านั้น ส่วนการที่จะคืนสิ่งของได้เมื่อใดนั้น กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด ซึ่งหมายความว่า แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด หากมีผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของเรียกร้องขอคืนของนั้น และพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี พนักงานสอบสวนก็อาจคืนสิ่งของดังกล่าวก่อนคดีถึงที่สุด และในทางกลับกันแม้คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่มีผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของ พนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องคืนสิ่งของนั้นให้แก่ผู้ใด และสิ่งของนั้นย่อมตกเป็นของแผ่นดินเมื่อเข้าเกณฑ์ตามมาตรา ๑๓๒๗ แห่ง ป.พ.พ. สำหรับปัญหาที่หารือมานี้ การที่พนักงานอัยการแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับไม้ของกลางตามมาตรา ๘๕ แห่ง ป.วิอาญา เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป หลังจากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่า ตามพยานหลักฐานไม้ของกลางที่ยึดไว้เป็นไม้ที่ทำออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจไม่คืนไม้ของกลางดังกล่าวแก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนไม้

ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๗๒ ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น และได้ส่งไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายใน ๑ ปี นับแต่วันส่งหรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้วนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็น ๕ ปี

ถ้าทรัพย์สินเป็นของเสียง่าย หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้นไซ้ ท่านว่ากรมในรัฐบาลจะจัดให้เอาออกขายทอดตลาดก่อนถึงกำหนดก็ได้ แต่ก่อนที่จะขายให้จัดการตามควรเพื่อบันทึกรายการอันเป็นเครื่องให้บุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น อาจทราบว่าเป็นทรัพย์สินของตนและพิสูจน์สิทธิได้ เมื่อขายแล้วได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ถือไว้แทนตัวทรัพย์สิน

ข้อสังเกต

- ของกลางที่ยึดไว้ กรณีเป็นทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายและไม่มี การโต้แย้งกรรมสิทธิ์ พนักงานสอบสวนสามารถคืนให้กับผู้เสียหายไปได้ ไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุด
- อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงาน ไม่ใช่อำนาจของพนักงานอัยการ
- แม้อคดีจะยังไม่ถึงที่สุดหากมีผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้นและพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณา คดี พนักงานสอบสวนก็อาจคืนสิ่งของได้ก่อนคดีถึงที่สุด
- แม้อคดีถึงที่สุดแล้วแต่ไม่มีผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของพนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องคืนสิ่งของให้แก่ผู้ใดและสิ่งของนั้นย่อมตกเป็นของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๒๗
- การคืนหรือไม่คืนสิ่งของหรือของกลางที่ยึดไว้ ที่ว่าเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานนั้น ต้องยึดหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง การใช้ดุลพินิจที่มีขอบอาจต้องรับผิดชอบในทางละเมิดได้

๘. การคืนรถของกลางในคดีจราจร

กรณีที่มีพนักงานสอบสวนยึดรถชนแล้วหลบหนีเจ้าของหรือผู้ครอบครองได้ร้องขอรับรถคืน ให้พิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้

- (๑) เมื่อพนักงานสอบสวนได้จัดการเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์ของกลางในทางคดีเสร็จแล้ว
- (๒) มีพยานหลักฐานแสดงว่าผู้ร้องขอรับรถคืนเป็นเจ้าของที่แท้จริงหรือเป็นผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (๓) เมื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถได้ดำเนินการดังต่อไปนี้
 - เจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ปกปิดช่วยเหลือผู้ขับรถของตนให้พ้นจากการจับกุม แต่ได้กระทำการใดอันแสดงว่าได้พยายามช่วยเหลือเพื่อให้พนักงานจับกุมคนขับที่หลบหนี เช่น ได้นำเอกสารหลักฐานอันสำคัญที่น่าเชื่อว่าเป็นผู้ขับรถคันเกิดเหตุแล้วหลบหนีไป
 - เจ้าของหรือผู้ครอบครองได้ช่วยเหลือและได้บรรเทาผลร้าย เช่น ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ค่าเสียหาย จนผู้เสียหายพอใจ แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควรจนเห็นได้ชัด ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองยินยอมชดเชยค่าเสียหายให้พอสมควรแล้ว แม้ผู้เสียหายยังไม่พอใจหรือยังไม่ยอมรับก็อาจคืนรถให้ไปได้

๙. การคืนรถของกลางกรณีคู่กรณีโต้แย้งกรรมสิทธิ์

ตามหนังสือ กองคดี กรมตำรวจ ๐๖๐๓.๓/๘๙๔๑ ลงวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๓๐ มีหลักพิจารณา ดังนี้

- (๑) ให้พนักงานสอบสวนแนะนำให้คู่กรณีใช้สิทธิฟ้องเรียกร้องกันเอง
- (๒) ศาลสั่งอย่างไรให้ปฏิบัติไปตามคำสั่งศาล
- (๓) รถของกลางเก็บรักษาไว้ระหว่างรอคำสั่งศาล

๑๐. การปฏิบัติเกี่ยวกับอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนของกลางที่ศาลมีคำพิพากษาสั่งรับให้ตกเป็นของแผ่นดิน ตามคำสั่ง ตร.ที่ ๓๒๓/๒๕๖๓ ลง ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓

ตามคำสั่งดังกล่าวมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวน กล่าวคือ นอกจากของกลางที่จะต้องคืนให้กับผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนตามกฎหมาย ให้เก็บรักษาอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนของกลางไว้ที่สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน และกรณีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ริบเป็นของแผ่นดิน ได้ให้อำนาจแก่สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนโดยได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาระดับผู้บังคับการ ตั้งคณะกรรมการทำลายอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนของกลางประเภทอาวุธปืนบรรจุปากทุกชนิด ปืนอัดลมประกอบเอง (ไทยประดิษฐ์) ปืนลูกซองประกอบเอง (ไทยประดิษฐ์) ได้โดยให้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนวันที่ ๓๐ กันยายน ของทุกปี ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวทางที่สำนักงานส่งกำลังบำรุงกำหนด ตามหนังสือ สกบ.ที่ ๐๐๐๘.๔๒๒/๑๔๐๖ ลง ๓ ส.ค. ๖๓ เรื่อง การกำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการทำลายอาวุธปืนของกลาง ส่วนอาวุธปืนนอกเหนือจากนั้นต้องส่งไปยังกองสรรพาวุธดำเนินการ

๑๑. สิ่งของส่วนตัวผู้ต้องหา

ประมวลระเบียบเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๑๕ บทที่ ๒ ข้อ ๔๒๓-๔๒๖ กำหนดวิธีไว้ เมื่อพนักงานสอบสวน ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจจับผู้ต้องหาได้ ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว และผู้ต้องหายินยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเก็บรักษาไว้ก็ให้เก็บรักษาไว้ตามระเบียบถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมก็ให้ชี้แจงกับผู้ต้องหาให้ทราบถึงประโยชน์ของการที่เจ้าพนักงานเก็บรักษาไว้ให้ และลงประจำวันไว้แล้วให้ผู้ต้องหาลงนามไว้ในรายงานประจำวันข้อนั้นด้วย

การเก็บรักษาให้จดบันทึกข้อความลงในรายงานประจำวัน และ สมุดยึดทรัพย์สินส่วนตัวผู้ต้องหา สมุดนี้ใช้แบบเดียวกันกับสมุดยึดทรัพย์สินของกลาง แต่ให้แยกใช้คนละเล่ม และให้เขียนไว้หน้าสมุดว่า “บัญชีของส่วนตัวผู้ต้องหาคดี” เมื่อจะมอบสิ่งของที่ยึดไว้ให้ผู้ต้องหาให้ลงประจำวันและข้อความในสมุดยึดทรัพย์สินส่วนตัวให้ชัดเจนแล้วให้ผู้ยึด ผู้มอบ ผู้รับ ลงนามไว้ในสมุดประจำวัน และสมุดยึดทรัพย์สินส่วนตัวเป็นสำคัญ

บทที่ ๑๖

การสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระมีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๔ ในกรณีจำเป็นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มีใช่เป็นความผิดร้ายแรงหรือที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับหรือกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยธุรการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตก็ได้

จะเห็นได้ว่าในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการปฏิบัติกำหนดรายละเอียดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑

๑. หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ตามความในมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ดังนี้

๑. ไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

๒. ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

๓. กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว

๔. ไต่สวนเพื่อดำเนินคดีในฐานความผิดอื่นที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กำหนดหรือที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

๕. หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายอื่น

๖. ในการดำเนินการตามข้อ ๔ ในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการเองหรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการเป็นผู้ดำเนินการก็ได้

๒. องค์ประกอบเกี่ยวกับอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังนี้

๑. บุคคลที่ถูกไต่สวนข้อเท็จจริงต้องเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ

๒. กระทำความผิดที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้แก่ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่

ในการยุติธรรมหรือความผิดอื่นที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เช่น กฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

๓. บุคคลอื่นแม้มิใช่เจ้าพนักงานของรัฐ แต่หากกระทำความผิดดังต่อไปนี้ ก็อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาทิ ความผิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ เช่น ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา ๑๑๗ ความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๑๗๘ และมาตรา ๑๗๙ ความผิดฐานเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

๔. ตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือผู้รับว่าจะให้ หรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าพนักงานของรัฐนั้น เพื่อบังคับให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย แม้ตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนดังกล่าวจะไม่ใช่เจ้าพนักงานของรัฐ รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือผู้รับว่าจะให้ และรวมถึงกรณีเจ้าหน้าที่รัฐต่างประเทศหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศด้วย

๕. กรณีการกระทำความผิดเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท หากบทใดบทหนึ่งเป็นฐานความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีอำนาจไต่สวนทุกฐานความผิด แม้มีฐานอื่นที่ไม่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

๖. กรณีกระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน แม้กรรมใดกรรมหนึ่งไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากความผิดของกรรมต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกันและต้องดำเนินการในคราวเดียวกัน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีอำนาจไต่สวนทุกกรรม

๓. เจ้าพนักงานของรัฐ

ตามความหมายในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ คำนิยาม “เจ้าพนักงานของรัฐ” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เจ้าหน้าที่ของรัฐ

คำนิยาม “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือในรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และให้หมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และบุคคลหรือคณะบุคคลบรรดาซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองที่จัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐด้วย แต่ไม่รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คำนิยาม “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี

(๒) รัฐมนตรี

- (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๔) สมาชิกวุฒิสภา
- (๕) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง
- (๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

คำนิยาม “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” หมายความว่าผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ยกเว้นกรณีตามมาตรา ๑๑ (๑)

๔. ความผิดที่อยู่ในอำนาจไต่สวน

๑. ป.อาญา ภาค ๒ ความผิด ลักษณะ ๒ ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง หมวด ๒ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ มาตรา ๑๔๗ ถึงมาตรา ๑๖๖ ลักษณะ ๓ ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม หมวด ๒ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม มาตรา ๒๐๐ ถึงมาตรา ๒๐๕

๒. ความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑

๓. ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒

๔. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๒

๕. อำนาจการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีอื่นๆ แม้มิใช่เจ้าพนักงานของรัฐตามมาตรา ๒๘(๔) เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ

ความเกี่ยวข้องของพนักงานสอบสวนกับคณะกรรมการ ป.ป.ช.

โดยปกติคดีที่อยู่ในอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทางคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องดำเนินการเอง แต่รัฐธรรมนูญได้วางหลักว่าหากเป็นกรณีจำเป็นและเป็นคดีที่ไม่มีความร้ายแรงและคำนึงถึงบุคคลบางระดับ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนได้ ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนของฝ่ายตำรวจปรากฏอยู่ในมาตรา ๖๑ และ ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไปตาม ป.วิอาญา และรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบตามมาตรา ๖๕

๕. หลักเกณฑ์กฎหมายที่ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจมีอำนาจสอบสวน

หลักเกณฑ์ตามมาตรา ๖๑ วรรคแรกแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑

๑. มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน

๒. ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐหรือบุคคลใดในข้อหาใด ๆ บรรดาที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

๓. พนักงานสอบสวนต้องแสวงหาข้อเท็จจริง รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น

๔. หากกรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

หลักเกณฑ์ ตามมาตรา ๖๑ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ เป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วส่งเรื่องกลับให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจดำเนินการตาม ป.วิอาญา

๑. เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องที่ได้รับมาตามมาตรา ๖๑ วรรคหนึ่งไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ

๒. แม้เรื่องกล่าวหาจะอยู่ในหน้าที่และอำนาจ แต่เป็นเรื่องไม่ร้ายแรงที่เป็นการกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรมอบหมายให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ ก็ให้ส่งเรื่องคืนพนักงานสอบสวนภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากพนักงานสอบสวนโดยจะกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ กรณีดังกล่าว การเริ่มคดีไม่ได้เริ่มจากการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษจากพนักงานสอบสวน แต่เป็นกรณีที่คดีอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และต้องการให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา

๑. เป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นสมควร

๒. อาจส่งเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๒๘(๒) และ (๔) ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา

๓. แต่ต้องเป็นเรื่องที่มีใช้ความผิดร้ายแรง

หลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๖๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ เป็นกรณีหลังจากพนักงานสอบสวนได้รับเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาทำการสอบสวนตาม ป.วิอาญา ตามความในมาตรา ๖๑ หรือ ๖๓ แล้วต้องรายงานผลให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ

๑. เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายให้หน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๖๑ มาตรา ๖๒ มาตรา ๖๓ และมาตรา ๖๔ แล้วให้หน่วยงานของรัฐนั้นดำเนินการไปตามหน้าที่และอำนาจของตน

๒. ต้องรายงานผลให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบตามหลักเกณฑ์และวิธีการและภายในกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๖. ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑

- บันทึกข้อตกลงระหว่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฉบับลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕ เรื่อง ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒

- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๖

- คำสั่ง ตร.ที่ ๒๔๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๓ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติและแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่อง กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

- หนังสือ ตร. ด่วนที่สุด ที่ ๐๐๑๑.๒๖/๑๙๓๗ ลงวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เรื่อง ชักซ้อมการปฏิบัติตามคำสั่ง ตร.ที่ ๒๔๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๓

- หนังสือ ตร.ด่วนที่สุด ที่ ๐๐๑๑.๒๖/๓๔๘๘ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ เรื่อง กำหนดแนวทางการปฏิบัติกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติส่งเรื่องกล่าวหาให้พนักงานสอบสวนของ ตร. เป็นผู้ดำเนินการสอบสวน ตาม ป.วิอาญา

๗. การออกหมายจับ การจับกุม ผู้ถูกกล่าวหา

หลักเกณฑ์กฎหมาย ตามมาตรา ๖๑ วรรคสี่ถึงวรรคหก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑

ตามมาตรา ๖๑ วรรคสี่

๑. กรณีที่มีเหตุจะต้องขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง
๒. ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกหมายจับบุคคลดังกล่าวได้ หรือ
๓. กรณีที่มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่จะจับโดยไม่มีหมายจับได้ ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับบุคคลดังกล่าวได้

๘. การควบคุม การปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา

ตามมาตรา ๖๑ วรรคห้าและวรรคหก

๑. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จับผู้ถูกกล่าวหาไว้
๒. ต้องส่งตัวผู้ถูกจับพร้อมทั้งบันทึกการจับมายังพนักงานสอบสวนหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน ๔๘ ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยมีให้นับระยะเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน รวมเข้าในกำหนดเวลา ๔๘ ชั่วโมงนั้นด้วย
๓. กรณีที่ไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจปล่อยตัวผู้ถูกจับไปโดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ได้
๔. กรณีที่มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับไว้ได้ ตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับความผิดที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษนั้น

๙. อายุความ

เป็นไปตาม ป.อาญา มาตรา ๙๕ เว้นแต่ หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มีให้นับระยะเวลาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และหากจำเลยหลบหนีระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษก็มีให้นับอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๙๘ มาใช้บังคับด้วย การหลบหนีจึงเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑

๑๐. การดำเนินการในขั้นตอนขึ้นพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายและระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้มาร้องทุกข์กล่าวโทษให้ดำเนินคดีกับบุคคลที่ถูกกล่าวหา ซึ่งอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการได้ตามมาตรา ๖๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ประกอบระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๖ ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เพิ่มเติมประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีแบบทำยระเบียบนี้ ลักษณะ ๑๘ กรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ บทที่ ๒๔ แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระเบียบบางส่วนซึ่งที่ออกมารองรับตามกฎหมายเดิมไม่สอดคล้องกับกฎหมาย ป.ป.ช. ปัจจุบัน จึงสามารถนำมาใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดแย้งกับกฎหมาย ป.ป.ช.(ใหม่) ขั้นตอนการดำเนินการพอสรุปได้ ดังนี้

๑. สอบสวนปากคำผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษแล้วบันทึกการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในสมุดรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี โดยไม่ต้องบันทึกการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในสมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป และไม่ต้องรับเลขคดี

๒. สอบสวนพยานบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประกอบคดีเมื่อตรวจสอบพบว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐและพฤติกรรมแห่งคดีเป็นความผิดซึ่งอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือไม่ หากครบองค์ประกอบดังกล่าวพนักงานสอบสวนต้องส่งเรื่องให้กับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน ๓๐ วัน

๓. หากไม่ครบองค์ประกอบตามข้อ ๒ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไปตาม ป.วิอาญา ปกติ

๔. ตามกฎหมาย ป.ป.ช.(ใหม่) ระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการแจ้งข้อหาจับกุมและควบคุมผู้ถูกกล่าวหา ตาม ป.วิอาญา ได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมงและเป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปล่อยตัวชั่วคราวหรือขออำนาจศาลให้ออกหมายจับผู้ถูกจับได้ ซึ่งตามระเบียบ ตร.ดังกล่าวได้ระบุว่า หากผู้ถูกกล่าวหาเข้าหาหรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการแจ้งข้อหาให้ทราบตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ และเมื่อพนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วอำนาจของพนักงานสอบสวนย่อมสิ้นสุดลง อำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือสัญญาประกันกรณีที่มีการปล่อยตัวชั่วคราวย่อมสิ้นสุดลงเช่นเดียวกัน และให้ปล่อยตัวหรือขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไปทันทีซึ่งเกี่ยวกับอำนาจการควบคุมมีความไม่สอดคล้องกับกฎหมาย ป.ป.ช.(ใหม่)

๕. หากภายหลังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องคืนมาให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษลงในสมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไปและรับเลขคดี แล้วรีบสอบสวนโดยมิชักช้า

ปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ได้วางหลักเกณฑ์ใหม่ไว้ตาม มาตรา ๖๑ แตกต่างจากกฎหมาย ป.ป.ช.(เดิม) โดยให้พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์ในการกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐทุกประเภทรวมถึงข้าราชการฝ่ายการเมืองด้วย ในขณะที่กฎหมายเดิมจะไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ในกรณีที่เป็นข้าราชการฝ่ายการเมือง และได้มีคำสั่ง ตร.ที่ ๒๔๔/๖๓ ลง ๒๙ เม.ย. ๖๓ วางแนวทางปฏิบัติและแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่อง กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีคณะกรรมการกลั่นกรองระดับ ตร. และระดับ บช. เพื่อพิจารณาว่าเรื่องกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งมาให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจดำเนินการนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ หากไม่ตรงตามหลักเกณฑ์จะต้องส่งเรื่องกลับคืนไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

๖. กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องกล่าวหาที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามมาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งตามหลักเกณฑ์เป็นเรื่องกล่าวหาที่ไม่มีความร้ายแรงก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไปตาม ป.วิอาญา เหมือนกับการรับเรื่องร้องทุกข์กล่าวหาแล้วสอบสวนไปตามปกติ เพียงแต่ต้องรายงานผลให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบตามมาตรา ๖๕

ข้อสังเกต

๑. ตามกฎหมาย ป.ป.ช.(ใหม่) พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับกุม และควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวนได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง แต่หากคดียังอยู่ระหว่างการสอบสวนซึ่งยังอยู่ในเงื่อนไขภายใน ๓๐ วัน ตามมาตรา ๖๑ ที่จะต้องส่งเรื่องกล่าวหาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามกฎหมาย ป.ป.ช. ไม่ได้ระบุว่าให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไปขออำนาจศาลฝากขังได้ แต่มีการบัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปล่อยตัวผู้ถูกจับไป โดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับไว้ได้

๒. ตามข้อ ๑. จะเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ถูกจับไปยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาล ซึ่งเป็นปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จึงมักทำการสอบสวนเบื้องต้นเท่านั้นโดยไม่แจ้งข้อหา และไม่มีการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด

๓. ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีฯ ที่ระบุว่าอำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือสัญญาประกันกรณีที่มีการปล่อยตัวชั่วคราวสิ้นสุดลง และให้ปล่อยตัวหรือขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไปทันทีเมื่อมีการส่งเรื่องกล่าวหาไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในปัจจุบันจึงไม่น่าจะใช้ได้

๔. กรณีเรื่องที่กล่าวหาไม่เฉพาะตัวการเท่านั้นที่กระทำความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ แต่อาจมีผู้สนับสนุน (ไม่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ) หากบุคคลที่เป็นผู้สนับสนุนอายุไม่ถึง ๑๘ ปี ก็ยังเป็นปัญหาว่า จะต้องมีการตรวจสอบการจับภายใน ๒๔ ชั่วโมงนับแต่มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือต้องผิดฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ หรือไม่

๕. เรื่องที่กล่าวหาดังกล่าว เมื่อส่งให้กับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามมาตรา ๖๑ แล้วอาจเป็นไปได้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจส่งกลับมาให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ป.วิอาญา ก็เป็นไปได้ กรณีคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและพยานหลักฐานจำนวนมาก ขั้นตอนการดำเนินคดีอาจต้องใช้เวลานานกว่าคดีธรรมดาทั่วไป อาจทำให้หมดอำนาจการควบคุมตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นในชั้นสอบสวนอย่างมากพนักงานสอบสวนก็เพียงแจ้งข้อหาแล้วทำการสอบสวนโดยไม่มีการควบคุมเท่านั้น ซึ่งคดีดังกล่าวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานอย่างรอบคอบด้วยความระมัดระวัง ประกอบกับตาม ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๔ (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ.๒๕๕๗ มาตรา ๓๗) ได้ออกมาบังคับใช้ภายหลังระเบียบเกี่ยวกับคดีฯ ดังกล่าวแล้ว โดยวางหลักเกณฑ์ใหม่ว่าการแจ้งข้อหา จะต้องมียุทธศาสตร์ตามสมควรว่าผู้นั้น น่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ซึ่งต่างจากหลักเกณฑ์เดิมว่าเมื่อผู้ต้องหาเข้าพบหรือเข้าหาหรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหากับผู้ต้องหานั้น ซึ่งแต่เดิมหากไม่แจ้งข้อหาพนักงานสอบสวนอาจมีความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ จึงทำให้ขั้นตอนการดำเนินคดีเกิดความยืดหยุ่นมากขึ้น

๑๑. ประเด็นการสอบสวน

ตัวอย่างคำถามการสอบปากคำผู้กล่าวหา และหรือพยานในเบื้องต้นก่อนที่จะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา ๖๑ ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ผู้ถูกกล่าวหาเป็นใคร ภูมิสำเนาและที่พักของผู้ถูกกล่าวหาอยู่ที่ใด

๒. ขณะกระทำความผิดผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐหรือไม่อย่างไร ตำแหน่งและสังกัดหน่วยงานใด

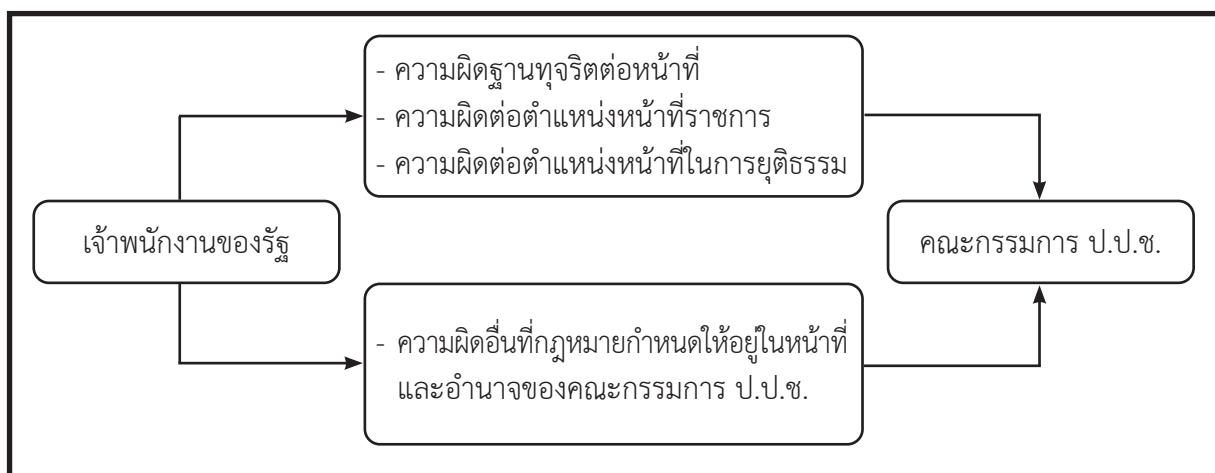
๓. ผู้ถูกกล่าวหาที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องอย่างไร
๔. ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดเรื่องใด อาทิ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑
๕. พฤติการณ์เกี่ยวกับคดีเป็นอย่างไรและเกิดความเสียหายในเรื่องใดบ้าง อย่างไร
๖. มีผู้ใดร่วมกระทำความผิด และหรือมีผู้ใดใช้ สนับสนุนให้กระทำความผิดหรือไม่ อย่างไร
๗. ตำแหน่งบรรณของผู้ถูกกล่าวหาและผู้ร่วมกระทำความผิด (ถ้ามี)
๘. เกิดเหตุวัน เวลาใด สถานที่เกิดเหตุเป็นที่ใด และพนักงานสอบสวนตรวจสอบสถานที่เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงพอสมควรก่อนจะมีการกระทำความผิดตามที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษหรือไม่
๙. ปัจจุบันผู้ถูกกล่าวหายังเป็นเจ้าพนักงานของรัฐอยู่หรือไม่ หากเป็นอยู่ขณะนี้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใด หรืออยู่ในตำแหน่งหน้าที่อื่น หากออกจากการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐแล้ว ขณะนี้ออกมิตำแหน่งหน้าที่ใด สาเหตุในการออก และออกมาเป็นเวลานานเท่าใด
๑๐. ประเด็นการสอบสวนอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ตามรูปคดี

๑๒. ผลการดำเนินการของพนักงานสอบสวนตาม ป.วิอาญา

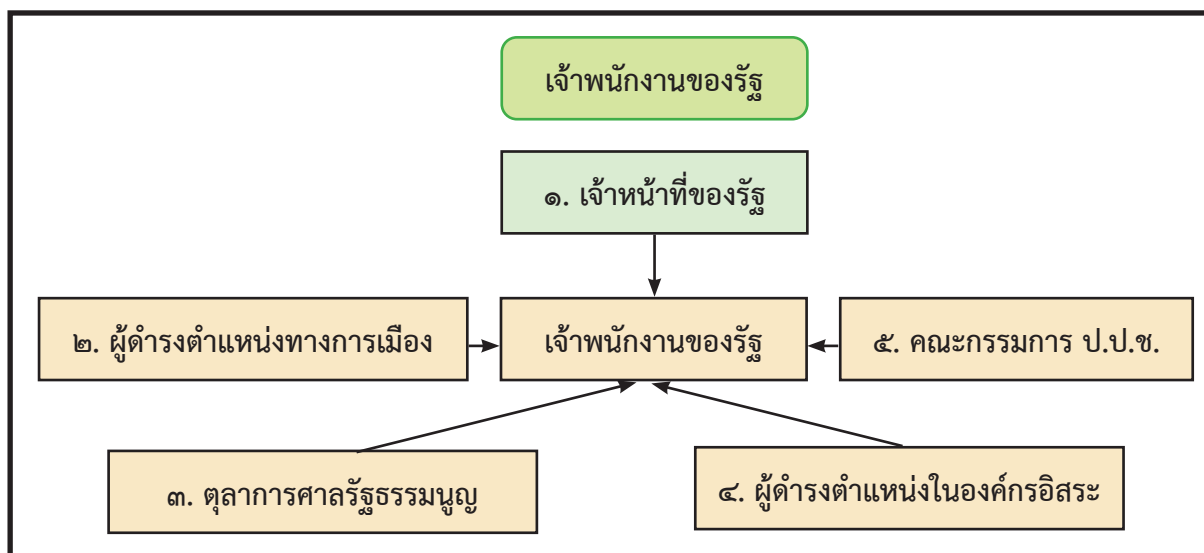
หลักเกณฑ์ตามมาตรา ๖๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ดำเนินการไปตามป.วิอาญา นั้นไม่เป็นอำนาจเด็ดขาดของพนักงานสอบสวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถทบทวนได้กล่าวคือ

๑. กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เห็นด้วยกับผลการดำเนินการตามรายงานตามมาตรา ๖๕ หรือ
๒. มีกรณีเห็นว่าผู้ถูกร้องอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือการดำเนินการนั้นจะไม่เที่ยงธรรม
๓. ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. สั่งการอย่างใดอย่างหนึ่งหรืออาจเรียกสำนวนการไต่สวนหรือสอบสวนมาเพื่อดำเนินการได้ โดยจะดำเนินการไต่สวนใหม่ทั้งหมดหรือนำผลการไต่สวนหรือสอบสวนของหน่วยงานของรัฐนั้นทั้งหมด หรือบางส่วนมาถือเป็นการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ได้

แผนผังอำนาจการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้กระทำความผิดเจ้าพนักงานของรัฐ

แผนผังเจ้าพนักงานของรัฐ ๑

แผนผังเจ้าพนักงานของรัฐ ๒

เจ้าพนักงานของรัฐ				
๑. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	๒. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	๓. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	๔. ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ	๕. คณะกรรมการ ป.ป.ช.
๑. ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ๒. ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่นของรัฐหรือในรัฐวิสาหกิจ ๓. ผู้บริหารท้องถิ่น/รองฯ/ผู้ช่วยฯ ๔. สมาชิกสภาท้องถิ่น ๕. เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น/เจ้าพนักงานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ๖. คณะกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ๗. บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจ หรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองที่จัดตั้งขึ้นโดยระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ	๑. นายกรัฐมนตรี ๒. รัฐมนตรี ๓. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๔. สมาชิกวุฒิสภา ๕. ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก ๑ และ ๒ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง ๖. ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง		๑. ผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ๒. ผู้ตรวจการแผ่นดิน	
ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงคือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกำหนดตำแหน่งดังต่อไปนี้ ๑. หัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสำหรับข้าราชการพลเรือน ๒. กระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ สำหรับข้าราชการทหาร ๓. ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ๔. ผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ๕. คณะกรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ ๖. หัวหน้าหน่วยงานขององค์กรอิสระ/ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ไม่รวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ๗. ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ๘. ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายกำหนด หรือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่าตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด				

๑๓. คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายเจ้าพนักงานของรัฐ ตำแหน่งและหน่วยงานต่าง ๆ ตามคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน จัดทำโดยสำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป.ป.ช.

เจ้าหน้าที่ของรัฐ

หมายความว่าข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ จากการพิจารณานิยามคำว่า “ข้าราชการ” กฎหมายที่เกี่ยวข้องตามมาตรา ๓ แห่ง พ.ร.บ.กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ.๒๕๓๙ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการครูตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู ข้าราชการรัฐสภาสามัญตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ข้าราชการตำรวจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหาร ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและข้าราชการซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้เป็นข้าราชการตาม พ.ร.บ.นี้ ซึ่งตามมาตรา ๔ แห่ง พ.ร.ฎ.การจ่ายเงินเดือน เงินปี บำเหน็จ บำนาญและเงินอื่นในลักษณะเดียวกัน พ.ศ.๒๕๓๕ หมายความว่าบุคคลซึ่งรับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณรายจ่ายหมวดเงินเดือน

ฉะนั้นจึงสรุปความหมายของข้าราชการได้ว่าบุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งให้รับราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภทต่าง ๆ โดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณรายจ่ายหมวดเงินเดือน

พนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

พนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แก่ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พนักงานเทศบาล พนักงานส่วนตำบล ข้าราชการกรุงเทพมหานคร พนักงานเมืองพัทยา และข้าราชการ หรือพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการ โดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณหมวดเงินเดือนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจากเงินงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนของรัฐบาลที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาจัดเป็นเงินเดือนของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

เจ้าหน้าที่ในหน่วยธุรการขององค์กรอิสระ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระ โดยองค์กรอิสระของแต่ละองค์กรจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการดำเนินการและอำนวยความสะดวก โดยหน่วยงานอิสระดังกล่าวจะมีหน่วยธุรการในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ พร้อมทั้งมีฐานะเป็นนิติบุคคล หน่วยงานประเภทดังกล่าว ได้แก่

- ๑) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ๒) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
- ๓) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
- ๔) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
- ๕) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ

หน่วยงานของรัฐในนิยามดังกล่าวนี้ เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่อยู่ในนิยามของส่วนราชการ ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ ซึ่งได้แก่องค์การมหาชนและหน่วยงานอื่นของรัฐ

๑) องค์การมหาชนเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบบริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การศึกษา การวิจัย การฝึกอบรม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาและส่งเสริมการกีฬา การพัฒนา และถ่ายทอดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบริการทางสาธารณสุขและการแพทย์ การสังคมสงเคราะห์ นันทนาการ สวนสัตว์ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หรือการดำเนินการอันเป็นสาธารณประโยชน์อื่นใด ซึ่งไม่เหมาะที่จะใช้วิธีการของราชการในการบริหาร และต้องไม่เป็นกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับภาคเอกชน ปัจจุบันตามข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ แบ่งประเภทขององค์การมหาชนตามกฎหมายจัดตั้ง ออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑.๑) องค์การมหาชนที่จัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามความใน พ.ร.บ.องค์การมหาชน พ.ศ.๒๕๔๒

๑.๒) องค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ (หน่วยงานในกำกับ)

๑.๓) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ

๒) เจ้าหน้าที่ในหน่วยธุรการของหน่วยงานที่เป็นอิสระ เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแลกิจการของรัฐ หรือดำเนินกิจการบริการสาธารณะตามนโยบายสำคัญที่ต้องการความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งจะมีคณะกรรมการที่เป็นองค์อำนาจ และมีหน่วยงานธุรการเพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวก

ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ แบ่งการพิจารณาออกเป็น

๑) หน่วยงานใดเป็นรัฐวิสาหกิจ และ ๒) ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ

(๑) หน่วยงานใดเป็นรัฐวิสาหกิจ เมื่อพิจารณานิยามของ “รัฐวิสาหกิจ” แล้ว อาจพิจารณาตาม พ.ร.บ.วิธีการงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๑ ดังนี้

“รัฐวิสาหกิจ” หมายความว่า

(ก) องค์การของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วย การจัดตั้งองค์การของรัฐบาล กิจการของรัฐ ซึ่งมีกฎหมายจัดตั้งขึ้น หรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ

(ข) บริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตาม (ก) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินร้อยละห้าสิบ

(ค) บริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจตาม (ก) หรือ (ข) หรือที่รัฐวิสาหกิจตาม (ก) และ (ข) หรือที่รัฐวิสาหกิจตาม (ข) มีทุนเกินร้อยละห้าสิบ

ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ แบ่งกลุ่มรัฐวิสาหกิจได้ ดังนี้
สาขาพลังงาน ได้แก่ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน), การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, การไฟฟ้านครหลวง, การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

สาขาขนส่ง ได้แก่ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย, การท่าเรือแห่งประเทศไทย, การรถไฟแห่งประเทศไทยขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, การรถไฟแห่งประเทศไทย, บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท ขนส่ง จำกัด, บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด, สถาบันการบินพลเรือน, องค์การขนส่งมวลชน

สาขาสื่อสาร ได้แก่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน), บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด, บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน), บริษัท กสท.โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)

สาขาสถาบันการ ได้แก่ การเคหะแห่งชาติ, การประปานครหลวง, การประปาส่วนภูมิภาค, องค์การจัดการน้ำเสีย, การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, บริษัท ธนารักษ์พัฒนาสินทรัพย์ จำกัด

สาขาอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ได้แก่ โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, บริษัท อุรุไท จำกัด, โรงงานไฟฟ้า กรมสรรพสามิต, โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง, องค์การสุรา กรมสรรพสามิต, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด, องค์การตลาด

สาขาเกษตร ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย, องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร, องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย, องค์การสะพานปลา, องค์การคลังสินค้า

สาขาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, องค์การสวนพฤกษศาสตร์, องค์การสวนสัตว์

สาขาสังคมและเทคโนโลยี ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การกีฬาแห่งประเทศไทย, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ, องค์การเภสัชกรรม

สาขาสถาบันการเงิน ได้แก่ สำนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน), ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, ธนาคารออมสิน, ธนาคารอาคารสงเคราะห์, ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, บริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย, บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม

(๒) ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ อาจพิจารณาจาก พ.ร.บ.คุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๑๘ อันได้แก่ “กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการของรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงประธานกรรมการและรองประธานกรรมการด้วย

“ผู้บริหาร” หมายความว่า ผู้ว่าการ ผู้อำนวยการ กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดที่มีอำนาจหน้าที่คล้ายคลึงกันในรัฐวิสาหกิจนั้น

“พนักงาน” หมายความว่า พนักงานและลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ และให้รวมถึงตลอดถึงที่ปรึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษารัฐวิสาหกิจ เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการ หรือบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจหน้าที่คล้ายคลึงกัน แต่เรียกชื่ออย่างอื่นในรัฐวิสาหกิจด้วย

ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นให้พิจารณาจากกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ส่วนตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นให้พิจารณาจากประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดตำแหน่งผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้บริหารท้องถิ่นและผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสภาท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๖๑ ได้แก่

๑) พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๘ ได้แก่

- (๑) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (๒) รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- (๓) ประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- (๔) เลขานุการประธานสภากรุงเทพมหานคร (๕) เลขานุการรองประธานสภากรุงเทพมหานคร
- (๖) สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

๒) พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แก่

- (๑) นายกเมืองพัทยา (๒) รองนายกเมืองพัทยา
- (๓) ประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการนายกเมืองพัทยา
- (๔) เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ ประธานสภาเมืองพัทยา
- (๕) สมาชิกสภาเมืองพัทยา

๓) พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ ได้แก่

- (๑) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (๒) รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (๓) ที่ปรึกษาและเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (๔) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๔) พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ.๒๕๔๖ ได้แก่

- (๑) นายกเทศมนตรี (๒) รองนายกเทศมนตรี
- (๓) ที่ปรึกษาและเลขานุการนายกเทศมนตรี (๔) สมาชิกสภาเทศบาล

๕) พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ ได้แก่

- (๑) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (๒) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
- (๓) เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (๔) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๖) เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.๒๕๕๗ ได้แก่

- ๑) กำนัน ๒) ผู้ใหญ่บ้าน ๓) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๔) แพทย์ประจำตำบล

ข้อสังเกต สารวัตรกำนันไม่ใช่เจ้าพนักงาน แต่เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเท่านั้น

(ฎ.๑๐๓๗/๒๕๐๓)

เจ้าพนักงานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ได้แก่ เลขาธิการ กสทช. และ พนักงานของ กสทช. ถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ประธานกรรมการนโยบาย กรรมการนโยบาย กรรมการบริหารผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และพนักงานขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ (พ.ร.บ.จัดสรรคลื่นความถี่และประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงฯ พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖๔, พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพฯ พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๔๑)

- กรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ
- บุคคลหรือคณะบุคคลธรรมดา ซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองที่จัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐด้วย อาทิเช่น สภามหาวิทยาลัย ศรินครินทรวิโรฒ คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ ผู้อำนวยการตลาดนัดกรุงเทพมหานคร คณะอนุกรรมการเกี่ยวกับพุทธธรรม ร้องทุกข์ และจรรยาบรรณ (อ.ก.พ.อ.) ลูกจ้างชั่วคราวในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (เทียบมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ครั้งที่ ๗๙๗-๗๑/๒๕๕๙, ๔๔๘-๑๓/๒๕๕๖, ๕๘๙-๓๐/๒๕๖๐, ๓๔/๒๕๕๖)

ข้อสังเกต

ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอาหาร คณะกรรมการ ผู้อำนวยการ พนักงานเจ้าหน้าที่และลูกจ้างสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผู้ปฏิบัติงานสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่มีฐานะเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา ๔ แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ.๒๕๖๑ (เทียบมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ครั้งที่ ๖๗/๒๕๕๔, ๑๘/๒๕๕๔, ๘๐/๒๕๖๒ มติอนุกรรมการ และกฎหมาย ครั้งที่ ๓๘-๕/๒๕๖๑)

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ และให้หมายความรวมถึง ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช.

(๑) คณะกรรมการการเลือกตั้ง	(๒) ผู้ตรวจการแผ่นดิน
(๓) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน	(๔) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(๕) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน	

ข้อสังเกต

หากเป็นการกล่าวหาคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าทุจริตต่อหน้าที่ อำนาจการไต่สวนเป็นของ คณะผู้ไต่สวนอิสระซึ่งแต่งตั้งโดยประธานศาลฎีกา (รธน.พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖)

ความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒

ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานเอาไว้ ซึ่งเจ้าพนักงานนั้นมีความหมาย ตามมาตรา ๑(๑๖) คือ “บุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นเจ้าพนักงาน หรือได้รับแต่งตั้งตามกฎหมาย ให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นประจำหรือครั้งคราว และไม่ว่าจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่”

ตามมาตรา ๑ เจ้าพนักงานย่อมมีความหมายถึงข้าราชการ แต่จะไม่รวมพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือ องค์การมหาชน เพราะโดยสภาพแล้วพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือองค์การมหาชน “มิได้รับแต่งตั้งตามกฎหมาย ให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ” หากแต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาจ้าง ดังนั้น หากมิได้เป็นการกระทำ ที่กฎหมายให้ถือว่ากระทำในฐานะเจ้าพนักงานแล้วพนักงานผู้นั้นก็มีใช่เจ้าพนักงาน อย่างไรก็ตามด้วยเหตุ ที่รัฐวิสาหกิจหรือองค์การมหาชนเป็นหน่วยงานของรัฐให้บริการสาธารณะอย่างเดียวกับส่วนราชการ การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานในหน่วยงานดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบต่อภาครัฐและส่วนรวม ได้ไม่น้อยกว่าข้าราชการ ดังนั้น จึงได้มีการออก พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงาน ของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒ (ฎ.๕๐๕๓/๒๕๕๕) ขึ้นเพื่อปกป้องรักษาทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ กฎหมายฉบับนี้กำหนดความผิดของ “พนักงาน” ซึ่งตามมาตรา ๓ บัญญัติว่า “พนักงาน” หมายความว่า ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งทุนทั้งหมดหรือทุนเกินกว่าร้อยละห้าสิบเป็นของรัฐ โดยได้รับเงินเดือนหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นจากองค์การ บริษัทยจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือหน่วยงานนั้น ทั้งนี้ นอกจากผู้เป็นเจ้าพนักงานอยู่แล้วตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นผู้กระทำความผิด ซึ่งจะถูกลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือองค์การมหาชนเท่านั้น หากเป็น บุคคลธรรมดาอาจถูกลงโทษได้ในฐานะเป็นผู้สนับสนุน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ เท่านั้น (ฎ.๕๑๓๓/๒๕๕๑, ฎ.๗๗๔/๒๕๖๐, ฎ.๒๑๕๙/๒๕๖๘) นอกจากนี้หากพนักงานผู้กระทำความผิดใช้อำนาจ ตามกฎหมาย และกฎหมายให้ถือว่ากระทำการนั้นเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานแล้ว ก็ต้องไปใช้ประมวล กฎหมายอาญาแทนฐานความผิดที่ถูกกำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือ หน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒ มีทั้งหมด ๘ มาตรา ตั้งแต่มาตรา ๔ – ๑๑ โดยเปรียบเทียบกับฐานความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญาได้ตามตาราง เนื่องจากบทบัญญัติทั้งหมดมีข้อความแบบเดียวกันกับในประมวล กฎหมายอาญา เพียงแต่เปลี่ยนคำว่า “เจ้าพนักงาน” เป็น “พนักงาน” ดังนั้น จึงสามารถเทียบเคียง การตีความองค์ประกอบความผิดได้เหมือนกัน ดังนี้

**ตารางแสดงการเปรียบเทียบฐานความผิด ตาม ป.อาญา กับ
พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒**

ฐานความผิด	ป.อาญา	พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดในองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๐๒
๑. ยักยอก	มาตรา ๑๔๗	มาตรา ๔
๒. ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ	มาตรา ๑๔๘	มาตรา ๕
๓. เรียก รับ หรือยอมจะรับสินบน	มาตรา ๑๔๙	มาตรา ๖
๔. ใช้อำนาจโดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด	มาตรา ๑๕๐	มาตรา ๗
๕. ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยทุจริต	มาตรา ๑๕๑	มาตรา ๘
๖. เข้าไปมีส่วนได้เสียในกิจการที่ตนมีหน้าที่ดูแล	มาตรา ๑๕๒	มาตรา ๙
๗. จ่ายทรัพย์สินเกินกว่าที่ควรจ่าย	มาตรา ๑๕๓	มาตรา ๑๐
๘. ปฏิบัติหน้าที่ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หรือโดยทุจริต	มาตรา ๑๕๗	มาตรา ๑๑

๑๔. การกระทำความผิดฐานอื่นตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ กำหนดหรือที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๒

กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายนี้ (ฎ.๑๒๖๕/๒๕๓๓) ในกรณีที่มีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือมีการกล่าวหาหรือเรียนว่าการดำเนินการซื้อ การจ้าง การแลกเปลี่ยน การเช่า การจำหน่ายทรัพย์สิน การได้รับสัมปทานหรือการได้รับสิทธิใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐครั้งใดมีการกระทำอันเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งมีบทลงโทษแก่บุคคลดังนี้ คือความผิดบุคคลทั่วไป (มาตรา ๔ - ๙) ความผิดเจ้าหน้าที่ของรัฐ (มาตรา ๑๐ - ๑๓) และตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน (มาตรา ๑๐ - ๑๓) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ คณะกรรมการ ป.ป.ช.มีหน้าที่และอำนาจทำการสอบสวนข้อเท็จจริง เพื่อให้รู้ว่ามีมูลการกระทำความผิดหรือไม่ และเป็นการกระทำความผิดของผู้ใดโดยกฎหมายกำหนดการดำเนินการแยกเป็น ๓ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ หากสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว พบว่าเป็นการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการกับผู้ขึ้นตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑

กรณีที่ ๒ หากสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว พบว่าเป็นการกระทำความผิดของบุคคลอื่นนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการกล่าวโทษบุคคลนั้นต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายได้บัญญัติไว้ด้วยว่าในการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนถือรายงานการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก

กรณีที่ ๓ หากสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว พบว่าเป็นการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่วมกระทำความผิดกับบุคคลอื่นที่ลักษณะคดีมีความเกี่ยวเนื่อง เป็นความผิดเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน กฎหมายบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการได้ ๒ วิธี ดังนี้

วิธีแรก ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับบุคคล ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในคราวเดียวกัน และเมื่อดำเนินการเสร็จให้ส่งรายงานเอกสารและความเห็นไปยัง อัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการให้มีการฟ้องคดีในศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับผู้ที่กระทำความผิดนั้น โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา

วิธีที่สอง ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวสมควรให้ดำเนินการ สอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งผลการสอบสวนข้อเท็จจริงไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

๑๕. อำนาจไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีอื่น

เรื่องกล่าวหาที่อยู่ในอำนาจไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้กระทำความผิดแล้วว่าอำนาจในการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยหลักจะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐกระทำความผิดในฐานะต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่าเป็นอำนาจไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีอื่นว่าความผิดตามที่กล่าวต่อไปนี้ แม้ผู้กระทำความผิดจะมีใช่เจ้าพนักงานของรัฐ แต่ก็ยังอยู่ในอำนาจไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามที่ปรากฏในมาตรา ๒๘(๔) ซึ่งความผิดดังกล่าวเป็นไปตามท้ายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ ได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ (มาตรา ๑๗๓)

(๒) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น (มาตรา ๑๗๔)

(๓) กรณีผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นเป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจหรือได้จงใจเจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศโดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมายหรือโดยอิทธิพลของตนให้กระทำการหรือไม่กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใด (มาตรา ๑๗๕)

(๔) กรณีผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นให้แก่เจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ เพื่อจงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ (มาตรา ๑๗๖)

(๕) กรณีผู้ใดขัดขวางกระบวนการยุติธรรมตาม พ.ร.บ. นี้ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในการสอบสวนหรือไต่สวน ฟ้องร้อง หรือดำเนินคดีเพื่อมิให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (มาตรา ๑๗๗)

(๖) กรณีผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรือหัวหน้าพนักงานไต่สวนตามมาตรา ๓๔(๑) (๒) หรือ (๔) หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๑๖ (มาตรา ๑๗๘)

(๗) กรณีผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๑๑๒ โดยไม่มีเหตุอันสมควร (มาตรา ๑๗๙)

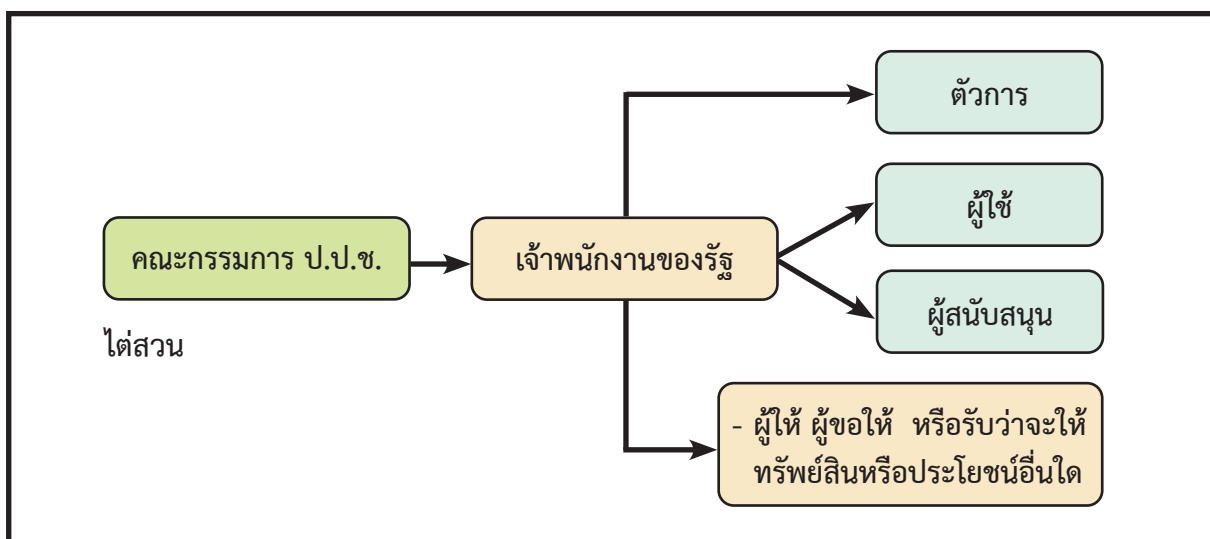
(๘) กรณีผู้ใดเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.บ.นี้ เว้นแต่ เป็นการเปิดเผยตามมาตรา ๓๖ (มาตรา ๑๘๐)

(๙) กรณีผู้ใดยักยอก ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย ทำให้สูญหายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินที่หัวหน้าพนักงานไต่สวน คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช.ยึดหรืออายัดไว้ หรือสั่งให้ส่งหรือที่ตนรู้ หรือควรรู้ว่าจะตกเป็นของแผ่นดินตาม พ.ร.บ.นี้ (มาตรา ๑๘๑)

(๑๐) กรณีผู้ใดขัดขวางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรรมการ เลขาธิการ คณะกรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.นี้ หรือตามที่กฎหมายอื่นกำหนด (มาตรา ๑๘๒)

(๑๑) กรณีผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ฟ้องเท็จหรือเบิกความอันเป็นเท็จต่อศาล ทั้งนี้ เพื่อจะเกลี้ยกล่อมบุคคลใดให้ถูกไต่สวนให้ได้รับโทษหรือรับโทษหนักขึ้น (มาตรา ๑๘๔)

แผนผังแสดงหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนเจ้าพนักงานของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

๑. กองคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เรื่อง การปล่อยชั่วคราว พิมพ์ครั้งที่ ๒ : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖
๒. กุ้เกียรติ เจริญบุญ, พ.ต.อ., คู่มือพนักงานสอบสวนตามกฎหมายใหม่ เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๖๒
๓. จุลสิงห์ วสันตสิงห์, ศร.พ. “คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑-๒ (เล่ม ๑)” (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา : พิมพ์ครั้งที่ ๔ เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)
๔. ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดี ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาฯ พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : หจก.จิรัชการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑
๕. ตำรวจภูธรภาค ๔., คู่มือพนักงานสอบสวน พิมพ์ครั้งที่ ๒ หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๘
๖. ธาณิศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
๗. อีสุทธิ พันธฤทธิ. การสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๕.
๘. วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, “กฎหมาย วิ. อาญาพิสดาร เล่ม ๑” สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์ การพิมพ์, กรุงเทพฯ, ๒๕๖๓.
๙. สมชัย ชีฆาอุตมากร, พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๓
๑๐. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนากุล, ศร.ดร., ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง) พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ๒๕๖๐.
๑๑. สัญญา บัวเจริญ, พล.ต.ต., ระเบียบคำสั่ง ข้อบังคับ และกฎกระทรวงที่สำคัญทั่วไป เกี่ยวกับการสอบสวน พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, ๒๕๕๖
๑๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา คำสั่ง ตร.ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖ ลง ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ : โรงพิมพ์ตำรวจ, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖
๑๓. อรรถพล ใหญ่สว่าง, คำอธิบายวิชา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ ๓ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๘

ภาคผนวก

ผนวก ก.

ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง

๑. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.๒๕๔๘
๒. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๘
๓. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๐
๔. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๖๑
๕. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันฯ พ.ศ.๒๕๔๘
๖. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๒
๗. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันฯ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๒
๘. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.๒๕๕๙
๙. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๐
๑๐. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๒
๑๑. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ.๒๕๔๔
๑๒. ระเบียบราชการศาลทหาร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๔๕
๑๓. คำชี้แจงกรมพระธรรมนูญ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการขอให้ศาลทหารมีคำสั่งหรือออกหมายขังหมายจับ และหมายค้น
๑๔. คำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปฟื้นฟู
๑๕. บันทึกการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ตามแบบใหม่
๑๖. คำร้องตรวจสอบการจับเด็กหรือเยาวชนฯ
๑๗. บันทึกการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน
๑๘. บันทึกผู้ต้องหาพบและปรึกษาทนาย
๑๙. บันทึกการจับกุมทั่วไป

- ๒๐. บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาจับกุมตัว
- ๒๑. บันทึกการแจ้งการมอบตัวเด็กหรือเยาวชน ไปยังสถานพินิจฯ
- ๒๒. บันทึกการแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ไปยังสถานพินิจฯ
- ๒๓. บันทึกการแจ้งสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๓
- ๒๔. หนังสือแจ้งความคืบหน้าการสอบสวนคดีอาญา
- ๒๕. จรรยาบรรณพนักงานสอบสวน

ผนวก ข.

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวทางในการเบิกจ่ายเงิน

ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวน

หรือที่พนักงานสอบสวนเบิกจ่ายได้

รายชื่อ คณะทำงานจัดทำคู่มือพนักงานสอบสวน

คณะทำงานส่วนบังคับบัญชา

๑. พล.ต.อ.ชนสิทธิ์	วัฒนวรราชกูร	รอง ผบ.ตร.	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. พล.ต.ท.รอย	อิงค์ไพโรจน์	ผู้ช่วย ผบ.ตร.	รองหัวหน้าคณะทำงาน
๓. พล.ต.ท.นิรันดร์	เหลื่อมศรี	ผบช.ร.ร.นรต.	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงาน
๔. พล.ต.ท.สุรพงษ์	ชัยจันทร์	ผบช.กมค.	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงาน
๕. พล.ต.ต.ชนะชัย	ลิมประเสริฐ	รอง ผบช.กมค.	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงาน
๖. พล.ต.ต.ศิริศักดิ์	ตันตินวะชัย	รอง ผบช.ภ.๓	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงาน
๗. พล.ต.ต.นพพร	ศุภพัฒน์	ผบก.สบส.	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงาน
๘. พ.ต.อ.สมชาย	ธีรภัทรไพศาล	ผกก.ผอ.บก.ทท.๑	เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน
๙. พ.ต.ท.รุ่งโรจน์	ตั้งอำนาจ	รอง ผกก.สส.สภ.บัวใหญ่ ภ.จว.นม.	เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน
๑๐. ร.ต.อ.ธีรพงศ์	พินิจมนตรี	รอง สว.ป.สภ.โพธิ์กลาง ภ.จว.นม.	เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน
๑๑. ว่าที่ ร.ต.ท.หญิง โชติกา	เพชรสุวรรณ	รอง สว.ผอ.๒ บก.อก.ภ.๓	เจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิค

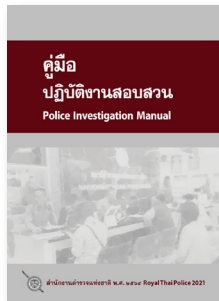
คณะทำงาน ค้นคว้า เรียบเรียง

๑. พ.ต.อ.อนันต์	พิมพ์เจริญ	ข้าราชการบำนาญ	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. พ.ต.อ.สมเกียรติ	คำชู	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๔	คณะทำงาน
๓. พ.ต.อ.ประยงค์	กอสรี	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๔. พ.ต.อ.ภานุเทพ	ไชยคำภา	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๕. พ.ต.อ.เด่น	สุขใหม่	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๖. พ.ต.อ.พูนศักดิ์	ชาติเพชร	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๗. พ.ต.อ.พาวิน	พานกระโทก	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๘. พ.ต.อ.เจตต์	บัวทิพย์	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๙. พ.ต.อ.สุพัตร	สุพรม	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน บก.สส.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๐. พ.ต.อ.ดร.ดำรงฤทธิ์เดช	ทองพิทักษ์	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๑. พ.ต.อ.สุพล	สุราชู	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๒. พ.ต.อ.เกษตร	วิณวันก์	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๓. พ.ต.อ.สุธีศักดิ์	วชิรโชติกุล	ผกก.ฝ่ายกฎหมายคดีปกครองและคดีแพ่ง บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๔. พ.ต.อ.วิหาร	นวลงาม	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๕. พ.ต.อ.สุรัชย์	บุญเอก	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๖. พ.ต.ท.พิชญ์ศุตรม์	หิรัญวัฒน์	สว.ฝ่ายกฎหมาย คดีปกครองและแพ่ง บก.กค.ภ.๓	คณะทำงาน
๑๗. ร.ต.อ.จิรวุฒน์	ประยูรพันธ์	รอง สว.(สอบสวน) สภ.พลกรัง ภ.จว.นครราชสีมา	คณะทำงาน

คณะกรรมการส่วนตรวจทาน

๑. รศ.พ.ต.อ.พัฒน์	วสุธวัช	อาจารย์(สบ๕) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ รร.นรต.	คณะกรรมการ
๒. รศ.พ.ต.อ.จรัส	ธรรมธนารักษ์	อาจารย์(สบ๕) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ รร.นรต.	คณะกรรมการ
๓. พ.ต.อ.ดร.มานะ	เผาะช่วย	เลขาธิการสมาคมพนักงานสอบสวน	คณะกรรมการ
๔. พ.ต.อ.อนันต์	พิมพ์เจริญ	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๕. พ.ต.อ.สมเกียรติ	คำชู	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๙	คณะกรรมการ
๖. พ.ต.อ.เมธี	สงวนสัตย์	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๗	คณะกรรมการ
๗. พ.ต.อ.ศักดิ์ฐิปปู	ศิริสกุล	ผกก.กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี บก.กค.ภ.๗	คณะกรรมการ
๘. พ.ต.อ.พัฒพงศ์	คนแรง	ผกก.(สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน ภ.จว.นครปฐม	คณะกรรมการ
๙. พ.ต.ท.วัชรพล	ศรีปัชชา	อาจารย์(สบ๓) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ รร.นรต.	คณะกรรมการ
๑๐. พ.ต.ท.เนติ	ศรีสกุล	อาจารย์(สบ๒) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ รร.นรต.	คณะกรรมการ

คู่มือพนักงานสอบสวน ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)

คู่มือปฏิบัติงานสอบสวน Police Investigation Manual

คู่มือการสอบสวน คดีความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภค

คู่มือการสอบสวน คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

คู่มือการสอบสวน คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

คู่มือการสอบสวน คดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม ทางเศรษฐกิจ

จัดพิมพ์โดย โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ถ.เศรษฐศิริ ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๖๘-๒๘๑๑-๓ โทรสาร ๐-๒๒๔๑-๔๖๕๘